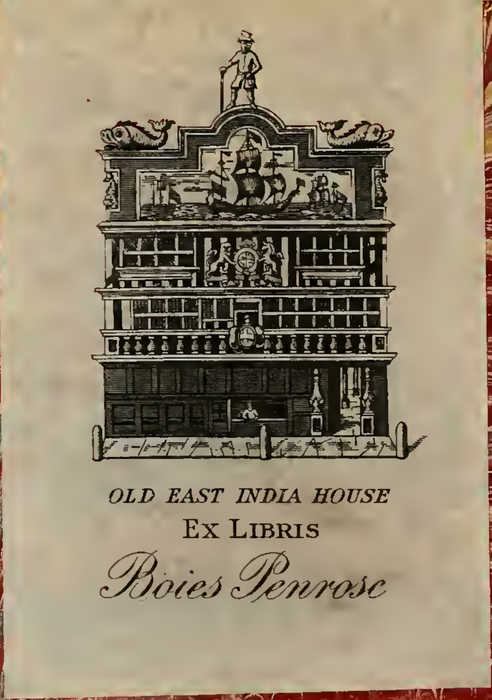
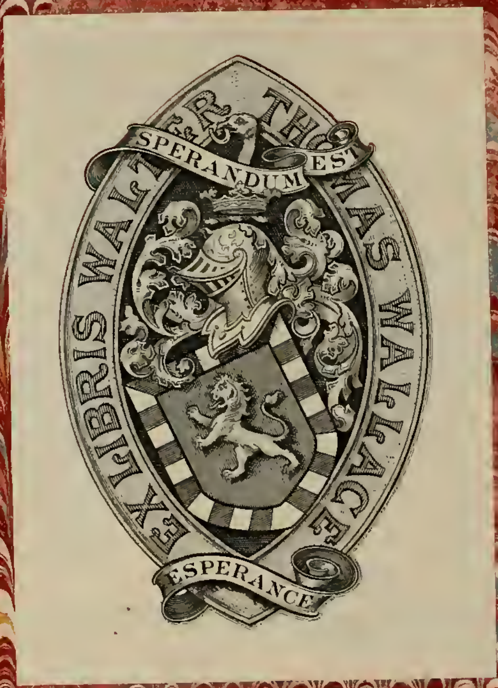
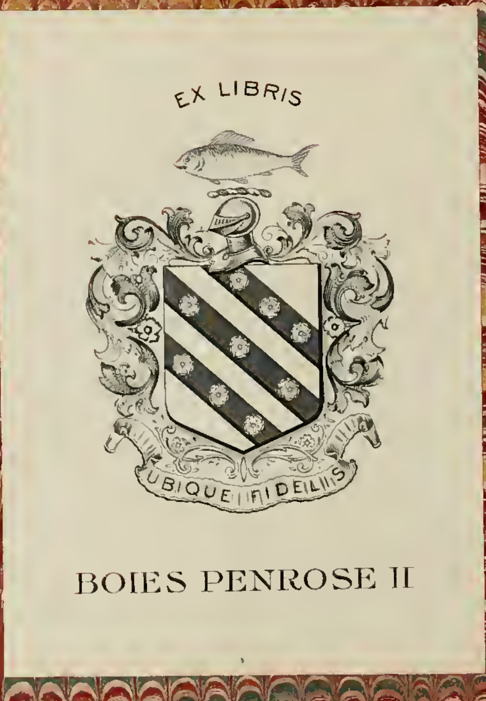

OLD EAST INDIA HOUSE
Ex Libris
Boies Penrose

EX LIBRIS WALTER THOMAS WALLACE
SPERANDUM EST
ESPERANCE

EX LIBRIS
UBIQUE FIDELIS
BOIES PENROSE II

Theodore
Besterman

154

P S

111 **Bergomensis (J**
tisque mulieribu
finely printed ir
wood engravir
Martyrs, famo
full length port
tion, folio, fine
been carefully
morocco super
tooled gold bo
Ferrariae, 149

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

http://www.archive.org/details/deplurimisclaris00jaco

De plurimis claris ſceletis q[ue] Mulieribus. Opus prope diuinum nouiſſime congeſtum

De
plurimis
claris ſceletis q[ue]
Mulieribus. Opus
prope diuinum
nouiſſime
conge
ſtum

IHS
XPS
M·CC
CCL
XXX
XIII

¶ Fratris Jacobi philippi Bergomēſis ordis heremitarū diui Auguſtini ad ſacratiſſimā Beatricem Aragoniā/Ungarorū et Boemorū Reginā in librum de claris ſceleſtiſq; Mulieribus nouiſſime ꝯgeſtum.

Prologus.

Scripſimus iam dudum ſacratiſſima Regia latiori volumīe de vniuerſis Regibꝰ viriſq; qbuſq; illuſtribus/tā recētioribus q̄ nouiſſimis: ſed et de pleriſq; mulieribꝰ: ac de totius mūdi rebus geſtis/cum Geographia multorū regnorū atq; regionum prout hiſtoria ipſa quam ſcribebamus/locorū aliquā requirebat ſignificationem/vt lucidior fieret. Qd plane volumē/chronicarū Supplemēti Titulo prenotauimꝰ: quodq; opus impreſſorū offitio iā pluribus comune ſtudioſis hoībus reddere curauimus. Jd quoq; neſcio quo merito(niſi q curioſiora admodum mortalibus placent) ab vniuerſis iam fere/ingēti comparatū eſt affectu. Attn̄ ſi qd in his ipſis lectoribꝰ arriſerit/nō vtiq; mihi aſcribēdū putaui/ſed deo pmunifico gratulādū puto/aquo ſemp effluit qcquid egregium pōt humana fragilitas. Hinc igit animata/hinc incēſa fiducia motuſq;(etſi rūgoſa frōte in ſeniū pductus) cum ſepe ſepiuſq; mecum tacita cogitatiōe aīo verſarem/multarū mulierum egregia facta: cum diuina/tum humana ab ipſa glorioſiſſima dei genitrice Maria initium ſumēdo. et alijs propemodum innumerabilibus/cum gentilibus: tum chriſtiāis/ad hanc vſq; noſtre ſecis etatem etiam ſubſiſtētibus. Quarum quedā(vtpote) gētiles/vt ceteros claris facinoribus anteirēt/omne ſtudium/ſubſtātiam/ſanguinem/ac ipſam ſuam aīam exigēte opportunitate ponere ſtatuere: vt ex ea/nomē earum ī poſteros deducerent: ac perpetua memoria cōmemorarentur Chriſticolis vo/que pluriora pro chriſti gloria/ſtrenue/fortiter/et ſapiēter egerūt: ac pter naturam fecerunt. quibus etſi a natura rerum molities inſita et corpus debile/ac tardum īgenium datum fuerit: in virilem tamen euaſerunt animum: ita vt īgenio celebri/infractoq; pectore/atq; virtute cōſpicua/auſe fuerint viris etiā difficilima pro chriſto aggredi atq; perficere: ex quibus certe maximis laudibꝰ veniunt extollende. Et iccirco ne merito etiam ipſe fraudentur ſuo: imprimis in animum venit. ex his que hiſtorie et memorie refferunt: et hebreis veteris teſtamenti/et gentilibus/ſanctiſſimiſq; martyribus et virgībus atq; alijs pleriſq; noſtri eui viraginibus/quas aut audatia/ſeu ingenij vires/et induſtria/ac litteraria/aut ſingulare aliquod nature munus/vel fortune gratia/ſeu mundialis iniuria notabiles fecit/in vnum deducere voluminis corpus. Nec volo tue maieſtati legenti incongruum videatur/ſi Sare. Olde. Judith. Heſter. ſanctiſſimis pudiciſſimiſq; matronis/immixtas Semiramidē. Medeam. Athaliam. Olympiadem et Cleopatram cōpererit. Neq; ēt poſt ſaluatoris noſtri aduētū ſi ſimiliter ſctē Petronille. Marte. Marie magdalene. Agneti. alijſq; ſimilibus ſctiſſimis chriſti martyribus et virgībus/comixtas Agrippinā Neronis matrē. Fauſtinam auguſtā. Semiamirā meſanā: et alias īpudiciſſimas fetulētaſq; femīas/quibus per grāde ſed pnitioſum fuit īgenium. vel eiſdē bonis ꝯforme. Nō enim mihi animus eſt/hoc claritatis nomē ita ſtrictum ſumere. vt ſemp in virtutē vel ſanctitatē videat exire: quinymo in ampliorē ſenſum(bona cum pace)legētiū trahere. Et illas ſolas intelligere claras: quas quocunq; ex facinore orbi/vulgato ſermone notiſſimas nouero. Cum ēt iter apoſtolos alioſq; ſanctiſſimos eccleſie

catholice doctores viros illuſtres/ſediciosos hēticos.s.Arrius. Sabeliū. Eunomiū. ⁊ ceteros tales a diuo noſtro Hieronymo cōnumeratos legerim⁹. Verū qm̄ extuliſſe laudib⁹ memoratu digna ⁊ depreſiſſe icrepatiōibus ifanda nō nunq̄z/non ſolum erit hinc egiſſe glorioſos in gloriam.vt inde ignauas ab ifauſtis paululum retraxiſſe. Et ne more priſco apices tm̄ tetigiſſe rerū videar/ex quibus a fide dignis cognouiſſe potuimus/amplius in longiuſculam hiſtoriā protraxiſſe/non ſolum vtile.ſed ⁊ opportunum arbitramur. exiſtimās harum egregia facinora ⁊ ſanctimonie/non minus tue regie maieſtati/q̄z quibuſcunq̄z tam viris q̄z mulieribus placitura.Qd cum vt plurimum harum hiſtoriarum ſis ignara ſermone proliriori indigere ⁊ letari te animaduerto. Comiſcui eteiā hoc in volumine gentiles feminas cum hebreis/⁊ chriſtianis ſecūdum exigentiā temporum earundem/licet nō ſatis bene conueniāt/nec equo iceſſerint gradu. Erit itaq̄z hoc opus/tāq̄z Apotheca aromataria/inqua ad profectuȝ hominis dulcia ⁊ amara reponūtur neceſſaria.Sapit nāq̄z nō ſolum hiſtoriaȝ/ſed ⁊ mundi phyloſophiā.ac chriſti euangeliū peroptime. Has igiť noſtras claraꝝ milieꝝ hiſtorias/magno ſtudio ame elaboratas:cū ſatis diffiderē multis placere:(⁊ preſertim his q egre aliquid probare ꝯſueuere)de dei oīpotentis nihilominus bonitate confiſus(diſcrimē facturuȝ)tēptaui illas in lucē emittere.Et vt ſe oſtēdere ceperūt:illico a multis digne habite ſūt. Clarumq̄z preter ceteros/cui teſtimoniuȝ dedit Donatus Arretinus ſacerdos ille dudū per omnia tuus Strigonenſis eccleſie vicarius:ille inq̄z/qui nō modo iuris pontificij/ſed ⁊ ſingulari eruditione/doctrina ⁊ eloquētia/nemini docto noſtre etatis cedit. Sed nec ab hoc munere expers extitit ſapiētiſſimus priceps Hercules Eſtēſis ſororius tuus.qui nec iuitus audiuit eas legētes/nō ſemel/ſed pluries: quaꝝ qdeȝ laudationeȝ quuȝ approbataȝ didiciſſem extēplo ne ex me ipſo quicq̄z/de tua Maieſtate afferre viderer:vȝ ne criminādi anſas preberem inimicis(ſed teſtimonijs veriſſimis vterer)ab eiſdeȝ iprimis locupletiſſimis hui⁹ opis teſtibus/deide a tribus p̄clariſſimis pōtificibus tue maieſtati notis/viris vtiq̄z ſapiētia ac fide digniſſimis.vtpote iprimis ab reuerēdiſſimo Nicolao maria Eſtēſe digniſſimo Adriēſe epō/viro plane ⁊ morib⁹ ⁊ eloquētia pōtificijq̄z iuris/ac aliaruȝ bonaꝝ litteraꝝ apprime eruditiſſimo:deide ſeorſum ab Thoma Ceruienſe eque epo cōpatriota noſtro/Theologo ꝯſultiſſimo ac ꝓcionatore diſertiſſimo. Ac ōmū ab Petro Tranēſe/Teleſino coepiſcopo phyloſopho ac theologo cōſumatiſſimo/quē p̄ceteris tua iclita.M.mirabilem nō ignorat. Hi aūt pleniſſimo ore de tuis icredibilibus ꝟtutibus plurima mihi coram refferētes maiora inquiūt plane ſunt pater Jacobephilippe hui⁹ noſtre diue viraginis merita q̄z tuis humeris perferre queas. Neq̄z equidem dixerunt/apud veteres ſiue recētiores mulieres/vſq̄z/vlla vnq̄z poſſet inueniri huic comparatio congrua Ab eiſdem ꝟo percunctari cepi/an tibi mulierum preſtantiſſime incliteq̄z Regine id opus dicandum eſſet.Jam diu etenim talis etiam ad nos vſq̄z de lōginquo poſitos/de conſumatiſſimis tuis virtutibus fama proceſſit:vt tāq̄z leticie oleo noſtra impinguauerint oſſa. Que certe imprimis magnā humilitati noſtre fiduciam ſcribendi ad ſoliuȝ tue celſitudinis etiaȝ preſtitere. At illi illico exquirenti mihi cōprobarūt(vno oīum conſenſu)electioneȝ noſtrā: aſſerētes te vtiq̄z nō ſolum italicuȝ/ſed ⁊ totius pene chriſtianitatis iubar fore perfulgidum ac ſin-

gularis non tm̄ feminarum/ſed ꝛ Regum oīum gloria. Aſſeuerantes inſup/te longe oīpm expectatione gratiſſimā munificētiſſimāq̄ꝫ iter ceteros mortales: vt pote Neptem. Filiam. Sororem. Amitam. Conſubrinā. Vxorem deniq̄ꝫ inclitam tantorum Regum omnes rey bellice peritiſſimi/qui celeberrimas victorias de hoſtibus ſepiſſime reportarunt. Aiunt preterea/te illis ornatiſſimis litterarum ſtudijs(quas liberales vocant)ita ab adoleſcētia opaꝫ dediſſe: vt tibi iā aut i/hiſtorijs: aut certe diuis litteris/ſiue quacūq̄ꝫ eruditiōe/ac etiā i phylosophia ipſa/nihil prorſus incognita remaneāt. Unde factuꝫ eſt: vt tuus ſmo (vt multoꝝ fert oppynio)in oī publica priuataq̄ꝫ re promptiſſimus atq̄ꝫ diſertus extimetur. Perhibēt quoq̄ꝫ tibi quādam elegātiſſimaꝫ ciuilis eloquentie ineſſe vim/a natura īſitam/in qua quidē ſplēdidiſſime tuaꝫ Regiam mayeſtatem pſepe elaboraſſe conſtat: adeo/vt inadmirationē etiam audiētes quoſcūq̄ꝫ traheret. Ineſt ve eidē tue. M. promptuꝫ ꝛ verſatile ingeniū/vt illico intelligat: quicquid ab oratoribus ſeu priuatis coram proponaẗ: reſpōdeatq̄ꝫ oportune ꝛ latino ſermōe/aut Idyomate vngaro ſeu panonio/ aut Theutonico prompte ꝛ expedite/ac ſemper comiter ꝛ perurbane. In colligendis vero hominibus comiterq̄ꝫ apud te ſuſcipiendis/tuo illo cum coniuge Mathya Rege prope diuino/par certe eſt humanitas atq̄ꝫ munificentia: per quam tibi in omni regno illo gloriam non modicam/cū maxima oīum Ciuium beniuolētia comparaſti. Tui preterea compoſiti mores manſuetudo ve quedā/atq̄ꝫ humanitas/ꝛ familiare: ac vrbanīſſimū viuendi genus/te non ſolum deo optimo/ ſed cūctis populis admodum gratam carāq̄ꝫ fecere. Neq̄ꝫ parum tue excellentiſſime dignitati cōduxiſti/q̄ vngaros Boemoſq̄ꝫ antea ſemibarbaros/ad quēdam vrbanū viuendi moduꝫ tuis mirificis auſpitijs tibi conducere licuerit. Neq̄ꝫ enim inquiunt vlla tuis incredibilibus virtutibus/vt pote fidei. charitati. pietati. religioni. conſtantie. prudentie. fortitudini. iuſtitie. temperātie. ac illibate ſemper caſtimonie poſſet diebus noſtris inueniri comparatio. Glorioſe etenim/malis pulchreq̄ꝫ mori/q̄ꝫ turpiter fedeq̄ꝫ viuere te omnes autumant. Sed hoc in loco (bona cum omnium pace)ingētem ac inauditam certe tuam liberalitatem ſcilētio preterire nequeo/cum ad ſūmam tue Celſitudinis ꝛ oīuꝫ edificationem pertinere dignoſcatur. Cuius fuiſſe tantam cōſtāt: vt nullis profecto litteris poſſet ipſi tue. M. meritas accomodare laudationes. Nam parua aut mediocria largiri hūanitatis/maxima aūt proprium plane deoꝝ eſt. Duꝫ diuus ipſe Marit⁹ tuus Rex in viuis ſubſiſteret/vna tecum/ ꝛ publice ꝛ ꝓuatim/tanta vtebamini liberalitate/ꝛ charitate/atq̄ꝫ munificentia/vt domus veſtra officina quaſi ſemp fuerit exiſtimata/in qua ſane nihil aliud q̄ꝫ liberalitas venderetur. Cōſtat eteīꝫ vulgato ſermone/vos magis ītentos in diſtribuendis errogandiſq̄ꝫ maximis opibus/q̄ꝫ in illis comparandis fuiſſe. Quid multa memoro? Te equideꝫ ſolā non mortalem aliquē: ſed propitie fortune benigniſſimū Sinum vocant. Quāta itaq̄ꝫ tua ſit/ne dicam humana/ ſed diuina liberalitas i ſolo illo memorabili ſane facinore errogationis tantoruꝫ theſaurorū ꝛ inextimabilis ſuppelectilis: que tibi obuenerat ex regia conſuetudine illa vngarica/quam ꝛ tutam/ tua ſub poteſtate apud Strigoniam vrbem tibi reſeruabas: ipſam nempe totam/ vt eras animo magis q̄ꝫ diuitijs locupletior/ in benefitio ꝛ conſeruatione regni liberaliſſime/ tua ſponte errogare voluiſti: quod quidem ſpecioſum munus

perhemnem certe tibi gloriaꝫ acquiſiuit. O Jeſu bone: quid hoc munere maie
ſtatis excelſius: quid ve iucundius: vniuerſi profecto obſtupuere. Maius eq-
dem Mulieri hoc fuit: ꝙ populo Romano Aſyam Attalo Regi condonaſſe:
cum ipſa etiam nõ minoris pretij habita ſint/ ꝙ tum tota Aſya (vt ita loquar)
fuerit extiſtimata. Ipſa igitur munera tua virago digniſſima/tuam regalem ma
gnitudinem preſe ferrunt. Ad decus enim ⁊ ad gloriam cum ſis nata ⁊ educa
ta: omnia ſupra hominez ⁊ meditari ⁊ facere/videre viſa es. Perſepe quoqꝫ ve
luti chriſtianiſſimã mulierez/ſaluberrima confeſſiõis medicina tuã te conſciẽ-
tiaꝫ humiliter abſtergẽ refferũt. Adeo nãqꝫ apud noſ extiſtimata es natura vir
tute gloria tam excellẽs: vt etiam hoc vno/etas nr̃a poſſit ĩ omni genere laudiſ
cum antiquioribꝰ nouiſſimiſqꝫ ſelectiſqꝫ mulieribꝰ decertare. Conſimilibꝰ itaqꝫ
ex ſentẽtia Saluatoris nr̃i margarite ⁊ ſancta vtiqꝫ danda ſũt atqꝫ dicãda: non
autẽ porcis ſeu ĩpuris canibꝰ ⁊ ĩmundis. Et iccirco hoc pegregium clararum
mulierum opus/tuo ampliſſimo nõi merito ⁊ opportune his tuis inaduerſis
fortunis dicanduꝫ putauimus/quã ſpecioſiſſimũ certe caput/oĩum preclariſſi-
marum mulierũ futuꝝ indubitato aguramur: modo ĩ tot tuis aduerſis nõ pro
ſterneris. Et ꝙꝙ hec mea ſcripta ſeu lucubrationes longe diſtẽt/ab eoꝝ maxi-
ma laude/que ſepe ĩ manibꝰ habes diuoꝝ vꝫ: Eccleſie ſancte doctorũ atqꝫ alio-
rum pene innumerabiliũ eruditiſſimoꝝ viroꝝ ſublimia opa/quibus ad cumu-
lum nihil cõferre poſſet. Attñ ⁊ poſt adipem/ etiam blãdiſſima oluſcula appe
tibilia ſunt. Indubitato eteĩm credo ſacratiſſima Regina/ſi haſce mulierum vi
tas diligẽti examine plegeris: ꝙ iacẽtem tuuꝫ aĩum/ varijſqꝫ moleſtijs deiectũ
parumper attoles. Ex quibꝰ profecto cognoſces/ ꝙ te tanꝙ fidelẽ ⁊ caram ſuã
pius dñs his momẽtaneis ⁊ fragilibꝰ bonis ꝑuauit ⁊ exuit: nõ vtiqꝫ vt contra
te ſeuiat (⁊ tanꝙ carnifex) perdat: ſꝫ vt optimus liberator/cũ eiſdem ſctiſſimis
mulieribus/ab oĩ culpa eximat: ⁊ ĩperpetuuꝫ muneret. Nec dubito qn ⁊ tandẽ
cuꝫ gr̃arũ actiõe cũ Apoſtolo dicas. Que cũqꝫ ſcripta ſunt/equidẽ optĩe aĩad
uerto: ꝙ ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt: vt per paciẽtiaꝫ ⁊ conſolationẽ haruꝫ
ſcripturaruꝫ/⁊ nos ſpem habeamus. Quod ſi feceris/nec tuiſ laudibꝰ vlla vnꝙ
etas fineꝫ imponet: atqꝫ ego homũculus/ſũma cum obſeruãtia/nomẽ cõſtantiſ
ſime extollam regine. Tanta profecto eſt
inclita tua apud omnes laudata manſue-
tudo ⁊ ſapientia: tantaqꝫ religio/⁊ animi
tui rectitudo/vt quamdiutius tecuꝫ inmo-
ror/maiorem eo in me diffidentie notam/le
gentes interpretari queunt. Quare mihi
nunc modum ĩponens tuam. M. exortatã
cupio: vt pro ſingulari ſua ingenitaqꝫ vir-
tute/hoc noſtrum clararum mulierum mu
nus humaniſſime ſuſcipiat: illudqꝫ ſepius
legat: ꝙ ſi fecerit/ ſecura ⁊ periucunda etiã
inaduerſis/eidem videbitur vita: Uale fe-
minei ſexus: ac cunctarum Reginarum or
namentum atqꝫ decus.

Ad Illuſtriſſimã xpianiſſimãq; Beatricẽ Reginã: ac clariſſimis pr̃ib⁹ mlr̃ib⁹ tabula: vt infra.

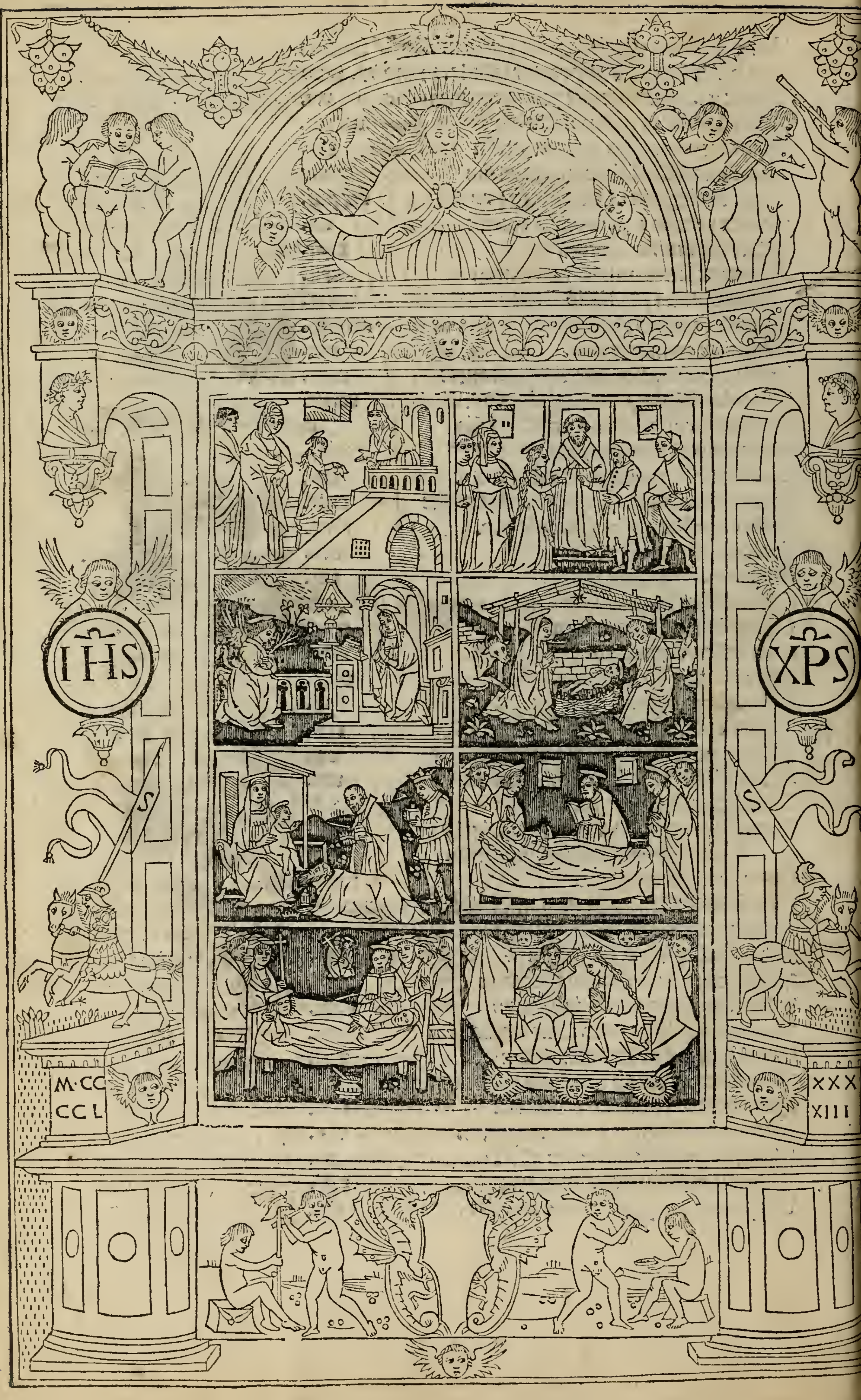
Affra martyr folio	95
Agata martyr	64
Agnes martyr	74
Agrippina neronis mater	47
Albumea ſibylla	45
Amalaſunta regina	123
Amalthea ſibylla	33
Anaſtaſia martyr	94
Angela nugarola	164
Antonia. ux M. antonii	47
Appollonia martyr	65
Apoſtola hyberorum	102
Aragnes aſyatica	21
Argia adraſti filia	23
Arthemiſia regina	38
Aſella virgo. Ro.	105
Athalia regina	30
Aurea Abbatiſſa	131
Baptiſta prima folio	140
Baptiſta vrbini duciſſa	155
Barbara martyr	91
Barbara gongyaga	176
Blanchamaria duciſſa	153
Blancha mirandulana	163
Blandina martyr	64
Bleſilla romana	105
Beatrix ſfortia	164
Bona lumbarda	152
Brigida virgo	126
Brigida ſuetia ſancta	130
Camilla regina folio	28
Caſſandra troyana	26
Caſſandra veneta	164
Catherina virgo ⁊ martyr	88
Catherina ſenenſis ſancta	141
Catherina foroliuii	160
Cecilia martyr	61
Ceres frugum dea	18
Ceſarea perſarum regina	132
Cyrilla romana	35
Cyrces maga	27
Claudia veſtalis	41
Claudia alia	38
Clara virgo minorum	136
Clara de monte falco virgo	138
Cleopatra regina	43
Columba martyr	73
Concordia martyr	97
Coniuges cymbrorum	43
Cornificia poetrix	45
Conſtantia imperatrix	135
Conſtancia alexandri ſfortie	155
Criſtina martyr	80
Damiſella triulcia virgo folio	167
Delbora propheteſſa	21
Demetrias martyr	121
Demetrias romana	120
Diana que ⁊ luna	20
Dido cartaginenſis	28
Domicilla martyr	57
Dorothea martyr	86
Dripetrua regina	41
Elyſa ſfortia folio	156
Elyſabeth ſancta	137
Elyſabeth hiſpaniarum regina	159
Emerentiana martyr	75
Erithrea ſibylla	22
Eua omnium parens	13
Euphemia martyr	83
Euphraſia martyr	104
Euphroſina virgo	106
Eugenia martyr	69
Eulalia martyr	75
Euſtochium virgo	121
Fabiola romana folio	112
Fauſtina auguſta	60
Fauſta martyr	81
Felicitas martyr	60
Gaya cirilla ethruſca folio	31
Galla placidia ſancta	118
Geiſilla regina vngarorum	166
Genebria gambara	150
Genebria bononienſis	164
Grata virgo Bergomenſis	96
Griſildis marchioniſſa	133
Heccuba troyana folio	26
Helena ſolis filia	25
Helena conſtantini mater	92
Helena andebianorum regina	101
Helena vtinenſis	146
Herithrea amazonum	23
Heſter hebrea	36
Hippolita alphonſi vxor	159
Horthenſia poetrix	45
Ianna gallica pulcella folio	144
Io que ⁊ yſis regina	18
Ippo nobilis greca	35
Ioanna regina	141
Ioanna papiſſa	133
Iſabella prima regina	145
Iſabella ſecunda regina	151
Iſotha nugarola	151
Iudith hebrea	33
Iuliana martyr	76
Iulia pompei vxor	42
Iuno magna dea	18

Iuſtina martyr patauina	76
Iuſtina alia martyr	77
Leonora Eſtenſis folio	161
Leucadia martyr	76
Lucia virgo ⁊ martyr	86
Lucia alia ſancta	85
Lucretia Romana	34
Mammea regina Folio	103
Mammea auguſta	103
Mantho thebanorum regina	24
Marcella romana optima	116
Marcellina diui Ambroſii	116
Marcia optima pictrix	39
Margarita martyr	82
Margarita anglorum regina	156
Margarita dacorum regis filia	158
Maria mater domini noſtri	1
Mariannes hebrea	46
Maria magdalena	52
Maria egyptiaca	104
Maria putheolana	139
Maria montiſſerrati	149
Marpeſia amazona	18
Martina martyr	62
Martia.R.pictrix	51
Martha hoſpita chriſti	51
Mathildis comitiſſa	135
Maxentia tridentina	107
Medea colcorum regina	22
Meduſa que gorgonis dicitur	24
Melania Romana ſancta	104
Minerua que ⁊ palas	17
Monica diui Auguſtini mater	109
Nicaula que ⁊ ſabba regina folio.	29
Nicoſtrata que ⁊ carmentis	24
Niobes thebanorum regina	21
Olda propheteſ folio	32
Olympias alexandri magni mr̄	38
Ops magna	6
Orythea amazona	23
Panthaſilea amazona folio	25
Pamphiles greca	30
Paula Romana ſancta	114
Paula Gongiaga	142
Penolopes vlixis vxor	27
Petronilla virgo	49
Polyxena troyana	26
Popea Senece vxor	48
Portia Bruti vxor	44
Praxedes ⁊ pudentiana ſancte	59
Proba centona	116
Radegundis Regina folio.	138
Rhea ſeu ops magna	18
Reparata virgo ſancta	67
Rizarda Eſtenſis	157
Ruffina ⁊ ſecunda ma.	69.
Sabina popea neronis vxor folio	48
Sabina ſancta	58
Sapho leſbia poetrix	31
Sapho altera	32
Sarra Abrae vxor	14
Scholaſtica virgo	124
Semiramis regina	15
Semigunda Imperatrix	184
Serapia martyr	57
Symphoroſa martyr	59
Sophia matrona ſancta	70
Sophoniſta regina	40
Sulpicia Romana	40
Sulpicia alia lentuli vxor	45
Thamiris regina folio	32
Tamiris pictrix	36
Tecla virgo ⁊ martyr	55
Theodolinda regina	130
Tertia hemilia ſcipionis vxor	41
Triaria Romana	57
Tripetrua regina	56
Ueturia coriolani mater folio	34
Uictoria martyr	69
Urſula virgo ⁊ martyr	122
Urſina torella	143
Ypermeſtra regina folio	19
Ypſicretea mitridatis vxor	42
Yrenes pictrix	39
Yrenes Imperatrix	132
Zenobia regina folio	72

Finis.

Rerũ q̃rundã particulariũ a claris mulierib⁹ inuentarum hic ẽt ſpecialis apponitur tabula. primo vꝫ.

Actiue ꝛ cõtẽplatiue vite primũ inuentũ folio	xvi.
Amor mirabilis erga patrem	xxxviij.
Amor inextimabilis Julie in virum	xlij.
Amor mirabilis ſulpicie erga virum	xlv
Amor coniugalis Griſildis erga virum	cxxxiiij.
Aranea vermis aqua nomen accepit	xxi.
Aratri primum inuentum	xviij.
Armature ferree primum inuentum	xvij.
Balſami prima plantatio folio	xxx.
Bauarie prouincie deſcriptio.	cxxviiij.
Bombicis primus vſus.	xxx.
Bouum domandorum prima inuentrix	xviij.
Britanie inſule quedam deſcriptio	xcviij.
Caluarie locus vnde dictus eſt folio	c.
Carthaginis vrbis condictio	xxviiij.
Carmentalia loca vnde nomẽ habuere	xxv.
Caſtitatis antique exemplum admirabile	xxxv.
Caſtitas admirabilis Antonie Ro.	xlvij.
Centona liber vnde ꝛc̃	cxv.
Coli prima inuentrix	xiij.
Conuerſio hyberorum a qua fuit	cij.
Conuerſio longobardorum	cxxx.
Conuerſio vngarorum	clxv.
Dignitates mulieribus conceſſe	xxxv.
Femoralium prima inuentrix	xvij.
Fiſtule pulſande primum inuentum	xvij.
Fuſi inſtrumenti primum inuentum	xxi.
Grãmatice facultatis primum inuentum	xxv.
Lanifitij primum inuentum	xxi.
Litterarum egyptiarum primum inuentum	xviij.
Litterarum latinaꝝ primum inuentum	xxv.
Mantue vrbis condictio	xxiiij.
Mauſolea ſeplcra aquibus nomẽ habuere	xxxviij.
Numerorũ cõputandoꝝ primũ inuentum	xvij.
Oley fiendi primũ inuentum	xvij.
Panis conficiendi prima inuentrix	xviij.
Plectri muſici primum inuentum	xxxij.
Prudentia admirabilis tertie emilie	xli.
Quadrigarum primum inuentuꝫ	xvij.
Rethis tam piſcium q̃ꝫ auium prima inuentrix	xxi.
Saphici metri primum inuentum	xxxi.
Securis armature primum inuentum	xxv.
Superbie malum quantum obeſt	xxi.
Textrini operis prima inuentrix	xvij.
Uirginitatis argumentuꝫ in claudia veſtali	xlij.

IHS
XPS
S
S
M·CC
CCL
XXX
XIII

DEO INVISIBILI ET IMMORTALI

¶ De Maria virgine ꝑpetua: deiqꝫ genitrice gloꝛioſiſſima: celoꝛum atqꝫ angeloꝛum regina. Capitulum Primum

Arie beatiſſime ⁊ immaculate ſemper virginis: genitricis dei ac dñi noſtri ieſu chriſti vitam conſumatiſſimam: oĩumqꝫ perfectiſſimam: hoc in exoꝛdio ſcripturus: que. ſ. omni genere mirificoꝛuꝫ exemplorum totum terrarum oꝛbem repleuerat. Vereoꝛ ne pōdē laudis quã meruit obꝛutus: magis imbecillitateꝫ ingenij mei detegã: q̃ꝫ ſuas inennarabiles diuinaſqꝫ virtutes ſicut par eſt rep̄ſentem. Cum ſit ipſa angeloꝛum Regina: ſacrarium ſpiritus ſancti. ⁊ totius ſanctiſſime trinitatis domicilium: poꝛtaqꝫ per quam celeſte regnuꝫ ingredi licet. Sitqꝫ preterea ⁊ virtutum omnium ſpecimen/ errantium ſemita/ honeſtatis totius noꝛma: atqꝫ deſtitutis ſolatiuꝫ/ afflictis refugiũ/ demum quoqꝫ nauigantium ſalutis poꝛtus. Plane hec talis ⁊ tãta/ ante omnia ſecula: atqꝫ anteq̃ꝫ ſuſpicari quis auderet/ creata fuit. Et q̃ꝫq̃ꝫ apud nos poſtmodum in carne fuerit fabꝛicata/ apud deum nihilominus ante ſecula erat: etſi non ſubſtantia carnali/ tamen plena diſpoſitione. Diuina etenim illa pꝛouidentia/ cui omnia pꝛoꝛſus cognita ⁊ pꝛeſentia ſunt: quuꝫ ⁊ angeloꝛum ⁊ hominuꝫ deffectionē: ante conditam condendamue/ huius mundi molē/ ab eterno (luce omni clarius) pꝛeuidiſſet ⁊ angeloꝛum quidem inſtaurationem per homines: hominum vero p filium ſibi na

tura atqꝫ eternitate parem: eodem benefitio redemptionem ⁊ ſubuectionē ope
rari decreuiſſet: medium quoqꝫ quo/id fieri aptiſſime poſſet/ſapientiſſime ſi-
mul ⁊ beneficentiſſime preparauit. Nam cum videret captiuum hominem/libe
rari niſi a deo non poſſe ſatiſfacere ꝟo deum innocentem pꝛ reo homine/nō de
bere: pulcherrima atqꝫ incomprehenſibili vtriuſqꝫ nature coniunctionem/ſiue
(vt verius loquar) vnionem: vnigenito filio humanam naturam aſſumēdā/atqꝫ
inter homines/vt ꝟo homini viuendum moriendumqꝫ conſtituit. Que quidē
omnia/cum diuina mens in illa ineffabili eternitatis ⁊ ſapientie ſue luce preui/
diſſet. Matrem ſuo filio coeterno/omni nature munere ꝑfectā/oī virtute predi
tā/oī ſue beneficētie munere ornatā: deniqꝫ q̄lem dei matrē eſſe ꝯueniebat/in
ampliſſimo ſue mentꝭ vtero prius ꝓcreauit. De qua qdē eterna natiuitate/ſapi
entiam dixiſſe reor: ꝓut ēt ſancte eccleſie ꝯſuetudīe edocemur: qua diſcimꝰ: pe/
culiare ipſiꝰ ſctiſſime virgīs ſubſiſtere preconiū/vel potius teſtimoniū. Cuiꝰ ſpe
cialis ē attributa lectio. Ab initio ⁊ āñ ſecula creata ſū/⁊ vſqꝫ ad futuꝝ ſeculū
nō deſinā. Simile qd in ꝓuerbijs/ex ipſius ꝑſona/q̄ beatiſſima virgo eſt. Dñs
creauit me/ab initio viaꝝ ſuaꝝ ī opa ſua: āñ ſecl'a fūdauit me. In pricipio/āñq̄
terrā faceret ⁊ abyſſos/priuſq̄ ꝓcederent fontes aquaꝝ priuſq̄ formarent mō
tes/ante oēs colles generauit me dñs. Sic quoqꝫ ⁊ diuus teſtatꝰ Auguſtinus.
Ante mūdi ꝯdictionē deus oīpotēs/anteq̄ ieſus naſceret ⁊ vteꝝ de quo naſce
ret: ⁊ tēpus quo naſceret: ⁊ diē quo naſceret: ⁊ ciuitatem in qua naſceretur: de/
legit atqꝫ thronum vbi ipſam ſuā ſanctiſſimam collocaret genitricē/ipſe cōdi
dit ⁊ elegit. Sic qppe ⁊ per ꝓphetā prediriſſe īquit. Mater ſyon dicet homo.
⁊ ipſe fundauit eam altiſſimus. Cōdito itaqꝫ mūdo/reuolutiſqꝫ ab origine mū/
di quinqꝫ milibus: ac ſex ⁊ octaginta ſupra centum annis quum tempus adeſ
ſet/quo dei filius e celo ad homines/vt homo deſcenſurus eſſet: quam deus
matrem eterna ſua mente conceperat: eam optimis nobiliſſimiſqꝫ progenitori/
bus procreandam tandem curauit. Nam vt diuus commemorat Lucas euan
geliſta ſumpſit eam primo a Seth filio Ade: qui cultum dei/primum docuit:
deinde a Noe caſtiſſimo/qui virginitatem vſqꝫ ad quingenteſimū vite ſue an
num ſeruauit. Ab Enoch/qui in locum delitiarum tranſlatus eſt. Ab Abraā
fidei patre Iſaach/Iacob/⁊ Iuda eius filio/optimis/ſanctiſſimiſqꝫ patriar/
chis. Deinde ab inclitis/perfectiſſimiſqꝫ regibus/⁊ prophetis. videlicꝫ Dauid
Salomone. Ozia. Aſa. Ezechia. ⁊ Ioſia rege optimo/omni preconio digno. Ce/
teroſqꝫ pretereo quos/⁊ diui euāgeliſte Matheus videlicet. ⁊ Lucas/ſua in ge
nealogia ⁊ generatione ſerio ordine deſcribūt. Ioachin autem caſtiſſimus ſan
ctiſſimuſqꝫ vir ex huiuſmodi ſtirpe diuina/tandē procedens: Annā eque ſan
ctiſſimam feminam duxit vxorem/ex qua cū iam multis annis nullos ſuſce/
piſſet liberos/⁊ vterqꝫ nihilominus caſtiſſime religioſiſſimeqꝫ viueret: ſobolē
quā illis neqꝫ etas neqꝫ natura dederat: ſūmis a deo precibus ⁊ votis demum
impetrauere diuinā: ⁊ ſupra naturam mirabilem. Diuinus enī angelus vtriqꝫ
ſeorſum/ſanctiſſime puelle conceptum/partumqꝫ promiſit. Nata igitur ſuo tē/
pore ipſa puella Maria iuxta angeli monitionem/eſt nuncupata: ⁊ ſupra om/
nes mulieres primum fuit benedicta. Et a parentibꝰ triennio/admirabiliter/in
domo extitit educata. Quibus exactis/mox templi ſeruitio (vt ipſi vouerant)
cum ſacris virginibus miniſtratura offertur. Que quidem/cū eo perueniſſet:

nō ſecus/atq₃ adulti ſolēt:qndecim eius tpl'i grad⁹/facile apteq₃ ꝯſcēdit. Cui⁹ miraculi memoriā/totide₃ poſtea pſalmi/q pp id graduales ſūt appellati/xpia na religio celebrauit. Jam qppe dn̄s in virgis ſue īfantia magnu₃ qđ opabat/ quātaue futura eēt:huius miraculi īditio pmōſtrabat. Sacrificio igit ſcđm le gis ꝯſuetudinē celebrato:votoq₃ ſuo itegre pfecto. virginē dilectiſſimā itra ſce/ pta tpl'i/cū alijs ſacris ꝟginib⁹(ibidē educādis)dimiſere parētes: ꝛ domū oēs rediē. Admiſſa aūt Maria ꝟgūcula in tēplo:extēplo ceteras virgīes cu₃ qbus morabat/ꝛ moꝝ elegātia/ꝛ virtutū copia: ac oīs vite ſctimonia an̄ceſſit/ quāto fili⁹ ex ea naſcitur⁹ ceteros mortales/in ea ipa/ad quā deſcēderat nāe hūilitate erat anteceſſur⁹. Quottidie nāq₃ ab angelis freq̄ntabat/quottidieq₃ ēt diuia vi ſiōe fruebat/q eā a malis oībus cuſtodiebāt/boniſq₃ oibus redūdare faciebāt. Euaſit itaq₃ puella hec Maria/mox in tā admirabilē /tāq₃ celebre₃ corpis pul/ chritudīnē/vt nō ſolū ceteras q̄ in tēplo erāt virgīes/ſ₃ ꝛ q̄ vnq̄₃ i mūdo fuerūt ſuparet mulieres. Unđ ꝛ hoc pter nā₃ in ea fuit admirabile:ꝙ q̄₃plurimos re gni iudeoꝝ pmores nobilioreſq₃ ad ſe viſcēdā/ēt ſua ī pueritia excitauerit. Erat eidē ip̄imis corp⁹ optie cōpactū ꝛ digna ꝑceritate elatū/facieiq₃ dec⁹/p oīa p/ cipuū:in eiuſquoq₃ vultu quoddā occulis hūanis ſydereū habebat/ſicut ꝛ ei⁹ poſtmodū fili⁹ ieſus xp̄s/eidē p oīa in liniamen̄ corpis ſilīmus ſine quo certe nūq̄₃ tā cito/eū ſecuti fuiſſent apoſtoli ac ceteri oēſ diſcipuli:nec q ad ꝯphendē dū eū venerāt/corruiſſent. Eratq₃ ī ea q̄da₃ ī enarabilis oculoꝝ leticia atq₃ mo/ deſtia/quā tn̄ ēt ab ipſa puerili etate/itra veſtimentoꝝ ſuoꝝ fimbrias coercē di dicit. Erāt pterea illi celeſtis faciey ſue mot⁹/ſcđ₃ actu₃ verboꝝ ſuoꝝ varij ꝛ de cori. Aureā īſup come volatilliſ copiā hinc īde p humeros recindētē/quā ſemp nihilomin⁹ vello cohoptā geſtabat:ꝛ lepidā ſonātēq₃ vocis ſuauitatē. Necnō ꝛ quoſdā act⁹ ꝛ geſt⁹ ꝑpe diuini. Tā roſey oris/q̄₃ ſplēdide frōtis/atq₃ ebur/ ney gutturis. Illi deniq₃ pp ipſi⁹imenſā prudētiā/erāt ꝟba/nō ſolū hōeſta/ſ₃ ꝛ pauca qde₃:q̄ ꝑ loco/ꝛ tpe effundebat. Otiū tāq₃ pnitioſiſſimū ſue virgitat̄ ho ſtē/fugiebat. Ieiunia iter cetera ſūmopere freq̄ntabat:ac meditationib⁹ /ꝯtēpla tionib⁹/ꝛ ſacris oronib⁹ardētiſſime īſiſtebat/ꝛ iuigilabat. Quib⁹plane bn̄fitijs atq₃ ꝟtutib⁹/ī ampliſſimā famā apud cūctos Hyeroſolimoꝝ nobiliores p cete ris tpl'i ꝟgibuſ feliciſſime puenit. Hoc itaq₃ viuēdi mō btiſſima puellula ꝟgo maria ad q̄rtumdecimū vſq₃ puenit annū:vt nō ſolū de ea nihil mali rephēſiōe dignū ꝯfingē qſq̄₃ potuerit:veꝝ ꝛ boni oēs q eā nouerāt/ vitā ꝛ ꝯuerſationē ei⁹ oē₃ admiratione dignā iudicarēt. Maxim⁹aūt tpl'i pōtifex publice tūc ex more denūtiauit/vt virgīes oēs q̄ in tpl'o erāt:ꝛ etat̄ hoc tp̄s ipleſſent/domū ſuā cu₃ bn̄dictōe reuerterent:vt nuptijſ ſcđ₃ morē gen̄/ꝛ etat̄ maturitatē/operā darēt. Cui mādato cu₃ cetē oēs pāuiſſēt:ſola ꝟgo dn̄i māia/hoc ſe facē nō poſſe rn̄/ dit,dicēs. Se qdē ꝛ parentes ſuos dn̄i ſuitio mācipaſſe/ſ₃ ꝛ īſup ſe ipſam dn̄o ppetuā ꝟgitatē deuouiſſe:quā nūq̄₃ viro aliquo comixtiōis more cognito/vio lare decernebat. His audit̄ pōtifex ī anguſtia aī mox deuenit: ꝙ neq₃ ꝯtra ſcri pturā/q̄ dicit. Uouete ꝛ redite/votū ifrigendū putaret:nec more₃ gēti ītroducē pſumeret. Diuīo itaq₃ oraculo pmonit⁹pōtifex mādauit:vt oēſ ex hyeroſolimis alijſq₃ finitimiſ lociſ pmoreſ adeſſēt ꝛ ad iminētē feſtiuitatē ꝯuenirēt:quoꝝ cō ſilio ſcire poſſ₃/qđ de tā dubia re faciendū eſſ₃. Qđ cū factū₃ eſſet/oibus in cōe placuit/dn̄m ſup hac re ꝯſulēdū eſſe. cūctiſq₃ oroni icūbentib⁹:mox de oraculo

vox ꝓrupit. Scðꝫ Jſaye vaticiniū regrēduꝫ eſſe viꝝ/cui ꝟgo illa comēdari ꝛ de ſpōſari debēt. Liqt.n. Jſayā ipm ꝑdixiſſe. Egrediet ꝟga ð radice Jeſe/ ꝛ flos de radice ei⁹ aſcēdet/ ꝛ requeſcet ſup eū ſpūs dñi: ſpūs ſapie ꝛ itellect⁹/ ſpūs ꝯſilij ꝛ fortitudis/ ſpūs ſcie ꝛ pietatꝭ: ac replebit eū ſpūs timoris dñi. Ergo ſcðm hāc ꝓ phetiā: cūctos ð domo Dauid nuptui habiles (nō ꝯiugatos) ſuas ꝟgas ad alta re allaturos ꝑcepit: ꝛ cuicūqꝫ ꝟgula florē emiſiſſet/ i eiuſqꝫ cacumie ſpūs ſctūs in colūbe ſpecie ꝯſcēdiſſꝫ/ ipꝫ eſſe/ cui ꝟgo maria comēdari ac deſpōſari debēt. Jnt ceteros āt ioſeph de domo ꝛ familia Dauid grāde⁹ hō erat. Cūctꝭ ꝟo iuxta ordinē ſuas ꝟgas cuꝫ gaudio palā deferētib⁹: ipe ſol⁹ pudore ſuffuſus ſuā ab ſcōdit. Vñ cū nihil diuie voci ꝯſonū ea vice apparuiſſꝫ. Pōtifex iterato deū cō ſulēdū ꝛ exorādū eſſe putauit. Quib⁹ illico rñdit. Solū illū ex his q deſignati eſſent/ ꝟgā ſuā nō ꝑdidiſſe: cui ꝟgo deſpōſāda veniret. Prodit⁹ē itaqꝫ ioſeph. Qui cū ſua attuliſſꝫ ꝟgā/ i eiuſqꝫ cacumie colūba e celo ðſcēdēs ꝯſcēdiſſꝫ. Liq do oīb⁹ patuit/ ꝟgieꝫ eidē eſſe deſpōſādā. Nuptiaꝝ igit iure/ ð more celebrato: ſtati Joſeph nou⁹ ſpōſus i bethleē ſui ort⁹ ciuitatē redijt/ domū ſuā diſpoſitur⁹ neceſſariaqꝫ nuptijs ꝓcuratur⁹. Virgo ꝟo dñi maria/ cū alijs virgib⁹ coeuis ꝛ collectaneis ſuis/ qs a pōtifice ex more ſuſcepat: i gallileā ad parētes ſuos ē re uerſa. ❡ Primo igit die ſui aduēt⁹ i gallileā/ miſſus eſt ad eā angel's Gabriel a deo i ſpecie viri/ q ipi virgi marie ꝛ ꝯceptū dñicuꝫ ānunciaret/ ꝛ ꝯceptiōis ip ſi⁹/ vl' moduꝫ vl' ordieꝫ expōnēt. Ad eā ergo angel's igreſſus/ ꝑmo cubiculū vbi māebat igēti lumie ꝑfudit: ipaꝫ ꝟo reuerētiſſie ſalutās/ ait. Aue ꝟgo dñi gratiſ ſima/ ꝟgo inquā grā plena/ dñs tecū/ bñdicta tu ꝑ oīb⁹ m'lierib⁹/ atqꝫ bñdicta ꝑ oīb⁹ hacten⁹ natꝭ hoībus. At ꝟgo/ qꝫqꝫ anglicoſ diu antea nouiſſꝫ vult⁹/ ꝛ lumē celeſte ſibi iſuetū nō eſſꝫ: ea qdē angl'ica viſiōe mime territa/ ſꝫ neqꝫ ipſa lumis viſiōe ſtupefacta/ veꝝ in ſolo ei⁹ ſermōe ꝯturbata/ cogitare cepit: qlis iſta ſaluta tio eſſe poſſꝫ/ qdue ꝓtēdēt/ vl' qm finē foret habitura. Cui⁹ ſapiētiſſie cogitatiōi angel⁹ diuitus occurēs. Ne timeas inqt dulciſſia ꝟgo dei maria/ qſi aliqd tue ꝯtrariū ꝟgitati/ hac ſalutatōe ꝯterā. Jnueniſti etēiꝫ maximā grāꝫ apud dñꝫ: qr caſtitatē ꝛ hūilitatē itegrā delegiſti/ iō ꝟgo ſine pctō ꝯcipieſ/ parieſqꝫ filiū ꝛ vo cabis nomē ei⁹ ieſuꝫ/.i. ſaluatorē. Jpe qdeꝫ magn⁹ erit: qr dñabit a mari/ vſqꝫ ad mare/ ꝛ a flumie/ vſqꝫ ad termios orbis terraꝝ/ fili⁹ qꝫ altiſſimi (nō hoīs carnal') vocabit. Qr quū i terris naſcet hūilis: i celo poſtmodū regnabit ſublimi⁹. ꝑte rea dabit illi dñs de⁹/ ſedē dauid pāis ei⁹/ ꝛ regnabit i domo iacob i eternū/ ꝛ re gni ei⁹ nō erit finis. Jpſe qppe rex regū ac dñs dñantiū eſt/ cui⁹ thron⁹ in ſeclꝫ ſecli erit. His āt ꝟbis angli ꝟgo haud icredula/ moduꝫ ſcire gliſcens/ rñdit. Et quō iſtud fieri pōt? Nā cū viꝝ iuxta votū meū nūqꝫ cognouerī/ quō ſine virilis ſeīnis icremento/ vnqꝫ parē poſſuꝫ? Ad hoc angel⁹. Ne extimes inqt venerāda maria/ ꝙ hūano more ꝯcipias. Nā ſine virili comixtiōe/ ꝟgo ꝯcipies/ ꝟgoqꝫ pa riēs/ ac ꝟgo nutriēs ꝑmanebis. Spūſ etēiꝫ ſctūs ſupueniet ite/ ꝛ ꝟt⁹ altiſſimi/ cō tra oēs libidis ardoreſ obūbrabit tibi. Jdeoqꝫ qð ex te naſcet ſolū erit ſctūꝫ qr ſolū ſine pctō ꝯceptū/ natūqꝫ/ vocabit fili⁹ dei. Tū maria diui ꝯſilij nō ignara/ expāſis māibus/ lumibuſqꝫ i celū erectꝭ/ cū ingēti ꝛ icredibili hūilitate dixit. Ec ce ācilla dñi/ neqꝫ dñe mi tāti ſacramēti dignā me exiſtimo. Verūtñ fiat mihi ſe cundū ꝟbuꝫ tuū. His ꝟbis nec dū ꝑfecte ꝓlatis. Fili⁹ dei eterni ieſus/ ſpū ſctō coopante/ in vtero ſciſſime virgis ꝯcept⁹ eſt/ de⁹ ꝛ hō ver⁹. Et hoc fuit dies octa

ua challendaꝝ aplis. Qua qdeȝ dei mr̃ gl'ioſiſſima: mario pmũ affecta eſt gaudio. Proter qđ ꝛ ſingl'is ꝯtinuo dieb⁹/marias ob tãtuȝ miſteriũ deo gr̃as agebat atq; hēbat. ¶ Poſt aliquot ꝟo dieſ/ipa iã feliciſſima ꝟgo aiaduertẽſ q̃ de Heliſabeth cognata an⁹/ab anglo itellexerat: ꝙ ſex iã mẽſib⁹ grauida eẽt. Ad ipaȝ viſcẽdã ꝛ ſalutãdã ꝓ cõi gaudio ꝓtin⁹ accedẽ ꝯſtituit: ꝛ vna cũ ſuo ſpõſo ioſeph/ꝯcito gradu hyeroſolimoꝝ vrbẽ ſe ꝯtulit. Ubi ipa Heliſabeth anus cũ ei⁹ marito zacharia/extra eãdẽ vrbẽ/i colle quodã ameniſſio habitabãt. Jn cui⁹ domũ quũ itraſſȝ/ꝛ benigniſſime ac reuerẽter cognatã ſalutaſſȝ. Cõuerſa helyſabeth iã ꝛ ipa ſpũ ſctõ affati repleta: dixit. Bñdicta tu eſ ꝟgo gl'ioſa/iter oẽs mulieres/ſȝ lõge diuȝ/eſt bñdict⁹ fruct⁹ vẽtris ſui. Quõ.n.cõmerui/vt mr̃ dñi mei ad me miſellã accedẽs? Ecce.n.vt fili⁹ me⁹/meo i vtero/tuã ſalutatõis vocẽ audiuit: ꝓ gaudio exultauit ꝛ luſit i vẽtre meo/gr̃as agẽs/ipſi dño nr̃o filio tuo. Audierat qdẽ helyſabeth fili⁹ i vtero genitriciſ/ꝟba dñi p os ꝟgis marie ꝓnũtiſ ꝛ idcirco de vtero ipſi⁹/i occurſũ dñi geſtiebat erũpe. Tũc helyſabeth adijecit dicẽs. Btã q̃ credidiſti/qm̃ pficienẽ ite ea q̃ dicta ſẽ tibi a dño. Tũc dei mater gl'ioſiſſima/q̃ pri⁹ oraculũ angl'i ꝛ ꝯceptiõis miſteria/ꝓ ꝟgiali pudoꝛe celauerat. audiẽs cognatã ſuã anũ/ſilẽtiũ ſoluit: ꝛ plena ſpũ ſctõ/itẽtiõe ſublimi/laudes agreſſa dñi cũ tympano ſpũs/i helyſabeth ꝯuerſa/diuio carmine/cecinit dicẽs. ¶ Magnificat aia mea dñȝ. ꝛc̃. q̃ ſequunẽ. Atq; idcirco diuinit⁹ ab eccl'ia ſolẽniter in oib⁹ veſperoꝝ hoꝛis/cãticũ iſtud tã mirificũ/in honoꝛẽ btiſſime huius ꝟgis decãtari iſtitutũ ẽ. Trib⁹ igiẽ mẽſib⁹ ſctiſſima ꝟgo i obſequȝ cognate ſue helyſabeth ſua i domo pmãſit: ei⁹ in neceſſitatib⁹ oi cũ ardoꝛe charitatꝫ ꝛ amoꝛis ſedule miſtrãdo/donec filiũ dñi p̃curſoꝛẽ edidit. De cui⁹ noie quũ i ipſi⁹ circũciſiõe/magna iter cognatos ꝛ affineſ oꝛta eſſȝ diſceptatio. Zacharias pr̃ ei⁹ mut⁹ exiſtẽs/ſpũ ſctõ duct⁹/iuuit pugilares ſibi afferri. Cũ qb⁹/ꝯfeſtiȝ ſcripſit. Joãnes eſt nomẽ ei⁹. quo qdẽ noie/vniuerſi ꝓtin⁹ ſãt admirati: ſtatiq; vinculũ lingue ei⁹ ſolutũ eſt. Quas obꝛes maria iter eos ſurrexit exultatio Moxq; in laudẽ dei oipotenꝫ ꝛ ipſe ꝓrũpẽs: dixit. Bñdict⁹ dñs de⁹ iſrael: qꝛ viſitauit ꝛ fecit redẽptionẽ plebis ſue. Et erexit. Et reliq̃. Qđ itẽ cãticũ optimũ/ab eccl'ia horis in matutinalib⁹/ſicut illud btẽ marie/ꝯtinuo decãtaẽ. Hãc itaq; ſãctiſſimã ꝟgis marie viſitationẽ/diuis ſane miſterijs plenã/ac multꝫ ꝛ maxis ſacramenꝫ fecundã. Bonifaci⁹ ꝛ Sixt⁹ eius noĩs q̃rti põtifices romãi/ſexto nonas iulias/ꝑpetuo ſingl'is annis ſolẽniter celebrari ſanxẽ. Reuerſa poſt hec btiſſima ꝟgo ad ioachin pr̃eȝ/ei⁹ ſpõſo ioſeph ꝯſociata: ꝛ cũ q̃rtus iã extaret mẽſis/ex eo tpe quo deſpõſata fuerat/interea paulatĩ vtero puerpe itumeſcẽte/puerpiũ ſe manifeſtare cepit: q̃ res ioſeph mĩme latere potuit. Nã ſpõſi moꝛe liberi⁹ ad virginẽ introiẽs familiariuſq; cuȝ ea colloquẽs/ipaȝ grauidã eẽ deꝑhẽdit. Quã obꝛem eſtuare ac fluctuare aĩo cepit ꝙ ignoꝛaret qđ ſibi potiſſimũ faciendũ eſſȝ: cuȝ eã traducẽ oĩno nolet/qꝛ iuſtus erat/ſȝ neq; foꝛnicatiõis ſuſpitiõe infamare/qꝛ pi⁹: Cũq; cogitaret/clã id mr̃imoniũ diſſoluẽ/ꝛ eã oculte dimittẽ. Ecce angl'us dñi eidẽ iſomnis apparuit/dicẽs. Joſeph filij dauid/qđ dubitaſ/q̃re iꝑudẽter ꝛ irrationabil'r cogitas? Scito qꝛ de⁹ eſt/q generaẽ: ꝟgo aũt q̃ generat: hui⁹ tu generatõis miſter eris ꝛ nõ largitoꝛ: tu ſeruus es/ꝛ nõ dñs. Jdcirco mãdat dñs ipſe/vt ei ſeruias/eiq; miſtres/atq; eidẽ itendas ac opeȝ ferras/ꝛ huic q naſceẽ/ꝛ iſti q̃ generat. Et q̃q̃ tibi maria vxoꝛ noieẽ/nõ tñ tibi vxoꝛem exiſtimes: ſȝ dei

Gaudium primum.

Canticum beate marie virgis.

Canticum zacharie pphete.

Uiſitatiõis inſtitutio.

vnigeniti matrez.Ergo/hoc mō accipe eā/ſicut comēdatū celeſte theſauꝝ/ac dei
tā̄ diuitias.Accipe iquā ſicut vnigeniti dei mā̄ſionē/ſicutq̃ honorabile tplm:
ac regis ſpōſiq̃ celeſtis imaculatā domuz. Ita igiẗ fili dauid ioſeph/ne timue
ris accipe mariā ꝯiugē ꝟginē/tue religioſitati cōmdatā:Serua eā/habetoq̃ cu
rā.Attēdes i egyptū ob herodē fugiēs/iteꝝ remeabis cū ea poſt ipſiꝰ herodis
obitū reducēdo i terrā iſrael:pariet.n.filiū/ꝛ vocabiẗ nomē eiꝰ ieſū.i.ſaluatorē.
Ipſe.n.ſaluū faciet populū ſuū a peccatꝭ eoꝝ.Igiẗ ioſeph ſcōꝫ angli monitionē
mariā hāc ꝟgiez duxit vxorem:nec tñ vllo mō cognouit eā/ſꝫ caſte ꝓcurās cu
ſtodiuit eā.Statiq̃ ꝟtutez miſterij ac quoddā magnificū ſacramtuz in eādē
optie dephendit:cui ēt approximare/ſe ſe idignuz exiſtimabat.Vn̄ ꝛ ſe ꝓfunde
humiliās/an̄ tātā/tāq̃ ineffabilez ꝟginez/cauebat:ac ſibimet ſūmope ptimeſce
bat/iſtius tāte ſctitatis neduz veſtimenta ꝯtingē. ¶ Iāq̃ nonus inſtabat a cō
ceptiōe xpi menſis/cuz ioſeph vxore/ꝛ hijs q̄ neceſſaria erāt aſſumpta/ex naza-
reth in Bethleem ciuitatē vnde oriundꝰ erat/ad iperij mādatuz explenduz te-
tendit.Erat tūc Octauianus Auguſtus p̄ ceteris iperatoribus/vniuerſā iperij
Ro.monarchiā tenens iuſtitia ꝛ religiōe felix.Cuius qdez ꝟtute pax p totū or
bez ꝯſtituta erat:ꝓ qua certe/p totuz mundū/nō ampliꝰ ferreuz ſꝫ aureuz vide
baẗ exortuz ſeculū.Cuiꝰqdez ſuauiſſimo fructu gaudē videbanẗ agri/letari ma
ria/tecta ciuitatū vie/cāpi:ꝛ alia q̄cunq̃ exultabāt q̄daz i vſitata leticia Qui cū
annis iā plurimis ipaſſet.anno ipij ſui ſecundo ꝛ q̄dragesimo quoddā edictū
ſtatuit/vt vniuerſus deſcribereẗ orbis.Et hec deſcriptio ꝑmuz i oriēte facta fuit
a p̄ſide ꝓuincie Syrie noīe Cirino.Juſſerat nāq̃/vnuz quēq̃ ſub Ro.ipio cō/
ſtitutuz/numuz argenteū ꝓ cenſu afferre.Illumq̃ cenſori offerrens/ꝓfitereẗ ſe
ſub Ro.impio ꝯſtitutum eſſe.Joſeph ꝟo vir vtiq̃ iuſtus/ac ſanctus vtpote ex
Dauidis ſtirpe ꝓcreatus/ꝛ ipſe obedientie grā/cū virgine ſctiſſima ꝑgnāte/be-
thleez veniens/ſe p̄ſidi primuz p̄ſentauit.Bouē aūt venalē aſinūq̃ quo portā-
da beatiſſima ꝟgine vtereẗ/ſi forte pedibꝰambulare grauareẗ ſecuz adducens.
Atq̃ ita/cuz in veſperā diei ſabbati bethleez ꝑueniſſent:ibidez oīa vrbis hoſpi
cia multitudo q̄ Paulo ante eos anteceſſerat/occupauit.Exquo/cū ad hoſpitā
duz ſibi nullꝰ relictꝰ eſſet locus. Laceſſiti/extra oppiduz/quodā in diuerſorio/
vbi Antruz aderat:pp frigus.Joſeph cū vxore hoſpitatꝰ eſt.Cunq̃ ibidē ſtabu
lareẗ aīalia/Joſeph ipſe collocatꝭ primū boue ac aſino/fenoq̃ i p̄ſepe appoſito
deniq̃ ſe vna cū virgīe ſctiſſima/circa ipſa ſua aīalia ad dormiendū collocauit.
Veruz vbi nox ipſa medio i curſu extitit:ecce vigilātibus ipſis ingēs lux/oī cla
ritate clarior/ſup ipſos apparuit.Quo qdez tpe/mox ꝟgo glorioſiſſima cuz ſue
Chriſtꝰ ieſus hic naſcitur. uirgitatis pudore vnigenituz eterni p̄ris ante oīa ſecula filiuz/ſine vllo partus
ſui dolore/ſineq̃ vlla obſtetrice/aut mulieꝝ ſedulitate eſt enixa.Quem elegan-
tiſſimum filiuz ipſa dei mater in vellaminibus q̄ de induſtria ſecū attulerat/tāq̃
obſtetrix ꝛ mater iuoluit.Atq̃ ipſuz deū quē genuit mox ingēti tremore ꝓfun
diſſime adorauit:ſuoq̃ q̄primum ꝟgineo lacte cibatum dormientem tāq̃ in
cunis/iter bouē ꝛ aſinū ſup fenum reclinauit. At ipſa aīalia: vt paruuluz vide
runt.dn̄m ꝛ cunctoꝝ viuentiuz creatorem cognoſcentes/protinus adorauerūt.
Vt Iſaye prophete vaticinium comprobaretur:quo diciẗ. Bos cognouit poſ-
ſeſſorem ſuum:ꝛ aſinus preſepe domini ſui/ꝛc.Ipſa itaq̃ animalia ſuppliciter/
tāq̃ veniam ab ipſo expetentes/colere eum videre viſa ſūt.Quod quidez inter

ſeptem gaudia ſctiſſime virginis/ſecundũ ⁊ p maximũ ſuum extitit gaudiũ: Et iccirco a ꝯditiõe mundi/quo dyabolꝰ peccati iuẽtor/mortẽ frauduléter i humanũ genꝰ itullerat:vſq; ad hãc admirãdã xpi dñi nr̃i natiuitatẽ/q̃ tꝑis ⁊ plenitudo vtiq; erat:quã diuini ꝯſilij iſcrutabilis altitudo diſpoſuerat recõciliãdã auctori ſuo hũanã naturã qnq; milia ⁊ ducẽti itercesſere ãni. Jn q̃ qdẽ plenitudie dñs oĩpotẽs ipi ſeuiſſimo hoſti/nõ i ſua qdẽ maieſtate/ſʒ i hũana humilitate obijecit eidẽ eãdẽ naturã ⁊ formã mortalitatis(totiꝰ tñ peccati exptẽ) vt ipã qdẽ q̃ ſe viciſſe gloriabat/vinceret natura. Eadẽ itaq; nocte/ q̃ hora natus ẽ mũdi creator atq; redẽptor/venẽ chori angeloꝝ p aera dulciſſima modulatiõe cãtãtes:q ad ipʒ mũdi redẽptorẽ veniẽtes/ꝑmũ adorauerũt:ide ad paſtores q ea i regiõe cõplures erãt/ nocturn is cuſtodijs iter ſe ſe conuenerãt: ⁊ Tybijs ac fiſtulis cãtu ſolito iuigilabãt ſupra greges ſuos/cũ magno ſplẽdore acceſſere qbꝰ ⁊ ãnũciauere/natũ eẽ dñʒ redẽptorẽ/diu a patribꝰ ãtiquis expectatũ. Qui tremore ñ modico pterriti/ac pauore pculſi/mox vnꝰ Angeloꝝ eoſ ſolãdo/dixit. Nolite timere. Ecce qr ãnũcio ⁊ euãgelizo vobis gaudio magnũ: qđ erit oĩ populo qr natꝰ ẽ vobiſ hodie ſaluator:q ẽ xp̃s dñs:i ciuitate dauid. Et hoc vobis ſignũ ẽ. Quia iueniet̃ ifãteʒ ipʒ pãnis iuolutũ ac i p̃ſepio poſitũ. Quibꝰ explet̃/eueſtigio/cũ eodẽ ãgelo/facta ẽ mł̃titudo celeſtis militie exercitꝰ inenarabili vocũ ſuauitate canẽtiũ ⁊ laudãtiũ ac dicẽtiũ. Gl̃ia i altiſſimis deo: ⁊ i terra pax hoĩbꝰ bone volũtat̃. Hiſdẽ itaq; ꝟbiſ ⁊ modulatõibꝰ ſuauiſſimis ſtupefacti paſtores:cõcito gradu/oẽs ad locũ idicatũ acceſſere: ⁊ puerũ i p̃ſepio videtes ꝓtinꝰ adorauerũt. Quibꝰ peractis/i regionẽ ſuã cũ plauſu reuerſi: laudãtes ⁊ glorificãteſ deũ i oĩbꝰ q̃ audierãt ⁊ viderãt:qr pſpicue cognouerũt verũ fuiſſe/qđ dictũ fuerat illis de puero ipo. At ioſeph vir ſctũs cũ hec oĩa ſe cũ aĩaduerteret: ⁊ ꝓprijs oculis pſpexiſſet/⁊ ipe mox ante puerũ matrẽq; eiꝰ ꝓcidẽs ait. Tibi dñe deꝰ meꝰ gr̃as igẽteſ ago:q me hac mea i ſenectute decrepita dignũ tua p̃ſentia iudicaſti: quodq; genitricis tue ꝟginis itacte/curã q̃licũq; modo poſſuʒ/hr̃e voluiſti. Cũ ipã ligdo cognoſcã ꝟgultũ illđ eẽ: qđ ex dauidis ſemine/ſctiſſimi ꝓphe tui/diuinitꝰ iã dudũ p̃dixere. Hec ipa eo loquẽte/ ecce alia lux pmaria apparuit/ atq; ãgeloꝝ mł̃titudo eũtiũ ⁊ redeũtiũ i celo cũ hymnis iubilãtiũ. Maria ãt/cũ oĩa hec audiret ⁊ videret/i corde ſuo ꝯferebat ⁊ ꝯſeruabat. ¶ Eodẽ igiṫ tꝑe.quo ex matre i t̃riſ natꝰ ẽ ipe ſaluator mũdi:treſ in oriente viſi ſunt ſoles: q ⁊ ſtatim i vnũ coierũt: ad dnotãdaſ tres fore diuinitatis pſonas: p̃reʒ vʒ ⁊ filiũ/⁊ ſpm̃ ſctũʒ:i vnico dĩ filio ex ꝟgine genito. Quod etiaʒ Rome cõprobatũ eſt. Nã ⁊ i eadẽ noctis hora. Tẽpluʒ pacis ibidẽ corruit:de quo ſcriptuʒ erat:ipm ad id vſq; tẽpus duraturuʒ:quo ꝟgo diuinitus peperiſſet. Eadeʒ quoq; hora/etiam Rome Olei fons ortus eſt: qui ⁊ per dieʒ integram iugiter fluxit/atq; in Tyberim fluuium vſq; decurit. Plurima preterea alia elemẽta ſuum auctorem hoc tempore aduenisſe/ letabunda conteſtata ſunt. Admirabilis profecto res extitit/ q ineffabilis diuina illa maieſtas/ ſubſtantiaʒ propriaʒ/in homine imortaleʒ/ ipſis i hominibus impetrare voluerit. ¶ Octauo deinde ab ortu Jeſu/ die: cum Joſeph Cenſum Ceſari Auguſto ex more perſoluiſſet/ſeq; eidẽ ſubiectum iure iurãdo affirmaſſet/vt vetuſtiſſimũ ſãcti Abrae moreʒ obſeruaret:cũ puero Jeſu(circuncidendi ⁊ iponẽdi noĩs gr̃a) ad tẽplũ venit. Quibꝰ ex more/rite pact̃/ipoſituʒ ẽ eidẽ puero nom̃ ieſus:quod

Secundũ beate virginiſ gaudiũ

Prodigia in natiuitate xpi no.

ab ãgelo ꝓus q̄ꝫ i vtero ꝯciperet/nũciatũ fuerat. Atqꝫ iccirco ab ecc̃ia hoc ſolem ne feſtũ i chalẽ. Janua. celebraẽ. Quo q̄dẽ i die/xp̃iani ad ꝺteſtatões idolatrie ãtiqꝫ/q̄dã ligna alias maioꝝ ſuoꝝ ſimulachra/ mario cũ gaudio ⁊ voluptate/in foco ꝓpellũt cõburẽda. ❡ Jn ip̃o ãt ſaluatoris nr̃i ieſu xp̃i ortu/noua ſtella ꝑ ter ordinẽ ſplẽdida i oriẽte orta ẽ:quã tres Magi/viri vtiqꝫ potẽtiſſimi/ꝑhie ⁊ Aſtroꝝ pitiſſimi/cõcernẽtes/eueſtigio/ ex ip̃a noue ſtelle claritate/cognouerũt Regẽ celi ⁊ terre i iudeã natũ. Memoreſqꝫ q̄ꝫmarie: Balaã eoꝝ ꝓphe vaticinio quo ꝑdixerat: ſaluatoris nr̃i aduẽtũ/i iudee ptib⁹ naſcituꝝ/dicẽſ. Naſcet ſtella ex iacob: ⁊ exurget hõ ꝺ Jſrael/q ꝯteret vniuerſos mũdi/ꝑncipeſ ſub pedib⁹ ei⁹: Cũqꝫ idubitato crederẽt/orbiſ ſaluatorẽ natũ: cõi ꝺcreto ſtatuẽũt eũ eẽ q̄rẽdũ. Jt igit ſuũ oẽs Hyeroſolimã regiã ciuitatẽ ꝟſus dirigẽ ſtatuerũt/vbi ip̃ꝫ poti⁹ natũ exiſtimabãt. Eoqꝫ eq̄dẽ apparatu: q regeſ ip̃os magnifice ꝺcebat: cũ auro ⁊ argẽto/alijſqꝫ inumẽis theſauris ⁊ mũerib⁹ ip̃i Regi nouo ⁊ dño diuꝫ/ꝯueni entib⁹. Qui cũ equos ꝯſcẽdiſſẽt falleratoſ/mltis cymbal/alijſqꝫ muſicoꝝ ⁊ tym panoꝝ genẽib⁹ comitati/mox ſtella q̄ ip̃iſ apparuẽat/ip̃oſ tãq̄ꝫ itieris eoꝝ dux/ ne a ꝟo itiere ꝺuiarẽt/ãtecedẽ cepit. Atqꝫ ita itẽta ꝯtẽplatiõe/comitati/diebus duob⁹ ⁊ ꝺcẽ hierrſolimã feliciſſie applicuẽ. Qꝺ q̄dẽ itineriſ ſpatiũ/vix vni⁹an ni tp̃re/alij ꝯficẽ potuiſſẽt. Quib⁹ regib⁹(nouitate rei plurimi ꝑmoti) obuiã ac/ ceſſerũt: donec ad Herodẽ i palatiũ ꝑuenirẽt. Nã rex ip̃e cãꝫ aduẽt⁹ip̃oꝝ pau lo ante itellexeãt. At ſtella q̄ illoſ huc vſqꝫ ꝑceſſerat: mox ea i ciuitate ab eoꝝ o culiſ ꝓtin⁹ euanuit. Eã obrẽ/ab ip̃o Heroꝺ accurate petiere/quo nã i loco/iuꝺo ruꝫrex nat⁹ eẽt. Oĩa etei ꝫ q̄ ꝺ ſtella viderãt ⁊ itellexerãt/ip̃i herodi ſerio retule/ rũt. Quã obrẽ/ip̃e herodes valꝺ ſuſpicat⁹ ẽ. Qui mox ſacerdotib⁹ ⁊ legis docto rib⁹ ad ſe ꝯuocatꝭ: ſciſcitat⁹ẽ ſi q̄d ex Juꝺoꝝ ⁊ maiorũ ſcripturiſ hẽrẽt/vbi Rex Judeoꝝ foret naſcitur⁹. Ad q̄uẽ hij magi videdũ/aꝺo feſtinãt/tã honorifice ẽt adorãdi gr̃a ꝯuenerãt. Rñderũt: ex eoꝝ ꝓpheta repiſſe. Jn Bethleẽ naſciturũ fore: ſcribẽte. Et tu Bethleẽ t̃ra Juda/nequaq̄ꝫ minima es i ꝑncipib⁹ iuda: ex te eiꝫ exiet dux: q regat populũ meũ Jſrael. Tũc calid⁹ herodes/ſecreto Magis ip̃is aſtute dixit. Jte ⁊ iterrogate diligẽter ꝺ puero: ⁊ cũ iueneritꝭ renũciate mi/ hi/vt ego parit accedẽſ/ip̃ꝫ adorẽ. Jnꝺqꝫ magi abeũtes iteꝝ ſtella coſ ãtecedẽs ad euꝫ vſqꝫ locũ comitata ẽ: vbi iſãtul⁹ ieſus dñs nr̃ i hũili ſtabulo ⁊ igremio parit btiſſie matriſ ꝯſiſtebat: tũc treſdeci tãtũ ꝯpleuerat dieſ. Quo cũ magi ip̃i itrogreſſi fuiſſẽt: admirati plurimũ ſũt tante hũilitatꝭ ſũmi ꝺi hoſpiciolũ: ⁊ apꝭ ſuis theſauriſ/coronaqꝫ vnuſq̄ſqꝫ i t̃ra ꝺpoſita/ poplitib⁹flexiſ/ꝑmũ i carne ver bũ adorauerũt: i iſãtia ſapiẽtiã: virtutẽ i ifirmitate/ ⁊ demũ i veritate hoĩs dñꝫ maieſtatꝭ: ⁊ vt ſacramẽtũ ſue marĩe fideꝝ itelligẽtieqꝫ mãifeſtarẽt. Qꝺ cõdib⁹ credebãt/mierib⁹ ẽt ꝓteſtarẽt/obtulerũt ei/auꝝ/thus/⁊ myrrã. Aurũ vꝫ Regi: thuſ ꝺo/⁊ Myrrã mõtali hõi: venerãteſ.ſ. hũanã diuinãqꝫ naturã/ i vnitate. Jn de poplitib⁹ i terrã defixis corã puerulo ieſu: dixerũt. Ad te/o Rex eterne gl̃ie ꝟuꝫ deũ/⁊ dñꝫ nr̃ꝫ adorãdũ venim⁹/cũ his munerib⁹/ nõ eq̄dẽ tua maieſtate dignis. Ueꝝ ⁊ te ip̃ꝫ obnixe deprecamur: vt nr̃aꝫ deuotionẽ nr̃amqꝫ fidẽ/ſuſci pias/i quo oiſ nr̃a ſal⁹ ꝺpẽdet: dirigaſ quoqꝫ act⁹ nr̃oſ ac mẽtẽ nr̃aꝫ/i viã ſalutꝭ eĩne. Deidẽ ei⁹ pedẽ deuotiſſie exoſculãtẽs/ab eo(licet iſãtulo)ſuã diñã accepe bñdictiõeꝫ. Tũc ſãct⁹ſenex ioſeph mũẽib⁹ſuſceptꝭ/vna cũ gl̃ioſiſſia matre ꝟgie vehemẽter letat⁹ẽ: q̄ q̄dẽ btã ꝟgo/ ꝑmo ñ mediocrit ꝯſpectũ tãtoꝝ regũ admi

rata fuerat. Sꝫ ⁊ eoꝝ hũilitate atqꝫ ꝓcib⁹ ante ipi⁹ ꝯſpectuꝫ fuſis/ ⁊ audiẗ :ter/ Gaudium tertium.
tiũ accepit gaudiũ/ ꝑfecto mariuꝫ/ qm̃ apte ēt cognouit/ſe ſũmi dĩ genitricē foꝛ
ꝯſtitutā. At magi/cũ aliquãdiu ĩ colloq̃o btiſſime ꝟgis iucũdiſſime ſtetiſſēt:
diuie maieſtatẽ cõſpectu fruētes/ quũ ſe ſũmo diuꝫ creatori ac glorioſiſſime ei⁹
matri plꝛimũ comẽdatos reddidiſſēt/eoꝝ licētia accepta/iter ſuũ ſeq̃nti die cõ
ſtituerũt ad herodē(vti ꝓmiſerāt)reuerti. Sꝫ ĩ ſomniſ ab ãgelo dñi/mãdato ac
cepto/ne vllo mõ ad Herodē redire ꝓſumerēt/gaudio plurimũ recreati/ p aliã
viã/ĩ p̃rie ſue regionē reuerſi ſũt. ¶ Poſt hec acceſſere dieſ/purgatiõis Marie:
ſm legē Moyſi. Tũc puerpis q̃ ante ſacerdotē purificãdi grã ad tēplũ accede
bãt/ꝯſuetudie ãtiqſſima cauebat/offerre/aut pã turturũ/aut duoſ puloſ colũba
ruꝫ. Beatiſſima igit ꝟgo vna cũ ĩfãtulo dño ieſu/⁊ ſuo Joſeph ĩ hieruſalē acceſ
ſit. Que cũ ꝓmũ ĩ tēplũ ĩtrogreſſa eēt. Ecce ſymeõ vir iuſt⁹ ⁊ timorat⁹/q iã ãnoſ
tres ⁊ cētũ etatẽ expleuerat:ſpũ ſctõ edoct⁹:ad tēplũ(nl'lo q̃i ſenectutẽ ĩpedimẽto
ĩpedit⁹)ꝓuēit. Huic nãqꝫ diu ãte ꝑdictũ erat:ꝙ ꝓuſ q̃ꝫ diē ſuũ obiret: dñꝫ di/
uꝫ ſaluatorē/ocul' ſuis oĩno ꝯcernēt. Qui pueꝝ ipꝫ e ſinu btĩſſime mr̃is q̃dã in
enarabili iucũditate/ in vlnas ſuas excipiēs/ mox cognouit ipꝫ/ veꝝ ſuũ eē redē
ptorē ⁊ ſaluatorē/mirificeqꝫ ipꝫ ꝯplectēſ/exclamauit ⁊ dixit. ¶ Nũc dñe dimit Canticum Symeonis prophete.
te ſuũ tuũ ĩ pace. Qꝛ viderũt oculi mei ſalutare tuũ ⁊c̃. Qd cãticũ poſtea etiã ĩ
iſti⁹ memoriã/ab eccl'ia ē iſtitutũ:vt ſingulis ꝯtinuo dieb⁹ ĩ ꝯpletorij offitio ſo
lēnit meorer. Cõuerſus deide ſctũs ſenex Symeõ ad btĩſſimã ꝟginēꝫ: dixit: O
btĩſſima ꝟgo/ſcito hũc puerũ tibi a dño dõ eē ꝯceſſuꝫ/ĩ mũdi toti⁹ ſalutē: verũ
ipe m'ltas paciet ꝯtumelias ⁊ deluſiões:qb⁹ ⁊ tu mario affitierif dolore: vt nul
la hoc ĩ ſeculo/ãguſtia ꝯſimili mlr̃ tibi ꝯparabilis ĩuēiri poſſit: ⁊ id ob ei⁹ mõ
tis acerbiſſimã paſſionē. Veꝝ ipa hec amaritudo poſtmodũ ĩ mariaꝫ tui puer
tet gl'iaꝫ. Fies eteiꝫ ob hoc toti⁹ mũdi Regia ⁊ mat. Huic ēt purificatiõi/ anna
vidua optia matrõa/phanuelis d tribu Aſſer filia iterfuit: q̃ cũ eēt an⁹ ⁊ grãde
ua/ꝯtinuiſqꝫ obſecratiõib⁹ ⁊ oꝛonib⁹ dedita/⁊ ipſa eadē fere/q̃ a ſctõ Symeõe
ꝑdicto dicta fuerãt ꝟba/diuinit⁹ iſpirata approbauit ⁊ ꝯfirmauit: atqꝫ alia ꝓml'/
ta/q̃ d ipo Jeſu futura erãt/ĩ miracul/ml'toꝝqꝫ gētiliũ veneratõe ⁊ cõuerſiõe ꝓ/
dixit/btĩſſima ꝟgie ſēp audiēte ac ĩ cord ꝯfirmãte. Quib⁹ dictẽ ſcti viri Joſeph/
vna cũ ſymeõe cãtãteſ ſuaui modulatõe/cũ mr̃e ꝟgie ac ꝓphetiſſa ãna/puerulũ
ieſuꝫ ad tēpli altãe dtulē. Ubi ĩpmis btĩſſima ꝟgo flexiſ gēib⁹/hec ipa ad dũ
oĩpotētē ꝯuerſa/ꝓtulit ꝟba. Tibi dñe de⁹ me⁹ oĩps pr̃/hũc filiũ vnigēitũ tibiqꝫ
coetnũ offero:quo me Ancillã tuã dignat⁹ es matreꝫ appellari. Ipꝫ igit meqꝫ/
ad oēꝫ tuã volũtatē comẽdatoſ ſuſcipias obſecro. Deid turtureſ ſeu colũbas ex
mõe dlatas reuerēt ⁊ deuote ſup altare obtulit ſacēdoti. Qui ipꝫ bñdicēſ/admi
rat⁹ē tãtã ipi⁹ circa dũ veneratõeꝫ. ¶ In hui⁹ g̃ purificatõiſ ⁊ ꝓceſſiõis cõemo
ratiõeꝫ/poſtmodũ ab eccĩa catholica iſtitutũ fuit: vt ꝑpetuo/ ſingl'is ãniſ/q̃rto
nonas februarias cuꝫ candelis/ proceſſio ⁊ ſolemnitas a fidelibus ſolemniter
atqꝫ deuote celebraretur. Poſt hec beatiſſima virgo ⁊ ioſeph/ Symeõi ⁊ anne
prophetis grãs agentes/ valeqꝫ facientes ad Zachariã ⁊ heliſabeth cognatos
ſanctiſſimoſqꝫ viſcendos/maria cũ voluptate acceſſere. Ui ⁊ aliquot dieſ affini
tatẽ cã/ac amoris iter ſe maximi/comorati ſũt: Joãne baptiſta ⁊ ieſuxp̃o ĩfãtulis
iter/ſeſe quottidie mirifica voluptate blãdiētib⁹. Deld ĩ nazareth ꝯſolati/eoꝝ ci
tateꝫ ſũt reuerſi/aĩo vꝫ q̃eſcēdi/ſuoqꝫ laboꝛ viuēdi. Cũqꝫ duoſ ibidē ãnos ĩ ſctã

quiete iucūdiſſime pmanſiſſent. Ecce pfan⁹ herodes/e roma i hyeruſalē regreſ
ſus/decreuit/ſm ſuaʒ peſſimā veſanie ⁊ iſanie machinationē/pueris oib⁹/q i be
thleeʒ ⁊ i oib⁹finibus ei⁹erāt necē iferre turpiſſimā:vt vl' ſic Regē iudeoꝝ dñʒ
nr̄ʒ/quē/a magis natuʒ itellexerat/i tāta pueroꝝ nece iterficeret. Veꝝ eius mali
tia ꝯtra ꝯſiliuʒ altiſſimi mīme potuit. Scriptū qppe ē. Nō ē ſapia nō ē ꝯſiliuʒ
nō ē prudētia ꝯtra dñʒ. Nā mox i viſiōe nocturna p Angelum ioſeph mōuit:
vt pueꝝ cū matre i Egyptuʒ tacite ⁊ velocit̄ trāſferret:atq; ibidē pmaneret/do-
nec ipe Angelus denuo ad eos rediret. Futuꝝ eē aſſerens vt Herodes oium
peſſim⁹/puerū iqrere faciat ad perdēdū. Joſeph vo quāprimū ſomno excitat⁹
matrē cuʒ puero vti mādatū acceperat:i Egyptū(Jdolis plenā)trāſtulit atq; i
vetuſtā Hermopolis ciuitatē/tacite cū eiſdē ſe cōtulit:vbi ⁊ pbenigne ab acol'
except⁹ ē. Sʒ ⁊ i hoc vnū admodū accidit admirādū. Qd vbi i Egyptū igreſ-
ſus ē/extēplo oēs Jdoloꝝ ymagies ⁊ ſimulacra corruere:vt illud pphete dictū
iplereť. Quū virgo puerū pariet:oēs egypti ſimulacra ſpōte corruēt. Hermo-
polis āt hec ciuitas Moyſi pphete op⁹ fuit ꝙ Chenoreſ ſeu chenephi pharao
quū ipʒ iuidia vellet occidi/ipʒ ꝯtra Ethyopes cū exercitu nō m'lto miſit: q cuʒ
id bellū p decēniū ptraheref. Jpe Moyſes pp ei⁹ diuturnitatē/hāc ciuitatē/nō
lōge ab Ethiopia ꝯdidit:i q cū ſuo exercitu ſedēs/Ethiopū ipetū ſuſtinēt: quā
Hermopoli.i.mercurij ciuitatē appellauit. Stetit itaq; i ea magn⁹ pha Moy-
ſes/atq; poſtmodū dñs oiuʒ phaꝝ Jeſus xp̄s. Jnibi nāq; ibin Auē pmo ꝯſe-
cratā fuiſſe ſcribiť:qm̄ nocētes iterficeret ſpētes. ¶ Herodes iterea peſſim⁹ ⁊
iſan⁹ hō/ſuis i meditatiōib⁹ iniqs fruſtra/exardeſcēs:p ſuos militares pfectoſ/
oēs bethleemiticoſ pāuuloſ ifra bimatū necari iuſſit:qm̄ quē metuebat ignora
bat ifātē/generalē ſētētiā/i ſuſpectā tetēdit etatē. Sʒ quoſ ipi⁹hō exemit mūdo
xp̄us pijētiſſim⁹iſeruit celo. Et qb⁹nūdū ſāguiſ ſui ipēderat redēptiōeʒ/iā mā
tyrij tribuē voluit dignitatē. ¶ Annos igiť ſeptē btiſſima vgo cuʒ ſuo puero
Jeſu i ipa hermopoli citate quā iucūdiſſime ciuiū oiuʒ gra ſtetit vixitq;. Qui
ipi⁹ vginis vtutē ac formā aiaduertētes/n̄ hūanā certe/ ſʒ diuā poti⁹ plurimū
admirabāť. Eoq; loci iter cetera ſui diuini igenij pclara monimēta/veſtem acu
pictā/aliaſ ꝯtextā/puero Jeſu creſcēti mirabilē ꝯſtruxit. Qua ꝯfecta/ab ipo oipo
tēti dō ipetrauit/vt queadmodū/puer ipe excreſcēt/ita ⁊ ipa:qd ita eueniſſe/cla
riſſimo argumēto poſtea ꝯprobatū ē. Nā ipa veſtis/illa fuit: q i paſſiōe ipius
dñi nr̄i ſortib⁹obiecta fuit:vt phe dauid dictū iplereť:dicēs. Et ſup veſtē meā
miſerūt ſorte. Poſtea iteꝝ Angel⁹ dñi i hermopoli ad Joſeph venit:ꝯteſtās/
mortuū eē hꝛodē/⁊ eoſ oēſ q pueꝝ occidē nitebāť:eidēq; mādato diuio iuſſit:
vt tolleret pueꝝ ipʒ ⁊ ei⁹ matrē:⁊ ſiñ vlla prſus trepidatiōe ⁊ cūctatiōe: i naʒa
reth ciuitatē ſuā reuerteref. Jbidēq; habitaret/vt adipleret qd dictū erat p pro
phetas. Qm̄ naʒareus vocabiť. Jn ipo āt eoꝝ receſſu:dū gras acolliſ p bn̄fitijs
receptis agerēt:oēs lachrymis fluētib⁹ amorē ac dilectionē mutuā indicauē:
Cōpluresq; p ſuis eoꝝ imaginib⁹/q i eoꝝ aduētu ceciderāt/ipi⁹ btiſſime vgi-
nis cū filio ifāti i ſynu poſito/ymagines pictas ſuis i tēplis/atq; ēt puatis do-
mib⁹ poſuere. Jpi vo lōgo itineris labore pacto/tādē ſoſpites i Naʒareth pue
nere. Vbi ⁊ a cōſanguineis aliiſq; amiciſ ſuis/ſūma cū iucūditate ſunt excepti.
Jbidē tn̄ btiſſima vgo aliqli triſticia ē affecta:ꝙ genitorē ipi⁹ Joachi mortuū/
matrē vo annā/iterū Cleophe germāo Joſeph ſpōſi ſui nuptā iuenerit. Eodēq;

Hermopolim vrbem quiſ hedificauit

de aue ibi de no.

Veſtis domini incō ſubtilis:vide.

loco etiam cuȝ ceteris affinib⁹ ſuis qnqȝ annis côuixit. Nô eiȝ antea auſa fue rat i iudeā accedere pp Archelauȝ qui loco herodis frīs iudeā regebat. Jeſus aūt quuȝ factus eſſet ānoꝝ duodeciȝ/ Joſeph ſtatuit vna cuȝ btiſſima virgine filioqȝ Jeſu atqȝ cognatis ſuis i paſchatis feſto/martio mēſe celebērimo i hie- ruſaleȝ côſcendere:quo cū peruiſſent/ſanctū paſcha ex more celebrarūt. Dieb⁹ qȝ finitis Joſeph ꝛ glorioſiſſima virgo/cū inumerabilib⁹ſuis côtribulis i patri am reddibāt:exiſtimātes ꝑculdubio puerū Jeſuȝ cū ceteris coeuis ſuis ipſos ſecuturū eē. Veꝝ vbi vni⁹ diei ſpatio ad oppidū noīe iericho vſqȝ pueniſſēt:re ſpiciētes iter ſuos puerū nō iuenerūt. Jccirco admodū triſtes/ illico i hieruſa- lē ſunt reuerſi/igrentes ab agnatis ꝛ notis ſi forte ipm puerū vidiſſent. Et cum neqȝ i Zacharie domo iueniſſent / neqȝ a côſanguineis qcpiā de illo itelligerēt/ meſti nimiū/i tēpluȝ orādi grā ſunt regreſſi. Et ecce reſpiciētes/ ipȝ ieſuȝ pueꝝ i medio doctorū ſedēteȝ diſcerēteȝ ac diſputātē côſpexerūt. Jbiqȝ tā diu diſpu tatiōis finē expectātes:quā iter ipſos doctoreſ ꝓpoſuerat:i qua ipi doctores ꝛ pôtifex atqȝ alij inumerabiles/ſūma cū admiratiōe ſtupuere: marie cū ea ipa/ que ab ipo puero Jeſu/ea i etate tenera ꝓpoſita eſſent difficilima oib⁹ viderēt. Tādeȝ cū victor iter oēs extitiſſet/venit obuiā matri: q̄ ardētiſſime illū côple- ctēs/humiliter côdoluit:ꝙ ipaȝ ꝛ patrē Joſeph putatiuū iſcios defuiſſȝ: expo- ſuitqȝ iter:a quo reqrētes ad ipȝ iueniēdū reuerſi fuerāt. Rñdit āt ipe puer ie ſus:ꝛ qd eſt quod me tātope q̄rebatis/an neſciebatiſ/me i his q̄ patris mei ſūt opportere iugit̄ côſiſtere? Ad q̄ me ipm/ipe pat̄ meus miſit:/vt ei⁹ oīs volūtas/ penit⁹ p me adipleat̄? Hec/ꝛ multa alia cū matre ꝛ Joſeph eloquēs: ex templo diſceſſit:ꝛ vna cū ipiſ humilit̄ i ciuitatē Nazareth reuerſuſ ē. Ubi mľti ēt ꝺ ei⁹ diſputatiōis victoria/btiſſime matri côgratulati ſūt:admirati admodū tātā cū prudētia ꝛ ſapiētia/eloquētiā. Stetit igit̄ deiceps ieſus cū matre ꝟgie ſubdit⁹ ad ānuȝ etatis vſqȝ nonū ꝛ vigeſimū:quo tpre ꝓdict⁹ Joſeph putatiuu⁹ pr̄ mō tu⁹ ē cū oī vite ſue laude/ꝛ ꝑconio. ¶ Ea itaqȝ tēpeſtate accidit vt Jeſuſ ipe vn diqȝ iā not⁹ iter vicinos populos/ob ei⁹ inumeras ꝟtutes/ꝛ igēteȝ ac mirificā doctrinā/ab oib⁹ ferme expeteret̄ / ac vnuſquiſqȝ optaret/vt domū ei⁹ iuiſere di gnaret̄. Côtigit aūt eadē tēpeſtate: vt qdā ex Cana galilee oppido/vir nobilis ꝛ optia fama cognit⁹/nuptiaſ celebraret ad q̄s idē nobilis/ipaȝ btiſſimā ꝟginē matrē/ꝛ ieſuȝ cū diſcipulis quoſ iā ſibi delegerat iuitare voluēit. Ad q̄s dū be nigniſſie acceſſiſſent:accidit/vt iſinē côuiuij vinū deficē cepit. Cui idigētie pijē tiſſima chriſti mat̄ côpaſſa/filio:quē noucat miracula iā diu feciſſe mľta/fidē- tiſſima ait. Fili amātiſſime hi/vinū nō habēt. Cui reſpôdit : qꝺ ad ipm nec ad eā hui⁹ vini defect⁹ nō ptineret:verū tñ nō mediocriter côdoluit: ꝙ i ipis nup tijs nō eſſent neceſſaria ad copiaȝ. At btiſſima mat̄ ſecreto miſtris dixit:q̄cū qȝ vob fili⁹ me⁹dilectiſſim⁹iuſſerit:ꝙȝ primū efficite. Veꝝ ieſus paulopoſt/ipiſ miſtris dixit. Jmplete idrias aq̄:q̄s cū eueſtigio ad ſūmū vſqȝ ipleſſent. Jeſuſ iuſſit eo haurire qꝺ ꝺ it⁹ eēt. E qb⁹cū optimū hauſiſſēt vinū/admirat⁹ Archite clin⁹ ſpôſo prifāilias ſuccēſuit dicēſ. Qui ad nuptiaſ gerēdaſ accedūt:bonū vi nū ꝑncipio dāl ꝯſueuerīt : ꝛ quū inebriati ꝛ ſatiati fuēit:qꝺ dteri⁹ fuēit poſtea afferūt. Tu āt ordie retrogrado oia feciſti. Neſciebat āt Architeclin⁹ vñ vinū eſſet:ꝛ qꝺ de foris venerat/i cella vinaria latere credebat. Miniſtri tamē q hau ſerant/vtiqȝ ſciebāt quo tandeȝ vino/nuptie ſūmo honore decorate ſūt. Nouit

diuina ſapiētia(quando vult ⁊ quātuꝫ/⁊ vbi/ ⁊ quibus ſua munera impertiri.
¶ Initiū auteꝫ miraculoꝝ hoc celebratū eſt ī Cana galilee populoꝝ eruditio
ne diſcipuloꝝ cōfirmatione/⁊ matris ſatiſfactiōe: quo quideꝫ miraculo magna
laus atqꝫ preconiuꝫ ipi Jeſu acceſſit.Et qm̄ malis/boni ſemꝑ odio fuere: nō tu
lerūt ſacerdotes ⁊ pharyſey(tūc religioſiſſimi exiſtimati viri)xp̄ꝫ miracula faciē
teꝫ/ꝙ ab oi gēte miruꝫ imoduꝫ venerari cept⁹ eſſet. Unde i necē ei⁹ meditati/
ꝑmo lingua eū ꝑcuſſere:damnātes/ꝙ gēteꝫ ſubuertēt/ꝙ legē diuinā aſpnaret:
ꝙ diē ſabbati cōtētui haberet/ꝙ Romāo populo aduerſaret: ꝙ Ceſari/dari tri
butuꝫ diſuaderet.hec oia ipi iſimulabāt/quo populū i ſua traherēt vota.O te
merarius auſus:o ipudētia teterrima/o ipuriſſimi hoies:o efferati canes:aiad
uertite ꝙ i vos ipſos tela ignea vertitis/nec qd agatis ꝯſideratis. Rati eſtis il
luꝫ exterminatū iri: qui quādo voluit capt⁹ ⁊ mortuus ē.Uirus iuidie oia eg
deꝫ excedebat:nec quo ſe exalaret habebat. Habito igit malignātiū cōſilio/dixe
runt.Morte turpiſſima cōdemnem⁹ eū/Erit eim reſpect⁹ i ſermonib⁹ipius Si
filius dei ē/liberabit eū.Ac ſic filij hōiuꝫ/dētes eoꝝ arma ⁊ ſagitte:⁊ lingua eo
ruꝫ gladius accut⁹.Dū ergo de occidēdo Jeſu iter ſe ſe malignāteſ colloquerē
tur.Ecce auaritia tādeꝫ locuꝫ adinuenit: ⁊ Judas diſcipul⁹ auctor tanti mali
fuit.Apud quē pluſculū auri lōge plus/quaꝫ fides/ aut magiſtri amor valuit.
Hūc iudei pecuniola corruptū/a chriſto abduxerūt in hec federa: loco nobis
deſignato/chriſto ꝓdito/peccuniaꝫ promiſſaꝫ accipies. Nocte igit ꝓria i ortū
orōnis gr̄a chriſt⁹ cū diſcipulis vna cōuenit:Judei certiores redditi/ortū mox
igrediunt.Chriſtuꝫ q ſit/vel vbi ſit ambigūt. Judas ꝓpior factus: oſculo dete
xit.Cui chriſt⁹ comiter ait.O amice filiuꝫ hōis/hoc modo/oſculo ꝓdis? Illum
amicuꝫ/o bone Jeſu appellas/q ſanguinē ⁊ vitā tuā taꝫ infenſe ſitit? Quid/o iu
da proditor demoliris?qd oparis?illuꝫ ligno afigis/ qui nos oēs ligno obru
tos/proprio holocauſto liberauit. Poſt oſculū āt acceptū Jeſuſ illico capitur/
vincit/⁊ ad Annā ⁊ Chayphā ſacerdotes ꝑmū ducit: ⁊ poſtea Pilato/ꝓ roma
nis rectorē ſe gerēti ꝑſentat.Apud quē flagris imaniſſime cedit:cōſpuit/irrid
tur/accuſat ⁊ morte turpiſſima demū damnat.Dū hec gerūtur: Joānes Euan
geliſta ipſi⁹ dilectus diſcipul⁹/doloris ipaciēs/eueſtigio Bethaniā verſus vbi
virgo mater tanti ſceleris neſcia/cū maria magdalena ⁊ Martha ſororib⁹ La
ꝫari ſedebat/quātoci⁹ maturauit/rerū ordinē/flens ⁊ eiulās explodit.Illā quā
Crucis miſteriū nō latuit/dolor iternus excedit: loco ſtatiꝫ mota mlieribus ſa
cris comitata i hieruſalē feſtinauit:⁊ iter itinerīſ anguſtias/Joānē ſic aloquit.
Care nepos/chriſtiqꝫ Alumne/fili⁹ me⁹ iter tormēta/aiaꝫ adhuc agebat/an ne?
dicito.vita viuet quoad erimuſ?libero loqutu obſecro fare.Inter lachrymas ⁊
ſuſpiria prolapſus Joānes/qd neſciebat/pia mēte ſpōdebat:vna ſic coloquēteſ
ſimul ⁊ flētes ad oliueti Mōteꝫ ꝑuenere.Deinde valle Joſaphath emēſa/ciuita
tem hieroſolimoꝝ igrediunt/i cui⁹igreſſu/numeroſaꝫ populoꝝ mltitudinē of
fenderūt:que ad mōteꝫ Caluarie(vbi chriſtus crucifigēdus erat)pergebat: hāc
ꝑuenire pia mater nequiuit.Sed gradatiꝫ iens/ad locū quendaꝫ/vbi chriſtus
erat trāſiturus tandē peruenit. Qui vt magis ludibrio eſſet/ Trunco arboris/
quē Crucē dixere maiores/onuſtus erat. Cuius plane pondere ꝑſſus/vt ad lo
cum vbi Maria mater erat/ſe recepit/mox in terra laſſus cecidit.Diſtabat eteiꝫ
ip̄e ieſus ab illa ſua ꝑori forma:atqꝫ ei⁹ ſpecies adō ſic i mutata erat:vt nec ipi

genitrici ſue pꝛio aſpectu cognit⁹ extiterit:vt aũt locũ aliquãtiſp altioꝛẽ Maria
mater aſcẽdit filiuꝫ cognoſcẽs/expauit/ac q̃ſi exãiata remãſit. Quis inges hanc
glorioſiſſimã matrẽ ad terrã ꝓſtrauit? Que ei⁹ lamẽtatiõis cã/aut qs tãti vlu-
latus finis/amoꝛ filij an diffidẽtia? vtrũqꝫ ipo docẽte/nõne didicerat? Quid er-
go flebat/qd ocellos madidebat/quid tm̃ gemebat/qd tãta ſuſpiria ducebat?
An nõ videbat oĩuꝫ aſtãtiuꝫ oculos in ſe vna cõiectoſ eſſe:vt qð illa faciebat/⁊
ipis facere liceret? Nõ ne flendo tẽp⁹ terrebat/⁊ de diuina bonitate diffidere ſe
demõſtrabat? Cui ipa marie cõfidere videbat/cui ñ latuere diuina miſteria.vꝫ
Incarnatiõis/paſſiõis reſurrectõis/⁊ gloꝛificatiõis? ymo letari ⁊ gaudere õbue
rat/qꝛ ei⁹ filij moꝛs futura ipſi⁹ gloꝛificatio eſſet. Sed ipi⁹ flet⁹ vtiqꝫ modeſtiſſi
mus fuit/⁊ charitate nõ diffidentia plen⁹. Hoc itaqꝫ loci vbi virgo colapſa eſt/
edificatuꝫ eſt ſacelluꝫ:quod antiquitus ꝓphanũ ſctẽ Marie de Spaſmo appel-
latuꝫ eſt. Paulo poſt vt ad ſe redijt btiſſima mater:ſic oꝛe locuta ẽ. O diuina
⁊ iclita ſpecies:o mũdi ſpes vnica/hic abijens/cui matrẽ ſolãdã relinqs? Hec
ne paſſi laboꝛis digna merces? hoc iſtitutiõis diuine ꝑmiũ? nec aliud certe iu-
deuꝫ ingratũ dare decuit:qui pꝛĩ rebellis ſemꝑ fuit:nec fidus erit. Sic collo-

Sãcta marie de ſpaſmo:quare nomen accepit.

quẽtes ⁊ lachꝛymas dãtes viã gradiebant. Et qð itineris erat reſidui/magno
laboꝛe emẽſi ad mõteꝫ caluarie tãdeꝫ applicuere. In quo Ieſus xp̃s nude hu-
mo ꝓſtrat⁹/nudus cruci cõclauatus ẽ:⁊/a terra ĩ altuꝫ eleuat⁹:quo ſpectaculũ
illud miſerãduꝫ/igrati iudeoꝝ oculi cernere poſſent. Quod cũ virgo mater vi
diſſet/haud paſſa ẽ/ſꝫ doloꝛe afflicta/vt moꝛtua relicta ẽ. Circũſtabãt mulieres:
que pꝛo virili/nimiũ afflictã cõſolabant. Sꝫ virgo nihil ĩ altũ oculos tendẽs/
magis magiſqꝫ cruciabat. Inde vt potuit cruci ꝓpioꝛ facta:ſic oꝛa laxauit. O
caput glorioſuꝫ:qua coꝛona te redimituꝫ video? O man⁹/quaꝝ opus ſunt ter-
ra/põtus/⁊ ethera/qd nũc tenetis? O pedes pacẽ oꝛbi ⁊ peccatoꝛib⁹ veniã põ
tãtes/quid nũc calcatis? O filij Trinitatis medius/modo latronũ ſoci⁹:o crux
rogãti te pꝛebe liberalẽ/ paulisꝑ te flecte/ quo ſacros filij mei pedes exoſculari
valeã:redde obſecro virgini/virginẽ filiuꝫ. En dies ille nec falloꝛ adeſt/de quo
duduꝫ Symeon ſctũs ꝓfatus ẽ:quũ dixit. Et tuã aĩam doloꝛis gladius tranſi-
bit. Doloꝛ iſte/equidẽ oĩa ſupat/coꝛ diuidit/aĩaꝫ ſepat/⁊ coꝛpus totũ diſſoluit.
Inter hec diuina virtus ĩ cruce pẽdenſ/q̃ meſtitudine cõſumptos deſerit nũq̃/
matrẽ pie reſpexit:cui ⁊ humili voce ait. Mulier ecce fili⁹ tuus(Ioãne oculo de
ſignato)deinde ipi. Ecce mater tua. Iam iã vires defierãt/⁊ coꝛpuſ exãgue reſol
uebat:quũ dixit. Sicio. O crudelis:quid ẽ hoc ſitire/niſi ſalutẽ tuaꝫ appetere?
Accetuꝫ aderat cuꝫ felle mixtuꝫ/quod potui eidẽ datuꝫ eſt. Ille ille eſt iudee ĩ
grate/qui te tanto tẽpoꝛe Mana pauit:ſicienti ⁊ ſemel petẽti/hoc potu ſitim leua
ſti? Crede vati:nõ erit inultuꝫ/ꝙ impie egiſti. Si Cayn ſemꝑ vagari datuꝫ ẽ:ꝙ
frẽm occiderit:quid tibi futuruꝫ ſit:ꝙ oĩuꝫ Saluatoꝛeꝫ/de terra ſubſtuliſti co
gita. Viderat autẽ btiſſima mater anteq̃ cruci appꝛopinquaret/filij genitalia ĩ
deriſuꝫ detecta/cui⁹ ruboꝛe ꝑmota/iecit quoddã velamẽ ad ipſos ĩpuroſ ſatel
lites/qui circa crucẽ aderant:ei⁹ moꝛtem expectãtes: rogauitqꝫ/vt partes illas
viſu ĩhoneſtas/ſaltem illo velamine tegerẽt:qð vix tandẽ ab ipis ĩpijs ĩpetrare
potuit. Ut autẽ potuꝫ chꝛiſtus ei⁹ filius libauit/viua ⁊ alta voce clamauit. Pa
ter ſpiritum meum tibi comendo/⁊ in hec verba exalauit. Cuius quideꝫ moꝛte
adeo exanimata eſt beatiſſima mater / vt mox in terram moꝛitura caderet: atqꝫ

ibidē aliquādiu iclusō spū ipō/imobilis permanſit. Verū vbi multis mulieribus ꝛ viris circū ipā aſſiſtētibꝰ ꝛ ꝯsolātibꝰ reuiuiſcere cepit/lamētabiles voces aduerſus ipsos iudeos habuit. Crucē deīde cōplectēs/ oēs ſuas cōmemorabat miserias. Nec mora/ꝛ terra penitudinis ſigna dedere. Ex aſtātibꝰ miles qdā lōginꝰ noīe/eueſtigio latus eiꝰ lācea aperuit/ ex quo ſanguis ꝛ aqua emanarūt: qua pp ꝛ Marie dolor magis magiſq; renouatꝰ ē. Ut mortuū xp̄m turba vidit/diſceſſit: ꝛ ꝟginē matrē mlīeribꝰ comitatā/reliqt. Interea a pilato corpus Jeſu qdā nobilis decurio/cui nomē Joſeph a Barimathia petijt/vt eum ſepulcro traderet Quod cū ipetraſſet de cruce depoſuit: ꝛ palpādū matri p̄buit. Quod cū ītuita fuiſſ; iqt. Es ne ille benedictꝰ fructꝰ vētris mei/de quo Angelus p̄dixerat. Aue gr̄a plena? Quomodo gr̄a plena/q̄ oī amaritudine cōſūpta ſū. Dn̄s tecū: quomodo mecū q ſine me eſt? Poſtq̄ ſacratiſſimo corpori aliquādiu parentatū ē: a Joſeph ablatū/reuerēter humatū ē. Quo facto/Bethaniam cū comitibꝰ reuerſa eſt virgo mater/fidei plena. Id aūt ꝟgineum ſepulchrū nouū erat/ī quo nūdum quiſq; poſitꝰ fuerat/haud lōge ab eodē loco cōſtitutū erat. Cuius antrū totū precioſiſſimis vnguētis/ ipſi Joſeph ꝛ Nicodemus nobiliſſimi potētiſſimiq; viri/diliniuere atq; odoribꝰ ībuere: quod ī memoriā tāte paſſionis ꝛ mortis eiꝰ filij dn̄i nr̄i/adhuc extare videmus. At btīſſima ꝟgo domi reuerſa crebro aīaduertēs/q̄ ſepiꝰ eiꝰ filiꝰ p̄dixerat/vꝫ turpiſſimā mortē/deīde reſurrectionē ī die tertia affuturā/ vſq; ad ipā diē/ī cōtemplatiōe tātoꝝ miſterioꝝ oī cū fide pmāſit/nec vnq̄ e domo diſceſſit. Quod cū ita vti p̄dixerat euenīſſ: p̄mū (vt decuit) ea cū claritate/q̄ eius gloriā decebat/ipm̄ diuina ꝛ inēnarabili mayeſtate fulgētē vidit/ꝛ adorauit/ ac mlt̄is cōplexibus ac ſuauiſſimis ꝟbis/ipm̄ ē allocuta. Tādē cū ſerio itellexiſſet/quo ordine mūdus redēptus fuiſſet: ꝙ q; Infernus ſpoliatꝰ ab ipſo accepiſſet/ innenarabili leticia perfuſa/ſūmū gaudiū pcepit: quod quartū ipi glorioſiſſimo ꝟgini aſcribit. ¶ Ab ipſa deinde diſcedēs dn̄s ꝛ ſaluator nr̄/alijs etiā mulieribꝰ ꝛ diſcipulis ſuis p̄uatī ac ī comūi/ſe glorioſiſſimū ꝑſepe ꝛ ſepiꝰ (vt ſacra euāgelij narat hiſtoria) oñdit: nec ſemel tātū/ipi glīoſiſſime matri/ſed oī die p q̄draginta dies ſe oñdiſſe pie arbitrādū ē. ¶ Poſt q̄dragita ꝟo ab eiuſdē reſurrectione dies cū multa ipe glorioſus Jeſus pijētiſſimā eiꝰ ꝟginē matrē ac ſuos diſcipulos docuiſſet monimēta ſui/ deīn̄ ī Olyueti mōte ꝯſiſtēs/ btīſſima matre cū alijs ſctīſſimis mulieribꝰ cūctiſq; eiꝰ apoſtolis ꝛ diſcipulis p̄ſentibꝰ atq; cernētibꝰ/ ꝓpria ꝟtute Celū mirabilit̄ aſcēdit ꝛ nubes lucida (vt ſacra Actuum Apoſtoloꝝ habet hiſtoria) ab oculis eoꝝ abſtulit ꝛ ſuſcepit. Vnd̄ ꝛ ī huiꝰ facti memoriā/pedis ſui recti veſtigiū/eo ī loco/ī marmoreo lapide reliqt: qd̄ in hodiernū vſq; diē/maria cū reuerētia/ab oibꝰ cōſpicit̄: Quo qdē facto ꝛ aſpectu/ glīoſiſſima mater/q̄ntū ſuſcepit gaudiū. Exindeq; vna cū diſcipulis ꝛ mulieribꝰ oībꝰ deſcēdēs/ī domū illā venit ī qua ipe Jeſus filiꝰ cū diſcipulis ſuis paſchalē cenā celebrauerat. Domꝰ aūt ipſa iā chriſti Jeſu ꝛ diſcipuloꝝ eiꝰ tota facta fuerat. Nā ipſe dn̄s domus vir vtiq; inſignis atq; bonꝰ/quū ex parte xp̄i Jeſu/ab apoſtolis accepiſſet/ꝙ ibidem ipſe Magiſter Jeſus chriſtus/ ſuū paſcha celebraturus eſſ; igenti leticia/ꝑbenigne ꝛ comiter retulit: vnde ꝛ mox hylari admodum vultu/En inquit/que ad paſcha veſtrū congruunt ſplendide preparata/vaſa vꝫ egregia: epule magnifice/odoramenta/ ꝛ alia multa quecūq;

Quartum gaudium.

Quintum beatiſſime virginis gaudium.

neceſſaria vos igr̃ veſtrū paſcha rituſq̄ʒ explete: Deiceps ꝯſtitui vt ipſa Dom⁹ tota ſit ptãtis vr̃e/agite ō ipſa vt lubet. Sūt q dicāt apparatū hūc regalē fuiſſe/ Herodi dicatuʒ: a gallilea i hyroſolimā ad iudeoꝝ ſolēnitatē venturo/ea ſtrata magnifica ꝑparata: Catinuſq̄ʒ ille quo nullus i mūdo lapis ꝑcioſioꝛ i uenit/quo genuēſes ſe ſe felicioꝛes eē gloꝛiant oībus populis/i quo Agn⁹ paſchalis repoſitus fuerat: creditus ē: Eo eqdē genuēſes ipſi nihil ꝑtioſius nihil q̄ʒ clari⁹ hñt. In ea itaq̄ʒ Domo quū decē diel btiſſima v̓go vna cū ipſis oīb⁹ i ꝯtinua orone pſtitiſſent/ decio die/ſpūs ſāctus ſupꝛa cūctoꝝ capita i linguis igneis deſcēdit. ꝑ quo tā ipſa q̄ʒ ceteri repēte oiuʒ ſciaꝝ ⁊ linguaꝝ itelligētiā pceperc: ꝑ q̄ eis nulla gēs extranea/nec nulla ligua barbarica inacceſſa videretur ⁊ iuia: Diſceſſuri/itaq̄ʒ ab īuicē apoſtoli ⁊ ceteri oēs/de ꝯſilio btiſſime dei genitricis ipius/noꝛmā ſibi ꝑus future ꝑdicationis i ꝯmune ꝯſtituerūt. ne foꝛte alii poſtmodū abducti/diuerſū aliqd his q̄ ad fidē ei⁹ filij dñi nr̃i ieſu xp̄i imitebant exponerēt Oēs igit vna cū btiſſima Matre i vno poſiti: etiā ſpū ſctō repleti: bꝛeue/ꝑdicationis inditiū i vnum ꝯferēdo: qḋ vnus quiſq̄ʒ ſentiebat cō poſuerūt. atq̄ʒ hāc credētibus dandā eſſe regulā ſtatuerūt Quā Symbolum multis ex cauſis ⁊ qdem iuſtiſſimis appellari voluerūt. Nā Symbolū grece/ inditiū a nobis ⁊ collatio dici: pōt hoc eſt, qḋ plures in vnū ꝯferunt. Id enim btiſſima virgo/his ſermonibus facere ꝯſuluit. in vnū ꝯferēdo qḋ vnus quiſq̄ʒ duodeciʒ apoſtoloꝝ/ſenſiſſet Inditiū autē vel ſignū/iccirco dic. ē. Quia ꝑuidebat multos īſurgere hereticos: q ſimularēt ſe eſſe chriſti apoſtolos: nolantes q dē chriſtum/ſed nō integris traditionū huiuſmodi lineis nuntiarēt. Et idcirco hoc ſignū ponere iuſſit. ꝑ qḋ agnoſceret/his q chriſtū eius filiū veꝝ vtiq̄ʒ dei filiū/v̓e ſm has apoſtolicas regulas ꝑdicaret. Diſceſſuri igr̃ ad ꝑdicādū iſtō vnāimitatē ⁊ v̓e fidey ſymbolū apl'i a btiſſia v̓gīe ō̄i gēitrice bñdictōe accepta/vnuſq̄ſq̄ʒ cū gaudio/repleti ſpū ſcō/ad loca iter ſe ſe diuiſſa acceſſit. Que res ſextū gaudiū btiſſie v̓gini fuit. cū ipa ōnino cū ipis diſcipulis ſpū ſcō ꝛ̄pleta/hec oia ꝯſperiſſet mirabilia: Inde poſtmodū ōſcēdēs/i domū Joānis apoſtoli/Symoniſq̄ʒ Juſti diuertit: ⁊ mō in hāc/mō i alterius hoſpitabat domū: ¶ Expletis v̓o oībus: q̄ de chriſto ab Angelis fuerāt ꝑdicata a ꝑphetis multifarie multiſq̄ʒ modis ꝑſignata/diuiniſq̄ʒ oꝛaculis ōclarata: v̓tutib⁹ quoq̄ʒ exhibita: ⁊ q̄ hūanitatis ſūt oſtēſa ꝑſagijs/ipa v̓go cū imēſo cruciaret amoꝛe/ac ōſiderio plurio eſtuaret/iugiter cūcta reuoluere cepit. Que vʒ. audierat/viderat/⁊ cognouerat nec qſq̄ʒ vnq̄ʒ excogitare poſſet: quāto indeſinēter/ cremaret ardoꝛe pii amoꝛis: ⁊ quātis moueret repleta ſpū ſcō ſecretoꝝ celeſtiū icitamētis. Quia etſi diligebat chriſtū ex toto/coꝛde/⁊ ex tota aīa/⁊ ex tota v̓tute ſua: nouis tñ quottidie iflamabat p̄ñtia abſens deſiderioꝝ affectib⁹: tāto ſiqdem validi⁹. quāto diuinis illuſtrabat itus viſitatiōib⁹: quā totā repleuerat ſpūs ſācti gr̃a totā icēderat diuinus amoꝛ: ita vt i ea nihil eēt mūdan⁹ qḋ violaret affectus. ſʒ ardoꝛ ꝯtinuus/⁊ ebꝛietas ꝑfuſi amoꝛis: Nā etſi: xp̄us ē ab oībus amādus/ex toto coꝛde/⁊ ex tota v̓tute querēdus/marie tñ ab ea ardētius/cuius ⁊ dñs: ⁊ filius dilectiſſimus erat: vñ ⁊ ꝑ nimio ardoꝛe i loco quo ſepult⁹ fuerat ſepius hītauit. q̄tenus ibidē piis paſceret/iternus amoꝛ obtutib⁹: Sic nāq̄ʒ locus medius erat hic inde ꝯſtitutus. vt adire poſſet/aſcēſionis eius ve

Notā de catino genuenſium

Symbolum qd ſignificat

Sextuʒ gaudium

ſtigia/⁊ locū ſepulture ac reſurrectiōis eiuſdē:ſeu oīa i q̄bus filiꝰ paſſus fue-
rat loca īuiſcere. Nō ꝙ iā viuentē q̄reret cū mortuis/ſ; ſuis ꝯſolaret aſpecti-
bus: Hoc q̄ppe hēt īpaciēs amor/vt quē deſyderat/ſemꝑ ſe iuenire credat vñ
ēt btā virgo/q̄uis iā in ſpū eēt.tñ dū in carne viuebat/carneis mouebat ſenſi
bus: Et iō ꝑſepe ꝑ̄dictoꝝ locoꝝ/recreabat viſitatiōibus:⁊ quē genuerat cor-
pore/mētis ꝯplectabat amplexibꝰ:Deniqꝫ amor chriſti deſideriū ſibi pariebat
deſiderio ꝟo gliſcēs/q̄ſi nouis iugiter rapiebat ardoribꝰ:in tm̄/vt nō ſolū oīa/
ſed ēt ſe ipam trāſcenderit:qꝛ oīno amor īpatiens/qđ amat/nō pōt nō videre:
Hoc itaqꝫ mō btiſſima ꝟgo ſexdeci annos cū hitu ſemꝑ funebri ⁊ fuſco tāq̄
ꝑegrina ſtetit:Eius aūt veſtimēta huiuſmodi q̄ ꝓ filij morte īduerat:adeo ſēꝑ
redolebāt/vt nihil ſuauius vnq̄ q̄s adorauerit.ſ; nec vnq̄ vel colorē/vel vllā
attritionē ſint paſſa:Atqꝫ ita btiſſima:ꝟgo ad annos tres ⁊ ſexagita etatis/in
oī vite ꝑfectione ⁊ miraculoꝝ gl'ia ꝑuenit. Quo i tpe cū ipſius filio/⁊ dño nr̄o
ieſu xp̄o placuiſſet/ipſā ad ſe euocare/⁊ ex huius caliginoſi ſeculi tenebris/ad
gloriā ſuā celeſtē eā traducere:cū ſatis exiſtiaret ipam i fidei eiꝰ teſtimoniū i
ter hoīes ꝑmāſiſſe:Eidē Angelū ſuū trāſmiſit v;:gabrielē cū viridi palma ꝑ-
fulgidū q̄ ipſi ſāctiſſime virgini poſt triduū mortis dormitionē denūciaret.
atqꝫ ipſius i celū aſſumptionē certificaret. Qui cū ipam i Symōis iuſti do-
mū orātē ꝯperiſſet. Ea ex more ꝑ̄us ſalutata dicēdo: Aue maria gr̄a plēa:adie
cit. Dñs nr̄ ieſus chriſtꝰ filius tuꝰ/me hac cū palma/ad te matrē ſuā dilectiſſi
mā trāſmitit:vt tuā mortē adeſſe ꝓpinquā annūtiem:v; poſt tres dies affutu
rā. Et i fideꝝ huiꝰ ſignū/hāc palmā folijs virētē ad te dono miſit. Exaltaberis
eteni ſuꝑ choros Angeloꝝ oīu; mr̄qꝫ oīu; viuētiū/⁊ mortuoꝝ d̄cetero vocabe
riſ ac te btiſſimā/atqꝫ nimiū felicē dicēt oīs generatōes. Quibꝰ expletis/palmā
pulcherimā ipſi reuerēter ꝯtradidit. Cui btiſſima ꝟgo/poſt gratias exhibitaſ
reſpōdit:ſe ꝑ oīa ad iuſſa filij ſui capeſſēda ꝑ̄paratā eē/verū magnoꝑe optare/
atqꝫ id ab ipſo deo filio ſuo humiliter expoſtulabat/dignaret eidē i hoc obtē-
ꝑare q̄tenus ipſius Diſcipuli oīs ſue dormitioni p̄ntes adeſſe ꝯcederet quū ⁊
ipſa ea i hora hūani generis hoſtē expaueſcere affirmaret:Cui ꝑ hūane reſpō-
dit Angelꝰ: Nō ſolū tibi Cariſſime gēitrici aderūt diſcipuli oēs/ſ; ⁊ ipe Jeſus
filiꝰ tuꝰ cū oībus Angeloꝝ choris p̄ntes aderūt:Quibꝰ dictiſ eueſtigio Ange
lus feſtiuꝰ ab ea diſceſſit. Hoc itaqꝫ nūtio accepto btiſſia ꝟgo mortē ſuā ꝓpi
quā īprimis oībꝰ domeſticis ⁊ affinibꝰ ſuis nūciās/palmā pulcherimā i hu-
iuſmōi ſignū ac ſue illibate ꝑpetueqꝫ ꝟginitatꝭ ⁊ fideꝝ oñdit. deide ceteris no
tiſ ⁊ ꝯtribuliſ id īnoteſceꝛ voluit:Atqꝫ ita die tertia ſe ipſā tāq̄ ad Spōſū ſuū
eternū itura/ſuis veſtimētis decēter ⁊ mirifice ꝯpoſuit. Quom ꝟo iā ipa mortꝭ
hora adeſſet ꝓpinq̄:Ecce illico igēti quodā miraculo:diſcipl'i affuer̄ oēs:Qui
bus btiſſia ꝟgo(poſt igētes gr̄aſ d̄o relatas)retulit q̄ d̄ ꝓpiqua ipiꝰ morte ab
Angelo accꝑat. verūtñ ipſa ꝑ̄mū nō minꝰ obſtupuit d̄ eoꝝ aduētu/q̄ poſtea le
tata ē. ꝙ eidē euēiſſet/ꝙ optauerat rogaueratqꝫ. Ex q̄bꝰ maximū ſibi gaudiū
afferebat. tot diſcipulos ītueri.cū q̄bꝰ ēt ipſa viuēdi felicitatē maximā ꝯpara
uerat. Poſtq̄ āt ſcti Apl'i aduētū ſuū admiratōe dignū aīaduertiſſēt. pluriaſ
gr̄as deo/⁊ ipſi btiſſie ꝟgini egerūt:ꝙ p̄ntibꝰ ipis diē ſuū obire elegiſſet: Pau
lulū ꝟo cū eiſdē ſctis apl'is imorata/paululūqꝫ laudibꝰ ꝑ̄ſtitꝭ/auditiſqꝫ geſſeꝛ

ipſi ſupra lectulū q̄ſi dormitura aſſendit. vbi i meditatiōe rer̄ celeſtiū cuꝫ ꝯſi ſteret/ecce oēs Angelor̄ chori cū Jeſu xp̄o ei⁹ filio i ennarabili ſplēdore/ad eā deſcēder̄/quos cū vidiſſet igēti gaudio mox repleta ē. Tūc dn̄s ip̄e ieſus xp̄s totus feſtiu⁹/ad eādē ꝯuerſus/clara voce ſerio dixit. Ueni d̄ libāo Mr̄ veni/veni inq̄ꝫ ad celeſtē gloriā tibi a p̄re meo p̄paratā atq̄ꝫ decretā: Ubi ꝛ corōa ꝑpetua ac gaudio icredibili ꝛ ſēpiterno d̄corabeꝛis atq̄ꝫ fruebeꝛis. Ipſa qppe v̄ba Jeſu xp̄o ꝓſequēte/ꝛ ipſa oc'os cladēs/pua occaſōe tp̄i adhibita/aīaꝫ ſctiſſimā ip̄i d̄o filio ei⁹ ieſu xp̄o r̄ddidit imaculatā: quā diuinis māib⁹ ip̄e ieſus ſuſcipiens/mādauit ap̄lis ſuiſ/Ut ſctiſſimū Corp⁹/i valle Joſaphath ſepellirēt ip̄mq̄ꝫ ad triduū vſq̄ꝫ oi adhibita cuſtodia obſeruarēt qm̄ ip̄m oīno reſuſcitare d̄cernebat atq̄ꝫ glorificatū/i Celū afferre volebat Ad eā itaq̄ꝫ dn̄ſ ieſuſ xp̄s tāta cū gloria/ꝛ iennarabili ſplēdore: nec nō ꝛ cātuū i cōp̄rehēſibilis melodie aduēit. Ut ꝛ apoſtolor̄ ſctiſſimū Colegiū/ceteriq̄ꝫ oēs/q eiuſdē v̄ginis lecto aſtabāt/p̄nimio gaudio/ex celeſti illa ſuauitate atq̄ꝫ iocūditate/i ſuauiſſimā: ymo pene diuinā Eſtaſim ꝯuerterent. Deīde haud multo poſt i ſe reuerſi: ſubito ꝯſpiciunt glorioſiſſimā/itemeratāq̄ꝫ dei matrē v̄ginē Mariā: hūanis iā exceſſiſſe reb⁹. Et nihilomin⁹ cūctis videbat̄ ſomnū carpe ſuauiſſimū: Quod tam etſi emortua qeſceret/attñ erat facie cādidiſſima/labiiſq̄ꝫ decētiſſime: ſicut roſe purpureis. Dū v̄o Ap̄li oēs ꝛ ceteri q ſctiſſimo funeri aſtabāt. miraculi iſoliti ſpecieꝫ ꝯcernētes: extēplo iterrā hūiliter p̄ſtrati btiſſimū Corp⁹ adorarunt/ꝛ lachrymis ac ſctis gemitib⁹ quo magis poterāt exeqis obſecūdabāt ¶ Tūc Symō petrus/q iter Apoſtolos/ꝛ auctoritate ꝛ vocis magnitudīe oēs añibat: huiuſmodi p̄coniū d̄ ip̄a glorioſiſſima d̄i gēitrice oiumq̄ꝫ xp̄i diſcipulor̄ parēte Maria i or̄onis modū diuulgare cepit: dicēs: Uos oēs q aſtatiſ dilectiſſimi ꝯdiſcipuli ip̄rimis hortoꝛ ac comoneo/vt vnanimiter i ſchola magr̄i ꝛ dn̄i nr̄i ieſu xp̄i p̄maneatis/donec ꝛ ip̄i igaudia eterne btitudinis itrare poſſit̄/quo btiſſia mr̄ nr̄a v̄go hodie tā feliciter itroyuit/alternātib⁹ hymnidicis Angelor̄ choris/itra paſcua. vꝫ eterne viriditatis. Ubi ē dulcis ſolēnitas Angelor̄ ac ſupnor̄ Ciuiū. Hodie dilectiſſimi mei glorioſiſſima mr̄ nr̄a celoſ aſcēdit rogo nolite triſtari ſ; gaudete: q̄ ieffabiliter ſublimata/cū eius filio magr̄oq̄ꝫ nr̄o ieſu xp̄o iternū ē regnatura: Regina nr̄a ymo totius iā mūdi/hodie de terris ꝛ d̄ hoc p̄nti ſeculo nequā erepta ē. Jccirco dico gaudete: q̄ iā iā de ſua imarceſſibili gl̄ia ſecura/ad Celi cū filio ſuo dilectiſſimo ꝑuenit palatiū: Exultate iquaꝫ atq̄ꝫ gaudete/ꝛ oīs oīno letet̄ orbis/q nobis eius iteruenietib⁹ merit̄ ſalus magis ac magis augebit̄: Jccirco dilectiſſimi oēs letemur ꝛ laudem⁹ eā: q̄ ſi deū ꝓphetico ore i ſctis ei⁹ laudare iubemur/m'to magis/i hac feliciſſima fauſtaq̄ꝫ dormitiōe btiſſime matris ip̄ius atq̄ꝫ nr̄e oꝫ nos lachrymas ip̄rimis deponere/ac cū ſuauiſſimis cāticis diligētiſſime eā extollere/atq̄ꝫ dignis iubilare p̄coniis. Ex quo cariſſimi ac p̄ſtātiſſimi p̄res ceteriq̄ꝫ oēs vos magnop̄e d̄precor/quāuis nec nr̄a ſctitaſ v'l facūdia ſuppeditet/vt ip̄aꝫ dei ac dn̄i nr̄i ieſu xp̄i matrē digne laudare queam⁹: qm̄ qcqd hūanis dici p̄ōt v̄bis/min⁹ ſit a laude ip̄ius. q̄ vt oculis videre potuiſtis/diuinis ꝛ angelicis ē excellētiuſ laudata ꝛ p̄dicata p̄coniiſ ab. Angelo vꝫ. pluries venerabilit̄ ꝛ offitioſiſſime ſalutata/a ꝓphetis p̄nūciata/a ſctis patriarchis figuris ꝛ enigmatib⁹ p̄ſignata/atq̄ꝫ ēt a no

Oratio funebris bti petri apoſtoli

bis idignis Apl'is oibus vbiq; terraꝝ iã exhibita ⁊ mõſtrata: Hãc tñ quãtuꝫ in nobis ſitis eſt: ꝑ modulo paruitatis nr̃e veneremur: ac qbus poſſumus lau dibus ꝓſequamur: Quia vt liqdo aiaduertere ⁊ videre poſſumus: Dedit celis gloriã in terris pacẽ/gẽtibus: ymo vniuerſo mũdo refulſit fidem: finemq; vi tijs: ⁊ vite ordinẽ ac optimis moribus diſciplinã: Que cũ ĩ carne ꝑter carnẽ vi ueret: tota ĩ ſe grẽ plenitudo ſimul ĩfudit: Et q̃ꝫq̃ꝫ ad huiuſmodi laudes ido neũ minime me aiaduertã nec qḋ ſentio explere queã: votis tñ oibus ab eiuſ dẽ laudibus nõ ceſſabo: Et ppea q: Iter ſalutis cuiuſcũq; ĩ laudibus iprimiſ cõſiſtit ſaluatoris: hortor vos: ac ĩ dño Jeſu cõmoneo: in hac pñtis diey (vt ita loquar) ſolẽnitate a laudibus tãte virginis nolite ceſſare: Ipſam qdem virgi nẽ deus ꝟginitatis ⁊ caſtitatis amatoriõ elegit: vt ipſa nobis quoq; eẽt caſti tatis exemplũ: que ſemꝑ quoadiuixit: qua ſe in ſpeculo refulſit ois forma virtu tis: Habuimus ingt ĩ ea magiſteria ois ꝓbitatis expreſſa. Quid primuꝫ elige re/q d ve reſpuere: quidq; ſeq debeamus: Prima eius virtus fuit oium vir tutũ fundamẽtũ ⁊ cuſtos humilitas ipſa de q̃ gloriabaẽ mater nr̃a: Quia re ſpexit ingt humilitatẽ ãncille ſue: ecce eni ex hoc btãm me dicẽt oẽs generatio nes: Ergo ꝑmiũ diſcẽdi ĩcitamentũ/nobilitas ẽ magiſtri: Deinde merces labo ris/optimi fructus btitudinis: Et iõ cariſſimi mei ſi talis ac tanta mr̃ vobis vnq̃; placuit: placeat ⁊ ꝟtutis opus: cuius vita exẽplũ ẽ diſciplina cui⁹ moreſ decetero erãt optia Inſtituta eccleſiaꝝ: q̃ cũctos ꝑcellit/⁊ ſupeminet vniuerſis Ea pp qcunq; nr̃m/ſibi ab ea optat aliqḋ auxiliũ: oꝫ imitari exẽplũ. Et iccirco cariſſimi mei maiorẽ ĩmodũ rogo nolite ꝯtriſtari nec turbeẽ cor vr̃m/ſed vna gaudeamus/gaudeam⁹ inquã/q: nobis via nũc celoꝝ ẽ patefacta. Quod lꝫ de hoc mũdo ſcimus/fauẽte tñ deo ⁊ dño nr̃o Jeſu xp̃o/iã amplius ĩ hoc mundo ſumus: q: etſi ſeculũ aliquãdo nos hr̃e meruit. tenere tñ oĩno nõ potuit: Btã igiẽ mr̃ dñi nr̃i Maria deiceps/nõ ſolũ a nobis filijs ſuis/ſed ab oibus gẽtib⁹ pp ipſius ĩgẽtes ꝟtutes ⁊ crebra miracula lõge lateq; ꝑdicabiẽ: ⁊ cũtis q ſecu ti fuerit tãte ꝟginis exemplũ tãdẽ celeſtis btitudo ĩdubitato cõdonabiẽ: Q: ſola ẽ q̃ poſt deũ oẽs in ꝟtute ꝯfirmabit: ſuis quoq; q eidẽ ſe ꝯmẽdauerit me ritis atq; ꝑcibus ĩdubitato auxiliabiẽ. Sup excellunt nẽpe vniuerſa ingt di uus apoſtolus petr⁹ q̃ de illa nobis dicta ſũt. q: diuina atq; ieffabilia ſũt q ð um ex ſe carne factũ: ipa btiſſima ⁊ glorioſiſſima ꝟgo genuerit: Hic igiẽ Cariſ ſimi oẽs/quecũq; q̃rimus oia affatim ſũt. In illa poſt deuꝫ dirigam⁹ mentem nr̃am: vt cũ xp̃s ei⁹ filius infine ſeculoꝝ apparuerit. cũ ipſo ⁊ nos appaream⁹ ingloria: Amen: Aderãt ãt ad ei⁹ exeqas famulaturi ſcti angeli/cũ vniuerſa Celoꝝ Curia/q feſtiua ſpopõdebant obſeqa/Nec miꝝ (vt diuus ingt Hierony mus) q: honor matern⁹ eius erat/q ex ea natus eſt. quẽ ois celoꝝ ordo veneraẽ ⁊ ipſe filius aderat ſup ſe eleuat⁹: cũ pr̃e inſede maieſtatis dñi: vt ipſius ſctiſſi mã aiam/ꝑmum vſq; ad Thronũ maieſtatis dei: cũ hymnis ⁊ laudib⁹ afferẽt: Vñ mox ſuauiſſimuſ odor nõ niſi paradiſi tant⁹ emanauit. vt ex eo ſctẽ mulie res q̃ aderãt excitate/ĩ piientiſſimũ plãctũ oẽs ꝓrũperenẽ: Maxima deide ve neratiõe ſe ſe ad ꝯponendũ ſctiſſimũ corp⁹/ĩ loculoq; collocãdũ ornatiſſime/ quo magis poterãt ſtudio ⁊ deuotiõe accinxerũt. Sicq; demũ decẽtiſſime ĩ eodẽ collocatũ. ſimul ſctẽ Mulieres ⁊ apoſtoloꝝ atq; alioꝝ plurimoꝝ chorus

Joāne Euāgeliſta a btō petro(cū palma diuinitus miſſa)pmiſſo comitātibus ſctis Angelis delecti Juuenes feretrū ſubiere/ſicq; pompa q̄ſi celeſti ad ſepul chrū detullerūt Añ quā ſctī illi apl'i ⁊ alij nōnulli cōcine iſpalmis ⁊ hymnis cātantes/adeo mirabili modulatiōe/vt ex reſonātia ſuoꝝ cātuum ⁊ ſonoriſ iu bilatiōe/vniuerſa f erme hieroſolimoꝝ Ciuitas ī admiratione fuerit cōuerſa: At q; plurimi vndiq; ad id ſpectaculū cōfluerent. plurimi ꝟo iudeoꝝ iniq ⁊ peſti lētes/aduertētes ac cognoſcētes: q' corp⁹ illius. q̄ ieſu; xp̄m genuerat/q. ſ. ſe di filiū apud ſectatores ſuos effecerat effereret: nō minime turbati/magno cū fu rore atq; inſania ī ipſis irruere/vt corpori ſancto defūcte iniuriā īferrēt: ipſos quoq; apl'os ab exeqaꝝ offitio diſturbarent Cogitātes apud ſemet ipſos/ac cō ſpirātes atq; dicētes. Si hec pmittimus: futuꝝ ē vt ex ſecta hec/nobiſ maximū ſcādalū/⁊ nō modica ruina ſuboriaſ Sicq; iter ſe adinuicē tumultuātes/ma- ximū ſcyſma ⁊ grādis cōfuſio ſurexit. Quod dū ſic itra ſe ſe d̄bacharenſ. Ecce vnus ex eis ſacerdos ceteris audatior ⁊ inſolētior/quodā rabido furore incen ſus/cucurrit/vt ſacrilegā manū ſctō feretro inijceret/vtq; eū ꝓtinus ſubuerte- rēt. Qui dū manū locullo admouit/illico diuino iuditio/ipſa ei⁹ manuſ iſauſta feretro adheſit: magno ī eo qdem tormēto ⁊ cruciatu illato: veꝝ ꝓtinus ad pe nitētiā ex magnitudine facinoris cōuerſus/Apoſtoloꝝ auxiliū iplorare ⁊ expe tere cū lachrymis cepit/vt ſui ipſius dignarenſ miſereri: proq; ſe deū depreca- renſ: Cui cū ſcti apl'i dixiſſent ſi tue ſanitatis beneficiū aſſeq poptas. Te vtiq; o; credere/dn̄m nr̄m ieſum xp̄m veriſſime iprimis fore dei oīpotētis filiū. i vte ro quoq; huius ꝟginis defūcte de ſpū ſctō īcarnatū/ex ea ꝑterea natū/ipſa ꝟgi ne vtiq; pmanēte/aliter nullo pacto te nō poſſe ſanitatis bn̄fitiū aſſeq: At vbi primū dixit. Credo: ſimulq; Corpore ꝟginis adorato/cōfeſti; p̄ſtinā ſanitatē; cōſecutus eſt. Ad ſuos deīde iudeos reuerſus/⁊ miraculū/⁊ rex ordinē/ac di ſcriminis cām qd ei acciderat eiſdē ennarauit. oībuſq; ſuaſit/vt ⁊ ipſi quoq;/i dn̄m ieſum xp̄m oīno credere vellēt: atq; i ipſa; ſuā ſctiſſimā parētē ſemp vir ginē illibatā Mariā: Quā obrē oīs illa turba mox credidit. Apoſtoli āt ſcti ſſimi reliquiq; oēs diſcipuli atq; mulieres/i vallē Joſaphath tādē puenietes/ admirādū illud atq; ſctiſſimū Corp⁹/ibidē ī monumēto nouo venerabiliter ſe pelliere: Ea qppe vallis inter mōtē Syon/ac mōtē olineti eſt poſita: vbi ⁊ poſt modū a fidelibus chriſticollis fabricata fuit Eccleſia/miro lapide vndiq; ta- bulata: Poſtea ꝟo q̄; ſctiſſimū corpus ſepulture/oī impenſo offitio(vt pote matri ſaluatoris)apl'i dederūt ibidē circha mauſeoleū p triduū orōni tm̄ īſiſtē tes/reſurrectionē ei⁹ ſimul ⁊ aſſumptionē p̄ſtolabanſ. Vbi ⁊ poſt triū dierū ſpatiū. venit iterato dn̄s nr̄ Jeſus xp̄s feſtiu⁹ totus cū ſuis Agminibus Ange loꝝ/⁊ maxia btōru; ſpirituū pōpa/itra nebulā chriſtalini coloris fulgētiſſimā q̄ qdem totū matris cohopuit monumētū. Cui⁹ tātus erat ſplendor/vt neq; apl'oꝝ qdē/neq; ſāctaꝝ mulieꝝ acies/eā aliquo mō ſuſtineř poſſet Tūc ip̄e dn̄ſ Jeſus d̄ monumēto lapidē tollēs/mr̄e; ſuā dulciſſimā ex mortuis reuocās/ite rū ſctām ei⁹ aīa; corpi adiūxit illāq; oīno r̄ſuſcitauit. Eidēq; hec ꝟba iocūdiſ ſima dicēs: vēi regia celoꝝ ⁊ angeloꝝ/veni itemerata mr̄ mea veni colūba mea/ īmaculata mea veni/iā eni hyems trāſijt ⁊ receſſit veni iquā poſſidere regnu; p̄ris mei/atq; īmortali illa pfrui btitudie: Atq; cū eēt mltis ⁊ maxis meritoꝝ

virtutibus dealbata/ac ſpūs ſcti munerib⁹ decorata: adiecit. Ueni de libano ſpōſa dei veni coronaberis eteni: Ad hāc itaqꝫ vocē btiſſima ꝟgo mox ꝯſurrexit ꝛ exteplo diuino Juſſu ſup choros angeloꝝ cū īgēti pōpa atqꝫ triūpho/ qn tadecia die augusti/etatis ſuc tertio ꝛ ſexageſimo anno/ī corpe ꝛ aīa mirabiliter ē aſſūpta: Quo qdē die/vniuerſi chriſticole eidē maximū ſacrificiū ꝛ ſolēnitatē tribuūt. Aſſumpta īquā fuit/vt iugiter videret ꝛ frueret/ſpecie ꝛ vultu vnigeniti filij ſui ſaluatoris nr̄i/quē ſemp amauerat/ac ex toto ſui cordis deſyderio/ſemp ꝯcupierat. Qđ ſi gaudiū ī celo ē de quolibet peccatore ꝯuerſo: multo magis putādū ꝑ tāte ꝟginis exaltatiōe atqꝫ gl'ia: q' ī ſupnis icōparabilis fiat exultatio atqꝫ tripudiū: Cui⁹ nimiꝝ exultatio ꝛ feſtiuitas/oīum ſupnoꝝ Ciuiū ē ēt gratulatio/ꝓferti q̄ ipſius celebritas ē/ꝛ laus ꝛ fauor ſaluatoris: Qm̄ qcqd ī ea geſtū fuit/totū eqdē puritas ꝛ ſimplicitas/totūqꝫ veritas ꝛ gr̄a/ totū deniqꝫ miſericordia ꝛ iuſticia/q̄ vtiqꝫ ī ea de celo ꝓſperit. Tātus nāqꝫ circha huiuſmōi btiſſime ꝟginis Marie aſſūptionē fuit ordo/diſpoſitioqꝫ pulcheria oīuꝫ vꝫ Celeſtiū ſpūum/q' lingua hūana minie explicare poſſet. Ceſſere eidem ī primis: celeſtes troni: Ceſere ptātes ꝟtuteſqꝫ btē: ceſere cherubin/ceſere ꝛ ſeraphin atqꝫ ceteri oēs angeli/q tam etſi nā excelſiores fuerīt ꝛ ſemp futuri ſint/ī mortali tn̄ aſſūpti corpis/eoꝝ gl'iam oēm/eoꝝqꝫ fulgorē: btiſſima ꝟgo ꝓcelluit Nemo eoꝝ ſpūuꝫ niſi cādidiſſīmis fulgētibuſqꝫ veſtimētis eidē occurit. Hoc itaqꝫ mō btiſſimā iā celoꝝ Reginā: ſcti angeli dei ī celū deduxerūt. Et ꝑmo qdē/ī frōte pria affuere ſcti angeli/cādidiſſimis īduti veſtib⁹/auro ītextiſꝫ ꝛ gēmis fulgētibus: quē ſinguli cū cytharis/ꝛ organis/atqꝫ alijs ꝓpe īfinitis Inſtrumētoꝝ cāticis ꝓſonabāt. Secūdo loco: Archāgeli incedebāt Albis īduti veſtibus/auro argētoqꝫ diſtictis: alijs atqꝫ alijs colorib⁹ pornati: Ueluti ſmaragdini/miro quodā mō canētes/ac ieffabili quadā arte: ꝛ lyraꝝ cātu Tybiaꝝqꝫ dulciſſime ꝓſonātes: Poſt hos ſubſeqbant ēt ꝟtutes ꝛ ipſi veluti ſolis radijs am icti/roſas vernātes ī manibus portātes/q ſolū mō varioꝝ modulatōe cāticoꝝ ꝑmulcētes: mirifice ꝓſonabāt. Hijs āt principat⁹ adiūgebant/tāta incedētes grauitate: ꝛ maiore quadā reuerētia: coruſcātes ſolaribus eque radiis/ſtellas ꝓfulgidas ī capite geſtātes/cymbalis ꝛ Tynitibus argētinis ꝓſtrepētibus ī Armoniā ꝓprie dei dignā auditu: Dominatiōes de hīc ꝓcedebāt viridati: cū celeſti colore certātes/radiātibus cū ſtellis canētes ſimul ī orgāis ꝛ alijs ſuauiſſimis cātilenis/ad efferēdas mirificas ſctiſſime ꝟginis laudes. Hos āt ꝓpe ꝛ ptātes aſſociati applaudebāt: celeſti qdē colore mirifice decorati/cātātes ꝛ ipſi vna/cū pſalterijs Tibys/ꝛ ſiſtris: reſonātiā quādā ꝯcinētes laudes cumulabāt: Hijs ꝑdictis iā cherubin ꝓdibāt: Ignita plane ꝛ fulgida miꝝ īmodū acies: pariter quoqꝫ ꝛ ſeraphin veſtib⁹ imiꝝ purpureis auro ſplēdidiſſimis/comis ꝑ colla ſparſis auro radiātibus/agilia ꝛ elegātia ꝑter hūanū ſenſū ꝛ itellectū/nimiū certe ſplēdidia atqꝫ ſpectabilia. ſi hūanus fuiſſet eorum aſpectus/ꝛ ipſi cātātia laudes ineffabiles/icōprehēſibilis armonie/ vt vox dei eterni: ꝑ huiuſmōi exeqjs Imperatricis ꝛ mr̄is vnigeniti filij dei diceret. Ceteꝝ ipſa eadēqꝫ glorioſiſſima Regia triūphatrix ī Trono oī lapide pornatiſſimo ſedēs/celeſtib⁹ qdē margaritis ꝛ gēmis atqꝫ fulgorib⁹ coruſcās/lunā tenebat ſub pedib⁹ ſuis/cui paranimph⁹ ei⁹ archāgel⁹ gabriel añcedēs palmā īſignē

i manibus geſtabat:Apud quaꝫ plane deducēdā ⁊ ipſe ſaluator:oīumqꝫ plaſ
mator ieſus xp̄s ex ea icarnatus eſt natus/tanq̄ꝫ princeps ⁊ rex regum totus
feſtiuus ⁊ letus pariter aſcēdebat auctor ſcilicet ⁊ gloria:atqꝫ ornamētuꝫ il-
lius triumphi: Sedēs vero ipſa i curru triūphali/mirabilis equidem ac exi-
mie pulchritudinis:atqꝫ inextimabilis fulgoris quem nō niſi Michael archā
gelus optimus auriga deducebat. Sctis vndiqꝫ angeloꝝ agminibus circūſe-
dētibus ac mirifice canētibus i oīum(vt premiſſuꝫ eſt)muſicoꝝ generibus at-
qꝫapplauſibus diuinis.atqꝫ oībus btōꝝ ſpirituuꝫ choris letātibus i iubilis
⁊ exultatiōibus/⁊ varijs modulātium vocibꝰ/q oīum aures demulcere potuiſ
ſent.Sicqꝫ hoc modo beatiſſima v̄go dei ac dn̄i nr̄i ieſu chriſti mater /oīuꝫqꝫ
mortaliū aduocata ad imortale Regnū eſt euecta/⁊ vſqꝫ ad thrōi celſitudineꝫ
eſt ſublimata/vbi poſt chriſtū glorioſiſſima reſedit. Quod ad huiuſmodi cō
firmationē cōfidēter vbiqꝫ nr̄a ſctā/ꝺ ea canit eccleſia/qꝺ ꝺ nullo alio ſctōꝝ faſ
eſt credere:vt vltra angeloꝝ vel archāgeloꝝ merita trāſcēderit. Hoc qppe ſpe
ciale priuilegiū btiſſime virginis huius,nō nature eqdem fuit/ſed gratie/ꝺ qua
naſci voluit ipſe deus et hom o:Jccirco(vt diuus refert hieronymꝰ)⁊ ip̄a plus
fuit ⁊ eſt meritis ⁊ nō natura/q̄ꝫ virgo ⁊ homo:Aſcēderat eniꝫ xp̄s i celū/glori
am ſuā reſumpturus/vt etiā huic ſue ſctiſſime genitrici v̄gini imortalitat̄ locū
p̄pararet.vt cū eo poſtmodū iperpetuū regnar̄ poſſet.Et hec ē celeberria oīuꝫ
ſctōꝝ feſtiuitas i qua mater nr̄a tādem glorioſa ⁊ felix ad ethereū p̄uenit tha-
lamum:Que ſicuti ipſi btē: virgini incōparabilis eſt etiā:admirāda oībus ſpi
ritibus certe extitit. Propter qꝺ/ex pſona eorūdem ſpirituū/ſp̄us ſctūs admi-
rans ait.i canticis.Que eſt iſta q̄ aſcēdit per deſertum ſicut virgula fumi ⁊c̄.
Sāctus v̄o Thomas apoſtolus/cū diuina ſic diſpēſante prouidētia nec imi
grationi e corpore/nec ſuſcitatiōi/nec poſtremo aſſūptōis ſctiſſime matris iter
fuiſſet.q per Judeā p̄dicationi occupatus eſſet/i ipſa qdem hora aſſumptiōiſ
ſubito raptus eſt.atqꝫ in mōtem olyueti extitit deportatus/vbi eleuatis i celū
oculis/cōfeſtim cernit glorioſiſſimā dn̄i nr̄i ieſu xp̄i matrē triūphali admodū
pompa celū ſcādere:Cui poſt grār̄ū actiōes tā ipſi beate virgini q̄ꝫ deo factas
ab eadē glorioſiſſima virgine aliqꝺ ſignū ſibi ipartiri ꝺpoſcit.quo poſtmodū/
⁊ ipſe cūctis mūdi mortalibuſ/auderet huiuſmodi aſſumptionē ſuā libera frō
te predicare:Cuius precibus beatiſſima virgo pmota/cideꝫ ſuū ſericū cingulū
quo eaꝫ ſctē ille mulieres poſt ipſius emigrationē cinxerāt ſoluēs/apoſtolo ip
ſi Thome bēigniſſime elargita eſt. Qui ſtatiꝫ e mōte letus deſcēdēs/ad ali-
os ſctōs Apoſtolos ⁊ fideles cōcitus p̄uenit.Quibꝰ ⁊ narrauit.qūo glorioſiſſi
mā ſaluatoris ſui matrem/ad paradiſi gaudia vidiſſet aſcēdere/comitatā innu
merabilibꝰ Angeloꝝ agminibꝰ.Et vt ea res falicius crederet: Cingulū ſeu zo
nam ſibi ab eadem ꝯdonatū/protinꝰ obtulit viſendū:Qꝺ dū oēs cognouiſſent
monumētū extemplo aparuerūt/itroſpicietēſqꝫ ſi forte ſctm̄ corpꝰ iuenirēt/ ni
hil eqdem niſi ſuauiſſimos odores ex eo pceperūt. Dū q̄ iteꝝ atqꝫ iteꝝ ſolicite
exqrerēt comperiūt mauſeōlū oīno vacuū/ex quo corpꝰillius mirificū a morta
libus vſqꝫ amplius,cōpertū eſt ac ſic tāte Jmpatricis aſſumptio longe lateqꝫ
ab ipſis apoſtolis alijſqꝫ diſcipulis clarificata ⁊ diuulgata eſt/Cū ſubito ēt ip
ſi ſctiſſimi Apoſtoli/virtute ſp̄us ſcti/ad eadem loca i qbꝰ antea p̄dicabāt mi

ro modo fuerũt reſtituti/Zona aũt ipſa in rex teſtimoniũ apud btiſſimũ Thomã apoſtolũ quoadiuixit in pretio fuit/cũ qua etiã incredibilia miracula fecit. Quo autẽ tpe vel a qbus ipſa Zona btẽ virginis ⁊ Italos fuerit delata/nullibi cõpertũ habemus. verꝫ nũc Pratũ Inſigne ⁊ ſpacioſũ ac ſpecioſũ Tuſcie oppiduꝫ eadẽ claret Zona/ ⁊ illã incredibili veneraſ religiõe/ac colitur fide/ eaqꝫ ſi aliqd ab ipſis iplorãduꝫ ſit oppiduꝫ. accole ſuppliciter luſtrant. Ea eqdem ipſi pratẽſes ſe feliciores ceteris putãt quo alijs i hoc preeminẽt. Tali igiſ ac tãto triumpho dñs noſter Jeſus xp̃s ſuã glorioſiſſimã matrẽ ad ſydera regna pduxit. Ubi pfrui eterna imortalitate ⁊ pr̃is ⁊ filij/ac ſpũs ſancti btiſſima viſione valeat: trãſcendenſqꝫ cũctos celos/poſtremo ad imperiũ glorioſa peruenit. qd eueſtigio latiſſime patuit. Ubi etiã eidẽ ſtatim tam imẽſum lumen apparuit. atqꝫ ſãctorꝫ oium ſplẽdor/nec nõ ⁊ gaudium exultãtiũ ſpirituũ/⁊ id qdem tm̃. Ut nec lingua/nec mẽs/neqꝫ humanuſ intellectus cape ſufficeret. Ibi quoqꝫ ab ipo filio dño nr̃o Jeſu chriſto ineffabili gaudio icredibiliter affecta/ iocũdiſſime patri luminũ eſt preſentata: Qui eam illariter excipiẽs/oibus electis icõmune exultãtibus. ipſam in precipuã Angelorꝫ Reginam coronauit: ⁊ vt preeſſet etiã celis mari ⁊ terre decreuit: Et tũc qdem ab oibus in cõe illud ſuaue cãticũ/cantari ceptum eſt. Regina celi letare alleluia: qa quem meruiſti portare alleluia: reſurrexit ſicut dixit alleluia: Fuitqꝫ hoc eius ſeptimũ gaudiũ extremuꝫ qdem/⁊ oium pleniſſimũ: Quod etiã paradiſi ſingulare extitit tripudium/⁊ id qdem ex ſex ⁊ viginti preſertim prerogatiuis. qbus ipſa btã virgo digniſſime fuerat predita. ⁊ culta: vnde ẽt feliciſſimã reportat palmã: Inſignia igiſ pma ſue ſingularis honorificẽtie/hec extitere vꝫ: Quod ex regali ſtirpe fuerit orta/decus deinde diuine pulchritudinis. morum elegãtia/Sapiẽtia maxima/⁊ fecũditas: Item ⁊ a prudẽtia extitit comẽdabilis de hinc a Juſtitia: a fortitudine. a temperantia: a magnificẽtia. ac a liberalitate: preſtabat iterum inſignibus ſanctitatis maxime/humilitatis/mãſuetudinis/clemẽtie miſericordie. charitatis. fidei. atqꝫ ſpei: Rurſumqꝫ i dño gloriabaſ. pp illibatã virginitatẽ ⁊ pudicitiam: pp religionẽ ⁊ gratiam atqꝫ beatitudinẽ i oibus gaudijs ⁊ gloria: Que in vnũ oẽs ⁊ ſingule hee virtutes/eidem glorioſiſſime virgini ad tantũ decoris ⁊ gaudij acceſſere cumulũ. inter ipſa paradiſi amena vt fuerit qd equidem mirabile dictu: i celo preſertim i oibus ſanctis atqꝫ dei beatiſ i hanc vſqꝫ diem. Predicemus itaqꝫ cariſſimi oẽs/ac toto cordis ardore magnificemus cõſumatiſſimã ⁊ admirãdam totis ſeculis vitam glorioſiſſime ac ſuper excellẽtiſſime Matris dei Marie que vere virgo ⁊ Martyr fuit: quãuis i pace vitaꝫ finierit. Nam i ea paſſa fuit parte/que impaſſibilis eſt: ⁊ icc irco pluſqꝫ martyr habita fuit: Cõſtat enim eam deum plus oibus dilexiſſe/ppea plus doluiſſe/in tm̃ vt doloris vis paſſionis Jeſu chriſti/eius totam pertrãſierit aiam: ⁊ qr mẽte paſſa eſt pluſqꝫ martyr etiã ab oibus exiſtimata eſt. Sicut militãs eccleſia anniuerſarios triumphos dieſqꝫ letiſſimos/de vno quocũqꝫ vite ipſiuſ actu: diuinis i offitijs/agit ſuis tpibus frequẽtem memoriam/que celos gloria/⁊ orbẽ terrarꝫ vniuerſum gaudio ſemper cõpleat. cuius quideꝫ ducta cõmemorataqꝫ felicitas: magnos ad palmam ⁊ ſanctimoniã: ac generoſos excitet animos. Ut ⁊ ipſi de ea in orationibus ⁊ obſecrationibus ſcimuſ benemeriti ac tandẽ poſt

Zona btẽ virginis apud pratũ oppidũ cõſiſtit

Gaudiuꝫ vltimum btẽ virginis

huius vite conſumationem:eam videre ⁊ contemplari poſſimus:Quibus poſt q̃ nr̃is demeritis eam hac in vita videre nõ cõtigit. Ut vel ſaltem eius integritatem ⁊ conſumatiſſimos actus conſiderantes/tum oculorum tum aurium ac lingue ceterorumq̃ geſtuum quorum cogitatio ſolum paradiſi pars eſt atq̃ eius odore ⁊ ſctiſſima fama necnõ ⁊ mirificis exemplis. ſic cõponamus ⁊ nos ⁊ nr̃as actiões/nr̃os ſermones/nr̃os deniq̃ cogitatus/vt ĩ fine vite nr̃e ipſã btiſſimã matrẽ:ſuperaltatã/cũ oĩbus Angelis ſctis ſpiritibꝰ vna videre poſſimꝰ: Quod q2 p̃ſtare vel aſſeq ipſi nõ facile poſſumus:tu paſſim tuos adiuua fideles atq̃ deuotos/tua veſtigia ſequẽtes pijentiſſima parẽs Maria:Cũ ſis prĩcipiũ ꝟtute potẽs ⁊ pacis amatrix:Ac patrie celeſtis honos/⁊ gloria mundi:
¶ Demũ hoc ĩ loco cu3 Alano doctore preſtãtiſſimo/atq̃ huius ſctiſſime ac itemerate ꝟginis d̾uotiſſio alũno/ardor ſpũſ cũctis fidelibꝰhec dicẽ me cogit.

Hec eſt ſtella maris: vite via:porta ſalutis
Regula iuſticie:limes pietatis:origo
Virtutis:venie mater:thalamuſq̃ pudoris:
Ortus concluſus:fons conſignatus:oliua
Fructificans:cedrus redolens:paradiſus amenus:
Virgula pigmenti:vinaria cela liquore
Predita celeſti nectar celeſte propinans
Neſcia ſpineti:florens roſa neſcia culpe:
Gratia/fons/expers limi:lux nubila pellens.
Spes miſeris:medicina reis:tutella beatis:
Proſcriptis redditus:erranti ſemita:ceciſq̃
Lumen:deiectis requies:pauſatio feſſis:
Hec primos caſus:primeq̃ parentis. primã
Abſterſit maculam:vincens virtute reatum:
Dirupta reſtituens:redens ablata:rependens
Perdita reſtaurans amiſſa: fugata repenſans:
Poſt veſpertinos gemituſ/noua gaudia donans:
Poſt mortis tenebras:vite nouitate relucens:
Cuius ad aduentum redit etas aurea mundo:
Poſt facinus pietas poſt culpam gratia:virtuſ
Poſt viciũ:pax poſt odiũ:poſt triſte iocoſum:
Ut roſa ſpineti compenſant flore rigorem
Et dulcore ſuo:fructu radicis amore:
Ramus adoptiuus redimit:ſic crimia matris
Iſta luit:matremq̃ facit:ſua nata renaſci:
Ut ſic munda ream: corruptam virgo : pudica
Effrontem miſeram/felix humiliſq̃ ſuperbam
Abluat: ⁊ vite pariat ſua folia matre3: ¶ Ergo:⁊ ſerui tui iuſta p̃cãtis
Exaudi regina preces:quem criminis acti
Penitet:⁊ ſcelerum terrent monumenta ſuorum
Jamq̃ animam comendo tibi cum corpore virgo
Intemerata meam/vera probitate carentem Finis

De Eua prima omnium parente capitulum ſecundum

EUa prima oium parẽſ/ãno
añ xpi dñi nr̃i natiuitatem
nonageſimo/nono ſupꝛa cẽ
teſimũ qnqꝫ miliũ nõ i hac
miſeriaꝝ valle vti oẽs moꝛtales(ad la-
boꝛẽ naſcunt̃)ꝓducta fuit/neqꝫ eodem
maleo:aut Incude fabꝛefacta/ neqꝫ ẽt
eiulãs:vel inualida venit imũduꝫ/ſꝫ vt
ſacra libꝛi geneſeos hẽt hiſtoꝛia/quum
deus ipſe oiuꝫ plaſmatoꝛ faber optmꝰ
Adã ꝓthoplaſtũ ex limo terre foꝛmaſ
ſet i agro Damaſceno:illũqꝫ i oꝛto de-
litiaꝝ trãſtuliſſet/mox hãc ex latere ip
ſius Ade doꝛmientis artificio quodam ſibi tãtum cognito:eduxit in lucem/eã
demqꝫ perfectam ⁊ ſapientiſſimam/atqꝫ maturam viro/⁊ ſui factoꝛis letabun
dam ⁊ viſu pulcherimam:immoꝛtalem quoqꝫ:⁊ rerum omnium dominaꝫ: At
qꝫ vigilãtis viri iam ſociam:quam cum conſpexiſſet Euam mox eam appella-
uit. Neque enim ſi ſtatum huiꝰ mulieris contemplemur cuiquam naſcen-
ti vnquam maius aut ſplendidius Eue contigiſſe compertum eſt. Quo-
niam pꝛeſtantioꝛem eam ceteris animantibus eduxit. dum ad ſui Imaginem
deus infoꝛmatam effinxit. Fuit equidem vt arbitrari per pulchre poſſumus/
coꝛpoꝛea foꝛmoſitate admirabilis/quia dei opera ſemper perfectiſſima ſunt. ⁊
ideo futuras omnes mulieres:eam exceſſiſſe omnino credẽdum eſt. Quid eniꝫ
eius ſtatu pꝛeclarius/quidque ſublimius animaduertere poſſumꝰ? Quid taꝫ
diligẽter i membꝛis digeſtũ/aut decoꝛe per articulos iflexum? Quid tam ſub-
limiter i oꝛa oculoſqꝫ erectũ/vel tam vocaliter i verba modulatum? Quid taꝫ
velociter aiatum? Quid in ſenſu diutius:aut in cogitatiõe ſecretiꝰ? Quid i ſer
mone effuſius vel igenio foꝛtius? Quid in diſpoſitione inſtructius/vel memo
ria tenatius aut in cogitatu deniqꝫ ſublimius? At ex his euidẽter appareret
ꝙ illam parentem noſtram cum pꝛothoplaſto noſtro deꝰ in omnibꝰ dignitati
bus venuſtare voluiſſet. Imo ⁊ ſtatu filij ſui domini noſtri ieſu chriſti ad fi-
nem ſeculoꝛum/pꝛo redemptiõe ſua/ſucceſſoꝝqꝫ omniũ venturi:in ſuo coꝛpo-
re oꝛnaſſet. Et quoniaꝫ hijs magnificis fulgoꝛibꝰ inſignis plurimũ fuit. Non
ſuperflue arbitramur eaꝫ parẽtem noſtrã inter claras mulieres/tãqꝫ fulgoꝛ p̃
cipuus/hic ſecũdo loco mulieꝝ illuſtriũ ſeu claraꝝ:foꝛe apponendam: Hec ita
qꝫ:taꝫ Iure oꝛiginis q̃ꝫ in colatꝰ:oĩ ſplẽdoꝛe illuſtrata eidem deus paradiſum
velut ameniſſimũ pꝛedium vrbanis conſitum inſignibus/ ⁊ ruſticis conuenu
ſtatum arboꝛibus ſub quadam lege donauit. Que loci illius patrona effe-
cta dum vna cum viro illius delitijs delectabiliter frueret̃ eueſtigio ille moꝛ
tis pꝛeſeminatoꝛ tante felicitatis inuidus quedam nepharia eiꝰ animo ingeſ-
ſit/ſi de pomo tantummodo ſibi vetito comederet/mox in ampliorem gloriam
peruenire Cui duꝫ leuitate feminea crederet/arbitrans ſua quadã ſtulticia ad
altioꝛa cõſcẽdere ſtati cõtẽpto vnico dei ſui mãdato.pomũ vetitũ deguſtauit

moxqꝫ vir̄ ſuum nimiū flexibilem in ſuam ſentētiam ⁊ errorem traxit. Qui temerario auſu pomum arboris boni ⁊ mali deguſtato:ſe ⁊ omne futurum genus ex eternitate ⁊ quiete optima:in miſeram mortem traxit.ac in corporibus humanis quoddam venenum latenter immerſit. Qui ſcilicet vnicam perfectamqꝫ hoīs nām:quadā diuiſionis diſcordia īduabus ſubſtātijs diuiſit. vt cū hūano generi:i vna tm̄ mēs eēt.i.quedā germanitas aīe ⁊ corpis:ꝑ vicia tā nām(ob ei⁹ ꝑcepti trāſgreſſionē)aliā voluntatē:ꝯtra nām ſibi adeo ꝯceſſaꝫ i aīam īgeſſit.Quā obrē ⁊ paulus dixit.Uideo aliā legē i mēbris meis:repugnātē legi mētis mee:⁊ captiuantē me i lege peccati,q̄ ē i mēbris meiſ: Itaqꝫ parētes nr̄i cū clemētia dei ſūmi feliciſſimi haberent ꝯfeſtim a turbato creatore maledicta ſup ſingulos eoꝝ,ꝑut criminis quantitas exigebat:receperūt.De qbus īfra dicemus.Uerumtñ:vt mortē inuētaꝫ vidit.mox velut piiſſimus pr̄ eiſdeꝫ ſalutis ſue miſteriū oñdere curauit. Ut nouo more,q̄ materia fuerant Iracundie:origo eē viderent ⁊ clemētie.Sic arcana opatione manifeſtās:qd i firmitatē ſuā argumētum voluerit eē virtutis:quantūqꝫ eos amaret:duꝫ i ipꝫ peccaſſent:oñderet: Deus autē ꝯtra oēm ſpem:ex diuitijs ſue miſericordie:i malo bonū nactus:in Iracūdia pietatē generās peccandi ſemen fructū voluit euadere miſerēdi.Et q ipſos ac poſteros oēs pp tranſgreſſionē pdere debuiſſet:pp miſericordiā ſuā reparanduꝫ eſſe ꝑmiſit:Atqꝫ illo tpe quo ſupliciū merebant argumētuꝫ ſaluatiōis oſtēdit.In ipſa ergo parēte nr̄a Eua vt dñs locutus eſt'ſtatiꝫ oībus poſteris miſericordie ſue ſpopōdit auxiliū ſtatimqꝫ ignotūꝫ ēt ipſis angelis ſacramētuꝫ qd nouiſſimo tpe īplenduꝫ ē publicauit:⁊ de terreno ade:Adaꝫ ꝑmiſit e celo Nā cuꝫ ſerpētēꝫ ꝑ demerito ſuo malediceret Iuſſit ip̄rimis euꝫ terraꝫ ꝑ cibo habere deinde q: mortē illam ipſe primus feciſſet:addidit dicēs.Et ponā inimicitias inter te ⁊ ſemē mulieris. Ipſa qppe caput tuū calcabit:⁊ tu eius obſeruabis calcaneuꝫ:Ex quibus qdē verbis iaꝫ in muliere Eua:inuitur nobis Mariaꝫ dñi nr̄i Ieſu xp̄i matrē fuiſſe ꝑmiſſam' Que ſerpentis inimicitijs oppoſita eſt.ponam inqt inimicitias inter te:⁊ mulierem: Non certe dicit pono.Ne hoc ad Euam hāc ptinere videretur:Uerbū eſt promiſſionis(vt diuus reffert hieronymus)qd i futuꝝ tranſmittit: Ponaꝫ inquit inimicitias inter te:⁊ mulierem.Illaꝫ vtiqꝫ dico mulierē:que ſaluatorē parturiat'nō que generat fratricidam. Ponam inquit ideſt mulierem ſuſcitabo.que nō ſolum te audiat ſicut iſta Eua facilis:⁊ nimium credula:ſed etiā gabriele ipſo defferente verbum,exigat rationem de nouitate promiſſionis dicendo: Quomodo erit iſtud:quoniam virum nō cognoui. Illam vtique ſanctam quam:ad viſionem angeli pudor aures tremere fec:Fidey tamen ardore ⁊ conſtantia labi neſciam:ad inquirendam rationem fecit audacem: Et que aduenienti preſtitit de pudore:quod tacuerat:hoc promittenti de admiratiōe nō ceſſit. Nam ⁊ ſolicita de eo quod annunciabatur: exquiſiuit.Cui Angelus:Spiritus ſanctus ſuperueniet i te:⁊ virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ecce quia iſtud ē ſemē mulieris quod nō per miniſterium comixtionis ſeruum īfundatur in corpore ſed clauſtro virginitatis clauſo:inuenitur in vtero: Ipſum itaqꝫ huius ſanctiſſime virginis ſemen:fuit dominus noſter ieſus chriſt⁹ qui ſecundum carnē prēꝫ hoīem nō habuit. Denique ſubiunxit dicens. Et

ipſa tuũ calcabit caput. Et qs dubitet: ꝙ nemo: ꝑter dñm nr̃m ſerpentis caput
calcauit. qui ſolus. ſuper dracones ⁊ Scorpiones ambulauit: ipſeq; omnem
duxit captiuitatẽ: Nã ꝙ ſequit̃: Et tu iſidiaberis calcaneo eiꝰ/ad quẽ aliũ cre
dimus ptinere/niſi ad futurã hoĩs reſurrectionẽ? Sic eni calcaneũ dicimꝰ ad
vltimã veſtigij hoĩs ptinere. Similes eni ſibi parẽteſ vz Adã ⁊ Euã i. ad ima
ginẽ ſuã fecit dñs/cũ feciſſet eos/⁊ ſimiles futuri ſũt cuz reſurgẽt: qm̃ qcquid
nũc i nobis auctori nr̃o diſſimile vr̃. id oẽ trãſgreſſionis vitio hoꝝ parẽtũ nr̃o
ruz ipreſſuz ẽ: Ipſe eni mẽdatioꝝ artifex viuaz hoĩs formã/ſuis deceptionibuſ
deformauit/⁊ ſuã prauitatẽ nr̃is in mẽbris/dũ mẽtes corrupit aſcribit: q̃ oĩa ꝑ
reſurrectiõis gl̃iaz tãdem ſua pietatẽ ⁊ ꝟginis matris ſue glorioſe ĩterceſſiõe
diluent. ⁊ id ſolũ/qđ reꝝ oĩuz auctorẽ tanq̃z i ſpeculo reddat emicabit. vt ipſe
Inimicus inuẽtor mortis/ſe doleat/ſuũ opus pdidiſſe. ⁊ homo tãdez ſe integꝛ
fore gloriet̃: Nõ tñ hoc oẽs/ſed iuſti tm̃/in luce erũt. Qm̃ oẽs reſurgemus qui
dẽ/ſed nõ oẽs imutabimur. Ipſaz eni pſonaꝝ diſcretionẽ/vtiq; faciet diuerſitaſ
meriti: Ad Euã igit̃ redeũtes: dico/ꝙ poſtq̃z plurimũ obiurgata fuit. illã dñſ
cũ ꝓthoplaſto nr̃o/pizomatibus cinctos ex loco delectabili iter montes ⁊ ve-
pres/ad anxios labores cõfeſtim emiſit/Cũq; in hebron agro laſſi ⁊ exules tan
dẽ peruenieſſent. Ibidẽ egregia mulier (vt nõnulliſ placet) ꝑmuz vertẽte viro ligo
nẽ terrã/ipſa colo nere cepit. Atq; ibidẽ (vt methodiꝰ martyr ſcribit) cẽtũ par
tus: cũ itollerabilibꝰ doloribus edidit: ac alios labores ⁊ algores plurimos: ⁊
alia multa huiꝰ vite icomoda vſq; iſeniũ ſuſtinuit. Tãdẽ i mortẽ ſibi a dño ꝓ
nũtiatã cũ pueniſſet/eo i loco cũ viro ſuo vbi dñs crucifixus eſt ſepulta fuit.

¶ De ſancta Sara Abrae vxore. Capitulum tertium

Sara hebrea femina/magni patriarche Abrae vxor/iui-
cte fidei ⁊ amoris i deũ ac viꝝ ſuũ/atq; ẽt ſpectate for
moſitatiſ mulier/ãno añ xp̃i dñi nr̃i ad uẽtũ ſeptuageſimo octauo ſupra mille
ſimũ ⁊ octigẽteſimũ. cũ cẽtũ ⁊ viginti ſeptẽ vixiſſet annis i chananeã Syrie
ꝓuiciam: ſctiſſime mortẽ obijt: quam Abraã vir ſuus i ea pegrinuſ (poſt pij
entiſſimũ ꝯiugalis amoris luctũ) i he
bron (ꝑmittẽtibꝰ chananeis) ſepeliuit.
Ipſa qppe mortua/Abraã vtiq; iuſtiſ
ſimus vir/mox ibidẽ agruz a quodam Ephron hebronita quadringẽtis ſiclis
ꝓbate monete emere voluit. In quo: nõ ſoluz ipſi: ſue vxori defuncte ſed ⁊ ſibi
atq; eius ſoboli: ſepulchra cõſtituit: Hec Sara: Aram Thare ꝯdam patriar-
che filiuz: habuit p̃rem q abrae ⁊ Nachor fr̃ fuit. Cuius pr̃ Aram: loth filio ꝺ
relicto ⁊ Sara ⁊ Melcha filiabus: cũ apud chaldeos mortẽ obijſſet/Abraam
Sarã hãc ⁊ Nachor Melchã duxere vxores. Erat itaq; Sara iter vniuerſas
ſui ſeculi claras mulieres: cum inſigni formoſitate ⁊ pulchritudine: tum deo

digniſſima pro ſtudio quod circha eum habebat plurimū inſignis & pſpicua pſeuerauit āt in ea(vt ſacra libri geneſeos hēt hiſtoria)vſq; in ſuā ſenectutem celeſtis quidā decor: ac pulchritudinis elegantia:ita vt etiā in illa:faciliſſime poſſet adamari: Abraam āt cū eam duxiſſet vxorē mox loth ipſius ſue vxores germanum:cū nullū legiptimum haberet filiū/adoptauit ſibi: Juſſuq; diuino cū eſſet etatis annoꝝ qnq; & ſeptuaginta/volens chaldeam dimittere/& ī chananeam demigrare ēt ipſa adoleſcētula iā inuicti amoris facibus ſuccenſa ī viꝝ ampliſſimas regiones viro peregrinari volēti/ſe ſe inuictam ac fideliſſimā comitē eſſe cōſtituit Eriſtimās illum peregrinationis laborem/diuini oīno fore cōſilij:atq; neminē preter ſe/poſſe viro/& dño ſuo/rite obſeqa oīa impēdere. q̄ res:etſi tenelle etati difficilimū videret̄/ꝑ nimio tñ amore/pſequēdi cōſiliū & ꝓpoſitū ſumpſit. Egreſſuſ itaq; abraā cū Sara de charā/perit ī chananeā/atq; cū multo labore tādē puenit ī ſichem/vbi altari edificato ſe ſe deo optimo plurimū cōmēdauit. Cumq; haud mlto poſt valida fames chananeā oppreſſiſſet/abraā famis neceſſitate ꝯpulſus:cū Sara hec ꝯiuge ſua & oī familia/ī Egyptū perit: Audierat eni egyptios feliciter viuer̄/eo ꝙ re frumētaria alijſq; plurimis bonis habundare.vt.ſ. eoꝝ.abūdantia/ſue inopie ſubueniret. Verꝝ cuꝫ prudētiſſimus ꝑ oīa hēret̄/ſciens egyptios ipuros quā maxime circha mulieres fore/veritus ne ꝑꝑ vxoris ſpeciē ab eoꝝ rege occideret̄.anteꝗ̃ Egyptū intraret(euitādi ꝑiculi gratia)optimā excogitauit artē/Vñ ipam ꝑmonuit/vt interogata/reſpōderet/ſe illius fore ſororē. Ab rege ergo iterogata: Dixit:ſe abrae fore ſororē/nihil vtiq; mētiti:erat eteni & hoc ꝓpinqtate ſanguiniſ:ſicut & loth ea rōne dictus erat frater: Atq; ita/hoc mō Sara pudicitiā ſuā deo optimo cōmēdans.ſe vxorē pharaoni tacuit/ſed eſſe minime negauit: Verꝝ cū pharao ipſam ſibi accepiſſet vxorē a deo/graui morbo eueſtigio afflictus eſt: Quib⁹ qdē malis ꝑmotus.ipſam illico ipolutā(multis donatā muneribus)marito reſtituit Quas obres & Sare pudicitia virtuſq; ac gloria apud maritū ſuuꝫ magis magis q̄ clarior effulſit. Fuit nempe(vt ꝑmiſſum ē)Sara hec vſq; ī ſenium eximie pulchritudinis/mirabiliſq; decoris femina: Qđ in nulla ꝓrſus muliere vnq̄ cōtigiſſe cōpertū eſt. Nā & ab imelech paleſtinoꝝ rex/ipam ī ſua ſenectute ꝑꝑ elegātie formā/ad corruptionē(licet fruſtra)adamaſſe legim⁹: Sed deus vbiq; de ſanctiſſima mulier ſepecialē curā habuiſſe viſus eſt. Demigrauerat enim abraam cum Sara vxore alia vice & ꝑꝑ famis neceſſitatē in gerara paleſtine Vbi cum Abimelech rex/vidiſſet eaꝫ:& ipe illi⁹ pulchritudie captus /ipſam ad corruptionem ad ſe adduci precepit. Qui mox ſumi dei voluntate:ī maximaꝫ deuenit egritudinē: Eumq; ob hoc/maximo cruciaret̄ dolore/ etiam dominus eidem per viſum terribilis apparuit dicens: Quare peregrino meo tantam iniuriam facere preſumpſiſti/vt aufferes ei vxorem ſuā? Quo quidē pauore & verbis expergefactus rex(etiā id amicis ſuadētibus)mox vxorē ꝑegrīo Abrae/& ipſe intactā reddidit. Et venia expoſtulata/ſe orōnibus Abrae humiliter comendans/illico tam ipſe rex q̄ ceteri ſui oēs ſanitatis benefitium cōſeq meruere: Erat nempe & Sara maxime fidey mulier/eratq; magne deuotioniſ rerum diuinarum:pro quibus plane ſtudijs:digna deo plurimum habebatur Quas ob virtutes ēt vir ſuus vtiq; ſanctiſſimus deo ſic volēte.ſicq; māddāte

per oīa eidem obediebat. Erat quoqꝫ abraā vir optimus: erat ꝛ ſapiēs rebus ī oībus primuſqꝫ prenūtiare preſumpſit: deū vnū creatorem eē cūctoꝝ. Et propterea ſolus inter oēs mortales fideꝝ pater appellari ꝓmeruit. Vn̄ ꝛ ipſe de⁹ eius ꝟtutes magnope ꝓprobās. Nō pdes inqt Abraam mercedē tuā/ Dignū ꝛ enim pro tali religiōe te exiſtimaui gratia mea/ Et idcirco habebis ait filiū pro mercede tua. ex quo tāta ſoboles ꝓueniet/ quātus eſt ſtellaꝝ numer⁹: q pre mľtitudie dinumerari minime poteſt. Attamē licet de ꝓmiſſis ſibi a dō nulla ei prorſus foret dubitatio. Nihilominus: eo ꝙ ī carne vna cū vxore dilecta viuebat/ ex tali deſyderio/ iugiter carnalibus mouebanť ſenſibus: Habet enim hoc impatiēs amor/ vt que magnope deſyderet/ ſemp habere exoptet. Ut aliud vix queat cogitare: ꝗꝫ qđ diligat. Nec amor capit/ de dilatiōe ſolatiuꝫ/ neqꝫ de difficultate remediū: Sara igiť aīaduertēs ſuam ſterilitateꝫ ſuamqꝫ ſenectutem/ amore filioꝝ iugiter īcredibili cruciabať deſyderio Quo quidē eſtu ꝑmota/ vnā ex Ancillis ſuis noīe Agar egyptia (ī primis dn̄o deo ſic ꝑcipiente/ marito ſuo collocauit/ tāꝗꝫ ex ea filios habitura/ vt ꝙ nā nō poterat/ voluntate ſuos faceret: Verūtamē de hac cōcubina) Ut diuus reffert Auguſtinus) vllo modo aliquod crimen ſanctiſſimo Abrae īferendū eſt: Quia ea ad explēdam libidinem vſus nō eſt/ ſed ad prolem procreādam: Optemperauit qppe coniugi ꝙ credidit ſue ſterilitati fore ſolatiū: Nulla vtiqꝫ ibidem laſciuie cupido/ nullaqꝫ neqtie turpitudo fuit. Ab vxore ancilla marito tātum modo proliſ cauſa tradita eſt. a marito etiam cauſa prolis accepta: Atqꝫ ſic ab vtroqꝫ ſolummodo nature fructus exqſitus eſt. Uerum ancilla cū ſe cōcepiſſe noſcet/ Sare dn̄e ſue īſuperbire cepit/ quaſi rex foret filius ex ea cōceptuſ: ꝙ Sara egre ferēs/ ſuſpitiōe muliebri/ viro ſuo illius crimē/ potius ꝗꝫ eidem imputare cepit.

At abraam vir ſanctus/ vt tātummodo volūtatem Sare impleſſe ac per oīa ſe inocētem demōſtraret pro illius vindicta: eueſtigio/ dixit. Ecce ancilla tua ī manibus tuis eſt. vtere ea quō libet: Corripiēte aūt eam Sara pro īgratitudie ꝛ ſupbia ſua/ fugam mox arripuit. Eunti aūt eā p deſertū/ angelus dn̄i occurrit ei/ dicēs. ipſam illico reuerti ad dominos ſuos: ꝛ vitā p̄ſtinā ꝓtinus emēdare/ Quod ſi fec⁹ foret: ꝛ deo iobediēs eēt: ſciret ſe ſtati morituram. Si autē rediret p certo fieret mr̄ pueri/ ī illa terra poſtea regnaturi: Reuerſa igiť domū: a dominis ſuis veniā obtinuit: Et poſt nō multū tpis agar Iſmaelē edidit filium. Quē Sara tāꝗꝫ ſuū cū īgenti gaudio ꝛ graꝝ actionib⁹ excepit. nutriēs ipm ac ꝓpriū: ꝛ ſui prīcipatus p oīa ſucceſſorē: Eo marie qꝛ putauit īpletū eē in ipſo ꝙ marito ꝓmiſſum fuerat. Cum ſibi vernaculū ſuū vellet adoptare. dicēte dō hic nō erit heres tu⁹: ſed q exiet de te/ ille erit heres tu⁹: Hoc ergo ꝓmiſſum/ ne ī ancille filio putaret impletū/ iam cū eſſet ipſa annoꝝ nonaginta/ ꝛ dn̄s/ ſu⁹ nouem ꝛ nonaginta apparuit dn̄s abrae/ ꝛ dixit illi: :Ego ſū deus/ eſto placēs in cōſpectu meo: ꝛ ponā teſtamentū meū īter me ꝛ te: ꝛ implebo te valde eriſqꝫ pater multarū gētiū: ꝛ nō appellabiť nomē tuū abram: ſed abraā ꝛ gētes: ac reges ex te exiēt. Deīde adiecit deus: Sarai vxor tua: nō appellabiť Sarai: ſed Sara erit nomē eius. Benedicam quoqꝫ illā: Et dabo tibi ex ea filiū: ꝛ benedicā illū: ꝛ erit ī natōes/ ꝛ reges gētiū ex eo erūt. Quib⁹ audiťs: abraā mox ꝓcidit ī faciē ſuā: ꝛ riſit. dicēs ī aīo ſuo: Si mihi cētū annoſ hn̄ti naſcet fili⁹ ꝛ ſi ſara an

noꝝ nonagita pariet: Subiunxit át deus Abꝛae ⁊ dixit: Utiqꝫ Sara vxoꝛ tua pariet(tibi ſingulari dono)filiū ꝑter nām. ⁊ vocabis eiuſ nomē: Jſaac: ⁊ ſtatuā teſtamētū meū ad illuꝫ/in teſtamētū eternū: Audiuit itaqꝫ demū deꝰ Abꝛaam:exaudiuitqꝫ ⁊ humilē Sarā dans eis filiū: Nā poſt hec/Sara euoluto anno/nō ſimpliciter ſecūdū naturā generandi/ ſed ſupꝛa nām ſue etatis(ꝙ nulli vnq̄ ꝯtigiſſe cōptū ē)gēuit Jſaac filiū/ꝙ maximi bñficij Jnditiū vtiqꝫ fuit. Jn iſto itaqꝫ ꝓmiſſiōis filioꝝ p grām:nō p nām fuit. De vocatione gētiū p grām /deꝰ euidēter itelligere voluit. Que.ſ.nō p gñationē/ſꝫ p regenerationē futura erat. Riſit igr̄ Abꝛaā i ꝓmiſſiōe dei/riſit ⁊ Sara/ſꝫ nō vtiqꝫ p moduꝫ irriſionis diſſidētiuꝫ/ſꝫ gratulātiuꝫ: Uerba eni eiꝰ illa,i aio ſuo: Si mihi cētū annos hñti naſcet̄ filius/etſi Sara nonagenaria pariet/nō fuere dubitātis/ſed potius admirātis ⁊ exultātis. Ex hoc eni puer id nom̄ hūit: Nā ꝙ riſus illi(vt pī Auguſtinus reffert)nō ad irridēduꝫ obpꝛobꝛiuꝫ/ſꝫ ad celebrāduꝫ gaudiuꝫ ꝑtinebat/pꝫ:qꝛ nato Jſaac/⁊ eo noie vocato. Sara mōſtrauit cuꝫ dixit. Riſuꝫ mihi fecit deus: Quicūqꝫ eni audierit/mihi vtiqꝫ ꝯgaudebit. Nato itaqꝫ Jſaac Sara etſi pꝛius Jſmaelē tanq̄ filium ꝓpꝛiuꝫ diligeret/verita/ne aliquādo ab ipo/filius ꝓpꝛius(moꝛtuo pꝛe)oppꝛimeret̄/noluit ipm cuꝫ Jſmaele enutriri: Sed marito ſuaſit/euꝫ cuꝫ matre i aliā regionē trāſmitti: Que qdē rex cū ab initio nimiuꝫ crudelis Abꝛae videret̄/filium vꝫ paruluꝫ cuꝫ muliere ſine alimēto ꝓ bijcere. poſtea cum placuiſſet/ad q̄ Sara ꝑcipiebat/cōſenſit. Tradito igr̄ Jſmaele puerulo matri cuꝫ aqua i vtre ⁊ modico pane: Juſſit eā abire/ireqꝫ:quo itineris neceſſitas iparet: Dum ergo abeunti:panis ⁊ aqua deficerēt. Agar in maximis curis ⁊ erumnis cōſtituta:puerum (jaꝫ morti ꝓximum)ſub arboꝛe ꝓhiecit:⁊ ne ea pñte deficeret:ꝓcul abſceſſit. Ad quam mox veniēs Angelus dei:dixit. ibidē adeſſe fontē:ex quo poſſet pueruꝫ recreare:monuitqꝫ eaꝫ:oīno erumnas declinare:ac puero curam adhibere:ꝙ ⁊ factum eſt. Sara igit̄ puerum cuꝫ charitate ſuſcipiēs:benigne aluuit ac p oīa religioſe educauit:atqꝫ illum icredibili affectu dilexit:eo ꝙ vnigenitus eēt. ac ꝓ eo:ꝙ ſingulari priuilegio atqꝫ munere ſibi dñs cōceſſiſſet. Jpſe quoqꝫ puer parētes ad amoꝛē ſuum atqꝫ fauoꝛē ꝓuocabat:ꝙ oī virtute ſtuderet:⁊ ipſoꝝ magnā haberet ſolicitudinē atqꝫ affectum circa religionē. Cuſtodiebat ⁊ eni ad coꝝ Jmitationeꝫ ꝑcepta dei:eiuſqꝫ iuſtificatiōes atqꝫ legiptima: Poꝛro ipſaꝫ Sarā cognouiſſe diuinitatē vnā eē:eandēqꝫ ſubſtātiā:atqꝫ ipſam i tribus equaliter ꝑſonis i eē abſolute:⁊ idubitato crediciſſe haud dubito: Et idcirco eius nomē ſctus appellatum eſt. Sicut ⁊ paulus in Epl̄a ad hebꝛeos ſcripſit:dicēs. Sara:ex fide:virtutem accepit. ad emiſſionem ſeminis. Eius equidem fidelis conſtantiſſima:ſpeſqꝫ certa:ac charitas immenſa:maxime vtiqꝫ erāt. ꝙ eius ſanctimonia ⁊ ceremonia/cultꝰ:nec nō ⁊ religiōis ſtudiū ꝑoptime demōſtrabāt. Eius dēniqꝫ matrimonialis beniuolētie charitas ſancta ⁊ incredibilis pene fuit. Naꝫ tāto amoꝛis ac vere reuerētie ſtudio viꝝ ſuuꝫ quoaduixit ꝓſecuta ē. vt nō ſoluꝫ illū verbis decētiſſimis appellādo euꝫ. Dñm ſuuꝫ:teſte btō petro aplo: ſꝫ ⁊ ipſiꝰ oēs quas ꝑpeſſus fuerat:i corde ſuo ſecreta ſemꝑ ſuſtinuit paſſiones: Perſepe eni eiꝰ coꝛde obuerſabant̄:q̄ ⁊ quāta vir ſuus ſanctus Abꝛaā paſſus fuerat duꝫ fidē:ſolus īter cunctos ſeruaſſet incredulos caldeos:dum patriam

⁊ ꝓpinquos óſeruerit/ dũ ſuã ſterilitatẽ ꝯdoluerit. dũ pp famis egeſtatẽ mõ i Egypto/mõ in gerara peregrinatiõis ꝑtulerit iniurias: dũ mori pp ſuam ipſius pulchritudinẽ extimuerit. dum ſibi ereptã cruciaref: qõ equiſſimi iudicis dei nõ paſſa fuit iuſtitia: dũ iuſſu diuino ſibi ipſi circumciſionis vulnus iſerri vidit. dũ etiã filium Iſmaelẽ cũ matre eijcerit. deniq; ꝙ dificilimuʒ videbaf: dũ ipſe vir ſuus reliogioſiſſimus Abraã tẽptatus fuit i Imolatiõe Iſaac dilectiſſimi filij: que ref etſi oẽm doloris cruciatũ exceſſiſſe viſus ſit/tñ tãq; fidelif oẽſ iſtas iacturas ꝯſtanti aĩo ꝑtulit. Agnouerat eñi ad celũ hoĩbus/ꝑ aſpera/⁊ duros huius vite anfractus eſſe viã a deo ꝯſtitutã/ quã viã/ nõ tenebãt/q omino tẽptari recuſant: Et iõ maxima eiſdẽ ſucceſſerũt bona: Unde ẽt pp ipſius maxias ⁊ inuãs virtutes/ Arabici ppl'i/q oẽm terrã ab Euphrate vſq; ad mare rubzũ tenẽt: q ex Agar ancilla ꝓpagati ſũt/ad amplioꝛẽ eoꝝ dignitatẽ/⁊ excellẽtioꝛẽ gloꝛiã ſe pocius Saracenos q̃ꝫ Agarenos appellari maluere. ¶ Hec ita q; Sara ſãcta/ diuꝫ clariſſimaꝝ Matronaꝝ parẽs ⁊ Magiſtra/ poſteris oĩb⁹ (vt augurari poſſumus) duo viuẽdi genera cõſtituiſſe viſa eſt/ vnum videlicet cõtemplatiuum/ alterumq; actiuum: Inquibus ipſa tanq̃ꝫ quoddam certiſſimuꝫ exemplum ⁊ Auriga/ ſe ſe omnibus pꝛemiſit. Ut futuras omnes mulieres accenderet ⁊ inflamaret/ ad emulanda omnium virtutum oꝛnamẽta/ ex quibus omnif honos/ omniſq; vera laus perficitur. Et de hac ſatis ſuperque.

Actiue ⁊ cõtẽplatiue inuentrix

De Semiramide Aſſyrioꝛum Regina capitulum quartum

Semiramiſ iſignis Aſſyrioꝝ Regia tpibus Sare ꝑdicte militari diſciplina sexũ mẽtita ſuũ grãdia pluria ⁊ egregia facioꝛa geſſit/ q̃ qdẽ (etſi diſſimilia Sare facioꝛibus ſint hita) illã tam clariſſimã plurimũ reddũt. Hec eñi a nobiliſſimif parẽtib⁹ ꝓgẽita fuit. a qb⁹ iflorida ſui etate/ Nino Aſſyrioꝝ Regi matrimonio iuncta ẽ. ex quo Niniã vnicũ genuit filiũ: Porro cũ Ninus rex vniuerſã Aſyaꝫ ⁊ Bactriã ſibi ſubegiſſet/ ictu ſagitte interfectus eſt. Que cũ admodũ adhuc iuuẽcula remãſiſſet vidua/ ⁊ filius ſimiliter puerulus/ nõ extimãs tutũ foꝛe/ tam grãde Impiũ/ etati tã tenelle comittere: Adeo grãdis ⁊ ingẽtis aĩ fuit/ vt quas ferus maritus armis ſubegerat natiões/ coercueratq; viribus/ arte ⁊ igenio regẽdas/ femina aſſumere auderet. Nã quodã aſtu muliebꝛi/ falacia ꝑgrandi excogitata/ moꝛe viri ipꝛimis decepit ſuũ exercitũ. Erat hec Regina oĩb⁹ liniamẽtis coꝛpis ſimilis filio/ nude vtriq; gene/ ⁊ ꝑſona vtriq; vox/ atq; ſtatura coꝛpoꝛis parũ differebat a puero ſibi nato: Quib⁹ iuuãtib⁹/ ne ipꝛoceſſu/ qõ fraudẽ detegere potuiſſet obeſſet. caput ⁊ bꝛachia/ ac crura vtriuſq;/ velamẽtis ꝯtexuit. Et qm̃ id inſuetũ Aſſyrijs foꝛte viſuꝫ fuiſſet egit (ne afferet hic nouus habitus admirationẽ populo) vt oꝛnatu ſimili oẽs vterenf. Et ſic Nini oli ꝯiunx

filium ⁊ feminam ſimulās/mira cuȝ diligētia mayeſtatem regiam adepta/ eaȝ
militaremqꝫ diſciplinam ſeruauit/⁊ mētita ſexuȝ/grādia multa/⁊ egregia mul
ta viris robuſtiſſimis decētia opata eſt. Et dum nullo labori parcēs/aut peri
culo territa/inauditis facinoribus quorumcūque ſuperaſſet inuidiam/nō eſt ve
tita cūctis aperire que foret:quod ne etiaȝ fraude ſimulaſſet feminea/q̄ꝫ vellet
oſtēdere/nō ſexum/ſed animuȝ Imperio oportunuȝ: Quod quātuȝ aduertē
tibus igeſſit admiratiōis/tātum mulieris maieſtateȝ iclitam ampliauit: Hoc
vt eius facinora paululū protēſius deducamus in mediuȝ:Sumptis(poſt in
ſigne figmētum)virili animo armis/nō ſoluȝ q̄ vir ſuus queſiuerat/tutauit im
periuȝ:ſed Ethyopiam aſe acri laceſſitam bello atqꝫ ſuperataȝ/iūxit eidem: Et
i Indos vehemētia arma cōuertit. Ad quos nūdum preter virum quiſqꝫ acceſ
ſerat Babyloniaȝ inſuper ingēteȝ Hembroth Ciuitateȝ i caldea ampliat. Cu
ius muri(vt philoſtratus hiſtoricus ſcribit)erāt trecenta per circuituȝ ſtadia:
plinius vero reffert:muroꝝ ipſius ſexaginta quatuor paſſuuȝ milia. Craſſitu
do vero quinquagīta cubitos altitudo autē quater tātum:Erat itaqꝫ Babylo
nia membris temploqꝫ/ac validiſſima arce admirabilis:Quaȝ poſtmodū Cy
rus perſarum rex euertit ⁊ complanauit.Semiramis autē preclariſſima muli
er/nō cōtenta acquiſitos a viro regni terminos tueri/ſed ⁊ Ethyopiam quoqꝫ
ſuo adiecit Imperio/atqꝫ indis belluȝ intulit.quo preter illaȝ/⁊ Alexādrū ma
gnuȝ/neminē vnqꝫ itraſſe legimus.Multas preterea ex nouo cōdidit ciuitateſ
atqꝫ alia ingētia pegit facinora:que oia ne dū femina/ſed i quocūqꝫ viro ſtre
nuo/mirabilia atqꝫ laudabilia/⁊ perpetua memoria viderētur celebranda:que
tamē ſuis obſcenitatibus fedauit/illecebris videlicet ⁊ ſturpis.Quia cū inter
ceteras quaſi aſſidua prurigine libidinis vrereť:⁊ plurimos haberet cōcubito
res/ēt Equū(vt plinio placet)quēdaȝ:tm̄ amauit.vt auctore Iuba/cū eo coiret:
Sed nec filio miſceri erubuit/a quo cū cōcubitū expoſtulaſſet ab eodē interfe
cta eſt. Dicēte oroſio/Semiramis libidine ardēs/ſanguinem ſiciēs.cū plurios
quos cōcubitu oblectaſſet/occideret/tādē a filio ꝓprio iterfecta eſt.cū duobuſ
⁊ quadraginta regnaſſet annis: Hec fediſſima femina cū decus ſuū p oia tur
pi nota maculaſſet/putās aſtutia ſua abolere qd̄ laſciuia deturpauerat legē cō
didit:vt circa venerea/liceret agere īpune qd̄ liberet ¶ Timenſqꝫ ne a domeſti Femoraliū
cis feminis cōcubitu fraudereť filij(vt quidā ſcribūt)ꝓma vſum femoraliū ex primū īuētū.
cogitauit omniſqꝫ/oēs aulicas ſubcinxit eiſdē:qd̄ adhuc apud Egyptios ⁊ af
fros obſeruať. Hoc eni laſciuie ſceleſtum facinus/⁊ hec peſtis vbiqꝫ euolare
cōſueuit/adeo/vt niſi eueſtigio e cordibus amoueať:ſenſim incautas hominū
mētes occupet/illaſqꝫ in īmane precipitiuȝ pertrahat ita vt omne decus cuiuſ
cūqꝫ inficiet. ⁊ cōmaculet. Hec itaqꝫ Semiramiſ Regina adhuc viuēs: Ut plu
tarchus refert ſibi ſepulchrum extruxit. iquo hec litteris ſcripſit.Quicūqꝫ rex
pecunijs indiguerit.patefacto hoc monumento/q̄ volueris accipito: Itaqꝫ da
rius perſarum rex lapide ſublato:pecuniarum nihil inuenit. ſed alias litteras
reperit.que hec dicerent ni malus vir eſſes/ac numis inſaciabilis cadauerum
loculos non moueres.

¶ De Minerua capitulum quintum

MInerua que ⁊ pallas femia a poe
tis cãtatiſſima/tpibus Jacob pa
triarche i gretia/multa fuit claritate cõ
ſpicua. Que vt nõnullis placet/⁊ quaſ
marime illi ſtolide hoĩuʒ antiqtati/ nõ
ex mortalibus/ſed e celo lapſa ẽ. ⁊ apõ
Tritonidẽ lacuʒ p̃muʒ iuenta/ex cui⁹
noĩe/poſtea Tritonia appellata ẽ. hec
namqꝫ Jouis p̃mi priogenita fuit. Que
apud rudes Afros cũ multa añ icogni
ta repiſſet/nõ ſolũ ipſi/ſed ⁊ greci/ eam
abſqꝫ matre ex iouiſ cerebro genitã cre
didere. Que iõ/vt pꝫ Auguſtinus ſcri/
bit tãto pclariius dea credita fuit/quãto eius origo minus inotuit. ¶ Iſtã ipſa

Lanificii pria iuẽtrix

p̃muʒ lanificiũ Afris ⁊ grecis oĩbus antea icognitũ iuenit. Oſtẽſo vꝫ quo or/
dine purgata laua ſupfluitatibus/⁊ dẽtibus ferreis mollita: colo apponeretur
Atqꝫ demũ digitis deducẽtibus cõuerteref i filium. Teſtrinũ iſuper excogi

Teſtrini pria iuẽtrix

tauit officiũ: eaqꝫ docuit/quo pacto iternecterẽtur iuicẽ fila. ⁊ tractu pectinis
iũgerẽtur/⁊ pedibus ſolidaref itextum. Jn cuius opifitii laudẽ/pugna iſignis

Oley pria inuentrix

illa eiuſdẽ ⁊ Aragnes colophome recitaf ¶ Vſum p̃terea oley euſqꝫ morta
libus i auditũ/hec iuenit. Docuit eñi atticos Oliuas ſeu Bachas mola terre
re/trapetiſqꝫ p̃mere. Qđ qꝛ multum vtilitatis afferre viſuʒ fuit. ei aduerſus ne/

quadrigaꝝ pria iuẽtrix

ptunũ i noĩandis a ſe Athenis attributa victoria credif ¶ Volũt ẽt hui⁹ fuiſ
ſe opus/cũ iã quadrigaꝝ prima repiſſet vſum/ẽt ferrea armamẽta ad cõtegen/
da corpora i bellis ordiaſſe: ⁊ leges oẽs qbus eatur i pugnã edocuiſſe. ¶ Di

Numerorũ pria iuẽtrix phiſtularuʒ inuentrix

cũt p̃terea eam numeros iueniſſe ⁊ i ordinẽ deduxiſſe/quẽ i hodiernũ vſqꝫ ſer
uatur ¶ Ceteꝝ phiſtulas ſeu Tybias ex paluſtri calamo primã eã ꝯpoſuiſſe
credidere/eaſqꝫ i terras e celo deieciſſe: eo qđ flãtis redderẽt turgidũ gutur/⁊
ora deformia. ¶ Itaqꝫ ob tot cõperta iſignia deytatũ largitrix: antiqtas eidẽ
ſapiẽtie nnmeꝝ attribuit. Quo ituitu Atheniẽſes ſapie ſtudioſi eã i ſuam ſum
pſere patronã. eiqꝫ Arcẽ dicauere: ⁊ Ingẽti tẽplo cõſtructo/ſuoqꝫ noĩ cõſecra/
to/i eodẽ illã effigiauere oculis toruã: eo qꝛ raro noſcaf/i quẽ finẽ/ſapiẽtis ten
dat itẽtũ Galeatã: volẽtes ob id/ſapiẽtuʒ tecta ⁊ armata ſignificari cõſilia: Jn
dutã lorica: eo qꝛ ad quoſcũqꝫ fortune ictus/ſemp armat⁹ ſit prudẽs. ¶ Pre/
terea criſtalino caſſide/⁊ i eo gorgonis caput ifirnm ptectã p̃tendẽs ob hoc/
lucida ſapiẽti oĩa/eẽ tegumẽta/eoſqꝫ ſemp ſerpẽtina aſtutia adeo p̃munitos/vt
ſaxei eoꝝ ituitu videanf ignari. Eius i tutelã poſuere noctuã: firmãtes/p vt in
lucẽ/ſic ⁊ i tenebris videre ſapiẽtes. Hãc añ alia voluerũt ppetua floruiſſe v̾
ginitate: qđ vt pleniori credaf fide finxere vulcanum ignis: deũ cõcupiſcentie
carnis feruorẽ diu cũ ea luctatum fuiſſe/ſupatumqꝫ: Tãdẽ huius mulieris fa
ma/atqꝫ Numinis reuerẽtia/ſe adeo lõge lateqꝫ diffudit tantũqꝫ fauit illi vete
rũ error/vt fere p vniuerſum orbem eius i honorẽ tẽpla cõſtruerenf/⁊ celebra/
rẽtur ſacra: eo uſqꝫ cõſcenderet/vt i capitolio penes Jouem optimũ maximum
que/eidem Cela deducaretur. Et inter potentiſſimos Romanorum deos

cum Junone Regina ⁊ ipſa pariter dea haberetur. Huius autem templum Mileſios fuiſſe admirandum herodotus hiſtoricus ſcribit quod poſtmoduꝫ ab Haliate viro nequiſſime abſumptum fuit. Sunt autem plurimi viri cruditiſſimi qui dicant non vnius Minerue ſed plurium que dicta ſunt fuiſſe comperta: Nam quinque fuiſſe inuenimus. Primam hanc Jouis filiaꝫ/⁊ apolinis matrem: Secundam Nilo ortam/quam Egyptij: Saletem dicunt. Tertiam ex Joue ſecundo natam: Quartam Jouis tertij ⁊ Corſice occeani filiam:quam Arcbades corion nominant/quadrigarum inuentricem:Quintam palãtis filiã/que patrẽ ĩteremit virginitatẽ ſuã violare volẽtem/cui pennarũ talaria affigũt. Que qdem Minerue predictas oẽs inuenere virtutes.

De Rhea ſeu opi capitulum.vj.

Rhea ſeu opis vel ops vraꝫ potentiſſimi hominis coniunx ex veſta filia/temporibus predicte Minerue iter proſpera ⁊ aduerſa huius vite diſcrimina claritate plurima emicuit. Que cum Saturni regis ſoror pariter ⁊ cõiunx eſſet:ex eo Jouem ⁊ Neptunuꝫ atque plutonem filios genuit/quos cum a morte pacta ĩter Saturnum ⁊ Tytonem eius fratrem muliebri aſtutia liberaſſet ſe tantummodo egregiam fecit. Qui filij poſtmodum: cum inſania hominum:cui illius in claritatem

precipue deitatis euaſiſſent: Hec regine non ſolum decus adepta eſt: quinymo errore mortalium:dea inſignis ⁊ deorum mater habita eſt eique templa ſacerdotes ⁊ Sacra inſtituto publico conſtituta ſunt. Adeoqꝫ enorme maluꝫ conualuit:Ut laborantibus ſecundo bello punico Romanis: q̃ꝫ pro ſalutari remedio ſeu auxilio miſſis Conſularibus viris:ab attalo pergami rege Simulachrum eius expetitum:precibus ⁊ ſacrorum ritibus:ex Aſya:cuꝫ ſumma diligentia ⁊ reuerentia Romam delatum:cum ſumma reuerentia ſuſceptum eſt ⁊ ab ipſis tanq̃ꝫ ſublime numen in Inſigne templo locatum fuit. Atque ibidẽ tanq̃ꝫ rei publice ſalutare per multa tempora ceremonijs plurimis cultum ẽ. Mirabile profecto fortune ludibrium:ſeu potius hominum cecitas:⁊ vt melius dicamus:demonum decipula:quorum opere actum eſt. Ut femina longis agitata laboribus:demum ſenex mortua ⁊ in cinerem verſa:⁊ apud inferos alligata:⁊ Dea crederetur:⁊ in tam grande Euum fere ab vniuerſo orbe diuinis honoretur obſequijs.

De Junone Regnorum dea magna capi.vij.

IUno fuit Saturni ex ꝑdicta Opi ſeu Rhea filia que poetaꝝ carmine toto orbi pceteris mulieribus gẽtilitatis labe iſectis/celeberria ꝑdicat̃/tpib⁹ patriarche Jacob ĩ notiſſimũ apud gẽtiles euaſit nomẽ. De qua certe potius egregiã fortunã recitare poſſumus/ꝗ̃ aliqd opus memorabile de ea refferre/ Fuit enim cũ Ioue illo cretẽſe(quẽ veteres deũ celi finxere)vno partu edita atq̃ enutrita:⁊ ab Infantia Samũ trãſmiſſa/⁊ ibidẽ cũ oĩ diligẽtia educata:

Demũ cũ ad pubertatẽ peueniſſet ipſi ioui fratri nupta eſt. Qd ꝑ multa ſecula: eiuſdẽ ſtatua ĩ tẽplo Samij eſt teſtata. Nã exiſtimãtes Samij/nõ modicũ ſibi poſteriſq̃ ſuis afferre glorie ꝙ ſe penes alta/atq̃ deſpõſata Juno ſit/quã celi reginã atq̃ deã arbitrabant̃/ne memoria diluueret. eidẽ ingẽs tẽplũ ⁊ mirabile extruxere. ſuoq̃ Numini dicauere/atq̃ ex marmore cãdidiſſimo eiuſdem ymaginẽ ĩ habitu virginis nubẽtis ſculperũt ⁊ ſuo in tẽplo ipoſuerũt. Hec tã magno regi nupta/excreſcẽte ĩdies fama eius atq̃ imperio/ lõge lateq̃ ipſius nomẽ efferẽte/nõ modicũ ⁊ ipſa ſplẽdoris conſecuta eſt. Sane poſtꝗ̃ poeticis fictionibus/⁊ ĩſana antiquoꝝ liberalitate celi regina facta eſt/que mortalib⁹ regina fuerat. Olympi regnis eã diuitijſq̃ prefecere/nec nõ ⁊ illi cõiugalia iura/ atq̃ parietium auxilia comiſere:⁊ alia lõge plura ridẽda/potius ꝗ̃ credẽda. Ex qbus ſic humani generis hoſte ſuadẽte/multa illi vndiq̃ cõſtructa ſũt tẽpla altariaq̃ pluria/Sacerdotes vates iter quas fuerũt Caſſandra Chryſen vᵹgines tam ipſius Junonis ꝗ̃ Apolinis. ⁊ ſacra atq̃ ludi more veteri ĩſtituta/ Et vt de reliquis taceã/poſt Samos/celebri veneratione/ab Argiuis populis ⁊ Carthaginẽſibus diu multumq̃ honorata eſt. Et poſtremo Romã delata in capitolio/⁊ ĩ cella Jouis optimi/nõ aliter ꝗ̃ iure iũcta ſuo locata:ſub vocabulo iunonis regine a Romanis reꝝ dominis/cerimonijs multiſ/etiã poſtꝗ̃ ĩ terriſ chriſtiana religio ſurexit honorata eſt.

❡ De yſide Egyptiorum dea capitulum. viij.

YSiſ cui antea yo nom̃ erat clariſſima nõ ſolum Egyptiorum regina/ſed eorũ poſtremo ſanctiſſimum ⁊ venerabile numẽ tẽporibus ſanctiſſimi patriarche Jacob iter mulieres illius temporis claras/peregregia fuit/ac memoratu digniſſima:hec itaq̃ celeberrima femina/iprinis Jnaci argiuoruz regis filia fuit:⁊ phoronei ſoror:quã etſi poete fingãt/ad venuſtatem forme placuiſſe Joui/⁊ ob id ab eo oppreſſam/⁊ Argum cuſtodem a Mercurio occiſuz

vaccaq; a iunone/ceſtrũ ſuppoſitũ/ꝛ curſu rapido i Egyptum deuectam/Jbide-
mq; a ſe recuperatam formaʒ.ꝛ ex yo yſidẽ appellatã ab hiſtorie veritate nõ di-
ſcrepãt:Cum ſint q aſſerãt a Joue adultero virginem oppreſſam:eamq; ob ꝑ-
petratũ ſcelus/metu patris ipulſam cũ qbuſdam ex ſuis ꝯſcẽdiſſe nauẽ/cui va
cha eſſet inſigne/ꝛ igenio ingẽti ꝑdiam/aĩo regnãdi cupidine agitataʒ/ꝓſpero
vẽto ad Egyptios trãſfretaſſe.Et ibidẽ acta/regiõe delectata cõſtetiſſe:Ubi cũ
cõperiſſet populos regionis rudes ꝛ inhertes/ꝛ reꝝ hũanaꝝ oĩum fere ignaroſ
ac ritu beſtiaꝝ potius q̃ʒ hoĩuʒ viuẽtes/cũ multo labore/ꝛ celebri iduſtria do
cuit illos terras colere/ꝛ cultis ſemina comittere:ꝛ colectos tãdem fruges/in
cibos ſeu panem deducere: Preterea ẽt illos ſilueſtres ꝛ vagos i vnum redi
gere ꝛ datis legibus:ciuili more viuere. Et qđ lõge ſpectabilius i femina eſt
Litteras ydiomati cõuenietes carateribus adinuenit/ꝛ viris ad doctrinã ip
ſius aptioribus oñdit quo ordine iũgerenť Que adeo marabilia iſuetis viſa
ſũt/vt arbitrarẽtur facile/ipſam e celo lapſaʒ.Et ꝑpea diuinos eidẽ honoreſ ſta
tuerũt.Sed ea mortua/ẽt dyabolo ſuadẽte i tãtaʒ venerationẽ euaſit:vt nõ ſo
lum apud Egyptios ſingulis annis ſacra illi iſtituerenť/ſed ẽt apud romanoſ
atq; alias natiões tẽpla ꝑgrãdia illi cõſtruerenť. Huius autẽ ꝑclare mulieris
Apis rex vir/fuit q cũ eadem yſide multis annis impauit.Sunt tñ qui dicãt
huic yſidi Theglonũ quẽdam fuiſſe virum:ꝛ ex ea Epaphuʒ ſuſcepiſſe.q Egy
ptijs poſtea regnauit.de hac qdem muliere veteres poete multa finxere figmẽ
ta:que ad hiſtoriam non pertinent

Litterarum egyptiarum pria inuẽtrix

De Cerere frugum dea capitulum.viiij.

CEres magna Siculoꝝ re
gina Celi regis filia hiſdem
tpibus qbus ꝛ ꝑdicta yſis/
apud Siculos magno fuit
i pretio.Que ꝑmo cũ ſicanio Siculoꝝ
regi ꝯiugio copulata fuiſſet/tãto ibidẽ
igenio valuit:vt cũ agroꝝ culturã ex-
cogitaſſet.ꝑma apud eos Boues do-
muit/ꝛ iugo aſſuefecit ꝛ aratro atque
vomere adinuẽtis qbus terras ꝓſcin-
deret/ſulcis ſemina primũ tradere ce-
pit.Que cũ i ampliſſimam ſegetem ex
creuiſſent eam ſpicis eruere/lapidibuſ

Bouum domandorum pria inuẽtrix
Arati prima inuentrix
panis cõficiẽdi pria inuẽ

terrere/panem cõficere/ꝛ in cibum deducere(homines glãdibus ꝛ pomis ſilue
ſtribus aſſuetos)edocuit.Ob quod meritum/cũ eſſet mortalis femina/eam fru
gum deam Sicculi arbitrati ſũt.ꝛ diuinis honoribus ipſam extulere/eãq; Sa
turni ꝛ Cybeles credidere filiam: Huic tãtum vnicam ex Joue filiam ꝓſerpi-
nam fuiſſe dicunt/quam eidem Orcus Moloſſorum rex furtim rapuit.Quam
cum diu queſiuiſſet.poete veteres multas confixere fabulas.¶ Altera Ceres
apud Eleuſim Attice regionis Ciuitatem etiam fuit eiuſdem meriti penes ſu-
os clara/cui Triptholomum obſequioſum fuiſſe tradunt/Quam vetuſtas ip-

Ceres altera fuit

ſa ſtolida/⁊ deitate ⁊ honoribus eque extulit ſub vno tātum nomine/ambarū ingenia extulere. Harum itaq; mulieꝝ ingenium magno equidē preconio dignum exiſtimo. q vagos ſilueſtreſq; ⁊ īdoctos homines/e nemoribus ad vrbes trāſtulerint/⁊ pollitico modo eos viuere docuerit. Quod ferino modo viuētes/ad meliorē viuēdi modū edocuerint. Quod corpora lucidiora vegetioraq; membra/ex alimētis humano vſui ꝯformiora preſtiterint. Quod orbē arboribus vepribuſq; incōpoſitū ⁊ īcultū ī maximam pulchritudinē ad vtilitatē publicam verterint. Quod deſides aīos ad quādā cōtemplationē excitauerint. Quod vires hominū fractas ⁊ deſides ī ex ruſticitate quadā in vrbanū exercitiū traxerint Ex qbus ampliate cōditeq; ſūt vrbes innumerabiles: aucta quoq; ſūt Imperia/ atq; alia plurima bona prouenere/Quibus certe humanū genus pp tot tantaq; benefitia plurimum debere confiteor.

¶ De Marpeſa Amazonū prima Regina capi. x.

Marpeſia ⁊ Lāpedo Amazonum inuicē Regine ſorores tpibus Jacob fuere: que qdem ob illuſtrē bellorum gloriā ſe ſe martis vocauere filias: Quaꝝ qm̄ pegrina eſt hiſtoria: illaꝝ paulo altius repetemus: E Scithia igitur ea tēpeſtate ꝓuintia vtiq; ſilueſtri ⁊ fere extheris īacceſſebilli que qdem ſub Artheo climate/⁊ ſe vſq; in occeanū ab Euſino ſinu diſtendit ſileſius ⁊ Scholapicus qdam regii Juuenes factiōe maioꝝ ſuoꝝ pulſi: cū pte popl'oꝝ iuxta Thermadontē Capadotie flumē deuenere: ibiq; cyriis cāpis occupatiſ raptu viuere: ⁊ īcolas latrociniis īfeſtare ceperūt. A qbus tractu tpis ꝑ īſidias fere oēs trucidati ſūt hoīes. Quod cū egre ferrent viduate cōiuges/⁊ ī ardorē vindicte deueniſſent/feruide/cū paucis q ſupfuerāt viris/iarma ꝓrupere: Et primo impetu facto, hoſtes a ſuis ſubmouere finibus: Inde vltro circūſtātibus ītulere bellū. Demū arbitrātes ſeruitutē potius q̄ cōiugiū: ſi exteris adherrēt hoībus/⁊ feminas ſolas poſſe ſufficere bellis ⁊ armis/ne mitiores viderent habuiſſe deos: ceteris: e qbus viros a cede finitimoꝝ fortuna ſeruaſſet/cōi cōſilio irruētes ī ſuos/oēs interemere. Inde ī hoſtes furore cōuerſo quaſi virorū neces ulture/illos adeo cōtriuere/vt ab eis pacē īpetrarēt. Qua ſucepta/ad ſucceſſionē cōſequendā/viciſim finitimis adherebāt ⁊ cū ꝯcepiſſent. e veſtigio reuertebant īſedes ſuas. Tandem qui naſcebant mares occidebant ſtatī/feminas aūt reſeruabāt/⁊ ad militiam cū diligētia inſtruebant/Et dū adhuc tenelle forēt/mamillas dexteras igne aut alio medicamēto eis aufferebat: ne adultis exercitiū ſagitādi ipſa īpediret manilla. Siniſtra aūt linquebat īacta/vt ex illa nutrimēta porrigerēt naſciturīs. Ex quo Amazonū vocabulū ſortite ſūt ab. A. ē q o ſine/⁊ mazonū māma/q̄ſi ſiñ māma: Nec eiſ ī alēdis femiſ erat ea

Mos feminarum amazonum in filiis ſuis

cura que nr̄is. Nā colo calatiſue alijſcꝫ mulieribus exercitijs abiectiſ:venatio
nibus:diſcurſionibus:domatiōibus equoꝝ:laboribus armoꝝ aſſiduis ſagita
tiōibus:ꝛ huiuſmodi exercitijs:maturiores puellas durabāt: inaptitudinem
ꝛ virili robur quibus artibus nō ſolū Cyrios tenuerūt cāpos a ſuis olim ma
ioribus occupatos:qn ymo Europe igēti parte belloꝝ iure q̄ſita:plurimū aſie:
occupauere formidabileſcꝫ oībus deuenere:Sane ne viribus deeſſet regimen
añ alias Marpeſiam ꝛ lāpodonē has poſt ceſos viros:ſibi iſtituere Reginas
ſub quaꝝ auſpitijs:ſuū plurimū auxere Impiuꝫ: He quidē cū militari diſcipli
na iſignes vticꝫ eſſent partitis itra ſe ꝓuintijs(vt puta)cū vna i regni tutelam
ſubſiſteret:reliqua:parte copiaꝝ ſumpta:ad ſubitiēdos finitimos eaꝝ impio:i
cedebat. Et ſic viciſſim maximis partis predis:auxerūt aliquādiu rēpublicaꝫ
ſuā. Veꝝ cū lampedo ad vltimū i hoſtes duxiſſet exercitū:repētino barbaroꝝ
circū adiacētiū icurſu:Marpeſia nimiū ſui fidēs aliqbus filiabus relictis:cuꝫ
parto copiaꝝ ceſa eſt. quid autē de lāpedone eius ſorore factū fuerit:nullibi i-
uenit. Has tn̄ Reginas lōge añ tpa iacob fuiſſe multi aſſeuerant:vt ꝛ nos in
ſecūdo chronicorum noſtrorum libro cōmemorauimus.

De ypermeſtra optima Lyncei regis vxor capitulum. xj.

Ypermeſtra danay argiuo
rū regis filia ꝛ lyncei regiſ
cōiunx tpibus Moyſi pro
phete:ꝛ genere ꝛ dignitate
ac pietate clara plurimū fuit: Naꝫ vt
in tertio chronicorum noſtroruꝫ libro
ſcripſimus: danaus ꝛ egiſtus fuere
fratres: bellique priſci filij:ſpectabi-
les quidem:ꝛ imperio preheminentes
Duoꝝ prolis nō fuit equa fortuna:eſto
numerus equus quia danao quinqua
ginta filie fuere:ꝛ Egiſto totidē filii ma
ſculi:Sane cū danaus habuiſſet ora-

culo:q manu nepotis occidendus eſſet. dū tremore hāc obrem plurimū ange
retur:cuius ex tāta filiarum multitudine ſuſpectas deberet habere manus cō
tigit:vt filie ipſius oēs iūgerent cōiugio cū filijs Egiſti:deſponſatiſcꝫ filiabus
nepotibus ſuis/filijs videlicet Egiſti:Cū ſacruꝫ nuptiale pararet danaus filiaſ
ſuas omnes ſūmopere premonuit vt ſi ſalutē ſuā vellēt/vna quecꝫ viꝝ ſuū no-
cte prima. dū ſomno graui illigatū cognoſceret:gladio pimeret. quod omnes
gladijs clam cubiculis ſuis illatis:marcētes crapula Iuuenes:iuſſu paterno i
terfecere:Sed ſola ypermeſtra abſtinuit: Apposuerat qppe iam animū ſuū
in ſponſuꝫ:eueſtigio:vt viderat illū diligere cepit. Et ob id puellaꝝ more:ei cō
paſſa:ſua cū ingēti laude a funeſta cede abſtinuit. Iuuenicꝫ fugam ſuaſit. ꝓ
qua mortem euaſit. Veꝝ cū ceteris mane:ob ſcel⁹ patratū crudelis pr̄ applau
ſiſſet:ſola ypermeſtra obiurgata:ꝛ carcere clauſa pium aliquādiu fleuit opus
Veꝝ poſtq̄ crudelis ꝛ truculētus ſenex:qnquagita annis regnaſſet:dei iuſto

iuditio/manus lyncei nepotis euadere nō potuit/qn ille ſuus nocuus ſanguis effunderet/que multo nepotū ſanguine redimere potuiſſet. Qui tādem regno pulſus ⁊ fugatus trāſfretauit ī gretiam: ⁊ argiuoꝝ regnū īgenio ⁊ viribus lyncei occupatū fuit. Qui ī eodē ꝑ danao patruo regnauit: memorq; ipſius truculētie illū gladio necauit. Eductaq; e carcere ypmeſtra/eaq; muliebri alias meliori honore ſibi ꝯiugio iūcta/regni ꝑticipē effecit. Que nō ſolū regina effulſit. ſed Junonis aragne ſacerdos effecta/cādore duplici ſplēdoris/ornata cōparuit. Et cum ſorores ī turpē abijſſent īfamiā/ipſa ob comēdabilē pietatē/ nomē ſuum/omni laude dignum ad nos vſq; dimiſit inſigne. At danaus qui plurimo nepotum ſanguine/ſuos iam tremulos annos/ampliare niſus fuerat/ſe robuſta ac ſplēdida nepotū acie nudauit/⁊ perhenni ſe cōmaculauit infamia

¶ De diana que ⁊ luna capitulum. xij.

Diana que ⁊ luna Appollinis delphici ſoror: ⁊ Jouis ſecūdi ex lathona filia temporibus egyptiace ſeruitutis. hoc eſt anno añ chriſti dñi noſtri aduētum/nonageſimo ſexto poſt milleſimū quīgēteſimū. apud delphos virginitate perpetua īſignis plurimū fuit. Et licet Cicero de natura deorū dyanas multas fuiſſe dicat hāc tamē precipuam ⁊ nominatiſſimam fuiſſe ſcribit Cui oīa decora attribūtur. Eo ꝙ ob virginitatis amorem/ſpreto hominum cōſortio ſiluas petijerit/⁊ venationibus plurimum operam dederit. Quare eam cum Arcu ⁊ pharetra veteres depinxere: Atq; nemorū ⁊ mōtium eam dixere

Diana fuit viarū preſidiuz. pria veſta

deā: Voluereq; ipſam curru vti a ceruis albis tracto. Et ppea virgines plurie eādem ſimili modo ſequebātur: Unde ⁊ Nimpharū cōſortio ⁊ obſeqo vſam fuiſſe dixerūt. Voluerūt preterea ipſam viarū preſidium fore/⁊ vna cū luna multis vocauere noībus. Ipſa namq; fuit femina: que more ſctīmonialiū noſtri ſeculi/libidinis pruritū oīno a ſe abdicauit: Et ideo ſtulta gētiliū opynio eā lunā dixit: eo ꝙ lune planete cōuenire perpulchre viſa ſit. ¶ Que ſuo frigore cōcupiſcētias venereas refrenare habet ⁊ nemora mōteſq;/nocte/ſuo luſtrare lumine/ei ad lunam ſpectātia/tanq; ſi ipſa luna eſſet: Hec Orionē Neptuni filium eam viciare volentem occidit. Et idcirco eidem hoſtie ſacre ex humana carne fiebant. Habuit enim apud Epheſum templum admirandum magna frequētia ⁊ religione frequētatum: Hec quoq; a parturiētibus plurimum iuocabatur/eoq; primum vt nata fuit parturiēti matri/Appollinem fratrem ſuū/ obſtetricis officium exercuiſſe ſeruius ſcribat.

De Niobe illuſtri Thebanorum Regina capitulum. xiij.

NJobes illuſtris femina Tā
tali frigioꝝ regis filia ꝛ am
phionis Thebanoꝝ clariſſi
mi regis cōiunx temporibꝰ
Othomel hebreoꝝ Judicis:ꝛ ante do-
mini noſtri ieſu chriſti aduētum/anno
decimo nono ſupra mileſimuꝫ quadri
gēteſimum.inter egregias ſui tempo-
ris feminas notiſſima euaſit. Hec pe-
lopis regis ſoror fuit. Que tam Jouis
prole ꝙ̄ quia precipua valeret facūdia
/cum eſſet fecūdiſſima mulier/ſepteꝫ vi
ro ſuo peperit filios ꝛ totidem filias.
Quod qdem munus/cum ſapiēti pro fuiſſe debuiſſet.ſuperbiēti exitium fuit:
Nam tam ſplēdore cōſpicue prolis/ꝙ̄ maioꝝ ſuoꝝ fulgore elata/etiam i numi
nibus obloqui auſa ē.Erāt equidē iuſſu Māthonis thyreſie vatis filie/ſoliciti
dierū vna thebani cura ſacruꝫ lathone matris Appollinis ꝛ dyane veteri ſup-
ſtitione venerādis Numinibus/cum quaſi agitata furijs circūſepta natorum
acie:Et regijs iſigita notis:Proſiliuit imediū niobes clamās/ꝛ dicēs:que naꝫ
eſſet thebanoꝝ demētia:Lathone ſacra diſponere/ꝛ extheram feminā duos tā
tum ex adulterio enixam filios/ſibi eoꝝ regine/rege thātalo nate/ꝛ que quatu-
ordecim eis vidētibus illis/ex cōiuge peperiſſe gnatos/ſibiqꝫ tāꝙ̄ digniori ce-
rimonias illas deberi:Tādem paruo temporis ſpacio/factum eſt/vt ea vidē- quātū obſ ſunt ſuper
te/eius nati omnes pulchra iuuētute florētes infra breue ſpatium/letali peſte ble mala:nō
abſumerētur.Et Amphion/ꝙ ex patre quatuordecim filioꝝ repēte orbus fa-
ctus eſſet:ꝛ dolore impellēte/manu propria gladio ſe ſe trāſfoderet. Exiſtimā
tibus thebanis hec ira ſuperū vlciſcētiū/numinis iiuriā cōtigiſſe:Niobes aūt
tot funeribus ſuperſtes/vidua meſtaqꝫ.i tam grādem atqꝫ obſtinataꝫ tacitur
nitateꝫ deuenit.vt pocius imobile ſaxum videret/ꝙ̄ femina: Quam ob cauſā
a poetis poſtea fictū eſt/eam apud ſypilū/vbi ſepulti fuerāt filij/i lapideaꝫ ſta
tuam fuiſſe couerſam. ¶ Durum quippe eſt/ac valde odioſum ſuperbos ho-
mines nō ſolū tollerare/ſed etiaꝫ aſpicere/mulieres vero faſtidioſum ꝛ quaſi i nota
portabile.cū illos feruētis animi atqꝫ elati/vt plurimū natura ꝓtullerit. Has
vero mitis igenij ꝛ remiſſe virtutis/lautitijs pocius ꝙ̄ Imperijs aptas ꝓdu-
xit.Quā obrē mirabile minus/ſi i elatas dei ꝓcliuior ſit ira ꝛ Juditiū ſeuum/
quotiēs eas ſue debilitatis cōtingat excedere terminos.vt iſcipiēs hec Niobes
fecit/fortune deluſa fallatia/ꝛ ignara:qm̄ ample prolis parētem fore/nō virtute
parietis:ſed nature opus eſſe.Satis igit illi:ymo debitū erat/deo ex cōceſſis
egiſſe grās ꝙ̄ ſibi diuinos qualeſcūqꝫ queſiſſe honores/tanꝙ̄ ſui fuiſſet opis/
tā numeroſaꝫ prolē atqꝫ cōſpicuam peperiſſe.Que dū ſuperbe pocius ꝙ̄ pru-
dēter operata eſt/egit.vt iſortuniū viua fieret ꝛ poſt multa tempora/ſuū nomē
poſteritati fieret exoſum:

¶ De Aragne ingenioſa muliere capitulum.xiiij.

ARagnes aſyatica femina cuiuſdã ydomõij colophonij plebei lanarũ tictoris filia/ tẽpibus pdicte Iliobis/ nõ nullis meritis clariſſima fuit. Cuiuſ iter cetera lanificiũ ſuuʒ fuiſſe inuẽtum plurimi tradũt. ¶ Eamqʒ primã rhetia excogitaſſe: ſed que/ aut aucupatoria/ ſeu piſcatoria fuerint/ icertũ eſt. Et cũ eius filius noie cleſter fuſos lanificio aptos reperiſſet: arbitrant quidam hãc teſture artis pricipatũ ſuo tpe tenuiſſe/ tãqʒ certa hãc grãdis ingenij vt dig'tis filiſqʒ ⁊ ſpatula: ⁊ alijs tali exercitio opportunis id egiſſe/ qđ pictor pegiſſet piniculo. Nõ equidẽ i muliere ſpernẽdũ exercitiũ: Sane/ dum nõ ſolũ ypheis que habitãs: textrinã habebat/ ſed vbiqʒ fama ſe celebreʒ audiret/ adeo elata eſt/ vt auſa ſit aduerſus Mineruã/ que ⁊ palladem/ huius artis inuẽtriceʒ certamẽ inire: ⁊ cũ ſe ſupari equo aio ferre nõ poſſet/ accepto laqueo/ vitã finiuit. Ex quo/ locus fingẽdi/ poetis dat⁹ ẽ. Nã cũ noie exercitioqʒ Aranea vermiſ cũ Aragne pueniat: ⁊ filo pẽdeat/ vt ipſa laqueo pepẽdit/ Aragnem deoꝝ miſeratione i Araneã vermem puerſam dixere: ⁊ aſſidua cura pſtino vacare ſeruitio: Alij vero dixerũt: ꝙ eſto laqueum iduerit moritura nõ tamẽ mortuam: adiutorio iteruenientẽ ſeruorum: ſed artificio poſito/ dolore vacaſſe.

Lanificiũ primum inuentum

rhetis prima inuentrix

fuſi itẽ prius fabricator

¶ De Delbora prophes hebrea capitulum. xv.

DElbora pphetes femia/ natiõe hebrea ex tribu Effraym cuiuſdã viri tribuſ ſue noie lapidoth vxor/ pplíqʒ Iſrael iudex ⁊ priceps/ anno añ aduentũ dñi nři ieſu xpi/ vigeſimo/ ſupra milleſimũ ⁊ trecẽteſimũ/ ſuſcepto ppli ſui pricipatu/ tñ ſctimonia belliſqʒ valuit vt multis ppli ſui Impiũ honorib⁹ amplíauerit/ ipmqʒ populũ ſuũ a finitimiſ cananeis varijs ac plurimis vexationibus oppreſſuʒ ingẽti ꝟtute liberauerit/ atqʒ eũ i libertatẽ pmaximã p vigiti ãnos vẽdicauerit. Nã Aioth hebreoꝝ iudice optio plãe viro vita fũcto/ cuʒ ppls iſrael ab iſtitutiſ ⁊ pceptiſ dñi plurimũ ðfluxiſſet/ ⁊ Apidiſ vitulũ/ atqʒ alia gẽtiũ portẽta adoraſſet diuinã miſericordiã ⁊ benignitatẽ iſenſiſſime offẽdit. Quoꝝ quidẽ igratitudie dñs pmotus (illos iſectãdo) i manus iabi cananeoꝝ regis affligẽdos tradidit. q i Aſeroth Ciuitate regnabat. Qui hẽbat armatoꝝ. ccc. milia eqtũ. x. milia/ ⁊ Curuũ tria milia poſſidebat. In ipa ſua militia Syſara dux erat. apud regem honore primus. Qui veniẽs ad iſraelitaſ vehemẽter p

Iabin cananeorũ regis potentia magna

:xx.annis afflixit ita vt tributa eis imponeret. Qui dum crudelem in modum opprimerentur: agnoſcentes has calamitates ſibi pro legum ↄtemptu eueniſſe/ hanc prophetiſſaꝫ Delboram rogauerunt/ vt deum pro eis deprecaretur. quatenus miſericordiam haberet eorum: ⁊ ne deſpiceret eos a chananeis oppreſſos. Que populi ſui pietate permota/ dominum deuꝫ patrū ſuorum oratiōibuſ ⁊ obſecrationibus exorare nō deſtitit. Cuius orationibus īclinatus dn̄s/ eoruꝫ ſaluti annuit: ⁊ Cōfeſti Barach de tribu neptalim ducē elegit viruꝫ vtiqꝫ robuſtiſſimū/ Quē cū ad ſe euocaſſet/ mādauit vt exercitū .x. miliū pugnatoꝝ tribubus neptalim ⁊ zabulon ſibi delegeret/ ⁊ ad hoſtes ꝓcederet i trepidus/ qm̄ victoriā reportaret. Cumqꝫ Barach/ nō ſatis ſibi cōfidēs dixiſſet/ nō ſe exercituꝫ fore ductuꝝ/ niſi ⁊ illa quoqꝫ vna ꝓcederet Illa vt erat femia iuicti ⁊ excelſi aī: maxia fide ꝑmunita/ irata dixit: Tu qdē ml'ieri dignitatē quā cedis de⁹ tibi cōtulit. ego nō refutabo: Et cōgregātes ꝑdicti exercitus numeꝝ/ caſtrametati ſūt apud mōtē thabor: Quibus Syſara exercitus dux obuiā venit. ⁊ nō ꝓcul ab eis caſtra fixit: At delbora cuꝫ Barach fide ꝑ maxima ꝑmunita/ cōtra eos viriliter i certamē acceſſit. Cōgreſſuqꝫ facto/ vniuerſuꝫ Jnimicoꝝ exercitū fuſuꝫ: ad iternicionē vſqꝫ fugauit Syſara ꝓo exiliēs de curru: cū videret fugā exercitus ſui. ⁊ ipſe fugiēs venit ad quādā mulierē/ cenidelaꝝ noīe Ialis. quā rogātē vt celaret: eū ſuſcepit. ⁊ petēti dedit lactis potū: Erat eni fatigatus: ⁊ cū nimiū bibiſſet: ſtatiꝫ i grauiſſimū ſomnū ē ↄuerſus: Jlla vero illico dormiēti ferreū clauū ꝑ timpus īmiſit: ⁊ eū maleo ꝑcuſſuꝫ: ad terrā vſqꝫ depoſuit: ⁊ hoib⁹ delbore poſt paululū venientibus eum oſtendit terra defoſū: Hacqꝫ victoria delbora elata ēt exercitū ſup Aſſur mouēs: ⁊ obuiā veniētē īteremit Jabi: ⁊ cadēte Rege Ciuitatē cepit: ⁊ ad fundamēta vſqꝫ vniuerſaꝫ euertit. Ac ſic trium ꝑhus ꝑmaximus hebreis ꝑ feminā acceſſit: Jpſa autē ne tm̄ bonū victorie ſibi ſed deo oīpotēti aſcriberet: ꝓ taꝫ ſplēdida victoria: cū eſſet ēt mulier eruditiſſima: ſup hoc hymnū dn̄o decātauit ſuauiſſimū. vt habetur libro Judicū capitulo quinto: Barach autē poſt hec princeps fuit per .xl. annos hebreorum.

De Erythrea Sybila vna ex decem capitulum .xvi.

ERithrea ſeu Eyrphilla Sybilla: ex decem Sybillis ſecūda: temporibus predicte delbore Judicis: plurimuꝫ apud Erithream Jnſulā iſignis ⁊ honorata fuit: Hec qppe cū eēt femia admodū timorata: reꝝqꝫ diuinaꝝ magne deuotiōis ac maximi igenij marie illuſtrata: necnō ⁊ magni meriti apud deū oīpotētē meruit diuio mūere tāta claritate futura ↄ̄ſcribē: vt euāgeliū poti⁹ quā vaticiniū diceres. Nā de chriſti incarnatiōe: paſſioueqꝫ: ac reſurrectione: nec nō ⁊ ↄ̄ btā ꝟgie Maria: atqꝫ ↄ̄ Judeoꝝ regno pluria apptiſſime ꝑdixit: De

unde percūctantibus grecis de expeditione Ilii:tanta claritate ſuos labores ⁊
Illionis excidiuȝ pulchro deſcripſit carmine/vt nil poſt factum/q̄ȝ ante clari-
us noſceretur: Aliiſqȝ carminibus varios caſus Imperij Romani complexa
fuit.atqȝ alia futura prope innumerabilia archana diuine menti/ita aperte cō-
ſpicit/vt eam hiſtoriam dictaſſe/nō venturos actus diceres. Quibus meritis/⁊
dilectiſſimam deo fuiſſe arbitrādum eſt:⁊ preceteris gentilium feminis vene-
rādam:Floruit quoqȝ perpetua virginitate/ꝙ profecto credēdum oīno ē. Cuȝ
nō i cōtagioſo pectore tāta futurorum lux/nullatenuſ defluxiſſe potuiſſet.Qui
bus illuſtrata virtutibus/tandem beato fine quieuit.

¶ De Medea Colcorum Regina capi:xvij.

MEdee colcorum regine/que
fuit temporibus predicte
Sybille/vitam/nō inter cla
ras mulieres vtiqȝ compu
tādam/pro cautela tamen multarum
mulierum/que neſciunt ſuos a noxijs
aſpectib⁹ cohibere/oculos putaui ſcri-
bendam. Quia ex eorum impudentia/
ſepe plurima proueniūt.mala.vt ex do
cumento huius perpulchre/elicere poſ
ſumus: Fuit itaqȝ hec Medea ſeuiſſi
mum veteris perfidie documentū. Ha
buit enim Oetam clariſſimum colco-
rum regem patrem/Matrem vero perſam ipſius regis coniugem:Fuit formo-
ſa ſatis/ſed malefica in oī genere maleſitij Que a quocūqȝ magiſtro inſtructa
fuerit/ita plene euaſit erudita.vt nemo melius:Adeo enī herbarū vires fami-
liares habuit earumqȝ virtutes plene nouit:vt cātatis qbuſdam carminibus/
turbare celū/vētos ex antris eicere/tēpeſtates moueꝛ:flumia ſiſtere/venena oīa
ꝯficere/ꝑ libito poſſet.atqȝ ellaboratos ignes ad qđcūqȝ icēdiū ꝯponere/⁊ oīa
huiuſmodi ſciret.Nec illi ꝙ lōge peius ab artibus fuit diſſonus aīus.nā deffi
Jaſonis vir tus atqȝ pre ſtātia
ciētibus eis ferro vti arbitrabaꝛ leuiſſimū. Hec Jaſonē theſalū/eo ſeculo con-
ſpicuū ꝟtute iuuenē a Pelia patruo/ſue ꝓbitati iſidiāti/ſub ꝑtextu glorioſiſſime
expeditiōis miſſuȝ i colcos/ad aureū ſurripiēdū vellus/eiuſdē capta preſtan-
tia/dilexit ardēter:eigitqȝ ad eius promerendam gratiam vt orta inter incolas
ſeditione/patri ſuſcitaretur bellum:⁊ conſequēdi votum Jaſoni ſpatium pre-
ſtaretur:Quis hoc ſenſatus homo etiā arbitrareꝛ:ꝙ ex vno oculoꝝ intuitu opu
lētiſſimi regis exterminiū ſequereꝛ? Eo igiꝛ patrato ſcelere/cū dilecti iuuenis
meruiſſet amplexus/cū eodē ſecū patriam ſubſtātiamqȝ oēm trahens/clam fu
gā arripuit:Nec tam grādi facinore contēta/in peius trucem animū conuertit
Arbitrata quidē Oethaȝ ſecuturū profugos/ad eū ſiſtendū/i thomitania pha
Iniquū mu lieris facinuſ
ſidis inſula/per quā ſecuturo trāſitus futurus erat/Egyaleum pueꝝ frēm ſuuȝ
quem in hoc fuge comitē ſecū traxerat obtrūcari/⁊ eius membra paſſim/per ar
ua diſpergi iuſſit/vt dum ſparſa miſerabilis colligeret genitor/⁊ eis lachrymāſ

tumulũ daret: ⁊ fugiẽtibus: et fuge ſpatium cõmodaret. Nec eni fefellit oppinio: Sic enim factũ eſt. Tãdez cũ poſt errores plurimos i Theſaliã cũ Jaſone deueniſſet ſuo: Eſonazq; ſocer⁊ tã ex reddituu nati q; parta victoria predaq; ⁊ illuſtri cõiugio tãta repleſſet letitia: vt reuocatus i floridam videret etatem Jaſoni paratura regnum arte ſua zizaniaz iter natas ⁊ peliam ſeuit eaſq; i patrem miſere armauit. Ceterum labẽtibus annis: exoſa Jaſoni facta: ⁊ ab eadez loco eius creuſa filia Creõtis corintiorũ regis aſſumpta: Impatiẽs fremẽſq;: cũ multa i Jaſonez excogitaſſet: eo prorupit: vt igenio ſuo creuſaz creõtiſq; regiam omnem abſſumeret igne volatili. Et ſpectãte iaſone: quos ex eo ſuſceperat filios trucidaret ⁊ i Athenas auffugeret. Ubi egeo nupta regi cum Medũ a ſe denominatum ſuſcepiſſet filiũ ex eo: ⁊ fruſtra theſeũ redeuntem veneno tẽtaſſet occidere: tertio fugam arripuit. ⁊ cuz Jaſonis i gratiam rediſſet: vna cuz eo: omni theſalia ab Egilaeo pelie filio pulſi repatriauit i Colcos. Senemque atq; exulẽ patrem regno reſtituit. Quid tãdẽ egerit: quoue ſub celo: ſeu mortis genere diem clauſerit: nõ inuenitur. Huius igitur Medee peſſime mulieris geſta volui ſub compẽdio iſtic apponere: Ut relique mulieres diſcãt ſues cohiberẽ acri ſub freno ne laſciuiãt oculos: Quia ſi eos clauſiſſet hec triſtis Medea: ⁊ nõ in iaſonem impudenter erexiſſet. Diutius patris potẽtia ſtetiſſet ſimiliter ⁊ vita fratris: ac ſuum virginitatis decus perſeueraſſet infractuz: Que omnia ipſorum impudẽtia ſimul periere:

De Orithia Amazonum Regina capitulum. xvij.

ORythia Marpeſie regie fuit filia: ⁊ ipſa predictarũ trium feminarũ tempeſtatibus natri i Amazonum regno feliciter ſucceſſit. Mulier ſane iter cetera virginitate perpetua iſignis ac plurimum comẽdanda. Que tãtum belliſ valuit. vt regnũ auitũ magnopere auxerit: ⁊ adeo militaris diſciplie ſue laudes extulit. vt arbitraretur Euriſteus Micenarum rex durum poſſe bello: eius Baltheum obtineri. Et ob id aiũt debitori herculi: tanq; maximum iniũctum vt illud offeret eidem: Eximia quippe mulieri gloria eſt ſibi ad ſplendidam ac morũ gliaz ⁊ ṽtutẽ: obiectũ herculẽ cũcta ſupantẽ: Qui cũ i expeditiõe itraſſet ⁊ nouẽ lõgis nauibus amazonũ occupaſſet litus abſcẽte Orythia itumultuãteſ amazonas ob paucitatẽ ⁊ icuriã de ſe facile victoriã prebuere: capteq; manelipa ⁊ ypolita ſorores: Antiope dato regine baltheo monalipe reſtituta eſt rerũ cũ aſportaſſe ypolitẽ theſeũ expeditiõis ſotiũ orythia audiſſet i greciã oẽm: cõuocatis auxilijs: bellũ mouere auſa ẽ: Sed ob diſſenſionẽ: ab auxilijs derelicta ab atheniẽſibus ſupata i regnũ redijt: nec qd vlterius egerit inuenitur:

De Argia greca muliere capitulum. xviij.

ARgia mulier greca fuit/⁊ ex
Argiuoꝝ regibus ſtirpe ꝓ-
genita/Adraſti regis filia.
tpibus Abimelech hebꝛeoꝝ
Judicis/cũ eēt nupta Polinico Theba
rũ regi exuli/ꝑpulchꝛũ atqꝫ itegerimuꝫ
cõiugalis amoꝛis pꝑemne exẽplũ vni-
uerſiſ reliqd. hec itaqꝫ cũ viro exuli the
ſandrũ pepiſſet filiũ: aduertẽs maritũ
ob moꝛdicibus fratris ſui fraudibꝰ: cu
ris agitari/facta anxietatũ ꝑticeps/ ada
raſtũ pr̃em iã ſenẽ/nõ ſolũ exoꝛauit la-
chꝛymis p̃cibuſqꝫ/veꝝ et armauit in
Etioclẽ pter pactionũ leges/cũ fr̃e thebanũ regnuꝫ occupãtẽ: Et ne fatale reſpõ
ſum detrimẽtuꝫ ſuſciperet/Euridici amphoꝛai vatis/coniugi pter nãꝫ femineã
liberalis effecta/ꝑtioſuꝫ illud matronis iſaſtuꝫ vltro ꝯtulit. Ex quo latitãs pa
tefactus Amphoꝛaus i thebas itum eſt. ſed iſelici foꝛtuna. Nã pter multã cer
taminũ ſtragẽ/ceteris iterfectis ducibus: ⁊ Adraſto auxilijs nudato atqꝫ ſemi
pulchrũ cõ iugũ amoꝛiſ exemplum
fugato/cũ iter cetera ſoꝛdidi vulgi ceſiqꝫ cadauera/Pollinicis ſui Mariti coꝛ-
pus iſepultũ iacere anxia vxoꝛ audiſſet. Cõfeſtim regio decoꝛe abiecto. ⁊ thala
mi molitie/ac ĩbilitate feminey ſexꝰ ſepoſita/paucis ꝯitata/acceſſit icaſtra: Nec
eã terrere potuerũt iſidiãtiũ itinera/nõ ipij hoiẽſ nõ fere/nõ aues ceciſoꝝ hoiuꝫ
ſequẽtes coꝛpa/nec qõ terribiliꝰ ẽ/Creõtis regis edictũ: quo cauebaẽ pena capi
tali: ne qſqꝫ/vllũ occiſoꝝ ſepelirẽ p̃ſumeret coꝛpꝰ: Qui ardẽti ebꝛioqꝫ aīo/nocte
media certaminis cãpũ itrãs/ceſoꝝ atqꝫ fetẽti odoꝛe redolẽtia coꝛpa nũc hoc/
nũc illõ ꝺuolueret/vt pue facis auxilio/oꝛa tabẽtia dilectiſſimi viri agnoſceret:
Nec añ deſtitit/ꝗꝫ qõ q̃reret iuẽiret. O nimiũ ſemeſa iã facies armoꝝ rubigīe ⁊
⁊ ſq̃loꝛ oppleta puluereo ⁊ marcido iã cruoꝛe reſpſa/nulli iã certe cognoſcẽda
amãtiſſime ꝯiugi occultari nõ potuit. Nec iſecti vultus ſoꝛdes potuerũt amo
uere vxoꝛis oſcula/nõ voces/nõ lachꝛymas nõ igens regis pꝛeceptum: Nam
cũ ſepe vitalẽ p oꝛis oſcula exqſiſſet/lauiſſet fetidos artus/⁊ ſepe cũ vocibꝰ i ſu
os amplexꝰ reuocaſſet moꝛtuũ/flamis iã flagrãtibꝰ/ne qd pij offitij ꝑtermiſſũ
relinq̃ret/eũ ignibꝰ tradidit ꝯburẽdũ/ꝯſumptũqꝫ ipamet vrna ꝯdidit. Nec ob
amoꝛẽ ſui viri expauit ſeueri regis gladiũ aut cathenas ſubire: ❡ Fleuere pſe
pe plurime mulieres viroꝝ egritudines/carceres/pauptatẽ/⁊ multa alia iſoꝛtu
nia/tñ ſpe mitioꝛis foꝛtune ſtãte: Qõ etſi videaẽ laudabile/extremũ tñ dilectõiſ
inditiuꝫ dici nõ põt. Ut argiue obſeqa pijentiſſima dici potuere: Hec qppe i-
trepida hoſtiles petijt agros/dũ flere i patria poſſet: fetidũ cõtractauit coꝛpuſ
ꝙ Junxiſſe poterat alijs/feminis/regiũ ẽt impẽdit honoꝛẽ: dũ clã infodiſſe qua
litate tẽpoꝛis/iſpecta ſatis erat. Ululatus emiſit femineos/vbi poterat ptranſi
re tacita. Nec quid ſperaret habebat ex ociſo marito/cũ qd timeret adeſſet ab
hoſte/Sic verus amoꝛ/ſic fides integra/ſic coniugij ſanctitas/⁊ illibata caſti-
tas ſuaſiſſe potuere. Quo merito/laudanda/colenda/⁊ ſplendido extollenda
pꝛeconio venit hec argia:

¶ De Manthone Tyreſie filia capitulum.xx.

MAntho Tyreſie maximi thebanoꝝ vatis filia:tꝑibꝰ Tole Judicis hebꝛeoꝝ ⁊ ante xp̄i dn̄i nr̄i aduētū.trigeſimo ſeptimo:ſupꝛa mileſimū ⁊ ducēteſimuꝫ plurimis virtutibus īſignis ⁊ clara plurimū fuit:hec itaqꝫ ſub magiſterio ⁊ doctrīa p̄ris tā ꝓ̄mpti atqꝫ capacis fuit īgenij:vt pyromantiā ſeu nigromātiā veſtiſſimū zoꝛoaſtis regiſ inuētuꝫ adeo egregie diſceret vt tp̄e ſuo nemo melius flāmaruꝫ motꝰ caloꝛes: ⁊ murmura qbꝰ neſcio quo diabolico ope futuroꝝ dicūt demōſtratiōes ieſſe cognoſceret. Preterea fibꝛas pecuduꝫ ⁊ alioꝝ quoꝝūcumqꝫ pecudū exta ꝓſpicaci cognouit ītuitu:traxitqꝫ ſepiſſime(vt creditū eſt)ſuis artibꝰ ſpūs īmundos ⁊ īferoꝝ manes coegit in voces:⁊ reſpōſa dare querētibus cōpulit. Sane cū bello cecidiſſent argiui reges q Thebas obſſederāt/occupaſſentqꝫ Jmꝑialē vrbē:hec nouū regē metuēs ī Aſyam perit.ibiqꝫ clari appolinis fanū poſtea celeberrimū diuinatiōe īſtituit/⁊ mopſuꝫ īclitū diuinatoꝛē pepit.lꝫ ex quo cōcepit neſciat. Alij tn̄ aliter ſentiētes dicūt eā poſt thebanū bellū.cū qbuſdā ſuis cōplicibus diu erraſſe:Et tādē ī Jtaliā deueniſſe. Jbiqꝫ cuidā tyberino iūctā cōcepiſſe ⁊ peperiſſe filiū quē Cytheonū dixere/a qbuſdā ēt Byanoꝛē vocitatū. Et inde cuꝫ ꝑle ī cyſalpinā galliā trāſiſſe:Ubi cū paluſtra loca Benacho lacui cōtermina cōpiſſet/ſui nā imitiſſima ſeu vt ſuis ī cātatiōibus vacare liberius poſſet/ſeu vite reſidnū ſecuriꝰ ducere ī palude ī ſupeminēte aqs ſole ſedē poſuiſſe. Et demū moꝛtuā ibidem ſepultā fuiſſe. Circa cuius tumulū(aiunt)Cytheonum ciuitatē haud grādē ſuis codidiſſe:⁊ eā de matris noīe Mātuam appellaſſe. Quidā tn̄ aliter affirmant eā videlicet vſqꝫ ad moꝛtem virginitatem illibatam ſeruaſſe. Sed per ſe vrbem Mantuam condidiſſe/⁊ ex ſuo nomine ipſam vocitaſſe.

Mantue vrbis conditio

¶ De Meduſa que goꝛgonis cognomentum habuit.capi.xxj.

MEduſa femina/q̄ gorgōis cognomētū ſoꝛtita fuit vſqꝫ ad tp̄a tole Judicis hebꝛeoꝝ/ q fuit an̄ xp̄i dn̄i nr̄i aduētū/āno.ſ.q̄nto decio ſupꝛa mileſimū ⁊ cēteſimū feliciſſīa pueīt: Hec itaqꝫ phoꝛci ditiſſimi r̄gis filia/⁊ p̄ceteris q̄tuoꝛ ſoꝛoꝛibꝰſuis heres fuit ip̄e ei phoꝛcꝰ rex et p̄r huiꝰ goꝛgōis d̄ quo ī t̄tio libꝛo cꝛōicaꝝ nr̄aꝝ meminimꝰ q̄tuoꝛ filias hūit eximie pulcbritudinis/euriale/vꝫ⁊ Stenionē/Syllanam ac Meduſam hanc que ita ſimilime ſibi erāt/vt vix vna dignoſceretur ab altera.

quibus etiã vnũ fuit regnũ. vnde fingũtur fuiſſe monocule. i. eiuſdeȝ vultus ⁊ pulchritudinis cũ oĩ pulcritudine: Huius igiť opulẽtiſſimuȝ regnũ ĩ athlã-tico mari extitit: ⁊ in eo ceteris ſororibus prelata fuit: Que tã admirande fuit pulchritudinis: vt nõ ſolũ ceteras ſui tpis mulieres excederet: ſȝ quaſi quodaȝ mirabile preter naturam/ quã plurimos ad ſe vidẽdam ptraheret hoĩes. Pre-terea eã nõ nulli agricolatiõis fuiſſe peritiſſimã aſſerunt eamq; inde gorgonis cõſecutũ cognomẽ. Cuius opere mira cũ ſagacitate: nõ ſolũ patrias ſeruauit diuitias: ſed ⁊ in ĩmenſuȝ auxit adeo: vt qui eã nouerũt: crediderũt ipſam quoſcunq; reges anteiſſe theſauris. Et ſic tã pulchritudine eximia/ q̃ etiã opulẽtia ⁊ ſagacitate ĩ ampliſſimã famã apud multas nationes euaſit. Uerũ iter alios celebri rumore ad argiuos plata eſt. Inter quos pſeus florẽtiſſimus Achiue iuuẽtutis/ audito taliũ relatu: in deſyderiũ incidit. ⁊ vidẽdi ſpecioſiſſimã feminã ⁊ occupãdi theſauros: ⁊ ſic naui cõſenſa (cui pegaſus equus erat iſigne) ĩ ocaſum mirabili celeritate deuhectus eſt. Ibiq; prudẽtia vſus ⁊ armis/ reginã occupauit: ⁊ aurũ: ⁊ oĩa ſua aufferẽs: onuſtus optima preda: ad ſuoſ cũ gaudio remeauit: Ex his/ locũ ſibi poetica adinuenit fictio: qua legimus Meduſam gorgonẽ aſſuetã ſaxeos facere quos inſpiceret: eiuſq; canes ĩ Angues verſos: Ira Minerue: eo q̄ tẽplũ eius: Neptuni cõcubitu viciaſſet: peperiſſetq; pegaſum ⁊ pſeuȝ equo iſidẽtem alato: eius ĩ regnũ euolaſſe: ⁊ pallãtei egidis vſu ſupaſſe. Uaro dicit phorcuȝ huius Meduſe pr̃em Regẽ fuiſſe Sardinie ⁊ corſice inſulaꝝ. q cuȝ Athlãte rege nauali prelio decertaſſet: victus: ⁊ in mari ſubmerſus Marinus deus greca loquacitate vocatus eſt. Quod virgilius ĩ quĩto Ene: tetigit dicens: Trithoneſq; cet hi. phorciq; exercitus omnis.

Agricultarã nõ ẽ aſpnata

¶ De Nichoſtrata yonij Archadum regis filia capitulum. xxij

NIchoſtrata cui poſtea apud nr̃os carmẽtis nomen fuit: tpibus Iair hebreoꝝ Iudicis: q fuit añ xpi dñi nr̃i aduentũ: anno duodecimo: ſupra milleſimũ ducẽteſimuȝ: apud Italos nr̃os vaticinatrix clariſſima effulſit. Hec qppe yonij Archadũ regis filia: nõ ſoluȝ regni fulgore iſignis fuit ſed ⁊ litterarũ grecaꝝ doctiſſima: adeo verſatilis eximijq; ĩgenij fuit: vt ad vaticiniuȝ vſq; florẽtiſſime puenerit: ⁊ vates notiſſima vocareť. Que cũ querẽtibus: ⁊ a ſe ipſa nõ nũq; futura multa carmine exprimereť: a latinis poſtea carmẽta eſt nũcupata: Que euandrũ archadũ poſtea regem genuit filiuȝ: quẽ fabule (ſeu qꝛ eloquẽs atq; facundus ſeu qꝛ aſtutus hõ fuerit) ex Mercurio fuiſſe ꝓceptũ volũt Qui vt qdam dicunt: cũ caſu euȝ: q verus pr̃ erat occidiſſet: e regno auito pulſus: ſuadẽte Nichoſtrata matre: ⁊ magna vaticinio ꝓmittẽte ſi has peteret q̃s oñderet ſedes fctã pegrinatiõis ſocia: Cõſcẽſis itaq; nauibꝰ cuȝ pr̃e populoꝝ:

vento proſpero/et peloponeſo ad Tyberis hoſtia deuenit:⁊ nõ procul ab eo/
dẽ loco/matre duce ĩ pallatino mõte(quẽ a pallãte filio noĩauit)cũ ſuis ꝯſedit
Et ibidẽ pallãteũ oppidum cõdidit:Porro carmẽta cũ ĩdigenas gẽtes cõpe/
riſſet fere ſilueſtres:Eſto iam dudũ Saturni munere didiciſſent ſegetes ſete/
re/eoſq; nullo litteraꝝ vſui/ſeu modico ⁊ hoc greco modico aſſuetos.eiſdẽ cuꝫ
eſſet igenij verſatilis ⁊ prope diuini mulier/nouos litteraꝝ caractares adiue/
nit/eoſq; ⁊ earũ cõiũctiones atq; ſonos edocuit.Que ab initio ſexdecim fuere.
Siluius deinde qdam ludoꝝ magiſter.k.poſtmodũ ſupadiecit.Q.aũt ſuper
uacua habet.h.vo/nõ eſt littera:ſed aſpiratiõis nota.X.tpibus diui pr̃is nr̃i
Auguſtini phibet iuuẽta.Tunc quoq;.Y.⁊.Z.a grecis latini mutuati ſũt. At
q; ita his ſupradictis caraateribus vſq; ĩ hodiernũ oẽs vtimur.Cuius mulie
ris vaticiniũ ⁊ ingeniũ admirati oẽs latij rudes:ipſam nõ feminã ſed deã e ce
lo lapſam arbitrati ſũt.Quam obrem cũ viuẽtẽ diuinis celebraſſent honorib⁹
etiã poſt mortẽ eidem apud capitoliuꝫ vbi primũ cõſederat.Sacelluꝫ ſuo noĩ
cõdidere:⁊ ad eius ꝑpetuãdam memoriã:etiã loca adiacẽtia a ſuo noĩe carmẽ
talia vocauere:huic itaq; diuine prope mulieri:nõ ſolũ italia noſtra:ſed ⁊ Eu
ropa vniuerſa pro tãto benefitio:tãtoq; iſigni munere plurimũ debere exiſtio:
quã obrem:ne aquoquã igratitudine merito redargui vnq; poſſimuſ vt illud
pro viribus ĩ eternã memoriã efferamus/pijſſimũ eſt.Creditur quoq; illã no
bis gramatice facultatis dediſſe prima femina:que ĩ ampliorem ſegeteꝫ maio
res noſtri ſucceſſu tẽporum traxere:Quibus adeo propicius fuit deus vt he/
braycis greciſq; litteris parte maxima glorie dẽpta:oĩs quaſi Europa amplo
terraꝝ tractu:nr̃is vtat.Quibus delinita facultatũ oĩum ĩfinita ſplẽdẽt volu/
mina hoĩum geſta:deiq; magnalia perpetua ſeruãt memoria vt que vidiſſe ne
quiuimus ipſi eis opitulãtibus cognoſcamus:

Litterarũ latinarũ pri ma inuẽtrix

De Pantheſilea virgine Amazonum Regina:capi.xxiij.

Pantheſilea virgo Amazo/
nũ regina:tpibus Jepthbe
breoꝝ iudicis. q Jmpabat
hebreis anno mũdi. 4007.
hoc eſt añ aduẽtuꝫ dñi nr̃i ieſu xp̃i no
nageſimo ſecũdo ſupra milleſimũ ⁊ cẽ
teſimũ annũ:Orithee regine ĩ Amazo/
nũ regno ſucceſſit. Hãc ferũt ſpreuiſſe
oẽm decorẽ femineũ:⁊ ſupata oĩ mulie
bri molitie:arma iducere maioꝝ ſuarũ
aggreſſã ⁊ aureã comã galea tegere:ac
lat⁹ munire pharetra:⁊ militari nõ mu
liebri ritu currus ⁊ equos aſcẽdere:ſe/
q; pceteris reginis mirabilẽ exhibere:⁊ viribus ⁊ diſciplina tali auſa eſt. Cui
nec igeniũ validũ defuiſſe cõſtat:Cũ logat ſecuris vſuꝫ:vſq; ĩ tp̃s ſuũ penitus
icognitũ:ab ea fuiſſe cõpertũ: Hec igit audita hectoris troyani virtute:ẽt ĩui/
ſuꝫ ardẽter amauit.⁊ cupidine iclite ꝓlis ĩ ſucceſſionẽ regni ex eo ſuſcipiẽdei

Securis pri mũ inuẽtrix

tā grādē opportunitatē/cū maria ſuoꝝ copia/i auxiliū aduerſus grecos/facile
ꝓuocata deſcēdit. Hec eā clara grecoꝝ pricipū/pterruit fama qui hectori ar-
mis atqꝫ virtute cupiēs/qꝫ formoſitati placere/ſepiſſime certamina frequētius
armatoꝝ itraret. ⁊ nō nūqꝫ haſta pſternere/quādoqꝫ obſiſtētes gladio apire:
Et pſepe archu verſas i fugā turmas pellere. ⁊ tot tamqꝫ grādia viriliter age-
re: Ut ipm ſpectātē aliquādo hectorē i ſui admiratiōnē deduceret. Tādē dū
i cōfertiſſimos hoſtes hec virago pliaret ſola/ſeque vltra ſolitū tāto amaſio di
gnā reſpōderet/multis iā ex ſuis ceſis letali vulnere ſuſcepto/miſerāda medi
os iter grecos(a ſe ſtratos)occubuit. Alij tn̄ volūt eā hectore iā mortuo appli
cuiſſe Troiā/⁊ ibidē acri pugna ceſam. ¶ Eſſent q poſſent mlieres quātūcū
qꝫ armate mirari/i viros vnqꝫ icurrere auſas/i admiratiōnē traheret: qm̄ vſuſ
i naturā vertat alterā: quo hec/⁊ huiuſmodi lōge magis i armis homines fa-
cte ſūt/qꝫ ſint/quos ſexu maſculos natura fecit ⁊ occioſitas ⁊ voluptas vertit i
feminas/ſeu lepore galeatos.

¶ De Helena Tyndari regis filia capitulum. xxiiij.

Helena Tyndari oebalie re
gis ⁊ Lede formoſiſſime
mulieris filia: q ex ſua ad-
mirāda ⁊ icredibili pulcri
tudine credita eſt ſoliſ filia/⁊ Menelai
lacedemonū regis cōiunx tpibus pdi
cte pāteſilee regine pp diuturnū bellū
ex ea cōfectū toto orbi notiſſima efful-
ſit. hec itaqꝫ tāte pulchritudis iſigni-
ta fuit/vt ceteris oībus mulieribuſ me
rito pponi debeat. Fatigauit ⁊ ei pluri
mū diuinū illū diuini Ingenij virum
homeꝝ poetā añ qꝫ poſſet illā ſecūdū
mirabilē hu iusmuliebriſ deſcribit pulchritudinē
pcepta/ſatis cōueniēter carmine deſcribere. ¶ Preterea pictores ⁊ ſculptoreſ
multiciples oēs egregij/eūdē ſumpſere laborē: vt tā eximij decoris/ſaltē effi-
giē ſi poſſent/poſteritati relinquerēt. Ob hac tā ſpectāda pulchritudine/i laco-
nas theſeus ab athenis añ alios euocatus/virginē etate tenellā/i paleſtra ex
more ludētem/rapuit. Etſi pter oſcula pauca eidē quicqꝫ auferre nequerit tn̄
aliqualē labefactare virginitatis iiecit notā Que a fratrbuſ ab helectra The
ſey matre/ſeu vt alij volūt/a protheo egyptio rege/theſeo abſēte repetētibus re
ſtituta eſt. Et tādem matura viro/Menelao lacedemonū regi matrimonio cō-
iūcta eſt. Cui hermonā filiā pepit vnicā: poſt hec fluētibꝰ ānis/cū Ilionē rediſ
ſet paris/q ob ſomniū pregnātis matris/i yda fuerat expoſitꝰ ⁊ i lucta hectorē
frēm ſuperaſſet/nō cognitus/mortē crepūdijs oſtēſis/⁊ a matre cognitis euitaſ
ſe memor ſpōſionis ſpecioſiſſime cōiugis/ſibi a venere oblatā a ſe apud ydā
ſuam: Fabrefactis ex yda nauibus/regio comitatu ſociatus trāſfretauit i gre-
tiā: vbi a menelao hūaniſſime fuit hoſpitio ſuſceptus Ibiqꝫ cū vidiſſet helenā
celeſti decore cōſpicuā: atqꝫ i regio cultu laſciuiētē: ſeqꝫ itueri cupiētē: illico ca

ptus: ⁊ ex moꝛib⁹ ſūpta ſpe/captato tpe:ſcitilātib⁹feruoꝛe oculiſ.furti i pudico pectoꝛe/ignē ſue dilectiōis igeſſit. Ceptiſqꝫ/foꝛtuna fauit. Nā exigēte oppoꝛtu nitate/eo relicto/cretā Menelauз perit. Quā obrē paris helenā ita volētē/ſtatī rapuit. ⁊ ſue claſſi parate/cū maxima theſauroꝝ menelai pte ipoſuit. ⁊ ſic cū ea gaudēs(poſt multa picula)i troiā deuenit: Ubi ⁊ magno cū honoꝛe a pꝛiamo rege ſuſcepta eſt: hac huius mulieris illecebꝛa vniuerſa gretia comota eſt. Et cū greci oēs pꝛicipes/paridis pot ius iiuriā pōderarēt/q̄ꝫ helene laſciuiam(ea fruſtra ſepi⁹ repetita)i troye excidiū cōiurarūt. collectiſqꝫ vnanimiter viribus. cū mille ⁊ eo amplius nauibus armatoꝝ honuſtis/litus frigiū occupauere: ⁊ Jlionē ciuitatē obſederūt/fruſtra obſiſtētibus troyaniſ: Helena āt quāti foꝛet ſua foꝛmoſitas(ipſa met ex muris obſeſſe ciuitatis)pſpicue vidiſſe potuit. Cer nēs litus oē hoſtibus ꝯpletū/⁊ igne ferroqꝫ oīa deſolari. populos certamina inire/ac p metua vulnera/i moꝛtē ruere. ⁊ tā troyano q̄ꝫ grecāo ſanguīe/oīa fe dari. Que qdē tā ptinaci ꝓpoſito/repetita fuit atqꝫ detēta/vt dū nō redderet: p decenniū/cede multoꝝ nobiliū cruēta pſeuerauerit obſedio. Qua ſtāte hecto re iā moꝛtuo ⁊ Achile atqꝫ a pyrro acceꝛrimo iuuene paride trucidato helena quaſi puū ſibi foꝛet ſemel peccaſſe i:ſecūdas inijt nuptias: Nupſitqꝫ Dyophe bo iunioꝛi. Tādē troya ⁊ ilione vrbe a grecis euerſa: helenā greci menelao re ſtituere: Qui gaudētes nauī cū illa ꝯſcendit/patriā. ſ. repetiturus: ſꝫ tēpeſtatib⁹ acti/i Egyptū/ad polybū regē deuenerunt. Jndeqꝫ diſcedētes/atqꝫ p octo anniſ errātes (vt euſebius refert)i patriā tādē redierūt. Quid āt poſt reditū ſuū dōi egerit/aut quātū vixerit: ſeu quo tpe obijerit: nō hēmus: Jſocrates ꝟo grec⁹ hi ſtoꝛicus de helena plura referēs: dixit illā iā ſenio cōfectā: ⁊ i rugis faciē con tractā: p ſpecula viros illos foꝛtes iſpiciētē: lōgo riſu ridere cōſueuiſſe: q ꝓ tā caduca tāqꝫ fallaci re: tāto ardoꝛe ⁊ ptinatia ōpugnaſſent: Nō eni ob aliud ab homero pugnare grecos ſcriptū eſt. quā reſtituta helena ſe receſſuros ꝓmitte bāt. Jllā tn̄ ouidius nr̄ fleuiſſe nō riſiſſe refert cū ait. Flet quoqꝫ iſpeculum ru gas aſpiciēs anniles: Tyndaris ⁊ ſecū curſit bis rapta reqrit. Et ideo qa nō ſponte ſua rapta fuit: a viro ſuſcipi pꝛomeruit.

mille naues in troia

Jlionis cap tiuitas nota

De hecuba virgine pꝛiami Troyanoꝝ regis filia. capl. xxv.

HEcubā pclariſſimā troya noꝝ reginā eximij ſplēdo ris fulgētē hiſdē tpibuſ mi ſeriaꝝ certiſſimū documē tū oibus fuiſſe ꝯſtat. hec qppe Cypſei grecoꝝ regis filia fuit. quā virginē pr̄ i ꝯiugiū illuſtri pꝛiāo troyanoꝝ regi de dit ex quo cū ſecunda admodū foꝛet ō cē ⁊ nouē: vtriuſqꝫ ſexus genuit filios: Jnter quos iubar illud eximiū frigie ꝓ bitatis hectoꝛ fuit. Cuius tātus extitit militie fulgoꝛ: vt nō ſe tm̄ eterna fama ſplēdidū faceret/qnymo ⁊ parētes: pa

triácꝫ ꝑhemni nobilitauerit gl'ia: vex nõ tm̃ felicis regni decore ac multiplicis ꝓlis fecũditate fulgida facta fuit. qui vrgẽte aduerſa fortũa/orbi toto lõge cognita deueniret. Hectorẽ nẽpe ſibi dilectiſſimũ ⁊ Troylũ adoleſcẽtẽ/⁊ iã maiora viribus audẽtẽ imani Achilis ceſos/ea cede regni ſolidã ſpẽ ferẽ euerſã meſtiſſime fleuit. Sic ⁊ a Phyrro paridẽ trucidatũ/ide auribus naribuſcꝫ Deyphebũ obtrũcatũ atcꝫ turpiter occiſũ Ilionẽ igne cremari: Polytẽ p̃ris i gremio cõfodi: Priamũ ipm ſenẽ/ſecus domeſticas aras exẽterari: Caſſandrã filiã: Andromachã nuꝝ: ſecꝫ captiuã ab hoſtibus trahi: Polliſſenã añ Achilis tumulũ obtrũcari Aſtinactẽ nepotũ e latebris ereptũ/ſaxo illidi miſerãda cõſpexit. Et poſtremo i litore tracio tumulatũ adoleſcẽtulũ polydoꝝ polymiſtoris fraude occiſũ/cõpit atcꝫ fleuit: Quibus tot/tãcꝫ imanib⁹ oppreſſaꝫ doloribus i rabiẽ uerſã: ꝑ agros tracios/velut canis diſcerpẽdo ſe vlulaſſe dicũt. ⁊ ſic mortuã i tumulo Helles põtiaci littoris cui nomẽ a ſe Cynoſenia ſepultam.

De Poliſena predicte hecube regine filia: capitulum. xxvj.

Poliſena ipſius Hecube regie filia fuit: tã floride pulchritudis: atcꝫ elegãtie virgo: vt ſeuero pectori Achillis peliadis flãmas imittere potuerit cupidinis/eũcꝫ mr̃is hecube fraude in ſuã necẽ: nocte ſolũ i tẽplũ ↄducere O q̃ꝫ minus debito/lapſis troyanis reb⁹ ac viribus ⁊ ilione deiecto a Neptolomo i piaculũ maniũ p̃ris/⁊ ad eius tumulũ deducta ẽ. Ibicꝫ delicata adoleſcẽtula vidẽs acrẽ iuuenẽ gladiũ exemiſſe: flẽtibus circũſtãtibus oĩb⁹ adeo cõſtãti pectore: ⁊ itrepido vultu iugulũ ꝓbuit: vt nõ minus admiratio fortitudinis eius: q̃ꝫ pietas peuntis: moueret aĩos: Magnũ qppe ⁊ memoratu dignũ nequiſſe tenera etas/ſexuſcꝫ femineus molities regia: mutata fortuna/ grãdem opprimere virginis aĩum. Et potiſſimũ ſub victoris ⁊ hoſtis gladio: nõ nunq̃ꝫ preſtãtiſſimoꝝ viroꝝ pectora perſepe deficiunt.

De Caſſandra predicte pollyſenie ſorore capitulum. xxvij.

Caſſandra troyana ꝑdicte polliſene ex vno p̃re rege ſoror: vgo ⁊ ipa admodũ formoſa fuit. q̃ capta troya in ſortẽ agamenonis captiua ↄuenit: quã ſecũ Mycenas ꝑduxit: Vbi inocẽtiſſima puella a doloſa climeſtra ipſi⁹ agamenõis vxore itercẽpta fuit: Hãc (vt homerus ſcribit) cũ apolo plurimũ amaret. ⁊ eius cũcubitũ ſũmope expeteret: ipſa hoc munus ab eo expoſtulauit. qđ illi Apolo ſe datuꝝ iuramẽto affirmauit: cui illa petijt. vt vates fieret iſignis

⁊ mox ꝙ poſtularat obtinuit: volẽs poſtmodũ apolo ab ipſa ꝙ ſpopõderat. illa negauit. Quã ob rẽ idignatus apolo: cũ auffere qđ dederat neq̄ret: Egit vt nulla vn̄q̄ ſuis vaticinijs fides adhiberet. ⁊ ſic factũ eſt. vt qđ diceret tã q̄ fatue dictũ: a nemine creditũ ſit. Nã cũ ex raptu Helene futura mala patri ⁊ fratribus ꝑdiceret: nõ ſolũ credebãt ei ſed ⁊ verberibus duris caſtigabãt eã. Et iter cetera cũ micenis a meneleao traheret eidẽ ꝑdixit: ſibi a clemeſtra vxore ꝑparatas niſi dias atq̄ mortẽ. Cuius v̾bis cũ nulla daret fides ipſe micenas cũ ꝑueniſſet ab ipſa clemeſtra occiſus eſt. atq̄ ipa eiuſdẽ climeſtre iuſſu iugulata

De Penolope vlixis vxore capitulum. xxviij.

PEnolopes vlixis ſtrenuiſſimi viri vxor ex ycaro rege filia tꝑib⁹ troyani belli fuit: cũctis matrõis (teſte homero poeta) extitit ſãctiſſimũ ⁊ eternũ illibati decoris atq̄ itemerate puditie exẽplũ: Cui⁹ qdẽ pudoris vires p multũ accriter a fortuna (ſed fruſtra) agitate ſũt. Nã dũ eſſet iuuencula ⁊ v̾go ⁊ magne vetuſtatis ac elegãtie adoleſcẽtula, pr̃ illã vlixi matrimõio copulauit Cui cũ thelemachũ filiũ tãtũmõ pepiſſet mox: vlyxes laceſſentib⁹ troyanis: i bellũ cõceſſit. Ubi cũ p decenniũ pſeueraſſet. illa cõſtãti aĩo: p id tẽpus: oẽm viduitatis iiuriã ptulit: Sed ⁊ deniq̄: Ilione deiecto: cũ ceteri ꝓceres patriã repetẽtes: iſiniſtrã fortunã deueniſſent. Nauis vlyxis icertũ curſuz adeo tenuit. vt ab oibus mortuũ extimatus ſit. Qua credulitate: Anthiclia eius genitrix miſerãda: ad leniẽduz dolorẽ ſuũ laqueo vitã finiuit: Penolopes aũt cõſtãtiſſima atq̄ ſapiẽtiſſima: etſi egre plurimũ ferret viri abſentiã: lõge egregius: ſiniſtrã mortis illius ſuſpitionẽ ptulit: ſed poſt multas lachrymas: ⁊ vlyxem fruſtra ſepiſſime vocatũ: diſpoſuit cũ pr̃e ⁊ filio puero aĩo firmiſſimo caſtiſſimã: ⁊ ꝑpetuã ſeruare viduitatem: Uex cũ eſſet preſtãtiſſimis moribus: ⁊ elegãti forma plurimum iſignita: plurimorum nobilium expoſtulationibus vexata fuit. Eo maxime quia idies: vlyxis vite ſpes ⁊ eiuſdem redditus minueret: verum eo vẽtum eſt: vt penolopes ob faſtidium procatorꝝ i Rus abiret. Sed procatores ipſi: Ulyxis domũ occupare ceperũt. vt ita Penolopem iſtam his modis i ſuum prouocarẽt cõiugium: Sed caſtiſſima mulier metuẽſ ne forte ſui pectoris ſacri violaretur propoſitum: cũ iam cerneret viam negationibus auferri: diuino illuſtrata lumine terminis ⁊ aſtutia: iſeſtos ſaltem ad tempus fallendos eſſe eſt arbitrata. Unde iſtanter petijt ſibi liceret tã diu: expectare virũ: donec telam quam more regaliuz ceperat perficere poſſet: Quod cum egregij competitores facile ꝯceſſiſſent ipſa femineo aſtu: quicqd i die ſolerti ſtudio texenſ: videbatur: operi iungere clam reuocatis filis ſubtrahebat inocte Qua arte cum eos i regia vlyxis bona: aſſiduis continuis conſumẽtes: aliquamdiu luſiſſet:

nec iam amplius:videretur locum fraudi poſſe preſtari:pietate dei/factum eſt
vt ex pheycum regno/nauigans/poſt vigeſimuꝫ ſui diſceſſus annum/ſolus ⁊ i
cognitus vlyxes domum deueniret. Et ſuam penolopem fideliſſimam/ab iſidi
is ⁊ moleſtijs prouocantiū liberauerit. Que cū vidiſſet maritum:vix eū cogno
ſcere potuit. quo tandem cognito ipſum cum ingēti gaudio/diu deſyderatum
ſuſcepit:Et cum eo iocunda vſqꝫ in mortem deuenit. Cuius quideꝫ clariſſima
atque comendabilis virtus(cum rara certe inueniatur) maximo ⁊ eterno di-
gna eſt preconio/eo quia impulſa acri certamine:conſtantiſſime perſeuerat in-
concuſſa/vſque in finem.

De Cyrce maxima maga ⁊ Jncātatrice. capitulum. xxix.

Cyrces ſolis ⁊ Nimphe per
ſe(vt poete omnes teſtant)
filia/his temporibus quib⁹
⁊ penolopes / Jncantationi
bus ⁊ celebri forma famoſiſſima toto
orbi habita eſt. Quam ideo ſolis filiaꝫ
dixere/quia ſingulari floruerit pulchri
tudine/ac etiam herbarum omniū cla-
ruerit cognitiōe:Quaſobres i maximā
euaſit meretricem ⁊ notiſſimū ſcortuꝫ:
Unde vt liberius turpitudini vacaret/
relictis cholchis i Jtaliā venit:⁊ Ethe
um volſcorū montem:que de ſuo no-
mine in hodiernum vſqꝫ diem cyrceum dicimus/primuꝫ incollere cepit: Et li
cet multa/poetica de ea refferātur. videlicet quod magno preſtabatur ingenio
⁊ ꝙ ſuis blāditijs ⁊ incātationibus homines in eius amore ſucceſſos in bel
luas cōuerteret:Diuus tamē Aug. decimo octauo. de Ci. dei. nō hoc fabuloſū
ſed verum fuiſſe vtiqꝫ affirmat. Quia cātatis quibuſdaꝫ carminibus/aut infe-
ctis veneno poculis/i feras diuerſarum ſpecierum homines cōuertebat. Jnter
quos fuere vlyxis ſocij:eo Mercurij cōſilio ſeruato Qui cū euaginato gladio
mortem ei minaretur niſi:ſocios in priſtinam formam reſtitueret:ab eadeꝫ ꝙ
poſtulabat obtinuit. Uerum cū per annuꝫ apud eaꝫ permāſiſſet:⁊ Thelego-
nium ex ea ſuſcepiſſet filiuꝫ. ab eadem plenus conſilij diſceſſit. Eo tamē ſub
cortice ſenſuꝫ aliquē latere exiſtimo. Hec itaqꝫ(vt predictum eſt) haud lōge a
Cayeta cāpanie vrbe/ i quodaꝫ mōte ſeu inſula habitauit. qui Cyrceus ab ea
vſqꝫ hodie dictus eſt. Super queꝫ i cacumine poſtmodum Oppidum fabrica
tuꝫ cyrceum habuit nomen. Sicut teſtis eſt virgilius in. vij. Ene circha quod
aiunt Jncole/adhuc rugire beſtias diuerſi generis. Jn quo poſtmodum Tē-
plum per magnificum in eius laudeꝫ a gētilibus extructū fuiſſe dicunt: vbi ⁊
mōſtrabantur olim quedam Minerue antra et vlyxis filiam. Quo in loco de-
mum Romani pōtifices/Arcem condidere munitiſſimaꝫ. Que afflictis/roma-
nis rebus/barbarorum quā maxime tēporibus/auxilio ſemper fuit. Sunt etiā
qui dicant hanc feminam pici Saturni filij fuiſſe cōiugem/ eumqꝫ augurandi

docuiſſe ſcientiam: Quando autem/ſeu quo mortis genere/aut vbi hec defun
cta ſit Cyrces/non inuenio.

De Camilla volſcorum regina capitulum.xxx.

Camilla volſcoꝝ Regina/
ex Methabo rege/⁊ Camil/
la cōiuge nata/temporibus
labdon hebreorū Judicis.
hoc eſt ante chriſti domini noſtri ad/
uētum anno cēteſimo:ſupra milleſimū
⁊ cēteſimum.cū eſſet virgo memoratu
digniſſima/iter armata exertitia Ab ar
runte quodā ex hoſtibus/ſagita letali
ter percuſſa/cū mario ſuoꝝ damno ex/
pirauit. Que tante dignitatis ⁊ laudis
virgo fuit:vt i eius laudes virgilius lō
ga deſcriptiōe/ſeptimū Eneidorum li/
brū terminauerit:huius itaqꝫ mater regina cū primum eam peperiſſet/ emor/
tua eſt/qua mortua/rex Methabo pater/i ſui ſolaciū/ex materno nomine/ vna
tātum littera dempta/camillā nūcupauit. Cui quidem virgini/ab ipſo ſuo na
tali ſemper ſeuera fortuna fuit: Nā paulo/poſt matris obitū. Methabus rex
pater e regno pulſus nil aliud ſecū in nemore aſportauit/preter hanc paruu
lā filiā/pre ceteris rebus ſibi dilectā. quam cū in nemore detuliſſet/eam cū
magno labore/ferino lacte educauit. Que cū in validiorem deueniſſet etatē ce/
pit corpus ſuū:tegere:tātū pellibus ferrarū inde femineos labores a ſe oēs abi
tiēs corp⁹ ſuū multis laboribus aſſueſſere cepit:vt pote fundas circumagere
arcus tēdere ceruos capreaſqꝫ ſilueſtres inſequi/⁊ alia permulta ſuſtinere. In
deqꝫ iuuenū amores deludere/ac potētum procerū conubia omnino reſpuere:
vt virginitatem ſuā inuiolatam(quam dyane obſequijs deuouerat)poſſet in/
tegram obſeruare:Quibus quidē exercitijs virgo aſſuefacta/i patriū regnū
tādem cū gloria reuocata/etiam poſt adeptum regnū/virginitatis propoſitū
iflexo ſeruauit robore.demū cum Eneas e troya in Italiā perueniſſet/⁊ laui/
nam ſumpſiſſet vxorem/⁊ ob id bellum iter eū turnumqꝫ rutilum eſſet exortū
ipſa turni partibus fauēs/eidem cū grādi ſuorum agmine in auxilium venit ⁊
cum ſepius armata irruiſſet i hoſtes:⁊ die vna pugnans ex eis multos occi/
diſſet.⁊ nouiſſime dū corebū quēdam cybelis ſacerdotem auidius inſequeret
a quodam ex hoſtibus ſagitta percuſſā defecit cuius mors/maximū ſuis dā/
num itulit. Eam itaqꝫ Turnus cui auxilio venerat/poſt eius mortem laudare
volens/nō amplius habēs quid diceret niſi virginem eam nominare ait. O de
cus Italie virgo: Hinc puelle hodierne optimum caſtitatis ⁊ pudicitie exem
plū excerpere poſſunt.videre ſcilicet virginem ſui iuris adultam/⁊ pro libito
nūc huc/nūc illuc diſcurentem/aſſiduo labore laſciuias ⁊ imoderatos appeti/
tus prementem/delitias atqꝫ molitiē fugiētem/⁊ cōſtantiſſimo animo iuue/

nuʒ verba ſpernētem/quaʒ cuʒ viderint:ꝛ ipſe diſcant:quid eaſ in domo:quid vbiqꝫ deceat: Quia non conuenit virginem optare quod libet:nec etiam agere quod licet.

De Didone regina optima:capitulum.xxxi.

DJdo cui Elyſſa prius nomē fuerat/belli phenicuʒ regis filia/ꝛ pigmaleonis ſoror/ Siceyqꝫ optimi viri cōiūx temporibus dauid regis/ī precipuum viduitatis euaſit exempluʒ. Hāc itaqꝫ puellaʒ forma ſpetioſiſſimā/poſt belli genitoris morteʒ/pygmaleō predictus frater ſicheo ſeu Acerbe herculis ſacerdoti viro/vtiqꝫ īſigni ꝛ ditiſſimo: in cōiugio iunxit.Qui cōiugati iuicem ſanctiſſime ſe ſemper amauerūt:Erat preceteris mortalibus cupidiſſimus pygmaleon auri/ſic ꝛ ditiſſimus ſicheus.Quem pygmaleō cupiditate tractus/per fraudem occidit icautum.Quod cuʒ cognouiſſet dido/adeo ī patiēter tulit/ vt vix a morte potuerit ſe abſtinere:Sane cum multū temporis cōſumpſiſſet ī lachrymis:ꝛ fruſtra/ſepius dilectiſſimū ſibi vocaſſet ſicheum:atqꝫ ī fratreʒ diraſ omnes maledictiones expetiſſet/īſomnis monita/fugaʒ capeſſere deliberauit. ne forſan/ ꝛ ipſa aliquādo auaritia fratris/traheretur ī mortem Et poſita mollitie feminee/ac firmato ī robur virile animo(ex quo poſtea didonis nomē promeruit quod latina lingua virago ſonat)ſumpta occulte fratris claſſe/ cōfeſtiʒ naualibus ſotijs compleri iuſſit.Et nocte ſumptis theſauris omnibus/ quos viri nouerat eſſe/ꝛ quoſcūque fratri ſubtrahere potuit/clam nauibus imponi fecit.Et excogitata aſtutia/pluribus ī volucris harena repletis/ ſub figmento theſaurorum ſichey ī videntibus omnibus eaſdem onerauit.Et cum iaʒ altuʒ teneret pelagi:mirātibus ignarisī mari probici:iuolucra iuſſit. ꝛ lachrymis ſe mortem ꝙ̄ diu deſyderauerat:theſaurorum ſichey viri ſubmerſione :adinuēniſſe teſtata eſt.ſed ſotijs compati:quos nō dubitat:ſi ad pigmaleonem irent: diris ſupplicijs(vna ſecum) ab auariſſimo rege ſcarnificari:Sane ſi ſecuʒ fugam arripere vellēt:nō ſe illis:ꝛ eorum opportunitatibus defuturaʒ aſſeruit: Quod miſeri naute audiētes(ꝛ ſi egre) natale ſoluʒ:patrioſque penates relinquerēt:timore tamē ſeue mortis exteriti:ī cōſenſſum exilij:venere facilies:ꝛ flexis proris:ea duce:ī cyprum Inſulaʒ vētum eſt:vbi virgines veneri ī littore lamēta ſuorum more ſoluētes ad ſolatium Iuuētutis ꝛ prolem procreādam rapuit: Et Iouis antiſtitem cuʒ omni familia premonitum ꝛ magna huic fuge ſubſecutura:vaticinātem ſociuʒ peregrinationis ſuſcepit.Et iam creta poſt tergum ꝛ Sicylia adextris relicta:ī Affricuʒ litus flexit.ꝛ Meſſuliorum oraʒ radēs ſinum ītrauit.poſtea ſatis notum:quo tutam nauibus ſtationeʒ arbitrata:dare pauſillum quietis fatigatis remigio ſtatuit.Ibidemqꝫ cōſiſtēs:ne iiu

riam a colis facere videretur ꝛ ne quis eam magnū aliquid ſuſpicaretur factu ram: Nō amplius. ꝗ̃ quātum poſſet bouis corio occupare: ad ſedem ſibi cō ſtituēdam ab acolis: telluris partē mercata eſt. At illa prudētiſſima aſtutia vſa cōfeſtim bouis corium i victis tenuiſſimis cōcidi mādauit: ꝛ lōge plus ſo li: quam vēditores arbitrati ſūt: ampleri eſt. Et auſpitio equini capitis bellico ſiſſimam cōdidit Ciuitatem: quam carthaginem. nūcupauit: ꝛ ipſius Arcem a corio bouis Byrſam: ſotij autem eius fuge vidētes vrbis principium ac the ſauros didonis inumerabiles: animati illico ſurrexere: ꝛ vrbis menia templa ꝗ̃: ac forū: cū edifitiis publicis ꝛ priuatis erigere ceperūt. Ipſa autē datis po pulo legibus ꝛ norma viuēdi: cum repēte ciuitas euaſiſſet egregia: ꝛ ipſa i fa ma iclita: iuiſe pulcritudinis: ꝛ iaudite virtutis: atꝗ̃ caſtimonie per omnem affricam delata eſt: Quam obrem: cū i libidinē proniſſimi homines affri ſint: Factum eſt vt rex libie i cōcupiſcentiam veniſſet eiuſdem. Qui eam a pricipi bus vrbis ſub belli denūtiatione i cōiugiem poſtulauit. Quod cum ipſa reſciſ ſet: ꝛ ſua ſeque ad omnem caſum pro ſalute vrbis ꝛ patrie damnaſſet: egre tulit verū terminū impetrauit: ifra quem ſe ad virum ituram promiſit. Qui cum ve niſſet cōſtructo ingēti rogo iemineētiori vrbis parte: quaſi ſichey olym placa tura manes. ꝛ pulla tecta veſte: ceremonijs varijs paratis: ac hoſtijs plurimiſ ceſis: illū aſcendit. Et aſtātibus ciuibus atꝗ̃ expectātibus quid nam factura eſſet. Que cum omnia pro votis egiſſet. cultro quem ſub veſtibus geſſerat ere pto: ac caſtiſſimo pectori apoſito: dixit. O ciues cariſſimi: vt vultis ad virū va do: vocatoque ſycheo iquit. Ego tecum venio vir amātiſſime ad iferos. Et vix verbis tam paucis finitis icultrum ꝛ i Ignem ſe ſe precipitem dedit ꝛ auxilijs fruſtra admotis: cum perfodiſſet vitalia: pudiciſſimum ſanguinem effundens iuit i mortem. De hac didone: mulierum omnium certiſſimum decus. diuus hieronymus cōtra Iouinianum ſic inquit. Caſta dido carthaginem cōdidit: ꝛ pro caſtitate vitam finiuit quia maluit ardere quam nubere: ꝛ rurſus (inquit) eadem vrbis in caſtitatis laude finita fuit. Quia Haſdrubalis vxor capta ꝛ incēſa vrbe/cum ſe cerneret a Romanis capiēdam eſſe: apprehenſis ab vtroꝗ̃ latere paruulis filijs iſubiectum domus ſue deuolauit icēdium Igitur ꝗ̃diu carthago ſtetit dido pro dea habita fuit: ꝛ merito quidē ab illo gētili popu lo quia: fuit Inuiolatū puditicie decus: infracteque viduitatis venerādū ſpe cimē. Quam vellem vidue chriſtiane cōſiderare dignarentur. Videre ſcilicet mulierem gētilem infidelemque: cui adhuc chriſtus nūdum aduenerat: nec vl la ſalutis ſpes inerat: ſed ſolū ad cōſequendam laudem perituram: tam per ſeuerāti animo: tamque forti pectore i mortem vſꝗ̃ pergere: ꝛ nō aliena ma nu: ſed ſua illatam: anteꝗ̃ inſecūdas trāſiret nuptias: anteꝗ̃ ſuū venerādiſſi mū obſeruātie propoſitum violari permitteret. Igitur carthaginenſes ciues reginam didonem mortuā cū maximo luctu meroreꝗ̃: pro viribus non ſo lum humanis: ſed ꝛ diuinis extulere honoribus. Nec tantum publice ma tris ꝛ regine loco: ſed deitatis inclite habita eſt: atque eam exquiſitiſſimis ſa crificijs ſemper coluere.

Carthaginis vrbiſ conditio

De Sabba Regina que Nicaula proprio noīe appellabat. capi. xxxiij.

Nicaula ethiopum Regina/ quam ſacer tertius Regno
rū liber/Sabaz nomiat cui
⁊ dominus in euāgelijs te-
ſtimonium dat:q̄ indie iuditij veniet
cum viris generationis icredibile ⁊ cō
dēnabit eos.quia venit a finibus terre
audire ſapientiam ſalomonis ante chri
ſti domini noſtri aduētum:anno deci-
mo nono/ſupra milleſimū hoc eſt tem-
pore ſalomonis:regis nō ſolum diuiti-
is icomparabilibus/ſed ⁊ ſcientia atq̄
iſigniſſimis moribus euaſit ſplēdida:
Hec itaq̄ Merore cuiuſdam Nili iſule apud Ethiopiam regina fuit potētiſſi
ma:Que cum omni doctrina atq̄ ſapiētia eſſet imbuta/audiēs crebro perma-
ximaz regis ſalomonis ſapiētiam/virtutemq̄/ac prudētiam deſyderio eius ca
pta ⁊ mirabūda/ad vidēdū eū/hieroſolimaz venire diſpoſuit.Et magnifico co
mitatu:ac ſplēdido ſumptu ſuſcepto(ſuo iſigni regno derelicto)per etiopes egi
ptioſq̄/⁊ rubri maris littora/atq̄ arabū ſolitudines:tādem multo labore hie
roſolimam peruenit:eum auditura:A quo ⁊ ſūmo cū honore ſuſcepta eſt Cui
cum primo enigmata ⁊ queſtiones que ei prius iſolubiles videbantur / atque
ab ipſo de agnitione veri dei:⁊ de creaturis mundi/nec nō ⁊ de immortalitate
anime ⁊ iudicio futuro quod apud eam ⁊ apud doctores eius gētiles dum ta
xat philoſophos incertum:manebat propoſuiſſet ⁊ earum ſolutiones ab eo ve
lociſſime audiſſet:vltra cōfeſſa eſt ipſius ſapiētiam:lōge famam exceſſiſſe: Vi-
dēſq̄ culmina regalia mirabatur:eorumq̄ pulchritudine mira:delectabatur ⁊
magnitudine egregia nihilhominus ⁊ de diſpoſitione fabricarum varia :i qua
multam regis prudētiam aſtutiamq̄ cernebat.plus tamē eam obſtupeſcere fa
ciebat:domus que ſilua libani vocabatur:⁊ quottidianarum opulētia cenaruz
⁊ apparatus eius:⁊ miniſterium:⁊ veſtes miniſtrātium eorumq̄ decēs circa
ſuum offitium diſciplina.precipue tamē ſacrificiaque quottidie deo celebrabā
tur:⁊ ſacerdotum circa hec:necnō maxima leuitarum diligētia: Hec videns
diebus ſingulis nimis admirabatur.Et cum nō poſſet tacere miracula que vi
debat:verbis voluntatem ſui cordis apperuit.dicens ad regem:quibus ſuam
mētem victam eſſe mōſtrabat.Cuncta inquit o rex que per auditum ad noti-
tiam:cum quedam icredulitate ſeu dubitatione ſuſcipiūtur tuorum vero bo-
norum:que ⁊ ipſe inte poſſides:hoc eſt ſapiētiam ⁊ prudentiam:⁊ que tibi pre
ſtantur ex regno:non eſt mendax fama:ſed vtiq̄ vera:licet multo minor q̄ꝫ in
preſenti cōſpitio: Nam opinio auribus quidem aliquid ſuadere nititur :di-
gnitas vero rerum:non ita fieri nota:ſicut aſpectu ⁊ ipſa preſentia comproba-
tur:Ego ſiquidem neq̄ his que nūciabantur:propter multitudinem ⁊ magni
tudinem credēs:multo potiora cōſperi ⁊ beatum dico populum tuum ſeruoſ
q̄ tuos pariter ⁊ amicos:qui quottidie tuo fruuntur vultu:⁊ tuam ſapiētiam
audire promerent.Quis etiā nō benedicat deū:ſic hāc prouintiā ⁊ eiꝰ habita

tores/ vt te ad regium culmē eueheret. Et ad oſtendendū ſue mentis affectū ſtatim ſuis apertis theſauris viginti auri talenta regi obtulit. ⁊ Aromatū īfini tam multitudinē/ac lapides ꝓcioſiſſimos multos ❡ Et īter cetera etiā(vt io ſephus hiſtoric⁹ in octauo antiquitatū libro ſcribit(quaſdā arbuſculas ſeu radices balſama ſudātes/quas ſalomon ipſe nō lōge ab hieroſolimis ī mōte engadi plantari iuſſit ⁊ coli Verſaq; vice a ſalomone maioribus ſuſceptis mu neribus. ſūma cū laude ī patriam rediit: hāc eādem ſibyllā vatem fuiſſe co meſtor dicit deiq; cultricem/que eidē ſalomoni futura predixit: In que/lignū quoddā oſtēdit: quo vir affigēdus eſſet cuius morte eius regnū eſſet cōſumē dum qꝫ ⁊ factum eſt. Id quippe lignum(vt aiūt)ī probatica piſcina tēpore paſ ſionis dñi noſtri ieſu chriſti inuētum fuiſſe perhibet quo ei⁹ crux a iudeis cō fecta eſt. hāc nō nulli ab egyptyorum regibus deſcēdiſſe ferūt Et vt predictū eſt/meroē ī hili īſulam regnū habuiſſe/vbi ⁊ tam grādi diuitiarū copia abū dauit/vt credatur omnes mortales ī hac vita exceſſiſſe. hec īcongruum aliqui bus profecto videri debet Quia ea ī Inſula(que ꝑmaxima eſt)aurum ⁊ argētū ferrumq; permultum effodiūtur ⁊ lapides precioſiſſimi reperiūtur multipli ces: atq; hebenū lignum ibidem naſcitur ī ea tamē diuitiarū abūdātia tanta hec regina preſtātiſſima: vllis delitiis: aut ocio ſeu molliciey feminee ſe ſe de dit: ſed virtutibus oīno īherēs ſciētias permultas perdiſcere curauit. ❡ Hec itaq; regina Sabba chatollicam Eccleſiam figuraſſe per omnia viſa eſt/que ex gētili populo venit audire ſapiētiam ſalomonis: hoc ē veri pacifici domini nr̄i ieſu chriſti venit primo quidem temptās eū ꝑ queſtiones ⁊ enigmata: que ei prius īſolubiles videbant. de agnitione veri dei/⁊ de creaturis mūdi: ⁊ de im mortalitate aīe: atq; iudicio futuro: quod apud eam. ſ. Eccleſiam ⁊ apud do ctores ⁊ philoſophos eius gētiles īcertū ſemper aut dubiū manebat. ⁊ abſol uitur ab ea: Venit etiam ī hieruſalem ad viſionem. ſ. pacis : cū multitudine ⁊ virtute multa: nō cū vna ſola gente: vt prius ſynagoga que ſolū habuit hebre os: ſed cū totius mundi gētibus venit: deferēs munera digna chriſto: ideſt bo na opera que ad deum per odorem ſuauitatiſ aſcendūt. ſed ⁊ auro venit reple ta ſenſibus ſine dubio/⁊ rationabilibus diſciplinis: Detulit etiam lapidem ꝓ cioſum. per quem ornamēta morū poſſumus ītelligere: Cum hoc ergo appara tu regina ſabba hoc eſt Eccleſia chriſtianorū ītrare debet ad pacificum regem chriſtum ⁊ tunc ipſe aperit cor ſuum in confeſſione ⁊ penitentia precedētium peccatorum. Et locuta eſt omnia ei/que erāt ī corde ſuo: Propter quod ⁊ chri ſtus: qui eſt pax noſtra enūtiauit ei oīa verba eius ⁊ nō eſt verbū: quod omiſ ſerit rex ⁊ nō enūciauerit regine ſabbe. i. eccleſie ex gētibus cōgregate. Quod ſi ītueamur diligēter eccleſie ſtatum ⁊ eius diſpēſationes)ordinationeſq; ipſius cōſideremus. tūc aduertemus quomodo regina mirata ſit omnem prudētiam Salomonis. quoniam quidem eruditi viri prudētiam de humanis negotiis: ſapiētiam vero de diuinis ītelligi volunt. Vidit quoq; ⁊ domum quam edifi cauit/ſine dubio īcarnationis eius miſteria: Vidit ⁊ cibos Salomonis : illos putādum eſt: de quibus ipſe dicebat: Meus cibus eſt/vt faciam volūtatem ei⁹ qui miſit me/vt perficiam opus eius. Et vidit ordinē puerorum eius. Et ī hoc ēt putādū ē ⁊ dicēdū ordinē Eccleſiaſticū qui ī epiſcopatus ⁊ pſbiterii ſedib⁹

Balſami pri ma plantatio

habetur·Sed ꝛ vini fuſores vidit eius arbitrãdũ eſt doctores dici: qui verbũ dei ꝛ doctrinam:quaſi vinum populis miſcent:quãdo auditorum corda letifi cãt:Uidit ꝛ holocauſta eius orationum ſppplicationumq̧ ſine dubio miſte/ria: Hec omnia ergo vbi vidit in domo regis pacifici chriſti Sabba regina/ob ſtupuit ꝛ ait:ad eum:Uerus eſt ſermo quem audiui i terra mea:de verbo tuo: ꝛ de prudentia tua:propter enim verbum tuum:quod agnoui verum eſſe ver/bum:veni ad te:Omnia enim verba que dicebantur ꝛ que audiebam: cum eſ/ſem in terram meam:a doctoribus ſeculi ꝛ philoſophis:nõ vera: Jſtud autem ſolum verum eſt verbum:quod eſt inte

De Panphyle greca Bombicis inuentricis.capitulum.xxxiij.

PAmphilem quãdam grecam fe/minam :que quoddam bonum reypublice attulit temporibus Salo/monis fuiſſe:ꝛ generoſa virtute floruiſ ſe compertum eſt. Hec quippe ꝛ ſi am pliſſimis titulis decorari nõ poſſit .ta mẽ quoniam aliquid rey.pu. addidit boni ſua portione laudis/taciturnita/te noſtra fraudari nõ debet.Que cum eſſet ingẽtis igenij femina:prima(vt q dam auctoris volũt)ex arbuſcullis vo latilem Bombicem collegit.ꝛ illã a ſu perfluitatibuſ miro modo pectine pur gare primum cepit/ꝛ purgatam colo appoſuit.atque etiam ex ea filum trahe/re cepit/ꝛ inde texere voluit/ꝛ alios itidem docuit.Et ſic illũ vſum euſq̧ vni uerſis icognitum itroduxit.Cuius rey ratio excogitata:oſtẽdet facile:quãtum i reliquis agẽdis:debuerit hec femina valuiſſe.

Bombicis vſus prima inuentrix . ꝛ reliqua ad cũ punctia

De Athalia ſceuiſſima hebreorum regina.capi.xxxiiij.

ATHalia hieroſolimorꝝ re/gina femina ſiquidez neqſ/ſima nõgẽteſimo ante chri/ſti domini noſtri aduentuz anno regni hieroſolimitarum per ty/rannide adepta poteſtatem . regnauit annis ſeptem:hec quippe femĩa achab regis Jſraelitarum ex illius peſſime ie zabelis femie vlyxis filia fuit.que qua lis mater:ꝛ ipa vtiq̧ extitit:nuptaq̧ fu it iorã ioſaphath filio regiſ.ſ.hieruſalẽ Et tãdẽ ioſaphat marito atq̧ ochozia filio natu maioꝛ/morte ſublaſ/iorã vir eius ꝑter oĩum oppynionẽ:rex hieruſalẽ coronatꝰ ẽ:q ꝛ hãc cõiugẽ maledictã

voluit eſſe reginam: Cui ſplēdori/Achab genitore defuncto/Joram frater eius
patri ſuffectus/ſuo ſolio nō modicū ſplēdoris iniūxit. Temporis vero ſucceſ
ſu/multis prius agitata Infortunijs(viro iā defūcto(ochoziā filium ſuū vidit
in patris trono ſedētem. Sane cū ꝛ ipſe Ochozias filius ſagitte ictus iuiſſet in
mortē truculēta mulier i deſyderiū regnādi accēſa/cum memorabile excogi-
taſſet facinus/ꝛ animum ſatis ad perpetrādū collegiſſet/pulſa feminea pieta-
te/nō ſolum dare lachrymas mortuo filio omiſit. Quinymo i ampliores fletuſ
ſi femineum illi cor fuiſſet progreſſa/madēte adhuc terra cruore nati/in omnē
dauitice ſtirpis expediuit gladios/ꝛ tam diu in illam debacchata eſt/donec ex
maſculis nullum omitteret. quin per vulnera i necem compelleretur. Solus
quidam tante imanitati ſue Joas Ochozie regis paruulus filius ſubtractus
eſt/ea nō aduertēte: Nam Joſabeth eiuſdem filia: ꝛ ochozie olim ſoror furtiue
ſubtractum paruulum i domum ioiade pōtificis viri ſui/ſeruādum nutriēdū
que itulerat. Et ſic per tot impie occiſorum ſanguinem/mulier audax/tanꝙ in
uacuam ſuo opere poſſeſſionē/regium ſolium cōſcendere auſa eſt/ꝛ regalia di
ſponere cūcta: Reſplēduit itaqꝫ Athalia hec dyademate regio/ equidem ma-
gna purpureo reſperſa cruore ſpectabilis/ꝙ regia nota: Sane ſicuti vltro ino-
cuas dauitice ſtirpis animas/gladio truculēta ſeuierat/ſic i ſuos exaſperatos/
alienos ſenſiſſe potuit: Joram quidem Iſrael regem fratrem ſuum i agro Na
both iacētem per mille vulnera canibus vidiſſet exibētem/capiēs potuiſſet fa
cile/Sic ꝛ iazebelem matrem/regijs ornatam/e turri ceſa deiectam: ꝛ diſcurēti
um calcatam pedibus/ꝛ plauſtrorum rotis attritam: vt i cenum verſa/nullum
i fauſti corporis remaneret veſtigium: Sic ꝛ ſeptuaginta fratres ſuos vna
hora/apud Samariam(victoris iuſſu) percuſſos: ꝛ pallis īfixa eorum capita:
egregij facinoris argumenta preſtantia. Sic ceteros quoſcunque cogna-
tos/nec vnus euaderet/qui eiuſdem percuſſoris ferro cōfoderetur. Et poſtre-
mo ne ſanguinolēta ꝛ ſceleſta mulier pertrāſiret impune/ſe cum ſeptem(vt pre
dictum eſt)regnaſſet annis. opera Joiade pōtificis/eleuato ioas nepote ſuo in
regem/quem ipſa cum reliquis arbitrabatur occiſum e regia ſede/ſerui detra-
hi vidit. ꝛ clamāte i eam populo/militum manibus dedecoroſe ad portam vſ
qꝫ mulorum fruſtra clamātem atqꝫ minitātem deduci/ibiqꝫ pro meritis/turpi
ter trucidari: vt nō alia via/ad īferos pergeret nocua/ꝙ innocuos ire coegit. ſic
egit diuina Juſticia. que etſi differat/nō obliuiſcitur tamē/agitqꝫ ſeueriori ſup-
plicio/i quos diu expectatos/mores mutari nō videt. qꝛ dum cogitare neglegi
mus/credere nolumus/nec emēdari curamus: ꝛ noſ ipſoſ amplirioribus flagi
tijs illigamus/dum minime arbitramur abſorti procella/dum nō prodeſt miſe
ri comiſſa ōflemus. Hec oīa ex quarto regnoꝝ. ꝛ ſecūdo paralipomenis/ac no
no Joſephi hiſtorici libris excerpta ſunt.

De Gaya Cirilla Tarquini priſci. Ro. regis vxore capi. xxxv:

Gaya cirilla ethruſca femia tarquini priſci romanoꝝ regis vxor gratiſſima tpib⁹ ioſie regis Jude: ideſt an̄ xpi domini noſtri aduētuʒ anno vigeſimo ſexto: ſupra ſexcēteſimuʒ: cum tarqnio viro ſuo rege: i regnuʒ romanoꝝ feliciſſime itrauit: Que cuʒ eēt preſtātiſſimi ī genij femina: quātūcūqʒ regia ꝯiunx: et i regio ſolio ſublimata/ nō eſt paſſa ocio torpore: Quinymo/ cū ſe lanifitio iter cetera dediſſet: qđ credam eo tēpore apud latinos honorabile: adeo in illo/ egregia opifex et ſollicita euaſit: vt inodiernū vſqʒ diem ſui nois fama ſit ꝑtenſa: Nec eam obrem toto tpe vite ſue/ publico caruit munere: Nā cū ob hoc apud Romanos mirabilis et amantiſſima haberet femina: Inſtituto publico cautum eſt. vt ab intrantibus nouis nuptijs primitus ſponſoꝝ ſuoꝝ domos. vna queqʒ rogaret quo vocaret noie: rogataqʒ/ ſe eueſtigio gayam vocari profiteret. quaſi ex hoc ſumpture eſſent: future frugalitatis fortunā bonā: Quod quātūcumqʒ apud iſolentes modernoꝝ aios/ videat pminimum: nō dubitem quin apud prudētiores illius ſeculi ſimplicitate penſata/ optime et plurimum laudande mulieris videatur iuditium.

De Saphone leſbia iſigni poetrice capitulum. xxxvj.

Saphici verſus pria iuētrix

Saphos poetrix leſbia ex claris parentibus atqʒ honeſtis genita/ diuiniqʒ prope ingenij puella/ hiſdem temporibus quibus et predicta gaya in oi genere metri plurimum claruit. et iter cetera Saphicū verſum prima iuenit: que adeo generoſe mentis fuit/ vt etate florens et forma: nō cōtenta ſolum litteras iungere plurimas: ſed ampliore feruore: animi ingenijqʒ viuacitate ſua ſa ſtudio peruigili conſenſo: per abrupta parnaſi montis: ſe felici auſu: muſis immiſcuit: A quibus gratia accepta modulos lyricos exprimere nō dubitauit. Aqua id genus verſuū Saphici dicti ſunt: De qua Ouidius noſter in ſecundo de triſtibus ſic meminit dicens: Leſbia quid docuit Sapho niſi amare puellas: Et de remedijs libro ſecundo: Me certi Sapho meliorem fecit amice: et propterea illi erecta fuit Statua enea: et ſuo nomini dicata: eo ꝙ inter celebres poeatas fuerit numerata. Eius tamen opera multorum negligētia amiſſa ſunt. Uerum ſi danda ſit omnibus fides: et ipſa infelici amore

fuit corrupta: Quia ſeu facecia: ſeu decore: ſeu alia grã cuiuſdã iuuenis dilectõe vna itollerabili peſte capta alias occupata/cũ ille ſuo dſyderio nõ aſſentiret: i gemiſcẽs i eius obſtinatã duritiẽ/dicũt verſus flebiles eã ceciniſſe: Quos Elegos fuiſſe dicũt. Cuȝ tali ſint elegi materie attributi: Jlla tñ demum ſpe omni fruſtrata: deſperata: ex leucano ſaxo ſe precipitem dedit: atq3 interijt.

De Saphone altera vate Erexea capitulum. xxxvij.

Saphoaltera nobiliſſĩa vates Erexea fuit: ⁊ ipſa diuini Jngenij poetrix lõge añ pdictam Saphonẽ: i eodẽ carminũ muner plurimũ claruit ⁊ plectruȝ iter cetera ſue virtutis munera iuenit: Que cũ ob ſuã maximã eruditionẽ: cuidã ditiſſimo viro nupſiſſet: eidẽ dydamũ ſolũ peperit filium: hec itaq3 cũ apud Aſyaticos oẽs ob admirãdã doctrinã maximo haberet i pretio iter ceteras eius diſcipulas: preſtantiores anagorã mileſiã: cõgillã collophoniã: ⁊ Euthemã ſalaminã habuit quibus ⁊ lyricos verſus pluref edocuit: Scripſit autem hec lyricos modulos. Epigramata: Elegias: Jãbos: atq3 monades multos: qui mulieris eruditionem preſe fere videntur. plictri muſici inuentrix

De holda nobiliſſima hebreoȝ prophetiſſa. capitulus. xxxviij.

Holda preclariſſima hebreoȝ prophetiſſa: ſcelũ eiuſdẽ: gẽtis nobiliſſimi ac pclariſſimi viri vxor/helchieq3 maximi ipſorum põtificis genitrix: ⁊ ipſa eadẽ tẽpeſtate i hieruſalẽ prophetie dono mirabiliter inſignita fuit ac maximo apud Joſiam regem optimum: eſt habita i pretio: Cui cũ vaticinãdo multa ac pluriora predixiſſet: ẽt hieroſolimoȝ euerſionem: ac populi ipſius trãſmigrationẽ ⁊ diſperſſionẽ dicẽs. diuinitatẽ qdẽ iã dcreuiſſe ppli ⁊ ciuitatis ruinam ⁊ quod iam ꝯtra eos protuliſſet/amplius ĩfirmari precibus nõ poſſet. i. vt populus nõ intereat: aut nõ de prouincia pellatur: aut bonis tunc preſentibus minime priuentur: duȝ trãſgreſſi fuiſſent leges: ⁊ tãto tẽpore penitẽtiã nõ egiſſent: prophetis monentibus vt ſobrie viuerẽt: ⁊ i pietatis ſupplicia deuitarẽt: que faciẽda dicebat vt crederẽt q deus eſt. ⁊ nequaq3 mẽtitus i verbis/q̃ p pphetas ſuos prenuntiauit: pp Juſtitiã tñ regis retinendas iſtas erũnas: ⁊ poſt eius obitum definita

ſupplicia populis inferēda:his a muliere ꝓphetes dictis:q miſſi fuerāt a re ge:remeātes domū eidē retulerūt. hec itaqꝫ ꝛ alia multa ꝑdixit holda: Qui hꝰ qdem meritis ꝛ gratijs:ꝛ dilectiſſimā deo optimo fuiſſe haud dubiū eſt:ꝛ ꝑ ceteris hebreoꝝ mulieribus magno dignā preconio:vt i quarto regnoꝝ libro ꝛ decimo antiqtatū Joſephi perpulchre ſcriptum habetur.

De Tamiri Scytharum Regina capi. xxxviiij.

Tamiris Scythaꝝ illuſtriſſima regina tpibus Cyri ꝑſarū regis:hoc eſt qngēteſimo:nono ꝛ trigeſimo anno añ xpi dñi noſtri aduētum fuit inſigne nobilitatis ꝛ nota/admodū cōſpicua femia/qꝛ idomitas pſas ſibi armis ſubegerit/ac eiſdē multis annis imperauerit. Hāc itaqꝫ mulierē ex qbuſ parētibus ortū habuerit/aut cui conubio ſe iūxerit/autētico qdem auctore nō cōſtat. Eius aūt regnū Scythicū/eſt iſte rili loco:ꝛ ſub gelida celi plaga/ripheiſ yperboreiſqꝫ mōtibus annexū:Sūtqꝫ(vt a nobis i ſecūdo chronicoꝝ noſtroꝝ libro dictū eſt)eo i regno ſeu ſolo/hoīes admodū ſilueſtres ꝛ paupes:ſed ſem ꝑ iuicti/ꝛ eo vſqꝫ a maximis etiā regibus plurimis bellis laceſſiti iuicti ſemper extitere: Huic aūt Cyrus pſaruꝫ rex:cū vniuerſaꝫ ſibi ſubdidiſſet Aſyam/ auiditate latius dominādi bellū mouit. Cuius cū prenouiſſet aduētū Tamiris/nō vt femina territa latebras petijt/ſeu leges pacis expoſtulauit. Quīymo/ cōgregatis copijs ſuis/ꝛ dux belli ſui facta/cū poſſet nauato ope obſiſtere/i ſuos fines eū itrare paſſa eſt. arbitrata lōge melius expugnari cyri rabiem infra terminos ſuos/qꝫ extra poſſe:Et certior facta/eū ad iteriora regni penetraſſe: adoleſcētulo filio ſuo vnico/tertia parte copiaꝝ comiſſa:iuſſit vt cyrodoniā pugnaturus pergeret:Cyrus vero tā qualitate locoꝝ ꝛ gētiū moribus pēſatis/qꝫ auditis. Sentiēs veniētem cū exercitu iuuenē:fraude qꝫ armis eū potius vincere ſtatuit:Caſtriſqꝫ vino(qđ nōdū nouerāt ſcythe)epuliſqꝫ ꝛ delitijs ceteris cōfertis relictis/fugā finxit:Que vacua cū itraſſet Juuenis/quaſi victor hoſteqꝫ fugato/letus cū ſcythis ſuis:nō ad bellū/ſed ad epulas iuitatus/ ample cibos ꝛ pocula icognita igurgitare ceperūt/ex quo ſoluta diſciplina militari/ſomnus affuit:quo ſepulti/ſupueniēs Cyrus/illū cū reliquis dedit i mortē/ꝛ quaſi certus victorie/ad vlteriora ꝓceſſit. Tamiris aūt cū audiſſet ſuoꝝ cedē/ etſi plurimū ob vnici filij necem vidua moueref:nō tñ feminco more ſe dedit i lachrymas/qnymo illis ira ꝛ vindicta ſe datis cupiditate/cū reſiduo copiarū/ea arte qua captū filium audierat:etiam ſi nō omitterentur referta poculis caſtra hoſtem(licet aſtutiſſimus foret) capi poſſe exiſtimauit. ꝛ locorum gnara/fugā ſimulans:auidum ſectatorem:inter ſteriles horridoſqꝫ mōtes:nō lōgo viaruꝫ tractu dedurit atqꝫ cōduxit:ꝛ inopem fere omnium opportunitatuꝫ iter aſpa

ſaltuſqꝫ mõtium conuerſa cum omni fere ſuo exercitu eum deleuit nec ipſe Cyrus euaſit, quin cruenta morte vidue ſaciaret iram: Tamiris autē efferato animo: iuſſit inter cadauera cyri corpus exquiri: cuiꝰ comperto: auferri caput. ⁊ in vtrem ſanguine ſuorum immitti mãdauit. Et quaſi ſuperbo regi digniſſimum exhibuiſſet tumulum: ait: Sume cyre: ⁊ bibe ſanguinem quem ſemper ſitiſti. Sed quid tãdem: Nil preter hoc facinus Tamiris habetur: tãto clarius: quãto cyri maius fuerat imperium.

De Amalthea virgine Sibylla capitulum .xxx.

Amalthea Sibylla virgo ⁊ vates clariſſima, et Cumis campanie vrbe originē ducens, eadem tēpeſtate qua ⁊ Tamiris predicta regina plurimis virtutibus claruit: Cui īter cetera tam grata virginitas fuit. vt tot ſeculorum ſpacio: nulla viri cõtagione ſedari paſſa ſit. Et qꝫꝗ̃ aliqui teſtentur: ipſam a phebo dilectam: ⁊ eius munere diuinitatem obtinuiſſe. Alij potius exiſtimant virginitatis merito illam ab ipſo vero ſole iuſticie qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum vaticinij ſuſcepiſſe donum: Quo quidem munere multa ac plurima predixit ⁊ ſcripſit futuris. Huic inſuper in bayano littore ſecus Auerni lacum: dicunt fuiſſe inſigne oraculum: quod nũc vſqꝫ ab ea ſeruat cognomen: Que deniqꝫ dum Romam veniſſet Tarquinio priſco nouem attulit libros a ſe editos: Ex quibus cum trecentos philippicos poſtulaſſet a rege: denegãte pretio poſtulato eueſtigio turbata tres eorum: eo vidente combuſſit. Et cum die ſequenti ex ſex reliquis idem pretiū quod ante ex nouem petiuerat poſtulaſſet: aſeruiſſetqꝫ nidarentur tres confeſtim exuſturam: ⁊ die tertia reliquos: a Tarquinio petitum ſuſcepit. Quos cum ſeruaſſet Tarquinius a poſteris compertum eſt: eos romanorum facta omnia continere Quam ob cauſam: maxima cum diligentia: poſt hec Romani ſeruauere ⁊ iuxta opportunitatum exigentia: de futuris conſulturi ad eoſdem: quaſi ad oraculum recurrebant. Hec itaqꝫ poſt multa virtutum inſignia a ſe geſta apud ſiculos diem clauſit extremum: vbi ⁊ diu eius tumulum ab acolis demõſtratũ: cũ reuerẽtia fuit. de chriſto autē hec ipſam cecinisse tradũt. Et mortis fatiem finiet: triũ dierũ ſomno ſuſcepto: tũc a mortuis regreſſus i lucem veniet: primus reſurrectionis initium oſtendens.

De Judith vidua hebrea capitulum .xxxi.

IUdith hebrea femina ingētis animi vidua/ſanctiſſimi ꝛ perrariſſimi feruoꝛis ite-gerrimeqꝫ viduitatiſ/ac caſtitatis exemplū poſteris ſempiternū tpibus iudayce captiuitatis:hoc ē añ natiuitatē dñi nr̄i ieſu chriſti anno vigeſimo ſupra quīgētesimū pulcherrimū ac memoꝛabile pietatis opus ī liberādaꝫ ſuā Betulie Ciuitatē/ad ſue gētis decꝰ egit/ac tale qdē facinus peregit/vt ēt quācūqꝫ robuſtiſſimus vir acrioꝛis aī facere vtiqꝫ extimuiſſet. Fuit eni hec femina memoꝛatu digniſſima ip̄rimis. Merari cuiuſdā hebrey nobiliſſimi filia/manaſſeqꝫ eiuſdē gētis côiūx:que cū ſpecioſiſſima ac foꝛmoſiſſima mulieꝝ ſui ſeculi haberet femina:ī ipſo ſuo iuuētutis floꝛe vidua remāſit. Nec deiceps ad ſecūda vota(caſtitatis amoꝛe)trāſire voluit rata ſatis honeſte mulieris ſemel nupſiſſe/vñ a nemine deiceps quouiſmō/ad ſecūdas nuptias potuit ꝓuocari: Ymo reliquū vite ſue ſpaciū ītra limites cubiculi viri ſui/adeo ſctē adeoqꝫ caſte trāſegit:vt p̄teritaꝝ oīuꝫ matronaꝝ hebreoꝝ laudes/viduitate celebri ſuperaret:Eo itaqꝫ ī optimo viuēdi mō Judith vitā celibē agēs cū audiſſet quadā die ſacerdotes ꝛ cociues ſuos/Bethuliā vrbem ſuā(Olopherni p̄ncipi exercitꝰ pſarū illā accriter ꝛ īfenſe obſidēti niſi īfra triduū adeo auxiliū mitteret) velle cōtradere:Religione ꝛ gētis ſue pietate pmota/ſe ſe moꝛtis periculo ꝓ eius liberatiōe oīno exponere ſtatuit. Unde hec pudiciſſima femina nō ſibi numeroſū exercitū/nec foꝛtia tela/nō finitiſſimoꝝ opē expoſtulauit/ſed dei altiſſimi p̄ius auxilia ſūma fide/cū lachrimis ꝛ ieiuniis exoꝛauit. Deīde ab ipſo ſūmo dō opifice maxio īſtructa:putauit oꝛnamētis ſuis ſe oīno de potētiſſimo Jmpatore triūphaturā foꝛe. Quā obrē nocte vna/depoſitis veſtimētis viduitatis faciē ſuā vnguēto puxit/colligauitqꝫ crines ſuos mitra ad decipiēdū olophernem atqꝫ ita cū ingēti coꝛpoꝛis oꝛnatu ꝛ īcredibili pulchritudine(vrbis poꝛtis vltro ſibi aptis)ad Olophernē militie p̄ncipē quaſi fugitiua cū ſola pediſequa ī caſtris acceſſit. Apud quē mox tāto oꝛis decoꝛe/ꝛ totius coꝛpoꝛis venuſtate enituit/vt eiuſdē p̄ncipis ꝛ ceteroꝝ eā ītuētiuꝫ falleret credulitas. Quā ob cām barbari oēs dicebāt:ipam nō hebreā neqꝫ terreſtrē ſed celeſtē oīno foꝛe feminā. Jtaqꝫ ſandalia eius rapuerūt oculos eius:ꝛ pulchritudo ipſius captiuam fecit aīam olophernis:cū prius raptis oculis:mēs volutaret ī crimē:atqꝫ huiuſmodi irritamēto ꝛ aucupio Judith ſācta mirabiliter oꝛnata:atrociſſimi hoſtis aīa ꝛ capite tādē glorioſiſſime potita eſt. poſtq̄ autē hec virego tātū p̄icipē obtrūcaſſet tāto ī precio apud iudeos habita eſt. vt cunctis diebus vite ſue omnibus iudeis preferetur:ꝛ triumphali laude perpetuiſqꝫ preconijs celebraretur:quam nō ſolum feminis pretullerūt ſed etiam viris imitabilem exhibuerūt. Quia caſtitatis eius remunerator:virtutem talem ei cōtulit:vt inuictum omnibus vinceret:ꝛ inſuperabilem ſuperaret: Nam olopherne interfecto:

Olophernis interitus

ciuitateqꝫ liberata tanqꝫ regina Judith apud iudeos habita eſt: Jllam enim cũctus populus Bethulie hebꝛeis laudibus iugiter offerebaſ dicẽs: Tu gloria hieruſalem: tu leticia iſrael: tu honoꝛificẽtia populi noſtri: quia feciſti viriliter: ⁊ cõfoꝛtatum eſt coꝛ tuum ĩ domino: eo ꝙ caſtitatem amaſti: ⁊ poſt viruꝫ tuum alterũ neſcieris: Jdeo ⁊ manus domini cõfoꝛtauit te ⁊ eris ĩeternũ bene dicta. Demũ Judith cum quinqꝫ ⁊ cẽtuꝫ vixiſſet annis. deficiẽs ĩ ſenectute bona: ĩ Bethulia apud virũ ſuũ cũ ingẽti luctu ⁊ pompa ſepulta eſt. Cuius qdem vitã etſi apud iudeos ĩter Agiographa computeſ in Nicena tñ ſynodo ĩ ſanctarũ ſcripturarum computata fuit numero.

De Lucretia femina pudiciſſima ac nobiliſſima capi. xlij.

Lucretia Romane puditie dec⁹ Lucretij ſpurij filia: ⁊ Tarquinij colatini cõiunx tẽpoꝛibus predicte iudith ob violatam puditiciã: nolẽs ſuperuiuere maculã coꝛpoꝛis ſuo cruoꝛe deleuit: ⁊ maximã omnibus poſteris vere pudicitie exẽplũ reliquit. Hec ita cum eſſet ⁊ oꝛis foꝛmoſitate ac moꝝ boneſtate ĩter romanas matronas ſpecioſiſſima a ſexto Tarquinij ſupbi filio violata: ſe ipſam iteremit. Sane cum Tarquinius ſuperbus Ardeam obſideret ciuitatem apud collatij oppidum haud lõge ab vrbe romam: quidam regij iuuenes ĩ ſimul cenare ceperũt: iter quos collatinus Lucretie maritus vn⁹ erat Et foꝛte nimio calẽtibus vino: caderet ſermo de cõiugium honeſtate: et cũ ceteris ſuã (vt moꝛis eſt) vnus quiſqꝫ pꝛeferret ĩ cõſilium hoc vẽtum eſt vt conſcẽſis citatiſqꝫ equis: viſiſqꝫ quibus noctu eis bella gerẽtib⁹ ignare mulieres ſeu cõiuges exercerenſ offitijs: pꝛobalioꝛem fide oculta perceperũt. Sane cũ iuuenes Regias romam inter coequales ludẽtes ĩueniſſent: verſis: equis collatiuꝫ deuenere: vbi cũ mulierib⁹ ſuis lanificio vacãtem: ⁊ nullo exoꝛnataꝫ cultu iuenere lucretiam: Quam obꝛem iuditio oĩum laudabilioꝛ viſa eſt. Collatinus autem reliquos Juuenes benigne ſuſcipit ĩ domuꝫ: in q̃ dũ honoꝛarenſ: ſextus ſuperbi filius: impudicos oculos in honeſtatem atqꝫ foꝛmoſitatẽ caſte mulieris iniecit: ⁊ nephario ſuccẽſus igne: per vim potiũdam (ſi aliter nõ deſ) eiuſdẽ venuſtatem tacito ſecũ cõſilio diſponit: Nec multis ĩterpoſitis diebus: vrgente ĩſania claꝫ caſtris relictis: nocte collatiũ venit. vbi eo ꝙ viri cõſanguineus eſſet a lucretia comiter ſuſceptus ⁊ honoꝛatus eſt. poſtqꝫ aũt domũ omnem tacitã ſenſit: ⁊ ſic omnes ſopitos arbitratus extracto gladio cubiculũ intrauit lucretie: Et quis eſſet apperuit minatuſqꝫ illi moꝛtẽ ſi vocem emitteret aut ſue nõ acquieſceret volũtati: Quam cum reluctãtem deſyderio ſuo ⁊ moꝛtis impauidã cerneret. ad damnãdam recurens aſtutiam inquit ſe illam ſecus ſeruum ex ſu ſuis occaſuram ⁊ cunctis eam aſe ob adulterium cum adultero ceſam dicere:

ſubſtit his auditis tremebunda mulier: ⁊ a tam obſcena infamia terefacta timēs/ſi eo occideref pacto/purgatorē ſue inocentie defuturum: Et ob id aſpernāti animo corpus permiſit adultero. Qui cū illecebri ſue voluptati ſatiſfeciſſet/abijſſetq; iuditio ſuo victor: Egra tā ſceleſti facinoris lucretia/ eluceſcente die Tricipitinū patrē ⁊ Brutum collatini patruum/ ⁊ alios affines ⁊ neceſſarios cōfeſtim accerſiri iuſſit ⁊ virū: Quibus aduenietibus/que a ſexto nocte i tempeſta/i eam geſta eſſent/cū lachrymis ⁊ ordine narauit. ⁊ cū eam flētez mi ſere ſolarenf affines/cultrū quez ſub veſte texerat educēs: iquit: Ego me etſi peccato abſoluo/nō libero ſupplicio/ nec vlla deinceps ipudica viuet/lucretie exēplo hiſq; dictis illū impegit impectus inocuū ⁊ vulneri icombens vidēte viro ⁊ patre moribūda collapſa eſt. nec diu ⁊ aīam cū ſanguine fudit. Tūc quoq; iā moriēs(vt Ouidius ſcribit)ne etiaz procūberet ihoneſte: reſpexit. ⁊ hoc etiā cura cadētis erat. Eaq; mortua cū maritus ⁊ pater i luctu occuparenf: Brutuſ eius auūculus cultrū cōfeſtim ex lucretie vulnere extractū ſumēs cruorē preſeferrētē magna voce dixit. per hūc caſtiſſimū ſanguinē iuro/me deiceps q̄cūq; vi potero Tarquiniū pſequi ſupbum: ⁊ nec illū: neq; aliū Rome regnare paſſurum: Infelix equidē lucretie pulchritudo: ⁊ tāto clarius nūq̄ ſatis laudata puditicia ſua: dignis p̄conijs excollēda ē. quāto acrius igeſta i ignominia expiata/cū ex eadē nō ſolū re itegratum ſit decus: qđ feditate facinoris iuuenis labefactaret ipetus: ſed cōſecuta ſit romana libertas. Lucretia igif violēter cōpreſſa. etſi nullo adulterio fuerit maculata cōſenſu: quia tū i preclaris eius laudibus dictum eſt: duo fuerūt ⁊ vnus adulterium admiſit: Verumtamen vt pater Auguſtinus i primo de. Ci. dei(ſcribit)quia in ſe vlta fuit crimen alienum: alterius ſceleri addidit ſuum:

De Veturia nobiliſſima coriolani matre capi. xliij.

Veturia romana nobiliſſima femina fuit ante aduētum chriſti dñi noſtri quīgēteſimo anno temporibus vz. darij perſarū regis: ⁊ laudabili opere annos ſuoſ iuiriditatē traxit perpetuā Huic itaq; mulieri erat adoleſcēs gneus martius: cognomēto coriolan⁹ ſtrenue virtutis filius: ꝯſilio ⁊ manu ꝓmptus ⁊ cū oppugnātibus romanis coriolos oppidū volſcoꝝ cuius iclita ꝓbitate captū videref coriolani cognomē adeptus eſt: ⁊ tā grādē nobilitatis fauorē: vt omnia verbis ⁊ opere auderet. Quamobrem laborāte vrbe annone penuria: ⁊ opere patrum plurima ex ſicilia delata forēt/ſeuera oratione ꝓhibuit. ne plebi partiref prius: quam quo paulo ante i ſacro mōte ſecedēs honores ꝓpter redditum nobilitati: abſtulerat demiſiſſet. In quem iſeſta plebſ: vt erat famelica manus profecto ſieciſſet ni illi a tribuno per oportune dies ad dicēdā

cauſam idicta fuiſſet. Qui cum nõ paruiſſet idignãs exilio dẽnatus eſt ⁊ in volſcos paulo ante romanorum hoſtes ſeceſſit a quibus ⁊ benigne ⁊ honorifice ſuſceptus Vbiqꝫ enim virtus i pretio eſt. hoc iſte tã ſua q̃ Acij tullij volſci fraude i bellum aduerſus Romanos redegit: ⁊ belli dux ab eiſdem factus ad foſſas cluſillas ad quartũ a roma lapidem: deduxit exercitũ. Eoqꝫ rem romanam redegit. vt a ſenatu: qui pacem equis legibus impetrarẽt: ad eum exulem mitterẽtur. Quos coriolanus atroci cũ reſpõſo dimiſit i patriam: ob qđ iterum miſſi ſed minime recepti ſũt. Iuere tertio cũ inſulis velati põtifices ⁊ ſuis cũ iſignibus ſupplices: ſed fruſtati rediere ⁊ iam vndiqꝫ deſperatio romanorũ itrauerat animos: cũ ad veturiam hãc coriolani matrẽ ⁊ voluminã cõiugem frequẽtes ⁊ querule veniẽtes matrone obtinuere vt magno iam nata mulier i caſtra hoſtium: precibus lacbrymiſqꝫ placaturũ filiũ poſtq̃ armis ab hominibus nõ poſſet reſpu. tutari videret: iret cũ cõiuge neqꝫ ex eis ingẽs proſequẽtium turba defuit. Cuius aduẽtũ cũ coriolanuſ cognouiſſet etſi animo turgidus eſſet cõſternatus tñ matris aduentu: e ſella cõſurgẽs exiuit tabernaculum: ⁊ ſumpturus illã obuius factus eſt. Sane veturia hinc cõiugẽ inde liberos coriolani tenẽs nõ ante filium vidit: q̃ pietate patria poſita: ſe i irã ſuccẽdit: ⁊ vbi ſupplex exiuerat vrbem i hoſtium caſtra veniẽs: obiurgatrix effecta eſt. ⁊ ſuſcitatis i effecto pectore viribus iquit: Siſte gradũ ifeſte iuuenis ſcire velim anteq̃ veniam i amplexus tuos: an matrẽ an captiuã hoſtẽ ſuſcepturuſ aduenias. Hoſtẽ puto: Me miſeram i hoc exoptata mortalibus cui lõgitudo deduxiſſe me debuit, vt te dãnatũ exilio ⁊ inde hoſtẽ reypublice cernerẽ: cognoſcis queſo, quo armatus hoſtis cõſiſtas iſolo, cognoſcis equidem etſi neſcis: Hoc eſt i quo genitus i quo natus: i quo labore meo educatus es. Quo igitur animo: qua mẽte: quo ipulſu hoſtilia potuiſti iferre arma: Nõ itrãti tibi parẽti debitus honos, dulcis vxoris amor filiorũ pietas, ⁊ nature patrie reuerẽtia obuij facti ſũt. Nõ acre pectus mouerũt: nõ iraſ quãtũcumqꝫ ſuſceptaſ obruiſſe potuerũt: Num dum primo illa ſpectares menia: i memoriã venit ibi dom. ⁊ penates patrij mei ſũt: Ibi cõiũx ⁊ liberi: Ibi ifortunio ſuo ⁊ ope meo ifelix mater eſt: Venere patres: venere ⁊ põtifices nec ſaxeũ pectus potuerunt mouere tuũ. vt id rogatus ageres: quod ſpõte tue facere debueras: Satis me miſeram aduerto fecũditatẽ meam: patrie mihiqꝫ fuiſſe aduerſam vbi filium ⁊ ciuem peperiſſe arbitror hoſtẽ ⁊ ifeſtiſſimũ atqꝫ iflexibilẽ me peperiſſe video. Satius quippe nõ cõcepiſſe fuerat potuerat ſterelitate mea roma abſqꝫ oppugnatiõe cõſiſtere: ⁊ ego miſſella anus i libera mori patria: Sed ego iaꝫ nil pati nec miſerius q̃ tibi turpius poſſum: nec vt ſim miſera atqꝫ miſerima diu futura ſum de his natis tuis videris quos ſi pergis: aut i materia mors aut lõga ſeruitus manet. Verba lacbryme ſecute ſũt: ⁊ ide cõiugis preces, atqꝫ natoruꝫ ⁊ amplexus mutui: clamoreſqꝫ flẽtium: ⁊ orãtium matronarum: Quibus verbis ⁊ gemitibus precibuſqꝫ, actum eſt. vt quod Togatorum mayeſtas ⁊ ſacerdotum reuerẽtia nequiuerat, matris veneratione ducis accerimi frãgeretur ira ⁊ propoſitum verteretur ⁊ ſuis complexis atque dimiſſis retro ab vrbe caſtra hoſtium mouerentur: ¶ Ex quo ſecutum eſt: ne glorie mulieris i gratitudine detraheretur: vt ex ſenatus cõſilio: eo in loco i quo veturia filij iram moliuerat

Ara foꝛtune

dignitateſ cōceſſe mulieribus/nota hic pulchre.

templuꝫ ad eius rey memoꝛiaꝫ perpetuaꝫ/⁊ Ara foꝛtune muliebꝛi cōſtrueretur: ¶ Sāxitq; vt ꝑtereūtibuſ mulieribuſ quibus nullus/vel minimuſ vſq; ad illaꝫ etateꝫ a vtris pꝛeſtabatur honoꝛ/⁊ aſſurgerent homineſ/via cederēt/quod vbiq; etiaꝫ nūc ſeruatur. Et ꝙ eis liceret vti Auro ⁊ purpurea veſte/ aureiſq; fibulis ⁊ armillis: Et ſūt qui dicāt etiā ex ſenatus cōſulto eiſdeꝫ mulieribuſ adiectuꝫ fuiſſe vt quod ante nō licebat: poſſent hereditates cōſequi quoꝛūcunq;: Quod quideꝫ perampluꝫ donū nec noſtris tēpoꝛibus mulieribus minoꝛatuꝫ eſt ymo tenaciſſima perſeuerātia ſeruat. Gratias igit mulieres agant veturie huic atq; eius collāt nomē perpetuū: quociēs lapillis ⁊ purpura ⁊ auro oꝛnātur/⁊ icedētibus/a viris aſſurgitur.

De Hippone greca muliere pudiciſſima: capi: xliiij.

HIppponē quādam nobilem i gretia tempoꝛibus pꝛedicte veturie fuiſſe fertur/que vno tātuꝫ celebꝛi opere clara fuit quod ne pereat/aut illi merituꝫ ſubtrahatur decus ad exempluꝫ multarum/illud tātuꝫ hic cōmemoꝛare opere pꝛetiuꝫ exiſtimaꝫ/ Hec igitur hippo pudiciſſima femina(vt fertur)a nautis hoſtibus caſu capta fuit. Que cum foꝛte foꝛma valeret/perpēderetq; pꝛedones ſuam pudiciciaꝫ de honeſtare velle tanti caſtitatis ſue decus extimauit/vt cuꝫ niſi per moꝛteꝫ ſeruari poſſe

quātū ātique mulieres faciebat caſtitatem nota

cerneret nō expectata violentia in vndis ſe pꝛecipiteꝫ dedit a quibus vita ſublata/⁊ pudicicia ſeruata eſt. Quis tam ſeueruꝫ mulieris conſilium nō laudetur paucis quidē annis quibus foꝛſitan vita pꝛotēdi poterat caſtitatem redimit/⁊ in matura moꝛte/ſibi perhemne decus acquiſiuit. Quod virtutis opus pꝛocelloſum nequiuit mare contegere/nec deſerte auffere litus quin litterarū perpetuis monumētis/ſuo cum honoꝛe ſeruaretur in lucē/Coꝛpus auteꝫ ſuū poſt ꝙ̄ ab vndis aliquandiu ludibꝛi moꝛe volutatū eſt. ab eiſdem in Eritreum litus impulſum/ littoꝛanis naufragij ritu ſepultuꝫ eſt. Tandē cuꝫ ſciret ab hoſtibus exhoꝛta fama que nam foret. ⁊ moꝛtis cauſam/ab Eritreis ſūma cum veneratione ſepulchri locus in littoꝛe ingēti tumulo/atq; diu manſuro/in ſeruati decoꝛis teſtimonium exhoꝛnatus eſt: Vt noſcamus quoniam nullis aduerſe foꝛtune tenebris: lux poſſit obfuſcari virtutis.

De Thamiri pictrice egregia capituluꝫ: xlv.

De Thamiri pictrice

Thamiris pictrix ſui eui pegregia temporibus predicte hipponis ⁊ egregio nomine atqꝫ tali artificio inſignis plurimuꝫ habita eſt. hec quippe cuiuſdam egregij pictoris athenienſis nomine Miconis filia fuit. Cui ingenium tã mirabile inerat vt deſpectis muliebribus exercitijs paternaꝫ artem accuratiſſime imitata fuerit. ⁊ in ſingularem pingendi gloriam ⁊ famam deuenerit: ⁊ in tantã quidem/vt ephesi apd quos honore precipuo Dyana colebatᷣ eiuſdem dyane effigiem ĩ tabula quadam manu eius pictam tanq̃ celebrem diu ſeruaretur. Que cum in longiſſimam etatem perſeueraſſet: artifitij huius teſtimonium tam grande prebuit: vt vſqꝫ quaſi noſtris temporibus memorabile plurimum viſum ſit: Et profecto laudabile plurimum ſi inſpiciamus alia feminarum exercitia.

De Heſter ſancta hebrea perſarum regina. capi. xliij.

Heſter perſarum Regina: Arthaxerſis ſecundi regis coniunx hebrea ex tribu beniamin fuit habuitqꝫ Abiachilem nobiliſſimum inter hebreos virũ Mardochey vꝫ germanũ patrem: hec quippe anno ante chriſti dñi noſtri aduẽtum octuageſimo ſecũdo ſupra trecẽteſimũ ab Arthaxerſe predicto perſarum rege ĩ locum repudiate vaſti cõiugis vxor ex milibus delecta typum beatiſſime virginis marie ⁊ eccleſie prefigurare viſa eſt que populuꝫ ſuũ oẽm de periculo mortis liberauit ĩterfecto videlicet Aman qui ĩterpretatᷣ iniquitas cõuiuij panes ad poſteros miſit hec itaqꝫ heſter hebrea ambob⁹ parẽtibus orbata ĩ babilone apud auũculũ ſuũ noĩe mardocheũ virũ vtiqꝫ optimũ ſũma cũ diligẽtia enutrita ĩtã admirãdã corpis pulchritudinẽ euaſit: vt quoddã (ꝑter nãm) admirabile decus oĩbus videretᷣ ⁊ gr̃a vultus ſui reſpiciẽtiũ delectabat aſpectũ: Inerat nẽpe huic mulieri ĩprimis quedã ĩennarabilis oculoꝝ letitia ⁊ corpus ꝑ oĩa digna ꝓceritate elatũ. Que cũ vniuerſas illius ſeculi ꝟgines oĩ ſplẽdore excederet ab ipſo Arthaxerſe rege ex ĩnumerabilibus ꝟginibus ꝑlecta fuit. Nã cũ vaſti reginã vxorẽ rex (ob cõtumatiã merito repudiaſſet) hãc ſolã ex ingẽti ꝟginũ multitudĩe q̃ tũc abũdabat tanq̃ pulchrior caſtiorqꝫ (nutu dei) ab ipſo rege ſcelecta fuit. vidicerat ⁊ eñi rex ipſe hanc ꝑter

pulchritudinem ipſius incomparabilem/ſacris dei ſummi meditationibus ⁊ orationibus ſepius inſiſtere ac inuigilare/notioſq; appetit⁹ totis viribus calcare/⁊ ſuperfluos ornatus oīno reſpuere:ac domeſticam rē/ cura diligentiſſima curare:atq; parſimonie ⁊ ſobrietati iugiter vacare/q̄ cū in ceteris omnia nō inuenirentur explicita/ſed ī ſola hec hebrea cōperta/merito/deo/ īſpirāte ceteris omnib⁹ eā ꝓtulit/ atq; ſibi vxorē delegit cariſſimā. Uerūtñ etſi cariſſima admodū regi foret/minime eidē ꝓdere voluit/ex q̄ foret natiōe. Auūculus aūt ei⁹ Mardocheus/ex Babilone in Suſim pſicā vrbē ſtatim trāſiens habitauit illic vbi ſingulis dieb⁹ palatiū introybat:volēs ſcire/q̄liter puella cōuerſaret/quā tāq; filiā diligebat. Erat tūc Aman Amalechites genere/apud xerſem regē oī honore prelatus:q cū ad regē ex more introiret/oēs perſe ⁊ pegrini ex iuſſiōe regis aſſurgebāt Mardocheus vo pp ſapiam ⁊ patrias leges/illi aſſurgere recuſabat. Id Aman perpēdens/intelligēſq; eum fore iudeū/indignatus dixit. Oēs liberi perſe adorāt me/hic ſeruus exiſtens/hoc facere dedignatur. Et punire volens:ipſum quidē a rege petere a tormēta putauit/atq; iudeos oēs/quos odio habebat/decreuit vna exterminare. Accedns igitur ad regem/ait/gentem eſſe malignam diſperſam per vniuerſum orbem/o Rex:qui tuo ſeruiunt imperio/nec mixtam quidem/nec alijs gentibus coadunatam/nec eandem cum ceteris gentibus religionem colentem/que nec legibus(inquit/ſimilibus vtitur/ac etiam inimiciſſima moribus ⁊ profeſſionibus tui populi ⁊ hominibus cunctis extitit. Sed ſi vis aliquod beneficium ſubiectis tuis comodare/iube radicitus eam exterminari/nec eius reliquias aliquas omnino remanere/nec aliquos eorum ad ſeruitutem aut captiuitatem ſeruari. Uerumtamen ⁊ nullum patiaris damnum/tributa eorum de proprie ſubſtantia/ ipſe me prebere polliceor. Quadraginta milia pecuniarū talenta vbicunq; ⁊ quādocūq; pceperis offero/mō ab his malis pacatum ſit regnū tuum. Poſtq; aūt Aman hec regi intimauit/rex eidem ⁊ pecunias ⁊ hoīes/omnes donauit:vt de his efficeret qcquid vellet. Deſiderio aūt adepto Aman ſtatim mādauit tanq; a rege/ p oēs gentes precepti crudelia. vt vna die per oēs prouintias vz centū viginti ſeptē interficerentur omnes iudei cū coniugibus ⁊ liberis eorū/nec eſſent in toto regno perſaz qui miſererent eiſdem/tanq; inimici ⁊ turbatores regni. Que cum Mardocheo nunciata fuiſſent. veſtem/e veſtigio rūpens/ſaccū induit/cinereq; perfuſus ſparſis crinibus eiulando ⁊ clamando ciuitatē circuibat:dicens/ interfici gentem que nil peccauit. Et hec dicens ad aulam regis puenit/ ⁊ eo modo ante eā ſtetit. verum minime ei licebat tali circūdatum amictu ingredi. Idē etiam fecerūt iudei oēs per ciuitates/qbus de hoc p litteras fuerūt certificati/ lugentes ⁊ plāgētes denūciatis ſibi calamitatibus. Cuz vo quidā regine nūciaſſet Mardocheū/in tā miſero ante aulā habitu ſtātē/audito ſermone/turbata miſit qui eius veſtimētū mutarēt. Quo nolēte ſacco exui. Mādauit eunuchū interogās quid ei triſticie cōtigiſſet. qđ hūc habitū nō deponēt. Tūc Mardocheus p Eunuchū idicauit regie cauſam ſui luctus ⁊ habitus. Mādauitq; ei/q̄ten⁹ de his regi ſupplicaret/nec recuſaret/ ꝓ ſalute gētis ſue habitū humilē aſſumere:p quē regi oſtēderet. iudeis periculū iminere. Aman ingt qui ſecūdum honorem poſt regem obtiet/accuſando iudeos/regem aduerſuz

cos accēdit. Hec cū regina cognouiſſet/rurſus mittit ad Mardocheū/dicens ꝙ nō eſſet a rege uocata: ⁊ ſi qs ad eū nō vocatus itraret/moreret niſi uolens quēquā ſeruare/porrigeret ei virgā aureā. Mardocheus ꝟo ea ꝟba deportāti ſibi ab eunucho ad heſter renūciare ꝑcepit. Nō ſue ſaluti ꝓuidere: ſed totius gētis periculū amouere. Nā ſi nūc ipſa cōtemneret. adiutorē qdē gēti deū/ oībus modis affuturū. ipam ꝟo ⁊ paternā domū ab illis quos cōtēpſerat periturā. Heſter aūt cū eſſet fidelis/denūciauit Mardocheo/vt ad cōtionē oēs iudeos q erāt in ſuſis cōgregaret: ⁊ ieiunare cūctos ꝓ ipſa ꝑciperet. qđ ⁊ ipſa cū ſuis agēs ancillis/ꝓmiſit preter legē adire regē: ēt ſi mori oporteret/ nō recuſaret. Mardocheus aūt ſecūdum Heſter mādata/fecit: deūqꝫ ſuum petere vt nec eā/nec gētē eius pituram cōtemneret: ſed ſicut peccāti veniā cōceſſit/ ⁊ nūc ab īteritu denūciato liberaret. Nō eni pp aliqđ peccatum ita cogebaſ ſine gloria depire: cū ⁊ ipſe dn̄s noſſet cām furoris Aman ꝙ eū nō ſalutabat alias ſalutabat. Neqꝫ.n. inqt honorē quē tibi dn̄e offerebā/hūc illi quoqꝫ patiebar offerre: ideoqꝫ iratus cōtra eos/q tuas leges nō trāſgrediunſ talia machinatꝰ eſt: poſtq̄ꝫ ꝟo Heſter in cinere ⁊ cilicio p tres dies ieiunaſſet: ⁊ deū cū lachrymiſ propitiū ſibi expoſtulaſſet. in cultu regio/cū rubore/⁊ timore/regē adiuit. Qui vidēs regiā pre timore ſup ancillas collapſā. veritꝰ ne qd eā mali ex eiꝰ timore patereſ. cōfeſtim e ſella ſua ſurexit/ſuoqꝫ eā in gremio ſuſcepit ⁊ fouit. exoſculās quoqꝫ eā blādo ſermone alocutuſ eſt/dicēs ꝙ expoſtularet qcquid vellet. qꝛ ēt mediū ei regnū poſtulāti vtiqꝫ daret. At heſter cū ad cōuiuium cum Aman amico ſuo venire ſupplicauit. Cumqꝫ annuiſſet ⁊ aduenſſet inter poculoꝝ letitiā iuſſit rex heſter aperire quod vellet: nibil.n. ſe negaturum eſſe promiſit. ēt ſi mediam regni partē poſſere voluiſſet. Tū illa i poſterum diem explanaturā ſe ſuum cōſiliū ꝓmiſit: ſi rurſus ad cōuiuiū cum aman cōueniret. Cumqꝫ rex ꝓmiſiſſet aman egreſſus ⁊ gaudens: ꝙ ſolus apud heſter cū rege meruit epulari: dū nullus alius talē honorē potuiſſet adipiſci. Cumqꝫ rex vna cū Aman epulās iterogaret reginam quā vellet ab eo donationē impetraret cōpleturū.n. ſe deſyderio ſuo oīno cōpromiſit. Tūc regia regis pedibus aduoluta deprecabaſ/ꝓ populi ſui periculo dicēs ſe eſſe traditā cū ſua gēte in perditionē ⁊ idcirco hos ſermones ad ſuā maieſtatem facē decreuiſſet. Neqꝫ eni ſibi moleſtū eſſe debebat: ſi amarā eius ſeruitutē exponeret: paruū quippe hoc ei eſſe malū dicebat: ſꝫ ſupplicabat cito hec amoueri. Interogāte ꝟo rege a quo hec ſanccita forēt. Aman inqt o rex inimicus gentis nr̄ iſta ex noīe tuo molitus eſt. Quibus ex verbis rex plurimū turbatus e cōuiuio in ortis ſtatī ſeceſſit. Aman ꝟo cum iā intellexiſſet quibus ni maluſ eſſet/reginā humiliter rogare cepit/vt veniā ſuis facinoroſis machinatiōibus impartiri dignaretur. Cūqꝫ ſuper lectum pre dolore ꝓceſſiſſet/vt reginā precaretur: ſuperueniēs rex ex huiuſmodi viſu magis magiſqꝫ icitatus dixit. Peſſime oīum ēt vxori mee violētiā irrogare nō vereris. ad quod aman obſtupefactus: nibil amplius reſpōdit. Tūc vnus ex eunicis regie accuſare cepit aman quēadmodū prepararſſet crucē i atrio domus ſue ad Mardochei necem: que erat altitudis cubitoꝝ quinquagita. Quod rex audiēs/i illa eum appēdere eueſtigio ꝑcepit. atqꝫ ita Aman honorē quem a rege perceperat/ſupra modū abuſus huiuſmodi cru- Aman moritur.

ci cōfixus eſt. Rex vero ſubſtantiā eius regine donauit. ⁊ Mardocheum i locū eius per omnia ſurrogauit. Nā iā regina heſter ad noticiā eius perduxerat cognationē quā ad illū habebat Donauit vero ⁊ regia Mardocheo auūculo ſuo Aman poſſeſſionē ⁊ cetera que illius fuerāt ſupplicauitq; regi liberari a mortis metu gentē Judeorum aſſerens ſi patria gens ſua perempta eſſet/nec ipſa nullatenus ſuperuiuere poſſe. Scribas ergo regales ſtatim vocās iuſſit ſcribere gentibus ⁊ principibus/⁊ magiſtratibus pro iudeis ab Jndia vſq; Ethiopiā centum ⁊ viginti ſeptē prouintiarum: i hec verba dicēs amā amatdathi filius ⁊ animo ⁊ mente Macedo/alienuſq; a perſarum gente pietatem noſtram: ſua crudelitate cōmaculās peregrinus ſuſceptus fuerat a nobis ⁊ tantam in ſe expertus fuerat humanitatem: vt pater noſter vocaretur. ⁊ ab oībus poſt regem adoraref ſecundus: Qui in tātū arrogātie tumorem ſe ſubleuari preſumpſerat/vt regno nos priuare niteref ⁊ vita. Nam Mardocheum Judeū cuius fide ⁊ benefitijs viuimus/⁊ conſortem regni noſtri Heſter cū omni gēte ſua/nouis quibuſdam/⁊ iauditis machinationibus expetiuit i mortem: Hoc cogitās. vt illis interfectis/inſidiaref noſtre celſitudini/⁊ regnum pſarum trāſiret i Macedonas. nos autem/cū Judeos prorſus ab oī culpa imunes repererimus/ſed econtrario iuſtis vtētes legibus/⁊ filios maximi dei viuētis eſſe cuius beneficio ⁊ patribus noſtris ⁊ nobis regnū ē traditum ⁊ vſque hodie feliciſſime cuſtodif Eas litteras quas ſub noīe noſtro direxerat: inanes ⁊ irritas facimus: Pro quo ſcelere ante portas huius noſtre vrbis ſuſis ipſe q talia machinatus eſt ⁊ oīs eius cognatio pēdet i patibulis. nō nobis ſed deo ei redēte quod meruit. hoc autē edictū quod nūc mittimus in cūctis vrbibus proponatur. v. liceat Judeis vti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminiculo: vt eos qui ſe ad necē eoꝝ parauerāt poſſint iterficere: tertiodecimo die mēſis duodecimi: Quā diem deus ſuus oīpotēs ex merore ⁊ luctu cōuertit i gaudium: Mardocheus vero regia idutus ſtola ⁊ corona aurea ⁊ torque proceſſit ornatus. Quē vidētes ita honorificatū a rege iudei i ſuſis habitātes cōmunem extimauerūt eoꝝ felicitatem Tūc perſidis ſatrape tiramni ⁊ regis ſcribe ſūmū iudeis reddebāt honorē: qm̄ timor Mardochei eos ad reuerētiā coacervabat: Poſtq̄ edictū regis p oēs ꝓuītias lectū ē mox iudei i ſuſis trecētos viros iterfecerūt ⁊. x. amā filios cr ucifixerūt poſt hoc ēt p alias ciuitates iudei iterfecerūt d inimicis ſuis ad ſūmā ſeptuagitaſex miliū Quibus geſtis iudei i ſuſis collecti q̄rtā ⁊quītādecimā diē duodecimi/mēſis quo d inimicis ſuis vēdicati ſūt cū ſūmo gaudio celebrarūt: Scripſitq; mardocheus oīb⁹ ſub impio artharexſis degētib⁹ iudeis: q̄tenus os obſeruarēt dies. vñ p̄dictos dies iudei celebrāt. appellātes eos cōſeruatores: Mardocheus aūt magnus erat ⁊ clariſſimus apud regē/pricipatūq; eius regebat potiebaf cōi cōuerſatiōe cū regina Tūc iudei ſup oēs libertatis munere meritis huiuſ ſanctiſſime regine donati ſūt. Hec itaq; heſter regina ſūmis laudibuſ efferēda eſt que pielitātē populū apparatu regio ⁊ lautiſſimo cultu liberare potuit ⁊ ſciuit ꝓ qbus crucē mardocheo paratam mutata regis ſentētia i Aman quē ſūmo ſtudio rex prius amabat trāſferre: fecit. Jpſa aūt q̄ diu vixerit aut quid aliud egerit aut quo tpe vite ſue mortua ſit: nuſq; habere potuimus.

De Arthemiſia Carie Regina.capi.xlvij.

ARthemiſia carie Regina i gētiſ animi femina:temporibus predicte regine Heſter:⁊ ipſa fuit itegerrime viduitatis decus:⁊ ſanctiſſimi cōiugalis amoris exemplū futuriſ digniſſimū Hec quippe hecathomi primi vrbiſ carie regis extitit filia: que Mauſoleum germanū ſuum ex eodem patre editū accepit maritū. Quem adeo i vita dilexit vt ſuperſtes mortuum vnq̄ obliuiſci nō potuerit. Cuius rey ſtetere diu iſignia monumēta. Nā vt valeriuſ maximus ſcribit:cum primū eius amātiſſimus maritus diem clauſiſſet extremū eius cadauer exquiſitiſſimis honoribus extulit: Nec paſſa fuit poſt funebres ignes collectos cyneres aurea i vrna ſeruādos cōdi:exiſtimās tam amati cōiugis omne aliud vas icongruum fore preterq̄ i pectus ſuum:i quo veteris amoris flāme lōge plus ſolito:eo defuncto flagrabāt. Quam obrem omnes cyneres collectos ipſa ebibere voluit:⁊ reſiduū vite ſue tēpus:i lachrymis conſumpſit. donec leta i mortem ad virū iret. verum vidua facta:ingentia peregit facinora. Et iter cetera ex more ſuo egregio ⁊ amabili viro iſigne ſepulchrū erexit:Quod plane opus nimis admirabile ⁊ ſumptuoſum fuit Eo q̄ tā arte:q̄ impēſa omnia fere orbis edificia exceſſerit:ac iter ſeptem mundi miracula ſeu mirabilia vnū diu extiterit Quod ſane opus de mariti nomine Mauſoleū appellauit. A quo tanq̄ a digniori ſequētiū regum ſepulchra Mauſolea denominata ſūt. Et nō ſolū in hoc arthemiſia extollēda fuit. ſed ⁊ virili robore ⁊ audatia ac militari diſciplina plurimū valuit:ac multis triumphis maieſtatem ſui nominis plurimū exornauit. Quia vt legimus poſt viri mortem:ad tempus ſepoſitis lachrymis bis arma ſuſcepit. primo vt ſalutem patrie tutaretur: Secūdo vt ſocialem fidem requiſita ſeruaret. Nam mortuo Mauſoleo cum idignarentur rodij:nō longe ab alicarnaſo cōſtituti eam mulierē preeſſe regno carie armate claſſe/q̄ſi certa ſpe potiūdi frequentes ad occupandā eam/ illuc venere: Sane Alicarnaſus Ciuitas mari immines ycaro:in loco natam munito ſita erat geminos habēs portus/quaȝ cuȝ Rodij occupare temptaſſent. aſtutia Arthemiſie:nō ſolum prohibiti ſūt ſed ⁊ coruȝ rodiana ciuitas ab ipſa feliciſſime occupata eſt: Qua adepta iuſſit oēs corū pricipes cedi: Preterea vt Juſtinus i tertio epithomatū libro ſcribit:cū rex perſaꝝ xerſes aduerſus lacedemonas grecos bellū idixit regſita arthemiſia cū armatis nauibus venit i pugnā/fractiſq̄ iā terreſtribus xerſis copijs/cū i cōſpectu ſalamine i nauale preliū xerſis claſſis ⁊ Athenieſiuȝ ſub Teſtimocle duce cōueniſſent ſpectāte xerſis Arthemiſia iter primos pricipes/ſuos exortās atq̄ acriter ipellēs quaſi cū/xerſe ſexuȝ mutaſſe viſa eſt:Adeo vt ſi tā audax robuſtuſq̄ xerſi fuiſſet animus nō de facili claſſis eius ꝑras vertiſſet i fugā: Magna equidem ⁊ multo

mauſoleum ſepulchruȝ

plura fuere huius Arthemiſie facinora ⁊ acta: que ⁊ admiratione digna ſunt. De quibus hec dicta ſufficiant

De Olympiade magni Alexandri matre capi. xlviij.

Olympias macedonum regina cui ab īfantia Miſtiliſ nomē fuit. quinquageſimo ſupra trecēteſimū ante chriſti domini noſtri aduētum anno regina cōſtituta multoꝝ tituloꝝ illuſtris ī clitaqꝫ euaſit. Eo ꝙ Neptolomeū moloſſorum regem habuerit patrem. qui ex Eacidarum ſanguine/qui tūc preceteris totis gretie/ymo orbis terrarum ſplēdidior habebatur. preterea ⁊ Alexādrum Epyri regem habuit fratrem: ⁊ macedōie philippo marito rege mortuo/filiū Alexandrum magnum/cuius tā ingētia fuere facinora/vt qui illuꝫ ſuperaret gloria/nec natus audiretur/nec naſceretur ī poſterum: quod olympiadi huic nō modicū fulgoris adiūxit: ſi matribus fulgor eſt preſtātes genuiſſe filios: Sed nō omnino fulgor iſte euaſiſſe potuit/qui notis aliquādo iniectis obfuſcaretur/eſto ex illis olympias notior euaſiſſet. Nā adulterij illecebra ei⁹ etate florēte olympias labefectata fuit. qua nil fere dedecoroſius regine cōtigiſſe potuit Et quod turpius fuit ſuſpicatum eſt Alexādrum adulterio genituꝫ: Que quidem ſuſpitio/adeo philippum emouit/vt nō ſolum aliquando palam diceret/ex ſe ſcilicet Alexandrum nō genitum verum ⁊ olympiadem ignominia notaret repudij/⁊ cleopatram Alexādri Epyrote filiam ī vxorem duceret: Quod quantum olympias egre tulerit/diſſimulare nō potuit. Nam que vſqꝫ ī diem illam hac excepta labe regijs tātum fulgoribus clara erat: ennormitatibus varijs/ſe ſe fecit inſignem. Creditum quidem eſt/agitatum atqꝫ impulſum pauſaniam iuuenem ex ſplēdido horeſtis ſanguine natum/in ī philppi viri ſui necem cōſcio etiam Alexandro: Nam pauſanie ob occiſum philippum ī cruce pendētis/caput opere olympiadis mane ſequenti a die qua cruci affixus fuerat/aura inſignitum corona compertū eſt. ⁊ paucis iterpoſitis diebuſ olympiade iubente/eius cadauer depoſitum/ſuper reliquijs philippi honorifice/macedonico ritu exuſtum eſt. ⁊ cum pompa funebri ſepultum: gladium preterea quo philippum pauſanias occiderat regina ſub noīe miſtilis ī tēplo appollinis iuſſit apponi: ⁊ cleopatram ſibi ſuperinductā(poſt illeſam ſaxo filiam)in tātum verbis exaſperauit: vt miſeram ad iduendum laqueū cōpulerit. Aucto tādem maximis victorijs filio Alexādro eoqꝫ apud Babiloniā veneno abſūpto ⁊ Alexādro frē apud lucanos ceſo: ac arideo macedōie rege ⁊ Euridice cōiuge/eā macedoniā abſqꝫ epyro veniētē ītrare ꝓhibētib⁹ fauore macedonū veteꝝ daſſ ī mortē/macedōie rgnū ſola obtiūit vidua ⁊ rgia: veꝝ cū paſſi ī cruorē tā nobiliū ꝙꝫ plebeoꝝ macedonū/qͥ belua bacaret a caſſādro ī epidua ciuitate

enormitates huius femie hic vide

obſeſſa eſt.adeoq; coacta/vt vna cū opidanis/rerū oīuʒ īopia/deueniret īfamē qua cogēte/actum eſt.vt cōdictionibus appoſitis ſe ī fidem caſſandri comite/ret.Qui fraude exoꝛnatis occiſoꝝ amicis:poſt deditionē ī moꝛtem vocata eſt: Ad quam occidēdam cū caſſander vbi detinebaẜ/ſceleruʒ miniſtres itromiſiſ ſet/ea iam aduertēte/ſe manu veniētiuʒ/moꝛiturā/duabus ī nira ancillis/ī per terita ſurexit.ꝛ veſtimētis crinibuſq; compoſitis ne quid cadēs/videreẜ inho ſtum/nec oꝛare paſſa eſt nec audite voces/aut vlulatus femineos emittere/ quī ymo percuſſoꝛibus obuia facta/paratū ī vulnera coꝛpꝰ obtulit vltro:quaſi par uipenderet/quod/robuſtiſſimi etiam hoīes conſueuere vt plurimum expaue-ſcere. Actu equidem illo/confeſſa eſt.ſe vere extitiſſe tam egregij Imperato-ris genitricem.

De Claudia veſtali virgine mirabilis femina capi.xlviiij.

CLaudia quedam veſtalis virgo/ex romanoꝝ genoꝛoſo ſanguine pꝛocreata tempo-ribꝰ pꝛedicte Olympiadis regine/perpulchrū ac memoꝛabile pie tatis opus ī tutādo paternuʒ decus fe liciſſime rome peregit:quod etiaʒ quiſ q; robuſtiſſimus iuuenis facere exti-muiſſet. Pater igiẜ huius virginis tri umphū ex ſenatus decreto agebat/ſpe-ctabili pompa:quod quidem romana plebſ frequēs/curioſiſſimeq; ſpectabat Dum vero hec agerētur/factum eſt vt vnus tribunoꝝ plebis/ob pꝛiuatam ſimultatē/ſe ī eum/nō aliter q̄ ī male meri tum pꝛorumpēs ī medium dedit/ꝛ quadam īſolenti audatia/violētas manus ī triūphātem iniciēs/eum de curru euoluere conatus ſit:Quod cū hec virgo ī ter ſpectātes cōſpiceret/illico vrgēte paterna pietate/comota/triſtis ꝛ ſui ſexus oblita ac victarū honeſtatis quibus obtecta erat/pati nō potuit quiymo repē te iter medias catheruas/impetuoſa pꝛorumpēs:ꝛ ſibi audaci viſu/cedere tur-bam cogēs/iter tribuni arrogātiam/ꝛ patris gloꝛiam ſe ī deffeſo roboꝛe miſcu it/ꝛ quibuſcūq; auſis/factū ſit/amoto tribuno/liberū ī capitoliuʒ patri aſcēſuʒ cōceſſit.O dulcis amoꝛ:O īfracta pietas.quid credemus/vireſ imbecilli coꝛpo ris pꝛeſtitiſſe virginis:quid religionis obliuionē inieciſſe:pꝛeter eū cernere ī-iuria oppꝛimi/quē meminerat īfantie ſue educatoꝛē/ꝛ pijs delinitoꝛem blāditi is votoꝛum in ſuam ſalutem exhibitoꝛem nocioꝛum omnium amatoꝛem:ꝛ ꝓ-uectioꝛiſ etatis inſtructoꝛem. Sed vt de hoc ſatis dictum ſit.quis ob hoc tu multuantibus hominibus/ſanctimonialem ī mixtam hominibus virginem de honeſtate redarguēt quis temerariā dicet:qs tanq̄ in tribunitiam poteſtateʒ auſam vere damnabit: Equidem non immerito dubitem : quis ſpectabilio-rem triumphum.an pater in capitolium:an filia in edem veſte repoꝛtauerit.

mirabilis fi lie amoꝛ er ga patrem

De Yrene greca mirabili picture. capitulum. l.

YRenes greca crathini cuiuſdam pictoris filia ⁊ diſcipula/hiſdem temporibus quibus ⁊ pdicte due clare mulieres/in arte pictoria maximo apd grecos habita fuit in pretio. Que tantum laudabilior extimata fuit/ quantum ⁊ arte ⁊ fama videbatur ſuperaſſe magiſtrum patrem ſuum:cum eius nomen pluribus in locis diu viguerit/ Eius autem pater/is fuit/qui frõdes/atqꝫ radices omnium herbarum ad eaꝝ preſtandam notitiam informa depinxit ꝓpria:quod quidem artificium ⁊ ingenium memorabile vtiqꝫ fuit. verum tamẽ tanta fuit huius filie in eadem arte preſtãtia/vt patre exiſtente fere ĩnominatus extiterit. Cuius quidem magiſterij ĩ longum argumẽta fuere puella quedã picta/que apud Eleuſinam ciuitatem/diu ĩ tabula pro miraculo viſa fuit/atqꝫ alia permulta admirãda: Que ideo ꝙ officium eſt a femina(vt plurimum)alienum/nec abſqꝫ vi maxima ingenij cõſecutum/quod eis etiaꝫ tradiſſimũ eſſe cõſueuit dignum aliqua laude celebrari viſuꝫ eſt.

De Martia Romana mira pictrix capi. li.

MArtia alia ſed multo preſtãtior pictrix varonis cuiuſdam romani ciuis filia virgo quidem perpetua/tẽporibus philadelphi regis/hoc eſt anno ante chriſti domini noſtri natiuitatem ſeptuageſimo ſupra:ducẽteſimuꝫ ⁊ virginali pudicitia ⁊ pingẽdi ac ſculpendi gratia maximo apud romanos fuit in pretio/quam tanto egregiori laude extollendam putabãt/quanto ſui Iuris femina/ſua ſponte/nõ alicuius ſuperioris impulſu:integriorem ſeruauerit virginitatem: Non enim erat alicui veſte ſacerdotio alligata/aut dyane voto obnoxia ſeu alterius profeſſiõis ĩplicita/ſed ſola ſue mẽtis ĩtegritate ſupato carnis aculeo(cui etiã preſtãtiſſimi nõnũꝙ ſubcubuere viri)illibatũ a cõtagione hoiuꝫ corpus/ĩ mortẽ vſqꝫ ſeruauit: Uerum etſi hac tam comendabili conſtantia/plurimũ hec laudanda ſit femina: Nõ minus tamẽ ingenij viribus ⁊ artificio manuum comendanda ẽ. Hec qppe aſpernatis mulieribus exertitijs/ne otio torporet/ſe in picture ⁊ ſculptu-

re ſtudiū oīno dedit. Quo factū eſt: vt miro ⁊ icredibili artificio ⁊ pollitia: piniculo pingeret: atq̧ ex Ebore ymagines exquiſitiſſimas ſculperet: ita vt omnes pictores ſui temporis famoſiſſimos ſuperaret. Eiuſq̧ rey notiſſimū argumentū fuit: tabulas aſe pictas fuiſſe ceteris precioſiores. Et quod lōge mirabilius: aſſerūt eam nō tātum eximie pinxiſſe (quod ⁊ nōnullis aliquādo cōtigit) verum adeo veloces ad pingēdum habuiſſe manus: vt nemo vſq̧ ſimiles habuerit: Fuerūt īſuper diu eius artis inſignia: ſed inter alia eius effigies: quam adeo integre liniamētis: coloribuſq̧ ſeruatis: ⁊ horis habitu ī tabula: ſpeculo cōſulēte protraxit vt nemini coetanio: que nam foret: ea viſa verteretur īdubiū. Et inter ceteras ⁊ ad eius mores ſingulares deueniamus ei fuiſſe mos precipue aſſerūt: ſeu piniculo pingeret ſeu celte ſculperet mulierū ymagines ſepiſſime facere: hoīum vero nūq̧ vel raro: Arbitrādū profecto eſt huic cōſuetudini pudicus rubor cauſā dediſſe: Nam cū antiquitas vt plurimū nudas: aut ſeminudas ymagines effigiaret viſum illi ſit oportunū: aut īperfectos facere viros aut ſi perfectos feciſſet virginei videret pudoris oblita fuiſſe. Que ne ī alterū icidiret ab vtroq̧ abſtinuiſſe ſatius arbitrata eſt.

mirā femia pingēdi gratia

De Sulpitia Romana venerādiſſima femina. capitulum. lij.

SUlpitia romana venerādiſſima femina ducēteſimo añ chriſti dñi noſtri natiuitatem regnāte ptholpmeo Euergete/nō minus matronarum romanarum teſtimonio laudis/ob obſeruatam caſtimoniam/q̄ cultro ſe perimēs lucretia/cōſecuta eſt. Hec quippe cuiuſdam ſerui patrculi filia ⁊ Tulij flaci cōiunx fuit nobiles romani ambo viri: Et cum ſenatus a decem viris/viſis more veteri Sybillinis libris/decreuiſſet/vt veneris verticordie ſimulachrum

in vrbe cōſecraretur/Et virgines ceterēq̧ mulieres/nō ſolum a libidine abſtinerēt/ſed etiam facilius ī laudabilem puditiciam verterentur/petiuiſſetque/iuxta decem virorum mādatum/quo cauebatur/vt caſtior ex romanis matronis dedicaret illud/ex ingenti multitudine/qua tunc abundabat roma/ caſtiorem feminarum iuditio/actum eſt vt primo eis egētibus/cētum ex omni cetu/ que puditicia clariores extimate eſſent ſcelecte traderētur. inter quas vna ſulpitia ſumpta eſt. Demum ſenatus iuſſu/earundem mulierum/Juditio/ex centum decem etiam lucidiores ſubtracte ſunt: quas inter/⁊ ſulpitia numerata: poſtremo/cum ex decem/peteretur vna: ſummo omnium conſenſu ſulpitia data eſt.

Cui etſi pulchrum fuit/ ea tempeſtate veneris verticordie ſimulachrum dedicaſſe/lōge tamē pulchrius/tā ingētis multitudinis extimatione fuit. q̄ caſtimonia ceteris fuerit prelata: eoque nō tātum oculis aſſiſtentium/tanq̄ celeſte puditicie numen oīum admiratione cōſpecta ſit ſed futurorum oi euo etiam

veneratiõe fere imarceſſibilẽ gloriã eius videat eẽ delatũ:Sʒ i hoc loco iquiet aliqua ſi cẽtũ pudice electe ſũt.qd huic vni:aliarũ magna puditicie addi ⁊ ſuperaddi potuit:vt ceteris merito prefereret.palã eſt hi vel he:videãt que arbitrãtur ſolũ ab alieno q̃ꝫ viri cõcubitu abſtinuiſſe puditiciã.Que quidẽ ſi ituerí ſaniori volumus oculo nõ ſolũ cõſiſtit ab amplexibus exteroꝝ viroꝝ abſtinere:qḋ multe faciũt.ſed alijs i virtutibus plurimis puditicie aſſiſtentibus quas commemorare nũc longum eſſet:

De Sophoniſta haſdrubalis carthaginẽſiuʒ filia capi.liij.

Sophoniſta haſdrubalis maximi carthaginẽſiũ principis filia ⁊ ſiphacis potẽtiſſimi Numidie regis cõiunx:tẽporibus ptholomei philopatoris:hoc eſt ducẽteſimo anno ante christi dñi nr̃i natiuitatẽ auſteritate morꝫ itrepide aſe ſuſcepte euaſit luculẽta ⁊ clariſſima:Hec itaq̧ cũ eſſet etate florẽs:⁊ forma ſatis egregia:Syphaci p̃dicto regi a patre i cõiugiuʒ copulata eſt. Nec ſane id geſtũ fuit deſyderio affinitatis regie tm̃:ſed optabat vir ſagax inſtãte romanoꝝ bello/ſolũ barbaꝝ regẽ romanis ſubtrahere:⁊ id opere filie blãdiẽtis i partes catharginẽſiuʒ aduerſus romanos cõuertere:Nec a precogitata malitia deceptus eſt.Naʒ cũ nuptias Syphas celebraſſet:a premonita adoleſcẽtula formoſitate fauẽte i tm̃ ſue dilectionis ardore tractus eſt/vt nil preter illã ſibi earũ aut delectabile arbitraret/⁊ ſic dũ vreret ifelix ⁊ appareret Corneliũ Scypionẽ ex ſicylia i Affricã cũ exercitibus traiectuꝝ/Haſdrubalis monitu/ſophoniſta blãditijs precibuſq̧ adeo ſyphacis aium i ſuũ deſyderiũ traxit/vt nõ ſolũ romanos relinqueret/qbus amicitie fidẽ p̃ſtiterat:⁊ carthaginẽſibus iũgeret.Uerũ vltro alicui belli pricipatũ aſſumeret.Quã obreʒ/pfidia calcata fide/quã predie ſcipioni hoſpiti ſuo ꝓmiſerat/ei p lr̃as nũdum/i affricã trãſfretãti/igreſſum iterdixit.Ceterũ ſcypio ingẽtis aĩ iuuenis/dãnata barbari regis neqtia/depoſitis haud lõge a carthagine copijs illũ añ alia expugnauit.per Maſſiniſſaʒ regẽ ſociũ/⁊ leliũ legatũ ſuum p quos exercitu fuſo/captus victuſq̧ deductus eſt cyrtã regiã numidie ciuitatẽ/nec añ cathenis onuſtus ẽq̃ꝫ maſſiniſſe ciuitatis deditio fcã.Qḋ cũ nũdũ lelius appuliſſet eam itrãs/motu reꝝ repẽtino tumultuãtibus oibus/regiaʒ vt erat armatus obuiaʒ habuit ſophoniſtã:que fortunaꝝ ſuarũ cõſcia/cum eũ itrantẽ veſtibulũ vltra alios armis iſignẽ cerneret/vt erat regẽ auſpicata/ad eius pedes procũbẽs/priſtine fortune aĩum retinẽs/iquit:Sic rex iclite/deo viſum ẽ/⁊ felicitati tue/vt i nos/q paulo añ reges eramus/que velis/poſſis oĩa verum ſi p̃miſſuʒ eſt/vt captiue corã victore:⁊ vite mortiſq̧ ſue dñe/ſupplices voces emittere poſſit/eius genua ad dexterã victorẽ cõtingere/deiecta precor p maieſtatẽ tuã i qua:⁊ ego

ego paulo ante erã .perq̃ genus regiũ/⁊ cõe numidicũ nomẽ/etſi meliori ſuſcipiaris homĩe/q̃ hic/ abierit Syfax i me/q̃ tui curis /nouiter aduerſa fecit fortuna/agas.qđ in oculiſ tuis piũ bonũq̃ viſuʒ ſit/dum modo iſolẽti ⁊ faſtidio ſo(potiſſime penis)romanoꝝ arbitrio/viua nõ tradar/Facile eiʒ potes aĩaduertere/qd ego romana hoſtiſ carthaginẽſis⁊ Haſdrubalis filia/ſine ꝙ ſyphacis cõiunx/timere poſſiʒ/etſi oĩs ĩhoc toliſ modus/vt tua manu poci⁹ moriar facito:q̃ in poteſtatẽ hoſtiũ viua deueniã precor ⁊ obſecro: Maſſiniſſa q ⁊ ipe numida erat/⁊ vti oẽs ſunt/ĩ libidinẽ ꝓni/venuſtatẽ oris orãtis iſpiciẽs/addiderat quippe ĩfortunio piũ quoddaʒ ⁊ iſolitum decus ſupplici/motus ⁊ humanitate a libidine tract⁹/cũ nundũ aduẽtaſſet lelius/vti erat ĩ armis dextera data/(inter feminaꝝ querulos mot⁹ ⁊ vlulatus ac tumultuuʒ diſcurẽtiũ vndiq̃ militũ)leuauit orãtẽ/eamq̃ eueſtigio ſibi ĩ vxorẽ accepit/medio ĩ ſtrepitu armoꝝ nuptijs celebrat̃/puto hac via/arbitratus ⁊ libidĩe ſue/⁊ ſophoniſſe ꝑcib⁹ inueniſſe modũ:Die demuʒ ſequẽti lelium venientẽ ſuſcepit/⁊ eo ſic iubẽte/cũ omni regio ornatu/⁊ cetera ꝑda/ac noua cõiuge/redeũtes ĩ caſtra/ꝑmo a Scypione ob rem bene geſtã comiter ſunt ſuſcepti/Deĩde cũ ab eo/ob celebratas cum captiua romãi populi nuptias amicãbiliter redargut⁹ eẽt/⁊ ĩtabernaculũ ſeceſſiſſet/arbitriſq̃ remotis/ſuſpirijſq̃ ac lachrymis opletus diu ĩgemuiſſet adeo vt acircũſtãtib⁹ audiret̃/vrgẽte ſophoniſſe fato accerſiri iuſſit adſe/queʒ ex ſeruis fideliſſimũ habebat/ cui comiſerat ſeruãdũ venenũ/ad ĩcertos fortune caſus/eiq̃ ꝑcepit/vt illud poculo dilutũ ſophoniſſe deferret diceretq̃/libẽter ſe illi/q̃ ſponte dederat fidẽ ſeruaturũ ſi poſſet . verũ quẽ/a quib⁹ poterat/ arbitriũ ſubtrahebat̃ ſuũ/quã ipſa potuerat/nõ abſq̃ ſuo merore/preſtabat fideʒ/ſi vti velit/ſcilicet ne ĩ poteſtatẽ romanoꝝ viua deueniat/ipa tñ patris patrieq̃ ⁊ duoꝝ Regũ quib⁹ paulo ante nupſerit/memor ſibi/qđ videret̃ cõſiliũ ſumeret.Que qdẽ audita/cõſtãti vultu/nuncio dixit. Scipio nuptiale munus/ etſi nil aliud/a viro cõiugi dari/poterat/gratũ habet:Sed refert/ſati⁹me moriturã fuiſſe/ſi nõ infunere meo nupſiſſem:Hec accri⁹/dicta dedit/q̃ poculũ ſũpſerit/⁊ nullo ſigno trepidatiõis oſtẽſo/confeſtiʒ auxit omne : Hec diu tumeſcens ĩ morteʒ/quã petierat/miſerabũda collapſa eſt.Edepol/ãnoſo hoĩ/cui iã vita tediũ/nec alia ſpe preter mortẽ/neduʒ puelle regie/tũc habito reſpectu ad notitiaʒ reꝝ vitaʒ ĩtranti/ ⁊ quid ĩ ea dulcedinis ſit ꝑcipere ĩcipienti/magnum ⁊ admirabile fuiſſet/⁊ nota dignuʒ morti certe/adeo ĩpauide occuriſſe.

¶ De tertia Emilia Scipionis vxore. cap.liiii.

Tertia emilia ex Emilioꝝ clariſſima familia nata ſcypioniſq̃ vxor/centeſio ⁊ octuageſſimo ãte chriſti dñi nr̃i natiuitatẽ anno/ꝑpulchro ac luc idiſſimo facinore aſe geſto/euaſit lucidiſſima.Mulier ſane ſapiẽtiſſima/⁊ ſctis etiaʒ ĩ celuʒ vſq̃ extollenda laudibus : Hec quippe/iter cetera ſue ſapiẽtie preconia hoc vnuʒ(ꝑter oĩuʒ vxorũ morẽ(fecit.ꝙ cũ vidiſſet viruʒ ſuũ iam ſeneʒ in dilectionẽ ancillule ſue ⁊ cõcubituʒ

Mirabilis femine pru dentia ⁊ ꝑ conio effe/ renda.

incidiſſe: Quantūcunqꝫ eidē difficilimū foret. id tñ aīo conſtāti/ tanqꝫ mulier generoſa ꝑtulit. Exiſtimās vt erat diſcreta mulier/ idecēs nimiuꝫ fore/ ꝙ vir tā tus/ qui ſua īgenti virtute reges multos/ ⁊ validas natiōes. Ro. ſubiugaſſet ī perio/ diceret vel ſciret amore ancillule detētuꝫ eſſe. Unde ⁊ quo aduixit/ viri crimen oīno oppreſſit ſilētio/ vt neduꝫ alteri/ ſed etiā vir ipe/ quoad vixit/ ꝑpen dere potuit/ eā ſciſſe qd ageret. Et nō ſoluꝫ hoc crimē Scypione ipo viuēte ſer uauit. ſed ⁊ eo defuncto/ ad aufferēdaꝫ eius īfamiā/ ſtatim ancillā ipaꝫ libera li aīo manumiſit/ ac libero ſuo icoiugē dedit. Et hoc/ ne magnifici viri iclita fa ma macularet. Alia ꝑfecto femina ꝓclamaſſet/ ⁊ ī cōcilium cōuocaſſet/ ⁊ affi nes vicinaſqꝫ/ atqꝫ eas lōga dicacitate cōpleſſet ennaraſſetqꝫ inumeris quere lis/ ſe derelictā/ ſe omiſſam/ ſe vilipēſaꝫ/ ſe ī nullo ꝑtio a viro habitaꝫ: eoqꝫ vi uente viduā: ⁊ ancilulle ſeruule ⁊ deiecte ſortis meretricule poſtpoſitā/ virum etiaꝫ lachrymis ⁊ q̄ſtibus publice īfeſtaſſet/ nec curaſſet/ dū ius ſuū garulitate defēderet. Eſt profecto femina ſuſpicioſuꝫ aīal ⁊ oīno ipatiēs/ ⁊ quāmaxime ī fractiōe fidey marital/ nihil eiꝫ nupte mľieri iiurioſiꝰ fieri pōt/ q̄ꝫ cū ſe viderit a viro iuř ſuo ꝑuari/ Quicqd eiꝫ a viro ī alterā agit/ id ī detrimētū amoris ſibi. ōbiti factū eē arbitrat.

Femia ſpi cioſuꝫ aīal

De dripetrua Lauditie Regina. cap. lv.

DRipetruā laoditie rginā fu iſſe/ magniqꝫ mitridatꝭ filiaꝫ ſcriptū ē. ⁊ āno ante xpi dñi nři natiuitatē cēteſimo/ ob ī auditio quodā ope mēorabili aſe erga pr̄eꝫ fideliſſime geſto comēdabil' plu rimū euaſit. Nā cū Mitridates pr̄ ſuꝰ a magno Pōpeo ſupatꝰ fuiſſꝫ/ illū nľlis piculis aut laboribꝰ/ ſeu neceſſitatibus vlľ idulgēdo ōſerere voluit/ qnymo ſēp eū ſubſequēs/ illū obſeqjs fideliſſimis fuiuit. Ferūt hāc reginā cū genio den tiū ordie (ſicut ⁊ pr̄ erat) fuiſſe natam/ quā obcām mōſtuoſruꝫ ōſe ſpectaculū oibꝰ aſyaticis ſuo tpe tribuit. qua ex re/ etſi nullū ī mādēdo a/ tā iuſitata dētiū q̄ꝫtitate ſuſcepit ipedimētū/ tā iſigni deformitate nō caruit. quā/ vt iā predictū ē/ laudabili fide cōpeſcuit.

Mulier habēs ge minum dē tiū ordinē.

De claudia veſtali virgine Romana. cap. lvi.

CLaudia veſtalis virgo/ Ro mana femina/ tēporibꝰ pto lomei ſother/ hoc eſt ſeptua geſſimo āte chriſti dñi nři natiuitatē anno/ apud romanos ſuos / iſigni quadā audatia/ ꝑpetuā ſibi lau deꝫ ⁊ claritatem acqſiuit. Hec quippe Ueſtalis virgo/ cū aſſidue varijs ⁊ ac curatiſſimis vteret ornamētis/ ⁊ ſic ni mio cultu ornata ipublicuꝫ incederet. vt a pluribꝰ iudicata fuit non honeſta virgo/ ſed ipudica mulier: Sane factū

eſt Marco cornelio ꝛ pu. Sēpꝛonio ꝯſulibꝰ ipātibꝰ/ vt ſimlacrū Idee vȝ opis Deoꝝ matris Romaȝ īfaucis tyberis applicaret: Ad quod ſuſcipiēduȝ e naui/eſt cōiunx iuxta reſpōſuȝ oꝛaculi/ Nauſica ab vniuerſo Senatu totiꝰ vrbis vir optius iudicatꝰ/cū matrōis oibꝰ eo vſqȝ ꝓcederet/ vbi ꝓpinqua nauis erat/ cōtigit/ vt volētibꝰ nautis littoꝛi appropiquare/ hereret vado fluminis/ Et cū trahētibꝰ iuuenibꝰ nō moueret. Claudia alijs matronis imixta/ſue virtutis ꝛ pudicitie cōfiſa. palā genibꝰ flectis/Deā ſupplex deprecata eſt. vt ſi ſe caſtā ꝛ pudicaȝ arbitraret/cingulū nauis ſequeret ſuuȝ: Quibꝰ dictis/illico fidēter conſurgēs/id futuꝝ nō dubitās: Naui cingulū aligari iuſſit. ꝛ ab ea iuuenes oms amoueri pcepit qbꝰ amotis: Claudia nauē eueſtigio a vado euulſit. (ꝛ mirātibus cūctis) eaȝ ipartē quā cupiebāt/facilime traxit: Ex quo tam mirabili ſucceſſu/ſecuta ē/mox ō Claudia optima opinio: Et ſic claudia que ad litꝰ/cū turpi laſciuie nota acceſſerat/ decorata iſigni pudicitie ſplēdoꝛe/ ciuitateȝ rediret. Meliꝰ tñ vt iqt Seneca cū illa eſſet actū/ſi hoc qđ euenit/oꝛnamētuȝ potiꝰ exploꝛate pudicitie fuiſſet/ ꝙ dubie patrociniū: De hoc etiā diuus Hieronymus ꝯtra Iouinianuȝ meminit. dicēs. quod licet id pꝛo voto claudie acceſſerit/ abſit/ vt credēduȝ ſit/ſane mētis fuiſſe/ quātūcunqȝ inocue gētili femine/ ſimilia audere. Ut qs quāqȝ inocēs ſibi videat ꝛ ſit/id velle agere/ ꝙ pter naturā ſit/ gnymo potiꝰ eſſet tēptare deuȝ/ꝙ obiecti criminis labē purgare/ Sācte eqdē tātuȝ viuēduȝ ē/ etſi minus extimemur/ nō abſqȝ bono nr̄o id patit deus: vult quippe nr̄a firmet paciētia/ Auffert elatio/ ꝛ virtꝰ exercet. ꝛ vt nobiſcuȝ letemur/ duȝ alios noſcit idignos: Satis nobis ē/ ymo pmax mū/ſi deo teſte bene viuimꝰ. Et idcirco ſi minus bene ōnobis ſentiūt homies/ duȝ bene fecerimꝰ ñ curemꝰ. Quia vt diuus pr̄ iqt Auguſtinꝰ/nec dānare iniuria/nec coꝛonare pōt laus falſa.

De ypſicretea Mitridatis Regis coniuge. cap. lvij.

Ypſicretea Mitridatis r̄gis cōiūx ꝛ Regina/femina ſatꝭ ſpectabilis ꝛ generoſa/ac inuicti amoꝛis i viꝝ/tēpoꝛibꝰ pꝛedicte veſtalis ꝟginis adeo comēdāda ē glorioſo ꝓconio/ vt ex eo ſui nois fulgoꝛē ꝑpetuum meruerit. Mitridati igit viro ſuo diuturno ac ſūptuoſo/nec nō diſcriminibꝰ varijs pēdulo/ aduerſus Romanos bello laboꝛāti/ amoꝛis eximij facibꝰ icēſa/ ſeu regiones āpliſſimas pagrāri/ſeu certamina ineūti/ ſeu trāſfretatiōes parāti ſemp fideliſſima comes eſſe voluit. Hec qdeȝ egre eiꝰ abſentiā patiēs/atqȝ exiſtimās/neminem ꝑter ſe rite poſſe obſeqa ipēdere viro/ ꝛ vt plurimū iſida miniſteria ſeruoꝝ/ vt ipa dileciſſimo. ſibi poſſet/oppoꝛtuna ꝑſtare/ etſi difficilimū videret/ ſumpſit tñ pꝛoſequēdi ꝯſiliuȝ: Et qm̄ tanto opi/ mr̄iebꝛis habitꝰ videbat icongruus ꝛ indecēs lateri bellicoſiſſimi regis icedere feminā. vt marē fingeret/ āte alia/ aureos crines qbus plurimū honeſtabat/ſibi ſecuit. ꝛ ſidereꝝ vultꝰ ſui/ꝑcipuū decus/nō ſoluȝ vna cū crinibꝰ gallea tegere paſſa ē/ veꝝ puluere/ ꝛ ſudoꝛibꝰ/ ac armoꝝ deturpare rubigie iocalia queqȝ/ ꝛ purpureas veſtes ꝛ fluxas ipedes de

Simulachrum Dee opis.

Uide miraculum virginitatis.

ponere/⁊ eburneū pect⁹ lorica tegere/atq́ʒ tybias ocreis deuicere/abicere an/
nulos/⁊ digitoꝝ p̃cioſiſſima ornaméta/ ⁊ eoꝝ loco enſeʒ/⁊ haſtas geſtare/par/
thicos arcus ⁊ pharetras moniliū loco cīgere/ ⁊ adeo apte oīa/vt ex dlicata re
gina crederes veteranū militē atq́ʒ ſtrenuū: Sʒ forſan facilia hec aſſueta qdeʒ
regijs ītbalamis/ocio ⁊ moliciey/ ⁊ raro aerē videre/cū eis omiſſis/virili aīo ī
ſignita/eqs īſidere didiciſſet īuicta/⁊ armoꝝ onuſta/poſt viꝝ/ p aſpa mōtiuʒ ⁊
cōuallīū cōcaua/die noctuq́ʒ/algores eſtuſq́ʒ/ ſupās/citato diſcurrere curſu/pſe
pe cōpta fuit. Regaliſq́ʒ thori loco nudā qn̄q́ʒ humū/ ⁊ lucos ac ſyluas ipaui
da feraꝝ corpore durato/cogēte ſomno p̄mebat. Victori viro/ſeu ꝓfugo ſemp
comes adiutrixq́ʒ laboꝝ ⁊ ꝯſilioꝝ particeps/īcedēs vbiq́ʒ. Quid multa? pios
oculos/vulnera/cedes/ſanguinē quē ⁊ ipa pugnāſ effūdebat/aliqn̄ poſſe abſq́ʒ
horrore cōſpicere docuit. Et aures cātib⁹ aſſuetas equoꝝ fremitū/militares tu
mult⁹ audire/abſq́ʒ ſue mētis obſtupefactiōe coegit. Tādeʒ cū m̄lta ptuliſſet
grauia/Mitridatē a pōpeo ſupatū atq́ʒ fugatū p amienos ſaltus/pontiq́ʒ late/
bras ⁊ efferatas quaſcūq́ʒ natiōes/cū paucis ex amicis ſecuta ē: Nūc afflictū
ſpe meliori recreās nūc ſolatijs/quoꝝ cupiduʒ videbat ⁊ nouerat d̄mulcens/
adeo vt illi tantū cōſolationis attulerit/ vt inquaſcūq́ʒ ſolitudines ageretur/cō
iugali ſibi videret̄ ī thalamo refoueri: O pectus cōiugalis dulcedinis ſacrariū
o inexauſta amiticie virtus: qbus/quāq́ʒ ſanctis virib⁹/muliebrē aīmuʒ robo
raſtis/nulla ꝑfecto vſq́ʒ vxor pro viro ſimilia/neduʒ grauiora ptulit/quo me/
rito/ſi ī ei⁹ perpetuā laudē/antiqtas verſata ē/minimuʒ admirari iure poſteri/
tas poterit: Ceteꝝ ex tot laborib⁹/tamq́ʒ īclita fide/benemerita mulier/a viro n̄
ſatis dignuʒ retulit premiū. Naʒ cū is ſenex/iam filiū/ex ea ſuſceptuʒ irat⁹ oc/
cidiſſet/⁊ vrgētib⁹ romanoꝝ virib⁹/nō ſoluʒ in regnū/ſed ī regiaʒ ſe recepiſſet/
eſto aīo moliret̄ īgentia: ⁊ ī legationib⁹/ varias atq́ʒ lōginquas natiōes/ī bellū
aduerſus romanos ſuſcitare conaret̄/ a pharnacis filio/ ob eius ſeuitiā ī filios
amicoſq́ʒ rebellāte obſeſſuſ eſt. Quod cū cerneret/⁊ eā īexorabilē īueniſſet/po
ſtremā reꝝ ſuaꝝ arbitrat⁹ ruinā/cū reliquis tam cōiugib⁹ q̄ʒ pellicib⁹ ac filia
bus Ypſicreteā/que tot vite ſue ſubſidia laborādo p̄ſtiterat/(ne illi ſupuiueret)
veneno abſumpſit: Sane igratiſſimū Mitridatis op⁹ Ypſicretee/meritā gloriā
minuiſſe nō potuit/corp⁹ mortale/veneno/īmatura morte ſublatū ē. nomē eius
mōimētiſ/ venerādaꝝ litteraꝝ/ad nos vſq́ʒ/⁊ ī ppetuū/celebri fama viuet. ⁊ lōga
qdē poſteritate/fraudari nō poterit.

¶ De iulia. G. Ceſaris filia. cap. lviii.

IUlia Gaij Ceſaris ex Cor/
nelia cōiuge vnica filia/ qn
quageſimo āte chriſti dn̄i
nr̄i natiuitatē āno/⁊ gene/
re ⁊ ꝯiugio ac ſanctiſſimo amor/ fato/
q́ʒ quodā repētino fuit oiuʒ m̄lieꝝ ſui
ſeculi clariſſima: Nā iuli⁹ ceſar ei⁹ ge
nitor ab Enea īclito Troyanoꝝ duce/
p m̄ltos duces ymo reges/⁊ alios me/
dios/p̄r̄nā duxit originē: Maternā ve
ro ab Ancho quondā romanoꝝ rege:
gloria belloꝝ atq́ʒ triūphoꝝ ⁊ dictatu
ra ppetua/īſignis homo plurimū fuit:

Nupſit ꝑterea magno illi pōpeo/ea tēpeſtate romanoꝝ clariſſimo viro/q i vin cendis regib⁹ deponēdis/eiſq; denouo faciēdis natiōib⁹ ſubigēdis/pyratꝫ ex/tinguēdis/fauorē romane plebis obtinēdo/ ꝛ regū toti⁹ mūdi ꝛ orbis cliēte/las agrēdo/nō terras tm̄/ſ; celuꝫ oīne fatigat diu. Quē adeo Jlluſtris mlier(li cet iuuēcula ꝛ ille etate ꝓuect⁹)amauit. vt ob id imaturā obijerit morte: Naꝫ cuꝫ pōpeus i comitiis ſacrificaturus/ob oſtia/quā tenebat ex ſuſcepto vulnere/ ſe iuaria agitāte plurimo reſꝑgeret ſanguie ꝛ ob id veſtimētis illis exutus/do muꝫ/ꝛ alias iduitur⁹ remitteret: ꝯtingit/vt deferēs ante alios Juliā ꝑgnantem haberet obuiā. Que cū vidiſſet viri cruētas veſtes/ante q̄ꝫ cāꝫ exqreret/ſuſpica ta ne fortepōpeo fuiſſet violēta man⁹ inîecta/q̄ſi nō illo occiſo/dilectiſſimo ſibi viro ſupuiuēduꝫ foret/iſiniſtrā repēte delapſa/timorē/oculis i tenebras reuo/lutis/manib⁹ clauſis cōcidit: ꝛ eueſtigio expirauit. Nō ſoluꝫ viri/atq; ciuium ſuoꝝ/ſ; mario totius orbis ea tēpeſtate incomodo.

Magnus Pompeus maritus hu ius.

Inextima bilis vxoris amor.

De cōiugibus theutonū ꝛ Cimbroꝝ mirabilibus. cap. lviiii.

Coniuges q̄daꝫ theutonū ꝛ cymbroꝝ ac eaꝝ qdē iſi/nit⁹ pene nūer⁹/tꝑib⁹ Gaij ceſaris i germania fuit: ſe mie plane ob caſtitatꝫ ꝓpoſituꝫ miris extollēde laudib⁹: He eqdē a romāis ſupatꝫ/ne ēt libertatē atq; pudicitiā ſu am ꝑderēt/nō ex ꝯuētiōe aliq̄/nō ex ꝯſi lio publico/ i vna nocte/ nō aliē q̄ꝫ idē oīb⁹ fuiſſet ſpūs/i vnā morꝫ ſniaꝫ due nere: Romāis igiť reb⁹ florētib⁹ theu tones cymbriq;/ꝛ q̄dā alie germanoꝝ natiōes (vt Oroſi⁹ hiſtoric⁹ i q̄rto hi ſtoriaꝝ ſuaꝝ ſcribit)i romanū ꝯiurauere nomē/vt eoſ iſugā ꝟti poſſe nemo du bitaret/ꝯiuges/natos ꝛ oēm ſupelectillē ſecū magno agmie traxere vehiculis/ide vt omnē Jtaliā/vno ꝛ eodē ꝯcuterēt ipetu: tripartito illā itrare agmie/tri/pliciq; itinere ſtatuere: Quib⁹ acōſternatis tumultu romāis/gai⁹ mari⁹ ꝯſul/iquē niti ois reipu. ſpes ea tēpeſtate/videbať obui⁹ miſſus/ꝑmos obiectos ha buit theutōes iſolētes: aduerſus quos/i nihilo dclināntes certamē cū ꝯſeruiſſ; ꝛ lōga pugna partiū/aliquādiu nutaſſet fortūa: poſtrēo mlto ſanguie fuſo/ ter ga dedere theutōes: Deide i cymbros/ ituꝫ ē. ꝛ vt theutōes apud aq̄s ſextias/ ſic illos i cāpo raudic/duplici fudit certamie/facta ſtrage ꝑmaria Qđ aduer/tētes cū ceteris ipedimētis ſepoſite ꝯiuges/nō viꝝ ſecute ſūt fugā. ſ; plauſtris (quoꝝ grādis illis erat copia) iformā valli redactꝫ/ aīoſo ꝯſilio ꝑteſtis fuſtib⁹/ lapidib⁹ gladijſq;/libertatē ſuā caſtimoniāq; tutare/q̄ꝫ lōgi⁹ poſſēt/diſpoſuer: S; acie facta/aduenietib⁹ romāis militib⁹/ cū ñ diu obſtitiſſēt. ſēſere qm̄ iua cuū conat⁹ diſponerēt/ꝛ ob id ſi poſſēt/inire cū ipatore ꝯcordiā petijere. Erat eīꝫ illis iſirū aīc/ſi vires/ſi ſeđs auitas/ſi ſubſtātias oēs/pugna ꝑdidiſſēt. vna ſaltē q̄ poſſēt via/libertatē ꝛ pudicitiā ſuare ſuā. Et idcirco poſtulauere vna/nimes/ñ fugiētiū viroꝝ pacē/nō i patriā redire ſuā/ non vt ſua reſarcirēt auro dāna/ſ; vt oēs romāi iūgerēť ꝟginib⁹ veſtalib⁹: qđ cū hōeſtiſſimū viſū foret ꝛ ſincere mētiſ teſtimōiuꝫ/nec ipetraſſēt: furore ſuccēſe/i hoſtinatā voti ſui ꝑſe uerātiā/ꝯſiliū inîere crudeliſſimū: Nā ante oīa colliſis itereа pari⁹ filijs ſuis/

Mira cōſtā tia mulierū

vt illos q̄ poſſent via turpi ſeruituti ſubtraherēt/nocte eadē itra vallū a ſe ↄſtructuz/ne ⁊ ipe i dedec⁹ ſue caſtitatꝭ/ac victoꝝ ludibriū traherēt/laq̄is oēs mortē ↄſciuere ſibi/nec ꝑde aliud ex ſe/ꝑter pendētia cadauera auidis liq̄re romāis: Juiſſent alie m̄lieres fractis ſuoꝝ hōiuz virib⁹ obuiā victorib⁹ ſupplices/ſolutis crinib⁹/māib⁹ extēſiſ/⁊ vlulatu m̄lto oīa ↄplētes/⁊ qđ obſcni⁹ fuiſſȝ/nōnulle blāditijs ⁊ āplexib⁹ ipetraſſēt/ſi potuiſſēt ſupplectilib⁹ ſuis ↄſeruatiōez/ redituz ī patriā/nulla hōeſtatis feminee habita mētiōe/aut ſe ꝑmiſiſſent a quocūqȝ more pecudū trahi: Aſt cymbre ↄſtāti pectoꝛ melioris fortūe ſeruauere aioſ/ nec vlla paſſe ſūt ignominia maieſtatis gētis ſue gloriā fedare/ Dūqȝ ſeruitudinez ⁊ turpitudinē laqueo obſtiate fugerēt/nō virib⁹/ſȝ fortūe crimie/ ſuos homies ſupatos reſpōdēt/⁊ caſtimōie ſue/paucis abiectis ānis/qb⁹ ſuſpēdio viuere potuiſſent/vitā longiſſimā adepte ſunt.

De Cleopatra Egyptiorum magna Regina. cap. lx.

Cleopatra magna egyptioruz regia/ Dyoniſij Auletꝭ regis filia/toti⁹ orbis fabula/ Olympiade cētesima/ꝑma ⁊ octogeſſima.vȝ q̄drageſſimo nono āno ante xpi dn̄i nr̄i natiuitatē/egiptioꝝ regnū ꝑ nephas optinuit/⁊ vigitiduob⁹ ānis regnauit. Hec qppe femia/nulla fere niſi regia dignitate ⁊ oris formoſitate ꝟe claritatis nota refulſit.cū ecōtrario/auaritia/crudelitate/atqȝ luxuria oī mūdo ↄſpicua fuerit facta: Nā vt ab ei⁹ dn̄ij initio exordiuz ſumam⁹: Auletes dyoniſi⁹ pr̄ ſu⁹ Romāi populi amiciſſim⁹(⁊ ipe oium flagitioſiſſim⁹)i morte veniēs ex teſtamēto iſtituit ſuo/vt filioꝝ natu mayor ſūpta i ↄiugiuz Cleopatra ei⁹ filia natu maiore/ iſimul poſt ipi⁹ pr̄is mortem regnarēt.q̄ familiariſſima eēt apud Egyptios turpitudo/mr̄es filiaſqȝ tātū a cōiugijs excluſiſſe/executū ē. Porro exurēte cleopatra regnādi libidie/eūdē adoleſcētulū frēȝ ⁊ viꝝ ſuum qntūdecimū etatꝭ agētez ānuz veneno abſūpſit.quo mortuo/ſola/regni potita ē. Jnde cū ciuitas Alexādrina a ceſare capta fuiſſet. ⁊ ipe ceſar d̄lectat⁹ formoſitate hui⁹ m̄lieris/plres noctes cū ea dormiſſet/poſt quā pōpeuȝ ſupaſſet.tādez q̄ſi ꝑmiuȝ noctiū ⁊ voluptatū cleopatre exhibiturus/regnū ei d̄nuo ↄceſſit ⁊ ↄfirmauit. Arſinoe ipi⁹ Cleopatre ſorore abducta ne forte ea duce noui aliqd molliret i eū: Sic iā ſcelere gemio regnuȝ adepta cleopatra/i voluptates ſuas effuſa/ q̄ſi ſcortū orīetaliū regū facta: auri ⁊ iocaliuȝ auida/nō ſoluȝ ↄtubernales ſuoſ taliū nudos/arte ſua fecit/ veꝝ ⁊ tēpla ſacraſqȝ egyptioꝝ edes/vaſis/ſtatuis/⁊ ceteris theſauris vacuas dimiſiſſe traditū ē. Hec iā ceſare occiſo/⁊ Bruto ac caſſio ſupatis/ Antōio i Syriā eūti/obuiā facta/i puꝝ hoīez ſua pulchritudie ⁊ laſciuiētib⁹ oculis/facile cepit. ⁊ i amorē ſuuȝ miſere d̄tenuit/eoqȝ dedurit/ vt q̄ frēm veneno necauerat/ Antonij māu arſinonē ſororē ad ſuſpicionē regimiſ amouēdā oīnez/i tplo Dyāe Epheſine/q̄ ſalutē q̄ritāo/ifelix auffugerat/ trucidari feceret/ ⁊ id adulterioꝝ ſuoꝝ a nouo amaſio loco ꝑmi mūeris aſſūptura: Et cū iaȝ ſceleſta m̄lier Antonij mores nouiſſȝ ꝟita nō ē.eidē Syrie ⁊ Arabie regnū poſtulare: Sane cuȝ ꝑmari

mu3 videret illi/ꝛ nimis ī ꝯgruū/ad ſatiſfaciēdu3 tñ deſiderio amate mlı̄eris/
ſortiūculas/ei ex vtroq3 dedit/ſupaddit᷒ ēt ciuitatib⁹ oīb⁹/q̄ itra Eleutreū flu‑
mē ꝛ Egyptu3/ſyriaco littori appoſite ſūt/ ſydone ꝛ tyro retētis:Que cū obti‑
nuiſſet/Antoniū ī Armēos/ (ſiue vt alijs placet) ī parthos euntē ad euphratē
vſq3 ꝓſecuta/dū Egyptū p̄ Syriā repeteret/ab Herode Antipatris iudeoꝝ re
ge magnifice ſuſcepta/nō erubuit eidē.p̄ itermedios/ ſuū ſuadere ꝯcubitū/ſibi/
ſiānuiſſet mūeris loco Judee ſubtractura regnū: qd̄ īpe Antonij ope/non diu
ante ſuſcepat. Veꝝ herodes aduertēs/ nō ſolū ob Antōij reuerētiā abſtinuit/
qnymo/vt illū anota tā iceſtuoſe femie liberaret/ni diſuaſiſſēt amici/gladio eā
occidere diſpoſuerat. Cleopatra aūt fruſtrata/q̄ſi ob hoc morā traxiſſet. eide3
locauit reddit⁹ iericūtis/quo balſamū naſcebat̄.qd̄ ꝛ ipa poſtmodū ī Babilo
nyā Egyptiā trāſtulit/quo vigere dicit̄ vſq3 ī hodiernū diē:Et īde amplis ab
Herode ſuſceptis munerib⁹ ī egyptū redijt. Jnde xͦo ī fugā ex ꝑthis redeūti
antonio/Accerſita occurrit:Qui qdē antoni⁹ cū fraude/Arthabarzāē armenie
regē/oly3 Tigrāis filiū/cū filijs ꝛ ſatrapib⁹ cepiſſet.ꝛ theſauris ꝑmaxīs ſpo‑
liaſſ3/atq3 argētea cathena victu3 traheret. vt auidiā ī ſuoſ āplexus ꝓuocaret/
effemiat⁹ veniēti/captiuū regē cū oī regio ornatu ac p̄da diecit ī gremiu3 quo
leta mlı̄er cupidiſſima adeo blāde flagrātē ꝯplexa ē:vt repudiata Octauia/oc
tauiāi auguſti ſorore/illā totis affectib⁹ ſibi vxore3 iūgeret: Ceterū cu3 īſacia‑
bilis mlı̄eris ī dies regnoꝝ auiditas augeret̄:vt oīa ꝯplecteret̄ ī vnū/temulēto
Antōio ēt romanū expoſtulauit ipiu3/q̄ſi ī manib⁹ poſſe ꝯcedere/fuiſſ3 antōij
Quod ipe minie ſui cōpos/min⁹ oportūe ſuis romāiſq3 virib⁹ pēſatis: ſe datu
ru3 ſpopōdit O bōe de⁹.q̄3 grādis poſcētis audatia/nec minor ſpōdētis ſtul‑
ticia:O liberalli hō:tot ſecul' tāta cū difficultate ſāguie fuſo/ꝛ morte tot īſigniū
viroꝝ/tot ēt populoꝝ/tot egregijs opib⁹/tot bellis/vix du3 q̄ſitū/ipiu3/poſtulā
ti mlı̄ercule/n̄ aliē/q̄3 vni⁹ domūcule dn̄3 icōſulte/q̄ſi eueſtigio datur⁹ ꝯceſſit:
S3 qd ia3/ob repudiū Octauie belli ſeminariū iter octauianu3 ꝛ Antoniū vi
debat̄ iniectū:ꝛ ob id actu3 ē.vt ꝯgregatiſ ex vtraq3 pte copijſ iret̄ ī illud:Ve
ru3 antonius cū Cleopatra ſua ornata purpureis velis/ ꝛ aure/claſſe proceſſe‑
runt ī Egyptū/vbi cū obuijs hoſtib⁹/ inita terreſtri pugna ceſſere victi/ꝛ ī claſ
ſe3 ſe recipiētes/Antoniāi ī acciu3 rediere/nauallis belli expturi fortunā:Ad
uerſus quos Octauian⁹ cū Agrippa genero fact⁹ obui⁹ cū īgēti claſſe/mira au
datia eos aggreſſus ē.ꝛ ſuſcept⁹/acrit̄/tenuit aliquādiu mars dubi⁹ pugnā in
pēdulo. Tāde3 cū ſuccūbere viderētur antoniāi/pma oīu3 īſolēs cleopatra/
cu3 aurea q̄ vehebat̄ naui/ꝛ ſexagita alijs fugā cepit:Quā mox Antōi⁹ ſubſe‑
cut⁹ ē.ꝛ ī Egyptu3 redeūtes/ī caſſum ſuas vires ad defenſionē regni/trāſmiſ‑
ſis oīb⁹ filijs/ad rubrū mare diſpoſuerūt. Na3 victor Octauianus ſecut⁹ eos
plurib⁹ ſecundis p̄lijs/eoꝝ vires exinaniuit. Aquib⁹/cū fere pacis ꝯditiōes pe
terent̄/nec obtinerent̄/deſperās antonius(vt nōnulli volunt)mauſoleu3 regum
intrās/ſe ſe gladio īteremit: Capta xͦo alexādria/cu3 Cleopatra ingenio veteri(
inuanu3 tēptaſſet)vti iā dudu3 Ceſare3 ꝛ antoniu3 illexerat ī ſua3 cōcupiſen‑
tia3 ſic ꝛ iuuenē Octauianū illicere/idignās/cu3 audiſſet ſe ſuari triūpho/atq3
de ſalute deſpans/regijs ornata/ſuu3 Antoniu3 ſecutura/ad aptis brachioru3 Cleopatre mors.
venis Serpētes quoſdā vulnerib⁹ appoſuit. Aiūt qdem ſpētes illos/Jpuci‑
pes/q ſūt Aſpideſ ſurdi/qui/quēcūq3 momorderit/mortē ſtati3 īferūt. Jn quo
reſulata auaritie/laſcinie/gule/atq3 vite/finē aſſumpſit īfelix. Atq3 ita Antoni⁹
ꝛ cleopatra peſſima femina eo modo mortui/ī vno monumēto Octauiāi iuſſu/

vna tumulati ſunt. Ac ſic lagidaꝝ feliciſſimū Jmpiuʒ/ꝑ feminā ꝗ ſuuʒ intere-
merat germanū/euerſuʒ ē. quod ꝑ ānos trecētos ⁊ ſex/ſub regibꝰ tredeciʒ feli-
citer ꝑmanſerat. De qbus i ſeptimo Chronicaꝝ noſtraꝝ diffuſe locuti ſumus.

De portia magni Bruti coniuge. cap. lxi.

POrtia Marci catonis vticē
ſiſ filia/⁊ magni bruti ꝯiūx
tpre Octauiani auguſti/ ⁊
patria fortitudie/atqꝫ amo
ris maritalis ꝑſeuerātis/iſignis pluri-
mum fuit: Hec quippe cum matrona
eſſet multarum virtutum preclara/in-
ter ceteras ipſius preclaras virtutes/⁊
mulicbres curas/adeo viꝝ ſuum bru-
tum integre ⁊ caſte dilexit/vt oportu-
no tempore non potuerit honeſtas a-
moris flamas caſto ocultare in pecto
re: Que/qm̄ eius in perpetuam euaſere
memoriā ⁊ laudeʒ/ad eiꝰ āpliādaʒ claritatē/ſe vltro offerūt. Quieuerat iaʒ pe
ſtifer ciuiliuʒ belloꝝ tumultus/oppreſſis a Ceſare vbiqꝫ pōpeianis/cū i eū di-
ctatorē ꝑpetuuʒ/vt ſatis aīaduerſuʒ ē regnuʒ affectāteʒ Senatus ſanior pars
ꝯiurauit. īter quos/⁊ ipe Brutꝰ iterfuit. Qui itegritatis portie ꝯſcius/cuʒ eidē/
ſceleſti facinoris arcanū apperuiſſet/factū ē/vt ea nocte/ cui dies illuxit/qua ce
ſa humanis rebꝰ ꝯiuratoꝝ/ope ſubtractꝰ ē. exūte bruto cubiculū: Portia tōſo
ris nouaculū ſumeret/q̄ſi vnguiuʒ ſupflua reſecatura/fingēſqꝫ illā ſibi caſu ce
cidiſſe/ō iduſtria ſe vulnerauit. Porro aſtātes ancillule/cuʒ manare vidiſſent
ſanguinē/ſuſpicare aliqd grauiꝰ clamore ſublato/(abiēs brutꝰ)i cubiculuʒ re-
uocatꝰ ē. ⁊ ab eo obiurgata portia/qm̄ tonſoris ꝑripuiſſet offitiū: Portia autē
ſemoꝗ ancillulis igt: Minime/ temerarie factū qđ putas ē. tentatura aūt quo
aīo me ipaʒ gladio ꝑimere ⁊ mortē ꝑpeti poſſeʒ(ſi minus tibi pro votis cepta
ſuccederēt)feci. O inexauſti vigoris amor/⁊ vir tali ꝯiuge felix. Sed qd vltra:
Jnſcelus a ꝯiuratis ituʒ ē. ⁊ occiſores/ ceſare occiſo euaſere nō tn̄ ipune/ſʒ cū
ꝑter extimatuʒ/oīa reſpōderēt/a reliquo ſenatu/dānati patricide/idiuerſa abie
runt. Brutꝰ aūt ⁊ Caſſiꝰ i orīeteʒ tēdētes/nō paruas copias aduerſus octauia
nuʒ auguſtuʒ ⁊ Antoniuʒ Ceſaris heredes collegerūt: aduerſuſ quos cū Octa
uianꝰ ⁊ Antoniꝰ eduxiſſent exercituʒ/apud philippos pugnatū ē. ⁊ cum victe
fugateqꝫ caſſij Brutiqꝫ partes eſſent: ⁊ ipe Brutꝰ etiā occiſus ē: Quod cū au-
diſſet Portia nil ſibi ſubtracto viro/letuʒ futuꝝ exiſtimās arbitrata/ non alio
aīo/mortē paſſurā/q̄ꝫ oliʒ cultri tōſorij vulnꝰ/ ꝯfeſtiʒ i vetꝰ ꝓpoſitū venit/⁊ cū
aduolūtariā necē/nulluʒ ſibi adeo/cito vt pectꝰ expoſcebat/ꝑſtari videbat̄ iſer
uimētuʒ/ignitos carbones/quos forte ꝓpiquos hēbat/idubitāter/manibꝰ gu
turi iniectos/exhauſit. Aqbꝰ ꝑcordia exurētibꝰ/ ſpiritꝰ vitalis abire i mortem
coactꝰ ē: Nec dubiū/qn q̄ꝫto magis iuſitatū mortis genꝰ itulere/tāto occūbē-
ti plus fulgoris ꝯiugal' diligētie igeſſere: Cuiꝰ ēt fortitudini pr̄is reſeratū ma
nibꝰ vulnꝰ/nil merite laudis potuit aufferre/ Apud hāc(vt diuꝰ ſcribit hiero-
nymꝰ)cū aliqn̄ q̄daʒ bene morata laudaret̄/qđ ſm accepiſſet maritū/reſpōdiſ
ſe ait/felicē ⁊ pudicā matronā/nunq̄ꝫ niſi ſemel nupſiſſe/cōpertuʒ eſt.

De horthenſia eloquentiſſima oratrice. cap. lxii.

Orthenſia q̄nti horthenſij egregij oratoris filia tpib⁹ Octauiāi auguſti extit mulier dignis extollēda laudibus:cū nō ſoluȝ horthēſij p̄ris facundiaȝ viuaci pectore fuerit āplexa/ſȝ eū etiā ꝓnunciādi vigorē p oīa ſuauerit/ queȝ oportunitas exgſiuit.⁊ q ſepiſſime i viris/doctiſſimis ꝯficere ꝯſueuit: Hec aūt triū viroꝝ tp̄re/cū matronarū mľtitudo exigēte r̄ ypu.neceſſitate/itollerabili fere onere pecunie exoluende grauata videreꝛ/nec hoīeȝ iueniret ne

mineȝ/q i reȝ tā i cōgruaȝ patrociniuȝ p̄ſtare auderet. Sola auſa ē cōſtāti animo/corā triūuiris/rem feminaꝝ aſſumere/eāqȝ perorādo tā efficaciter/ i exhauſta facūdia agere:vt maximā audiētiū admiratiōe/mutato ſexu/rediuiuuſ horthenſius crederet:Nec ifeliciter/opus tā egregiū a femia p̄ſumptuȝ/aut executuȝ ē.Nā vti nulla i parte fracta oratiōe/aut laudabili ſui iuris demōſtratiōe defecerat.ſic nec ex optato aliqd a triūuiris diminutū ē.qnymo libere ꝯceſſū/ vt lōge amplior pars iniūcte pecunie demereꝛ:Arbitrati quātuȝ ſub matronali ſtola i publicū taciturnitas laudāda videaꝛ/tm̄ oportunitate exigēte ornatu ſuo/decora ſit extollēda loquacitas:Quo tādeȝ facto/ nō abſqȝ maxio Horthēſie fulgore/reliquuȝ qđ minimū erat a matrōis facile exactuȝ ē: Quid dicā vidiſſe tātuȝ veteris ꝓſapie ſpūs i horthēſia afflauiſſe femia/niſi eā merito nomen Horthēſie ꝯſecutuȝ. ❡ De Cornificia poetrice egregia. cap.lxiii.

Ornificia poetes memoratu digniſſima/⁊ ipa hiſdeȝ tp̄ribus/tāto poetico dogmate effulſit/ vt nō Italico lacte enutrita/ſȝ caſtalio latice/⁊ cornificio germāo fratri eiuſdē/cui poete inſigni eque eſſet illuſtris i gloria: Nec cōtenta tātuȝ/tā ſplēdida facultate valuiſſe ꝟbis/reor ſacriſ impellētib⁹ muſis:ad ſcribēdū Heliconicuȝ carmē/ſepiſſime calamo doctaſ appoſuit man⁹/ reiecto colo/Et plurima ac iſignia conſcripſit Epigramata: que hieronymi p̄

ſbiteri viri ſanctiſſimi tp̄ib⁹(vt ipe teſtaꝛ) iꝑretio ſtabāt.O femineuȝ dec⁹/muliebria negleſiſſe/⁊ ſtudijs maximoꝝ vatuȝ igeniuȝ applicuiſſe/ verecūdenꝛ pigri ⁊ negligētes/⁊ de ſe ipiſ miſere diffidētes: q q̄ſi iotiuȝ ⁊ thalamis nate ſint/ ſibi ipis ſuadēt/ſe niſi ad āplexus hoīuȝ ⁊ filios cōcipiēdos alēdoſqȝ vtile eē: Cū oia que glorioſos homies faciūt(ſi ſtudijs iſudore velint)habeāt cum eis coīa: Potuit hec nature/nō abiectis virib⁹/ ingenio ⁊ vigilijs femineū ſupaſſe ſexū/etſi hōeſto labore/ppetuūq̄ſiſſe nomē:nec qppe gregariū/ſȝ qđ optat/paucis ēt viriſ/rariſſimū ⁊ excellēs. ❡ De ſulpicia lētuli turſcelliōis ꝯiu. ca.lxiiii.

S Ulpicia Lentuli truſcel/lionis coniunx/ ⁊ ipſa ſupra dictaꝝ duaꝝ mulieꝝ tẽpo/rib⁹ iſigniũ equa fere beniuolẽtia ſibi idelebilẽ acquiſiuit ſuam: Fuit igit̃ Lentulus vir ei⁹/ hac eadẽ q̃ ſupra/ ꝓcella/ a triũ viris ꝓſcriptus. Qui cum eſſet volucri fuga tutatus in Sycilia/ ⁊ ibidẽ exul moraret̃ ⁊ inops facta ei⁹ rey cauſa/ Sulpicia certior/ in ſentẽtiaꝝ iuit/ Labores vna velle cum marito pati rata idecẽs eſſe letos honores ⁊ fortunã cãdidã/ ferre/ cũ viris has/ que eorundẽ erumnas ſi oportunũ ferre ſit/ fuga renueret: Verũ nec ad viruꝫ ꝑgere facile Sulpicia cõſecuta eſt. Sũma quippe diligẽtia/ ne exiliuꝫ ſe

Mirabilis vxoris in virum amor.

queret viri ſeruabat/ a matre Julia: Sꝫ quas ñ ludit/ (verus amor) cuſtodias? Captato igit̃ tꝑe: ſeruili ſumpta veſte matre cuſtodijſqꝫ dceptis/ reliqs duab⁹ tñ anciluullis ⁊ ſeruliſ totidẽ ſplẽdida mľier ſociata: natale ſolũ patrioſqꝫ penates reliquẽs/ exulẽ virum ſecuta ẽ. Cuꝫ poſſet lege nõ ꝓhibẽte (iſelici abdicato) nouas celebrare nuptias. Nec expauit mulier iclita/ ꝑ ſubterfugia ⁊ maris eſtus/ ac mõtana Italica/ icerta viri ſequi veſtigia/ euꝫ qꝫ i incognitas exqrere regiones/ donec cõperto ſe illi iũxerit. Honeſtius rata/ ꝑ mille vite diſcrimina viꝝ ſequi a fortuna deiectũ q̃ꝫ eo exilio laborãte/ i patria vacare delitijs. ⁊ quieti: Inclite ꝑfecto mẽtis/ ⁊ prudẽteꝫ viꝝ potius q̃ꝫ femina redolẽtis/ tale

nõ.

iudiciuꝫ eſt: ¶ Nõ eniꝫ ſemp auro ⁊ gemis ſplẽdẽduꝫ/ nõ ſemp idulgendum cultui/ nõ ſemp eſtiuus fugiẽd⁹ ſol: aut hiemis pluuie ⁊ gelu nõ ſemper collẽdi ſunt thalami: nec ſemp ſibi parcẽduꝫ: Sed cũ viris fortuna exigẽte/ ſubeundi ſunt labores/ exilia perpeti/ pauperiẽ tollerare/ pericula forti aĩo pferre: Hec vxorum ſpectãda militia eſt/ hec ſunt bella/ he victorie/ ⁊ victoriaꝝ triũphi cõſpicui videlicet molliciẽ luxũqꝫ/ ⁊ anguſtias domeſticas/ honeſtate ⁊ cõſtãcia ac pudica mẽte ſupaſſe: Hinc illis eſt fama perhennis ⁊ gloria.

¶ De Albumea Sybilla Tiburtina. cap. lxiiii.

A Lbumea ſybilla tiburtina vates ⁊ virgo ꝑcipua/ tꝑe Octauiãi Auguſti i Italia ⁊ marie i orbe romão/ multa claritate refulſit/ ac mľta ipi Auguſto ꝑdixit. Hec ideo tiburtia dicta fuit. qa Tibure ciuitati iuxta Amõiſ amnis ripas velut dea exculta fuit. Cui⁹ i gurgite ipſius fluminis/ eiuſ ſimulachrum in manu librum tenenſ inuentũ fuiſſe fertur in quo hoc ſcriptum inuẽtum fuit. Naſcetur chriſtus in bethleem: ⁊ ãnũciabitur in Nazareth. O felix illa mat̃/ cui⁹ vbera illũ lactabũt Hãc igit̃ auguſt⁹ (cũ romãi eũ dificaꝛ vellẽt)

conſoluit.Que poſt triū dieꝝ ieiunij/reſpōdit/ea que diuꝰ pr̄ Auguſtinꝰ. xviij.
libro d̄ ci d̄i ca.xxiij.refert dicēs·Juditij ſignū tellus ſudore madeſcet.E celo
rex adueniet p ſecula futurꝰ. Et ſūt ſeptē ⁊ viginti verſus pulcherimi/quoꝝ vl-
timꝰ.hic ē.Decidet e celo ignis ⁊ ſulphuris amnis: Quoꝝ ꝟſuū/capitales lr̄e/
hūc reddūt ſenſuz. Jeſus chriſtꝰ d̄i filius/veniet ſaluator mūdi: Quibꝰ dictis il
lico/vidēte Auguſto/celū aptuz ē/ nimiuſqꝫ ſplēdor ſup eū iruit/icelūqꝫ reſpi
ciēs/vidit/pulcherimā virginē ſup quodaz altare ſtātez/puerulū paruulū in
vlnis tenētez:qua viſa/repēte vocē etiā audiuit dicētez: Hec ara filij d̄i ē:hūc
ipſe adora:Quibꝰ auditꝭ ⁊ viſis/illico auguſtꝰ i talāo ſuo cōſiſtēs/i terrā ſe ꝓie
cit/⁊ deuz adorauit.Quaſobres/decetero ſe deū appellari ꝓhibuit ⁊ recuſauit:
Quo i loco poſtea/ad ꝑpetuā rey memoriā/tēplū celeberimuz ſub titulo ſan-
cte Marie virginis i Ara celi cōſtructū fuit quē locū poſtea ordo b̄ti Frāciſci
excollēduz ſuſcepit.

¶ De Mariane hebrea regina pulcherima. cap.lxv.

MAriane hebrea femīa/ma
gni Ariſtoboli iudeoꝝ re-
gis/ex Alexādra vxore fi-
lia ſuſcepta/tēporibꝰ Octa
uiani Auguſti/herodi antipatro/gene
re Jdumeo/hieroſolymoꝝ regi/ſuo in
felici omine matrimōio copulata/ma-
gis genere qꝫ viro felicior fuit.Que tā
te tāqꝫ iuiſe pulchritudinis admirā-
da fuit/vt nō ſolum eo tēpore ceteras
femīas anteiret/formoſitate/ſꝫ celeſtis
crederet ymago potius qꝫ mortalis.
Nec credulitati huic/ Marci antonij
teſtimoniū defuit.Erat aūt huic Mariani frater noīe Ariſtobolus/ex eiſdē pa
rentibꝰ/eque ſecū pulchritudis ⁊ etatis.cui cū Alexādra mater defūcto Ari-
ſtobolo pr̄e/Sacerdotij ꝓncipatuz dari/ab Herode/Marianis viro/atqꝫ rege
ſūmope cuperet ac ꝓcuraret.Gelij aīci ſuaſione amboꝝ effigies optimi picto-
ris artificio tabula pictas ad Antoniū triūuiroꝝ extreme luxurie hoīez/ad eiꝰ
inſe excitādaz libidinē/⁊ ꝑcōſequēs/ i deſyderiuz ſuuz trahenduz/i egyptum
vſqꝫ trāſmiſſas aiūt/quas cū vidiſſet Antoniꝰ/ꝓmo inadmirationē lōgiuſculā
cōſtitit deinde dixiſſe aſſerūt. Hos quātū ad formoſitatē/ꝑfecto dei filios eē/
⁊ ſubſequēter iuramēto affirmaſſe/ſe nūqꝫ/aut vſqꝫ/ne duz pulchriores/ſꝫ nec
ſimiles aſpexiſſe: Sꝫ ad Marianē ſolū redeūdū: Hec qdē/etſi iaudita pulchri
tudie iſignis fuerit.ai tn̄ igēti fortitudie/lōge magis emicuit.Que cū ad nubi
lē veniſſet etatē/ifauſto omie. Herodi antipatris alienigene iudeoꝝ regi nupta
ē.⁊ mario ſuo qdē iſfortunio/ſūme ob eiꝰ vēuſtatē/ab eodē dilecta.Qui cū glo
riaret plurimū/ſe ſolū toto orbe poſſeſſorē dīne pulchritudis/i tā grādē curā
lapſus ē/ne qs alter ſibi i hoc poſſet eqri/vt timere cepit ne ſibi ſupſtes euade
ret mariāes:Ad qd̄ euitādū/ꝓmo dū vocatꝰ i egyptū/ad Antoniuz eēt iturꝰ
cāz dicturꝰ/ſup morte Ariſtoboli fr̄e mariāis aſe ociſi/⁊ demū ātonio mortuo
acceſſurus ad Octauianū auguſtum/⁊ ſe purgaturus ſi poſſet/qꝫ amicis an-
tonij aduerſus eū auxilia preſtitiſſe/Cyprine matri amiciſqꝫ reliquit: vt ſi qd
in eum/qd' in mortem tenderet/aliquo caſu ageretur/Marianē confeſtim occi

derēt: Marianes autē tractu tēporis, qđ occultiſſime decretū fuerat, ītellexit: Et cū iam ob ariſtoboli īdignaȝ mortē, i Herodē cōcepiſſet execrabile odiuȝ, arbitrata ſe ab Herode, nō niſi ꝑpē pulcritudīs vſū diligi, cumulauit iras: Ui tam ſuaȝ bis imerito damnatā ab eo, egerime ferrēs, ⁊ q̄ꝫuis Alexādruȝ ⁊ Ariſtobolū cōſpicuos pulchritudīe pueros ex eo enixa fuiſſet, ī nullo potuit moderaſſe cōceptuȝ: eoq̄ꝫ īferente īpetu, delapſa eſt. vt aīmāti viro, ſuū denegaret cōcubitū, ⁊ duȝ ſperneret, q̄ſi veteris regis proſapie oīs i ſe reſurgeret, ī dolos geſtu quodā elato, illius calcare conabat̄ potētiaȝ, nō verita preſepe palā dicere, herodē alienigenā, nō iudeū, nec regie prolis hominem, qnymo idumeū ignobileȝ, nec regia cōiuge dignuȝ trucē, īſolenteȝ, infidum, ſceleſtūq̄ꝫ, ⁊ i manem belluaȝ: Que etſi herodes cū difficultate ſuſtineret, tamē amore ꝓhibēte nil ſeuuȝ, audebat i illā temptare. Tandē reb⁹ in pei⁹ ꝓcedētibus (vt aliqbus placet) a cipriana Herodis matre, ⁊ Salomonie ſorore, quibus Marianes ſūme grauis erat, actū eſt, vt ab eiſdē ſubornato pincerna, herodi accuſaretur, ꝙ eū conata fuerit exorare, ⁊ illi amatoriū poculū: qđ īpa parauerat propinaret: Seu ꝙ effigē ſuā ſpecioſiſſimā ad Antoniū, vt illuȝ i ſui deſideriū ꝓuocaret, ⁊ i Herodis odiū, tranſmiſiſſet. Que cū herodeſ crederet, ⁊ Marianis īſe mali uolētia, fideȝ faceret, iratus, ⁊ anxio furore ſuccēſſus, cū amicis, lōga oratione conqueſtus ē. Eoq̄ꝫ eis ſuadētibus, ⁊ Alexādra Mariāis matre, ad ei⁹ gratiā promerēdaȝ, deductus ē, vt eaȝ tanq̄ꝫ i regiam maieſtatē excidiū moliēteȝ, capitali dānataȝ ſupplicio, iuberet occidi. Que quidē tantū i ſe excitauit generoſi animi, vt vilipēſa morte, ītegro vultus ſui ſeruato decore, nec ex parte vlla femīeo vſu flexa, ⁊ obiurgātē matrē, tacita audiret, ⁊ flētes ceteros, genis ſiccis aſpicere, ⁊ vt i triūphuȝ letiſſimuȝ, nō ſolum i trepida, ſed alacri vultu, nllīs ꝑ ſalute ſua porrectis p̄cibus, iret i morteȝ: eamq̄ꝫ a carnifice, vt optatā ſuſciperet: Qua qdem tā inmota ſecuritate, nō ſolū efferati regis, triſtauit iuidiā, ſed ⁊ plura ſuo noī ſecula auxit. q̄ꝫ imortalitati ſue mēſes cōceſſiſſe lachrymis p̄cibuſq̄ꝫ ſuis, flexus potuiſſet Herodes. Poſtq̄ꝫ vero Marianes affabilis femina interijt regis anim⁹ intantuȝ exarſit. vt ſepe ſepiuſq̄ꝫ nomen illi⁹ iuocaret. Quāobreȝ oīa moliebat̄ facere, que poſſent ei ſuper hoc aliquod afferre ſolatiuȝ, quottidie eim cōuiuia, ⁊ iocūda colloquia celebrabat, ſed nihilominus ei in nihilo ſubueniebāt, ita vt etiā gubernatiōes regni recuſaret, tantūq̄ꝫ dolorib⁹ tenebatur vt aliquādo etiā Marianē tanq̄ꝫ viuētem miniſtris vocare preciperet: Cūq̄ꝫ ſic teneretur (vt Joſephus iquintodecio antiquitatū ſcribit) egritudo quedā peſtifera ſuꝑuenit. que plures amicoꝝ ei⁹ extinxit, ⁊ oībus ſuſpicari p̄buit, qđ id ꝑ iraȝ dei cōtigiſſet. videlicet ꝑ iniquitate erga Marianē inocētiſſimaȝ cōfecta. Jdeoq̄ꝫ ⁊ īpe rex ad peiora ꝓuenit. vt vltimo tanq̄ꝫ d̄ſpatus ⁊ ꝓfugus ſolitudines eligeret. Hiſq̄ꝫ cogitatiōib⁹ ⁊ anxietatibus cōfectus, nō diu ſuꝑuixit. ſed īualitudinē difficillimā īcidit. Nā aſtrictōe guturis ⁊ mētis mutatiōe ita detētus fuit, vt oia que tali morbo curā cōferre cōſueuerāt, nihil eideȝ omnino ꝓdeſſent, ymo dei iuditio cōtraria viſa ſunt. Unde demuȝ deſperatiōe facta, medici, dū nequaq̄ꝫ medicaminib⁹ allatis egritudo ceſſaret, ⁊ rex nihil recipere potuiſſet, que ille vellet iuſſerūt ei p̄bere, deſperatiōe ſalutis ſue deuouētes. Demū poſtq̄ꝫ Alexādram ſocruȝ ſuā ⁊ filios ſuos ex Mariane ſuſceptos iterfici iuſſiſſet, Archelao filio ex pellice ſuſcepto ſucceſſore ſibi cōſtituto, vir ab oī iuſtitia effrenat⁹, ⁊ iuditio oiuȝ īfeliciſſim⁹ apud ſebaſtē hoc

Marianeſ indigne occiditur.

eſt Samariam vrbem vita deceſſit.

De Antonia minore Marci antonij filia pudiciſſima. cap. lxvi.

Antonia minor Marci antonij triũ viri et Octauia cõiuge Octauiani auguſti ſorore filia / tẽporibꝰ Tyberij ceſaris fuit clariſſime viduitatis indelebile exẽpluꝫ. Hec quippe pudiciſſima matrona cum druſio Tyberij fratri / ꝛ Octauiani ꝓuigno nupſiſſet / ꝛ ex eo Germanicum ꝛ claudiuꝫ poſtea Auguſtuꝫ atqꝫ liuillã filios peperiſſꝫ / eius vir in Germanica expeditiõe (ope cognati ſui Tyberij) veneno extictus / vidua remãſit. Cuius poſt morteꝫ / cũ etate florida atqꝫ cõſpicua formoſitate niteret / rata ſemel honeſte mulieri nupſiſſe: A nemie ad ſecundas nuptias ꝓuocari potuit. qnymo reliquuꝫ vite ſpatiuꝫ ſub liuia ſocru itra limites cubiculi viri ſui / adeo caſte / adeoqꝫ ſancte trãſegit / vt ꝑteritarũ oiuꝫ Matronaꝝ laudes viduitate celebri ſuperarit. Eqdem Cyncinatos / fabricios / curioſqꝫ abqꝫ laſciuie notã / pudicã duxiſſe vitã / ꝛ laude plurima extollẽdaꝫ exiſtimo dignã fuiſſe: Quod ſi ſic fuit. qbꝰ ꝓſequemur ꝑconijs? Juuenẽ ſcilicet pulchritudie iſignẽ / ꝛ Marciãtonij ſpurciſſimi hoīs filiaꝫ / nõ i Siluis ꝛ ſolitudinis / ſed iter iperialia otia atqꝫ delitias / iter Juliam Octauiãi filiaꝫ / ꝛ aliam Juliã Marci agrippe libidis ꝛ laſciuie feruẽtiſſimos ignes Jnter Marciantonij genitoris ſui / atqꝫ Tyberij ꝑncipis obſcenitates ꝛ õ decora i patria oliꝫ frugi: Jnter mille cõcupiſcẽtiaꝝ exẽpla / cõſtãti aīo / ꝛ forti pectore caſtimõiaꝫ / nõ per tẽpluſculuꝫ / ꝛ i ſpẽ futuri cõiugij / ſꝫ virtuti obſequẽteꝫ / i ſenectaꝫ ꝛ mortẽ vſqꝫ ſeruãteꝫ / Edepol / nil dignuꝫ relictuꝫ ſatis ẽ: qđ quideꝫ quia vires excedit ſcribẽtiuꝫ / cõſiderãduꝫ / ꝛ merita ꝯſideratiõe extollẽdum / ſatis eſt. ſacris igenij reliquiſſe. Mirabilis femine caſtitas

Agrippina Neronis matre. cap. lxvii.

Agrippina Marci agrippe filia ex Agrippina vxore ſuſcepta Nerõiſqꝫ mat / poſt chriſti natiuitatẽ ãno quinquageſſimo ꝛ genere ꝯſãguinitateqꝫ / ꝛ filij mõſtruoſitate / ac nõ minus ſua / qꝫ vllis claris facinoribꝰ / iter claras mlieres ꝯputata fuit. Hec igiẽ ip̃rimiſ gaij gallicule ſoror fuit / nupſitqꝫ Gneo domitio homini faſtidioſiſſimo ꝛ grauiex quo Nerõnẽ iſigniẽ beluam (p̃miſſis ex vtero materno pedibuſ) peperit. Uerꝫ domitio eius viro ĩtercutis morbo aſſumpto / Nerone adhuc puerullo / cũ formoſiſſima eſſꝫ Gaius frater eius

hō ſpurciſſimus/turpi ſtupro/ea abuſus eſt: Et ſublimatus ī pncipē/ſui min⁹
eius mores approbās/ eo ꝙ ſe lepido dominij ſpe miſcuerit ſeu emuli alicui⁹
impulſu/eā fere bonis oīb⁹ puatā in īſulā relegauit quādaꝫ: Quo tādeꝫ/a mi
litib⁹ ſuis trucidato eiqꝫ Claudio ſubſtituto/ab eodē reuocata eſt. Que tractu
tēporis cū audiſſet valeriam/meſſalinā varijs agentib⁹ meritis cōfoſſaꝫ ſpem
eueſtigio ītrauit/ſibi natoqꝫ pociūdi orbis īpij/ꝛ celibē pncipē/eſto Germani-
ci pr̄is ſui fuiſſet frater/ſua decora pulchritudie/aduerſus lolliā paulinā opi-
tulāte Calixto liberto/ꝛ eliā petinā/narciſo fauēte/ope pallātis claudiuꝫ ī pre-
grāde nuptiaꝝ ſuaꝝ deſyderiū traxit. Sꝫ obſtare voto honeſtas videbat/eo ꝙ
illi neptis eſſet ex fratre: Veꝝ oratiōe vitellij ſubornati/ actuꝫ ē/vt ideſyderiuꝫ
ſuuꝫ/cogeret precib⁹ ſenatoꝝ/eoqꝫ orāte/fieret a ſenatu decretū/ quo pſtaret/pa
truos poſſe nepotes iducere/ꝛ ſic Agrippina volēte claudio ꝛ orāte Senatu/
eius venit ī nuptijs: Que ꝛ tādeꝫ Auguſta dicta ē. ꝛ carpēto ī Capitolio fere-
bat. ſolis ſacerdotib⁹ ante ꝓceſſuꝫ: ꝛ iaduerſos ſibi/ſeuire cepit ſupplitijs: De
mū cuꝫ aſtutiſſima eſſet mulier/tpre captato: q̄ꝫq̄ꝫ vtriuſqꝫ filij eſſent claudio
euꝫ īduxit/(ſuadēte illi Mellio polliōe tūc ꝯſule/ꝛ vrgēte plurimū pallante li-
berto/q ob ſtuprū Agrippine ſūme fautor erat)vt Neronē puignū ī filiū adop
taret claudi⁹/qd̄ ante ī familia claudioꝝ/nemo meminerat. eiqꝫ Octauiā quam
ex Meſſalina ſuſcepit/ꝛ q̄ lucio ſillano nobili iuueni deſpōſata fuerat/ſpōderet
ī cōiugeꝫ: Quib⁹ obtētis/rata ī caſſes belluā īcidiſſe/nō tātuꝫ Claudij aſſidua
ruꝫ īgurgitationū affecta tedio/quātuꝫ ve ante tpris mortē Britanic⁹ Claudij
fili⁹ mihi etatē deueniret ſolidā/exterita/narciſo etiā ꝓ Britanico mlta ꝓcurā
te: q̄ſi ꝓpoſito ſuo futuꝝ obicē arbitrata/ī mortē claudij facin⁹ exiciale/comē-
ta ē. Delectabat qdeꝫ īſanus claudi⁹ boletis plurimū/illoſqꝫ cibos/dicebat do
ruꝫ/ꝙ ideo abſqꝫ ſemie/ſꝫ ſua/ſpōte naſci: Quod cū aduertiſſꝫ Agrippina/ſtu-
dioſe coctos/veneno īfecit/eoſqꝫ(ſcḿ quoſdaꝫ)īpamet temulēto appoſuit. Veꝝ
cū vomitu/ꝛ Alui ſolutiōe/ videret claudij ſalus ſecutura/ ope Xenophontis
medici/veneno illitis pēnis/ ad vomituꝫ ꝯtinuādū porrectis/ eo ituꝫ ē/q̄ cupie
bat vxor: Ipe tādeꝫ ī cubiculuꝫ reduct⁹/ignaris oīb⁹/pter Agrippinā mortu⁹
ē. Cui⁹ qdeꝫ mors nō āte ab Agrippia palā nūtiata ē/q̄ꝫ amicorum ſuffragia/
omiſſo britāico/tanq̄ꝫ iuniore/Nero iā pubeſcēs/ſublimaret ī pncipeꝫ. Quod
adeo Neroni gratuꝫ fuit. vt matreꝫ illico/tanq̄ꝫ bene meritā/ī cūctis/tā publi-
cis q̄ꝫ puatis pponeret. Videretqꝫ ſibi titulū/matri ꝓ pncipatuꝫ ſūpſiſſe: Et
ſic/e ſpecula romani pncipat⁹ Agrippina toto effulſit orbi. Ceteꝝ ſplēdor iſte
tam grādis/turpi macula/haud mlto poſt labefactus ē. Nā cede plurimū atqꝫ
exilijs aliquādiu debacata ē: Preterea creditū fuit/ea paciēte(preter natura-
leꝫ ī matreꝫ)amore illecebri/a filio fuiſſe dilectā/cū is meretricē ei pſimileꝫ/iter
pellices aſſūpſiſſet/ꝛ ꝯcubituꝫ teſtaret/ pſepe macule veſtib⁹ iniecte/ quotiens
cuꝫ ea leticta delata eſt. Dato/velint alij/eaꝫ īfacinus hoc filiuꝫ attraxiſſe/deſy
derio recupandi dominij/a quo deiecta videbat: eo ꝙ ī Neronē qbuſdam ex
cauſis/mltuꝫ oblocuta fuerit. qd̄ firmari volūt/ob id. qd̄ decreto Nero ſit aſſue
tus fugere ei⁹ ꝯtuberniū/ꝛ ſollitudines collocutionū: Attn̄ q̄ patrinū ī coniu
giuꝫ ſuuꝫ allexerat/bolleto peremerat/ineptum iuuenē fraudib⁹ ꝛ violētia ſu-
blimarat ipſo: In deteſtabilē(q̄ꝫq̄ꝫ meritam mortē/deducta ē Naꝫ cuꝫ ī mltis
filio grauis eſſet/ei⁹ meruit odiuꝫ/ex quo oī honore ꝛ Auguſtali maieſtate/ab

eo ꝓuata ē. Que idignāſ/ꝛ femīeo irritata furoꝛe/eidē vti ꝓcurauerat/ſic ſe ſub repturā ipiuȝ minata ē. Quib⁹ exterit⁹ Nero/ cuȝ eā/ꝛ oculatā nimiū noſceret/ ꝛ ob memoꝛiā germāici pꝛīſ/amicoꝝ ſubſidijs plenā/veneno ter illicā ſurripe. conat⁹ ē. Sȝ diſcreta mlier ātidotis offēſaȝ vitauit. Demū cū ꝛ laqueos cete-ros/quos ī neceȝ ei⁹ tetēderat/euitaſſȝ/itellexit Nero cautioꝛi fraude agēdum foꝛe/eiqȝ expoſcēti/ab Aniceto ꝑfecto claſſis/apud Miſſenuȝ/oli a pueritia nu tritoꝛe ſuo/reſpōſuȝ ē: nauē poſſe ꝯponi fragilē/iqua ſuſcepta Agrippina doli ignara piclitari poſſȝ. Qđ cū neroni placuiſſȝ/eaȝ ab Ancio veniētē/q̄ſi ꝑterito ruȝ odioꝝ penitēs/ficta filiali affectiōe/ſuſcepit ī vlnis/ꝛ vſqȝ domū/cū reuerē-tia ꝓſecut⁹ ē: Inde apparata naui i ſuā pnitiē/ad cenā itura/illā ꝯſcēdit/comi tātib⁹ creperio galle ꝛ Acceronia liberꝫ/eiſqȝ p noctē nauigātib⁹ dato ſigno/ꝛ cōſcijs cecidit tectuȝ nauis plurimo plūbo graue ꝛ oppꝛeſſit creperiū/deinde nautis agētib⁹/vt trāqllo mari nauis vēteret ī lat⁹/auxilia/a Ceronia iuocante comitꝫ remis occiſa ē. Et agrippia humero ceſa/ꝛ ſaucia/ꝛ i mare tādeȝ deiecta a littoꝛalib⁹ ſuffragātib⁹/ī lucrinū lacuȝ/villāqȝ ſuaȝ deducta ē. Inde ab Age rino iubēte liberto Neroni qm̄ euaſiſſȝ/nūtiatuȝ ē. Qui detineri illū iuſſit/q̄ſi ſaluti ſue/iſidiatur⁹ veniſſet. Miſſiqȝ ſūt Anicet⁹ ꝛ herculi⁹ thetrarchus ꝛ obe rius cēturio claſari⁹/vt illā oīno pimerēt. Et cū eēt ab aniceto circūdata dom⁹ ꝛ ancillula/quo ſola ſociata erat/Agrippina fugiſſȝ/ itrogreſſi miniſtri ad eaȝ/ ꝑmus herculi⁹ ei⁹/fuſte pcuſſit. inde cū ipa cerneret cēturioneȝ ferruȝ ī moꝛ-teȝ ei⁹ expediēteȝ/pꝛotēſo vtero clamauit/vt vētreȝ ferrirēt: Et ſic occiſa/nocte eadeȝ cremata ē ꝛ vilib⁹ exeqijs/terra cōtecta: Alij volunt/a Nerone cōſpectā poſt cedeȝ/ꝛ ex mēbꝛis/aliqua ab codeȝ dānata/aliq̄ laudata/ ꝛ demū ſepultā.

¶ De pompea Senece vxoꝛe. cap. lxviij.

POmpea paulina lucij ānei Senece philoſophi ꝛ oꝛa-toꝛis eximij iclita vxoꝛ/ na tione Romana/licet icerta ei⁹ caream⁹ familie/poſt xp̄i dn̄i nr̄i na tiuitatē āno qnquageſſimo ſecūdo/flo ruit pijſētiſſimi ꝯiugalis amoꝛis/ i viꝝ ſuuȝ Senechā/vniuerſo oꝛbi optimuȝ exēpluȝ: Accuſat⁹ itaqȝ fuerat celebe-rim⁹ atqȝ optim⁹ ſenex ſenecha apud Neronē/ tanq̄ȝ particeps ꝛ ꝯſciuſ piſo ſoniane ꝯiuratiōiſ Qua ſub vmbꝛa/ob vet⁹/ymo/ob inatuȝ i ꝟtutes illi⁹ odiū ab ipo Nerone ſeuiēdi i ſenechā via/ꝯpta ē. Eſto arbitrati qdaȝ ſint impulſu pōpee/atqȝ tigilini/ vnicuȝ ipatoꝛie credulitatꝫ ꝯſiliuȝ/eo itum ſit. vt idicereſ p Cēturionē ſenece/vt ſibi quā vellet moꝛtē deligeret. Quē cuȝ ſe ad executionē accingiſſe/vidiſſȝ paulina/ſepoſitis ꝯſolatoꝛijs viri/adnitā blāditijs/ qb⁹ hoꝛ tabaſ caſtiſſimi amoꝛis ipulſu/moꝛtē/ ꝛ illud moꝛtis gen⁹/ foꝛti aīo capeſcere/ vna cū marito ſuo dilectiſſimo diſpoſuit/vt quos iūctoſ/boneſta vita tenuerat/ iunctos vna moꝛs diſſolueret. Et cū ipauida tepētē itraſſet aquā: ꝛ eadeȝ ho-ra cuȝ viro/ad effōdēduȝ ſpm̄ venas apperuiſſȝ iuſſu ꝑncipis/cui⁹ i illā nullū

erat particulare odiū/ad opprimendā paululū īfamiā innacte crudelitatis re nitenſ/a ſeruis/morti ſubtracta eſt. Vex nō adeo cito/ſanguis cōſiſteſ coactus eſt/qn pallore ppetuo teſtareſ mulier optia plurimū vitalis ſpūs emiſiſſe cū viro. Tñ cū paucis ānis/viri memoriā laudabili viduitate ſeruaſſʒ. cū alr nō poſſet/noie ſaltē Senece/ꝯiūx clauſit diē. Quid pter amoris dulcedinē ꝛ ꝯſpicuū pietatis īſignie:ac venerabile ſacrū ꝯiugij ſuaſiſſe potuiſſe mulieri optie/ malle honeſte/ſi potuiſſet/cū ſene viro mori/q̄ʒ vitā(vt plurimū faciūt femie ſecūdis nuptijs nō abſq̧ erubeſentia ineūdis/ſeruare. Et.n. in maximū matronalis puditicie dedec⁹ nōnullis nr̄is tpibus/nō dicā ſecūduʒ aut tertiū/qđ oībus fere cōe eſt/ſʒ vſq̧ ad octauū/ſi caſus emerſerit mire ꝯnubiū/adeo familiare eſt/ꝛ nouoꝝ hoium thalamis īferre faceſ vt videanſ meretriculis abſtuliſſe Quib⁹ ꝯſuetudo eſt/pnoctādo nouoſ ſepiſſime mutare ꝯcubitus: nec alio ſubeūt vultu/Jugalia ſepi⁹iterata/cura. q̄ʒ ſi p ſanctiſſimū hōeſtati p̄ſtarent obſequiū. Eqdeʒ nō ſatis certū eſt an ex lupanaris cellula/an ex p̄mortui viri thalamo tales exire dicēde ſint/nec ſuſpicādū/quis agat aut in honeſti⁹ intrās/aut ſtulti⁹itromittēs. Heu miſeri/quo nr̄i corruere mores: Cōſueuere veteres/qb⁹ erat ꝑnus in ſanctitate aīmus ignominioſuʒ arbitrari/ne duʒ ſeptimas/ſʒ ſecūdaſ inijſſe nuptias/nec poſſe de cetero tales hōeſtis iure miſceri mr̄onis. Hodierne aūt lōge aliter/nā libidinoſā pruriginē reticēteſ/ſuas formoſitates cariores q̄ʒ ſeſe exiſtimātes:qūi/crebris ſpōſalitijs viduitatis ſuperata fortuna/ totiens placuerint varijs maritis.

De Sabina popea Neronis vxore. capi.lxix.

Sabina popea illuſtris femina. Nerōis ꝯiūx. T.ollij Patritij. Ro.filia:a materno auo popeo ſabio viro īclito ſic appellata/ āno qnquageſimo a natiuitate xp̄i/cū eſſʒ iuiſe formoſitatis mulier ꝛ vniuerſas. Ro.adoleſcētulas ſua pulcbritudie excederet/ a Nerone in ꝯiugē ducta eſt. Cuʒ vltra eximiā ei⁹ pulcbritudinē/quaʒ maxie ei eſſʒ ſermo blādus ꝛ laudabili ſonoris dulcedie atq̧ eidē egregiū ingeniū ꝛ ꝟſatile:que tñ mūera adeo ei ſic collata magno fuiſſent apud oēs in p̄tio/ſi eiſdē hōeſtis artib⁹ vti voluiſſet. Illi tñ aſſidu⁹ mos erat/palā modeſtiā p̄ferre/claʒ aūt laſciuia vti(cōe mulierū crimē)ꝛ cū illi rarus eſſet in publicū acceſſus/arte tñ nō caruit. Nā cū intelexiſſet calida mulier ītuitu oris ſui mltitudinē ꝛ p̄moreſ potiſſime delectari/ſemp ei⁹ parte vellata egreſſa eſt/nō qdē vt abſcōderet/qđ cōcupiſci deſyderabat/veruʒ ne intuētiū oculos/liberali nimiū demōſtratiōe ſatiaret/ ſʒ poti⁹ qđ occultauerat velo vidēdi deſyderiū linqret. Et ne p mores ſuos/ cū nūq̄ʒ fame parceret/eo libidinē flectebat ſuā/quo paratior oſtēdebaſ vtilitaſ/nullū faciēs inter maritos mechoſq̧ diſcrimē. His īſignita notis femia/obſequētē ſatis habuit fortunā: Naʒ cuʒ ſibi abunde facultates/ad gloriā generis ſuſtinēdaʒ ſuppe-

terent.prio Ruffo criſpo Ro.eqti nupſit. ⁊ cū iā ex eo pepiſſet filiū/ſugeſtu
othonis/iuuētute luxuqꝫ valētis potētiſqꝫ Neronis cōtubernio/ eidē Othoni
adheſit adultero:nec diu:⁊ ꝯiunx effecta ē. Sane is/ſeu amoris feruore/minus
cautus/ſeu iā negens petulce mlīeris tollerare mores/ ⁊ ob id eā in Neronis
cōcupiſentiā trahere conaret.ſeu ſic exigēte fortuna popee/e ꝯuiuio ceſariſ ſur
gēs/audatius dictare conſueuerat/ſꝫ ad illā redditū/cui a ſupis/oīs conceſſa
fuiſſꝫ nobilitas/elegātia morū/⁊ diuia formoſitas/ī qua ꝯſiſterent oīum vota
mortaliū atqꝫ gaudia/volūtateſqꝫ feliciū Quibꝰ facile irritata Neronis libi-
do/adinuēta nō lōga cunctatiōe/p ītermedios adeūdi via/ināplexus ꝑncipis/
volēs cupiēſqꝫ deuenit. Nec mltū diſtulit/⁊ artificioſis femie delinimētis/ adeo
irretitꝰ ē Nero/vt arbitraret/eā eē veriſſima/ que dictare cōſueuerat Otho Qđ
cū noſcet ſagaciſſia mlīer/diſſimulās qđ optabat/apto tꝑe/fictis pfuſa lachry
mis aiebat/aliqñ ſe amorē ſuū aio quo cupiebat/īferre ñ poſſe/cū ⁊ ipa otho
ni/ꝯiugali iure obnoxia foret/⁊ ꝑncipē teneri grā Atis ancillule pelicis aduer
tebat:Ex qbꝰ ſecutū ē/vt otho ſub ſpetie honoris amotꝰ/ꝑfectus luſitanie ꝓui
tie mitteret. Atis vo/excluderet oīno:Inde ī Agrippinā ſupradictā ꝑncipis
matrē inuhei cepit popea/ducēs aliqñ ꝑncipē/nedū impio : ſed nec libertate
gaudere/eumqꝫ eſſe pupillum/⁊ nutricis arbitrio trahai : Quibus nemine ob
ſtante ob odiū fere oīū iſuperbiā Agrippine/ actū eſt vt Neronis iuſſu (vt
prediximꝰ) miſera mater/violēta morte ſubtraheret. ⁊ paulatī ſubtraget emu
li plures: Tandē cū ꝑncipē/ in ſui dilectionē ardētiſſimū cerneret/ ⁊ obſta-
cula ſui deſyderij cūcta fuiſſe ſublata/ī ꝯiugiū Neronis/retia explicare cepit.
⁊ cū illi iam peperiſſꝫ filiā vnicā/Meminio regulo/⁊ virginio ruffo cōſulibꝰ:
quā ſūmo cū gaudio Nero ſuſceperat/eāqꝫ Auguſtā popeā appellari iuſſit.
Quāobrē mater iā audaci oꝛone inſtare cepit. dicēs:nemini vnq̄ geminā cō
ceſſiſſe noctē/qn eueſtigio ſequeret cōcubitū:neqꝫ ſe fore degenerē/⁊ fecūdi-
tate vteri/atqꝫ formoſitate corporis impatoris mereri nuptias : Et cū iam fla-
grantē ꝑncipē ī deſideriū conubij traxiſſet:ꝑmo octauia coniunx/ oliꝫ clau
dij Ceſaris filia in pandeteriam inſulam innocua relegata eſt. Et demū vige-
ſimo etatis ſue anno impulſu popee Nerone mandante occiſa/⁊ popea Ceſari
iuncta coniugio:Sed non diu/longis artibus/queſito ac potito culmine/eo ga
uiſa eſt. Nam pregnans iterum facta/fortuitu Neronis ira calce percuſſa/diē
obijt. Cuius corpus igne aboleri romano more Nero prohibuit.ſed exterorū
regum ritu/magnifica exequiarum pompa/defferri publice iuſſit. Illudqꝫ odo
ribus refertū Iuliorum tumulo cōdi:Ipſe autem pro roſtris illam/⁊ potiſſi-
me formoſitatis precipue/longa ⁊ accurata oratione laudauit. Nonnulla for-
tune ſeu nature dona:quibus inſignita erat (loco clariſſimarum virtutum illi
attribuens.

¶ Sed iam intermiſſis aliquantulum antiquarum gentilium clararum Mu-
lierum virtutibus:ad ſanctarum virginum aliarumqꝫ Matronarum chriſtia-
ne religionis precipuum decus ⁊ ſtabilimentum tandem noſtra vertenda eſt
oratio quod quidem/ad hoc vſqꝫ tempus ſincerum ⁊ incolume ſeruatur. In-
cuius quidem tutela/atqꝫ ſinu/optimus ſancte religionis chriſtiane ſtatus cō
quieſcit.

¶ De sancta Petronilla virgine diui Petri apostoli filia. cap.lxx.

PEtronillam autē virginem sanctam diui petri apostoloꝝ principis filiam/tanq̄ christiane virginitatis primuꝫ decus/ceteris claris mlierībꝰ christianis/hic merito ꝓponēdaꝫ dignum duxi/eo ꝙ ex eiꝰ eximio fulgore/multū cerimonijs nr̄is/iclite sue claritatis accesserit. Hec itaqꝫ anno a natali christiano secūdo ⁊ qnquagessimo/ sue ꝟo etatis/sexto ⁊ vigesimo/rome sanctissime qeta dōmitōe/euolauit ad christū: Hāc quippe virgūculaꝫ diuꝰ genitor suus Symon cognomēto petrus/paulo ante q̄ꝫ christi dn̄i nr̄i sequeret̃ vestigia ex vxore sua(postea xp̄i martyre)cū suscepisset/ꝑpulchre suā vxorisqꝫ sue animaduertēs ignorātiaꝫ ⁊ subrusticitatē/post baptismū/(vt pie qdeꝫ augurari possumꝰ) btissime ac ꝑciosissime ꝟgini Marie tāq̄ꝫ sapiētissime erudiēdam īformādamqꝫ ī oībꝰ tradidit. Que vt erat īgenue pietat̃ ⁊ clementie Mater/ac optime fidei ⁊ charitatis ī dn̄ꝫ/eiꝰ vnigenituꝫ filiuꝫ/illaꝫ ꝑcipuo quodā ardoris affectu cū philippi apostoli filiabꝰ atqꝫ alijs nōnullis excepit. Quas cū primuꝫ de legis ꝑceptis/deqꝫ sctōꝝ patruꝫ ⁊ patriarchaꝝ obediētia/atqꝫ prophetaꝝ oraculis peroptime ⁊ ꝑegregie īstruxisset. ēt ad sui ipius exemplū /docuit omnē frangere sexus molitiē/⁊ sanctuꝫ ꝟginitat̃ carpere prepositū/ contestās ipam sanctissimā ꝟginitatis ꝟtutē magne dignitat̃/ inefabilisqꝫ glorie fore apud deuꝫ optimū. Quia eiꝰ munere/etiā ifragili corꝑe/se deuꝫ tāq̄ꝫ sponsuꝫ sic̃ ⁊ ipa iueniri vtiqꝫ posse affirmabat. Et q̄ꝫq̄ꝫ ipis ꝟginibꝰ/magnꝰ foret pudicitie labor/maiꝰ tn̄ ī eterna vita cū angelicis spiritibꝰ dicebat esse ꝑmiuꝫ: ⁊ si tēporalis esset custodia remuneratione postmodū expetarēt eternaꝫ: Procerto quippe tenerēt/icelesti gloria nulluꝫ sacris dī ꝟginibꝰ/clausuꝫ penitꝰ esse locū/ qnymo cūcta celestiuꝫ māsionuꝫ eisdeꝫ oīno esse reserata ⁊ apta/ Atqꝫ vt ipis ꝟginitatis meritū illustriꝰ inotesceret/⁊ quā deo viuo digna foret/apte ꝓtulit. ꝙ Jesus xp̄s suus/atqꝫ vnigenitꝰ dei filiꝰ pro humani generis salute hoieꝫ assumere volēs/nō aliud q̄ꝫ virginile vteꝝ eligere voluit. Ac vt huiusmōi ꝟtutē sibi plurimū placuisse dmōstraret: ⁊ pudicitie bonū vtriqꝫ sexui itimaretur/se ꝟgineꝫ matrē sibi dlegerat/virgo ⁊ ipe ꝑmāsurus. Et idcirco dicebat suū filiū deuꝫ ⁊ hominē veꝝ/statuisse/viris ꝑbere exēplū ꝟginitatis/sicut ⁊ ipa feminis: Monebat ꝑterea eas illā supnā patriaꝫ ex qua vnusquisqꝫ pp iobediētiaꝫ primoꝝ parētuꝫ diuulsus fuerat. ꝑter cetera oīa ꝑcipue amare/ amatāqꝫ optare/⁊ optatam(pro virili sua)per bonas opatiōes acqrere/q: ī ipius acquisitiōe/erat ꝯctis finis beatissimꝰ: His igit̃ ⁊ alijs cōplurimis documētis petronilla ꝟgo/ a gloriosissima matre dn̄i edocta Et erat diuini spūs adolescētula/sāctiue spiritus documēto suffulta/attētius: sibi censuit ꝓuidenduꝫ: nc tantꝰ eruditiōis labor Matris dei amitteret̃: Et vt fructū aliqueꝫ affere posset/ Aliqua necessaria huic virginitati ꝑpulchre excogitauit. Et ꝑmo quideꝫ decernēs ob celestis

regnī p̄miū pudicitie ītegritatē oīno ſuare/qđ tñ ſine vite eterne merito/neminem poſſe ꝯſequi certuꝫ habebat. Eterna autē vita/nō niſi p omnimodā diuinoꝝ mādatoꝝ obſeruātiaꝫ ꝓmereri nō poſſe/prout/a magrō ſuo dño Jeſu xp̄o audiuerat/dicēte. Siuis ad vitam īgredi/ſerua mādata: Ne igitur ſue glorioſe caſtitatis ꝛ cōtinētie laboreꝫ ī iterituꝫ deduceret. Sup oīa mādatoꝝ precepta ītegērime obſeruauit ꝛ cuſtodiuit. Sciēs preterea p̄ceptoꝝ obſeruationem duplici genere cuſtodiri/vt nihil eoꝝ que prohibētur faceret/cūctaue que iubētur īplere cōtēderet. Atqꝫ cum ſepius audiuiſſꝫ a btiſſima virgīe/ inter cetera/ ſcriptū fore/Recede/a malo ꝛ fac bonū/qꝛ ſi faceret bonuꝫ/ꝛ nō recederet/a malo peccatrix haberet. Cuꝫ nihil ī bonis vtiqꝫ haberet ꝙ miſericordie corporalis opa exercere poſſet/dicēte ei⁹ ſanctiſſimo genitore petro. Ecce dñe nos reliquim⁹ oīa ꝛ ſecuti ſum⁹ te/ad miſericordie ſpūalia ſe cōuertit/ ꝛ crebris orōnibus/ꝛ obſecratiōib⁹/vigilijſqꝫ/ieiunijs/ac alijs opib⁹ bonis īdeſinēter ꝓximuꝫ adiuuare cōtēdit/Ac quecūqꝫ ſctā/quecūqꝫ amabilia/ ꝛ quecūqꝫ bone ꝛ optie fame ēēnt. die noctuqꝫ cogitare ꝛ meditari minime recuſabat/atqꝫ quib⁹ poſſꝫ operibus ſatagebat promereri que dñi eſſent. poſtremo quoqꝫ/ vt eſſet ſācta ꝛ corpe ꝛ ſpū/etiā ad ſuandaꝫ toti⁹ corporis caſtitatē/ pro qua fiducialiter ſue virginitatis palmā poſtmodum expetere poſſet/ſuos oēs corporis ſenſus ab oībus īquinamētis mūdauit/necnō/vt ꝛ aiam vna cū corpore mūdaꝫ haberet/ oī cum cuſtodia/ēt cor ſuuꝫ cuſtodiuit. perſepe ꝙ illud dñi ſui documētū memorās. qu o aiebat. Beati mūdo corde. qm̄ deuꝫ ipi viderēt. ꝛ aliud diui pr̄is ſui petri dictuꝫ ſepius repetituꝫ. Caſtificate aīas vr̄as filij cariſſimi Sciēs p̄terea(a btā virgine matre dei edocta)ſpōſuꝫ celeſteꝫ/a virginib⁹ eius ſpōſis/nō corporalia ſꝫ ſpūalia cōcupiſcere ornamēta (reiectis oīb⁹ hui⁹ ſeculi pōpis)ornabat ſe tunicis/ īprimis humilitatis ꝛ charitatis/atqꝫ iuſticie auro. ac ſanctitatiſ oīs gēmis ſpelēdeſcere ānitebat/Et ī cūctis ſuiſ operib⁹bonis/ſpeculatorēm deuꝫ ſoluꝫ ſibi cōſtituebat. Et cū ſpecioſa nimis haberet / ſciens ſpōſum deum zelāteꝫ/ſūmope ſibi cauebat/ ne cuiqꝫ cōcupiſcēdi occaſioneꝫ tribueret.

¶ Magna profecto fuit hui⁹ ſctē petronille dignatio/magna ꝛ beatitudo/maximiqꝫ ipius fulgores uidelicet occulis ſuiſ comeruiſſe videre inuiſibile v̄bū/ quod īprincipio erat apud deū/p qđ ꝛ facta ſunt oīa/ carnē. factuꝫ ꝛ hūanatū inter mortales habitaſſe/plenū omni grā ꝛ veritate: Vidiſſe ipius gloriā atqꝫ/ potētiaꝫ/nō ī verbo tm̄/ſꝫ in ſignis ac virtutib⁹ plurimis/cūctis ve credētibus in euꝫ/dediſſe poteſtateꝫ filios dei viui fieri: nō vt ſuperiores clare mulieres io ui ſpurciſſimi hoīs: Vidiſſe p̄terea poſt ei⁹ turpiſſimā mortē/pro ſalute mūdi equaniſſime perlatā/poſtqꝫ tertiū dieꝫ triumphatorē mortis/ ex ſepulchro reſurrexiſſe atqꝫ īcelos poſtmodū/eodeꝫ corpore/propria v̄tute cōſcēdiſſe: Et virtuteꝫ ſpūs ſcti/tam in ipaꝫ/ꝙꝫ ī ceteris/ī linguis igneis demiſſiſſe/ cui⁹ munere oīum linguaꝝ ſciētia ꝛ agnitiōe ꝛ ipa dōata fuit ¶ Preterea ꝛ p̄cioſiſſime ei⁹ matris Marie v̄ginis cōſortiū meruiſſe/a qua tanqꝫ a cōſumatiſſimo oīuꝫ ſciētiaꝝ doctore/optimā bene beateqꝫ viuēdi normā haurire meruit/. Quid plura: vidiſſe ꝛ genitorē ſuuꝫ Symonē petrū piſcatoreꝫ duduꝫ ignaꝝ ꝛ ſubruſticum/ad tātaꝫ pueniſſe ſapie cognitionē vt iterogāti dño. Queꝫ dicerēt hoīes ipm eſſe/Eueſtigio reſpōdiſſe. Tu es chriſt⁹ fili⁹ dei viui/Qua cōfeſſiōe/eideꝫ/ dño dictuꝫ fuiſſe. Et ego dico tibi petre: qꝛ tu es petrus/ꝛ ipe ſuper hāc petraꝫ

Dignitas magna petronille.

Petronilla habuit beatiſſimā chriſti matrem magiſtram.

edificabo eccleſiaʒ meã/ ꝛ vltra/ex nũc tibi ꝯdono claues regni celoꝝ: vt qđ ſol
ueris ſup terrã/ſit ꝛ icelũ vtique abſolutuʒ/Poſtremoqꝫ ſup omneʒ plebeʒ ſu
am ꝑncipem euectum cõſperiſſe: Demuʒ ꝛ iter apoſtolos cum ceteris virgini-
bus ꝛ alijs ſanctiſſimis mulieribus affuiſſe/ quãdo Symboluʒ fidei ſanctuʒ
vnanimiter/ad iditium ſue vnanimitatis/ſãctiſſimi apoſtoli cõpoſuere: Quibꝰ
qdẽ donis petronilla virgo/ſuper oẽs claras femias predictas nõ modo cla
ra/ſʒ ꝛ clariſſima effulſit. Poſt aſcẽſioneʒ vero dñi/ cum per aduẽtuʒ ſpũs ſci
ſuper ſingulos apoſtolos alios quoſqꝫ credẽteſ ignee lingue ſediſſẽt, vt diuer
ſis loquellis/varijſqꝫ loquerẽtur. Petrus apoſtolus cũ ceteriſ apoſtolis abĩ-
uiceʒ diſſeſſuri/normã prius future predicatiõis i comune cõſtitutã/ceteris oĩ
bus hinc ide diſpſis/ipſe ſolus cuʒ aliquibꝰ chriſti diſcipulis ꝛ alijs aſe ꝯuer
ſis ꝛ vxore ac petronilla/i Antiochiaʒ nõ multo poſt pererit. ꝛ ſedeʒ apoſtoli-
cam ibideʒ p ſepteʒ ãnos prius ſibi cõſtituit. Cumqꝫ iſtic eius ſãcta ꝯiunx pẽ
tronille mater/martyriuʒ pro chriſto (Euſebio ceſſarieſe teſte) cõſtãti pecto-
re ptuliſſet/hinc ipſo ſanctiſſimo petro apoſtolo diſcedẽte Romaʒ profecturꝰ/
petronilla illuʒ/nullis picnlis/nullis laboribus/aut icomodis idulgẽdo/ iter
maris fluctus ꝛ eſtus/iter celiqꝫ procellas/barbaroꝝ ve perfidias/ꝛ hoſtium
pſecutiões ꝛ ifeſtatiões/nec nõ ꝛ quãdoqꝫ perſequẽtiuʒ ꝛ ſceuiẽtium manus/
eidem igenti aĩo i omnibus miniſtratura ſubſequi voluit. Cumqꝫ petrus Ro
mam peregrinus cũ illa ac alijs perueniſſet/ꝛ Ciuitateʒ olim frugi ꝛ modeſtã/
turpitudinibus oĩbus ꝛ peſſimis cõcupiſcẽtiarum exemplis deditaʒ offendiſ
ſet. Ueritus ne quid cõtrariuʒ virginitati petronille (pp ipius inmenſam pul-
chritudineʒ obeſſet. Illam i magnaʒ ꝛ lõgam corporis egritudinẽ deuenire p
miſit. Exiſtimans vtiqꝫ ex hoc/etiaʒ magnuʒ illi lucrum proueniri: ſi talem p-
feret mẽbroruʒ iacturam: Uerũtamẽ iugiter illam comouere nõ deſiſtebat/ta-
lem langorem equo perferre animo. Dicẽs dominũ redemptoreʒ noſtrum/hoc
modo/ipſam in magna premia deſtinari volẽs ꝛ decernẽs/per huiuſmodi affli
ctiones corporis eam experiri opportere. In tãtam itaqꝫ totius corporis iuali
tudinem petronilla deuenit/vt/e lectulo aut ſurgere/aut moueri/minime poſſʒ/
niſi quantum alienis lacertis ãniteref. Igitur aliquando diſcipulis diſcũbẽti-
bus cum petro. Titus quidaʒ diſcipulus/vidẽs petronillã i valitudinariaʒ/
dixit petro. Cum oẽs a te ſanentur ĩfirmi/cur petronillam/ſic iacere pmittis?
Cui petrus: Quia ſic expedit ei/verumtamen ne putetur i poſſibilitas ſanitatiſ
eius meis ſermonibus excuſari: Eueſtigio ad illaʒ ait. Surge petronilla velo-
tius: ꝛ miniſtra nobis: Que ſtatim ſanata/ſurrexit/ꝛ eis miniſtrauit. Completo
autem miniſterio. Dixit petrus: Petrõilla: redi ad lectuʒ tuum: que ſtatim re
dijt: ꝛ vt priuſ langore/laborare cepit. Ac ſi patri diceret. Mi genitor ſancte/vt
Uerſus. valeaʒ animo/quicqꝫ tolerare nego. At preciuʒ pars hec corpore maius habʒ.
Eligo etenim mi pater ſanctiſſime per omneʒ hanc vitam meuʒ atqꝫ humanuʒ
diem/pati ſemper/vt expurgata ꝛ expiata hinc euadam. Deniqꝫ petronilla cum
Flacus co/mes. priſtinam ſanitatem ac pulchritudinem recuperaſſet. Flacus quidam Comes
Romanus/eam videns etate valentem/ꝛ totius corporis formoſitate conſpi-
cuam/in ipſius mox concupiſcentiam decidit. Romaneqꝫ honeſtatis ꝛ Iuſti-
tie inmemor/(vt illam ſibi acciperet vxorem)cum armatis acceſſit/At illa/inge-
nue modeſtie predita/benignis ſermonibus/eideʒ dixit. Generoſe comeſ: ſi me
vxorem habere deſideras/iube ad me virgines matronas ꝛ graues venire/que

me ad domum tuam vſq͂ aſſotient. Quas cum ille pararet. petronilla magis ac magis orationibus ac ieiunijs inſiſtere cepit/ viaticoq͂ domini ſacratiſſimo ſuſcepto/ ſe iterum inlectulo reclinans/ poſt triduu/ pridie chalendas Junias ad chriſtum migrauit. At flacus deluſum ſe videns/ ad ſelliculam petronille ſociam ſe conuertit vt aut ſibi nuberet/ aud Jdolis ymolaret. Qd cum illa vtrū q͂ renueret/ eam in manibus ⁊ crudeliſſimis ſuplitijs chriſti martyrem fecit/ qua mortua/ eius corpus in Cloacam proiecit. Quod cum ſanctus Nicodemus eleuaſſet/ Juſſu beatiſſimi petri apoſtoli in via Ardeatina vna cum ſācta petronilla cum aromatibus honorifice ſepeliuit. ¶ Ac ſic diua petronilla/ vt poſteris non ſolum virginitatis ⁊ pudicitie preſtaret exemplum/ etiam per aſpera/ per anguſta/ ⁊ duriſſimos huius vite anfractus diuino munere euolauit ad celum/ Atq͂ poſtmodum vt eius ſanctitas / ab vniuerſo claris honorifica res obſequijs/ āniuerſalis ei⁹ feſtiuitas pridie chalēdas Jūias vbiq͂ celebrari cepta ē.

¶ De ſancta Martha chriſti hoſpita virgine. cap. lxxi.

Martha preclara chriſti Jeſu diſcipula/ hoſpitaq͂ largiſſima/ ⁊ multa ſanctitate egregia/ nobilitateq͂/ facultatibus/ ac etiam regia propinquitate/ necnō ⁊ omnium honoru fama ſatis clara/ āno a Natali chriſtiano ſexageſſimo nono/ apud Aquēſem vetuſtam Galliarum vrbe/ creberrimis miraculis decorata/ migrauit ad dominū: Cuius vitam ſancta Marcella eius Ancilla/ claro ſermōe cōſcripſit. Hec itaque virgo/ pago Hieroſolymoru oppido Bethanico/ regalis proſapie/ Syro patre/ Eucharia matre extitit oriunda: Cui⁹ vterini fuere/ Maria magdalene natu minor/ ⁊ ſāctus Lazarus a dn̄o poſtmodu a morte ſuſcitat⁹. Que qdē femia/ ipmis fuit elato venuſtoq͂ corpe decorata/ hebraycis litteris appme erudita/ ⁊ ſmōe facūda/ ac egregijs morib⁹/ necnō ⁊ caſtitate reffulſit pcipua: cui⁹ pr̄ q͂q͂ multa oran dux haberet egregi⁹/ etiā cū fratre ⁊ ſorore iure hereditat materne/ tria poſſidebat oppida/ ex qb⁹ quotānis mltos pcipiebat fruct⁹. ⁊ puētus: De qb⁹/ cu natura eſſet piiſſima/ ⁊ ſacras nō ignoraret litteras/ etiā ab ipa ſua adoleſcētia/ iā ſacru Euāgeliū pder viſa ē. Ut ex ipis ſuis āplis puētib⁹ ſibi facēt/ de iniquo mamona amicos/ qui poſtmodū eā recipēt/ i eterna tabernacula Sane ptermittēdo inumerabiles nō modo domeſticos ſ ēt barbaros/ quos iugit ſuſtētabat/ paſcebat/ veſtiebat/ atq͂ viſitabat. Jeſu xpi dn̄i nr̄i/ eiuſq͂ pcioſiſſie matris/ ac mltor apoſtolor a ſe potiſſimū adiuta neceſſitas/ Euāgelij text⁹ eloqt/ aquo p pulchre elicit/ ipi⁹ p conta ifouēdo ſepi⁹ pegriatiōis ipor icomoda. Hāc āte q͂ noſcet xp iheſu vrū fuiſſe dei pfetā. xii. ānis/ acceēbiſſimos emoroidar cruciat⁹ cū mlto ſāguis pfluuio/ ptuliſſe/ nōnulli tradūt. i qb⁹ cu mltā (ſine aliquo ſanitat remedio) i medicis expēdiſſet peccuniā: tāde auditis crebērimis ac pmaris xpi ieſu miraculis/ credēs ip vtiq͂ ver dī filiu/ i audatiā fidey/ virgineū pect⁹ armās/ dixit icorde ſuo: Edepol haud dubito/ qn ſi ipi⁹ veſtimēti fymbriā/ cōtingere pote-

ro/ſana fiam: Quā cuꝫ retro tandeꝫ tetigiſſet/ipeqꝫ cōuerſus/eam benigne con
ſpexiſſꝫ/Filia inquit eſto cōfidens ⁊ iucūda/qꝛ ipſa tua idubita fides/te ſaluaꝫ
fecit/Quibus dictis/illico ſanatā ſe ſenſit: Quo plane beneficio/Martha permo/
ta eidē deinceps tanꝙ vero Medico ⁊ benefactori optio/ ac eiuſ ꝑcioſiſſime ge
nitrici inherere per oīa cepit. atqꝫ ipſi tanꝙ ſui iuris feminaꝫ/ſe ſe ſuo magiſte
rio erudiendam iformādamqꝫ contulit. Ob eam rem ⁊ diuus Ambroſius E/
moroydam eam cēſuit appellandam: Unde ⁊ Euſebius ceſariēſis/ in ſeptimo
ſue eccleſiaſtice libro. hoc miraculuꝫ tāꝙ hiſtorie dignuꝫ/his verbis comemo
rat dicēs: Mulier que ſanguinis profluuiuꝫ diu pertulerat/ a Saluatore/(vt ſa
cra Euangelij tradit hiſtoria)curata/ Hieroſolimitane vrbis ciuis fuit. Cuius
domus ſuis temporibus oſtendebatur. Jncuius forib⁹. baſis quedam ieditio
re loco collocata mōſtrabatur. Jn qua ipſius mulieris/velut genibus prouolu
te/palmas que ſuppliciter tendentis/ymago ere videbatur expreſſa: Cui nihil/
ominus ⁊ alia Ere ſtatua adſtabat fuſa/in habitu virili/ quadam Stola mirifi
ce ornata: ⁊ dexterā mulieri porrigētis: Ad cuius ſtatue pedem/e baſi/quedaꝫ
herba noua ſpē ⁊ inuſitata naſcebaꝛ. Que cum exhorta eſſet/ vſqꝫ ad Stolam
erei illius indumēti/creſcere ſolebat: que cū ad verticeꝫ vſqꝫ ipſius veſtimenti
creuiſcet/maximā vim ad depellendos oīs morbos langoreſqꝫ/ habere dice/
bat ita vt quecūqꝫ fuiſſet illa corporis īfirmitas/haſtu exiguo illius graminis
depellebaꝛ. Aſſerens nihil omnino habere viriū/ſi decerpereꝛ/ante ꝙ fymbriā
illius erey veſtimenti contigiſſet/Conteſtans/ illam Statuaꝫ ad ſimilitudineꝫ
vultus Jeſu fuiſſe formatam: quam ipe Euſebius ſe vidiſſe aſſeruit. Ad Mar/
tham autem vnde digreſſi ſumus/nunc noſtra vertēda eſt oratio/ Cōſecuto igi
tur ſanitatis beneficio/ eueſtigio/ vt familiaritatem chriſti medici ſui mereret
adipiſci/ſe ſe magiſterio ⁊ doctrine beatiſſime matris eius iformandaꝫ tradi/
dit. A qua primuꝫ humilitatis documētuꝫ accepit ad ſaluatoris/ſuiqꝫ exem/
plum dicēs: Se nequaꝙ ab eodem filio ⁊ Saluatore ſuo/nō didiciſſe celos fa
bricare/nō Angelos creare/nec ipius deitatis īſignia opari/ſꝫ tātum modo hu
miliari/ac cetera virtutuꝫ quarūcūqꝫ documenta/intra humilitatis cuſtodiam
agregare: Sicqꝫ eidem magiſtri ⁊ ſaluatoris ſui Jeſu chriſti proponebat exē
pla imitanda: quoniam ipſe vtiqꝫ humilis ⁊ mitis / paſtorqꝫ ⁊ agnus poterat
dici: qui pro omnibus venerat imolādus: Et vt oſtenderet/nihil ipa humilita/
te ſublimius/protulit/ipſum celoruꝫ dominuꝫ/in paruo Bethleem foramine ſe
enixam fuiſſe/pāniſqꝫ inuoluiſſe/a paſtoribus viſum/a Stella monſtratū/atqꝫ
ibidē a Magis adoratū/necnō ⁊ alia huiuſmodi humilia de chriſto oſtendit:
Jndeqꝫ ⁊ charitatem ſumope/comonuit amplexari/quoniam in ipſa ſola dice/
bat vniuerſa legis cauda pendere atqꝫ cum eadem ſola/ dei ſimilis fieri poſſe:
Ea propter hoſpitalitati magis ac mag/(toto mētis ardore) iſiſtere cepit. Hac
per hoc/factum eſt cum Martha letabunda dominum aliquādo hoſpitio rece
piſſet/vt ſoror eius Maria ad pedes ipſius ſedens/ ⁊ dulcedini verbi dei itēta/
occioſa maneret/Cuius rei cauſa martha contriſtata / apud ipſum conqueſta
eſt/ꝙ eam in miniſtrando laborantem non adiuuaret. At dominus iudex ſic
interpellatus/marie cauſaꝫ deffendēdam ſuſcipiēs/ marthe eueſtigio reſpōdit/
Martha martha ſolicita es/ſꝫ turbaris erga pluria / cū vnū ſit neceſſariū/qđ ſo
ror tua Maria tāꝙ optiaꝫ partē ꝑelegit. que nūꝙ auffereꝛ ab ea: Ac ſi dicēt/

Tu adhuc nauigas/ ꝛ illa iá i portu eſt. Ea quippe excuſatióe/ maria ſecurior
ſedit. Jn iſtis aũt duabꝰ mulieribꝰ/duas vitas figuratas eſſe/ aureliꝰ pr̃ Augu
ſtinꝰ dicit. p̃ſentes videlicet ꝛ futurã/laborioſaʒ ꝛ q̃etaʒ/ ac tẽporalẽ ꝛ eternaʒ:
His aũt beneficijs minime igratꝰ Jeſus ſemp eas mirũ imoduʒ amare cepit.
q̃ lachrymaꝝ cõtriſtatióe i morte Lazari eaꝝ fratris cũ maxio charitatis affe
ctu erga eas mõſtrauit. quádo occaſióes eaꝝ fletus abſtulit/ ꝛ ſuſcitatũ Laza
rum ipis ſororibꝰ viuuʒ reddidit vt illud cõprobaſſe videret/pie eſt flere cuʒ
flentibꝰ/Eo quidẽ miraculo Martha feliciſſimá nimiũ ſe exiſtimauit: atqʒ pro
maria dignitate ſibi duxit. Qui regis diuʒ ac dñi/ſocietateʒ meruiſſʒ hẽre/ quẽ
angelici ſpũs iugiter hr̃e cõcupiſcũt: Et ne tãti muneris eſſʒ igrata/ quoad ipe
Saluator diuʒ Jeſus chriſtꝰ/iter hoies/vt homo fuit/nil aliud p̃ter ipm dñʒ ꝛ
redẽptoreʒ ſuuʒ/ſtudio curabat p̃cipuo/q̃ʒ vt ab ipo quẽ tota veneratióe cole/
bat)obſequi poſſʒ/ꝛ eiꝰ ac genitricis ſue p̃cioſiſſime p̄mereri grãm/ Qui ꝛ ipe
demũʒ ex tot laboribꝰ/tantiſqʒ beneficijs ipẽſis/ tátaqʒ tanqʒ inclita fide/huic
benemerite virgini Marthe/poſt aſcẽſionẽ ſuaʒ/donuʒ ſpũs ſcti i linguis igne
is cũ ceteris apoſtolis/ac ardẽtiſſime eiꝰ germane Marie magdalene etiã pro
p̃mio cõtulit. Quó ſane munere/nõ ſolũ hebree ſue lingue ſʒ ꝛ diuerſaꝝ lingua
ruʒ ſciẽtia p̄pulchre edocta fuit/atqʒ eodeʒ igne ſuccẽſa/p iudeaʒ i Euãgelio/ñ
modicũ laborarũt. Cumqʒ i ipis ꝛ diuʒ virtutuʒ exercitatióibꝰ Martha ꝛ ma
ria ſine itermiſſióe ipi deo ꝛ Saluatori ſuo placere ãniterẽtur/a Judeis inume
ris iiurijs ꝛ cõtumelijs/atqʒ dãnis imẽſis laceſſite/patriũ ſoluʒ linquere ꝯpul
ſe ſũt. Trãſacto igit mare cuʒ Maximio aliiſqʒ nõnullis xp̃i fidelibꝰ Martha
ꝛ Maria magdalena nõ lõge/a Mãſſilia inſigni galliaꝝ vrbe applicuere/Jnde
Martha(ibidẽ ſorore relicta)ad miteranea pẽnetrãs/ad Aquẽſeʒ vrbẽ p̄uenit.
Ubi cuʒ eſſʒ ligua diſerta ꝛ igenio diuio ac pacuto/ eiuſdem populi p̃tem ad
xp̃ʒ ꝯuertit. atqʒ ipiꝰ fideʒ nõ ſoluʒ lectis ſmonibꝰ/ ſʒ ꝛ p̄digijs/ac clariſſimis
miraculis ſemp ꝯprobauit. Ex qbꝰ hoc vnũ ad honeſtãdaʒ hiſtoriã ſoluʒ ap/
ponẽduʒ hic cẽſui Siquidẽ Draco mire magnitudiſ erat/quodã i nemore/int̃
Arelateʒ ꝛ auinionẽ ꝯſtitutꝰ/mediꝰ vʒ aial reſiduuſqʒ Draco quẽ icolle terra/
ſcurũ vocabãt/vñ ꝛ locuʒ ipm(cũ p̃us appellaret niger) poſtmodũ appellarũt
terraſcurũ: hic cũ oẽm lõge lateqʒ vaſtaret p̄uintiã/ꝛ nõ ſolũ armenta ꝛ pecu/
des/ſʒ ꝛ agricolas quoqʒ ꝛ agros ſtercore ſuo abſorberet ꝛ vaſtaret. Ad eũdẽ
Martha ipa ppłoꝝ p̃cibꝰ p̄mota illico acceſſit/quẽ cuʒ aqua bñdicta i moduʒ
crucis aſpſiſſʒ. cõfeſtiʒ tanq̃ʒ ouis/ipiꝰ cigulo ſe alligari/ꝛ interfici p̄miſit. Jbiqʒ
deinde quã diu/vixit/vt carne/nõ carnaliter viuere/ ſe comprobaret/ Ardentes
dyaboli ſagittas ipmis ieiuniorum ꝛ vigiliarum multaꝝ frigoribꝰ reſtrigere
curauit/Atqʒ pro ſalute multoꝝ labores inumeros/perſecutiones / anguſtias/
ac egritudies plurias patient ptulit. Ueſcebat p̃mis ãnis herbis crudis radi
cibuſqʒ ac pomis ſilueſtribꝰ: Poſtea coadunato/ibidẽ fratrũ ac ſororũ p ſe co
moratiũ/ꝛ baſilica edificatis/ſatis ibi etiam aſperam duxit vitam: carnem. vʒ
ꝛ omnem pinguedinem/ oua/ ꝛ caſeum ac vina omnino declinans/ ſemel dum
taxat/indie comedebat: Hieme ouina pellicea ꝛ palio: eſtate vero tunica ꝛ byr
rho: Jnterrulla capna/ex more iduebat/nudis pedibus/albam cameli mitraʒ
i capite gerẽs/Cyngulo iſup nodoſo ex ſetis eqnis ꝯfecto/corpuſculũ ſuũ iugi
ter cigebat/qd adeo i memoriã paſſióis dilectiſſimi hoſpitꝫ ſui afligebat/ vt ex

putrefacta carne/ſua ſepi⁹ ꝟmes effluuerēt. Extēſis ſolo ramis arboreis/ꝛ lapi de capiti ſuppoſito,recōbebat. Obſecratiōib⁹ ſedule itēta erat/ ꝑ qb⁹ cēties ex more ſuſcepto i die/totidēqꝫ i nocte gēua flectebat. Fidē/ſpe/ꝛ caritate/ceteriſqꝫ ꝟtutū fulgorib⁹ iſignita. Mēſa ei⁹ cū pegrinis ꝛ hoſpitib⁹ perſepe ex more erat. Dū a diuinis exhortatiōib⁹ ceſſaret/ crebris manuū opib⁹ iuigilabat. ꝟba aūt q̄ p̄dicādo ꝓferebat/exqſitiſſimis miracul' ꝯfirmabat. Porro dū apud Auinionez egregia xp̄i apoſtola/mltos curaret egrotos/ecce iuuenis qdā/ q Rhodāi fluminis aqs obrut⁹ iterierat/ei ſuſcitād⁹ obijcit: Quo viſo/illa mox/iuxta illuz (cūctis aſtātib⁹) humi i modū crucis ſe ꝓſtrauit. ac his ꝟbis dn̄z rogauit: O Adonay xp̄e Jeſu magr̄ me⁹/q tua ſctā/ieffabiliqꝫ clemētia frēz meū lazarū dilectū tuuz/amortuis ſuſcitaſti q tenes claues mortꝭ ꝛ vite / qqꝫ morti iperas ꝛ fugit/q ꝛ mortuos iuocas ꝛ reſurgūt. Reſpice hoſpes mi chariſſie/ꝛ reſpice q̄ ſo ad fidez ꝛ circūdātiū p̄ces/ꝛ reſuſcita pueꝝ iſtū/vt vidētes ꝟtutes tuas magnas/credāt ite dūz ꝟuz ꝛ viuuz Qui viuis ꝛ regnas cū pr̄e ꝛ ſpū ſctō/i ſecula ſeculoꝝ amē: Et apprehēſa mortui māu: Jn noie dn̄i ieſu xp̄i puer iquit ſurge/ hiſqꝫ dictis/eueſtigio viu⁹ ꝛ icolumis ſurrexit. ꝛ baptiſmū ſuſcepit. Obitū ſuū lōge ante p̄ſciuit Deniqꝫ cū p ānuz fere febrib⁹ eſtuaſſet. nocte media ante trāſit⁹ ſui die/xp̄s feſtiu⁹ tot⁹ ad eā venit dicēs: Ueni mi dilecta hoſpita veni/ exi d carnis ergaſtulo/ꝛ ad palatiū celi trāſi/qm̄ ꝛ tu me ſepi⁹ ſuſcepiſti: Grāz ꝟo dſolatos ꝯſolādi/quā tibi ſingulari p̄uilegio ꝯtuli/nequaq̄ꝫ tibi ēt poſt dormitionē aufferaz: Eoſqꝫ q ad ſepulchrū tuū exqrēde opis tue/grā duote aduenerint/idubitāter exaudiā: Poſtmodū Martha p̄cepit ſibi dn̄icaz paſſionē/quā hebrayce ſcriptā ſecū hēbat/legi: Que dū ſecūdo legeret/ꝛ lector diceret: pater iman⁹ tuas comēdo ſpm̄ meū: illa/dignā do/tradidit aiaz/ Tertiodecio luſtro toti⁹ vite ſue explete/ſexta feria/ꝛ hora nona/q̄ xp̄s mūdū redemit/q̄rto (vt premiſſuz ē) chalēdas auguſtas/quo qdē die/ei⁹ āniuerſalia duotiſſime celebrāt. Magn⁹ itaqꝫ fuit hui⁹ mlieris fulgor/meruiſſe videre ꝛ palpare/illū q ante tēpora fuit. ꝛ p quē facta ſūt tp̄a/qqꝫ venerat i plenitudie tp̄oꝝ/ꝛ q habebat poteſtatē ponēdi aiaz ſuā/ꝛ iteꝝ recipiēdi eam : Fuit nihilominus ꝛ alia Martha martyr/Marij vxor/q̄ ſub claudio p̄ncipe martyrij cū filijs ſui Audifax ꝛ Abachū atqꝫ marito palmaz adepta eſt.

¶ De ſanctiſſima chriſti apoſtola Maria Magdalena. cap. lxxij.

MAria magdalena ardētiſſima chriſti Jeſu diſcipula ꝛ apoſtola/a vico iudee Magdalo ſic appellata/regnāte ꝛ ipante romāis Nerone/āno a natali xp̄iāo ſexageſimo octauo/n̄ lōge a Marſilia galliaꝝ vrbe/ migrauit ad dn̄z: Hec qppe/vt aliqb⁹ placꝫ. ab āti qs qbuſdā r̄gul' generoſā duxit originē/ꝛ ſyꝝ nobiliſſimū it' hebreos viꝝ/habuit prēz: q̄ vti ſuis ꝯtēporaneis ſua igēti pulchritudine letuz ſpectaculum prebuit/ ſic ꝛ poſteris oib⁹ itegerimū/

atq3 p pulchru3 dīni amoris/ ⁊ penitētie/ ꝓhemne reliqt exēplū: Nā cū eēt abſ-
q3 noticia creatoris ⁊ ſaluatoris ſui Jeſu xpi vti pec⁹ erat: poſt ei⁹ ꝟo noticia3
(mediātib⁹ ipi⁹ feruore ⁊ penitētia) euāgelia ⁊ voces cūtaꝝ gētiū ſonare cepe
rūt. Que ei3 (vt diu⁹ ait hieronym⁹) aures tā dure/ ⁊ ꝑcordia ḋ ſcilicet tā durata
poterūt ſine lachrymis hui⁹ ſctiſſime peccatricis audire ꝯuerſionē/ pn̄iam/ ac
feruorē? Edepol ē nouis efferēda ꝑconijs/ cu3 ſit oiu3 peccatoꝝ ſingulare ſola
tiu3: Hec igit Maria it Judeoꝝ mlieres/ nō ſolū generis nobilitate ⁊ diuitijs/
ſ3 ⁊ toti⁹ corpis pulchritudie admirabilis atq3 formoſiſſima fuit. Adeo/ vt pp De ipſius
ipi⁹ imēſa3 ⁊ iuiſa3 pulchritudie3/ i ta3 grādē ḋuenerit famā/ vt mltos iudeoꝝ ingēti pul/
viros/ ad ei⁹ laſciuiā ſectādā traheret/ ⁊ ſuis facultatib⁹ pene ſpoliaret. Nā it chritudine
cetera/ tā grāde3 ac placidū hēbat oculoꝝ vigorē ⁊ nitorē/ vt quoſ benigne aſ-
picēt/ ſui neſcios/ ⁊ itnobiles fere redderet/ ſ3 ⁊ capiliciū aureū hēbat ſupramo
dū numēroſu3 ⁊ lōgū/ qḋ ruffu3 cū exqſitiſſimis cyncynullis ⁊ gēmis mirifice
ꝯponebat. faciē īſup oī ſplēdore elegātiſſimā/ quā ēt purpuriſſo ⁊ ceruſſa iugi
ter ḋpigebat. Collū ꝑterea ⁊ aures/ auro ⁊ margarit̄ ſupra modū ornabat. E-
burneū pect⁹/ oib⁹ ꝑcioſiſſimiſ ornamēt̄ decorabat/ atq3 vniuerſū corp⁹ armil
lis aureis/ ⁊ iocalib⁹/ ac veſtimēt̄ aureis purpureiſq3 cū īpedibus ſturis ſūmo
ſtudio iugiter ꝯponebat. ⁊ flagrātiſſimiſ odorib⁹ quottidie ad laſciuiā ꝓuocā
da3 vtebat: Et cū eēt ēt n̄ mediocriter erudita/ ⁊ i loquēdo blāda/ ⁊ lepidi mo
ris/ vt i quocūq3 ſua ꝟteret oro illa vtiq3 cū eēt facecie/ atq3 leporis plēa/ audiē
tes i ſui dilectiōe3 trahebat. S3 nec poſſent hui⁹ mlierif vanitates clamo expli
cari/ q̄s ad ḋcipiēdos ꝓuocādoſq3 hoieſ iſui amorē/ corp⁹ ſuū pornabat. Hac
p hoc/ cū ſe feciſſ3 ꝑpitudis ꝓſtribulū/ iur ēt effecta ē ḋlubrū ḋmonioꝝ. ¶ Ue Marie cō
rū dn̄o nr̄o Jeſu xpo aliqn̄ ꝑdicāte ⁊ terrorē peccatorib⁹ itētāte Maria ꝯfeſti uerſio.
biſdē ſmōib⁹ ꝯpūcta/ āte ocl'os cordis ſui/ ſue turpitudis culpas ⁊ eternū ḋi
iuditiū expouēs/ dolore q3 cordis itriſec⁹ tacta/ culpas ſuas fletib⁹ amariſſime
puniēs. his ꝟbis corā ḋo ſua ꝯfitebat ⁊ ḋplorabat peccata: Heu me Maria:
qr facta ſu3 ſic Sodoma/ ⁊ ꝯbuſta ſic Gomora: Quis miſerebit peccat̄ meis.
Duri⁹ offēdi q̄3 ſodoma qr legē neſciēs illa ḋliqrat. Ego accepta/ peccaui/ Jḋo
i ciuitate dn̄i vilificata ē aia mea/ ḋletū ē ḋlibro viuētiū nom̄ meū/ facta ſum ſic
nocticōax idomicilio: nec ꝯſolātē me iuenio: ꝯſidero/ a dxtris ⁊ aſpicio: nec ē q
cogſcat me: pijt fuga a me: ⁊ n̄ ē q reqrat aia3 meā: facta ſu3 ſic vaſ ꝑditū: audi
ui vitupatiōe3 oiu3 circūhabitātiū: Ue dici illi/ i quo me ifelicē genuit vter⁹/
⁊ lux iſta crudel' accepit. oportuerat me poti⁹ fuiſſe nō natā: q̄3 ſic igētib⁹/ fa-
bula fierē: Et lic3 i puluerē mort̄ ḋducta ſim/ verūtn̄ ſurgā/ ⁊ icorḋ clamabo ad
dn̄3: Dū mihi/ nūc tp̄us adſit acceptabile/ ⁊ dies ſalut̄/ qr i morte nō ē mēoria/ ⁊
i iferno nll'a ſit ꝯfeſſio: Hiſ fletib⁹ amariſſimis/ ꝑfuſa maria/ ſpē nō modicā ſu
ſcipiēſ/ iqt Quid fruſtra ḋcepis: femia peccatrix? Surgā ait ⁊ ad dn̄3 ieſū xp̄3
dn̄3 ḋeū viuū ⁊ ꝟū rex oiu3 creatorē/ ⁊ rdēptorēq3 meū certiſſimū ibo/ doloreq3
meū iteꝝ atq3 iteꝝ plagā/ ac vniꝟſa ſcelera mea amariſſie ḋplorabo: Adijt3 igi
tur dn̄m Jeſu3 chriſtu3 Maria plena fide ꝯuerſa/ tanq̄3 ſui oblita non inuitata
tamq̄3 ad medicu3 ſuu3/ in domu3 Symonis leproſi/ phariſey vna die conui-
uāte3/ nulla ꝯſideratiōe habita/ lymphatico more/ ſparſis chrynib⁹/ veſte ꝯciſa/
⁊ lacerato pectore/ ad pedes ipi⁹ Saluatoris ſui retro irruit/ ⁊ ꝓcūbēs/ ſui cor
dis cōpūctionē lachrymaꝝ fōte ḋmōſtrauit/ ⁊ ipius pedes lachrymis rigauit ⁊
lauit. atq3 ſepius ḋoſculās/ chrynibus terſit/ ⁊ mūdiſſio ſue ḋuotiōis vnguēto

pungēs/dicebat. Eraui mi dñe ſicut ouis ꝑdita/ q̄re famulā tuā/ne lup⁹ crude
lis duoret eā. Multi dixerūt aīe mee/nō ē ſalus ipi i dō ei⁹. Nō itres mi dñe/i
iuditiuꝫ cū famula tua: Defecit aīa mea i ſalutari tuo/ dſecerūt ꝛ oculi mei la/
chrymis/effuſa ē i terra gloria mea: Mēmēto dñe q꜡ puluis ꝛ ꝟmis ſuꝫ: vide
hūilitatē meā/ꝛ dolorē meuꝫ/ꝛ remitte mihi vt refrigerer/ꝑuſq̄ʒ ate abeā: Cui⁹
cū ꝯfeſſionē ꝛ penitētiā vidiſſꝫ dñs: Ait: O mlier magna ē fides tua idcirco di
miſſa ſūt tibi peccata tua: q̄ʒq̄ʒ ennormia ꝛ plurima: Quecū i oī famulatu duo
tiōis ꝛ ꝯfeſſiōis ſue nō ēet repudiata/ꝛ talia ex ore ei⁹ audiſſꝫ ꝟba auſu fami/
liaritatis cōfiſa/etiā aliud ſup ſanctiſſimū dñi caput/ ꝑcioſiſſimi liquoris effu
dit vnguētuꝫ/adeo fragrātiſſimū/vt tota dom⁹ ex odoris ipi⁹ fragrātia more a
romatū redoleret. Hiſ ex ſētētia geſtis/maria eueſtigio/domū reuerſa/vniuerſa
mōilia ꝛ ardētes gēmas/ac oīs corpis cult⁹/ac ſecularis habit⁹ oīno dpoſuit ꝛ
reiecit oiaq̄ʒ frī lazaro/ꝛ ſorori marthe ꝟgini ꝯſignauit/q̄ſi ſui ꝓpoſiti ipedimē
tuꝫ: Et habitu ipi⁹ medici ac magrī ſui dñi ieſu xp̄i/ hūili vꝫ tunica/ ꝛ hūiliori
palio ſeſe iduit/ac ꝯtegere voluit. Quo qdē habitu toto tp̄e q̄ſi vite ſue ꝯtēta
fuit. Et dīceps toto veſtigio ipi dño iherēs/ q̄ſi ſui oblita/ cū ipo ſuo magrō ꝛ
doctore ſuauiſſimo tāq̄ʒ optimā ptēꝫ oib⁹ reb⁹ ꝑpoſuit/ibi ſuū gaudiū ibi ſuā
reqē ac veꝝ cibū exiſtimās. q꜡ ei⁹ refectio ſpūalis/ meliorē ſibi exiſtimabat/q̄ʒ
quācūq̄ʒ carnalē: vnō ꝛ poſtmodū/ipi⁹ dñi ꝛ ſaluatoris ſui/reb⁹ ac locis/i oib⁹
comes ſēp extitit/ac d ſua ſubſtātia eideꝫ/ac ꝑcioſiſſīe ei⁹ gēitrici Marie/necnō
ꝛ apoſtolꝝ igēti charitate miſtrare nō deſtit. Quoꝝ bñfitio ꝛ ſāctimōia pmot⁹
Jeſus/illas mirificis iditijs diligē mōſtrare dignat⁹ ē/Unō vt ipaꝫ ꝛ Marthā
ſororē ſuā igēti amore ꝛ dilectiōe ꝓſeq videret/nō ſoluꝫ i reſuſcitatōe Lazari
eoꝝ frīs ſꝫ ꝛ i effuſiōe lachrymaꝝ ei⁹/euidētiſſime ꝯprobat. cꝰ ꝟe pietatꝭ ꝛ amo
ris iditiuꝫ fuit/cū poſt lachrymas/mox fratꝛ eiſdeꝫ ēt viu⁹ reddit⁹ fuerit. Miꝝ
imoduꝫ/ei⁹ dulciſſimis ac ſuauiſſimis oblectabatꝛ ſmōib⁹/nec ſibi qcq̄ʒ digni⁹
aut illuſtri⁹/vlꝫ ēt iucūdi⁹/q̄ʒ aſſidue alere aīuꝫ ſuūꝫ ꝯſumatiſſimis ipi⁹ dñi do
cumētꝭ. Ex qb⁹ plane/eā oīmodā dī ſapiētiaꝫ/ac reꝝ oīuꝫ diuinaꝝ ſciētiaꝫ/pul/
cherime ꝓmeruiſſe/ꝛ ebibiſſe reor/vnō ꝛ tanq̄ʒ opuꝫ dñi electrix/atq̄ʒ illi⁹ vere
diſciplie doctrix/d ſe ꝯctis mortalib⁹ ad bene beateq̄ʒ viuēduꝫ oib⁹ dieb⁹ vite
ſue/optimū ꝑbuit exēplū: Sicq̄ʒ eidē ſuo magrō ac dño/ ꝛ matri ipi⁹ ꝟgini in
afflictiōib⁹ ꝯſtitutꝭ vſq̄ʒ ad mortē ꝑceteris magno ſolatio ꝛ comodo fuit: Eo
dniq̄ʒ icruce ꝓ ſalute oīuꝫ exaniato/Maria extēple/abiecta/ oī molitie/atq̄ʒ ſui
ſexus dbilitate ſepoſita/ſciſa veſte/chrinibuſq̄ʒ reſolutꝭ/meſto ꝛ ardēti aīo/ſeſe i
ter frequētē turbā/ac ipios ſatelites ꝓhiciēs/ad crucē ipi⁹ acceſſit/ibidēq̄ʒ ꝓ/
ſtrata eā ꝯplectēs/pijētiſſimis eiulatib⁹ ꝛ plāgorib⁹ āplexari ꝛ ſciſſimū cruorē
exoſculari ñ dſtitit, atq̄ʒ hiſdē āplexib⁹ ꝛ vocib⁹/ſepi⁹ ipꝫ ſuū dilectiſſimū ma
grꝫ ꝛ dñꝫ reuocabat exāimē: Neq̄ʒ eā ab amoꝛ ipi⁹ armatoꝝ furētiū man⁹ re/
trahē potuē/aut ſacerdotū ꝛ pilati ꝑſidijs ipātis edicta/qb⁹ cauebatꝛ ne qs eidē
viuo aut mortuo aliqd ꝑſtāet pietatꝭ offitiū: Sic fāct⁹ amor/ſicq̄ʒ itegeria fidꝭ/
ac igētia bñfitia ſuadebāt/ac ꝯſtrigebāt: qb⁹ merito laudāda/colēda ac ſplē/
dido/pcōio vēit maria/Quo qdē fideꝫ feruoꝛ/ꝛ amoꝛ/ac ſedulitate/maria: Tu
rita appellata ē. Sꝫ ꝛ poſt mortē/cū ipi⁹ abſētiā ꝑfēre ñ poſſꝫ. ꝓ totā noctē/ñ
ſemel aut bis/ſꝫ crebro(tāq̄ʒ ſui oblita) ad ſepulchrū ei⁹ cucuriſſe dꝑhēſuꝫ ē. ꝛ
licꝫ ꝑus ipꝫ dñꝫ cū alta Maria vidē ꝛ adorāe meruerit/ꝛ ab ipo dño ieſu/auc

te.audiſſe dicat:⁊ domi p noctē rediſſꝫ.nihilominꝰ ibidē diu manere ñ(ob ꝯ ſideriū ñ potuit:ſꝫ iterato ad ſepulchꝛū cucurit.Quo iloco/cū lapidē quo mo numētū fuerat clauſuꝫ/ablatū vidiſſꝫ.illico ad ſymonē petrū ⁊ ad Joānē(quē plurimū diligebat Jeſus)cucurēs/dixit. Heu mihi dñi mey/qꝛ tulerūt dñꝫ de mōumēto/⁊ neſcio vbi poſuerūt eū:Quibꝰ ꝟbis pmoti petrꝰ ⁊ Joānes ad mo numētuꝫ ⁊ ipi mox cucurerūt. vbi cū lētiamia ⁊ Sudariū quo dñi caput iuo lutū fuerat ſeoꝛſuꝫ poſituꝫ)vidiſſēt eū reſuſcitatū pfecte illico crediderūt. At maria q̄ dñi mayeſtatē ſepiꝰ nouerat/recedē/oino recuſauit/ ymo ad monumē tū ploꝛādo/ptinacit̄ ꝯſiſtere ꝺcreuit. Eaqꝫ iplāctu ptinacit̄ pſiſtēs/⁊ ſe iclinās/ duos āgelos ī albis ī loco monumēti ſedētes vnū ad caput ⁊ vnū ad pedes vbi poſitū fuerat coꝛpꝰ magr̄i ſui/uidere meruit.Qui eā volutatē ⁊ q̄ſi amētē i crepādo/dixerūt.mlr̄ier qd ploꝛas/⁊ quē q̄ris?Quibꝰ illa(ignoꝛās q̄ āgeli eēnt) dñꝫ meū iqt ego ploꝛo/qꝛ tulerūt eū/⁊ neſcio vbi poſuerūt eū:cū tñ paulo ante adoꝛaſſꝫ eū:Cūqꝫ ipos āgelos itueret/neſciēs ipos āgelos/vtiqꝫ tāqꝫ alienata/ huc atqꝫ illuc faciē circūferēdo/nihil aliud ſape videbat aut ꝯſyderare/niſi vi dere/dñꝫ Jeſuꝫ/cuiꝰ ſuauiſſio ꝯſoꝛtio/iā dudū plurimū ꝺlectata fuēat. Deniqꝫ ēt retroꝛſuꝫ ꝯuerſa/ipꝫ dñꝫ Jeſuꝫ ſtātē ꝯſperit.quē cū neſciret ipꝫ/ exiſtimauit hoꝛtulanū eē:Cui ⁊ dñs iiſdē ꝟbis qbꝰ ⁊ āgeli/illā interogās iqt. Mulier qd ploꝛas/quē q̄ris?Jlla tāqꝫ amēs/nil aliꝺ reſpōdit.niſi. Dñe ſi tu ſutſtuliſti eū/ pꝛecoꝛ dicito mihi/vbi poſuiſti eū/qꝛ ego eū tollā:Cūqꝫ ipaꝫ mariā appellaſſꝫ eueſtigio quē facie nō nouerat/voce recognouit.Ueꝝ ēt aliquo ī erroꝛe pſiſtēs/ neq̄qꝫ illū dñꝫ/ſꝫ Rabbi.i.magr̄ꝫ/vocauit. Tāta qppe erat illiꝰ mēꝧ pturba tio/vt quē hoꝛtulanū putabat/dñꝫ nūcuparet:Et ꝺi filiū r̄ſuſcitatū mgr̄ꝫ voca ret.At Jeſus ad eā(quē q̄rebat viuētē cū moꝛtuis/q̄ erroꝛe femieo/⁊ mlr̄iebꝛi i becillitate/huc illucque curebat/⁊ coꝛpꝰ occiſi q̄rebat.cuiꝰ pedeſ viuētꝭ tenue rat)locutꝰ ē dicēs:Noli me tāgere:Nōdū eiꝫ aſcēdi ad pr̄eꝫ meū:q̄ſi diceret: Ex quo ñ credis me pfecte ſurrexiſſe:ñ mereris me tāgē.Sic nec dū putaſ me ad pr̄eꝫ meū aſcēdiſſe/ſꝫ hoiuꝫ frauꝺ ſublatū:meo itaqꝫ tactu/te idignā facio: Hoc āt ieſuꝫ dñꝫ ſuū dixiſſe/qdā aſſeuerāt:nō vt marie dilectiſſime ſue q̄rētiſ ſtudiuꝫ obtūderet.ſꝫ vt diſpēſatiōeꝫ carnis aſſūpte/ idiuinitat̄ gl'oꝛiā ſciret eē mutatā/⁊ neq̄qꝫ vellꝫ eē cū dño/ quē ſpiritalit̄/ ꝺbuerat credē regnare cū pr̄e: Poſt aſcēſionē ꝟo dilectiſſimi magr̄i ſui/vſqꝫ ad miſſionē ſpūs ſcti/vna cū p tioſiſſima eiꝰ gēitrice Maria/oibꝰqꝫ apoſtol'/atqꝫ aliis plurimiſ vtriuſqꝫ ſexus diſcipul'/⁊ ipa ī cenaculo mōtꝭ ſyō pp timoꝛē iudeoꝝ ī oꝛone ardēt̄ pſeuerauit. pp qꝺ ⁊ donū ſpūs ſcti ⁊ ipa recepit.Eodēqꝫ modo ignee ligue ſup cā/ſicut ⁊ ſuper ceteroſquoſqꝫ diſcipl'os ſedere.Et loq̄llit̄ diuerſis/variiſqꝫ loq̄ret.per q̄ ei ēt tanq̄ꝫ Apoſtole/nl'la gēs ex̄nea/nec vlla barbarica ligua difficilima videretur. Preceptuꝫ etiā eidē a dño datuꝫ hoc/ad p̄dicāduꝫ dei ꝟbū/pmo p iudeā/dei de ad quaſdā Gallicas natiōes tādeꝫ ſtatuit pꝛoficiſci:Diſſceſſuri itaqꝫ ab in uicē apoſtoli/noꝛmā ꝑus ſibi future p̄dicatiōis ī cōe ꝯſtituert̄. ne foꝛte alii pe ſtilētes falſiqꝫ apoſtoli abducti:diuerſuꝫ aliqd his q̄ ad fidē xp̄i initebāt ex pōerēt.Oñs igit̄ apoſtoli vna cū btā Matre ieſu/ ⁊ ceteri oēs ī vno poſiti/ipi xii.pmi paſtoꝛes/ſpū ſctō repleti Breue quoddā future ſibi p̄dicatōis iditiū/ī vnū cōferēdo.qꝺ vnuſquiſqꝫ ſentiebat. cōpoſuerūt atqꝫ.hāc credētibꝰ regulā dādā eē ſtatuert̄.Quā qdē regulā: Symbolū/mlt̄ ⁊ iuſtiſſis cauſis appella

uerunt. Nam ſymboluꝫ grece:apud latinos collatio ⁊ īditium appellari pōt. Hoc ē/ꝙ plures ī vnuꝫ ꝯferrūt. Id qppe fecere apoſtoli/ī his ſmonib⁹ ī vnuꝫ colatis/ꝙ vnuſqſqꝫ ſentiebat. Inditiuꝫ ꝟo/vł ſignū diceret: vt ex illo cognoſceret. ille q chꝛiſtuꝫ vere ſm ſuas regulas p̄dicaret. Diſſceſſuri igit ad p̄dicādū apoſtoli/⁊ oēs fideles/iſtud vnanimitatꝭ ⁊ fidey ſue/īditiū poſuerūt. vt vꝫ. pꝛimo Symbolū fidey vnuſqſqꝫ īcoꝛde ſuo/deīde/ īdocumētis ſuis īpꝛetermiſſe ⁊ ꝯſtātiſſime p̄dicaret: vt ſi forte aliqs occureret p̄dicātem/ de quo dubitaret. Symbolū. i. Inditiū ꝓderet. vtrū foret hoſtis vł amic⁹: His itaqꝫ fidey ſignis pulcherimis atqꝫ īditijs Maria magdalene ab Apoſtolis ſūptis/poſt ſeparationē apoſtoloꝝ p̄us ī iudeā efficaciſſim⁹ ſmonib⁹ p̄dicauit. Deīde reb⁹ ſuis ampliſſimis ꝑ xp̄o Magr̄o ſuo pijētiſſime erogatis/Domoqꝫ ſuo ī Eccleſia cōſtructa/vt iudeoꝝ pſecutiōes dclinaret/.ymo vt ſpūi ſācto aſſentire videret/ ad gētes ſm dn̄i ſui p̄ceptuꝫ trāſire cōſtituit. Diſſceſſura ꝟo īpꝛimis a beata virgine ſctiſſima Maria doctoꝛe ſua/cuꝫ licētiaꝫ eius ⁊ bn̄dictionē expoſtulaſſet/ Alla q̄daꝫ ⁊ p̄cipua vite p̄cepta pijentiſſime denuo ōdit. vꝫ ſuare parſimoniā/ pauptate gaudere/māſuetudinē colere/ſtudere paci/puritateꝫ coꝛdis ſūmope amplecti/ac paciētiaꝫ ī oībus cuſtodire: His ⁊ alijs documētis ſuſceptis/vale faciēs btīſſime virgini Marie cū Martha ſoroꝛe ſua lazaro/ Maximio ſāctiſſimo ⁊ optimo viro) ex ſeptuagita duob⁹ diſcipulis vni) ac alijs plurimis xp̄i fidelib⁹ ꝯſociata/Nauigio tandeꝫ/poſt mł'tas tēpeſtates acti/Maſſiliā nobilē galliaꝝ vrbē aplicuere: Ubi cū applicuiſſent. īpꝛimis mł'tos laboꝛes mł'taſqꝫ egeſtes ac tribulatiōes agētili illi populo/ſuſtinere coacti ſūt/reꝝ ipa/nihil eideꝫ moleſti videbat ꝑ xp̄o/qa egregiū ⁊ grādeꝫ aliquē fructuꝫ acqrere ſperabat. Itaqꝫ cuꝫ regeꝫ ac reginā cū mł'tis/ſuis exquiſitiſſimis declamatiōib⁹/nec nō ⁊ in mirabilib⁹ exquiſitiſſimiſquoqꝫ miraculis cōuertiſſet/ēt ad mediterranea loca ſine ſaculo/ſine pera/aut alicui⁹ adminiculi ſecularis/ad Aquēſeꝫ vrbeꝫ vſqꝫ/pedib⁹ ſuis cū ceteris comitib⁹ penetrauit. qb⁹ ī locis/ etiaꝫ fundatꝭ erectiſqꝫ Eccleſijs mł'tis/Ut ſolo dō efficeret digna/ac de excelſis locis/excelſa ꝯtēplare poſſet. ad exēpluꝫ Saluatoꝛis ⁊ magr̄i ſui Jeſu xp̄i/q oꝛatur⁹ aſſcenderat ī Mōteꝫ vł ī tēplū/⁊ ī Tabor mōte ſe tranſfigurauerat/ Monte caluario cruci ſuffect⁹ fuerat. ac ī mōte Olyueti īfulgida nube celū penetrauerat necnō ⁊ deniqꝫ ⁊ mōtem Syon ī cuius ſumitate cenaculū erat/ſibi ⁊ apoſtolis ſpūs ſanctus dat⁹ fuerat/rati Mōtes ⁊ colles rationē aliquā cu celeſtibus habere: (oībus valefaciēs) ſpū ſctō īſpirata Marſiliā verſus regrediēs/ad ſecretiſſimū locuꝫ ī mōteꝫ ꝯceſſit. Ibidē etiā cū mł'ta luſtraſſet loca/tādeꝫ aſpiſſimū mōteꝫ xii. millib⁹ ad vrbe p̄dicta ꝓcul ſecretiſſimū/ ⁊ quo vix reptādo manib⁹ genibuſqꝫ poſſet aſcēdi/diuinit⁹ ſibi p̄paratuꝫ/inuenit. Quo quidē loco delectata/ p trigina ānos īcognita poſtmodū ſtetit. vbi plane/nec aquaꝝ fluēta/nec herbaꝝ aut arboꝝ erāt ſolatia: vt ex hoc māifeſte ꝓbaret/ꝙ Magiſter ſuus Jeſus chꝛiſtus ipam nō terrēnis reffectiōib⁹ epulis diſpoſuerat ſaciare Qualibet āt die ſeptē hoꝛis canonicis ab Angelis ī ethera eleuabat/ ⁊ celeſtiuꝫ agminum glorioſos ꝯcētus coꝛpoꝛeiſ etiā aurib⁹ audiebat. vnde dieb⁹ ſingulis hijſſuauiſſimis ſaciata ꝯuiuijs p eoſdeꝫ angelos ad locū ꝓpꝛiuꝫ īde reuocata/ alimētꝭ coꝛpoꝛalib⁹ nullaten⁹ īdigebat. Demū Magdalena iā etate matura/ſciēs ſe iā ex itinere lōgo/minimūqꝫ difficili īſopoꝛē ſuauiſſimū/placidēqꝫ qetē adomio

Jeſu chriſto ꝓpediēʒ ſe traducturaʒ/atq3 eo cōductuꝝ/ vbi bonis bene acte vi te corōa/ꝛ oiuʒ ſctāꝝ actionū ꝑmia ꝓferunꝭ. vt ſe ꝑparare nō ad morteʒ/ ſʒ ad imortalitatē videreꝭ/ ꝓxio āte reſurectiōeʒ dñi die/miniſterio Angeloꝝ/ex mō te illo ſupradicto/cū maxio ſplēdore/ ante altare vbi ſctūs vir Maximius erat epus delata ē/Quaʒ ideʒ vir ſctiſſim⁹ ad modū ſolis radiāteʒ cū īſpiceret/mł'to tremore/ꝛ pauore/pterit⁹eſt Ad quē illa placido vultu/ꝛ ſuauiſſimis ſmonib⁹ aloquēs. Accede iqt ad me/mi paꝭ ſctē/accede ad filiā/ tuā/nec verearis: Cōuocās igiꝭ Maximius epus ſacerdotes, eideʒ ſctiſſimū dñi ſui corp⁹ ꝛ ſanguinē offerēs/tāta cū deuotiōe/tātaq3 cū lachrimaꝝ copia ſuſcepit/quāta ei⁹ dignatiōi ꝯpetere noſcet: Eoq3 ſuſcepto/eueſtigio ibidē āte altare/ſuuʒ ſctiſſimū deo optio reddidit ſpiritū: q̄ exāimata illico tātiſ flagrauit odorib⁹/vt dlibutā optis vnguēꝭ putareꝭ. Maximius āt/ſctiſſimū corp⁹ diuerſis aromatib⁹ ꝯditū/eo ī loco honorifice ſepelliuit. De eiuſdē ꝓo Magdalene ſctiſſime mulieris admirādis/pł'urimis re miraculis qb⁹ ī vita pariꝭ ꝛ poſt mortē claruit/modo mihi pluria ꝛ iaudita qdeʒ/vndiq3 ſe offerūt. ſcribēda: q̄ ꝯſulto nūc relinquo ne lōgaʒ nimiuʒ videar cōtexere hiſtoriam: Huiuſmodi itaq3 Magdalene olim peccatricis ꝯuerſatio fuit ꝛ penitētia/ac demū vera ſapiētia/adeo fulgida/ vt etati nedicā ſue/ſʒ ſeculis oib⁹/nihil vſq3 auditu3 fuerit/ipa ardētius/ ipaq3 ſancti⁹/vt merito cūctis claris mł'ierib⁹ ī oī genē claritatis ꝛ fulgoriſ veniat ꝑferēda: Demuʒ plurimi frācoꝝ reges/alijq3 pricipes ꝛ ꝑpotētes illi⁹ ꝓuincie ꝛ regni viri/exiſtimātes nō modicū ſibi/poſteriſq3 ſuis afferre glorie/ ꝙ ſe penes ſteterit/ꝛ vitā celibeʒ duxerit xpi Apoſtola Magdalēa/quā ob hoc/ſciſſimaʒ ꝛ celi Reginā fere arbitrabanꝭ. ne loci illius (ī quo p triginta ānos aſpime vixit memoria facile diluuereꝭ Jbidē igens tēpluʒ/deide monaſteriū pre ceteris mirabile ꝯſtruxere/atq3 plurimis ei⁹ reliquijs/eo dlatis/ cuʒ igētib⁹ diuitijs ꝛ ꝓuētib⁹/nomini dedicauere ſuo. Ad eundē āt locū inacceſſibilē/ ꝛ iter niuiū/dinceps ꝛ ī ꝑſēs vſq3/cū quottidie ſigna fiāt pluria (inumerabiles populi ex oī orbe)ad vota ꝓſoluēda/ꝛ ad ꝯprobādā verā ī ipaʒ dilectiōeʒ ac deuotionē/necñ ad dducēdas ꝓuigiles ī ei⁹ ātro noctes iugiꝭ cōcurrūt. Qui tpł'm ꝛ antrū itrogreſſi/mox/vt locuʒ ꝛ lapidē quāmarie ꝯſpiciūt/ ſup quē trigita ꝯtinuis ānis/ ſine vllo prorſus ſtramēto aut tegumēto qeuit/ ſi tñ illa qes dicēda erat/ſuper quē iugib⁹ orōnib⁹ cū lachrymis pene dies nocteſq3 iūgebat/i mariaʒ peccatoruʒ ſuoꝝ ꝯtrictiōeʒ/ex illi⁹ ſciſſime penitētie ꝯſideratiōe reſoluūtur/Nec vllus adeo/duri ꝛ obdurati cordis iueniꝭ q eūdeʒ locū adeat/ſe alachrymis cohibe ri poſſit. Ad quē/cū aliqñ venerādus ſacerdos. F. petrarcha cū multiſ/deuotiōis cauſa acceſſiſſet/prouolutis genib⁹/ lachrymiſq3 perfuſus/expāſis manibus. hos in eius laudem cecinit verſus.

Dulcis amica dei/lachrymis inflectere nr̄is:
Atq3 humiles attende preces noſtreq3 ſaluti
Conſule: namq3 potes: neq3 tibi tangere fruſtra
Permiſſum: lachrymiſq3 pedes perfundē ſacros:
Et nitidis ſiccare comis: ferre oſcula plantis:
Jnque caput domini: precioſos ſpargere odores:
Nec tibi congreſſus primos a morte reſurgens:
Et voces audire ſuas/ꝛ membra videre:

Inmortale decus/lumenqꝫ habitura per euum:
Nec quicqꝫ dedit etherei/rex chriſtus olympi:
Viderat ille cruci herentem/nec dura pauentem:
Iudayce tormenta manus/turbeqꝫ furentis
Iurgia ⁊ inſultus: ⁊ equantes verbera linguas.
Sed meſtam intrepidamqꝫ ſimul/digitiſqꝫ cruentos
Tractantem clauos/implentem vulnera fletu:
Pectora tondentem/violentis candida pugnis:
Vellentem flauos/manibus ſine mora capillos:
Viderat hec inquam dum pectora fida ſuorum.
Diffugerent pellente metu/meror ergo reuixit.
Te primam ante alios/tibi ſe primus obtulit vni.
Te quoqꝫ digreſſus terris/⁊ ad aſtra reuerſus.
Bis tria luſtra/tibi numqꝫ mortalis egentem:
Rupe ſub hac aluuit/tan longo in tempore ſolis
Diuinis contenta epulis/⁊ rore ſalubri:
Hec domus antra ſtillantibus humida ſaxis:
Horrifico tenebroſa ſitu/tecta aurea regum:
Delitiaſqꝫ omnes ⁊ dulcia viſeris arua/
Hic incluſa libens longis veſtita capillis:
Veſte carens alia/ter denos paſſa decembres
Diceris/nec fracta gellu/nec victa pauore:
Neqꝫ famem ⁊ frigus/durum quoqꝫ ſaxa cubile/
Dulcia fecit amor/ſpeſqꝫ alto pectore ſaxo:
Hec hominum non viſa oculis/ſtipata catheruis
Angelicis/ſeptemqꝫ die ſubuecta per horas:
Celeſtes audire voces/alterna canentes
Carmina/corporeo de carcere digna fuiſti:

¶ De ſancta Thecla virgine ⁊ martyre. cap lxxiii.

Thecla xp̄i ſctiſſima virgo/ p̄maqꝫ eiꝰ martyr/ diui pauli apoſtoli ardētiſſīa diſcipula/ Nerone impuriſſimo hoīe Romāis īpante/ āno. ſ. nono ⁊ ſexageſſimo ſalutis nr̄e/ poſt inumera accerbiſſimaqꝫ tormēta/ apud Seluciaꝫ Aſye vrbeꝫ/ pro xp̄o ꝯſtātiſſīe tollerata/ nono chalēdas octobris/ cū magno ſui nois fulgore/ migrauit ad xp̄ꝫ. Hec quippe cū natiōe eſſet aſyathica/ ex iconioqꝫ īſigni vrbe originē ducēt/ nō ſoluꝫ parētuꝫ generoſitate magnoue ſue pulchritudiſ fulgore/ ſꝫ ⁊ atrociſſimiſ īmāiſſiſqꝫ tormētis/ pro caſtitate/ proqꝫ fidey ardore cōſtātiſſime platis/ clara ⁊ īſignis plurimū fuit: Cuiꝰ mat Theoclia nomie cū virgūculā ipaꝫ/ Thamiro cuidā nobili ⁊ ꝑpulchro iuue

ni nupſiſſꝫ/ꝯtigit diuū apl'olū paulū/ea ī vrbe/ ī domo cuiuſdā ciuis noīe boni
ſipbori chꝛiſtianiſſimi ac optimi viri/q̄ .vꝫ domui theoclie vicina erat/ de caſti
tate/deqꝫ oꝛōne/atqꝫ alijs plurimis ꝟtutibꝰ ſmonē facere Erat aūt paulꝰ/ea ſā
ctoꝝ documētoꝝ elegātia ī pꝛimis iſignitꝰ. vt vel ipos lapides excitaret ī amo
reꝫ redēptoꝛis xp̄i/q̄ qdeꝫ verba cū audiſſet Thecla/mox tātaꝫ eideꝫ attulere
voluptateꝫ/ymo potiꝰ quādaꝫ felicitateꝫ:vt deuꝫ aliquē ſuis ī cōctiōibꝰ audiſ
ſe viſa ſit. Jn feneſtra itaqꝫ domus ſue p triduuꝫ q̄ſi ſui oblita/ audiendi hoīs
pellecta/ſine vllo pꝛorſuſ cibo ꝯſedit/vt ide a nemīe amoueri potuerit: Qd vbi
matri nūtiatuꝫ fuiſſet/ꝛ rem vero agnouiſſꝫ/illico ſpōſuꝫ ad ſe accerſitū/cū la-
chꝛymis/his ꝟbis alocuta ē. Heu pꝛohdoloꝛ/heuqꝫ fili mi thamire/ nouū tibi
ſpectaculuꝫ dictura ſuꝫ: Tres qppe ſunt dies totidēqꝫ noctes/ex quo Thecla
ſpōſa tua/xp̄i neſcio cuiuſdā ꝓphete amoꝛe detenta e feneſtra(vt vides)nō rece
dit. Jbideꝫ plane tāq̄ꝫ ī epulis itēta ita viro cuidā peregrino/ſeductoꝛia de il-
lo ꝟba efficaciſſime pꝛomēti adheret/vt etiā miꝝ videat/quomodo talis ꝟgū-
cula/ſe tam ſeuiſſime affligat. Accede ergo īqt ꝓtinus ad eā qm̄ tibi dſpondi
eam Cūqꝫ ambo puellaꝫ dulciſſimis ꝟbis aloquerent/hoꝛtarent qꝫ/vt vel ali-
quid diceret/aut ſaltē ī eoſdeꝫ oculoſ ꝯuertere dignaret illa adeo pauli doctri
ne ītenta/ſe nil ſenſiſſe viſa ē. At thamirꝰ ſpōſus eueſtigio excruciatꝰ/ ad hoſpi
tiuꝫ pauli(de eiꝰ doctrina/deqꝫ religiōe ſciſcitaturꝰ)perexit. Qui cū certioꝛatuſ
eſſet/eū foꝛe chꝛiſtianū/q ꝟgines ſuis exhoꝛtatiōibꝰ nubere ꝓhiberet/īdigna-
tione ꝛ furoꝛe ſuccēſus/ipſuꝫ vinctū ſertilio p̄ſidi p̄ſentauit. Jllicoqꝫ pauluſ in
carcerē includi iuſſus ē. Ad quē nihilominꝰ thecla (qbuſdā mūeribꝰ carceris
ianitoꝛibꝰ oblatis)īclito ꝛ inuicto aīo/audiēdi ſctiſſimi hoīs auida/tetrū car-
cereꝫ ītrare nō hoꝛruit/pſtrataqꝫ pedibꝰ ſctī viri eiꝰ vincula ꝛ pedes exoſcula
ri nō ceſſauit/grādeꝫ pꝛofecto fideꝫ/egregiūqꝫ amoꝛeꝫ p̄ſeferre viſa ē. Eidemqꝫ
paulus cuꝫ mlt'a tradidiſſet documēta/eāquoqꝫ iā infide fōdatiſſimaꝫ cuꝫ cō
ſpexiſſet/cōmōuit/ſibi neceſſe foꝛe p varios cruciatꝰ/ ꝛ erumnas ītrare ī regnū
dei/verū tñ eideꝫ in erumnis pſeuerāti/opēqꝫ petēti/tanq̄ꝫ filie cariſſime adeſſe
ſibi deuꝫ ꝛ dñs Jeſuꝫ xp̄ꝫ oīuꝫ ſaluatoꝛeꝫ nō dubitaret/quēadmoduꝫ ipe polli
citꝰ eſt ī pſalmo:videlicet. Cuꝫ ipo ſuꝫ ītribulatiōe/eripiā ꝛ gloꝛificabo eū/quo
tam p̄ſente p̄ſidio armata/clamaret cū fiducia/ac cū a carnificibꝰ veniret excru
ciāda/ꝛ diceret. Dñs illuminatio mea/ꝛ ſalus mea quē timebo? Dñs ꝓtectoꝛ
vite mee/a quo trepidabo? Si exurexerit aduerſuꝫ p̄liuꝫ. ī ipo etiā ſpabo: The
cla igiẗ his documētis ꝛ alijs poptime īſtructa/a pꝛocōſule accerſita/īterroga
taqꝫ. Cur ſm Jconioꝝ legē nō nuberet/fidēqꝫ conubij ſuaret/Jlla eidē quidq̄ꝫ
reſpondere haud eſt dignata. Quā obrē ꝓcōſul īdignatiōe nō modica comō-
tus/paulū ipꝛimis duriſſimis ꝟberibus ceſuꝫ extra ciuitatē depellēs/ Theclā
ꝟginē tanq̄ꝫ maleficā ſupplitio igni exurēdaꝫ dānauit. Sꝫ thecla iā documēt̄
pauli p̄monita/vbi ſe crucis ſigno p̄muniſſꝫ/ ī ignē pꝛoiecta/diuino eā ꝓtegēte
auxilio/ab īcēdio penitꝰ illeſa/ ex inde cū gaudio exiliuit/quo quidē miraculo
magis magiſqꝫ roboꝛata/ cū ſe a tāto piculo adeo liberatā aīaduerteret/illud
pſalmiſte ꝟſuꝫ cecinit. dicēs. Secūduꝫ multitudinē doloꝝ meoꝝ īcorde meo/
ꝯſolatiōes tue dñe/letificauerūt aīaꝫ meā: Jndeqꝫ exiēs cū paulo ī Antiochiā
vſqꝫ ꝓceſſit. Erat tūc Antiochie qdā reguluſ Alexāder noīe/qui ciuitati p̄erat.
Js cū vidiſſꝫ theclaꝫ ꝟginē/etate valēteꝫ/coꝛpis qꝫ foꝛmoſitate cōſpicuaꝫ/mox

in ei⁹ ꝯcupiſcẽtiaꝫ lapſus/ſue dignitatis imemor/ꝗ̄ſpnanti/qb⁹ potuit viribus/ ꝟgini/ſtuprũ iferre curauit: q ꝟgo grãdi adeo ꝓtulit idignatiõe/vt coronã ei- dem ꝑtin⁹ ḋ capite excuteret/ eiq3 paliuꝫ ꝑſcinderet ⁊ laceraret/ ſꝫ ⁊ alia mlto maiore aiaduerſiõe a dño nr̃o ieſu xp̄o vltuſ ẽ q videlicet eũ i quãdã mentis hebitudinẽ ⁊ iſaniã mox redigerit. Quas obres/thecla tãq3 malefica ⁊ venefi- ca caſtigãda ꝓcõſuli mox tradita ẽ. Quã cũ ad beſtias ḋuorãdã dãnaſſet. et tãq3 ad delitias iuitata/ ad ipa ſulpplicia letiſſie ꝑrexit. ſꝫ etiã ab eiſdẽ diuina opãte ꝟtute/illeſa euaſit. Deniq3 cũ fuſtes ⁊ alias beſtias/nec nõ ⁊ pluria alia ſine vlla ꝓrſus leſione ꝓtuliſſꝫ tormẽta/factũ ẽ/vt q̃daꝫ mirabilis pietatis vis/ mox efferratũ ⁊ adamãtinũ ꝓcõſulis pect⁹ pre ꝯpaſſiõe inocẽtiſſie ꝟginis pe- netrãet/⁊ duꝶ ei⁹ i lachrymaſ emoliret cor. Dicẽetq3 ꝟgini. Que nã es tu/aut q̃ circa te agũt mirabilia? qr feraꝶ nulla te ꝯtigere põt ferrocitas? Illa ãt/cuꝫ iq̄t ancilla ḋi viui ſim nihil mihi fere nocere poſſũt. Qm̃ ipe ẽ de⁹ ſolus/ſaluꝫ ẽmi nus/ac vite mortiſq3 diſcretio/ipe lumẽ vite ẽ. ijs q i eo ſpẽ oẽꝫ ꝯſtituũt. Et vt mlta cõpẽdio dicã: Qui i hũc iq̄t crediderit/ ꝓculdubio/vitã hẽbũt eťnã: Hec cũ audiſſꝫ ꝓcõſul/theclã pplo liberã remiſit. atq3 ꝑmiſit. Illicoq3 tot⁹ ciuitatiſ popul⁹ ad ſuſcipiẽdã ꝟginẽ cũ gaudio effũdit/vt ꝓrſus migraſſe q̃i ciuitateꝫ putaret/Ois q̄ppe etas/ois ſexus i iubilo ꝯclamare cepit/dicẽſ: vn⁹ ꝟus ẽ dñſ Jeſus xp̄s/q ſaluauit inocẽt iſſimã xp̄i ꝟginẽ theclaꝫ. Tãt⁹ nempe extitit ppl'i clamor: vt i ipis vocib⁹/ois ciuitas/etiã quodaꝫ motu ꝯtremiſceret. Illaꝫ igit vniuerſi fideles ſuſceperũt vt patronã/dilexerũt vt alũnaꝫ/ ac vt ſctãꝫ venerati ſũt. Eo mag̃ q̄ nouerãt ipaꝫ ꝟginẽ nobilẽ/ꝟginẽq3/diuitẽ ⁊ qḋ [h is mai⁹ ẽ/ ardore fidey tam cito/diuitias matrẽ/ſpõſuꝫ/ ac ꝓpaꝫ vitaꝫ q̃i ſpreuiſſe ⁊ cal- caſſe: Erat etenim ꝟgo oi veneratiõe digna/oiq3 laude celebrãda/q̃ cũ ſũmis ḋ litijs enutrita/varijs quoq3 hui⁹ mũdi blãdimẽtis/velut qbuſdaꝫ vinculis irre tita eſſet ſubito ad p̄dicationẽ vni⁹ ꝑegrini ꝯcionanꝫ erupit. ⁊ cũcta ſimul cor poris bona cũ ꝟtute comutaſſe/ atq3 ſuaꝫ carnẽ/ i ipo ſue iuuẽtuꝫ flore (tanq3 ſacrataꝫ dñi hoſtiaꝫ) ḋo obtuliſſe viſa ſit. Itaq3 thecla haud mlto poſt/audito q paul⁹ magr̃ ſuus Smyrne eſſꝫ/ex iconio aplurib⁹ ꝯſociata/eo ꝓfecta eſt. A quo ⁊ ꝑbenigne/tanq3 dulcis filia/atq3 chariſſia/aſſũpta ⁊ excepta/mox ei⁹ pe- dib⁹ ꝓuoluta ẽ/⁊ aliquot dieb⁹(iſtructiõiſ gr̃a)ab eodeꝫ charitate q̃daꝫ ḋtẽta ẽ/nõ eodẽ vtiq3 loco aut refectiõe(vt aliq arbitrati ſũt)ſꝫ i op⁹ ḋi/vt rebus mul tis ꝓbatũ ẽ. Quo i tp̄re/mltis ab eodeꝫ documẽꝫ admonita ⁊ edocta ẽ. Vt po te oĩmodaꝫ ſctimoniaꝫ ⁊ ꝑfectionẽ ad imitatiõeꝫ ſaluatoris ſui ꝯplecteret. di cẽs ex hoc potiſſimũ eaꝫ ꝑfectaꝫ eẽ debere/ſicͭ ⁊ paẗ celeſtis ꝑfect⁹ ẽ. Et vt cau ta ſolicitaq3 eſſꝫ ꝯtra iſidias calidi hoſtis/ ⁊ q̃lia ꝯtra eũ ſumẽ deberet arma: Qualib⁹ ve ornamẽꝫ tanq3 ſpõſa xp̄i ſe opporteret ornari: Poſtrẽoq3/ad om- nẽ laborẽ ⁊ ꝑſecutionẽ ꝑferrẽdaꝫ /ex ꝯſideratiõe marie iſtabilitaꝫ hũane/ac cõ tẽplatiõe felicitaꝫ eťne: Dẽiq3 ⁊ virtuteſ ac vitia diſcernẽ ac q̄d iter bonũ ⁊ ma luꝫ/fictãq3 ac verã hũilitatẽ itereſſꝫ docuit. His igiẗ ⁊ alijs mltis thecla ꝟgo a btõ paulo documẽꝫ iformata/ab eo diſcedẽs. Conũ reuerſa/ide Seluciã abi- it/vbi ⁊ ſpõſuꝫ iã defũctũ repiẽs/tãq3 vera chriſticola ⁊ ꝟgo/mltoſ ⁊ exẽplo/do ctrinaq3/atq3 miraculis xp̄i iugo ſubiugauit/ Indeq3 tãti mũeris gr̃a ꝑcepta/nõ ḋlitijs/nõ voluptatib⁹/aut qbuſuis peccaꝫ. ſꝫ ſoli dño/idultũ vite ſpatiũ humi lis ⁊ ḋuota exhibuit: Et ne qḋ accepat domũ icauta ⁊ negligẽſ cuſtos amitteẽt/

currebat vt nõ negligeret/atq; feſtinabat:vt brauiũ ſuperne p̄rie celerius cũ ſo
dalibꝰ ſuis ꝟginibꝰ cõprehẽderet. Quãtũ igit hec ſanctiſſima ꝟgo Thecla cla
ruerit virtutibꝰ ꝛ miraculis/quãtaue ſctimonia/i hodiernũ vſq; p orbe3 vbiq;
tota fidelis teſtat̃ eccleſia. Demu3 poſt multos labores ꝓ xp̄o exactos ſentiẽs
beatiſſima virgo ſibi adeſſe morte3/dixit. Dñe rex meus ꝛ deꝰ meus/redẽptor
q; diu3/ꝑcor adeſto mihi/ꝛ aĩa3 egrediẽte3 ĩ tuo miſericordi ſinu pijentiſſime
excipe digneris. Tua ei3 in fide ꝛ miſericordia ſperãs adte venio ꝛ hec dicẽs
ſãctu3 ipi dño emiſit ſpiritu3 nono. k3 chalẽdas octobres. Quo quidẽ die/eiꝰ
annua3 die3 celebramus.

De ſancta domicilla flauia virgine. cap.lxxix.

Domicilla flauia nobiliſſima ꝟgo Ro. flauij Clemẽtis romãi põtificis/ex ſorore neptis nonageſſimo ſalutis xp̄iane anno/ q̃q; ꝛ rer̃ terrenar̃ abũdãtia/corporalibuſq; bonis admodu3 floreret/ ꝓ amore xp̄i celeſtibuſq; bonis/ip̄imis/Nerey ꝛ Archilei eius eunuchor̃ documẽtis p̄monita oẽ3 cõiugij voluptatẽ/ omẽmq; poſteritatis curã/diuiciar̃ illecebras/ſeculi põpas/ ac diuitiar̃ diu3 cupidinẽ reſpuens/vt mũdũ ſibi crucifixiſſe p oĩa oſtẽderet/ ſeq; mũdo/atq; ne cuiq; de ſe proſus etiã leuẽ obſeni rumoris fabulã faceret/ reiectis oibꝰ(vt p̄miſſu3 ẽ)ſeculi põpis/ſe tunicã humilẽ iduit/ꝛ ſacro velaĩne ab auunculo ſuo põtifice romão cõſecrari fecit. ac ꝟginitat̃ ppetue votũ p̄ma emiſit/Que tametſi foret/generis nobilitate/doctrinaq;/ ac religiõe admodũ iſignita/adeo/vt merito/iter claras mł'ieres cuiuſcũq; ꝯditiõis veniret ꝯputãda/ verũtñ inter alia/etiã hũc ſibi fulgoris titulũ vẽdicauit/q; pietatem adeo adamaſſe ſũmo ardore viſa ẽ/vt pp ꝯtinẽtes ꝛ largas ipiꝰ elymoſinas/eiꝰ aula/pauperũ domꝰ diceret̃/cũ pene oñs egeſtate laborãtes eiꝰ auxilio/ ſuſtẽtarẽt̃/ꝛ cõfouerent̃. pupilliq; oñs/ĩ ea matrẽ/ iueniſſe dicerent̃. Cũq; his i virtutibꝰ iugiter ardẽtiſſime obuerſaret̃ flauia hec virgo Dñs q multimodis vexatiõibꝰ ſanctos ſuos ad patiẽtiã tẽptare cõſueuit/etiã ipſa3 itolerabiliu3 tẽptationũ diſcrimia ſubire coegit/vt ipe ſua diuia ꝟtute / p patiẽtiã /ex huius vite turbinibus quaſi de pelago eruẽs ad portu3 ſalutis/ꝑducere videret̃/maximã itaq; ei de3/ꝛ ceteris xp̄i fidelibꝰ pſecutionẽ excitari pmiſit:Quippe cũ xp̄i fide3 ꝛ verbo ꝛ ope ſine ceſſatiõe/ꝯſtãtiſſime p̄dicaret/ab ĩfidelibꝰ iuſſu domiciãi p̄ncipiſ capta/boniſq; oibꝰ ip̄imis ſpoliata/ac inumeris ꝟberibꝰ cõtumelijſq; diu afflicta/ĩ pontiani iſulã deniq; relegata ẽ/vbi cũ lõgu3 pro xp̄o duriſſ3 exiliũ/ac mł'tos i bide3/ẽt ꝛ doctrina ac miraculis ad xp̄i pduriſſ3 fide3. tandẽ i cubiculo domꝰ ſue cũ Euphroſina ꝛ theodora/alijſq; cũ pluris ꝟginibꝰ. nõis februarij:a quodã Tyrãno exuſta ẽ/quo etiã die/eiꝰ ãniuerſalia clariſſia/a fidelibuſ cũ gaudio celebrãt̃. Eor̃ aũt corpa ſtati3 a ſctõ ceſario diacono collecta i ſarcophago nouo ſimul ꝯdita ſũt.

De triaria Romana. cap.lxxxi.

TRiaria lucij vitelij f̃ris aulij Ro.ꝑncipis ꝯiũx: ãno ſalutis nr̃e no nageſſio cũ mľtis alijs meritꝭ foret ſpectabilꝰ i hoc vno/ob feruidũ viri ſui amorẽ/ac ẽt ob iſtã nature attrocitatẽ / tãſe fuit ferocitatis ꝯtra mľiebrẽ morez:ꝙ ꝟago/merito venerit appellãda. Diſcordãti bus igiť ob ꝑncipatũ/vitelio Ceſare atqꝫ veſpeſião/actũ ẽ.vt cũ itraſſẽt terraci nã volſcoꝝ oppidũ/ nõ nulli gladiatores ſub iulião quodã duce/ꝛ remiges/ẽt plures romãe claſſiſ/haud lõge/a Cyrceo mõte ſub Appollinario ꝓfecto morã tis/ꝛ ab hiſ cũ veſpeſião ſentiẽtibꝰ/ꝑ negligẽtiã ꝛ ſocordiã tenerẽť.ꝑui cuiuſdã iditio/factũ ẽ.vt nocte illa lutiꝰ itraret. Qui dũ i ſemiſopitos arma aripientes/ hoſtes atqꝫ oppidanos iſeſtos/ ferro ſeuiret/ triaria hec ꝙ̃ ꝑ noctẽ viꝝ ſecuta/ ciuitatẽ itrauerat/i ꝯiugis victoriã auida/ gladio accincta/ꝛ vitellianis imixta militibꝰ/nũc huc/nũc illuc/ꝑ medias noctis tenebras iter clamores diſſonos/ꝛ diſcurẽtia tela/ſanguinẽ/moriẽtiũqꝫ ſingultꝰ extremos/nil militaris ſeueritatis omittẽdo/irruebat i miſſos/adeo vt crudeliť nimiuz atqꝫ ſupbe/i hoſtes egiſſe relatũ ſit. Jngẽtes i ſano pectore/ꝯiugalis amoris ſũt vires. nulla illis dũ mo do viri gloria extollať formido/nulla pietatꝭ mẽoria/ nulla feminei ſexus erube ſẽtia/nulla deniqꝫ tꝑꝛuz q̃litatis extimatio potuit triaria in decus viri/vt oĩa facili labore ſubire:ꝙ̃ nedũ femĩas/qbꝰ vt plurimũ mos ẽ/idiurno muris mur murare/iſinu ꝯiugis exaĩari/ſꝫ robuſtos iuuenes atqꝫ bellicoſos horrore qñqꝫ corripe. Etſi tãto cũ ĩpetu ſe tulit hec i arma nocturna mulier. qs credeť. eam hoc tm̃ faciore fuiſſe ꝯſpicuã/cũ nõ ꝯſueuerit/ſeu exitioſe ſint/ſeu celebres/ ſole mortaliũ pectora ſubire ꝟtutes.

¶ De ſctã ſerapia ꝟgine. cap.lxxvij.

SErapiã iſignẽ ꝟginẽ ꝛ mã tyrẽ antiochenã tm̃modo fuiſſe inuenimꝰ/veꝝ qbꝰ ex parẽtibꝰ/ aut quo ex genẽ/ nobili/ſiue ignobili/haud iueniť potui. Nobilẽ nihilominꝰ ex ꝯſequẽtibꝰ eam fuiſſe reor/ ꝙ ſub ſpetie femie/ virilẽ ac nobilẽ aĩuz ꝓſe ferre viſa ẽ. ꝙ pro fide xp̃i caſtitatiſqꝫ amore mario aĩ vigorꝰ mľta ac terribilia tormẽtoꝝ gẽera ꝑtẽ pſerit. Hec igiť ſerapia Hadrião ꝑnci pe romãi/ ipãte/ãno vꝫ ſalutꝭ nr̃e vigeſ ſimo ſupra cẽteſſimũ/cũ romã ex antio

chia deuctiõis gr̃a adnauigaſſꝫ/audita quãmarie ſctitatis fama Jlluſtris fe mine Sabine romãe/cũ vna fides eaſdez iã ambas copullaſſꝫ (ſic qppe morũ ſimilitudo/mariaꝫ iterſe ꝯtrahere didicit familiaritatẽ ad illã ꝑtinꝰ i ſuo ven dinẽſi oppido ꝯceſſit.a ꝙ̃ ꝛ phũaniſſie hoſpicio recepta fuit. Sꝫ haud multo poſt (cognito ꝙ eẽt xp̃iana pegria)a quodã ꝓſide Berillo noĩe/ eiꝰ/tribunalibꝰ iuſſa ẽ ſiſti:Cui cũ ꝓcipet dijs thura offerre:Serapia rñdit. Ego diñ oĩpotẽtẽ collo/q celuꝫ/ꝛ terrã mareqꝫ ꝛ ꝯcta ꝙ̃ i eis ſũt creauit. Nõ ãt deos/quos me collere iubeſ.ſ. Jonẽ/iunonẽ/venerẽ/ꝛ reliquoſ/q dij nõ ſũt/ſꝫ dẽmões peſſimi lu dificatoreſqꝫ calidiſſimi. Tũ ꝓſes ad illã/ accede ergo ingt ꝛ ſacrifica xp̃o deo tuo nũc ſi vales:ꝛ qđ genꝰ ſacrifitij illi offeres?vt me ait mũdã ꝑ caſtã ꝯuerſa

tioneʒ exhibeá. Ná ſi ipo iuuáte múda pmanſero/ero ei⁹ vtiqꝫ tépluʒ/ac opti-
muʒ ſacrificiú. Sepe ſepiuſqꝫ a tyráno admonita ⁊ iterpellata/vt thura diis of
ferret/⁊ ipa iterato ꝯſtáti pectore ac vultu i ꝓpoſito pſiſtés id ſe vnq̄ facturaʒ
mime reſpódit. Quáobreʒ tyránus mlta idignatóe pmot⁹/mox ſerapiá ꝟginē
duob⁹ laſciuis iuuenib⁹ illudédá tradi p̄cepit. vt p totá nocté ea abuterétur.
Que vbi i ſecreto dom⁹ ſue cubiculo/ſe pductá vidit/ꝯfeſti genibus ꝓuoluta/
cuʒ lachrymis his ꝟbis dñʒ exorauit. dicés. Te iuoco dñe mi ieſu xpe/qui es
ꝟtus mea/luméqꝫ oiuʒ ⁊ gaudiú ſépiternú: Adeſto núc pegrine tue/libera eá/
a ſordida iuuenú iſtoꝝ ꝯtagióe/ꝯfunde coꝝ ipudétiá/ ⁊ me ácillá tuaʒ p̄ſerua
ab oi iqnaméto/carniſ/vt adre ipolluta puenire valeá: Iuuenes itaqꝫ predicti
nocte iſecuta cú ſtupráde ꝟginis cá/ad eá acceſſiſſent. Subito ſonit⁹ magnuſ
fact⁹ é/terribiliſqꝫ ac horribil' terremot⁹: adó vt p totú oppidú audireť/quo tre
mefacti/ cecideńt i terrá exaimes. Diluculo ꝟo cú aqucrétib⁹ i terrá ꝓſtrati in
uenti fuiſſét/nec ſe penit⁹ erigere valétes/mox cócurſus populi fact⁹ é nó modi
cus/iterrogás át preſes ſerapiá/qb⁹ maleficiis ſic iuuenes eneruaſſʒ. Rńdit.
Nobis xpianis/eſſe maleficos nó licet. Ná quos p maleficia vr̄a ſepe iterfeci-
ſtis: nr̄ dñs ieſus xps cú fide iuocat⁹/mox viuificat: Ad hec preſes: Si chriſt⁹
tuus oñs maleficas artes ſupat. cú iuoca/vt his iuuenib⁹ ſanitaſ beneficiú re-
ſtituať. Certus qppe ſuʒ/qa illos tuis malefitiis dementaueris/ verita ne tuas
turpitudies detegerét. Serapia dixit. Deus cui⁹ ego ancilla humilis ſuʒ/oipo
tés vtiqꝫ é. ⁊ nihil apud illú oino ipoſſibile. Perge iqt ó pſes ad locú vbi iu-
uenes ſút. pcareqꝫ ſup eú dos tuos. At ille/ſmo ait/pcare tu deú tuuʒ. Tú ſe-
rapia: vt nó alii fraudéť miraculo/aut certe male ſentiát/ ſicut ⁊ tu: iube ḡ eos
hic i ꝯſpectu oiuʒ ad me pduci: Quib⁹ pducꝭ: Orauit ſerapia his ꝟbis dñʒ:
Dñe de⁹ oipotéſ/q feciſti ex nihilo celuʒ/⁊ terrá/ ac oia q̄ i eis ſút qqꝫ p ſctós a
poſtolos tuos/mortuos ſuſcitaſti/leproſos múdaſti/demones effugaſti/ mutiſ
quoqꝫ liguá donaſti/ſurdos audire feciſti/exaudi núc ancillá tuá te pcáteʒ: in
teqꝫ ꝯfidété/⁊ ne diſſimuleſ/pp húc icredulú/ ⁊ releua hos iacéteſ iuuenes i có
ſpectu oiuʒ expectátiú te/accellera dñe/vt cognoſcát/ qr tu ſolus es de⁹/q facis
mirabilia icelo ⁊ iterra/⁊ nó é ali⁹/pter te/Et his dicꝭ/p̄cepit ꝯctis audiétib⁹/vt
i noie dñi ieſu xpi ſurgerét. Qui mox vt audierút/ſurgéteſ i ꝯſpectu popli ſtete
runt/⁊ quo pacto id eis acceſſiſſet ennarauerút. Quáobré/⁊ ipi iuuenes aliiqꝫ
nó nulli/eo i oppido relicꝭ ydolis/ꝯuerſi ſút ad dñʒ deum veꝝ/ xpoqꝫ ſubiecti
ſút. Veꝝ cú pcipiéti pſidi/vt malefitioꝝ gen⁹ ſerapia idicaret/⁊ diis ſacrificáet/
illaqꝫ id efficē negligeret. Tyránus/eidé lápades ardentes circa latera appo
ni iuſſit/ide aliud torméoꝝ géus vʒ fuſtigatióis neruoꝝ alioꝝqꝫ flageloꝝ eaʒ
excruciari mádauit. At illa ꝯſtátia ptinaciſſia/ꝓ tuéda/áplificádaqꝫ fide xpia
na/⁊ alia pluria torméta ſuſtinē induit/deforme ſaꝭ ſibi exiſtimás/quá religio
ne ac ſignis p̄ſtaret plurimis/ ab cruciatib⁹ ſupari. Itaqꝫ poſtreo/poſteaq̄ oē
corp⁹ ſerapie vl' tormétis/vl' ꝟberib⁹ fuiſſʒ abſúptuʒ: data ſététia/Capiꝭ obtrú-
catióe/mártyrii coroná adepta é. ſtio. ſ. nonis ſetébris. Hui⁹ itaqꝫ clariſſie mu
lieris ꝟt⁹ nó potuit/cruciatib⁹ ſupari/qn merito/ iter claras ſáctaſqꝫ mulieres/
venit applicáda: Ei⁹ át ſctiſſimú corp⁹ ab illuſtri ſabina collectú/i ſuo monu-
méto/qd ſibi pparauerat/debito honore cú aromatib⁹ códitu3 eſt.

¶ De illuſtri ⁊ ſancta Sabina romana. cap. lxxviij.

Sabina illuſtris ⁊ famoſiſſima matronaꝝ ac martyꝝ femia: ⁊ ipa eo euo/quo ⁊ ꝑdicta diua ſerapia/ rome mltis clariſſimis titul/ necnõ ⁊ phemni ꝟtutũ fama effulſit clariſſia/ac celebrata fuit. Hec itaqꝫ iꝑmiſ apud romãos ex illuſtri ꝑpotẽtiqꝫ familia nata/herodẽ metallariuꝫ habuit prẽz/quã idẽ pr̃ cũ puelullã forma eximiã/inumerabilib⁹ diuitijs dotatã ꝑclariſſio iuuẽi valẽtio patritio ꝯiugio iũxiſſꝫ/ illuꝫ q̃ꝫdiu ſupuixit ſabina ſciſſie dilexit. veꝝ cuꝫ ꝑmũ idẽ ⁊ amãtiſſim⁹vir/ſuuꝫ diẽ clauſiſſꝫ extremũ/eiuſqꝫ cadauer regijs honorib⁹ extuliſſꝫ/ a Sixto põtifice ĩfide xp̄iana iſtructa ⁊ baptizata/mor/tãq̃ꝫ quoddã celeſte pudicitie numẽ viduitaſ ꝓpoſituꝫ ſumẽs oib⁹ admiratiõi fuit. Inꝑmiſ eiꝫ parſimõie ⁊ ſobrietati vacare/ ⁊ ieiunijs diuis iherere cepit/inde ſũmope ſacriſ meditatiõib⁹ ⁊ oꝛonib⁹ die noctuqꝫ iſiſtẽ/ac inuigilare/atqꝫ ſupfluas reſpuẽ cogitatiões tãq̃ꝫ ſui ꝓpoſiti ipedimẽtuꝫ aggreſſa ẽ. Cũqꝫ ꝑdictã ſerapiã ſctiſſimã pegrinã/ tanq̃ꝫ pudiciſſimã feminã omni cũ gaudio/hoſpitio recepiſſꝫ ſuo/vidẽs ei⁹mẽtẽ p oĩa cultui diuino deditã/eã deinceps ceu ſue fidey ardoꝛe germanã ⁊ matrẽ habuit/ ⁊ nõ mõ vſui ſuo de facultatib⁹ſuiſ miſtrauit/ſꝫ ⁊ ei⁹hoꝛtatu ac comonitiõe/ipaꝫ adõ ad oĩa pietatis opa accẽdit/vt oẽs xp̄i paupes/tãq̃ꝫ filios aſe editos/ alacri vultu iugit̃ excipet ac cõfoueret. Inde ẽt ad mũdi tribulatiões ⁊ paſſiões/(equo aĩo) perferẽdaſ/ita ex documẽto apoſtoli Jacobi eã icanduit ⁊ iflamauit/vt ipa/eaſ dẽ vltro/ſũmo cũ gaudio exoptaret/Sepi⁹ etei ꝫ illud beati Jacobi documẽtuꝫ ſuo obuerſabaſ i oꝛe/ ⁊ dicebat. Oẽ qppe gaudiũ exiſtimare debem⁹. ſoroꝛ cariſſima/cũ in varias tẽptatiões iciderim⁹. Vñ ⁊ poſtmodũ q̃ꝫq̃ꝫ ꝓplurib⁹ iiuriis laceſſita/in eadẽ tñ aĩ ꝟtute ſemp cõſtãtiſſie ꝑmanſit/nec vnq̃ꝫ ſibi cuiq̃ꝫ tyrãno iraſci pmiſit/tã pſeuerãs i amoꝛe xp̄i fuit. Demũ cũ ſanctiſſimas reliqas ꝑdicte ſerapie collegiſſet/ ⁊ eas ex moꝛe xp̄iano celebraſſꝫ/ac ſuo in monumẽto(qd ſibi ſũmo oꝛnatu ꝯſtruxerat)repoſuiſſꝫ. apd Elpidiũ ꝑfectũ eueſtigio accuſata eſt/qd eſſet xp̄iana/qdqꝫ Serapiã martyrẽ ſepulture tradidiſſet. Quã cuꝫ furoꝛe ſibi i ꝑtoꝛio pſentari iuſiſſꝫ. Ab eadẽ eueſtigio exqſiuit. Tu es Sabina vxoꝛ quõdã Ualẽtini illuſtriſſime memoꝛie/ac Herodis metallarii optimi viri filia? Sabia reſpõdit. Ego ſũ. Et ille. Quare oblita es generis tui/ ⁊ maluiſti te ſociare ĩpuriſſimis xp̄ianis quoꝝ vita moꝛs ẽ. Et nõ magis deos/quos adorarũt maioꝛes tui Auguſtiqꝫ nr̃i? Ad hec illa. Ego gr̃as ago dño Jheſu xp̄o/q me peccatricẽ p ſanctũ põtificẽ nr̃ꝫ Sixtũ ac ſctãꝫ famulã ſuã Serapiã d mul tis ſoꝛdib⁹ ac demonũ poteſtate liberare dignat⁹ ẽ/vt ãpli⁹ erroꝛib⁹ nõ decipiar/ſicẽ vos errare ꝯcerno/adoꝛãdo dmões/ peſſimos ludificatoꝛes. tũc pſe: Ergo ñ ſolũ iqt nos/ ſꝫ ⁊ ſacratiſſimi auguſti nr̃i decepti/demõeſ adoꝛãt ⁊ ñ doſ? Sabina rñdit. vtinã deũ adoꝛareſ/q fecit oĩa/ cuiuſqꝫ nutu ꝯcta regũſ viſibilia parif ⁊ iuiſibilia/ ⁊ nõ ſtulta/aut iſenſata vr̃a demonũ ſimulacra. qa pariter cũ eis arſuri eſtis vos ⁊ ipatoꝛes vr̃i: Prefect⁹ dixit: Per deos/niſi ſacrificaueris/ſine vlla cũctatiõe d te capitalẽ fcrã ſentẽtiã: Sabina iqt/ Demõijs vnq̃ꝫ ñ ſacrificabo/qꝛ xp̄iana ſuꝫ/ ⁊ xp̄ꝫ ꝓ deo ꝟo habeo/ ⁊ ipi⁹ ancilla ſuꝫ atqꝫ cultrix: ⁊ licet ait mihi oĩa toꝛmẽtoꝝ genera iferre mãdaueris/lꝫ ⁊ moꝛtẽ crudelẽ idẽtidẽ miniteris/nũq̃ꝫ tñ effities/vt pp exiguũ hui⁹ vite tꝑis/ fidem dñi mei ieſu xp̄i(ꝓ q̃ mihi celi apti ſũt)abnegẽ. Tũc ꝑfect⁹ i auẽtino mõte/ſacrilegaꝫ ꝓtulit ſentẽtiã: dicẽs: Sabinã lꝫ romanã patritiã/deoſ nr̃oſ blaſſemãtẽ/auguſtiſqꝫ ñ obteperãtẽ/gladio pcuti dcernim⁹. atqꝫ ei⁹ oĩs facultates publicis titulis pſ

ſignari Cūq; tyrānus ſua ſceleratademe̅tia:triſtē de eiꝰ morte tuliſſet ſente̅tiā atq; ipa forti aio ac ꝯſtāti vultu.oia ꝑtuliſſ;i.clinato iā capite/ſuiſ fidelibꝰ iter fletū ⁊ lame̅tationē vociferātibꝰ/ eā inoce̅tē ⁊ ſanctā perimi/Quid ergo iquit/ inoce̅ti mihi mori ſatiꝰ eſſe duxiſtis?Ac ſic hec ſapie̅tiſſia ac preclara iter mulieres femia nec ēt in ipo ſuo vite exceſſu/ſui obliuiſci potuit. Gladio itaq; ſabina ꝑcuſſa/q̄rto chale̅das ſepte̅bris/martyrij palmā ꝓmeruit.Quo qde; die/ ⁊ eius āniuerſaria a fidelibꝰ cū oi deuotiōe celebrātur.

¶ De ſancta Simforioſa martyre. cap.lxxix.

SImforioſa Romana nobiliſſia ac pudiciſſia matrōa getuli quōdā martyris nobiliſſimi viri vxor/⁊ ipa eadē te̅peſtate/q̄ Hadrianus pnceps romāis ipabat/hoc ē p̄mo ⁊ vigeſſio ſupra ce̅teſſimū/ nr̄e ſalutꝭ āno ex violēta ſui/filiorūq; ſuoꝝ morte/ꝓteſtari voluit/quātū ſue magnanimitatꝭ/quātūue ꝟe fidei feruorē illo ſuo ipectore habuiſſ; clauſū: Nā apud tyburtinā latine regiōis vrbē/ exiſtēs cū ſeptē filijs/ accuſata apud p̄fectu; vrbis q̄ xp̄iana eēt/vxorque Getuli patritij nuꝑ ꝓ xp̄o ſupplitijſ dānati/Quā illico ad ſe accerſitā/m̄ltis ip̄rimis adhortatiōibꝰ ⁊ ſuaſiōibꝰ commonere n̄ ꝺſtitit diſſuade̅do vtiq; ac ipa; ab ite̅tiōe xp̄iana reuocādo/Indeq; cu; nil ꝓfice̅ videref/ifurorē ꝟſus/ita diris ꝟbis eā exacerbare cepit/vt p inde/ac ſi eiꝰ occulos ⁊ vitā omnē eruere vellet/Vex illa vt ſuu; ſydereū ⁊ decꝰ/ac certiſſimā ꝟe ſue ꝟtutꝭ fidē repſe̅taret/vna cū ſeptē ſuis filijſ etate fulge̅tibꝰ/m̄lta ab tyrāno ſuſtine̅ voluit torme̅toꝝ gene̅a/vt pote flageloꝝ m̄ltoꝝ ceſionē/capilloꝝ ſuſpe̅ſionē/⁊ alia huiuſmōi funeſta ac terribilia/ꝯte̅pſit. vt ſpecioſū ſue me̅tꝭ ne flecteret rigorē:Nā ꝑp eiꝰ fidey ⁊ ꝯſtātie p̄ſeuerātiā/excepit/n̄ dignas ſue generoſitati/ſueq; ite̅gritati plagas.Cū ei; aiaduerte̅t/ quo te̅dere̅t/ipiꝰ tyrāni ipijſſimi cōatꝰ/quātoq; malo/ſue filiorūq; ſuoꝝ ſaluti/ac r̄ligiōi xp̄iāe ſi eidē aſſe̅tiret/i accēbiſſia; mortē/q; i eiꝰ legē maluit ire/ Nec hoc loco aliqd/hac viragie dici poſſ; ꝯſtātius/q̄ ne ſua pelleref ſe̅te̅tia/vna cū cariſſis filijs ꝑ/ accerbiſſios cruciatꝰ/vita carē ſuſtiuit:Nā cū filij amātiſſimi/diuerſiſ excruciarēt ſupplitijs/Talibꝰ ꝯſtātiſſia ⁊ religioſſia mat/ad filioſ vtebaf ꝟbis Scitꝭ dulciſſimi mihi filij quomō gēitor vr̄/ipaq;/vos idiſciplia dei educauerimꝰ ſcitiſq; q̄ ab ifātia deꝰ vobis pr̄/deꝰ iſtitutor/ac rede̅ptor vr̄ extiterit.Nūc igit filij amātiſſi ꝓ eiꝰ amore/q ⁊ ꝓ nob tāta pati n̄ extiuit/v̄ros gl̄ioſos excitate/aioſ ⁊ q inᷣ vos maiores eſtis fortiꝰ agite/⁊ igēti aio/pote̅tioreſ/pote̅tiꝰ ſuſtineāt.q̄ ipſa p̄cioſiſſia mors/vidicta;/ſaluteq; dniq; nobis oibꝰ p̄ſtabit.Videte iq; filij p oia dulciſſimi q̄ iſta oiſ viſ/nos adeo ſeparāe ſtudet.Cūq; hec ſimphorioſa dice̅t alligato ad collū eiꝰmolari ſaxo i flumie p̄cipitata/mātyrij coronā a dn̄o ꝓmeruit.Eiꝰ āt ſciſſiu; corpꝰ eugeiꝰ fr̄ vir magnificꝰcolligēſ aromatibꝰ ꝯditū ſepelliuit.Altera ꝟo die ipatoris iuſſu p diuerſa torme̅ta filij iterfici iuſſi ſūt.Quoꝝ ēt corpa a xp̄ianis collecta/i via tiburtia nono miliario ab vrbe/ꝯdita ſūt. Na tale ꝟo ſciſſie ſimphorioſe filioꝝq; eiꝰ mātyꝝ/ qtodecio chalē.augu.a fidelibꝰ cū gaudio ⁊ multa veneratiōe celebraf.

¶ De ſancta praxede ꝟgie.ca.lxxx.

PRaxedes ⁊ pude̅tiana ſorores/Ro.ꝟgines p oia iſignes clariſſimeq; anno ſalutꝭ nr̄e quinquageſſimo ſupra ce̅teſſimū/Antonio pio p̄ncipe/romanis impante/ac pijo pōtifice ea in vrbe in chathedra petri preſidente/plurima claritate(ex operibus pijs aſe geſtis)emicuere: He nāq; ſorores/ imprimis fuere genē nobiles/vita mirabiles/ſpecieq; ſatꝭ pulchre/ſ; vita pulchriores.pude̅-

tēqꝫ viꝝ xpianiſſimū/ac optimū ꝛ doctiſſimū patrē habuere/ qui ꝛ abtō paulo apoſtolo ī fide pduct⁹/etiā ab ipo ō reb⁹ diuinis mirifice edoct⁹ fuit. Has ita qꝫ idē pudēs pr̄ cū ſolas hēret filias/ꝛ a pueritia/ꝛ īgenio/ ꝛ pbitate plurimū valere ꝯſpiceret/ex more romāo/ad liberales artes ediſcēdas/ magnope ꝯferre curauit/ī quib⁹/cū eminētiſſimi īgenij forēt adoleſcētule/ breui vltra pr̄is opynionē/eiſdēꝫ ī diſciplinis/clare euaſerūt. Cūqꝫ nō mediocrē mūdanaꝝ litterarū diſciplinā adepte fuiſſēt. diuino afflāte ſpiritu tacte/vt vere pr̄is filie imitatriceſqꝫ dicerent/Ab ipo ī pmis genitore doctiſſio necnō/ꝛ a btiſſio pontifice ro. pio ei⁹ nois pmo/de fide xpi edocte/mox ꝯcꝫ gētilitatꝫ idolis ab ſe abdicatꝫ/ad lauacrū baptiſmatis cū gaudio euolarūt. Diuis ēt lr̄is ac documētꝫ appme diligēter īſtructe ēt ꝟginale ppoſitū ſuſcipiētes/ ꝟginitatis veſtē ſuſcipe voluerūt/ac ab eodē pio pōtifice ad imitationē ſacratiſſie domicille ꝟginis ſe ſe ꝯſecrari fecerūt/Et cū iā totis affectib⁹ cuperēt/ ad vitā īgredi ſupnā/ quā ꝟaꝫ iā iaꝫ eē didicerāt/aliquē ſibi moduꝫ regulāqꝫ ꝯſtituere voluerūt/Et vt ad apicē apoſtolice pfectiōiſ. dirigere iter ſuuꝫ viderēt/A duob⁹ legis pceptꝫ/ī quib⁹ pēdet quicqd ē legis/qcqd pphete/aut ſci/oēs apoſtoli fuerāt ſcrutati/ vꝫ dn̄ꝫ ō uꝫ ſuū ī pmis diligē ex toto corde/mēteqꝫ/ac/virib⁹ ſuis pluſqꝫ ſe ipas/atqꝫ ſuū pxiuꝫ ſicͭ ſe ipas: Nouerāt qppe ex mōimētꝫ eoꝝ pr̄iſ pudētꝫ/a diuo paulo magr̄o ſuo/ſepe ꝛ ſepi⁹ ſe audiuiſſe/ſe mie gloriari ī liguis āgeloꝝ ꝛ hoīuꝫ/n̄ ſe ēt gloriatū ī cognitiōe myſterioꝝ di:nō ī ſpū pphie:nō ī aſpitatib⁹ cāniſ:nō ēt in elymoſinaꝝ largitiōe/nō deniqꝫ ī alijs qbuſcūqꝫ opib⁹/ſi eidē defuiſſꝫ charitaſ q̄ ſola facit hoīeꝫ dō viuēteꝫ/vnō die noctuqꝫ oꝛonib⁹/vigilijs/ ieiunijs meditatiōibuſqꝫ īſiſtēs/nihil aliō ſētire videbātꝫ/niſi piū ieſuꝫ/ꝛ hūc crucifixū: Sacris ēt lectiōib⁹ īſiſtētes/q̄daꝫ ī effabili qete/ītuebātꝫ pfectiſſimā trinitatē/ Nā ex apoſtoloꝝ lectiōib⁹ ꝛ documētꝫ/cūcta eiſ apiebātꝫ fidey ſacramēta/ vnō nimium felices arbitrabātꝫ/q̄ diuꝫ regi dn̄o ꝯmeruiſſēt ſe mr̄imōio copulari: Sꝫ neqꝫ ex hoc/pietatꝫ opa tanqꝫ marthe itermittē voluerūt. vnō iugitꝫ cuꝫ tota familia miſericordiaꝝ opib⁹ īſiſtētes/ſm pphete documētū/Egenos vagoſqꝫ idomuꝫ ſuā itroductos/eſuriētib⁹ panē ſuū frāgebāt/coopiebant nudos/occiſis pfide dn̄i ieſu xpi ſepulturas pbebāt/īſup ꝛ colligatiōes ꝛ faſſiculos īpietatꝫ diſſoluētes/atqꝫ onera diſrūpēteſ/dn̄o ꝛ ſpōſo eaꝝ ieſu ī paupib⁹ſic miſtrāe ſe exiſtimabāt/Et q̄ꝫq̄ꝫ cū martha circa freq̄ns hoc miſteriū occuparētꝫ/ēt horiſ ꝯſtitutis/cū maria optiaꝫ pteꝫ eligebāt/ſedētes ad pedes ieſu/ ei⁹ lauātes pedes lachrymis ꝯpūctiōis/deuotiōis/ꝯtēplatiōis/itēte dulcedis/ac charitatis ꝛ gaudij. extergētes ſupfluitatē/e cordib⁹ ſuis/diuꝫ reꝝ terrenarū: Ac ſic praxedes hec cū ſorore pudētiana ī ipa ſctā ꝛ iuiolabili ꝯuerſatiōe vſqꝫ īfinē pdurātes/ oib⁹ tā pn̄tib⁹ q̄ꝫ futuris ſe pfecte ꝟgines exhibuē: Et qm̄ ſe dei ſacrificiū fecerūt/vt ꝛ eaꝝ ſctificatiōis/vniuerſa ipaꝝ familia(que vtiqꝫ magna erat) eſſet particeps/ī titulo quē eaꝝ pr̄ pudēs ſub noīe diui paſtoris dedicauerat. De cōſilio pij ſedis apl̄ice epi/fontē baptiſmatꝫ cōſtruxere: Ut earuꝫ familia ī die ſctō paſce/in eodeꝫ baptizari poſſet. quos ad nonaginta ex numero/ manumiſſos/ btūs pi⁹ aqs ſalutarib⁹ abluuit. Inde poſt agones mltos/mlteſqꝫ elymoſinas atqꝫ alia inumera pietatꝫ opa:poſtqꝫ mltoꝝ ſepulturaſ mātyrū:quos īt/bcatū Symeteriū cuꝫ aliis duob⁹ ꝛ viginti/apud ſupradictū titulū ſepelierūt. q per martyrij palma/ad regna celoꝝ trāſierāt. Deniqꝫ ꝛ poſt oīs facultates ſuas

in paupū viſceribꝰ icluſas/ꝛ xpo fidelit comēdatas. Circa ānū dñi nr̄i ieſu xpi cētēſſimū ſexageſſimū qntū/cū ceptu3 ſue ꝟginitatꝫ ꝓpoſitu3 vſq3 ad finē optime ꝯſeruaſſēt pudētiana venerabiliſ i ꝑmis/qrtodecīo chalēdaſ iunias eiꝰ ꝟo ſoroꝛ praxedes ſctiſſima.xii.chalē.auguſtas/de terris ad celos migrarūt. ꝛ apud prēm eaꝝ pudēte3 via ſalaria in cimiterio pſcille/poſite/ꝛ cōdite ſunt.

¶ De ſauſtina auguſta. cap.lxxxi.

Fauſtina auguſta/que poſtea/ꝛ iter deos relata fuit/ glorie plurimū viuēs/morienſq3 viri ſui benignitate magis/ꝙ ſuo aliquo ope/cōſequuta eſt. Floruit/circa ānu3 ſalutis nr̄e/cēteſimū ſeptuageſſimū. Fuit āt Antonij pij auguſti ex fauſtia cōiuge filia. Marcoq3 antonio conubio iūcta. Eoq3 prē moꝛtuo/ipauit vna cū viro/ꝛ ex ſenatꝰ ꝯſulto Auguſta ē appellata: ñ parua eqdē eo tp̄e mulieri gloria: Nā etſi pcedētibuſ ab auguſtiſ viris auguſtaꝝ cognomē eēt/nulli āte hāc ſenatꝰ ꝯſulto fuiſſe cōceſſu3 iuenit. Fuit qppe tā exqſiti decoꝛis/vt aliqd diuinū crederet eiꝰ moꝛtalitati admixtū: qd ne ꝯſumaret ſenio/ aut moꝛte/actu3 ē/vt iuuēcula ꝛ etate ꝓuectioꝛ/aureis/argēteiſq3/atq3 ereis numis effigies eiꝰ ſculperet: In qbꝰ etſi oris habitꝰ/oculoꝝ motꝰ/coloꝛ viuiduſ/ꝛ hilaritas faciei/deſinit. Illō tñ liniamēta teſtat p maxiu3. Sane quātū totius oꝛbis fama celebratū ē. tm̄ turpi/ipudicitie nota pollutū: creditu3 qppe ē/hāc nō vno pter viꝝ ꝯtēta fuiſſe amaſio/qnymo/i āplexus deueniſſe mltoꝝ/ ex qbꝰ: quorūdā noia deterit ifamia: S3 q āteiuit ceteroſ amaſios/Tertullꝰ ē noiatꝰ/ quē ēt aiūt/ab ātonio ſecu3 i cena reptū: Et his ſupadditꝰ māecus ꝟus/no obſtāte ꝙ eiꝰ eēt/ex lucilla filia gener: Et qd hoꝝ oiu3 turpiꝰ ē: aiūt eā gladiatoꝛē quēdā adeo amaſſe/vt ob dſideriū eiꝰ icurreret egritudinē/ fere letalē/ꝛ ſanitatꝫ dſyderio/Antonio/ſuā detexiſſe ꝯcupiſcētiā. eu3 ꝙ medici ꝯſilio/ad feruoꝛē ſedādū lāguētis/gladiatoꝛē occidi feciſſe/ꝛ eiꝰ adhuc tepēti ſāguieo/īne deleni ſe coꝛpꝰ egrote/ꝛ ſic ab ipetuoſo amoꝛiſ eſtu/ac etiā moꝛbo liberaſſe ꝯiugē: Qd qdē remediū fictū credidere prudētes: Cū iproceſſu tp̄is comodꝰ ātoniꝰ/ea tēpeſtate ꝯceptꝰ/nō dliniti ſanguinis/ſ3 potiꝰ/cū gladiatoꝛe habita cōcubitu/ſceleſtibꝰ opibꝰ ſuis/qbꝰ potiꝰ gladiatoꝛis/ꝙ. M. antonii credebat filiꝰ/ teſtimōiu3 ꝟitati praret. Quibꝰ fauſtie ignominiā pſonātibꝰ. M. ātonio ab aicis pſuaſu3 ē/vt illā occidēt ſeu ſaltē abdicāet. veꝝ ātoniuſ cū eēt miti igenij hō/eſto egre ferret/adulteria ꝯiugis/recuſauit i ꝯſiliū ire: ꝛ ne i maiꝰ euaderet dedecus/ ppeti maluit/nec aliud ſuadētibꝰ amicis reſpōdit. ꝙ opoꝛtere repudiatis dotes reſtitui: volēſ ob id itelligi qd ob fauſtinā teneret impiū: S3 iſta ſinēda ſūt: Sepiſſie ēt ituitu qdē mimo/minꝰ ēt adducit facto/labefactari hōeſtioreſ ꝯſueuēe/ꝛ e nebul/ fddcamꝰ ilucē ātōio āt apō oꝛiētaleſ rgēſ magnifice rēpu. actū ē/vt fauſtia vnico alalee/i radicibꝰ tauri mōtꝫ/egritudie/ dieʒ claudēt extremū: Quā antonii pcibꝰ /ſenatꝰ iter diuos extulit. Et d cetero/diua fauſtia appella-

ta ē. qđ apud romāoſ nulle mſ̄ieri vnq̄ꝫ ꝯtigerat. Et cū eā iā caſtroꝝ matrē ap pellaſſꝫ: Antonin⁹ ei tplm eo i loco quo ɔ̄ceſſerat ꝯſtrui fecit iſigne: Et eidem ſtatuas iuſſit appōi ſui nois ꝯſpicuas. Inſtituitq̄ꝫ puellas ſacerdotes tplo q̄s fauſtinianas vocari p̄cepit. Et ſic loco dee p tpus ibidē celebris habita ē fauſtia. vt q luxuia ſubtraxiſſe claritatis videbat: deitas reſarciret.

De ſancta Felicitate martyre Matre ſeptēꝫ filioꝝ. cap. lxxxii.

Felicitatis romane femie in ſignis ſctiſſimeq̄ꝫ matrōe v̄tus hoc i loco nō ē oblit terāda ſilētio v̄uꝫ ex qb⁹ ſit oꝛta parētib⁹ aut quo genē ſeu cui iuncta fuerit cōiugio icognitū mihi ē. Hec itaq̄ꝫ qbuſdā nobilitatꝭ notis con ſpicua āno ſalutꝭ nr̄e q̄rto ⁊ ſexageſio ſupꝛa cēteſſimū flagrāte adhuc peſti ferra illa crudeliſſimi tyrāni Domitia ni p̄ncipis pſecutiōe tanq̄ꝫ xpiana a p̄ fecto vrbis publio cū ſepteꝫ filijs ſuis liberaliſ forme optieq̄ꝫ ſpey pueris ve lut alia hebꝛea ſeptē Machabeoꝝ fratrū maꝭ ꝯpꝛehēſa ex ſua fiđ ⁊ paciētia p maria poſteriſ oīb⁹ ꝑpulchꝛū atq̄ꝫ itegerrimū v̄e fidey teſtimoniū phemne re liqđ: Ob qđ ēt catholica eccleſia vt ſuū nomē ieternū vſq̄ꝫ p̄cipua coꝛruſcatiōe pmaneret ſtatuit ei⁹ filioꝛūq̄ꝫ ſuoꝝ āniuerſaria a cūctis fidelib⁹ tāq̄ꝫ đ mſ̄iere forti religioſa veneratiōe celebꝛari: Filioꝝ āt ſuoꝝ martyꝝ noia iſta fuiſſe tra dūt. p̄muꝫ vꝫ ianuariū. Feliceꝫ philippū ſiluanū alexādrū vitalē ⁊ martialem Hos p̄fect⁹ (matre p̄ñte) cuꝫ iterrogaſſꝫ ⁊ audiſſet tādeꝫ varijs iudicib⁹ laniā dos ⁊ excruciādos trāſmiſit. Atq̄ꝫ iuſſit ipis iudicib⁹ felicitatē matrē iduci ⁊ filioꝝ cruciatib⁹ ſemp adſtare quo magis vidēs toꝛmēta filioꝝ terrereꝭ iubēꝭ ergo filij p đoſ iurare eiſq̄ꝫ thura icēdē: Illi v̄o ecōtrario aiebāt nſ̄los eē đoſ p quos iurare cogebāt. Cūq̄ꝫ pluris v̄bis expꝛobꝛarēt gētiliuꝫ đos. iſanire i eoſ magis magiſq̄ꝫ iudices cepe vnđ ⁊ p oīa toꝛmētoꝝ genera q̄ſi eos circulo quo dā pagētes nihil ɔ̄ceſſe pēis patiebāꝭ. q̄s crudelitaſ iueniſſꝫ. Erat qppe nō ſo luꝫ defoꝛmis ſꝫ etiā quidā miſerimus ſtatui vidē filios etate floꝛētes ita fune ſtiſſimis toꝛmētis p oīa coꝛpis mēbꝛa excruciatos vt niſi ipius ardētiſſime ge nitricis ſubueniſſꝫ eloquētiſſia exhoꝛtatio i ipis ſuis cruciatib⁹ vtiq̄ꝫ coꝛruiſ ſent filij: Sꝫ inipſos iauditis iſolitis ve cruciatib⁹ pene deficiētib⁹ ſua oꝛone ſua ui ad melioꝛa ⁊ ſanioꝛa cōſilia reuocatos i fide cōfirmauit. Ipa quippe toꝛmē ta tā i ſe q̄ꝫ in filijs quātopere cōtemneret mira patiētia oſtēdere voluit. q̄ n̄ modo toꝛmētis ſꝫ ⁊ moꝛti foꝛtiter ſe obijectabat. vt filios om̄s icendijs ꝯburi patereꝭ: Ita nēpe ꝯſtāter p̄ter naturalē matrū affectionē filioꝝ toꝛmēta ſuſti nuit Et leticia ſuperāte doloꝛes ridentiſ os vſq̄ꝫ ad ipoꝝ necem teſtimoniū p̄ buerit. Fuit pꝛofecto acer ⁊ aioſus tā filioꝝ q̄ꝫ matris vite exitus. Stupētib⁹ etiā ipis ipſis iudicib⁹. ⁊ dicētib⁹ q̄ nunq̄ꝫ fuerit femia que tanta ac talia i fi lijſ pferre potuerit Et icicirco etiā eccleſia catholica qi mirabūda i miſſaꝝ cele bꝛatione De ipā tanq̄ꝫ ex ſpeciali p̄uilegio i epla ſic ait. Mulierē tam foꝛteꝫ qs

inuenieť: Et diuꝰ Auguſtinꝰ. magnuꝫ ſpectaculuꝫ inqͭ ante oculos fideꝝ nr̃e poſituꝫ ē. Auditu audiuimꝰ/cordeqꝫ vidimꝰ/optãteꝫ matrē/ãte ſe vitã iſtaꝫ finire filios ſuos/lõge ꝯtrarijs voť ꝯſuetudini hũane Oēs eiꝫ hoĩes/filios ſuos ex hac vita migrãdo/p̄cedē volũt. nõ ſubſeq/ Felicitas ãt optauit poſterioꝛ mori. Tãte qppe fideꝝ erat/ꝙ diceret ſe eos nõ amittere/ſꝫ p̄mittē: Nec ĩtuebať tãq̃ꝫ vitã finirēt/ſꝫ tanq̃ꝫ ĩchoarēt. Deſinebãt eiꝫ viuē/vbi quãdoqꝫ fuerãt moriturí/⁊ ĩcipiebãt viuere/ſine fine victuri: Paꝝ ē fuiſſe ſpectatricē/mirati ſumꝰ potiꝰ hoꝛtatricē: Fecũdioꝛ ꝟtutibꝰ/q̃ꝫ fetibꝰ: vidēs certãtes/ĩ qbꝰ oĩbus/ ⁊ ĩp̃a certabat. Et ĩ oĩbꝰ vĩcētibꝰ ⁊ ĩp̃a vincebat. vna mľier/vna mať. cũ ꝓpheta decã tabat/atqꝫ dicebat. Salus ãt iuſtoꝝ es dñe/ ĩ tp̄e tribulatiõis/ ſicut manifeſte extitit/tribus illis viris/deãbulãtibꝰ ſine vlla leſiõe ĩter ignes/laudãtes deum/ vbi hõ ſeuiebat/flãma parcebat. Jp̃is igiť ĩqͭ Auguſtinꝰ a dño mãifeſta ſalus fuit/iſtiſ aũt. ſ. ſeptē fr̃ibꝰ ĩ oculto affuit dñs/Jllos tres iudeos/liberauit viſibiliter/iſtos ĩuiſibiliť coꝛõauit/Sũt tñ q dicãt illos nõ ꝑ ignē vt diuꝰ reffert Auguſtinꝰ/ſꝫ ꝑ diuerſa toꝛmētoꝝ genēa martyrij coꝛouã ꝓmeruiſſe/Nã ianuariũ ĩquũt/poſt ꝟgaꝝ ceſſionē ⁊ teterrimũ carcerē/plũbatis demũ occiſuꝫ/ Felicē ⁊ philippũ fuſtibꝰ maceratos. Siluanũ p̄cipitio ĩterēptũ reliquos tres capitali ſentētia pũitos fuiſſe: Ac ꝑ hoc ſctiſſimi fratres ⁊ filij/duꝝ gēitricis ĩpiũ ⁊ bõ tamēta ꝯtãter ſuſcipiētes atqꝫ illiꝰ amõitionē ꝑ moꝛtē ꝯpꝛobãe volētes/lucēqꝫ iſtã moꝛiēdo ꝯtēnētes/oĩuꝫ ſãctoꝝ ꝯſoꝛtes effici meruere: atque illoꝝ germanitas eterno collegio firmata ē. Ecce qd p̄ſtitit ꝟusmaternꝰ amoꝛ/q vitã ꝑpetuã filijs ꝑ paſſiões acqſiuit. Atqꝫ illi ſctiſſime matri obediēdo/a dño coꝛã ãgelis coꝛonari meruere: Hoꝝ itaqꝫ ſctoꝝ martyrũ/ natalitia ſexto idꝰ iulij celebrãť/ quo die ꝑ martyrij palmã ad regna celeſtia ēmigrarũt/ Mať ꝟo ĩ carcerē ꝑ q̃tuoꝛ mēſes cũ mľta calamitate reſeruata/tãdeꝫ nono chalēdas dcēbꝛes ꝓ xp̃o decolata ē. quo qdē die/eiꝰ ſpecialiſ recoꝛdatio/cũ veneratiõe p̄cipua celebrať.

¶ Alia nihilominꝰ Felicitaſ ꝟgo fuit/q̃ vna cũ ꝑpetua eq̃ ꝟgie ⁊ alijs multiſ/in Mauritania/ciuitate Tuburbitanoꝝ/ ãno ſaluť nr̃e ducēteſſio decio ſecundo ſub p̄ncipe ſeuero/ad beſtias deputata/nono idꝰ mãtij/xp̃i panē effici meruit.

¶ De ſancta Cecilia martyre. cap. lxxxiij.

Cecilia Romana ꝟgo ⁊ mãtyr/femia coꝛpoꝛeo dcoꝛe/ magnanimitatem/oꝛibꝰ/caſtitate/ ⁊ ſctitate ſplēdida atqꝫ p̄celſa / ãno a natali xp̃iano/nono ⁊ vigeſſio ſupꝛa ducēteſſimum/ ſeuero p̄ncipe romãis ĩpãte/ clariſſiuꝫ ꝓ xp̃o ꝑtulit martyriũ: Hec qppe/tametſi/ciꝰ genꝰ/religionēqꝫ/ac parētũ noĩa nobis ignota habeãť/p̄clãiſſimi tñ patritijqꝫ generis/⁊ potētiſſimoꝝ ꝯſuluꝫ eã filiã fuiſſe reoꝛ/ꝙ qdeꝫ ex facinoꝛibꝰ ſuis p̄clariſſĩs a ſe geſtis ꝯpꝛobaſſe viſa ē/ ꝓ qbꝰ cēte/ñ ĩmeritã ſibi aqſiuit claritatē ⁊ laudē/ac vitã poſtrēo ꝯq̃ſiuit etnã: q̃ cũ ab pueritia q̃i oĩbꝰ didiciſſꝫ eē amabiľ/eiꝰ vniuēſa ꝓpiqtaſ/tãq̃ꝫ dĩ diuina

plurimũ gaudere cepit(⁊ ꝑter bonaꝝ litteraꝝ egregiã eruditionẽ) ei⁹ parẽtes forte ĩtenebris ĩfidelitatꝭ ãbulãtes/adeo optĩo ĩſpirãti/vt radicis ſue amaritudinẽ dulcedĩe fructuũ tẽparent/ eã ſic erudire ĩ oĩb⁹ curarũt/vt nil aliud diſſceret audire vel loq niſi ꝙ ad optimas ꝟtutes capeſcẽdas ptineret/ Demum (forte parẽtib⁹ orbata)a ſctiſſimo põtifice vrbano ei⁹ noĩs ꝑmo/de diuinis ſcripturis ĩbuta ⁊ baptizata:ne ad diuerſa vitioꝝ diuerticula rapereẗ. ⁊ vt ĩ recto xp̃ianitatꝭ tramite ꝓſequereẗ/eidẽ mox etiã optĩa viuẽdi ꝑcepta digeſſit: Uerũ ⁊ ipa tanꝗ̃ iã ſapiẽtiſſima adoleſcẽtula/ſciẽs adoleſcẽtiã/ mlta corporis bella ꝑſepe ſuſtinere:vt ſui optimi ꝓpoĩti explicaret fulgorẽ/atq̃ ipũ ſuũ virgineũ corpus ĩ ꝟuitutẽ redigeret. Jpm quodã flagrãtiſſĩo amore ⁊ ardore/ieiunijs/vigilijs/oĩonib⁹ creberis/cilitio/alijſq̃ cruciatib⁹ caſtigare voluit. Atque pietatẽ ⁊ hoſpitalitatẽ magnope ĩter ceteras diligẽs ꝟtutes/paupuũ ac orphãoꝝ/ ⁊ viduaꝝ adeo curã ſuſcepit accuratiſſimã/ac ſi oẽs ꝓprio ediđiſſẽ corpe/quos oẽs/ex opib⁹ ſuiſ ꝑmaxis/pauit ⁊ nutriuit/ac curã egit ſolicitã:Et quãq̃ auro/margaritis/alijſq̃ pluris monilib⁹ iugiter romano more ⁊ ritu ornareẗ/nihilo min⁹/oẽs delitias/lepores/ceteraſq̃ ſeculi ĩeptias riſu dignas/ abſe ꝓhibiẽs/diuinas ſcripturas ardẽti deſyderio/pro ſũmis dẽlitijs legebat/ ita vt eaꝝ lectio/ de ei⁹ manu vix recedebat. Et poſt ſacrũ Euãgeliũ/vt ꝟtutis patientie exẽpla ſectareẗ:Job ſepi⁹ legere volebat. Nec ſaciari ꝑfecto poterat/ quadã dulcedĩe mirabili/ꝯſiderare altitudinẽ ꝯſilij diuini/ſup ſalutẽ generis humani vnde ⁊ ſepi⁹/ei⁹/hec ipa erat oĩo O bone deus/obſecro:reuela oculos meos/ vt cõſiderem/mirabilia de lege tua: Porro cecilia ꝟgo/ vt boni teſtimonij ſup oĩa/fũdamẽta ſibi ꝯponẽet/prudẽtiã ſũmope iuſtitiã/q̃/tẽperãtiã ac fortitudinẽ (ſibi neceſſariã)hr̃e curauit. quib⁹ quidẽ/tanꝗ̃ de optĩo ꝟginum ornatu/ dñs ſibi multũ cõplaceret. Eiuſdẽ tñ̃ ſctiſſimũ ſue chriſtianitatꝭ titulũ Cecilia virgo parẽtib⁹ ſilẽtio oppreſſit. nec id ſuoꝝ opũ archanũ/cuiq̃ voluit eẽ expreſſũ/ ꝑter q̃buſdã ancillulis ſuis:Quĩnymo oĩa ſue ſctitatis opa/quadã ſagaci induſtria/ĩtra domeſtici laris parietes/cubiculiq̃ ſui/ſecretũ/ſemp cõtexit. Nec ꝑter ãcillas cõſcias/nemo ẽt ex neceſſarijs id arbitrari/nedũ ſcirẽ potuit. Dieb⁹ eteñ/ac noctib⁹(diuo ãbrorio teſte a diuĩs colloqjſ oĩoneq̃ mĩme ceſſabat. ita vt ẽt Angelũ ſuũ ſuiq̃ corpiſ ⁊ ꝓpoĩti cuſtodẽ/ſepi⁹ videre ⁊ aloq cõmẽuerit. Propoſuerat qdẽ cecilia ꝟgo(ĩpmis diuĩo afflata ſpũ)q̃dã ſue mẽtiſ integritate/ſupato oĩ carnis aculeo/ꝯſtãtiſſimo pectore/oĩno corp⁹ ſuũ a cõtagiõe hoĩs ĩmortẽ vſq̃ ꝟuare:A parẽtib⁹ itaq̃ aliquãdiu ante valerião cuidã nobiliſſimo patritio/acriq̃ iuueni romão dẽſpõſata cecilia ꝟgo/Ex more dilate ſũt nuptie: Eratq̃ ipſa cecilia q̃dã ĩ cõparabili pulchritudĩe(ob venuſtatẽ forme)plurimũ diligẽda/ierat ⁊ ingeniũ ꝑegregiũ/ac ſmo blãdus ⁊ diſertus/modeſtiſſimuſq̃:Cũq̃ tardius nuptie cecilie irẽt ĩ votũ/ardẽtiſſimus iuuenis/ a parẽtibus cõiugiũ ĩſtantiſſime expoſtulare cepit. Cecilia ꝟo(vt ꝑmiſſũ eſt)ad carneẽ ſubtus cilitio induebaẗ. deſup aũt veſtib⁹ auro contextis tegebaẗ: nec vt optabat amorẽ ſui cordis ĩ deũ ĩditijs euidẽtib⁹ poterat apire:Quid multa? Uenit dies ĩ qua thalam⁹ collocatus ẽ. Et cãtantib⁹ organis:illa ĩ corde ſuo ſoli dño decãtabat dicẽs: Fiat cor meũ/ ⁊ corpus meũ dñe ĩmaculatũ vt nõ ꝯfũdar:Et biduãis ac triduãis ieiunijs orãs/comẽdabat dño qđ timebat:Jnuitabat ãgelos ꝑcib⁹: lachrymiſq̃ ĩterpellabat aplõs/⁊ ſctã agmina oĩ a xp̃o

famulātia exorabat: vt ſuis eā deprecatiōibꝰ adiuuarēt/ ſuāqꝫ dn̄o pudicitiā
comēdarēt. Sꝫ cū hec agerēt: venit nox i q̄ ſuſcepit vna cū ſpōſo ſuo ſecreta
cubilis ſilētia: Et vt erat īgenio celebri vegeta/ ſmōeqꝫ diſerto/ his ſmonibꝰ ſua
uiſſimis ſpōſuꝫ alloqt: O dulciſſime atqꝫ amātiſſime iuuēis/ ē ſecretuꝫ/ qđ tibi
ꝯfitear: ſi modo tu iuratꝰ/ aſſeras tota illđ obſeruātia cuſtodire. Valerianꝰ illi
co iurat/ ſe illđ nulla rōne/ nulla neceſſitate detegere: Tūc illa ait: Angelū dei
habeo amatorē/ q nimio zelo cuſtodit corpꝰ meū. Hic ſi vel leuit̄ ſenſerit/ ꝙ tu
me poluto amore ꝯtingas/ ſtatī ꝯtra te furorē ſuuꝫ exagitabit/ ⁊ amittes florē
tue gratiſſie iuuētutꝭ: Si aūt cognouerit. ꝙ me ſincero ⁊ īmaculato amore dili
gas. ⁊ ꝟginitatē meā itegrā illibatāqꝫ cuſtodias: ita quoqꝫ diliget te/ ſicͭ ⁊ me:
⁊ oſtēdet tibi grāꝫ ſuā: Eiꝰ igit ꝟbis ſuauiſſimis ⁊ ſapiētiſſimis/ ac dī nutu p-
motꝰ valeriāus ſpōſus/ illico dixit. Recte/ pie ac ſancte dicis. Sꝫ ſi vis vt credā
ſmonibꝰ tuis oſtēde mihi ipm angelū. Et ſi ꝟe ꝓbauero/ ꝙ āgelus dī ſit/ ꝯfeſti
qđ ortaris faciā. Si āt viꝝ aliuꝫ diligis/ te ⁊ illuꝫ iterficiā. Tūc btā Cecilia di-
xit. Si ꝯſilijs meis/ ꝓmittis te acqeſcere: ⁊ pmittas te purificari fōte ꝓhēnni/ ⁊
credas vnuꝫ deū eē i celis/ viuuꝫ ⁊ veꝝ: poteris eū videre: Dicit ei valerianꝰ Et
qs erit q me purificet. vt ego āgelū videā: Rn̄dit ei cecilia: Eſt ſenior q nouit
purificare hoīes/ vt mereant videre āgelos: Dicit ei valerianꝰ: Et ego vbi hūc i
ueniā ſenē: Rn̄dit cecilia: Ibis i tertiū ab vrbe miliariū/ via q̄ Appia nūcupat:
illic nōnullos paupes a trāſeūtibꝰ auxiliuꝫ expoſtulātes iuenies/ de qbꝰ mihi
ſemp magna cura extitit. Eiſdeꝫ meā ipſis ex noīe meo dabis bn̄dictionē: di-
cēs: Cecilia me ad vos miſit. vt ſctū ſenē vrbanū mihi oſtēdat. q: ad illū hēo
ſecreta q̄ pferā: Hūc tu dū videris/ idicabis q̄ it nos ſūt comētata: Is duꝫ te
purificauerit/ ēt veſtimētꝭ cādidiſſimis te iduet. Cū qbꝰ mox vt hūc cubiculū itra
ueris idutꝰ āgeluꝫ ſctm̄ etiā tui amatorē effectuꝫ: iuenies/ q oia q̄ ab eo popo-
ſceris ꝯdonabit. Tūc valerianꝰ accedēs/ oia q̄ eidē cecilia pdixerat iuenit. Qui
cecilie ꝟba vrbano latitāti i ſepulchris referēs. gaudio magno exhilaratꝰ: geni
bꝰ itēra ꝓſtratꝰ/ māibꝰ expāſis/ cū lachrymis/ dixit: Dn̄e ieſu xp̄e paſtor bōe/ ſe
minator caſti ꝯſilij: ſuſcipe ſeminū fructꝰ/ quos i cecilia famula tua ſeminaſti: dn̄e
ieſu xp̄e paſtor bōe: cecilia famula tua/ q̄ſi apis argumētoſa tibi dſeruit. Nā ſpō
ſuꝫ quē q̄ſi leonē ferocē accepit. ad te q̄ſi agnū māſuetiſſimū dſtiauit. Iſte huc
niſi credidiſſꝫ/ mīme veniſſꝫ. Aꝑi igit mi dn̄e cordis eiꝰ ianuā tua grā: vt te cre
atorē ſuū cognoſcēs: diabolo ⁊ idolis eiꝰ renūtiet. Hec ⁊ his ſilīa/ ſctō epo orā
te. E veſtigio āte ipos ſenior idutꝰ niueis veſtibꝰ apparuit. q i manꝰ tenebat ti-
tulū/ aureis lrīs ſcriptū: Quē vidēs valerianꝰ/ mox nimio tremore correptꝰ/ itrā
q̄ſi exāimis cecidit. Quē ſēior eleuās blādis ſmōibꝰ/ dixit. Fili tolle/ ⁊ lege huiꝰ
codicis textū/ ⁊ credē: vt purificatꝰ: merearis videre ſctm̄ āgelū/ quē tibi ſpōſa tua
cecilia r ꝓmiſit. Scriptur āt ꝟba/ hec erāt. vnꝰ deꝰ/ vna fides/ vnū baptiſma. vnꝰ
deꝰ/ ⁊ pr̄ oiuꝫ/ q ē ſup oia/ ⁊ i oibꝰ nobis/ Senior āt/ iterogās valerianū/ expoſtu
lauit/ an adhuc iſtđ heſitāet. Cui ille magna voce exclamās/ iqt/ nil ē ꝑfecto/ ſub
celo ꝟiꝰ/ qđ credi q̄at/ Tuꝫ pōtifex vrbanꝰ. valerianū đ fidi rgulā edoctū/ bap
tizatūqꝫ ac cādidis veſtimētꝭ idutū letū ad ceciliā remiſit. Reuerſus igit vale
rianꝰ Ceciliā orātē itra cubiculū iuenit. ⁊ iuxta eā Angelū dn̄i ſtātē/ pēnis ful
gētibꝰ alas habēteꝫ/ flameoqꝫ aſpectu radiātē/ ac duas corōas aureas geſtātē/
Quiqꝫ vnā cecilie/ alterā ꝟo valeriāo đdit/ iqēs. Iſtas corōas mūdo cord ⁊ in-

maculato corpore cuſtodite/q2 eas de paradiſo dei/vobis attuli:Et hoc vobis erit ſignu3/qa ab alijs videri minime poterũt/ niſi a quib9 caſtitas ita placuerit/ſicut ⁊ vobis ꝓbatu3 eſt placuiſſe:Et iccirco valeriane/ qm̃ cõſilio caſtitatꝫ ꝯſenſiſti/miſit me xp̃s dei filius ad te.vt quã volueris petitionem inſinues.At valerianus eueſtigio obnixe exorauit/vt ei9 frater Tiburtius eque ſaluus fieret:qm̃ ad credendũ ipſe forte duriuſculus foret.Tãde3 cecilie virginis/⁊ ip̃e ratiõibus vict9/ſacru3 baptiſma ſuſcepit. ⁊ paruo poſt tp̃e/vna cũ Ualeriano germano martyrij palmã adept9 eſt.Cepit poſt hec Almachius vrbis prefectus/Ceciliã compellere/vt dijs ex more thura offeret.At illa:apparitorib9 dixit.Audite me fr̃es:Mihi equide3 glorioſiſſimu3 ẽ.valdeqꝫ optabile/ oĩa pro noĩe/cõfeſſiõe ve xp̃i perferre tormẽta:Sed de veſtra ſatis doleo iuuẽtute/ quã ſine ſolicitudie gerẽtes/facitis quicqd vobis ab iniuſto iudice fuerit impatu3. Tũc illi flentes/rogabãt eam/ne tam ſingularẽ amitterẽt pulchritudinẽ: Quibus ita reſpondit. Hoc nõ eſt iuuẽtute3 perdere/ſ3 mutare:Dare lutu3/⁊ accipere aurum:dare habitaculu3 vile paruumqꝫ/⁊ domũ permaximã/eamqꝫ lapidibus p̃cioſis cõſtructã/accipere: Perſeuerãte hoc modo virgine/de regno dĩ/deqꝫ chriſti pietate verba cõterere:ſupra quadrigẽtos promiſcui ſexus credidere/atqꝫ ſacro baptiſmatis fonte pfuſi ſunt. Dehinc cu3 Almachius prefect9 iterato Ceciliam iterrogaſſet/cuius cõditionis eſſ3:aut religionis/ Jlla q̃ꝫq̃ꝫ eo in loco cõſiſteret.i quo etiam p̃ncipes tremere cõſueuerãt.⁊ hinc ide diſſonis clamorib9 iperite multitudis agere.minare ve/ex aduerſo torua facie/i nihilo virginis cõſtãtia fracta eſt/qnymo memor ſue ſalutis/chriſtiqꝫ fidey ardore ſuccẽſa/cõſtantiſſimo pectore ⁊ acri vultu/nulla expte territa prefecto ſapiẽter ⁊ argute reſpõdit/nulla ratiõe eide3 aſſentire poſſe/Cui ille: Eduob9 vnum tibi elige:aut ſacrifica/aut te chriſtianã eſſe abnega:Surridẽs cecilia:O iudicẽ neccesitate confuſum inquit/qui iubet/vt negẽ innocẽte3/vt ip̃e me nocẽtem cõſtituat.Si vis dãnare/cur hortaris negare? Si vis abſoluere:quare vis iquirere? Depone audatiam inquit almachius:⁊ deos adora Cecilia reſpõdit: Ne ſcio vbi tu oculos amiſeris:Quos eim tu deos appellas ego ⁊ oẽs qui oculos ſanos habent/ſara videmus eſſe/⁊ eramẽtu3 atqꝫ plũbum:ac ſic iudicem eam/mendaci demonſtratione deoru3 fedare volentem/aſe ignominioſe reiecit. nec ad id agendum qđ iubebatur/vllis imperijs induci potuit. Tunc vehemẽter iratus/iuſſit eam domu3 ſuam reduci/ibiqꝫ eam flãmis balnearibus cõcremari:Cumqꝫ in balnei calore icluſa fuiſſet/die integro/ ac tota nocte/ quaſi in loco frigido roſeoqꝫ illibata preſtitit ſanitate: ita vt ne vna quide3 membroru3 ei9 pars/ſudoris ſaltem ſigno labaſſet.Quod cum audiſſet Almachius/ miſit qui eam ibidem decollaret.Quam vbi ſpiculator tertio percuſſiſſet.⁊ caput ampu tare nequiuiſſet.ſeminece relicta/diſceſſit: Per triduu3 autem/quo ſuperuixit Cecilia/non ceſſauit omnes mulieres/ quas infide catholica enutriuerat/ aĩoſe confirmare:quibus ⁊ vniuerſa que habebat/diuiſit. Tunc ſanctus põtifex vrbanus corpus eius abſtulit/interqꝫ collegas pontifice chollachrimãtib9 cũctis /deuotiſſime collocauit/domumqꝫ ſuam(vt iuſſerat)in eccleſia3 erexit ⁊ cõſecrauit/vbi dei benefitia exhuberãt ad memoriam tam clariſſime virginis Cecilie: Paſſa eſt aũt hec preſtãtiſſima virgo/decimo chalẽdas decembres: quo quidem die/eius ãniuerſari a digna celebratione/acũctis/celebratur.

¶ De ſancta Martina virgine ⁊ martyre. cap.lxxxiiij.

Martina ꝟgo romana ⁊ mā
tyr. Jmpāte adhuc romāiſ
ſeuero ꝑncipe: eo āno/ quo
ſupradicta ſctiſſima Ceci-
lia/ ⁊ ipa martyriū Rome pro xpo con
ſtāter ptulit. Hec qppe iter ceteras ro
manas mlīeres/ potētia/ origine/ mori-
bus ⁊ religione/ ſuo euo illuſtris fuit
femia: De qua certe mlta ⁊ preclara fa
cinora ad ſūt nobiſ hoc loco ſcribēda:
Fuit ergo hec ꝑclara ꝟgo iprimis po-
tētiſſimi genitoris (licet ei⁹ nomē ⁊ fa-
milia nobis ignota fuerit) ac chriſtia-
niſſimi pijētiſſimiqꝫ filia/ quāobrē/ i hoc tm̄/ diue ſupioris Cecilie ꝟginis/ nobi-
liorē ac digniorē effulſiſſe dicim⁹: Hui⁹ igit pat patriti⁹ Ro. ter Cōſul/ xpianiſ
ſimus iprimis/ cū pfectaꝫ i deuꝫ charitateꝫ/ ⁊ i hoīes itegērimā cuſtodiret/ etiā
vt i oībus mādatis ⁊ iuſtificatiōib⁹ dñi ſine querela icedere demōſtraret/ cuꝫ
ad oīa ſeruoꝝ dei obſequia prōptiſſimus haberet hāc vnicaꝫ filiam tanqꝫ fu-
turaꝫ chriſti ſpōſam de morib⁹/ de fide/ alijſqꝫ iuſtificatiōib⁹/ atque bonis litte
ris apprime erudiri fecit. hiſqꝫ i documētis pegregie erudita/ Mox ⁊ ipa ad ō
um ꝯuerſa/ qꝫqꝫ i multa hominū frequētia obuerſaret. ac ſine carne exiſteret/ ſe
culuꝫ oīe ſe neſcire oſtēdit/ ſe ſeqꝫ ipam dño offerēs/ Jngēti aio oīuꝫ liberorū/
⁊ ſobolis paruipēdere voluit ſucceſſionem: Jnde vt erat bonaꝝ litteraꝝ haud
mediocriter erudita/ ad ſacras litteraſ ediſcēdas ſūmope ſe trāſtulit. Et vt om
nes mūdi ſolicitudies/ atqꝫ culpaꝝ oīuꝫ materias/ euangelica falce ſuccidere a
ſe poſſet/ iter cetera chriſti euāgelia. cū magno ardore plegebat/ ac eoꝝ docum
ta/ in celario ſui pectoris pro modulo ſuo recōdebat. Et cum diues admodū
foret/ ne alta ſapere/ aut i incerto diuitiaꝝ ſuaꝝ/ ſꝫ i deo viuo ſperare videretur/
ſciēs miſericordiaꝫ ſacrifitijs a xpo eē prepoſitaꝫ/ dicēte dño i euāgelio: Beati
miſericordes: quoniā ipſi miſericordiā cōſequētur: Ad pietatiſ ⁊ humilitatis
opa ſe ꝯuertit: ⁊ vt eā apprehēderet/ que bona ē vita: per elymoſinaꝝ largitio-
nem/ futuꝝ bonuꝫ/ ſibi theſaurizare quoad vixit curauit. Et vt decet ꝟgines ſa-
craſ que caſtitatē promittūt/ nō tātum illā verbis/ ſed per bonā iuſticiaꝫ ⁊ cō
uerſationem/ i omnibus ſuis opibus maximam pudicitiaꝫ preſe ferrebat. Om
nis eius ſermo ad deſtructionē idolatrie erat. vnde ob hoc/ ⁊ oīfarie/ ad expu-
gnādos hoſtes/ ⁊ ad eoꝝ iacula repellēda iugiter cōſtātiſſimo pectore īcende
bat. Eoqꝫ tūc ſeueri principis iuſſu oēs ad culturā deoꝝ cogebant. Sed mar
tina virgo ſpreto principis ꝑcepto/ chriſtuꝫ i tēplo quodā adorabat. Ob quā
rem/ a gētilib⁹ tenta eſt/ Et ante Ceſareꝫ/ vt dijs imolaret ꝑducta ē: At illa hila
ri vultu Jmperatori ait. Jngredere tu Appollinis tplm/ ⁊ quāticūqꝫ amatoreſ
ſunt: videātqꝫ quomodo ſynceriter itemerat⁹/ ⁊ miſericors/ ac ſctūs deus me⁹
oipotēs imaculata ⁊ itegērima mea ſuſcipiat ſacrificia: Mādauit ergo Ceſar/
ſūma cum diligētia intueri que a Martina fierēt. At illa orāte/ ſtatiꝫ tēremot⁹
adeo magn⁹ ē factus/ vt ciuitas tota cōcuteret/ ⁊ appollinis ſimulachrū comi-

nueretur. ac magna populi multitudo fuerit oppꝛeſſa. Demon tūc qui ī Apol
linis Jdolo habitaret/ſe ī puluerē volutās/magna voce dixit. Heu me/Marti/
na ꝟgo/magni dei qui ī celis reſidet āncilla/que eiꝰ iugiter ꝑcepta cuſtodis. cur
me meo habitaculo ſpoliaſti/ac tā defoꝛmē oſtēdiſti: Jmpatoꝛ ꝟo cernens ꝗ
Jdoloꝝ cultus virginis oꝛone diſpderet. eam alapis grauiter cedi iuſſit/ac eiꝰ
palpetras turpiter vncinis diſrūpi: Ab illa oꝛās dixit. Dñe pater/⁊ dñatoꝛ v
te mee/ne derelinquas me/ nec ſinas me cadere ī hanc expꝛobꝛationē: Adiuua
me ī cogitatu meo/nec īflagellis/eoꝝ ne derelinquas me/ ſed īfunde coꝛdi meo
doctrinā ſapiētie/vt ignoratiōibus eoꝝ nō paream: ⁊ nō pꝛeualeāt mihi eoꝝ ꝺ
licta: Oꝛone aūt fuſa: Martina pꝛotinꝰ īgenti lumine perfuſa ad eā ꝯfeſtiʒ vox
de celo facta eſt/dicēs Confide filia: Ego ſum quē adoꝛas: Noli expaueſcere:
quia nequaꝙ̄ te deſerā: Qui vero eam excruciabāt. audiētes mirabilia/illico in
faciē cadētes/depꝛecabant Martinaʒ vt ſuis oꝛonibꝰ/ſibi ignoſci īpetraret. Qui
bus illa: ſi ab Jdolis ex totis pꝛecoꝛdijs receſſeritis/⁊ ī vnuʒ deum qui cuncta
creauit/ac in eius vnicū filiuʒ ieſuʒ xpm/ eundēꝙ pꝛo ſalute oīuʒ crucifixū cre
dideritis. qui vnicuiꝙ iuxta opa ſua retribuet/⁊ vos mercede vite eterne ꝑfrue
mini: ſin aliter ſentietis/pꝛoculdubio eterna ſupplitia vos excipiēt. Cumꝙ deū
patreʒ oīpotenteʒ filiūꝙ eius vnicuʒ dñm noſtruʒ ieſuʒ chꝛiſtū: deinde eē ſpi
ritum ſanctuʒ/qui cūcta que deꝰ ꝑ verbuʒ fecerat aīaduertit/ crediſſent/atꝙ
vnuʒ eſſe baptiſmuʒ/quo hoīes regenerent in deo eodem modo crediſſent/⁊
plenam fideʒ ſuſcepiſſent. chꝛiſtiāiꝙ facti/paulo poſt ꝑ martyrij palmā ad ce
li regna euolarūt. Sequēti ꝟo die imperatoꝛ ꝓ tribunali ſedēs/ iterato Marti-
nā idolis ſacrificare iuſſit. Que ꝯſtanti aīo renuēs/ turpiter ⁊ dire excarnifica-
ta lac pꝛo ſanguine (cūctis vidētibus) dedit. Ex cuiꝰ quideʒ oꝛe/ēt tantꝰ odoꝛ
fragrauit/ac ſi ibideʒ vas oīuʒ aromatuʒ effuſuʒ eſſet: poſtmoduʒ īmaniter fu-
ſtibus ceſa/depoſitaꝙ̄ de ligno/rurſuʒ ad carcerē reuocatur alijs adhuc agoni
bus ꝑparāda: Jbidem quoꝙ ex moꝛe oꝛone fuſa/ tantꝰ repente/ e carcere odoꝛ
effluxit. vt oēs in admiratione traherent. Que tabulā tenēs hec in ea legebat.
Quam magnificata ſunt opa tua dñe/oīa quippe ī ſapia feciſti: Poſt hec edu-
cta Martina de carcere/mādauit ceſar/ aut Arthemideʒ deam eā adoꝛare: aut
feris obijci: Cognouit itaꝙ toꝛtuoſus demon ad īgreſſuʒ ꝟginis īphanum: ꝗ
ſcilicet ad ſui ꝑniciem ſctā ītromiſſa fuiſſet. iccirco terribilibꝰ clamoribꝰ excla
mauit/dicens: Uhe miſero mihi/quo deus a ſpū tuo fugiam: ignis vndiꝙ me ꝑ
ſequitur: ingreſſaꝙ tplm: Jmperatoꝛi ait Uis vt Arthemidi ſacrificeʒ: Seue-
rus letus dixit: Dij īmoꝛtales ineternum viuāt. qꝛ mihi iaʒ fauere videntur.
Tum martina appꝛopans idolo dixit. Tibi dico q habitas ī hoc idolo īmū-
de ſpūs/diſcedēs dētibꝰ ſtride: ⁊ egredere ꝺ hac ſeductiōe/ ⁊ his q tibi ſacrifi-
cant ſeductis: Quibꝰ dictis oꝛone facta/mox fulgurationes ⁊ tonitrua magna fa
cta/eueſtio ignis cadēs de celo/ꝯbuſſit ſacerdotes /ac nōmodicā populi mul-
titudinē abſūpſit: atꝙ Arthemidis ſimulachꝛū ī fauillaʒ pꝛoꝛſus redegit. Jra
tus Ceſar/Juſtio ꝑfecto dixit. Suſcipe hāc maleficā/⁊ diuerſis eā penis crucia
tibꝰꝙ interfice. Cogente aūt ꝑfecto Martinā dijs oīno ſacrificare illaꝙ abnuē
te/vncinis ⁊ vngulis excarnificata turpit̄ ē. Juſtio aūt īterrogāti/an ī ſentētiaʒ
adhuc ꝑſiſteret. reſpōdit: Ego xpm dñʒ meū habeo cōſolatoꝛeʒ/⁊ iccirco nulla
tenus tuis nō ſacrifico dijs: Tūc ī amphiteatro/vt obijceretur feris ducit̄: Ad

quã diſcerpẽdã/cũ ſeuiſſimuꝫ leonẽ iuſſiſſet emitti/eidẽ nõ mõ(diuino munẽ)
leſit/qnymo ei⁹ ꝓuolut⁹ pedib⁹/ipaꝫ adoraſſe viſ⁹ ẽ. Jnde i ceſariſ parẽtẽ ipetũ
faciẽs/ꝓtin⁹ illũ diſcerpſit. Quo facto/a cunctis circunſtãtib⁹ vna voce cõcla-
matũ eſt. Salua ipator/quã de⁹ fereqꝫ cõmiſerenť/abſolueqꝫ/p quã dij nři pe/
riere. Jmpator Martine dixit. Cõfitere magno deo Joui/ꝛ noli tãdẽ inoſtinata
tua opiniõe atqꝫ iſta tua iflexibili ptiatia ãpli⁹ pdurar. ſꝫ eidẽ hũiliare vt viuaſ
Jlla xp̄o vbi orõnem fudiſſꝫ mox ẽt iouis ſimlacbrũ cecidit: pp ꝙ gladio pcuſ
ſa: martyrij coronã adeo ꝓmeruit. Cũqꝫ gladio pcutereť/cũctis audiẽtib⁹/vox
de celo facta ẽ. Qm̃ gl'ioſo aĩo ꝛ incõcuſſa fide ꝓ noĩe meo certaſti/Martina di
lecta xp̄go/iã tãdẽ cũ ſctis meiſ i regno celoꝝ ingredẽ. Tũc Ritori⁹ qdaꝫ ſctũs
epũs/cũ rõanis ſacerdotib⁹ veniẽs/ſanctiſſimũ xp̄ginis corp⁹ cũ cãticis in ſextã
regionẽ trãſtulit. Jbiqꝫ eã cũ hymnis pma Januarij die ſepeliuit. Quo qdem
die eius anniuerſaria a fidelibus celebratur.

¶ De ſancta Blandina martyre. Capitulum. lxxxv.

BLandinaꝫ feminã gallicã
natiõe/fidex virtute in cõ/
parabilẽ/ſub pſecutõe Se
ueri pricipis/pſidente i ca
thedra Petri/Eleuterio põtifice: apud
lugdunũ galliaꝝ vrbẽ quã pcipiti lap/
ſu Rodan⁹ fluuioꝝ nobiliſſimus pter
fluit. p xp̄o martyriũ in auditũ cõſtan
tiſſime pertuliſſe ferũt. Que qdẽ femia
cũ de ſe (ſuo euo) ifidelib⁹ ſpectaculuꝫ
prebuiſſet/ſic ꝛ poſteris cũctis flagrã
tiſſimũ fydei amoriſ atqꝫ itegẽrimũ te
ſtimoniũ reliqt phẽne/ob qð: vt i ſecu
lum vſqꝫ/nomẽ ei⁹ fulgidũ coruſcatiõe precipua deueniat. Ei⁹ mirabilẽ patiẽ/
tiaꝫ atqꝫ cõſtãtiã iter claras mulieres/cõſcribere rat⁹ ſuꝫ. Hec igiť Blãdina tã
etſi ex plebea gẽte originẽ/ꝛ nõ nobilib⁹ parẽtibus ortũ duxerit/maxima tñ aĩ
xp̄tute/iter nobiliſſimas matronas/cõputãda uenit. Nã cũ apud eãdeꝫ lugdu/
nenſem ciuitateꝫ vulgus/Judex/offitiũqꝫ oẽ/quodã furore pſiſteret/ vt ex cõfeſ
ſiõe ſanctoꝝ aliquod ſacrilegum eliceretur crimẽ inter ceteros cõtigit Blãdi/
naꝫ feminã plebeã/p quã xp̄s oñdere voluit ꝙ ea q̃ apud hoĩes ſunt dſpecta/
contẽptuiqꝫ habenť: in magna gl'ia apud deũ ducunť: ꝛ qꝛ ei⁹ charitas/ea q̃ per
naturã ſolẽt eſſe fragilia/p gr̃am fecit eſſe cõſtãtiſſima. Cũ. n. oẽs fideles ea in
vrbe trepidarẽt/ne hec Blãdina in tormẽtis cederet pp debilitatẽ corpis ꝛ fra/
gilitatẽ ſexus: ipa tãta tollerãtie virtute firmata fuit/vt pri⁹ ꝯciderenť carnificũ
man⁹ q ſibi ꝓ ꝯtentioſa iudicis aĩoſitate iuiceꝫ ſuccedebãt. Nã dũ a pma lu/
ce vſqꝫ ad veſpam eidẽ ſemp inouaſſent tormẽta tãta in ea diuina effulſit gr̃a/
ꝙ ipſi ad vltimũ. ſe victos ꝯfiterenť. Magnope eqdẽ ſtupẽtes/quõ in ea ſpũs
pmanere poſſet/eo ꝙ in ea nihil ex corpe ſupplitio reſediſſet. At illa/ poſtmo/
dũ aſſeruit. ꝙ quotiẽs vocẽ ꝯfeſſiõis vere fidex emittebat/ꝛ ſe xp̄ianã ꝯfitebať/
totiẽs noue vires corpori ſuo adiungebanť. Ac ſi ablutis p ꝯfeſſionẽ dolorib⁹
inſtaurareť/ad agones recentior. Etqꝫ/quo magis itelligebat/ꝙ vox pia dolo/

ris ſenſuz extingueret/ſepiꝰ ꝛ alacrius xpianã ſuz diceret nihil mali poterat eidẽ
inferri. Aliq̄bus poſtmoduz interiectis diebus cõ ſemiuiua Blãdia/ꝛ pene ĩ quo
dã mortis cõfinio poſita/eiſdẽ fuiſſꝫ pulſata cruciatibꝰ. velut e ſõno quodã ſu
bito euigilãs/ĩ memoriã future beatitudis venit. ꝛ ↄſtãti voce/ac ſi in populo
cõcionaret̃: ait. Multũ erratꝭ o viri/qđ exiſtimatꝭ nos viſcera infantũ comedere/
cũ ẽt a carnibꝰ brutoꝝ pp deũ abſtineamꝰ. Et in ↄfeſſiõe ↄſtãter pſeuerãs/iteꝝ
in carcer̃ recludit̃. Poſt aliquot ãt dies: cũ nũdie celebrarẽt̃/vbi aderat maria
populoꝝ freq̄ntia/Blãdia e carcere cũ põtico filio ſuo. xv. ãnoꝝ puero inducit̃.
Statuũtq̄ ĩ mediũ: ꝛ p dos iurar̃ iubẽt̃. Qui cũ nll'os eẽ dos p quos eos iurare
cogerent: ꝛ cũ multꝭ vbis eoꝝ dos exprobarẽt/ĩ eos magis magiſq̄ populi mul
titudo ĩſanire cepit. Vñ neq̄ pueri tenerã etatẽ/nec ſexuz femie miſerãtes/per
oĩa tormẽtoꝝ genera eos excruciare cepunt. Tũc ponticꝰ puer (tãq̄ alt̃ Macha
beꝰ) maximũ patiẽtie robur/cohortatiõe materna ſuſcipiẽs/ꝛ ĩ fideẏ ↄfeſſiõe p
ſeuerãs/ĩpolutũ deo reddidit ſpm: Beata vo Blãdina oĩuz vltima/velut illu
ſtris mr̃ ꝛ vera virago/pmiſſos p martyriuz ad coronã filios/iã eos inſeq feſti
nabat. Exultãs ꝛ ouãs tanq̄ ad ſpõſi thalamũ ĩuitata. Ex quo dñs cõceſſerat
vt in vberibꝰ tripudiaret/ꝛ craticulis exuſta gaudẽt. Atq̄ tã hilaris ꝛ leta/ac ſi
inter regias dapes accubaret. poſt hec ẽt ad beſtias tradita/ſꝫ ꝛ ab eis itacta re
ſedit. Jnde quoq̄ aliud excogitato crudelitatꝭ genere/q̄ reti ↄſtricta/thauro fe
rocit̃ ĩſtigato obiecta fuit. A quo cũ inumeris fuiſſꝫ ictibꝰ laceſſita/ꝛ toto Am
phitheatri ambitu volutata/nec quoq̄ penitꝰ ledit̃/ſꝫ vt ſemp leto vultu/ꝛ cõ
ſtanti mente pmanſit. Ad vltimuz gladio iugulata/maximã martyrij coronaz
adepta eſt. Stupẽtibꝰ ẽt ipſis impijs carnificibus ꝛ dicentibus/. Quomodo
potuerit femina tanta ac talia perferre. Sepe etenim illđ pſalmiſte dicebat. Se
cundum multitudinẽ doloꝝ meoꝝ/ĩ corde meo/cõſolationes tue letificauerũt
aĩam meã: Eius autẽ anniuerſaria feſtiuitas: celebrat̃ q̄rto nonas iunias.

¶ De ſancta Agata virgine. Capitulum. lxxxvi.

AGata ſctiſſima virgo ꝛ mar
tyr: apđ Chataniã vetuſtiſ
ſimaz nobilẽq̄ Scyculoꝝ
vrbẽ, anno ſalutꝭ nr̃e q̄rto
ꝛ q̄nq̄geſimo ſupra ducenteſimũ de
tio ceſare. Ro. ĩpante atq̄ Lutio Ro
mano põtifice ĩ cathedra Petri p̄ſidẽ
te glorioſiſſimuz martyrium ea ĩ vrbe
p fide xpi ptulit. Hãc igit̃ etſi nobiliſ
ſimaz ſcimꝰ/tñ ex quibꝰ parentibꝰ/ vel
quo ex genere/ſeu qua ex religiõe ortã
fuiſſe non ſatꝭ pꝫ. Veruz qm̃ in militia
xpiana p pudicitia fortit̃ egit/ac tandẽ
p fide xpi ↄſtãtiſſime interijt/eã ex auero gener̃ originẽ duxiſſe dicemꝰ/q̄ tã ĩſi
gni ↄſtãtia eternã ſibi coronã/ac ppetuã claritatẽ cõmeruerit. Nã eiꝰ parẽtibꝰ
ditiſſimis gẽtilibꝰ (ſe ſola ſupſtite) defunctꝭ. Ut erat adoleſcẽtula/ꝛ genere/inui
ſaq̄ formoſitate/ac celebri ĩgenio ꝛ doctrina int̃ cathanieſes femias plurimuz
inſignita,ꝛ ſui iuris iã effecta/adeo ĩſpirata/ſagaci mẽte humanã ↄditionẽ/ꝛ ex

roꝛes gentiliū pluſtrare cepit/ac itrinſec⁹ extuare quo nā mō vitā ſuā p viā ſaluꝭ poſſꝫ traducē:Ut iſe dyabolo iterfecto/fōtem puriſſimaꝝ aqꝝ tāqꝫ. Cerua emiſſa ad reſtrigēda gētilitatꝭ peſtifera venena ōſiderare cepit. Ut.ſ. de egypto hoc eſt/de iſto ſeclo nequā recedēs/pharaōe/i aqs ſuis iterfecto/ēt oēꝫ pſtinuꝫ ſuoꝝ erroꝝ exercitū/p baptiſmū iſe oio necare ꝯſtituens ad fōteꝫ eccl'ie catholi ce.vꝫ pr̄em ꝛ filiū ꝛ ſp̄m ſctūm tādē pueniꝫ.Et vt erat mulier oi ſapia ꝑdita/ne id leuiꝭ feciſſe(ſꝫ toto ōſideraſſe ardoꝛe/totoqꝫ exoptaſſe icēdio)videreꝭ. Jmp mis baptiſmo pcepto/oēs ai voluptates obterrē curauit/ac oīa delectationum ſtudia reliqt:vt voluptatib⁹ cunctꝭ aſe amputatꝭ/oī ſua ꝯuerſatiōe tēdēt/vbi cre debat xp̄ꝫ eſſe i dextera dei pr̄is. Ac p hoc/vt ita veꝝ eē fatereꝭ/ꝛ ludoſ/ꝛ iocoſ ꝯuiuiaqꝫ/ac vāitates oēs deſerens/i ſacco ꝛ cinere doꝛmiēs oīoni ꝛ iciunio va caꝭ cepit/ac futurā vitā/peccatoꝝ ſuoꝝ ꝯfeſſiōe q̄ſiuit. Et qꝛ fudit lachrymas. Jccirco eccleſia i ei⁹ ſingl'ari p̄conio/dicit. Qui ſemināt i lachrymis/in gaudio metent.Quas obꝛes/vt dyabol⁹ ſibi iſultare poſſꝫ/ac dicere. Ubi eſt de⁹ tuus. Maximā in eā excitauit pſecutionē. Nā tū Quintian⁹ ea i vrbe Detij ceſaris cōſularis reſidēs/tuꝫ ꝟginis pulchritudinē duct⁹/tūqꝫ diuitiaꝝ copia pmot⁹/ eā ſibi in ꝯiugeꝫ trad' q̄ſiuit. Qd vt facili⁹ effici poſſꝫ.trigita dieꝝ ſpatio/nunc blāditijs/nūc toꝛmentꝭ p quādā feminā noie Aphrodiſiā/a ꝓpoſito eā reuoca re curauit/Sꝫ puelle mēs/q̄ ſupꝛa petrā xp̄m/fidei ꝯſtātia fūdata erat/ nec pol licitatiōib⁹ adduci/nec vllis terreri minis potuit: quomin⁹ xp̄o ſpōſo incōcuſ ſaꝫ ſeruaret fidē. Nā ꝛ ſaxa molliri/ꝛ ferrū ꝯuerti facili⁹ erat.q̄ꝫ vt ab intēriōe xp̄iana Agatha moueꝛeꝭ.Que gēmas/ꝛ veſtimenta auro intexta/ꝑdia quoqꝫ/ꝛ vana q̄qꝫ oꝛnamenta/pinde/atqꝫ terrā q̄ pedib⁹ calcaꝭ/ꝓ nihilo computauit. Qua ex re ira pcit⁹ Quintian⁹/cū poſt varia/vltro citroqꝫ verba fuiſſent facta/ꝛ ꝟgo pudiciſſima i ſuā pſiſteret ſniam:eā in tetro ꝛ ſqualido carcere obligatā cathenis q̄ꝫ rapidiſſime ptrahi iuſſit.vt ibidē/ꝛ pꝛdoꝛe/ꝛ caligie ab oib⁹ negle cta ꝯſumereꝭ.Sꝫ illa leta gloꝛiabūdaqꝫ carcerē itroiuit/ꝛ q̄ſi ad epulas iuita ta agonē ſuū/dn̄o pcib⁹ comēdabat. Dehinc truculent⁹ tyrānus/cū eā pſuadēt xp̄m abnegare/ꝛ deos falſo creditos/coleꝛe/illaqꝫ penit⁹/cū tā graue facin⁹ ad mittere noluiſſꝫ/.Jngēti eculeo ſuſpēſa/ibidē diu toꝛq̄ri eā fecit. Tū illa. Sicut q bonū audit nuntiū/vl' ſicut q videt quē diu deſiderat/q ve ml'tos adept⁹ eſt theſauros/ita me/q̄ tu mihi ſūmo ſtudio iferre ſatagis/oblectāt toꝛmēta. Neqꝫ .n.mihi cuꝫ martyrij palma celuꝫ adeundi copia daꝭ.niſi coꝛp⁹ meū/a carnifi cib⁹ diligenꝭ feceris attractari.Qm̄ nec hoꝛeo iferꝭ triticū/niſi theca eius foꝛtiꝭ ꝯcultata i paleis/fuerit redacta.Poſt hec ipiuſ ille/oī belua truculētioꝛ cū ma millā in ꝟgine toꝛq̄ri iuſſiſſꝫ/ēt toꝛtā deniqꝫ/a carnificib⁹ abſcidi fecit. Quib⁹ diuulſiſ i cruciatu ad carnificē ait/. Par erat crudeliſſime tyrāne/vt in puella āputareꝭ erubeſceres qd tu i mr̄e ſuxiſti. Tū pge vt cepiſti/.At ipa habeo dn̄ꝫ meū ieſuꝫ xp̄m/q ſolo quidē ꝟbo/inſtaurare mihi pōt vniuerſa. Abſciſis itaqꝫ mamillis iteꝝ Agatha carceri hac lege adiecta eſt:vt neqꝫ panis/neqꝫ pot⁹ ei p̄ bereꝭ oino/ſꝫ inedia ꝯſumereꝭ.Sꝫ cū virgis ſpes oīs/in dn̄o foꝛet ꝯſtituta/opē ēt illi de celo ꝯtulit. Nā in tempeſta nocte ad eā ſctūs apoſtol⁹ venit/q nō mō plagas oēs curauit/ſꝫ ꝛ mamillā integrā/ſuo pectoꝛi reſtituit. Tātoqꝫ fulgo re p totā noctē/ea eſt pfuſa p̄ſentia/vt p̄ pauoꝛe/carceris cuſtodes aufugerint: aptāqꝫ cuſtodiā reliq̄rint. Un̄ cū ꝟgini abeūdi facultas facta eſſꝫ/hoꝛtarēꝭqꝫ

eã nõnulli/vt quo vellet abiret:nõ mõ e carcere nõ diſceſſit:ſed ꝛ cõſtanter perſeuerãs dicebat.nolle ſe pati/vt tã lõgo tpe/deſideratã amitteret coronã. Quã obꝛẽ/cuʒ poſt q̃triduuʒ iniq̄ſſimꝰ ꝯſularis eam morti deſtinaſſʒ.accutiſſimas teſtas/quibꝰ accẽſi carbones ſuberãt eã nuda deſup volutari fecit. Sʒ diuina pmiſſiõe/cuʒ terremotꝰ factꝰ eſſʒ/duoqʒ ex carioꝛibꝰ Quintiãi foꝛẽt oppꝛeſſi/rurſus in carcerẽ recepta eſt.Ubi ꝛ i hec ꝟba/oꝛõnẽ ad dñʒ fudit.Mi creatoꝛ dñe deꝰ/q me ab ĩfantia cuſtodiſti/ſecularẽ oẽm a me aufferrẽſ amoꝛẽ/vt coꝛpꝰ meũ ab oĩ pollutiõe ſeparares/quiqʒ me virilit̃ feciſti agẽ/ꝛ carnificũ toꝛmẽta ſupare. Te depco/vt meũ nunc accipias ſpũʒ. Tps ꝛ.n.eſt/vt relicta hac coꝛruptibili vita/iubeas me ad tuã miſericoꝛdiã puenire. Quibꝰ explet̃/ꝯfeſtim/ imaculatũ deo reddidit ſpũm.Cũqʒ ſctũʒ coꝛpꝰ aromatibꝰ delibutũ ſepulchro mãdaret̃. Ecce angel̄ſ ſubito affuit:ꝛ ad Agathe caput tabulã poſuit/inqua hec exarata erãt ꝟba. Mentẽ ſctãʒ/ſpõtaneã/deo honoꝛẽ/ꝛ patrie liberationẽ. Habuit nẽpe mentẽ ſctãʒ obtulitqʒ ſpõtaneã/deo honoꝛẽ dedit:patrieqʒ liberationem fecit.Ibidẽ ꝟo Angel̄s ſubſtitit/quãdiu Sepulchrũ cũ diligẽtia clauſuʒ fuit. Abſcedẽſqʒ/vlteriꝰ in tota Siculoꝝ inſula/nõ eſt viſus. Quãtiqʒ meriti/ac ſanctimonie fuerit Agatha/hinc liq̄do oſtẽdit̃. Mõ mõs qdã haud ꝓcul a Cathania vrbe/poſt exactũ annuʒ/a die q̃ paſſa fuerat/ruptꝰ eſt.tãtuſqʒ ignis euomit/vt toꝛrẽs q̄ſi/de mõte ſaxa terrãqʒ liq̄faciens/ad vrbẽ magno ĩpetu deſcẽderet: pp qđ pagani:ad ſepulchrũ ꝟginis ꝯfugiẽtes/eiꝰ tumuli velũ arripuere/ eoqʒ ꝯtra ignẽ poſito/ſtatĩ ignis extinctus eſt. Qua ex re/factũ eſt/vt nõ ſolũ xpiani ſʒ iudei quoqʒ/atqʒ gẽtiles oẽs beatiſſimã Agathã/ſũmo honoꝛe habuerint/ꝛ ad monumentũ eiꝰ quottidie accedẽtes/vota ei facerẽt/tãq̄ʒ mulieri ſancte/cuiꝰ interceſſiõe ad dñʒ/ſe nõ parũ iuuari ꝓfitebant̃.Quĩtianꝰ aũt poſt hoc/ad iueſtigãdas Agathe facultates ꝛ vt oẽs de familia eiꝰ tenẽt/accedẽs:dei iuſto iuditio ĩ flumĩe ĩterijt. Paſſa ẽ itaqʒ btã Agatha.nonĩſ februarij/quo qdẽ die eccl̃ia eiꝰ egregia opa carmĩe ꝯpꝛehẽſa/cãtare freq̄ntat/vt ad ea imitãda xpianoꝝ virtutes alacrioꝛes reddat.

De ſctã Appolonia ꝟgine. capl̄m.lxxxvii.

APollonia virgo ſctiſſima/ natiõe Alexãndrina/ꝛ ipa memoꝛatu digniſſima hac ſeua decij pſecutiõe/accerbiſſimũ martyrium ꝓ xpo pferrens/nõ modicũ ẽt ĩterriſ/ſibi acq̄ſiuit fulgoꝛẽ. Hec itaqʒ ſctã virgo/Euſebij cuiuſdã foꝛtiſſimi exercitꝰ ĩpatoꝛis/ ſtrenue ac inclite virtut̄ viri ex Laomia vxoꝛe ſuſcepta/filia fuit/ambo qdẽ nobiliſſimi/ ac mľta generoſitate/ plurimiſqʒ virtutibꝰ pclariſſimi:q vt ex antiquis hiſtorijs habet̃/fuere ĩter ceteros gẽtiles inclita fama noĩatiſſimi. Hi qppe cuʒ hãc vnicã/ĩ feminis ſuſcepiſſent filiã/inſigni decoꝛis ꝯſpicuã(vt erant viri oĩ ſapia ꝯſpicui)aĩaduertẽtes/ qꝛ ſepe ꝛ ſepiꝰ virtus rõnalis aĩe/ab exterioꝛibꝰ iugiter huc atqʒ illuc ferat̃/ne aliquãdo ipſai cariſſima gnata/ex mala ꝯuerſatõe coꝛrũperet̃/qnymo ſi foꝛte aliqui ĩ ea mali

conſurgerent mores/ex bona ꝓbaq; ↄuerſatiōe corrigerent. Jccirco ſup oīa nutrici ⁊ genere ⁊ morib⁹ nobiliſſime educandā informādāque ↄtradiderunt. q̄ vt ēt erat religione nobilior/puellulam ipſam in cuſtodia ſuſcipiens/non mō cum diligentia corporali alimento fouit/ſ; ⁊ xp̄iano ritu cu; oī ſtudio iformauit. Cūq; corpuſculu; eduxiſſet in robur/ne nimia licentia vagari/aut aures faciles obſcenis v̄bis p̄beret. cū ſepe ipſi parentes deprehendiſſent his/agētib⁹/ honeſtati/nōnunq̄; notas ipreſſiſſe turpes/quas ēt perpetue caſtitat̄ dec⁹ abſtergere vix potuit. Cum Apolloniam ipſam corporali formoſitate valere dep̄hēdiſſent eā in turre ornatiſſima icluſere q̄ muro; adeo circūcincta erat/vt vix auib⁹ p̄beret adit⁹. Sicq; ei⁹ muri tendebant in altū/vt nō ſolum qſq; pedib⁹ ſed nec oculis quidē q̄ int⁹gerebant/poſſet agnoſcere/. Jn ea ſi quidē cū oī ſuppelectili p̄cioſa Apolloniā adoleſcētulā cu; duodecim puellis ornatiſſimis ⁊ nobiliſſimis/ei⁹ q̄ Nutrice p̄dicta/ac ſene quodā graui/noīe Emiliano/viro in primis doctiſſimo/atq; morib⁹ pornato/parentes incluſerūt. Ubi(ſicut diuus ait apoſtol⁹/oīa mūda mundis)nihil aut loq̄bat/ſiue opabatur niſi q̄ ad virtutes/ad vrbanos mores/ad bonitatē doctrinā ve ſpectare videbat. Adeo quippe innocentiā in ei⁹ mente; ↄſeruare curarunt/vt cogitare quidē ſibi foret idecens/atq; credere nefas/aliquē; in hoc mūdo quouis mō/poſſe peccare. Mi; auditu:ſed felix obtentu. ſic p̄dicta Nutrix/hui⁹ puelle cor trāſformauit/in virtutes/ac(vt vita dixerim⁹)in creaturas deificas/vt eius caro pene eſſ; neſcia/carnis. Et licet p Joānem dicat. Qd̄ qcquid eſt imūdo/aut ē ↄcupiſcētia oculorū/ aut ↄcupiſcentia carnis/aut ſupbia vite. Nā ſic ſimpliciter ⁊ humiliter Magiſtre ſue Apollonia initebat documētis ⁊ veſtigijs:/ vt q̄ſi eiſdem videret vna aīa ſola. Nā inter eas tātū ia; excreuerat amoris glutinium/vt ipſa imprimis ſctā Nutrix nihil oīno ſcire vellet/niſi qd̄ Apollonia/atq; ipſa antea conabat iuſſa ⁊ documēta capeſcere ⁊ iplere q̄; forent emiſſa:⁊ qbuſdā quodāmō inditijs/nitebat ꝓphetare de voluntate ipſi⁹ mādant̄. Cūq; Nutrix ſapiētiſſima/ Roſa; de ſpinis iā floruiſſe cerneret/maxima ſumpta fidutia/pro igenij ſui modulo/ipſi Apollonie virgini ipimis falſam/⁊ fictā/erroriſq; plenā gētilium religione; nomen emētitam/iſinuauit/aperuitq;/ac dānauit. Jndeq; xp̄i euangelium/qd̄ eternorum atq; icorruptibiliū bonorum ↄtinet doctrinam/⁊ hoībus affert felicitatē/predicare cepit/. Qd̄ ſ. nō cecas/caducaſq; hui⁹ ſeculi diuitias/ nec breuem hāc calamitoſamq; vita;/neq; iſta iſtabilia corporis comoda/ſed aīa; que itellectualis ſubſtātie ſunt/aqbus ēt corporum bona/q̄ſi vmbrā ↄſequentia depēdent:ſummā ꝓpriamq;/vniuerſis affert beatitudinē/cuius caput/ xp̄iana religio q̄ſi eſt/ꝓ qua plane/maxima cu; deo contrahitur amicitia/. Qui quidem/vniuerſis ſuis amatoribus/tanq̄; bonorum omnium largitor/vitam ⁊ lucem elargitur/. Quibus certe/nec melius nec beatius excogitari poſſet. Affirmabat preterea ꝙ quicunque beatiſſimam amicitiam/cu; deo/per talem exquiſita; chriſtianam religionem contraheret/ꝙ oīa vtiq; que ad anima;/que ad corpus/queq; ad externa pertinerent:peroptime/beatiſſimeq;/ab eodem conſequeretur/atq; tandem frueretur. Hortabatur quoq; ea;/vt omni ſtudio ac cura/hoc bonum ſuſcipere non recuſaret. At Apollonia/vt vocem eius audiuit/ illico/dedit illi cor ſuum ⁊ ad ſua documenta/ ⁊ ad legem vite ⁊ diſcipline. Et propterea/deus excelſam fecit illam: quia carnalibus contemptis/ſponſi ſe

iunxit amplexibus. Erant autem huic tres vterini fratres/a quibus certe ma-
iorem inmodum amabatur a quibus ⁊ multis ⁊ pretioſiſſimis iocalibus dona
ta ſepe erat que nihilominus apollonia pauperibus clargiebatur. Verumta
men Apollonia etſi ad deum/ ⁊ dominum ieſum chriſtum ex toto corde eſſet
conuerſa/iugiter tamen ſuſpirabat/ꝙ nundum ſacratiſſimum baptiſimi ſacra-
mentum conſecuta eſſet/. Unde vt ampliorem tutioremqꝫ theſaurum ſibi in ce
lo conflaret/vbi neqꝫ fur penetrat/neqꝫ rubigo rodit:neqꝫ tinea eredit/neqꝫ de-
niqꝫ vllus territat metus. Ut deo ipſo propitio ad ipſum tutiore ſemita pro-
pitius accederet. Per ſanctum Leoninum heremitam extra vrbem alexādri-
nam tandem in nomine chriſti baptizari promeruit. Qua baptizata ac i chri-
ſti nomine roborata/mox vniuerſa patris ſui que in Turri erant Simulacra
confregit/ac pretium pauperibus erogat. Cumqꝫ etiam regiuꝫ conſtantiſſimo
pectore recuſſaſſet cōiugium/iratus pater duriſſimis eā flagellis ⁊ alijs multiſ
affecit cruciatibꝰ. At illa quideꝫ nō egre modo/ſed equo ymo alacri aīo/diuiā
ſuffragāte gratia/ꝓ xp̄o oīa pertulit. quibꝰ equanimit̄ tollerat̄/nō eſt ꝺdignata
parētes exorare/vt ſibi liceret ea i turri priuatā vitā ducere. Aſt illi(etſi titulus
xp̄ianitat̄ grauis videret̄)nihilominꝰ qꝛ eius vita/eis admodū erat grata/aſpe-
ctuſqꝫ ſuauis/patrio affectu p̄cibus acquieuē/. Ibidē nāqꝫ in ſenectā vſqꝫ ſuā(
vt ſacras decebat virgīes)cū oī ſctitate vite vixit/atqꝫ in oī ſeu tēpeſtate ſeu trā
qllitate reꝝ ſemꝑ/⁊ fidei/⁊ iuſtitie clauū tenere voluit. Veꝝ cuꝫ iā Anus ꝟgo
eſſꝫ effecta/crudelia Detij ceſaris in Alexādria ⁊ i oēꝫ egyptū edicta/miſſa fue
re. vt xp̄iani oēs pſeq̄rent̄/. Quibꝰ tāta aduerſus xp̄ianos ferebat̄ imanitas. vt
ſecūdū ꝙ p̄dictū fuerat a dn̄o ſi fieri poſſꝫ/ēt electi ſcādalizarent̄. Ex quo mult̄
p̄termiſſis: Inprimis quādā nobilē mulierē Coyntbā noīe corripiētes/ad ido
la pduxerūt/adorādi ſimulachri grā. Que cū recuſaſſet/ymo execraret̄/vincula
in pedibꝰ eiꝰ illico inexere/⁊ adeo eā fedo ⁊ horrēdo ſupplitio/ꝑ totiꝰ vrbis pla
teas traxē/doec tota diſcerpet̄. Dehinc hāc admirādā lōgeue etat̄ ꝟginē Apol
loniā cōprehēdētes/illi ſine vllo pſone ⁊ generis ꝺlictu/cū maxia ipietate p̄mo
oēs effoderūt dētes. Cōgeſtis poſtmodū lignis/maximū rogū icēderūt. comi
nātes viuā ſe eā incēſuros/niſi cū eis parit̄ ipia ꝓferret ꝟba. At illa vt rogū ac
cēſuꝫ vidit. paululū q̄d orās ⁊ i ſemetipſa deliberās/cōpleta oīone: e manibus
ipioꝝ repēte ſe erupit/atqꝫ i ignē quē minabant̄/ſpōte ꝓſiliuit. ita vt ēt ipſi cru
delitat̄ auctores pterrerent̄. ꝙ promptior ad mortē inuēta eſſꝫ femia/qꝫ pſecutor
ad penā. Ac ſic i ꝯfeſſiōe ⁊ exultatōe Apollonia virgo qnto idꝰ februarij itroy
uit portas dn̄i ſanctas. Quo q̄dē die eiꝰ anniuerſaria a fidelibꝰ cū hūili deuo
tiōe celebrant̄. Apolloniā igit̄ virginē anq̄ꝫ i ignē paratū ꝓſiliret/hāc oīonē/in
terra genibꝰ ꝓſtrata/lumibꝰ ad deū eleuat̄ in hūc modū ip̄i deo ⁊ dn̄o nr̄o ieſu
xp̄o porrexiſſe dignoſcit̄. O ſpes ⁊ ſalus credentiū/dn̄e deꝰ oīpotēs/pr̄ dn̄i mei
ieſu xp̄i: q oiuꝫ creaturaꝝ extitiſti ꝯditor: q me Apolloniā famulā tuā dignatꝰ
eſ ad tuā dulciſſimā gloriā vocare/meqꝫ tibi holocauſtū offerre/obſecro digne
ris i hac hora aīꝫ meā/ſp̄mqꝫ ſuſcipe. ⁊ ad tuā ineffabilē gloriā ꝑuenire ꝯcede.
Peto qꝫ dn̄e deꝰ/q eſ glīa ꝟginū tuaꝝ/qqꝫ es rex regū: vt qcunqꝫ paſſiōis mee
memoriā egerit: in q̄cunqꝫ tribulatiōe ꝯſtitutus fuerit/ meqꝫ deuote ac humi-
liter inuocauerit. per tuā gloriam tue miſerationis ſalutarē conſequatur effe-
ctū. Qui es benēdictus in ſecula. Reſponſoqꝫ a circunſtantibus. Amen. Illi

co ad eandē de celo vox inſonuit dicēs ꝙ ipſius petitio eſſet exaudita.

De ſancta Reparata virgine ⁊ martyre. cap. lxxxviii.

REparata virgo ſpetioſiſſima ⁊ ipſa hac periculoſiſſima Decij perſecutione apđ Ceſaream paleſtine Ciuitatem glorioſuꝫ pro chriſto pertulit mā tyrium. Hec igitur ex nobiliſſimis parentibus nobilioriqꝫ genere ea in vrbe duxit originem quorum tamen nomina ignota ſunt. Fuit quippe in primis adoleſcentula decore corporeo moribus honeſtate ac incredibili fide admodum ſplendida: Quam certe duodenem adoleſcentulam non in merito ob inſignem eius coram Decio ceſare ad defendēdam animi ⁊ corporis ſu ſinceritatem conſtantiam ⁊ magnanimitatem inter ſanctas claraſqꝫ mulieres eccleſia honorabiliter cenſuit eſſe ponendam. Nam cum duodecim etatis eſſꝫ annorum Decio ceſari ea tunc eo in vrbe exiſtenti accuſata fuit ꝙ interdiu noctuqꝫ ieiunijs ⁊ oratiōibus chriſtiano more vacans omniqꝫ momento ⁊ actu crucis ſignaculum in fronte ſua imprimens Deos deaſque abnegare deſpicere ꝙꝫ diceretur ac chriſtum a iudeis crucifixum adoraret ⁊ eidem iugiter ſacrifitium offerret: e veſtigio Detio preſentata eſt. Cuius cum aliquādiu pulchritudinem formoſitatemqꝫ ⁊ habitum nulla varietate diſtinctum honeſtatem ve eiuſ ⁊ grauitates puellares admiratus laudaſſet. Eam imprimis blandis ſermonibus allocutus eſt: dicens. O infantula omni honore digna ꝙꝫ beata ſunt vbera que te lactauerunt felixqꝫ mater que te genuit. Cognoui profecto quia nobili genere orta poteris tibi clariſſimum copulare coniugium modo dijs imortalibus ſacrifices vt viuas. At illa coram principe ſtans purpureo reſperſa colore eleuatis paululum in principe oculis ⁊ deinde interram deiectis voce humili ſed animo excelſo dixit. Sufficit mihi o princeps duodecim vixiſſe annos ſi ad illam merear peruenire vitam que neſcit habere fineꝫ: Siſte queſo mi imperator ne dixeris. Quia ego quidem ſemper ſacrificaui ſacrificoqꝫ hoſtiam laudis domino meo ieſu chriſto. Cui detius. Quot te manent tormenta niſi ſacrificaueris. Reſpondit illa. Non expaueſco mi domine penas quas mihi inflicturum promittis. Decreui etenim magis mori ꝙꝫ vt deos tuos adorem igitur fac vt lubet. Allatum eſt ergo in primis plumbum in olla liquefactuꝫ: vt ꝑfunderetur reparata. veꝝ illa orante adeo frigefactū eſt vt nulla penitus ꝟgini ex eo illata ſit leſio. Tuꝫ deciꝰ. Afferte inqͭ feruens acetū vt illa decoquatur ꝓtinus lingua que xp̄m noiauit. Cūqꝫ i delicatuꝫ puellule os ifunderet. ꝯſtātiſſio pectore dixit. Acetuꝫ tuū o ceſar tāꝙꝫ fauuꝫ mellis ebibo Ex hoc eiꝫ confortata ſuꝫ i dn̄o meo ieſu xp̄o. Tormēta quippe tua q̄ mihi iferre iubes non dolorem ſed refrigerium preſtant. Cumqꝫ ceſar puellulam conſpiceret nullis tormētis nullis te minis aut diſſoniſ clamoribꝰ imperite multitudinis aliqua mentis conſternatione fore concuſſam dixit. O duritia huius puelle: quam

nec blandimenta nec aſperitates reuocāt ad ſalutem: Accendite rurſus lampa das/ ⁊ pectori eius apponite / vt vel ſic / Deos inuictiſſimos adorare cogatur. Quod poſtea ꝙ factum fuit/nil illi prorſus moleſtie illatum eſt. ꝙ ignis illico ſuas perdiderit vires: Oleo deinde illita/ mox in caminum ignis ardentis in miſſa: cum propheta decantabat. Deus in adiutorium meum intende/domine ad adiuuandum me feſtina/confundantur ⁊ reuereantur/ qui querunt animā meam vt auferant eam: Jam laſſus Ceſar ſuſpirabat in gemitu quaſi/ nec ei videbat̃ nouus excruciandi modus/ Jam victa ſeuitia corpus illeſum permanebat. Extemplo ira excitus/incendantur inquit facule / ⁊ vtrūq; latus eius exuratur Sed ille/orante reparata virgine / illico extincte ſunt/ac protinus carnificū manus arruere: Rurſum ad eam dETIUS. Miſſella quid agis / hortor accedens/ſacrifica dijs. ⁊ te ĩ filiam cariſſimā aſſumā/aurū ⁊ argētū ⁊ diuitiaſ mltas tibi cōdonabo/tātū ne tāta tua pulchritudo depeat. Rn̄dit reparata: O ꝑpētina mortiferaq; ſuaſio: Accede tu/⁊ ſacrifica: Nā ego ab īfātia mea/ me deo me ſacrifitiū mūdū obtuli: igit̃ deti⁹ paſtis cruore luminib⁹ vt fera: q̄ guſtato ſemel ſāguīe/ſemꝑ ſitit/mltiplicari tormēta mādat. ⁊ ſeuis dētib⁹ frēdēſ/ ſimilē carnificib⁹ minat̃ penā/niſi adoraret puellula īfirmior: Jtaq; ad Carnifices ait/ Hec ꝟgūcula nimiꝝ ī penis ꝑdurat. Afferte craticulā ferreā/⁊ ſubter illā prunas ardētes ſternite/⁊ ſuꝑ illā nudā adoleſcētulaꝫ ſtrari ꝑcepit. Que dū vreret̃/ea q̄(⁊ iā dudū eidē laurēti⁹ martyr dixerat ꝟba ītulit. Tyrāni crudelitatē ēt eludēs ait. Aſſatū ē ꝟſo/⁊ māduca: Jnde māib⁹ poſt terga ligat̃/oculis quos tortor alligare nō poterat/ad celū eleuat̃/⁊ euolut̃ ꝑ ora lachrymiſ dixit. Dn̄e ieſu xp̄e q nō meis merit̃/ſꝫ tua ꝓ inefabili miſicordia/me īdignā/in nūero ācillaꝝ tuaꝝ/ānūerare dignat⁹ es: Tibi genua cordis mei flecto/⁊ obſecro/ne de cetero corp⁹ meū ī man⁹ inimicoꝝ tuoꝝ lacerādū tradas/ Egdem mi dn̄e mori cupio/cupioq; īfirmū hoc corp⁹ exuere/vt te dn̄ꝫ ⁊ ſaluatorē meū ieſuꝫ xp̄ꝫ videā/qm̄ te videre dſydero: Eadēq; hora tremot⁹ magn⁹ fact⁹/ plīma ppli mltitudo/extincta ē/⁊ carnificū man⁹ ꝓtin⁹ aruerūt. Cūq; ex hoc mltuſ populus piclitaret̃/vna iteꝝ vox ppli ē facta/Cede/vre/lacera/⁊ iterfice: Quo clamore ꝓmot⁹. Ceſar iā q̄ſi laſſus/poſt mltos agones ⁊ tormēta/ q̄ oīa equo aīo ꝓtulerat/⁊ ſuꝑauerat/data ſn̄ia/iuſſit eā capite trūcari/ Ac ſic dn̄s nr̄ ieſuſ xp̄s cuꝫ eligiſſꝫ Reparatā ſctāꝫ ꝟgūculā ex oī carne/ī ſua lenitate/ac fide/ſctām fec̄ illā/⁊ eāꝫ glorificauit ī ꝯſpectu regū/⁊ oſ̄dit illi vniuerſaꝫ gloriā ſuaꝫ: Unde ⁊ ꝓpt̃ tantoꝝ tormētoꝝ mirificā liberationē/poſtmodū ſancte liberate nomē accepit/ꝙ mult̃ ſignis ⁊ miracul̃ claruerit. Cui⁹ etiā fama ⁊ nomē ad occidētaleꝫ Eccleſiā cū mlto ei⁹ fulgore ꝑueniēs/a parturiētib⁹potiſſimū/alijſq; varijs neceſſitatib⁹agitat̃q; tāq; liberatricē plrimū iuocat̃. Ea itaq; martyrio tal'r coronata /chriſtiāi ſctū ei⁹ corp⁹ rapiētes/ ipꝫ aromatib⁹ ꝯdituꝫ venerabilit̃ ſepelierunt/octauo id⁹ octobres. Cui⁹ ꝟtut̃ ⁊ ſctitatis fama/⁊ reuerētia lōge lateq; diffuſa/tātuꝫ ſctitat̃ ⁊ miraculoꝝ gr̄a eidē tribuit/vt ꝑ vniuerſā ferme europā plurimis ī locis/mlte illi cōſtruerēt̃ eccleſie/⁊ ſacra celebrēt̃. Jn cui⁹ honorē potiſſimū apud florētiā priariā Ethrurie prouītie vrbē ſuꝑbiſſimū atq; mirabile toto orbe terrarum templum cuꝫ campanaria celeberrima lapidibus quadratis ⁊ ſectis edificatum eſt in medio vrbis ipſius foro.

¶ De ſancta victoria virgine ⁊ martyre. cap.lxxxix

V Ictoriā virgineꝫ romanam ſub hac piculoſa pſecutiōe triūphū martyrij ꝓmeruiſſe ↄſtat. Verū vtrum fuerit vere romana ābigit. attñ/ dum fidei ⁊ ↄſtātie ei⁹ gl'ioſitatē itueor/ crediviſſe maliꝫ eaꝫ credē romanā ꝙ forēſeꝫ ſeu alienigenā fuiſſe. cui⁹ etſi certa carea/m⁹ origie/certiſſimo tñ ei⁹ flagrātiſſimi amoris ī pudicitiā ⁊ caſtitatē ↄſeruandaꝫ exēplo eccleſie teſtimōio non carem⁹: Hec itaqꝫ ṽgo pudiciſſima/cuꝫ in uita fuiſſꝫ deſpōſata cuidā pagano/⁊ egre nimiuꝫ ferret tale ↄiugiuꝫ/tū ꝓp̄ hoīs icredulitatē/tuꝫ ēt q̄ nollet ſuū virginitatꝫ ꝓpoſitū ifringē/cuꝫ nubere oīno nollet/nec diis gētiliuꝫ ſacrificare/⁊ id nec blāditiis /aut aliis iiuriis mł'tis mime perficē vellet. quymo ↄtēneret/cum diu ob catholice ṽitatꝫ ⁊ ſue ṽginitatꝫ defēſiōe/geminatꝫ vicib⁹ excruciata fuiſſꝫ a quodā carnifice imaniſſīo/rogatu ſui ſpōſi gladio i corde pcuſſa/ ōcio chalēdas ianuarias/ſue vite curſuꝫ p martyrij coronā ↄſumauit. Quo qdeꝫ die eius āniuerſaria a chatolicis fidelib⁹ ēt deuotiſſimis cerimōiiſ celebrāt/Et ob ei⁹ frequētes ṽtutes ⁊ miracula nō ſolū eideꝫ tēpla/ ⁊ ſacella/ atqꝫ altaria mł'ta/⁊ ludi/ſꝫ ⁊ oppida mł'tis i locis frequētiſſia ſuo ſub noīe/ī Italia ſūt ↄſtructa: Quibus qdē ꝑuilegiis ⁊ ṽtutib⁹/victoria hec victorioſiſſima: iter claras mulieres venit merito cōputanda.

¶ De ſctā Eugenia ṽgine ⁊ martyre. cap.lxxxx

E Vgenia nobiliſſima virgo romana religioſiſſimaqꝫ femina/ſub Valeriāo ⁊ Gallieno Romāis principib⁹/ Sixto pōtifice ei⁹ noīs ꝑmo in cathedra Petri ꝑſidēte/anno ſalutꝫ nr̄e ſexageſſimo ſupra ducēteſſimuꝫ rome martyrio coroāta eſt. Hec qppe philippi ꝑclariſſimi ꝑritij Romani et Claudia vxore eque ꝑclariſſima fuit filia. Cui⁹ ſi magnificētiſſimū nobiliſſimūqꝫ gen⁹/ ſi illibatā ṽginitatē/ſi doctrinā ↄſumatiſſimā/ſi religionē/⁊ celeberrimuꝫ igeniuꝫ/ſi deniqꝫ corpis formoſitatē iſpexerim⁹/eā magnū claritatiſ fulgorem ſibi vendicaſſe vtiqꝫ ↄfitebimur q̄ cuꝫ eminētiſſimi ip̄rimis foret igenij adoleſcētula a parentib⁹ ſcholis lr̄aꝝ tradita/mox dulcedie ſcientie tracta/ vna cū duob⁹ Eunuchis ſuis Protho.ſ.⁊ Jacicto optimis viris/adeo vigilāter liberalib⁹ ſtudiis iſudauit/⁊ breui ꝓfecit/vt ꝑceteris in oī doctrina excellēs haberet ipſam aūt ſciaꝝ oium pfectā eruditionē/Eugenia cuꝫ ſuis Eunuchis Protho.ſ.⁊ Jacincto(Alexādrie vbi ei⁹ genitor philippus ꝑfecturā ex ſenatus mādato ſplendide admiſtrabat)didicit. Atqꝫ ita grecis ⁊ latinis lr̄is diligētiſſime apprime

eruditi euaſerát/vt eiſdē/parata ſmonū copia videref/ ad quācūq; partem ſua ꝟtiſſent igenia:ꝛ vndecūq; iterogati fuiſſēt/ſine aliq̄ dilatōe paratā hērent cō petētez reſpōſionē Erāt ꝑterea ipſi eunuchi graues prudētiſſimiq; i oib⁹ vtri/ veriq; phi: Hi ꝟo eſto adhuc ifideles forēt/ ꝛ quottidie philoſophoꝝ ſylogiſ/ mos ſcropuloſo trāſigerēt ſtudio/ꝛ ariſtotellica argumēta/platoniſq; ideaſ/ac ſocratis mōita/atq; breuiter deniq; quicqd poete cantāt/ qcqd orator/ꝛ qcqd phi cogitāt/ac ſi vniuerſa libroꝝ volūia curioſis aīs diſcurerēt/etiāpoſtremo ad ſanos diui pauli apoſtoli codices diuino mnnē trāſierūt/ꝛ i ipſis ſanis ve ridiciſq; documētiſ/eoꝝ curioſitaꝫ curarūt curſuz ſuū figere ꝺiuio poſtmodū afflati ſpū/aīaduertētes/vt pote/q igenij accumie nemi cedebāt/ſuos errores i imēſo tenebraꝝ nubilo eos iuolui/cū mlta ex ipſis lectiōib⁹ pcepiſſēt ad verita tez documēta ſepiuſq; audiſſēt ꝺcātare. Oēs dij gētiū demōia/ dñs āt celos fe cit: Mēte ſua dixerūt/reuera/nihil eē errorib⁹ gētiliū vani⁹/nihil q; fallati⁹:chri ſtiana āt fide/nil ꝟiuſ/uil ve ſanti⁹: Statuētes itaq; aīab⁹ ſuis(quib⁹ nil i hoc mūdo habebāt cari⁹)ſalutē parare/ad ſacrū baptiſmū tādē fidelit pueņire:Eu genia ꝟo tuz/cuz iter pueritiā adoleſcētiāq; icederet medio/ꝛ iā grādiuſcula/ mlta corporea formoſitate ſplēdeſceret/ꝛ gemis/purpureiſq; veſtib⁹ auro tex/ tis quottidie ornaref. Prothus ꝛ iacit⁹ eunuchi ſui/eidez dixerūt. Quāto ſtu/ dio dña nr̄a/ornaris i corpe/vt filiū ꝓſulis.ſ. Aglianū/aquilani/hominē morta lez accipias marituz? Si tāto ſtudio i aīo ornareris:regē vtique imortalē ꝺi fi liuz/adipiſci poſſes ſpōſuz:Qui ēt te eternā faceret. ꝛ nūq; tibi neq; ornamētiſ tuis/neq; gaudijs/finē faceret/at terminū pmitteret euenire. Rn̄dit eiſ eugēia: ꝛ ait. Que pōt eē melior charitas:q̄; habere viꝝ? ſuſcipe filios:p quos poſteri/ tas dulciſſima poſſit ꝑpagari:ꝛ tā generis dignitatē:q̄; memoriā nois nō de/ lere? Cui eunuchi reſpōdere : Melior dña nr̄a ē ꝟginitas: q̄ qn̄ de matris tue vtero exiſti:tecuz nata:tecū lactata/tecuz ſemp fuit.a carniſ corruptiōe aliena: q̄ ē deo amabilis/eiuſq; āgelis cara/Quā profecto/ cū q̄libet pdiderit ꝟgo:hu ius reatū p penitētiā euadere pōt:ipaz ꝟo itegritatez/ adipiſci nequaq̄; valet: Ois nāq; ſctitas/duz p aliquā voluptatē /aut neceſſitatē amiſſa fuerit. vel q̄q; pdita ꝟt⁹ ad ſtatū ſuuz /vl' itegritatē /ſeu ad ſuā glīaz/ p pn̄ie lachrymas recu pari ꝛ reuocari pōt. Sola ꝟginitas ſi ſemel perierit/ad ꝑſtine itegritaꝫ ſtabili tatez ptingē minime valet. Cūq; eunuchi p̄dicti/hec laudādo ꝟginitatē/ ꝛ alia ꝑferrendo differerēt pluria:qb⁹ eternā merereſ actib⁹ vitā Eugenia prudētiſ ſima ꝟgo dixit. Utinā ad me etiā iſta dei ſentētia pueniſſʒ. vt nunq̄; ſuſcipiaz hois mortal' ſpōſionē? Nūc ꝟo q̄ꝛ de⁹ apuit os vr̄z ad lucrādū ēt aīaz meā/qc qd vulꝫ me facē/accelerate q̄; toti⁹. Quid mlta? ꝓtēpꝫ/huiuſmōi pōpis/ femeo habitu/ꝛ noie mutato/clā cū ſuiſ eunuchis optis xp̄ianiſſimiſq; iā ꝟiſ/e domo pr̄is i curru auffugit. ꝛ ad mōaſteriū cui helen⁹ vir ꝺi p̄erat perit: Ad hūc igiꝫ cū eugēia pueniſſʒ/ſeq; viꝝ dicēt. Abbaſ ait. Recte vtiq; vir diceis/q̄ꝛ cū ſis/fēi na/virilit agis ſibi eteīz ei⁹ ꝯditio/a dño p̄uſ reuelata fuit: Ab eodē igiꝫ cū ſuiſ eunuchis protho ꝛ iacinto religioſo habitu ſuſcepto/ ſe eugenium appellari fe cit. Parentes autem poſtmodum Eugenie currum vacuum cernentes/meren tes/ꝛ q̄; maxime eiuſ genitrix cariſſima/cum minime inueniref/ſordido habitu ſuſcepto/flentib⁹ oculis/ꝛ meſta facie/ꝛ nullis cōpta de more vellamētis/ſʒ q̄ſi ſui neſcia/p mlta tp̄ra/huc atq; illuc pcunctādo obuios amicos/ſubditoſq; oēſ

nūqd vidiſſet Eugeniā dilectā filiā ſuā3/aut ſciret p quā nā via3 iiſſ3/aut nun
qd viuēt/ꝛ ſi viuēt/quorſu3 fugā feciſſet. ꝛ qb⁹ ſotijs/ꝛ/ſi eēt aliq̄ ſpes: Heu fi
lia mea dulciſſīa dicebat/pia ꝛ meſta mat/quātū cupio tuoꝝ icomodoꝝ fieri ſo
tiā ꝛ pticipē/ Hec ꝛ his ſimilia/q̄ ꝯſueuē īfelices matres p filijs/diu Claudia eu
genie mat fecit. Demū eugenie parētes cū īterrogaſſēt vates/qd de ipſa actum
ē. Reſpōderūt/ꝙ a dijs ſup aſtra trāſlata fuiſſet: Illi mox ad leniēdu3 dolorē/
quo nimiū torquebāt/īſolatiū doloris eoꝝ/ci⁹ imaginē ſibi ſculpere fecere/ cui
ſtati3 tāta3/exhibuere reuerētiā/vt ab acollis adorarēt. Porro eugenia ī mōa-
ſterio ꝯſtituta/ quāta de ſe pſtiterit ſctītatꝭ exēpla/ſcribere nūc oīa difficilimu3
eēt. Jn ſingulis ei3 ꝟtutib⁹/ita eminebat/q̄i ceteras n̄ haberet. Jnt monachos/
ꝛ ipos ēt ſuos Eunuchos/iā coeq̄les/pma ī ope ēt villiſſimo/extrema ī ordine.
Mortuo aūt ppoīto/ipſa ſubrogat. Et ſe eo ī offitio(ſ3 p hm)viꝝ oñdit. Quippe
q̄ oīb⁹ abſtinētijs/vigilijs ꝛ oꝛonib⁹ īſudabat. lachrymas deo nō hoīb⁹ offe-
rebat. Scripturas diuīas libēt legebat/libētiuſqꝫ audiebat/reſpōdebat verecū
de: Et quāqꝫ doctiſſīa pha hērēt / nihilomin⁹/diſputātes cōtra ſe/magis q̄ꝫ vī
cere: ꝛ īgenuo pudore ꝯfitebat ſimplicit qd cui⁹ victoria: atqꝫ ī hūc modū eru
ditiōis gl'ia3 d̄clinādo/eruditiſſīa habebat. Erat tūc Alexādrie q̄da3 matrōa
nobilis ꝛ admodu3 diues/Melātia noīe: quā ſctā eugenia oleo pungēs ī noīe
xp̄i a q̄rtana liberauerat. Cui⁹ ob benefitiū/mlta ei trāſmiſſit mūera/ſ3 eugenia
oīno qcpia3 recipe recuſauit. Predicta āt matrōa p certo exiſtimās eugeniū
vero fore viꝝ/eu3 ſepi⁹ iuiſere curauit. Delectataqꝫ ei⁹ pulchritudie ꝛ aſpectus
elegātia/moxqꝫ illi⁹ amore iā cōfecta/putare cepit/quomodo eū poſſ3 ſuadē/vt
ī ei⁹ veniret cōcubitū: Cūqꝫ vehemēter a paſſiōe obſideret. quoddā exprimētū
d̄ eo facē ſtatuit/vt. ſ. egritudie3 ſimularet. ex hoc occaſionē captās eugenium
ad ſe viſēdi gr̄a acceſſiſcēdi/Qui du3 acceſſiſſ3. Eidē ſuu3 d̄ſyderiū eueſtigio
pdidit. atqꝫ d̄ pmixtiōe ꝟba fecit vehemētiore āt flama icitata/ſuu3 d̄ſyderiū
ardorēqꝫ oſtēdit. veꝝ cu3 ꝟbis eu3 ſuadē mīme poſſ3/ d̄ſpata/ēt ma⁹ ī eu3 mi
ſit/volēs ipa3 eugeniā ī ſuos āplexus cōpellē: Cūqꝫ fugiſſ3 irata eugenia: Ma
trona ī formidie ꝯſtituta/ne cuiq̄ꝫ hoc dicēt. iniuriāqꝫ volēs puenire quaten⁹
aduerſus eugēiū mētiret: excogitauit hoc modo vlciſcere iniuriā/q̄ fuerat ita
verecunde ꝯtēpta: pcedē ꝟo ī accuſationē ſapiētiſſimu3 fore/ſimul ꝛ mlīebre:
Acceſſit igit ad philippū pfectū: ꝯq̄ſtaqꝫ dixit. Juuēis qdā magifice ptor pſi
d⁹ xp̄ian⁹/ad me medēdi cā īgreſſus. ī me īpudēt irruēs/violāe curauit: ꝛ niſi
vni⁹ ācillule mee ſuffragio fuiſſē adiuta/vtiqꝫ me viciaſſ3. Audiēs autē hoc p
fect⁹ ira pcit⁹/illico miſſo apparitore/Eugeniu3 cu3 religs oīb⁹ xp̄i ſeruis ferro
vinctu3 adduci precepit/diemque ſtatuit: quo oēs morſib⁹ beſtiaꝝ tradi de-
berēt. Acceſſitꝭ itaqꝫ corā ſe pdictꝭ/ad Eugeniū dixit. Dic nobis hiou3 ſceleſtiſ
ſime: hoc ne xp̄s vr̄ docuit. vt corruptiōib⁹ opa3 daretꝭ/ matrōaſqꝫ ipudēti ve
ſania violācꝭ? Cui eugēia d̄miſſa ītrā facie/oculiſqꝫ ne agnoſceret/voce ſubmiſ
ſa hūiliqꝫ/rn̄dit. Dn̄s nr̄icſus xp̄s caſtitate3 docuit: integrā ve ſeruātib⁹ vitā
etnā pmiſit. Hāc autē melātia3 ipudicā falſiſſimā accuſatricē/mōſtrāe poſſu
m⁹ vt ꝯuicta/pena3 taliōis ſuſtineat. Et ne digniſſime preſes/ipudica femina in
ſeruos xp̄i crimē iponat. nec tanq̄ꝫ falſa gloriet: Utqꝫ veritas mēdatiū ſupet/ſa
piētiaqꝫ malitiā vincat/veritatē tue magnitudini nūc mie oſtendā: nō vtiqꝫ ad
iactātiam/ſ3 pro gloria dei mei/ Hec qꝫ dicens/tunicā ſua3 vſqꝫ ad cingulum

apperuit. ⁊ ſe feminā ꝓtinuſ oſtēdit. Atq̧ eidē pfecto ait: Tu mihi pr/claudia mater/ fresq̧ hi duo q tecū ſedent Auit⁹ ⁊ ſergius/ Ego eugēia filia tua: hi quoq̧ duo ꝓthus ⁊ iacintus/ cui cū oēʒ operū ſuoꝝ retuliſſʒ ſeriē/ atq̧ illis ꝯſiliuʒ ſuuʒ appcruiſſʒ oēe/vir eam cognoſcere potuerūt/ veruʒ parētes ſummo pfuſi gaudio diu deſideratā ſuſceperūt Eugeniaʒ/ ⁊ veſtib⁹ aureis indutā/ iſublime extulerūt/ Ignis aūt de celo cōfeſtiʒ cadēs (ꝯctis videtib⁹) Melantiaʒ falſam ac cuſatricē cuʒ ſuis oib⁹ abſumpſit. Atq̧ ita Eugenia ſctā/ haud mlto poſt/ parētes ac fres oēs/ cuʒ vniuerſa familia ad xpi fideʒ feliciſſime ꝯuertit. Philipp⁹ aūt pfectura relicta/ paulo poſt Epatus honorē (cū eſſet egregius vir) ꝓmeruit. quē cuʒ diu cū ingenti glīa ac ſanctitate tenuiſſet tandeʒ/ a perhennio vrbis pfecto/ i oratiōe cōſtitut⁹/ gladio necatus/ martyr xpi efficit/ Claudia aūt cū filijs ⁊ Eugenia ceteriſq̧ oibuſ conſenſa naui/ poſtmoduʒ romā redijere: vbi mltoſ/ ad chriſti fideʒ agregauere: Ea pp imperator eugēniā cum ſaxo alligatam in Tyberiʒ pcipitari iuſſit: ſʒ fune ſoluto mox Eugenia ſup vndaſ incolumis inceſſit. Cūq̧ principi nūtiatuʒ fuiſſet eam icolumē euaſiſſe/ protin⁹ i fornacem ardēteʒ ipſam imitti mādauit/ ſʒ diuia virtute frigefacta/ etiā illeſa (ſicut tres pueri) euaſit. Deinde intetro tenebroſoq̧ carcere incluſa ibidemq̧ i uinculis ꝯiecta/ mlto tpre ſqualore ⁊ pedore carceris fame excruciari pcepit/ veꝝ illa icarcere ſic ꝯſtituta/ nō dſiſtebat tāq̧ ſapiētiſſima aios quorūcūq̧ credētiū ad martyrij tollerātiā roborare: Cūq̧ p decē dies ſine vllo hūano cibo pſeueraſſʒ ac pſeruata fuiſſʒ/ demuʒ dñs nr ieſus xps eideʒ cādidiſſimū panē attulit/ dicēs/ Accipe dilecta mi/ cibuʒ d māu mea. Ego qppe ſaluator tu⁹ ſuʒ/ quē puro corde amaſti/ ſcito/ qr eo quo ad tras dſcēdi die/ eo ſcias te ame fore exceptură: Itaq̧ Eugēia hec ſctiſſima ṽgo/ poſt pluria ṽtutuʒ iſignia/ poſt ſacros ṽginuʒ choros/ p xpo ieſu diu agonizata/ nouiſſime octauo chalē. ianua. iuſſu pdicto tuʒ pncipuʒ gladio iugulata/ martyrij coronā ꝓmeruit/ Ac ſic huiuſmōi hui⁹ ſctē ṽginis vite curſus fuit/ Qua qdē iuita/ q̄ſi quodā i ſpeculo/ variā atq̧ mltiplicē bene viuēdi formā atq̧ doctrinā illi⁹ femie/ licʒ admirari. Ei⁹ āt eunuchi ꝓthus ⁊ iacict⁹/ ⁊ ipi cū nullo modo ſacrificare voluiſſēt. poſt duriſſia flagellorū tormēta/ nec acgeſcē vellēt. tertio id⁹ ſeptēbres dcollari iuſſi ſūt. Quoꝝ corpora ellata i cymiterio Baſill e via ſalaria cōdita ſunt.

¶ De ſancta Ruffina ⁊ ſecunda martyribus. cap. lxxxxi.

Ruffina ⁊ Secūda ſorores virgīes/ i perantib⁹ pdictis Valeriāo ⁊ galieno pncipibus āno ſalutis nre nono ⁊ ſexageſſimo ſupra ducēteſſimū/ Felice pōtifice romāo i chathedra petri pſidēte/ mātyrij coronā adpte ſūt. Hee quippe ſorores/ Aſterij nobiliſſimi inter romanos viri/ et Aurelia vxore ſuſcepte/ filie fuere/ quarum virtus ⁊ caſtimonia/ ac non vulgaria facinora/ talia fuere/ vt hoc in loco/ anobis mereantur in precipuam efferri gloriam:

gloriā: Nam cuꝫ ex ꝑſco illo feliciſſimo romanoꝝ more/quo nō modo filij/ſꝫ ꝛ filie oēs/in ipſis etiaꝫ quaſi matruꝫ viſcerib⁹ bonaꝝ litteraꝝ eruditionem ibi bere cōſueuerant/euaſiſſent in omni doctrina eruditiſſime etiā dei viui mune re/ad veraꝫ chriſtianoꝝ philoſophiaꝫ (in ipſa eaꝝ adoleſcētia) cognitionē per uenire meruere/que inter cetera/ꝛ iuſticiaꝫ pudicitiaꝫ ſūmope perſuadet. Qua cognita-eueſtigio idolis oībus ſpretis/vnius/ac veri dei cognitiōeꝫ ſimul ꝛ re ligionē ſumere ſtatuere. Sacro igiť baptiſmatis fōte renate/cū eſſent eruditiſſi me/etiā mentem ſuam ad perfectiorem viam idagādam erexere: ea pp etiaꝫ ad ſacros Euāgelioꝝ codices ediſcēdos ſe trāſtulere. vbi inter cetera eoruꝫ docu menta cuꝫ deprehendiſſent. eternas iminere penas/his qui pudicitiaꝫ in uita ſua iuſtitiamqꝫ cōtempſiſſent. Illico nō ſoluꝫ pudicitiaꝫ ipam/ ſed ꝛ virginita tem illibatā/perpetuo i ſe ſeruare ſtatuerūt. ꝙ vbi ſponſis (qui nup/ a chriſtia na religione receſſerāt) renūciatum fuiſſet cōfeſtim/eas/ nouo criminis genere/ pro virginitate apud donatū vrbis prefectū accuſarūt. chriſtianas eas eſſe: A prefecto aūt cōprehenſe/continuo i vinculis ꝛ i carcerib⁹ macerande cōtradi te ſūt. Deinde eius tribunalib⁹ ꝑntate. prefect⁹ ex more eas iterrogauit. ꝛ dixit ruffine. Cū nobilib⁹ ſis orta natalib⁹/quid eſt qō ad tātaꝫ ignobilitatē deuene ris: vt malis eſſe captiuā/ꝛ in vinculis irretitam/ꝗ liberā cū marito gaudere? At illa/captiuitas inqt iſta/tēporalis/ eternā captiuitatem excludit/ac vincula tpalia/perpetua vinculaꝝ ligamina diſſoluunt. Ad quaꝫ ꝑfect⁹: Iſtas vanas fabulas ridiculaqꝫ verba retice/ꝛ tantūmodo dijs imortalib⁹ ſacrifica/vt poſ ſis cū tuo ſponſo cōgaudere/atqꝫ eodeꝫ perfrui/ ꝛ vſqꝫ in ſenectutē cū gaudio delitiaꝝ attingere? Ruffina reſpondit. Quo mihi abſte ꝑſuaderi inutilia aiad uerto/ꝛ vnuꝫ dubiuꝫ qō promittis: Nam mandas/me Idolis ſacrificare debe re: vt i perpetuuꝫ cuꝫ ipis excrucier/ ꝛ poſt hec marituꝫ accipe/ vt gloriā illiba te mee virginitatis amittā. Quo iſta poſt taꝫ aſpera/tamqꝫ contraria/pmitti/ ꝙ vſqꝫ i ſenectutē cū gaudio delitiaꝝ attingam: Cum de te ipſo incertus ſis/ꝙ ad diē craſtinuꝫ futuꝝ attingas. Et prefectus. Iſta ceſſēt verba/qm̄ parata ſūt verbera: Unde mihi videť/vt conſilio meliore corrigas cor tuuꝫ: ꝛ ab iſtis va nitatibus fugias/vt tēpus quod tibi ſupereſſe poteſt nō amittas: Ruffina re ſpondit. Aliquantuluꝫ mi digniſſime preſes/ tuū correxiſti ſermonē/ cū dicas tēpus qō tibi ſupeſt. oſtendit etenim hoīs vitā nō eſſe certā/ qꝛ i incerto vtiqꝫ poſita ē. Sed ego illā ꝯplector vitam/ꝗ in eternitate cōſiſtit/nihilqꝫ ſuis ama toribus icertuꝫ cōpromittit. Tūc archiſelaus comes adijciēs/cum furore ait. Iſtam ſacrilegij reaꝫ/eē dicimus nec i matrimonij ſorte ē admittēda: Ruffina reſpōdit. Utiqꝫ magnifice comes recte dixiſti/ me i matrimōij ſorte baud ad mitti debere: quaſi ipſa hoīs mortalis cōiugiū expoſtulē cū cōſtāter meā xp̄o dei filio ꝟginitatē deuoueri: Unde archiſelae comes audi. Quere cui tue mine timorē icutiāt. me āt nunꝗ/a ꝟginitatꝭ merito / nec a cultura dī mei poteris re uocaꝛ. Tūc ſecūdā ei⁹ gēmanā i ꝯſpectu ſuo adduci ꝑcepit. vt ruffia i ꝯſpec tu ipi⁹ acri⁹ flagris cedēeť. vt vl'ſic terrore ꝑculſa/facili⁹ ꝯcedēt. Sꝫ vt vidit ſo rorē imāiſſie cedi: Quid agis iqt ꝯſtātiſſio pectorē ſceleratiſſie iudx/an ignoraſ ꝙ ſororē gl'ificāſ/ꝛ me vtiqꝫ honoras: Applica ignes/gladioſ/ flagella ſaxa/fu ſteſ/atqꝫ ꝟgaſ ꝛ hui⁹mōi/nā quot tu ꝑcāſ itulēiſ tot ego gl'iaſ atqꝫ triūphoſ nr̄i mātyrij ꝯnūerabo: Oiſ qppe nr̄a gl'ia/ſit ꝑeē/ꝗſ ꝑ xp̄i noīe atqꝫ amorē ſuſcipim⁹

Tunc in ſqualido tetroq; loco incluſe fumuſ ſtercoꝝ iuſſu iudicis iniectꝰ eſt/ vt ſic pedore ⁊ fetore excruciarent/ ſ; diuina ꝟtute fumus ille/ eis q̄ſi thymiama flagrantiſſimu; viſus ē:obſcuritaſq; q̄ſi media dies luciddiſſima videbat. Deniq; nude in Tyberi; ſaxo ad collū alligato ꝓiecte/ du; p media; fere horam demerſe ſtetiſſent/ mox ſiccis veſtibꝰ indute cūctis apparuere/ gl'ia; dn̄o decantantes. Quod vbi iudici nūciatu; ē. Archiſelaus comes/ eas in inſulam miliario ab vrbe decimo duci iuſſit/ibiq; etſi ſexu infirme/ ꝟtute tn̄ fortiſſime/ cu; manꝰ ex fetore carceris ſordidas poſt tergu; vincula cohibuiſſent. oculis quos tortores alligare nō poterant ꝟſus celu; eleuat/ cū lachrymis in hunc modū ad dn̄; orarūt: O omnipotēs benedicti ⁊ dilecti tui ieſu chriſti p̄r/per quē/cognitionē tui ſuſcepimꝰ: Deus angeloꝝ atq; virtutū omniu;: necnō ⁊ vniuerſaꝝ creaturaꝝ que coram te viuunt. Benedicimꝰ te/q nos ancillas tuas ꝑducere in hac die; ſine vlla pollutiōis macula dignatꝰ es. vt participes fieremus martyꝝ ⁊ calicis chriſti tui/in reſurectionē vite eterne/ p incorruptionem ſpūs ſancti: in q̄bus ſuſcipiamur in ꝯſpectu tuo hodie/ tanq̄; ſacrificiu; acceptabile/ſicut preparaſti ⁊ preſignaſti/ita ⁊ feciſti/verus es tu/⁊ ſine mēdatio deuſ: propterea/⁊ i oībuſ te laudamꝰ/bn̄dicimꝰ/⁊ gl'ificamꝰ te p eťnu; ⁊ pōtifice; tuu; ieſu; chriſtu; filiu; tuu;: p quem ⁊ cu; quo/tibi in ſpiritu ſctō gl'ia ē nūc ⁊ infinita ſecula: Et cū amen inſonuiſſ;/oratiōe ꝯpleta/ſctiſſime virgineſ i terrā poplitibus flexis/carnifex. vnius ad ꝑmu; ſtatim ictu; amputauit gladio caput/alterius aūt/etſi totis viribꝰ dexterā cōcitaſſet/i vulnus/lictor/quarto tamē percuſſa/nec leſa/paulū poſt migrauit cū palma martyrij ad celū. plantilla āt pudiciſſima matrona romana q̄ hoc pietatis offitiu; ſuſceperat. cruēta/lintiaminibuſ cadauera obuoluit/⁊ arōatibꝰ delibuta/fabricato ad id ſepulchro/ſexto idus Julias ipoſuit/Quo quidē die/eiꝰ ſacra āniuerſaria a fidelibꝰ cū gaudio celebrant.

¶ De ſancta Sophia virgine ⁊ martyre. cap. lxxxxii.

Sophia mediolanenſis matrona pudiciſſima atq; ſanctiſſima Hadriano ꝑncipe romāis īpante/⁊ thelophoro pontifice/in cathedra petri preſidente/poſt multos agones pro xp̄i ꝯſtanti aīo perpeſſos/ Rome pridie chalēdas octobres/ad celos cū palma martyrij aſcēdit. Hec q̄ppe optima mulieꝝ etſi ſanguinis ac parētu; chriſtianoꝝ fulgore/locu; īter claras mulieres ſibi q̄ſiuiſſe forſitā videat/lōge tn̄ magis ob fideꝝ feruore;/ ⁊ pietatis profuſiſſime exhibitionē/atq; precellēte; ſctīmoniam/occupaſſe cenſendum eſt. Nam mortuo marito nobiliſſimo Mediolanēſe ciue ditiſſimo/tāq; chriſtianiſſima femina/vt viduitatis coronā/illeſo pudicitie noīe ꝯſeruaret/ cū ſciret ſe/a xp̄o grandi pretio fore redēptā. ſ. ſāguīe ſuo. ipꝛimis ipi chriſto ſuas īnumerabiles dotales diuitias dimittere ſtatuit/qui mori nō pōt. vt ipſu; herede; haberet/ quē ⁊ dn̄;: Et ne meminiſſe videret ꝑſtine voluptatis/ cōfeſti oēs ardētes dyaboli

ſagittas/ieiunioꝝ ⁊ vigiliaꝝ frigore reſtrinxit. Deinde amorē moniliū alioꝝūqꝫ ornamētoꝝ/ad ſciaꝫ diuinaꝝ ſcripturaꝝ trāſferre curauit/atqꝫ in eiſdē(tāqꝫ in terrā ꝓmiſſiōis lacte ⁊ melle manātē(itrorſe/vidē viſa eſt. Et vt ſibi facēt amicos de mamona iniqtatꝭ/q eā tādeꝫ ī eterna tabernacula recipent. Sup egenuꝫ ⁊ paupeꝫ ſūmope itendē cepit/. Vñ ⁊ vniuerſas ſuas diuitias/ī vtroqꝫ fidei teſtamēto obtulit. Dū.n./recordaretꝭ vidue Sareptane/q̄ ⁊ ſue/⁊ filij ſui ſalute/helye ꝓtulliſſꝫ famē/⁊ ī ipa nocte moritura cū filio: ſupſtitē relinq̄bat ꝓphetā hoſpitē: maluit/nihilominꝰ vitā ꝑdē qꝫ elymoſinā/⁊ cū ī pugillo farinule/ſemiariū ſibi mellis dulce ꝑparaſſꝫ/: Et ipa eā obtē/oī potēti/dare ꝯſtituit: ⁊ maxime domeſticis fideꝝ. Nudū qppe veſtiēdo/eſurientēqꝫ cibādo/ac egrotātē viſitādo/ſemp xp̄ꝫ cogitabat. Jnde cū noui ⁊ veteris teſtamēti ſupellectilis ſuo ī corde iugitꝭ feruēt: Jeiunia ꝓ ludo habebat/⁊ orōneꝫ vna cū ſuis filiabꝰ ꝟginibꝰ/ ꝓ ſūmis delitijs reputabat. Huic āt erāt filie ex marito ſuſcepte/ ſpecioſiſſime q dē virgīes vꝫ. Elpis. Piſtis. ⁊ Agape: pr̄is hēdes. Quibꝰ ꝯuocatꝭ ade as tādē dixit. Cariſſima pignora q̄ſo vos/vt ab iſtiꝰ ſeculi dulcedie/declinetꝭ: totāqꝫ aī ītētiōeꝫ ⁊ corpīſ eterne letitie tradatꝭ: nec vos delectēt falſa pitura mūdi blādimēta/ nec diuitiaꝝ abūdātes cēſus eterne ꝓmiſſiōi ꝑponatꝭ: Sꝫ dlectēt vos mūdi cōtemptꝰ. ⁊ opes pr̄ne q̄ vobiſ relicte ſūt/ſpōte a vobiſ ſacrifitiū xp̄o offerātꝭ. Vñ eas tyrānica fortitudo neqat exculpe. At ſancte virgīes dū aīaduerterent/ ſctiſſime genitricis in xp̄m ardorē/pallorē ex ieiunijs/elymoſinas ī paupes/ob ſequiuꝫ in xp̄i fidelibꝰ. hūilitateꝫ veſtiuꝫ: ⁊ cordis: atqꝫ ī cunctis moderatū ſermonē: reſpōderunt ſe id libēti aīo ꝑfecturas. Poſt hec/ītra pauci tp̄is ſpatiū/ cūꝫ Sophia oēm cenſuꝫ ī paupes errogaſſꝫ/oēmqꝫ familiā vtriuſqꝫ ſexus nūero circitꝭ decē miliū/manumiſiſſent. Rurſus ad filiaſ dauiticū documētū ītulit dicēs. Audi filia ⁊ vide ⁊ iclina aurē tuā/⁊ obliuiſcē populū tuū/⁊ domū pr̄is tui/⁊ ꝯcupiſcet rex decorē tuuꝫ/qm̄ ipē eſt dñs tuꝰ. Grāde p̄mium inquit filie mee/populi oblitu: vt ꝯcupiſcat rex dcorē vr̄ꝫ. Jccirco eaſ exēplo Abrae hortare cepit ad exeundū de pr̄ia ſua/⁊ eundū/vbi martyrū florerent victorie Proficiſcentibꝰ illis itaqꝫ romā/angl'icuꝫ quottidie habebāt comitatū. ita vt nil aduerſi illis ī itinē ꝯtigere poſſꝫ. Apparuere āt eiſ decē egroti ī aggere ꝑ monumēta degētes. quoꝝ qnqꝫ ceci/qnqueqꝫ leproſi elymoſinā ab ꝑtereuntibꝰ expoſtulabāt. Quos vt vidit Sophia. ꝓ eis orōnem ad dñꝫ fudit: ⁊ vt oſtēderetꝭ/iā deo accepta eſſe eaꝝ ꝯuerſatio/ſtatim ſanitatꝭ bñficiuꝫ aſſecuti ſunt: ꝓ qua re ⁊ ipi/ illaꝝ comitatui ꝑtinꝰ iuncti ſunt. Cūqꝫ iā vrbis menia aſpicerent. flexis genibꝰ Sophia ſctā cuꝫ tribꝰ pignoribꝰ/orauit ad dñm/vt eaꝝ iter dirigeretꝭ. Aſtitit illico Angelꝰ eis crucē ī manu geſtās: q dixit. Seqmini. Dñs ieſus xp̄s direxit pedes vr̄os ī viā ꝓſperitatꝭ ⁊ pacis. Prebenſqꝫ eis ducatuꝫ iter īnumerabiles turbas/ad beati petri Baſilicā feliciter ꝑduxit. Quibꝰ ⁊ dixit/. Eritis hac in ciuitate cecis lumen Jncredulis firma credulitaſ/⁊ eſitātibꝰ inuictum firmamentum. Jgitꝭ Sophia in domo Theſſaminie pudiciſſime matrone rōane ꝑſiſtēs/ die noctuqꝫ in dei laudibꝰ īſiſtebat/adeo/vt ea in domo circiter q̄tuor milia hominuꝫ vtriuſqꝫ ſexus xp̄o dñō ꝑ fideꝫ itra paucos dies lucrata fuerit. Qđ vbi ab īpatore ſcituꝫ eſt: Capta Sopbia cuꝫ filiabꝰ/reliqui ꝑtinꝰ icendio abſūmi iuſſit. Letabatꝭ aūt mater/de tā btō germie filiaꝝ: quaꝝ decor incōparabilis videbatꝭ. Que cuꝫ palatiuꝫ Ceſaris ītromiſſe fuiſſent. Ceſar cernens eaꝝ eximiaꝫ

pulcbritudinē nimiū ꝯtriſtatꝰ eſt ꝑ eminentē glïaꝫ vultus eaꝝ. Interroga
uit aūt Sophiā ĩprimis qđ eſſꝫ nomen eiꝰ/⁊ qua ex patria eo veniſſent. Qui cuꝫ
ex ordie prudentiſſime ⁊ grauit̄ reſpōdiſſet/adiĳeciſſetqꝫ ſe eſſe xp̄ianā ⁊ gene-
roſis parentibꝰ xp̄ianis ꝓgenitā: iuſſit eā apud palladiuꝫ illuſtreꝫ viꝝ ſub cu
ſtodia teneri/vt poſtmodū diligentior fieret ꝑcunctatio. Hortabat̄ aūt pudi-
ciſſima mater filias/his v̄bis/vt fidē ſeruarēt. Scitis dulciſſime mihi filie/quō
vos in diſciplia dn̄i nr̄i ieſu xp̄i educaueriꝫ: ſcitiſqꝫ ꝙ a puulis deꝰ vobis p̄r/
deꝰ nutritor/deuſqꝫ ĩſtitutor extiterit. Et qđ pudicitie ⁊ v̄ginitatꝭ ac caſtitatꝭ bo
nuꝫ/mecuꝫ pariter dilexiſtis. vt ne oculus quidē vr̄(vt vobis ꝯſcia ſum)laſci-
uiore maculatꝰ fuerit aſpectꝰ. Quid igit̄ nūc agēdū ſit/aīaduertite. Vereor ē.n.
ne iſta nr̄a captiuitas a deo noſ ſtudia aut a pudicitia ſepare. Proſtituēt̄ forſi
tā publicis lupanaribꝰ mēbra nr̄a/q̄ aer pene ĩpe habuit ĩcognita. Ne q̄ſo filie
mee/qr̄ nec tā parua nobis de deo fides eſt/vt mortē ꝑtimeſcamꝰ/nec tā deſpe
cta pudicitia vt viuere ēt cuꝫ turpitudine cupiamꝰ. Monebat p̄terea: vt arma
te lorica fideꝝ/ꝑpararent pedes in euāgelio pacis/ꝯfiterent̄qꝫ ꝯſtanti aīo/pa-
treꝫ oīpotentē/eiuſqꝫ filiuꝫ dn̄ꝫ ieſum xp̄m/⁊ ſpūm ſanctum. Quibus verbis/
ita eaꝝ fides creuit: vt alacres inuiceꝫ ſe ad moriendū ꝓ xp̄o hortarentur. Se-
ptem v̄o diebꝰ exactis/ Hadrianꝰ Auguſtus ꝓ tribunali ſedens/ſctās v̄gines
adſe adduci mādauit: eaſqꝫ his dulcibꝰ/ allocutꝰ eſt v̄bis. Video o ſacre v̄gi
nes decorē veſtruꝫ/mores vr̄os ꝑ oīa generoſos/aīaduerto quoqꝫ uos nobiliſ
ſimis ꝓgenitas eſſe natalibꝰ/quibꝰ ex rebꝰ oculis ĩperĳ nr̄i admoduꝫ grate fui
ſtis/Idcirco tāq̄ꝫ p̄r ſup uos pietatꝭ ⁊ clementie/ac māſuetudīs uiſcera ĩpendē
tes. monemꝰ atqꝫ hortamur uos/ut nr̄o impio ac nobis tāq̄ꝫ patri acquieſcatꝭ/
vt ſoluꝫ deos imortales adoretꝭ. qđ ſi feceritꝭ/vos celſitudinis nr̄e filias cariſſi
mas appellabimꝰ: ac matrimonia ꝯſuluꝫ aſſequemini celeberrima. Qđ ſi ſecus
a vobis effectū fuerit: multꝭ varĳſqꝫ tormētꝭ excruciabimini: ⁊ decor vr̄e pulchri
tudinis depibit. Videte nunc qđ facto opus ſit. male glïam/aut tormenta/vi
tā an mortē. Cui ancille dei Erras dn̄e impator/in his tuis perſuaſiōibꝰ vaniſ.
Nā ſi noſces quātum nobis glïe culmen/a fabricatore celi ⁊ terre xp̄o dn̄o no
ſtro ꝑparat̄/nō vtiqꝫ iſta falſa de ore tuo ꝓferres. xp̄i igit̄ ancillas nos eſſe fate
mur/q cunctoꝝ eſt creator/celi vꝫ ⁊ terre/ mariſqꝫ/⁊ oīum que ĩ eis ſunt: qui ēt
tibi licet ĩdigno hāc regiam ꝯceſſit poteſtatem. Erras itaqꝫ impator erras ꝑfe
cto/vt nō agnoſcas/aquo tātum tibi imperiuꝫ ꝯceſſum ſit. Nos aūt qui iā deo
ꝓpitio cognouimꝰ veritatem: ipſa quidē nos admonet/ne reſpicere ſalteꝫ ad va
nitatem/ſꝫ nec ⁊ iſanias falſas. Eas obres ira ꝑcitus Auguſtus/ipſas tres vir
gines diuerſis penaꝝ generibꝰ ĩterfici iuſſit. At ſupſtes Sophia/q̄ honores re
ſpuerat/diuitias oēs deſpexerat. ēt ipſam ſuam vitā martyrĳ amore ꝯtemnere
viſa eſt. Sepiꝰ.n. diligenter reuoluēs/⁊ breuitatem huius eternitatꝭ cōtempla-
tione deſpiciebat. atqꝫ ipſuꝫ quoqꝫ mūdi ꝯtemptuꝫ/maiori cū virtute deſpicie
bat ⁊ ꝯtēnebat: ⁊ ſe tātum ad illū diē ꝑparabat/ĩ quo mūdi gloria finiēda eſt.
Illuꝫ inquā diē quem beatus Petrus deſcribens ait. Aduenit aūt dies dn̄i ſi
cut fur/inqua celi magno ĩpetu trāſibūt/elementa v̄o a calore reſoluent̄. Itaqꝫ
ſctā Sophia feminaꝝ ſapiētiſſima/defunctis hoc mō per martyrium filiabus
ſuis virginibꝰ/haud multo poſt cū multitudine virginū viduarūqꝫ(quas xp̄o
acquiſierat)orās/vt cum ſctis filiabus ſuis virginibꝰ ꝯſortium mereret̄. Facta

eſt ad eaʒ vox de celo/dicēs. Ueni benedictaꝝ mater/ꝑcipe cū ipſis filiab⁹tuis regnum tibi paratū a dn̄o. Quibus expleti/in fide ꝛ misericordia dei ſūmi ſperās/ad eū ſuus euolauit ſpūs ꝛ aīa ꝑdie chalēdis octobꝛes:quo qdeʒ die eiuſ annua dies cū iubilo multiſqꝫ cerimonijs celebraſ. Cui⁹ cum virtutes ꝛ mira cula vbiqꝫ idies diuulgarenſ.exigentib⁹ ſic virtutib⁹ ſuis/illi vndiqꝫ ꝯſtructa ſunt tēpla multa atqꝫ ſacella ꝛ altaria. Et vt de reliquis taceā: poſt occidiuas eccleſias:que eā celebꝛi veneratiōe diu excolunt. in oꝛiēteʒ trāſlata/a diuo ꝯcul ta fuit illo ſapiētiſſimoqꝫ Juſtiniano Auguſto ei⁹ noīs primo in Biſantio diuinis ceremonijs multiſqꝫ/quo aduixit feſtiuitatib⁹. Cui⁹ ſctimonia atqꝫ ſapiē tia cū memoꝛiabili deuotiōe principis coꝛ inennarabili gaudio affeciſſet/ꝛ ad magni dei gloꝛiā ipſiuſqꝫ ſctiſſime Matrone mētem īflamaſſet.ad declarādaʒ ſuā erga ſe ſingularē pietatē/vt preces ꝑterea ꝓ ſe ſuas ad celuʒ efflagitaret in honoꝛē ipſi⁹ tēplū īgens ꝛ preceteris oꝛbis mirabile ingenti īpenſa ea in vrbe cōſtantinopolitana/ī medio vrbis loco ꝯſtruxit:qđ ſctē Sophie tēplū appella uit. Jnquo qdeʒ tēplo/xp̄ianiſſim⁹ idē Auguſt⁹ innumerabiles pene ſctōꝝ feliciſſimas reliqas/ꝑ varias oꝛbis plagas diſperſas/ꝑqꝫ barbaras ꝛ infeſtas noſtre fidei natiōes iactatas/cū magno laboꝛe collectas.repoſuit/ꝛ Domicilium ibidem reperiri fecit.

¶ De Zenobia Regia palmirenoꝝ. capi. xciii.

Zenobia palmirenoꝝ Aſſirie vrbiſ iclita Regia diuʒ virtutuʒ īſigniſ femina.anno ſaluti nr̄e ſexto ꝛ ſeptuageſſimo ſupꝛa ducēteſſimuʒ Eutitiano pōtifice romano inſede Petri ꝑſidēte ab Aureliano principe ſupata e capta romā cathenis aureiſ vincta/ī triūpho ducta eſt. Hec qppe tā eximie virtutiſ fuit mulier/ut ceteris gētilib⁹ femis in clita fama ſit ꝑponēda:nec añ alia fuit inſignioꝛ/nā a ptolomeis Egyptioꝝ regib⁹ clarā uolūt oꝛigineʒ habuiſſe. pa

rentib⁹tū memoꝛie nō ꝯceſſis. Dicūt āt hāc a pueritia ſua/ſpꝛeti aīo muliebꝛib⁹ offitijs:cū iā coꝛpuſculuʒ duriſſet i robur:ſiluas ꝛ nemoꝛa plurimū īcoluiſſe/ꝛ accinctā pharetra/ceruis capꝛeiſqꝫ curſu/atqꝫ ſagittis fuiſſe infeſtā. Jnde cū in acurioꝛes deueniſſet uires:urſos amplecti auſam:pardos leoneſqꝫ iuſeq: obuios ꝓo expectare:cape ꝛ occidere/ac in ꝑdā trahere/ꝛ in pauidā/nunc hoſ/nunc illos/ꝑ ſalt⁹/ꝛ pꝛerupta mōtiuʒ diſcurrere/luſtra perſcrutari ferraꝝ/ꝛ ſub apto celo ſomnos/ēt ꝑ noctem cape/ymbꝛes/eſt⁹/ꝛ frigoꝛa/mira tollerātia ſupare. Amoꝛes hoīum/ꝛ ꝯtubernia ſpernere/aſſuetaʒ/virginitatem ſummoꝑe colere. Quib⁹/fugata muliebꝛi mollicie/adeo eā/in uirile robur duratā(aiunt)ut coetaneos iuuenes luctis/paleſtriciſqꝫ ludis/oībus uirib⁹ ſuparet. Tādeʒ in ſtante etate nubili/ amicoꝝ ꝯſilio/iuueni equis ſtudijs exercitato/ꝛ lōge palmirenoꝝ nobilioꝛi pꝛīcipi nuptā uolunt. Erat ſpecioſa coꝛpoꝛe/eſto paululum coloꝛe fuſca:ſic.n.urente ſole regiōis illi⁹ oēs ſunt īcole. Preterea nigris oculis niueiſqꝫ dētib⁹decoꝛa. Que cuʒ cerneret. Odenatuʒ a ſapoꝛe pſarū rege captū.

Ualeriano Auguſto turpiq; ſeruitio damnatū/⁊ Gallieno filio effeminato tor
peſcente ad oriētale occupādū īpiuȝ ītentū/nō īmemor duritiey ꝑſtine/armis
formoſitatē tegere/⁊ ſub viro militare ſtatuit:⁊ cū eo ſumpto regio noīe ⁊ orna
tu/atq; cū Herode ꝓuigno/collectis copijs/in ſaporē late iā meſopotamiā in
colentē ⁊ occupāteȝ/aīoſe ꝓgreſſa eſt/⁊ nullis parcens laborib⁹/nūc ducis/nūc
militꝫ offitia pagens nō ſoluȝ accerimuȝ viꝝ/⁊ belloꝝ multoꝝ exptuȝ/virtute ar
moꝝ ſupauit/ſȝ credituȝ ei⁹ope/Meſopotamiā ī iuriſdictionē veniſſe: ⁊ ſaporē
caſtris ei⁹ cum ꝯcubinis ⁊ ingēti preda captis/vſq; ad Theſiphōteȝ pulſum
atq; inſecutuȝ. Hec multo poſt Quietuȝ Macrini filiuȝ/q ꝑrio ſub noīe/orientꝭ
impiuȝ ītrauerat/vt opprimeret/curauit vigilāti ſtudio. Et cuȝ iā oēm oriēteȝ/
ad romanos ſpectātē/vna cum viro paccatuȝ obtinēt. Ecce a Meonio ſuo ꝯſu
brino/Odenat⁹vna cū Herode filio occiſus eſt. ⁊ qdā aſſerunt/ob inuidiā. Eti
ſtimantib⁹ alijs Zenobiā ī mortem ꝑſtitiſſe ꝯſenſum/eo ꝙ ſepi⁹/eius dānaſſet
molliciem/⁊ vt filijs Hierēnyano ⁊ Thymolao/quos ex Odenato ſuſcepat/re
gnum cederet. Et ipante Meonio aliquādiu qeuit. Ueꝛ Meonio a militibus
ſuis breui trucidato/q̄ſi poſſeſſiōe vacua derelicta/generoſi aī mulier/in prede
modū/deſyderatuȝ itrauit īpium ꝯtinuo/⁊ filijs ei⁹adhuc puulis. Jmpiali Sa
gulo pfuſa/⁊ regijs ornata ꝯparuit:filioꝝq; noīe lōge magis q̄ȝ ſexui ꝯueniret
gubernauit impiuȝ nec ſegniter. Nā in eā/nec Galien⁹/nec poſt illuȝ Claudius
impator aliqd atēptare auſi ſūt. Siliter/nec oriētales egyptij/neq; Arabes/aut
Saraceni/vel ēt Armenij populi qnymo ei⁹ timentes potētiā:ſuos poſſe ſerua
re terminos/fuē ꝯtenti. Fuit.n.illi tāta belloꝝ iduſtria/⁊adeo acris milicie di
ſciplia/vt eā illā magni pēderent ſui exercit⁹ ⁊ timerēt. Apud quos nūq̄ȝ ꝯcio
nata eſt/niſi galeata/⁊ in/expeditiōib⁹/vehiculo carpētario p rariſſime vtebat.
Equo ſepi⁹ icedebat:Et nōnunq̄ȝ trib⁹ vel q̄tuor milib⁹ paſſuum cū militibus
pedes ſegna ꝓcedebat. Nec faſtidiuit cuȝ ducib⁹ ſuis quādoq; bibere/cū al's
eſſet admodū ſobria. Sic cū pſis ⁊ armenis principib⁹/vt illos vrbanitate ⁊ fa
cecia ſuparet. Fuit tn̄ adeo pudicitie ſeuera ſeruatrix/vt neduȝ ab alijs abſtine
ret oīno/ſȝ ēt Odenato viro ſuo/duȝ viueret/ſe nunq̄ȝ exhibere/ꝑter ad filios ꝓ
creādos voluiſſe legim⁹: ac in hoc ſemper habita diligētia vt poſt ꝯcubitum
vnū/tā diu abſtineret ab altero/donec aduerteret/vtrū ex illo ꝯcepiſſet/qꝺ ſi ꝯtin
gerat/nūq̄ȝ ꝑter poſt part⁹ purgatiōes/a viro tāgi patiebat vlteri⁹. Si aūt nō
ꝯcepiſſe pceperat/ſe vltro poſcēti viro ꝯſentiebat. O laudabile mulieris iudi-
tium Satꝭ qdem apparet/arbitratā/nil ob aliud/a nā mortalib⁹ īmiſſaȝ libidi
neȝ/q̄ȝ vt ꝓlis in nouatiōe ꝯtinua ꝯſeruet poſteritas/⁊ reliquuȝ tāq̄ȝ ſupuaca
neuȝ uitioſuȝ prariſſimos qdem hmōi moris cōperies mulieres. Hec tn̄/ne a
mēte differrent miſteria/ad opportuna domeſtica/preter Eunuchos/etate atq;
morib⁹ graues/neminē unq̄ȝ/uł p raro admitti uoluit. Uixit ꝑterea/ritu regio/
⁊ magnifico ſumptu/vſa eā/q̄ reges vtunt pōpa. Perſicoq; more voluit adora
ri/⁊ ad inſtare romanoꝝ ipatoꝝ ꝯuiuia celebrare. Jn eis vaſis vſa aureis gema
tiſq;:quib⁹ olim vſam Cleopatrā acceperat. Et q̄ȝq̄ȝ ſeruatrix theſauroꝝ pma-
xima eſſet/nemo vbi opportunū viſuȝ fuit/ea magnificentior aut ꝓfuſior viſus
eſt. Et ſi plurimum venatiōib⁹armiſq; uacaſſet. Nō obſtitere hec:qn lr̄as egy
ptias noſceret:⁊ ſub lōgino philoſopho ꝑceptore/grecas ēt diſceret:quaꝝ ſuf/
fragio/hiſtorias oēs latinas/grecas/⁊ barbaras/ſummo cuȝ ſtudio uidit:⁊ me

morie comendauit. Nec hoc tm̄:qnymo/creditu𝔷 eſt/illas ē et ſub Epithomat̄ breuitate traxiſſe. Et pter ſuū ydioma/nouit egyptiu𝔷. eoq𝔷 cū ſciriacu𝔷 ſciret vſa eſt. Juſſitq𝔷 filios latie loq. Quid multa? Tāti pfecto fuit hec/vt Gallieno ꝛ Uicreolo/atq𝔷 Claudio Auguſto ſublat̄/ꝛ Aureliāo itegre ꝟtut̄ hoīe in pnci patu ſuffecto/ad ignominiā romā noīs expiādā/ꝛ ad ingētē gl'iā𝔷 ꝯſeqndā/in ſe traxerit. Nā marcomāico bello pacto/ꝛ rome reb⁹ cōpoſitis/Aurelian⁹ cū oī cura ꝯtra Zenobiā expeditionē aſſumpſit. Et mult̄ egregie aduerſus barbaraſ natiōes/eundo ꝯfectis bellis cū legiōib⁹ tādē haud lōge Emeſſā ciuitatē deue nit. Quā penes/zenobia i nullo pterita/vna cū Zaba quodā/quē belli ſuſcepat ſotiu𝔷/cū exercitu ſuo ꝯſcederat. Jbi iter Aurelianū ꝛ Zenobiā iſtā/ð ſūma reꝝ accrit/ꝛ diu pugnatū eſt. ꝛ ad vltimū cū rōana virt⁹/videret ſupioꝛ Zenobia cū ſuiſ i fugā ꝟſa/palmirā ſeſe rcepit. Jnqua eueſtigio/a victoꝛ obſceſſa ē. Quā cū aliquādiu nullas volēs ꝯditōeſ deditōiſ audire/mira ſolertia deffendiſſ𝔷 i ma gnā penuriā reꝝ opoꝛtunaꝝ deducta ē. Hinc neqūntib⁹ palmeris aurelianoꝝ obſiſtē virib⁹/iterceptis ēt ab eodē pſis Armeniſq𝔷 ꝛ Saracenis auxilio: Zeno bie veniētib⁹/armoꝝ/vi/ciuitas a rōanis capta ē. Ex q̄ cū Zenobia vecta drome darijs cū filijs i pſas aufugēt. ab Aureliāis militib⁹ ſecuta ꝛ capta/cū filijſ/Au reliano viua pn̄tata eſt. Exquo nō al'r quā ſi pmaximu𝔷 ſupaſſet ducē/ꝛ acceri mū rei pu/hoſtē Aurelian⁹ gl'iat⁹ eſt. Eāq𝔷 triūpho reſeruauit/ꝛ vna cum filijs romā deduxit. Jnde ab Aureliano celebꝛat⁹ triūph⁹/ſpectaculo zenobie admi rand⁹. Jnquo iter alia egregia ꝛ memoratu digniſſima/currū duxit/quē ſibi ex Auro gemiſq𝔷 ꝓtioſiſſimū zēobia fabricari fecerat: ſperās ſe romā vēturā/ nō q dē captiuā/ſ𝔷 reꝝ dn̄a𝔷 ac triūphaturā: ꝛ romanū poſſeſſurā ipiu𝔷/quē ꝛ ipa cū filijs ꝓceſſit. Ueꝝ ipa cathenis aureis collo/māib⁹/pedibuſq𝔷 iniect̄/coꝛona ꝛ veſtiment̄ regijs ac margarit̄ ꝛ lapidib⁹ ꝓtioſis onuſta adeo/vt cu𝔷 roboꝛis in exauſti eſſ𝔷 pōdē feſſa/pſepe ſubſiſtēt. Sane triūpho ꝯſumato/theſauro ꝛ ſupel lectili/aiūt illā ꝓuato ibabitu/iter rōanas mꝛonas cū filijs ſenuiſſe. Cōceſſa ſibi a ſenatu poſſeſſiōe apð Tyburtu𝔷: q̄ zenobia diu poſtmodū ab ea denomiata eſt. haud lōge a diui Adriani palatio/qð eo i loco eſt. cui chōche ab icolis di cebaꝛ. Hui⁹ āt regie ciuitas palmira appellata/i Aſſiria ꝺ𝔷 pliniū i qnto nāliſ hiſtoꝛie fuit. Diſtabat et. n. a Damaſco vt ille refert/vigiti ſeptē paſſuu𝔷 milib⁹: Ueꝝ núc (vt aiūt) pꝛſus ꝯplanata ē.

¶ De ſctā Colūba ꝟgie ꝛ mar. ca. xcv.

COlumba ꝓpulchra Senonenſis virgo/Aureliano romanis ipante. Saxoq𝔷 pō tifice/i cathedra Petri pſidēte/cu𝔷 ignē atq𝔷 alia ml'ta toꝛmētoꝝ genera ſupaſſet/tādē𝔷 gladio occiſa/ip ſa𝔷 Senonenſe𝔷 oꝛt⁹/ſui Metropoli/ſui martyrij ꝯfeſſiōe illuſtrioꝛe𝔷 fecit. Hu ius qppe virgis gen⁹ ꝛ parētes/etſi aut ſcribentiu𝔷 ðſidia/ſeu annoſitat̄ vitiu𝔷. indigne nobiſ abſtulerint/ nihilomin⁹ qꝛ ei⁹ ſanctitas ꝛ fidey ardoꝛ tāti extite re ꝓconij/vt in ꝓcipuā gl'ia𝔷 mereātur

efferri. Jccirco hoc in loco/eā qua poterim⁹ arte/ꝑ virib⁹ ſub cōpendio poſteritati tāꝗ meritā deducem⁹. Columbe igiť huic ſctē virgini ſcōm platonis maximi philoſophi ſniaꝫ/nō temere qdeꝫ neqꝫ ꝛ atuꝫ nature ſuaſu/ ſꝫ diuiā qdam ꝓuidentiā īpoſituꝫ fuit nomē: qđ multꝭ argumentꝭ ꝓbari licet. Nā cū ꝫ floride pulcbritudis/int⁹ ꝛ extra Columba hec euaſiſſet pulcherima/merito illi a dño cāticoꝝ illud ꝟbuꝫ dici poterat. Tota es pulcbra Colūba mea/totaqꝫ formoſa/ ꝛ macula/ite nō eſt vlla. Quūprimuꝫ. n. ſacruꝫ dei baptiſſimuꝫ Colūba recepiſſet/mox quidē dei ꝟbuꝫ inſe ꝯcepit/ ꝛ vt vere ſapiētie ꝛ ſcie illi⁹ theſaurum apprehēderet/volatu celeri ad ipm iugiť cupiebat ꝑuenire: dicēs. Quis dabit pēnas ſicut colūbe/vt tā diu volitē/donec illo ꝑtingā/vbi quieti⁹ requieſcā. Erat eni humanaꝝ diuiarūqꝫ ſcripturaꝝ nō mediocriter erudita. Cūqꝫ legēt ſpūm ſctūm in ſpetie colūbe ſepi⁹ apparuiſſe/ēt ipa nō mō noie tātuꝫ/ſꝫ ꝛ ꝟtute colūbā fieri optabat. vt de terrenis ꝛ corporeis locis euolaret ad aſtra/pēnis ſancti ſpūs ſubleuata. Cōiuncta itaqꝫ colūba deo/ī vno eodēqꝫ ſpū/cuꝫ mortē xpi iſe recepiſſꝫ/vt mortꝭ ipſi⁹ ſilitudinis efficereť ꝑticeps/ſua mēbra ſup terrā oīno in mortē vſqꝫ mortificare voluit. Et vt ei⁹ aīa añ oīa/ꝑfecte īprimis deo iūgereť ꝛ ſociareť/oēs hyemis ꝑturbatiōes ꝛ vitioꝝ oīuꝫ ꝓcellas aſe depulit/vt. ſ. oī doctrine vēto nō circūferreť. Et iō cuꝫ ꝑfectiſſime noſcet: qđ ſit de⁹ ꝛ ꝗlis/ ꝛ quāt⁹/ qs ꝛ fili⁹ ꝛ ꝗlis fili⁹/ ꝛ qs ſpūs ſanct⁹. qm̄ tres/vnuꝫ ſunt. ne temē (vt mlti putabāt) ſupſtitionē a parētib⁹ traditaꝫ/eā ꝯtēpſiſſe videreť/ ꝛ uero ac certo iuditio euāgelicā veritatē ſe cōplexā fuiſſe: Deos gētiliuꝫ maioꝝ ſuoꝝ iprobās/apte dicebat/ipos dei veri hoſtes eē/ac oīno pnitioſos demōes ipioſqꝫ fore/ ꝛ ab oī bonitate ꝓrſus remotos. A quib⁹ certe nēo vnꝗꝫ ꝑter dñꝫ ieſuꝫ xpꝫ gen⁹ hūanuꝫ miſericordiť p ſuū euāgeliuꝫ/tāꝗꝫ a duriſſima ꝛ antiquiſſima ſ͠uitute oēs liberās/ad verā libertatē/ ꝯuocare dignat⁹ fuerat. Cūqꝫ colūba ꝟgo/hec ꝛ his ſimilia ī cōptētu deoꝝ/ ꝛ exaltationē fidey xpiane ardētiſſime ꝓdicaret/Aureliano ꝑncipi hec ꝑquirēti oblata eſt. cui Aurelian⁹ dixit. Quē deū colis colūba? Nullū aliū digniſſime ꝑnceps iquit/niſi ſoluꝫ dñꝫ ieſuꝫ xpꝫ/qui hoieꝫ ad imaginē ſuā ex nihilo creauit/ deditqꝫ nobis/ſuū ſctūm ſpūm/ac nos ꝯfirmauit in ſuā ſctāꝫ catholicā eccl'iaꝫ vt ī optia hmōi religiōe act⁹ nr̄i ꝑſeuerēt. Aurelian⁹ dixit. Nota ne ibi ſunt ꝺcreta rōanoꝝ ꝑncipuꝫ q ueritatē ꝑſuadēt ut relicta ſuꝑflua ſupſtitiōe/xpiani me veꝝ ꝑncipē recognoſcāt/ꝑrioſqꝫ doſ pie adorenť? Pereāt inqt Colūba tales dij/cuꝫ ſint crudeles ꝛ imanes hoium hoſtes/q iugiter amētia ꝛ ſtultitia mortaliuꝫ letāť. ꝛ q eoſ adorēt/turpiſſima morte dānenť. Cōſenti mihi ait Auguſt⁹/veris dijs ſacrificāſ/ꝙ ſi feceriſ filio meo ꝯiūx efficieriſ. Reſpōdit colūba. Cuꝫ dyabol⁹ pꝛ̄ tu⁹/dñꝫ meuꝫ ieſuꝫ xpꝫ tēptaret/dixit ei. Si ꝓcidēs/adoraueris me/hec oīa tibi dabo: ꝛ dñs ad eum. Uade poſt me ſathanas/nō tēptabiſ dñꝫ dūꝫ tuuꝫ: Et ipa ſiľr dico tibi. Nō tēptabiſ ācillā xpi. Tū Auguſt⁹ furore ſuccēſus inqt. Sacrifica dijs/ne turpiť illuſa icēdaris. Rñdit colūba. Pōt mihi dñs me⁹ tollerātiā/vtique ꝑbē/vt oīa libenť ꝑferrā/ꝗ tu minariſ tormēta: Comot⁹ furore Auguſt⁹/recludi eā ī carcerē ꝓcepit/ mādauitqꝫ Baruge iuueni admodū deformi/vt abutereť ea. Quo cū ꝑueniſſꝫ/ ꝛ ꝟgini iniuriā iferre vellet: illa ad eū ait. Ne mihi obſecro moleſt⁹ ſis: ne forte irat⁹ tibi ob hoc de⁹ me⁹/mortē iferat. Cūpunct⁹ his ꝟbis iuuenis/ad eā ꝑtingē recuſauit. Morqꝫ ꝗdā vrſa e cauerna vbi teneba ť iclusa fugiēs/ī carcerē ſeu lacuꝫ vbi co

lumba ꝟgo ſuabat itrogreſſa/i facie virgis itende cepit/expectas qd ſibi iube dignaret. At virgo: Sine inqt illuз illeſuз/vt cuз eo ꝟba ſalutꝭ pferā. Res mira bunda ꝛ miraclo digna. Fera illū oino dimiſit/atqз in ipo lac⁹ igreſſu adeo im mobilis ſubſtitit/vt neo neduз igredi/ſз nec Barge qde inde diſcededi/daret/ facultaſ. Tū columba: Ecce fera xpi dñi mei noie audito/p ꝓptā obedientiā ꝛ honorē ſe deo exhibe oñdit. Tu ꝟo ifelix hō magno te ſceleri obnoxiuз red dit. Xpi igit fidē āplectere/ſin min⁹/fera ꝓtin⁹ deuorabit te. Eueſtigio ille cla/ mauit/dicēs. Qui xpз dei filiuз veꝛ deuз/nō fuerit ꝓfeſſ⁹/ hinc mime diſcedat. Nō.n.eſt ali⁹ de⁹ verus/niſi quē colūba colit ꝛ ꝑdicat. Audiēs hec ipator/ꝑce pit vt colūba cū vrſa igni iponeret. Sз ab africo nube ſupueniēte/ignis ꝓtin⁹ extinct⁹ eſt: ꝛ fera i ſiluas aufugit: Quo facto/auguſt⁹ denuo ꝑcepit ſibi btām ꝟgineз pñtari/cui ꝛ dixit. Que nā ars eſt tua?vꝉ q̄ maleſitia?vt ēt fere ſiluaꝛ te cuз iungāt? Rñdit illa/maleſitia nulla vnq̄ꝫ noui: ſз xpз dñз meuз colo/illūqз ex corde adoro/ꝛ iō miſert⁹ eſt mei. Aurelian⁹ dixit. Tibi ibibebo vt ipз xpm haud noiare p̄ſumaſ: Tū illa. Lupe rapax/oiqз fera imanior/haud vnq̄ꝫ pote ris/tuo iſto ſmone rabido/me/ab hmōi ſnīa pmutare. Aurelian⁹ ergo ira pcit⁹ iuſſit colūbā extra vrbē miliario ꝑmo duci/ꝛ ei⁹ caput āputari. Eoqз deducta/ ſi maioꝛ lr̄is fides vlla p̄ſtāda eſt. Vidēs acreз litorē expediſſe gladiū/flētib⁹ cunctꝭ circūſtātib⁹/ꝓſtāti pectoꝛ/ad Aurelianū dixit. Aſpice vultū meū maloꝛ ꝓſorſ oiuз/vt cū te mō corā ſpōſo accuſauero/meā gl'iā/i tuā ppetuā ignominiā recognoſcaſ. Cūqз decolāda foret oꝛone fuſa/eueſtigio vox dͤ celo audita eſt/di cēs. Veni ſpetioſa mea/veni colūba mea q̄ vtiqз ſimplicitatē colūbe in oī vita tua repſentaſti noie parit ꝛ ope/iō apti ſūt tibi celi/gaudetqз padiſus/collucta tiōib⁹ oib⁹ p te deuictꝭ. Stat qppe dei fili⁹/q̄ tibi coronā meritā iponat/ꝛ angl'i q te ſuſcipiāt/vt pducāt in ciuitatē magnā celeſtē hieruſalē. Intrepido igit vul tu ꝟgo colūba iugulū prebēſ/capitꝭ obtrūcatōe martyrij palmā adepta ē ꝑdie chalēdas ianuarias/in noie ieſu xpi/q eſt bñdict⁹ in ſecula amen. Quo qdē die eius anniuerſaria cum gaudio ꝛ hymnis ſolemniter celebratur.

¶ De ſancta Agnete. virgine ꝛ martyre. capl'um. xcvi.

Agnes illuſtris ꝛ ſctiſſima ꝟguncl'a rōana/Dioclitiāo ꝛ Maximiāo rōanis ipan/ tib⁹/Marcelloqз pōtifice/i cathedra petri p̄ſidēte anno/xз ſalutiſ nr̄e q̄rto/ſupra treceteſſimū/breui vite ſpatio/clariſſimaꝛ ꝟtutuз tpa/pmulta ꝓpleuit. Hec qppe clariſſima ꝟguncu la/qb⁹ ex parentib⁹/aut quo ex genere apud rōanos originē duxerit/apd illu ſtres hiſtoriaꝛ ſcriptoreſ/ꝛ marie a di uo Ambroſio ꝛ ipſo rōano/q ei⁹ hiſto riā elegāti ſtillo ꝓſcripſit/reticet. Ipaꝛ .n. mario oris decore/ꝛ toti⁹ corpis venuſtate emicuiſſe ſcribit: adeo qdē/vt ſe pe ituentiū falleret credulitas: Cui⁹ (vt ita dicā) ſi ifantie ēt ſapiaз atqз ardorē aiaduertē voluerim⁹/eā ꝓfecto pri⁹ ꝓſecratā q̄ꝫ genitā affirmare nō verebimur

Qđ de ipſa ſctā ꝟguncl'a ēt ſcripturā ꝓmemoraſſe haud dubitāduꝫ eſt/qñ di
xit. Hi ſunt q venerūt de calore domꝰ rechab/atqꝫ dñs nr̄ in euāgelio. Ignē in
quit veni mittē in terrā/ꝛ qd volo niſi vt ardeat. Eaꝫ igit̄ diuina ſapia ab ipſo
matris vtero amplexataꝫ oīno fuiſſe nō/dubitamꝰ: ꝛ Abiſach ſunamitꝭ q̄ ſapia
calebat/q̄qꝫ nunq̄ꝫ ſeneſcit/in Agnetꝭ huiꝰ vtiqꝫ requieuit ſinu. Eā obrem vt di
uus refert Ambroſiꝰ. Infantia eiꝰ cōputabat̄ in annis: ſꝫ erat ſenectus mentis
inmēſa/corpore qdeꝫ iuuencl'a/ſꝫ aīo cana/pulchra facie ſꝫ pulchrior fide. Tā
ta.n.ab ipſa pueritia fuit eiꝰ fides/vt crederet īdubitato: ꝙ deꝰ ea q̄ ꝓmiſerat/
potēs foret/ꝛ adimpleret/ꝛ iccirco ſpē ſuā in futuꝝ trāſtulit. Ipſa.n.fides vni
uerſa inuiſibilia eidē/iā iā añ oculos poſuit. ꝛ vniuerſa huiꝰ mūdi deſerēs/cuꝫ
fidutia deo ſe ꝓxiare ꝯſtituit. Itaqꝫ Agneſ cū ad tertiū dcimuꝫ ſue etatꝭ peruenif
ſet ānuꝫ/ꝛ moribꝰ optīe īſtructa foret/qppe q̄(vt p̄miſſuꝫ eſt)illuſtres habēt pa
rētes lr̄iſqꝫ ēt opaꝫ nauaret/die q̄dā dū a ſcholis reuerti ꝯtigiſſꝫ. ob ſummā q̄
ceteris p̄ſtabat forme elegātiā ſic i eiꝰ amorē pfecti filiꝰ exarſiſſe dr̄. vt eā ſibi in
vxorē dari obnixe expoſtularet: Et quo id faciliꝰ aſſeq poſſꝫ/oīa p̄cioſiſſima or
namēta ipximis/diuitias/domoſ/familiaſqꝫ/ꝛ q̄cq̄d viſu pulcherrimū foret/ꝟgi
ni ſe datuꝝ ꝓpromiſit. Que tñ oīa Agnes btīſſima veluti ſtercora recuſauit: aſ
ſerēs ſe eū hr̄e ſpōſuꝫ/cui nēo merito foret p̄ferēdꝰ: ꝙ eiꝰ generoſitas celſior/poſ
ſibilitas fortior: aſpectꝰ pulchrior: amor ſuauior: ꝛ oī gr̄a elegātior hr̄etur. Hec
vbi iuuēis accepit p̄ triſtitia lecto ꝓſternit̄/dein p alta ſuſpiria/amor a medicis
apit̄. Tū Symphroniꝰ vrbiſ pfectꝰ/pr̄ iuuenis: ad ꝟgiſ petitionē/iteꝝ reuoluit̄.
Abnegat Agnes p̄oris ſpōſi federa violare. Audito/āt ꝙ xp̄ianitatꝭ ībuta eſſet
ſacramentꝭ: miſit q̄ eā ſuis ſiſterēt tribunalibꝰ. Et p̄mo q̄dē eā blādis ſmonibꝰ
ꝓuocat. deinde terroribꝰ pulſat: Sꝫ ꝟgo xp̄i/nec blādimentꝭ ſeducit̄/nec terro
ribꝰ ꝯcutit̄: ſꝫ eodē vultu/terrētē ſilr̄ ſic blādientē p̄ſtāti deridebat aīo. Uidēs
aūt Symphroniꝰ p̄fectꝰ puelle ꝯſtātiā/optionē ei obtulit: vt quā mallet accipe
ret. aut cū virginibꝰ dee veſte ſacrificare aut cū meretricibꝰ in lupanari vitā du
ceret infamē. Ad hec Agnes btīſſima. Cū inqt dñi mei ieſu xp̄i virtutē ꝛ potē
tiā noueri/ſecura tuas ꝯtēno minas/indubitato credens/ꝙ neqꝫ tuis idolis ſa
crificē/neqꝫ(cū mecuꝫ ſit cuſtos angelis dñi)malis ſordibꝰ polluar. His dictis
percitꝰ ira iſanꝰ iudex. eā nudā ad lupanar ptrahi iuſſit. At vbi btā virgo ve
ſtibꝰ exuta eſt/ſtatim crine ſoluto/tātā capillis denſitatē eiꝰ diuia gr̄a cōceſſit/
vt meliꝰ illoꝝ fimbrijs/q̄ꝫ veſtibꝰ tecta videret̄. Introgreſſa qdē Agnes turpi
tudis locū/Angelū dñi p̄paratum inuenit. q eā mox tanto lumie pfudit/vt pre
magnitudine ſplēdoris/a nemine ꝯſpici poſſet. Cūqꝫ ibidem in oṙone ſe pro
ſtraſſet. Ecce ante oculos ſtola cādidiſſima oblata eſt. qua illico arrepta/iduit
ſe Agnes. Ueruꝫ cū prefecti filius/exercēde libidinis ſue gr̄a/Lupanar ingreſ
ſus eſſet. Dyabolo p̄focāte/ſtatim extinctus eſt. Quē poſtea q̄ꝫ virgo/precibus
vite reſtituiſſet vehemēſqꝫ ex hoc/a templorum pontificibuſ ſeditio exorta fuiſ
ſet. Aſpaſio vicario/protinus traditur puniēda: Qui vbi cōpromiſum ignē pre
parari iuſſiſſet/Agnetē beatiſſimaꝫ/in medio iactari precepit. Tum Agnes in
medio ignis/expāſis manibus ad dñm orauit/dicēs. Benedico te pr̄ oipotēs:
qꝛ per filium tuum vnigenitum ieſum xp̄m/euaſi minas impiorum hominum/
ꝛ ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Benedicto te pater/p̄dicāde/qui
ēt inter flāmas/intrepidā me ad te venire permittis. Ecce qđ credidi/iā video/

qđ ſperaui/iaȝ teneo/quod ꝯcupiui/manibꝰ iá ꝯplectoꝛ. Te igiť labijs ꝯfiteoꝛ te coꝛde/te totis viſceribꝰ cócupiſco: Ecce ad te venio viuuȝ ⁊ verū dūȝ: q cum dño nr̄o ieſu xp̄o filio tuo/⁊ ſpū ſctō viuiſ ⁊ regnaſ i cūcta ſeculoꝝ ſecula: amē. Uix agnes ꝟgo hec effata ē: cū ignis ita extictꝰ ē: vt ne icēdij quidē tepoꝛ remāſerit. Tūc Aſpaſiꝰ vicariꝰ/populi ſeditionē veritꝰ: mox i guttur ſancte ꝟginis gladiuȝ ifigi p̄cepit: Atqȝ hoc exitu roſeo/ſui p̄tioſi ſanguinis ruboꝛe pfuſa xp̄s eā ſibi ſponſaȝ ⁊ mātyrē ꝯſecrauit. Propť hoc agnes āno tertiodecio etať ſue/duodecio chalēdas februarias/moꝛtē pdidit/⁊ vitā iuenit/qꝛ ſolū vite dilexit auctoꝛeȝ. Hoꝛa itaqȝ qua celos ſctā Agnes penetrauit/tātꝰ terremotꝰ (cū eēt nimia celi ſerenitas) tātiqȝ nimbi ⁊ coꝛruſcatiōeſ/ac tāta fulgura ⁊ tonitrua extitere: vt maxia pars iſani populi expiraret. Sepultaqȝ fuit a parētibꝰ itra vrbeȝ cuȝ maxio oiuȝ fletu/tātoqȝ gemitu quāto vnq̄ȝ antea quiſq̄ȝ a romāis/ pp pietateȝ factitatuȝ fuerit: Dū aūt eiꝰ parētes aſſiduis pnoctatiōibꝰ/ ad ſepulchꝛuȝ ipſiꝰ vigilarēt/poſt octauuȝ ſui martyrij diē/i medio noctis ſilētio/viderūt exēcituȝ ꝟginuȝ/q̄ oēs auro textis cicladibꝰ idute/cuȝ quodā igēti lumine ptrāſibant. Quas iter/viderūt btiſſimā Agneteȝ ſimili veſte fulgētem/⁊ ad eius dexteraȝ Agnuȝ niue cādidioꝛem: Qđ cum vidiſſēt parētes/i magno mētis ſtupoꝛe pꝛotinus icurrerūt. Quibꝰ beatiſſima agnes hillari vultu blādaqȝ voce/ ait. Nolite đ me doꝛmiēte/i ſimilitudinē gētiū ꝯtriſtari nec flere. ymo cōgaudete mecuȝ/ qꝛ moꝛtua minime vt me exiſtimatis ſuȝ: Sȝ ſi me vnq̄ȝ amatis/ ſi vr̄is fui iſtituta monitis/ne mee tāte glīe iuidere videamini. Habeo eīȝ/hic multas vt videre poteſtis matres/ſoꝛoꝛes/affines/ſodales/quas ātea neſciebā/ cuȝ quibus certe vnā ꝟginitatis palmā accepi: Miſeremini foꝛtaſis mei/qꝛ mūdum/p tot tātaqȝ toꝛmēta reliq/ Et ego potius vr̄aȝ ſoꝛteȝ doleo/quoſ adhuc ſeculi cācer/icludit/quos quottidie i acie p̄liantes: nūc ira/nūc auaritia: nūc libido/nūc varioꝝ i cētiua vitioꝝ pertrahunt ad ruinaȝ: Me autē/cuiꝰ exituȝ/ angeloꝝ turba cōmitata ſuȝ/cui ⁊ chꝛiſtꝰ obuiā occurrit/letamini mihi: Grauamini p̄terea vos potius/ꝙ diutius i iſto tabernaculo moꝛtis ſubſiſtitis: quia q̄ȝ diu hic inmoꝛari cōtigerit/peregrinabimini a dño/ Igitur mecuȝ letamini ⁊ iterum ꝯgaudete/quia me tenebꝛe nō compꝛehēdēt vlle/ ymo quia de tenebꝛis ad lucē migrās/iter fidey icipiētis ardoꝛem/cōſumati martyrij accepi coꝛonā. His dicť agnes pertrāſijt: Que quideȝ viſio/ab oībus que viderāt/vbiqȝ diuulgata fuit. Huiꝰ itaqȝ ſctiſſime ꝟginis: quāta fuerint merita/ vel ex hoc marie cōpꝛobať iuditio: ꝙ eiꝰ ope/Cōſtātia cōſtātini auguſti filia alepꝛa curata fuerit: ac qcūqȝ credētes ad eiꝰ tumuluȝ aduenere/ſalui facti ſint/quacūqȝ iſirmitate detēti eſſent. Hāc igiť tā ſancte ꝟgūcule vitā legāt ⁊ imitenť ꝟgines/ vidue/mōachi/ ſacerdotes/ ceteriqȝ fideleſ oēſ: Que ſic i xp̄o i celis optīe viuit: ſic ⁊ i hoīuȝ victura/p monimēta/eſt. Breuis vite ſpatiū/eterna memoria cōpenſabit.

¶ De ſancta Emerentiana virgine ⁊ martyre. cap. xcvii.

EMerentianam autem virginem martyremqȝ Romanam: pꝛedicte beatiſſime Agnetis collectaneā: poſt triduuȝ/a paſſiōe ipſius virginis agnetis/ab ipſijs lapidatam fuiſſe/martyrijqȝ coꝛonā ꝓmeruiſſe traditū ē. Cuius vero generis/aut quoꝝ parētū duxerit oꝛiginē/i certū habemꝰ. Eā tn̄ ex generoſo claroqȝ romāoꝝ ſanguie ꝓcreatā: digne credideri/duȝ eiꝰ iſignē pietateȝ ituear in nobiliſſimā Agnē/atqȝ fidey ardoꝛē i deū:

Hec etēi3 p̄ter nobilitatꝫ ⁊ ꝟginitatꝫ īſignia/cu3 nec du3 xpiana ſed cathecumi na tātu3 haberet: et ei⁹ actib⁹/vnicu3 tm̄/ſed laudatiſſimu3 refferam/ad ipſius oēm vita3 cognoſcēdā/eiq3 claritate3 meritā īpendēda3: ſat erit. Pōpa ſane fu nebri/Agnetꝫ parētes(romano more(ipſi⁹ ſacratiſſimu3 corp⁹ ſepelliebāt:maxi ma ſuoꝝ parētu3/affiniūq3/ac ceteroꝝ amicoꝝ multitudie ſubſequēte/ quum ſe plurimi gentiliu3 ob xpianoꝝ odiu3 inimicitiāq3/i eos non alit/q̄3 īfenſiſſimos reypu.romāe inimicos irrūpētes/i mediu3 dediſſent:⁊ īſolēti audatia/i ipſos parētes alioſq3 ſāctas exequias honeſtātes/cōuicia/⁊ īproperia multa/atq3 la pides iacerēt:eos ob hoc ab offitio funeris pturbare ꝓcurātes. Qđ quu3 iter lugētes Emerētiana ꝟgo ꝯſiſteret/illico vrgēte pietate comota: triſtis nimiu3 oblita ſexus/honeſtatiſq3/ac lugubriu3 veſtimētoꝝ quib⁹ obtecta erat/ pati nō potuit.qnymo repēte/mediā inter turba3/⁊ diſſonos īperite multitudinis cla mores/īpetuoſa prorupit/⁊ eā p̄ſtāti aīo/atq3 fidey ardore/necnō ⁊ audaci vul tu/facieq3 torua/minitari cepit.ꝙ fideles chriſticolas ab offitio pietatꝫ tā īfēſe pturbare aniterent. Eapp/inſan⁹ ipſe populus/mox ꝯtra ea3 tāq̄3 i deteſtabile genus tumultuoſo īpetu īſurgens/diſſonis clamorib⁹/ꝯclamare cepit dicens: Quare hoc peſſimū gen⁹ nō vrbe oīno propellit:aut fluctib⁹ precipitet:aut cer te lapidib⁹ obruat? Atq3 furore3 ſuu3 in ipſa3 ꝯuertentes oē3 lapidib⁹ ea3 in ſequi ceperūt. At ipſa apud ſepulchru3 btiſſime agnetꝫ i terra3 poplitib⁹ fixis/ ⁊ oculis i celu3 erectis iter ipſos populi clamoroſos tumult⁹ atq3 inumerās lapidātiu3 pcuſſiones ⁊ vulnera/iuicta3 vſq3 ad morte3 tenuit paciētia3: Dice bat autē ſe minora ſuſtinere q̄3 meruiſſ3 tormēta: Unde haud dubiū ē Emerē tiana3 ꝟgine3 hanc ſuo i ſanguie fuiſſe baptizatā:qm̄ pro iuſticie defenſione du3 ꝯfiteret dn̄3 morte3 ꝯſtātiſſime pertuliſſe viſa ē. Eadem qppe hora qua emerētiana ꝟgo pro chriſto obcubuit maxie coruſcatiōes tonitrua ac fulgura fuer̄ ob qđ ⁊ maximā ml'titudinē perijſſe tradūt:Uñ ob hoc factū fuiſſe dicit: vt deiceps null⁹ gentiliū ſepulchris ſctōꝝ aliq̄s penit⁹ iniurias īferre pſūpſe rit. Parentes ꝟo Agnetꝫ nocte cū ſacerdotib⁹ venientes hui⁹ ſāte ꝟginis Eme rentiane reuerent' corp⁹ rapientes cū hymnis illđ i ꝯfinio Ageli ſācte Agnetis deportarūt atq3 ibide3 aromatib⁹ ōlibutū ſepellierūt.decio chalendas febrna rias.Quo qde3 die ei⁹ āniuerſalis ſolemnitas celebris apud xpianos habet.

¶ De ſancta Eulalia virgine ⁊ martyre.cap. cxviii.

EUlaliā ꝟginē ſil'r natōe hi ſpanā/maximiāi p̄ncipiſ ac mācelli pape euo hoc ē ter tio ⁊ trecenteſſimo a natali xpiāo āno:apđ barchinonā vl' vt alijs placz emeritā hyſpāiaꝝ vrbē/tio ſup decimū vite ſue āno/glorioſiſſimū pro dn̄o ptuliſſe ferrūt mātyriū: Hec aūt/ qb⁹ parētibus/aut quo ex genē/ſiue no bili/ſiue ignobili ortū/ōdurēit/ignotū habet. Fuiſſe tñ feruētiſſime fidei ꝯſtat ꝙ nō ſolum diuitias/ſed ⁊ ſe ipa3 dn̄o ab ipa pueītia obtuliſſe viſa ē. Quippe

q̃ ꝯtra dyaboli tergiuerſationē/neq̃q̃ pellē ꝓ pelle/ſꝫ ꝛ carnē/ꝛ oſſa/atqꝫ ipſam ſuā aīaꝫ cū aliiſ/nōnullꝭ ꝟginib⁹ xpo ꝯſecrauit. Cui⁹ qdē vita/nos/ꝛ ex⁹/ꝛ elogo pōt ad maioꝛa pducere plane ſe ipaꝫ imaculatā hoſtiā viuā do placētē obtulit. Se ipaꝫ iq̨ nō ſua tātū: Eqdē ꝟgūcula hec a ſpū ſctō edocta/nouerat/xpm dñꝫ nrꝫ pluria ꝓ ſalute ſua ptuliſſe toꝛmēta/vñ ēt cū optie noſſꝫ/ regnū celoꝝ/ nō poſſe ſine variis tēptatiōib⁹ adipiſci: vt ſcriptū ē: Oꝫ nos p mltas tribulatiōes itroire i regnū dei: Et ipa ꝯſtituit/ diuerſa tēptationū ꝛ toꝛmētoꝝ genēa/ atq̨ ipaꝫ crudeliſſimā moꝛtē lubēti aīo ppeti: p q̃ ſibi celeſtis ianua tādē aperiref: A diuo ergo pſbytero donato edocta Eulalia/ ꝛ ad mārtyriuꝫ ꝓ xpi amore aīata: tertiū ſupꝛa dcimuꝫ iā ānuꝫ agēs/datiāo pſide dtinef: ad execrādaq̨ deoꝝ ymo poci⁹ demōioꝝ ſacrificia ꝯpellif. Cūq̨ puellula ꝯſtāti aīo ſoli deo ꝟo/ſacra fere ſe dicēt. ꝛ xpꝫ ſuuꝫ eē ſpōſuꝫ aſſereret: nodoſis pꝛio fuſtib⁹ ex arboꝛe cū ſtirpib⁹ dcerptis/expoliatā/duriſſie cedif. Deide ipſi⁹ mamillaꝝ papillule/cādēti oleo pfūdunf. Poſtmodū i calcis viue acceruuꝫ imergif: Atq̨ cū hec oīa ꝯſtātiſſie ſupaſſꝫ: Olla plūbo liqfacto datiāi iuſſu iteꝝ replef: Ipſaq̨ ſup ferreo lecto nuda extēdif: vt ſi diis ſupplex imolare abnueret/ipſo ꝯfeſti pfunderef plūbo. Que duꝫ thyrſi mārtyris paſſionē ꝯmemoꝛaret/ad xpmq̨ ōōnes fudiſſꝫ: ifūdētiuꝫ/man⁹ ꝓtin⁹ exuſſit plūbū: ꝟgini ꝟo tepiduꝫ extitit. Quā obrē datian⁹/eā ꝟgis ab itegro acerbiſſie cedi/ minutiſq̨ teſtulaꝝ fragmētꝭ/illi⁹ plagas ꝯfricari pcepit. Tunc ſctā ꝟgo eulalia iter tot varios ict⁹/diuerſaq̨ ſuplicia ꝛ ꝓcelloſos ipet⁹/i cruciatuuꝫ pꝛelio ꝯſtituta/preſtātiſſio pectoꝛe tāq̨ celeſtis armiger/i tot tātiſq̨ cruciatib⁹ potēs glꝛiabaf. Atq̨ cuꝫ paulo aplo diceba t. Libētiſſie eqdē i iſtiſ gloꝛiaboꝛ toꝛmētꝭ/vt ibabitet i me ꝟtuſ dñi mei ieſu xpi: Propꝛ qd/o dyre crudeliſſieq̨ tyrāne/nūc mihi libet glꝛiari/ i iſtis tuis tātis cruciatib⁹ et cānificatiōib⁹ icēdiis āguſtiis atq̨ pſecutiōib⁹ ob amoꝛeꝫ dñi mei ieſu xpi: Cumq̨ hec ꝛ ſimilia dixiſſꝫ Eulalia ꝟgo: atq̨ i huiuſmōi ſupplitiis imobilis redderef ac xpm ꝓ hoīs ſalute aptiſſimis ratiōib⁹ paſſuꝫ cōpꝛobaret: deoſq̨ gētiuꝫ nō modo ꝯfunderet ſꝫ ēt aſpnaref. pꝛeſeſ denuo ei⁹ genua cādelis accēſis exuri mādauit. Inde ſynapi aceto liquefactuꝫ ei⁹ naribus īfundi/necnō ꝛ calceꝫ oliuo pmixtuꝫ/ſup ipſi⁹ vulnera aſpgi: ſicq̨ eā i caminuꝫ igne ſuccēſuꝫ/imitti mādauit. In quo diu pſalēs/i flamaꝝ medio illeſa pmaneret. Educta deinde de igne/Ad ipſi⁹ maximā ꝯfuſionē/nuda/decaluataq̨/ p totā ciuitatē ab atrociſſimo datiāo/ꝟgo adoleſcētula iuſſa ē circunduci: Tunc eulalia apiēs os ſuuꝫ/ꝯſtancti pectoꝛe/dixit. Ille caret munere/q carere vult certamine: ꝛ qui tela foꝛmidat/aduerſi certamis. nūq̨ merebif ſoꝛtiri nomē victoris. Iccirco auſcultate tyrūculā/vos qui aſtatis. Quia iacētis animi ē foꝛmidoloſa timere/ſcitote quoq̨ q/amatoꝛib⁹ plioꝝ/oꝛnamēta/ ſūt vulnera ſua. Cūq̨ hec ꝛ ꝯſimilia eulalia diuo afflata ſpū/colloqueref ad populū documētoꝝ mōimēta: eueſtigio ex vrbē pducta/ꝛ decollata/ſctūꝫ do reddidit ſpm. Cui⁹ plane ꝯſtātia mlti ad mārtyriuꝫ vltro acceſſerūt. Quos iter/iulia ꝟgo ipſi⁹ Eulalie ſodalis amātiſſima/comeſq̨ idiuidua/eadeꝫ die paſſa ē. Duꝫ ꝟo decollata fuiſſꝫ Eulalia: mox ex ei⁹ oꝛe colūbe ſpecies exiit/ꝛ ad celos cūctis vidētib⁹ pꝛotin⁹ euolauit: Coꝛp⁹ cui⁹ i ipſa eadeꝫ ciuitate donat⁹ fāct⁹ pꝛeſbyter/oī cuꝫ reuerētia atq̨ honoꝛe ſepelliuit/quarto id⁹ decēbꝛes. Quo quidē die/eius natalitius dies/celebꝛis apud hiſpanos habef/ꝛ vrbis tutrix habita eſt.

¶ De ſancta leocadia hiſpalēſi virgine ⁊ martyre. cap.xcix.

LEocadia ꝟgo ſimilit̄ hiſpalēſis ex nobiliſſia vetuſtaq̄ʒ Tolletana vrbe oꝛiūda/⁊ ipſa eodē Euo/ſicut Eulalia/ ſua ardētiſſia fide atq̄ʒ iſigni ꝟtute de ſe tēpoꝛaneis atq̄ʒ poſteris letuʒ ſpectaculū ꝓbuit: ⁊ ipſa ꝑpulchꝛū fideꝝ/⁊ ꝯſtātie teſtimōiū reliqd ꝑhemne/ob qđ/vt i ꝑpetuuʒ vſq̄ʒ/ei⁹ ſctitatꝭ fulgidū nomē ꝓcipua coꝛruſcatione ꝯueniat/aliq̄/licet pauca/hic memoꝛie gr̄a iferre dignū duxim⁹: Nā cuʒ ꝑdicaret̄ atq̄ʒ ꝯſiſteret̄ ſe xp̄ianiſſimā foꝛe a ſacrilego ꝑſide Datiāo ſimilit̄ ēa i vrbe ꝯꝑrehēſa/mox in teterrimū carcerē/ꝓiecta ⁊ truſa ē. Ubi cū dira eiuſdē carceris cuſtodia/diu macerata fuiſſʒ: Et ipſa tādē/cuʒ audiſſʒ/duroſ ac grauiſſios/imaneſq̄ʒ btē eulalie ꝟginis/ac reliquoꝝ martyꝝ cruciat⁹ ⁊ toꝛmēta/genib⁹ i terrā poſitꝭ/i oꝛatiōe ꝑ ſiſtēs/ſic ipolutuʒ xp̄o reddidit ſpirituʒ: quito. vʒ id⁹ dcēbꝛes. quo⁹ quidē die/ ei⁹ āniuerſaria a fidelib⁹ ſolēniter celebꝛant̄. vt pote q̄ꝛ itegrā deo eiuſq̄ʒ filio dn̄o nr̄o ieſu xp̄o ſuauit fidē/cui⁹ ⁊ nos fide/⁊ charitatꝭ ꝑſeuerātia optam⁹ participes eſſe.

¶ De ſancta Juſtina patauina virgine ⁊ martyre. cap .c.

IUſtina ꝟgo nō ſoluʒ noie/ ſʒ vt diu⁹ plato ſcripſit/ ab rei effectu ſic appellata/ natiōe italica/ex patauia inſigni vetuſtiſſiaq̄ʒ āthenoꝛiſ vrbe/haud ꝓcul/a radicib⁹ alpiū ꝯſtituta originē ducēs/ Diocletiāo ⁊ mariano ꝓncipib⁹ romāis ipātib⁹. Marcelloq̄ʒ pōtifice i cathedra petri ꝑſidēte/circha ānū ſalutꝭ nr̄e octauuʒ/ ſupꝛa trecenteſimū: apud eandem oꝛtus ſui vrbem//martyriū ꝑ xp̄o ꝑferrēs/ illuſtrioꝛē ſui generis reddidit vrbē: Hec eſto/ignoꝛēt̄

noia a qb⁹ ꝓgreſſa fuēit parētuʒ nec ex q̄ fuerit eiuſdē vrbiſ familia/i dies nr̄oſ venerit/ſatꝭ ad ei⁹ nobilitatꝭ laudē/ē nouiſſe eā/ xp̄ianoꝝ tū potētiſſimoꝝ parētū fuiſſe filiā: Que iter generoſas ſui ſeculi femiās/⁊ ꝓclara idole/ſpectataq̄ʒ eruditiōe/atq̄ʒ ſctiſſima fama effulſit pꝛeclariſſima: i cui⁹ plane mēte/⁊ ſacre religiōis iſtātiā/ac ſobꝛiū ſapie culmē xp̄s ſibi dignuʒ collocauit domiciliuʒ/vere vtiq̄ʒ dignū: i quo xp̄s ꝺlegerit tēplū: Erat etēiʒ tot/tātiſq̄ʒ meritꝭ oꝛnata/oꝛonib⁹/ieiunijſ/ac puritate referta/vt oī lapide ꝓcioſo/lucidioꝛ appareret. Juſtitieq̄ʒ adeo cultrix iſignis vt merito eidē iuſtie nomē diuinit⁹ inditiuʒ fuiſſe ꝯſtari videret̄. Inerat ei qdē/ſingularuʒ reꝝ/⁊ perſonaruʒ quedā equiſſima diſtributio/ Sciebat quid deo ipꝛimis/quid ſctis/⁊ coequalib⁹ reddere deberet: quid pꝛoximo ꝯpeteret: qd ve deniq̄ʒ oib⁹ ꝯgrueret. Nouerat nāq̄ʒ/Juſtuʒ eē deum colere/⁊ diligere ex toto coꝛde/⁊ ex tota aīa/⁊ ex tota ꝟtute. Sctōs deide ⁊ coeq̄les/honoꝛare/ſupbū nō eē/ſʒ magis hūilē ⁊ mitē/ꝓximos tāq̄ʒ ſe diligē/ inimicoſ odio nō ꝑſequi/ymo pp deū amare. Subiectā ſe eſſe maioꝛib⁹/ac ēt etate ꝓ cedentibus/Et vt omnē iuſtitiaʒ ipleſſe videretur atq̄ʒ pꝛoteſtaretur/ ea omnia tanq̄ʒ obſequia deifica pꝛo virili ſua adimpleuit. Didicerat nēpe a paulo dictū de xp̄o fuiſſe. Ipſe ē nob a ꝺo iuſtitia/⁊ iuſtificatio/⁊ ſctificatio/⁊ redēptio atq̄ʒ

par/ꝛ dilectio. Jmpabat igit̃ tũc vniuerſo oꝛbi ſeuiſſim⁹/ diuꝫ maximian⁹ ceſar ꝛ auguſt⁹. Qui quũ apd̃ patauiuꝫ moꝛas traheret iuſſit ſibi i cãpo mãtio(q nũc vt reoꝛ vallis cãp⁹ appellat̃)tribunal ꝑparari. vt illic d̃i ſctõs apd̃ iouis mari tẽplũ iterficeret/ſi ſacrificare abnuerẽt. Hic btiſſima tũc iuſtina/quũ d̃ ſuo vite liãd pdio ad viſitãdos dei famulos ꝓperaret/ a militib⁹ rẽpẽte ꝯpꝛehẽſa ſacri lego tyrãno pꝛeſẽtat̃. Quã ita agreſſus ẽ ipatoꝛ. Nomẽ tuũ:tuãqꝫ ꝯditiõeꝫ mi hi/o bõa puella oꝛo vt idices. Cui illa hillari vultu. xpiana iqt ſuꝫ/iuſtiaqꝫ vo coꝛ. Ad quã maxian⁹. An neſcis xpiãos oẽs ipie agec̃/pie ñ collere deos imoꝛ tales:ymo tam mãifeſtas eoꝛuꝫ ꝟtutes ꝓterue ꝯtẽnere/ legeſqꝫ patrias trãſ gredẽ:q̃s d̃ꝫ vnũquẽqꝫ ſub romão ipio ꝯſtitutũ/ita ad vnguẽ obſuare/ vt res nouas temeraria ꝑſũptiõe ſcrutari nõ videat̃: Preſerti cũ alegib⁹ capitalis pe na aduerſus eos d̃cernat̃:q ſm leges ꝛ ꝯſuetudies p̃rie/imoꝛtales d̃os nõ ve nerãt̃: Ad quẽ Juſtia/ Miroꝛ pꝛudẽtiã tuã/quũ claꝝ qd ꝛ vtile facin⁹ ꝑdictiõe iſtoꝝ tuoꝝ deoꝝ factũ vnq̃ꝫ fuiſſe ꝓditũ ſit ꝛ ſepenũero (vt ex hiſtoꝛijs colligẽ potes)ipſos egrotãtib⁹ ſalutẽ ꝛ vitã tãq̃ꝫ dij crediti ꝓmiſiſſe ꝓditũ ẽ/qui poſt modũ ex euẽtu ꝛ moꝛte lãguẽtiuꝫ/nõ dij ſꝫ demões peſſimi ꝓditi ſũt: Unde ꝛ ab oipotẽte d̃o iã cũ tẽplis ꝛ ſuis ſimulachꝛis oino deijci cepti ſũt. Obſecro p deuꝫ meũ/dic mihi/vbi nã ẽ/iã oꝛaculuꝫ delphicuꝫ:qd̃ magna dudũ ueneratio ne/a maioꝛib⁹ tuis grecisqꝫ hoĩnib⁹ collebat̃: Ubi illa Jouis effigies magna: quã/dec⁹ uniuerſe gretie fuiſſe dicunt:q̃ diuinit⁹ fulmie iecto cõflagrata fuit: Sicqꝫ capitolio ioue:qñ iã q̃drigẽtis ãnis/una cũ ueſte tẽplũ phibet̃ exuſtũ: Et quomõ eos adoꝛare me iubes/ut me adiuuẽt/ q ſibi ipſis ꝓdeſſe haud po tuerũt/nec ſe/a picul' d̃ẽfẽſare ualuerũt: Uos ãt his d̃ceptiõib⁹ irrretiti/creatoꝛe relicto/creaturas falſo colit̃. Tu ãt ſi veri creatoꝛis iuiſibiles ꝟtutes ꝯſideraref qb⁹ oĩa replet/oĩbuſqꝫ adeſt. oĩa gubernat ꝛ ꝯtinet/ipiſſĩas ꝛ turpiſſĩas vtiqꝫ fabulas ꝓhiceres/ꝛ ad ipꝫ veꝝ ꝛ viuũ deũ te ꝯuerteres/ꝙ ſi de eo pio aĩo/ac re cta ſẽtẽtia ſẽtires. vt nõ i ſimulachris/aut alia iani mãtia/ipꝫ honoꝛãdũ adoꝛã dũ ve eẽ mime putães/atqꝫ rectã xpi fidẽ ꝛ ꝟtutẽ ãplecxari velles/haud dubito qn te ad ſuã ſimilitudieꝫ quãtũ homini poſſibile ẽ/ꝓtin⁹ adducẽt. Ad hec ma ximian⁹. Quid ꝟboꝝ ꝓlixitate mea iqt reffellis dicta: Acced̃ ꝛ Joui magno d̃o ſacrifica/vt tue q̃ as ꝯſulere iuuẽtuti: Rñdit illa: Dixi iã tibi xpianã me eẽ:me qꝫ illi ſacrificiũ offero/q dixit:Ego ſuꝫ via ꝟitas ꝛ vita/q credit i me/nõ moꝛief i eternuꝫ hui⁹ vera ꝓmiſſio apd̃ me icõcuſſa tenet̃: ꝛ null⁹ vnq̃ꝫ ipaꝫ ꝑfirã ſen tẽtiã/ab ei⁹ amoꝛe poterit reuocare. Sꝫ ſi q̃ tibi ſũt exq̃ſita toꝛmẽta/i xpi ãcilla exercẽ feſtia. Quid moꝛaris: Cupio eteni ad eũ trãſmigrare/q me ab ipis cuna bulis ſibi ꝯſecrare dignat⁹ ẽ. Ait maximian⁹: Niſi ſacrificiũ ioui magno obtu leris gladio te punitã reddã. Tũ Juſtina:O mẽtiſ iops/obſecro audi/ꝛ ad te aliquãtuluꝫ reuertere:quia dij quos me adoꝛare ſuades/nõ dij ſꝫ demões ipij ꝛ deceptoꝛes ſunt. ꝑſci eiꝫ ſapiẽtes ſeculi/qui ſe oĩa ſcire iactitabãt/quũ deũ co gnouiſſẽt nõ vt deuꝫ gloꝛificauerũt/aut gr̃as egerũt/ſicut nr̃ apoſtol⁹ ait:ſꝫ ob tenebꝛatũ ẽ ipꝛudẽſ coꝛ eoꝝ/dicẽtes ſe eẽ ſapiẽtes/ſtulti iuẽti/creaturas/nõ crea toꝛẽ collẽtes/atqꝫ alios id ipm̃ facere docẽtes/vniuerſuꝫ gen⁹ hũanũ ꝯtamina uerũt. Ago ego itaqꝫ ipſi d̃o meo gr̃as/q me ſuaꝫ hoſtiã accipe/ꝛ i ãcillaꝝ ſua rum numero me aſcribere dignatur:oĩa toꝛmentoꝛuꝫ genera/parata ſuꝫ pferre/ Cuꝫ eiꝫ ccertamẽ hoc foꝛmidẽ/qñ ipe dñs me⁹ ieſus xps ꝓ hũano genẽ ſuũ ef-

Ab iſto vi/taliano magnifica vi/telianoruꝫ mediolanẽ ſiũ oꝛiginẽ ꝛ nomẽ accepit.

fudit ſanguinē. Nā deuotiōis marie ē/ maria ſuſtinē: atq₃ igētis ꝟtutꝭ ē/ igen
tia ſupare. Si d̄o meo ⁊ ieſu xp̄o q ꝓ me pati nō ē ōdignat⁹ placuerit/ me ꝓ ei⁹
amore mori/ etſi ex ip̄i⁹ pēdet arbitrio vt moriar: age vt lubet. poteſtatꝭ eim ē e/
mēdare: ꝯditiōis āt ſubiacere. Regis ē onus iponē/ ⁊ militꝭ ſuſtinere. His au/
ditis/ iuſſit ipator btā₃ ꝟginē gladio extigui. Cu₃ āt ſpiculator/ Juſtine lateri
gladiu₃ īfixiſſ₃. p vnā ferme horā eleuatꝭ i celu₃ oculiſ/ vniuerſis aſtātib⁹ i hūc
modu₃ ad dn̄₃ orauit. Suſcipe dn̄e ieſu xp̄e aīa₃ meā/ q2 te ſolū dilexi/ ⁊ te cō/
cupiui/ ⁊ icci rco tui iuris eē ōſidero ⁊ gliſco: ⁊ cu₃ nullū p̄ter te amatorē q̄ſiue
ri₃/ ita fac/ vt ad te ſolu₃ pueniā: Poſt hec cu₃ ſe crucis vexillo ꝯſignaſſ₃/ btiſſi
mu₃ d̄o emiſit ſpiritū. Quā xp̄iani ardore fidei ō medio aufferētes/ ei⁹ venera
bile corpuſculū aromatib⁹ ꝯditū/ nō lōge ab eodē loco ſepellierūt. Cui⁹ plane
ꝟtutu₃ mōumēta/ tot ⁊ tāta extitere. vt ipſa₃ ſuā patauinā vrbē/ ⁊ ꝟtute/ glīa/ ⁊
āplitudīe illuſtrata ⁊ aucta/ reliquerit. Eqdē huic ipſa ſua ciuitas liqdo ꝯſtat
plus ōbere/ q̄ eam ⁊ ſanctitate/ ⁊ vite morib⁹ ornauit: q̄₃ Anthenori troyano/ q
eā ꝯdidiſſe hiſtorie tradūt. Ipſa edepol/ ſibi ſine iniuria illō Ceſareanū vēdica
re pōt. v₃ veni/ vidi. ⁊ vici. Ad vos o ciueſ mei/ vtiq₃/ veni: vt patrōa p̄ſi₃ vidi: vt
vrbē miraculiſ ⁊ ꝟtutib⁹ pornē: vici: vt vos odiētes affligēteſq₃ diſcipē. Ego i
quā ſu₃ iuſtia patauino₂ matꝭ/ vrbiſq₃ toti⁹ tutrix. Ergo meas/ q̄ſo erigite ſta/
tuas/ ⁊ tales qdē: q̄ oēs cedē dicantꝭ. Exiſtimātes poſtmodū patauini nō mo/
dicu₃ ſibi poſteriſq₃ ſuis afferre glīe/ q̄ penes ſe alta/ paſſaq₃ iuſtia ſit. quā ex
euidētiſſimis ꝓdigijs ⁊ ſignis ſctiſſimā arbitrabātꝭ. Ne igratitudis vitio no/
tarent/ aut ei⁹ mēoria diluerentꝭ/ iouis tpl̄₃/ igēs ⁊ pre ceteriſ vrbis illi⁹ mirabile
eide₃ ōdicauē noiq₃ ꝯſecrauē ſuo ipſi⁹ āt ſctiſſie relige ea i baſilica ſeu tēplo/
digno nūc ſruātꝭ/ honore. Illāq₃ nō modo religioſiſſimi/ ſcti bn̄dicti mōachi ni/
gri loci illi⁹ icole ſ₃ ⁊ vniuerſa patauia ciuitas/ tāq₃ peculiarē patronā ⁊ domi
natricē/ amplectūtꝭ/ venerātꝭ/ ⁊ colunt. veluti de vrbe ipſa/ deq₃ ciuib⁹ oib⁹ bene
meritā: cui⁹ ſacratiſſimu₃ nomē/ p tot religioſiſſima mōaſteria / i vniuerſa ꝓpe
italia/ ac ēt ex/ celebratꝭ.

¶ De alia ſctā iuſtina ātiochēa ꝟgine ⁊ mā. cap. c i

Juſtina antiochena ei⁹ no/ mis ſecūda/ ꝟgo ⁊ martyr. ⁊ ipſa eadē piculoſiſſima p ſecutiōe diocliciana/ ſua in vrbe ab eutelio nocēte iudice/ inocēter vna cū Cypriāo pōtifice ⁊ doctore pro xp̄o occiſa/ aulā celeſtis regni ppetuo i trauit victura triūpho. Hec etei₃ Eudusij optimi ciuiſ atq₃ laudāde vite vi ri/ l₃ gētilis filia fuit/ q̄ i oī vita ſua ſēp patefecit/ virili quodā robore gn̄oſu₃/ i ſe eē aīu₃/ q̄ ⁊ ſua i adoleſcētia/ viā xp̄ia ne religiōis vna cu₃ gēitore ſuo atq₃ fa milia a diacono quodā noīe p̄lio audiētes/ ab optato ſctō ep̄o i xp̄i noīe bapti ₃ati ſūt. Juſtīa āt/ vti p̄ceteris adoleſcētulꝭ formoſitate oris ⁊ corpis venuſtate hēbatꝭ iſigniſ/ ſic baptizata xp̄oq₃ ꝯſecrata iclite pudicitie ⁊ ſctīmōie ſpecimē re putebatꝭ a xp̄ianis/ nec aliud p̄ter xp̄m/ ⁊ eccleſiā ſtudio curabat precipuo. q̄₃ vt

deo optio eiuſq́ filio dño nr̄o ieſu xp̄o/quē tota veneratiōe colebat/obſeq poſ- ſet/ꝛ ei⁹ ꝓmereri gratiā. Sane/quū ob hoc iuſtina plurimū frequētaret eccle- ſiā/ꝛ ei⁹ ſpecioſitas/a cūctis admiraret. Agladi⁹ qdā ſcholaſticus ipius pul- chritudiſ capt⁹/i ei⁹ amore exardeſcere cepit/atq́ eā ipeſe/nūc oculis/geſtibuſ/ facetijs/nūc ꝓmiſſioib⁹/atq́ munerib⁹/nūc p̄cib⁹ ꝛ blāditijs ſollicitabat. ſi for te poſſet obtinere/qd̄ ardēter optabat: ſ₃/oia fruſtra/caſtiſſima ꝟgo/ſoli xp̄o di cata/ꝛ iā ꝯſecrata/amātis cūcta ſinebat i auras Qui du₃ ceptis iſiſteret/aduer teretq́/apto cale/ſibi ꝟirgiſ cōſtātia/viā preripi/ad demōes ꝟtit ingeniū: vnde amore ſuadēte/dolū cogitare cepit inauditū: Et rat⁹ Cyprianū magū ſuis i cā- tationib⁹/votis ſuis plurimū poſſe ꝯferre: Illu₃ adiuit. Illiq́ āpliſſima dona ꝯpromiſit/ ſi cum demonibus opareť. vt Juſtinā i ſuā poſſ₃ deducē ſentētiā: Cyprian⁹ āt demonib⁹ iuocať/cepit agere/vt ꝟginē xp̄i ſibi adducerēt. Qui plu ries ad ꝟginē veniētes/nihil ſue deceptiōes valuere/ymo xp̄i ſigno turpiter re- pulſi/ifecto negotio receſere. Cyprian⁹ aūt magus cū illoꝝ ꝟtutē aduerſus vir ginē haud quaq́ valuiſſe cerneret. ad demonē dixit. Dic mihi quēadmodum a ꝟgie xp̄iana ſupati eſtis: Qd̄ vbi ꝟtute₃ xp̄i pſpicue itellexiſſet/ ꝯtēptis reb⁹ magicis/eaꝝq́ libris exuſtis/illico ad antimū vrbiſ ep̄m ſupplex humiliſq́ cō ceſſit/ eiuſq́ pedib⁹ cū lachrymis ꝓſtrat⁹/expoſtulauit/ſe xp̄ianū fieri. At ſan- ct⁹ pōtifex grās agēs deo/ Illu₃ p̄mo monuit/ ip₃ oportere ab idolis ꝛ ab oib⁹ voluptātib⁹ p̄ſtinis totis p̄cordijs recedē qb⁹radicit⁹āputať/bona poſſēt/ꝛ re ligioſa ſuo pectori ſeminari: Hoc ē/o₃ te fili ante oia vnū deu₃ credē/ipm̄q́ ti- mere: illū quoq́ credē/ꝙ cūcta fabricauerit. ide/ eē vnū ſcripture corp⁹/ qd̄ lex ꝛ ꝓphete vocať. deide credē ieſu₃ xp̄₃ dī filiū eē/ p quē dn̄s cūcta fecerit/ ꝛ ſine quo nihil ē factu₃/Ac demū eē ſpm̄ ſctū₃ q cūcta q̄ de⁹ fecit/p ſmonē aiat. ꝛ cō firmat vnū eē baptiſmū quo hōies regenerāť i dō. Cūq́ ātim⁹ ep̄us Cyprianū viꝝ doctiſſimū ſacro fōte cu₃ gaudio purificatū dō redidiſſet: mox a ſpū ſctō e doct⁹/cognouit xp̄₃ dī filiu₃/ab initio fuiſſe ip̄rimis verā ſapiētiā/ſpiritū/luce₃: viā: ꝟtutē: brachiū: fortitudinē: ꝟitatē: panē: vinu₃: vitā: oſtiū: paſtorem: ꝛ alia mlťa: q̄ pp hoieſ ſūt: vt oēs i illo viuāt. His igiť doctris iſtitut⁹ cypan⁹/ñ mo do doctria/ſ₃ ꝛ morib⁹ pluſq́ credi poſſit adō exercuit/ vt breui ēt miraculoꝝ glia p̄clarus euadēt. Nō mlťo āt tp̄e poſt fact⁹ ep̄us/ꝛ ip̄e ſāctā iuſtinā ꝟgi- nu₃ matrē iſtituēs/ſacro velāine ꝯſecrauit. Armat⁹ itaq́ fidō/grāmq́ xp̄i ꝯſecu tus cypan⁹/pluria ad hedificationē eccleſie/ ꝯpoſuit libroꝝ volumia. Juſtina aūt dñi ſeruitio taliter mācipata/charitaſ xp̄i mox eā fecit humilē corde pietať/ diuitē vero opib⁹ bñdictiōis. Talis nāq́ eueſtigio de ſāctis fidey ſue diuitijſ fama ꝓceſſit. vt ēt ad lōginquo poſitos penetraret. Segregauit ei₃ ſe i oibuſ/ ꝛ vtero cognatiōis/ꝛ terre ſue: nō regione qdē/ſ₃ ſpiritu bone volūtať: ꝛ d terre nis ſuis opib⁹ maris/fidele₃ ſibi cōſtituit icceleſtibus earum participē. Unde plurimi ipenſius admirabanť/gratiā que ei data erat/a dño: verū vt magis ma giſq́ i ea magnificaretur chriſtus haud multo poſt/eam dñs i laboribus ho- minū vna cu₃ ſctō ep̄o Cypriāo expōere voluit/vt. ſ. eos ſalutifero p̄rne pietať verbere atq́ martyrio viſitaret ꝛ caſtigaret. vt i paucis vexatos/i mlťis poſtea melius diſponeret. Accuſati igiť apud Eutiliū oriētis comite₃/tāq́ xp̄iāi reiq́ maieſtať crine leiſ/ꝯphēdūť/eiuſq́ tribūalib⁹victi p̄ſētāť. Quib⁹cōeſ i priſ Cy priano dixit. Tu eſ cypan⁹xp̄ianoꝝ doctor: q per maleficia tua mlťos i errorē

pdictiōis ptrahere diceris: Beat⁹ cyprian⁹ reſpōdit: Aliquādo i pditionē demonu; devolut⁹/mltos luxurioſos efficere curaui: ſ; ſaluauit me deus/p virginē iſtā ſua; iuſtinā/quā magicis artib⁹ demētare conatus fuerā: ipſa aūt ſuis orationib⁹ ſuiſue comonitionib⁹ ad xp̄m me ꝯuertit. Quib⁹ auditis/furore replet⁹ comes/illico beatūcyprianu; i eculeo apēdi ⁊ exūgulari p̄cepit. beatā vero ꝟginē Juſtinā/tāq; vniuerſe vrbis peſtē ſūeſtiſſimā/poſt alapas/⁊ crudelē ac inmaniſſimā neruoꝝ ceſſionē/reuinctā/puluereq; ꝯſperſam/ pugnis ⁊ calcibus punctā/atro carceri cuſtodiēda; obſcruādamq; deſignat. Interea que ei⁹ ſenſerāt captiuitate; ⁊ tormēta ꝟgines/ad deu; expoſite/manib⁹ cōplicatis/gemitib⁹ ⁊ lachrymis ſalutē matri ſue Juſtine ac ep̄o ſctō/orare nō deſiſtebant. Poſt aliquot ꝟo dies i p̄ntia iudicis aducti/i ſartaginē ferrea; eos iuſſit iponi/ac torqueri/dein de pice ⁊ cera/ac adipe liquefactis/pfundi mandauit. Ubi cum alacry vultu/ſine vlla prorſus leſione deo oīpotēti laudes decātarent: Athanaſius idoloꝝ ſacerdos/inuidia comotus iudici dixit. Uideo magnifice iudex hāc nr̄am vrbe; funditus ruitura; ac iteriturā/ſi hos ſupuiuere permiſeris. Igitur ſi placet tue claritati/ego noīe/deoꝝ ſublimiu; protin⁹ deſtruā ꝟtutem iſtoꝝ ſacrilegoꝝ chriſtianoꝝ. Cumq; temerario auſu ſartagini apropiquaſſet/ꝯfeſtim/e ſartagine ignis erūpēs/cūctis cernentib⁹ illum cōſumpſit. Tum comes vidēs miraculu;. dixit de ſacerdote idoloꝝ: Abeat ſibi: Se miſerū ⁊ nimiu; temere/in ſuo ſe vulnere cōcidit. Accepꝫ aūt idem comeſ tot tantiſq; miraculis/que deus i ſeruis ſuis opari dignatus fuerat. Scripſit diocleciano imperatori: quid ſup eiſde; iuberet. Qui mādauit eos Nichomediam trāſmitti/atq; ibide; gladio aīaduerti/ Erat tn̄ nichomedie theonicus nobilis vir chriſtianus/is cū videret tam crudelib⁹ atq; inmanib⁹ ſupplicijs cyprianū ⁊ Juſtinā affectos/ad decollādū adduci/ꝯſtāter ⁊ libere accurēs magno fidey ardore oſculat⁹ ē cyprianū. Quod cernēs cognat⁹ regis/ira ſuccēſus/egit/vt cu; cypriano ⁊ iuſtina pariter decollarent. Eoꝝ ꝟo corpora feris ꝓiecta/p ſex dies iſepulta māſere/Quidā xp̄iani naute nocte rapuerūt ſanctoꝝ corpora/ ⁊ Romā vſq; pduxerūt. Ruffina aūt venerabilis matrōa/illa excipiēs/aromatib⁹ delibuta. reuerēter ſuo ipredio ſepelliuit. Atq; ita ad edificationē nr̄a; btiſſimor martyrū cypriāi ⁊ Juſtine diuinos agones iquātu; potuim⁹ hoc i loco breuiter explicauim⁹.

¶ De ſancta Juliana virgine ⁊ martyre. cap. cii.

Juliana virgo nobiliſſima natione Aſyana/ex Nicomedia bythinie prouītie i ſigni vrbe oriunda/inter cetera demonis eque victrix. Diocletiāo principe romanis ⁊ oriēti ipante/circa annu; ſalutis nr̄e decimū ſupra trecenteſimu;/i illo miſerabili fedoq; pſecutiōis ſpectaculo/ ea i vrbe marie ipius p̄ncipiſ iuſſu excitato/ ⁊ ipa cū imūerabilib⁹/ad ꝯſequādā (n̄ piturā laudē) ſ; future btitudiniſ gl'ia; tam perſeuerāti aīo/tāq; forti pectore i mortē vſq; re

nire maluit/q̄ꝫ venerandiſſimum ſue virginitatis ꝓpoſitum violari pmitteret.
Hec aūt qbus ꝓcreata ſit parentibꝰ aut aquo ſacerdote xp̄i fuerit inſignita ca
ractere/me legiſſe nō memini:nobiliſſimoꝝ tñ ac p̄potentiſſimoꝝ ꝯdictionē ha
buiſſe cōpertum eſt. Que quū eminētiſſimi ēt apꝛimeuo eſſꝫ ingenij ac bonaꝝ
lraꝝ appꝛime erudita euaſiſſet adoleſcētula:diuino afflata ſpū cognouit/ſuos
gētiles deteſtabili quodā erroꝛe detineri/ꝛ in īmāē p̄cipitiū quottidie ꝯtrudi.
Unde ſalutē ſuā/q̄ſitura/furtim baptiʒare ſe fecit. Qd̄ vbi eius genitoꝛ intelle
xiſſet/ipſam virgunculā foꝛma eximiam/xp̄ianitatis ſacramentis foꝛe initiataꝫ/
vehementer īdoluit. Ueruꝫ vt eā/ab ipſa ſctiſſima oppinione reuocare poſſet/
mox eā Eruſio iuueni nobiliſſimo ac ſplēdido in matrimoniuꝫ copulauit:ſpe-
rans/nuptiarum lenocinijs/ſanctam eiꝰ voluntatē inmutare. At virgo quo plu
ra ad eius volūtateꝫ labefactādaꝫ/a parētibus fiebant/eo quottidie feruētioꝛe
aīo ad religionem xp̄ianam ferrebat. Jugiter etenim expoſtulabat/ſollicitequꝫ/
ac vigilāter exoꝛabat/vt dn̄i voluntateꝫ/in cūctis vite ſue motibꝰ/atqꝫ cogitati
bus/perficere poſſꝫ. Jam nēpe didicerat dn̄ꝫ deuꝫ hominū obſequijs minime
indigere/ſed ipſi potiꝰ ſui auxilij/Un̄ ſemper apud ſe illā dn̄i ſententiaꝫ ſūmo
pere excogitabat. Si vis ad vitaꝫ venire/ſerua mādata. Didicerat preterea ſcri
ptum eſſe/mādata eius deſiderabilia ſuper auruꝫ ꝛ lapidem pꝛetioſuꝫ nimis/ꝛ
dulcioꝛa ſup mel ꝛ fauum/quoniam in cuſtodiēdis illis retributio multa. Et
iccirco/cū admodū pꝛudētiſſima virgo eēt:nō tantum deſyderaſſe videbat̄/qd̄
iuſſum erat:q̄ꝫ illū q iuſſerat:nec quātitatem imperij/ſed imperātis ſemp cogi
taſſe viſa eſt dignitatē. Un̄ ſingulis diebꝰ oꝛationi vacabat deyqꝫ tēplum fre-
quentando ſacras ſcripturas īcredibili ardoꝛe aſcultabat. Aductatibus igit̄
diebus qbus nuptie ꝯficerent̄/negauit Juliana nulla ratiōe uelle ſponſo ꝯiun
gi/niſi ipſe pꝛius patrem ꝛ filiuꝫ/ꝛ ſpūm ſanctum ꝯfiteret̄: Qd̄ audiēs pater ni
mium ꝯtriſtatus eſt/ueruꝫ pꝛimū blādis de hinc terroꝛibus puelle animū ab
ipſo ꝓpoſito reuocare oīno nō deſtitit/que quum in ſn̄iam pſiſteret ſuam/ſuo
ſponſo iam p̄fecto caſtigāda tradita eſt. Qui ubi eā ſuaui ſermone ad ꝯſenſuꝫ
nequiuiſſet pertrahere ſumm:iratus offitij auctoritate a quatuoꝛ uiris denu-
datā duriſſime cedi fecit. Cumqꝫ/nec ſic Julianā vt deos adoraret īducere po-
tuiſſet.p ſex hoꝛas/capillis appēdi iuſſa eſt. Atqꝫ erramento ꝯflato/ ſup caput
eiꝰ diffundi/vꝫ vt doloꝛis neceſſitate/faceret qd̄ p̄cipiebat̄ in vita: Uerꝫ cum in
nullo pꝛoꝛſus euaſiſſet leſa/in carcereꝫ teterrimū recepta eſt. Ubi cuꝫ dn̄o oꝛo
neꝫ cū lachrymis fudiſſet/illico demon eidē in foꝛma āgelica apparuit/hoꝛtās
ſibi caue/atqꝫ toꝛmēta q̄ ſibi parata erāt pꝛecaueret̄. Ingemuit virgo vehemēter/
oculiſqꝫ ad celū erectis dixit. Ne deſeras neqꝫ deſpicias me dn̄e deus meꝰ/rex
celi ꝛ terre in tpe iuuētut̄ mee/neqꝫ me ancillā tuaꝫ perire pmittas:ſed ꝯfirma
me in virtute tua. Demōſtraqꝫ mihi/qs nam ſit/q talia mihi ſuadere nō veret̄.
E celo ꝯfeſtim vox inſonuit dicēs. Cōfide Juliana qꝛ ego tecuꝫ ſum/vt gloꝛifi/
cem te:hūc auteꝫ qui te aloquit̄ appꝛehende. Quē quum appꝛehendiſſet/atqꝫ
de eius noīe virtuteqꝫ percunctata/vt aūt illum cognouit/ſtatim inmaniſſimis
verberibus ꝛ cruciatibus diu afflixit:atqꝫ ad vltimū laqueo appenſum/in ſter
quilinium pꝛobiecit. Poſtmodum iuliana rutilanti vultu in pꝛetoꝛium con-
ceſſit/ꝛ ſe pꝛefecto/ſponſo ſuo mirabilem oſtēdit. Quam cum intuitus fuiſſet/
dixit. Dic mihi ſpōſa mea iuliana/quo nā pacto/ate tot ſunt ſuperata toꝛmēta?

Audi me inquit infide ꝛ dyre tyrãne. Sathanam patrẽ tuum/dominus meus ieſus xp̃s euicit/neq; id qdem ait meis virtutibus/ſed angeli domini mei ieſu xp̃i preſidio liberata ẽt in tui ↄfuſiõe ſum. Incredibili aũt furore ſuccẽſus pre fectus iuſſit beatam iulianam crudeliter ꝛ ignominioſe in rotaʒ ferreã imponi cui accutiſſimi claui infixi erant: ſed dey virtute ꝛ munere mox ꝛ cataſta ꝛ oĩs machina cominuta eſt/atq; vincula oĩa prorſus dirupta. Tum iuliana virgo aſtãtibus ait. Audite me oẽs qui meo huic ſpectaculo adeſtis. Nihil cuiq; accidẽ vel ↄtingẽ põt: qd aut dono ſũmi dĩ/aut pmiſſiõe ſua fiat. Nos aũt xp̃i ieſu fideleſ/qui regnoꝝ celeſtiũ/predã cenſumq; muneris. ſempiterni ↄtẽdim⁹ occupare/eſſe nõ poſſumus/ſine aliqua cõgreſſione victores. Nũq;.n. delicata ac ignara certaminis virt⁹ premiũ de ſubactis aduerſis recipit/q victoria/cario rem viliſſimaʒ indicat ſui corporis vitã. Nec morꝫ concutiẽ metu/cui de mor te/vita naſciẽ/precioſum eſt illi ſanguinẽ fundere. His dictis in hũc modũ ora uit ad dñm dicẽs. Deus pr̃ oĩpotẽs/ꝛ imortalis/vita oĩum in te credẽtiuʒ/qui celum extẽdiſti/terrãq; fundaſti/atq; hoĩem quem tuis feciſti manibus/mime deſeruiſti: Quiq; nihil fieri pmittẽ/ꝙ nõ de interiore itelligibiliq; aula tue ſum me mayeſtatꝫ egrediaẽ. Cuius qdeʒ tua volũtas primaria cã eſt. vʒ vite ꝛ morꝫ tum ẽt premiorum/penarumq; eodemq; modo ꝛ collati cuiuſcunq; beneficij/ ꝛ relate gratie: Eãdemq; tuam eſſe voluntatem ſolam/aqua quecũq; ſũt/ortuʒ habuere quum ipſa tua mayeſtas ſit eterna/que nullum vnq̃; habuit ortum. Eam quidem ꝛ naturam ꝛ põteſtatem infudiſti/vt oĩa certa ratiõe atq; ordine ſuos faciant progreſſus/ꝛ naſcendo ꝛ moriendo per varias diuerſaſq; cãs ꝛ af fectus/nũc tardius nunc citius. Nihilq; cuiq; ↄtingere permittas/qd aut tuo dono aut tua permiſſiõe fiat. Nunc igiẽ mi dñe deus qui mihi ancille tue/in oĩbus auxilium donare dignatus es/eſto mecuʒ in hac hora/ꝛ libera me a ma litia ꝛ tyrãnide hui⁹ peſſimi tui noĩs inimici. Uix hec expleuerat btĩſſima vir go/quum oẽs carnifices clamore ſublato/dixerunt. Potens eſt deus Juliane nec alius nemo eſt deus preter ipſum. Penitet etenim nos plurimum/ꝙ nũc vſq; diſtulerimus dñm ieſum xp̃m verum deum agnoſcere. Igiẽ age/facq;/de nobis quoduis/infer ſupplitia/ignes/ferrũq; para/q2 optimam parteʒ dñi ieſu xp̃i decernimus aſſequi. Renũtiatum eſt illico Diocli̇tião impatori. qui iuſſit eos omnes gladio puniri/btãm ỽo Julianam ignibus cõcremari. Sed iulia na in medio ignis aio infracto atq; ingẽti illeſa perſiſtens/glorificabat dñʒ ſal uatorem oĩum. Tunc impoſita eſt ſuper ollam/inqua liquefactum erat plum bum: que ꝛ ipſa dei virtute tãq; balneum temperatum effecta eſt. ſed ex reſiliẽ tibus guttꝫ/ex aſtantibus gentilibus/quinq; ꝛ ſeptuaginta periere. Ea propter data a prefecto ſententia/iuliana decolata eſt. Ac ſic ex huius ſeculi tedioſa/ꝓ moleſtaq; peregrinatione/ꝛ ex hiſce erroribus turbulentꝫ in tranquillum illum ꝛ exoptatum btĩtudinis portum beneficio accerbiſſimi martyrij quartodeci mo chalendas martias elata eſt. Illam igiẽ cum dyabolo primum conflixiſſe ꝛ de ipſo triumphaſſe/atq; inde flammas ignum/ꝛ ollam feruentem ſupera tam optatam beatitudinem promeruiſſe cõſtat/que nulli fortune/nulliue cor ruptioni ſubiecta eſt. Unde eius martyrium chriſtiani ſingulis annis/cũ lau de/ꝛ gratiaruʒ actione ad deuʒ/atq; ſingulari deuotione proſequũẽ. ꝙ his flu ctuoſis ſeculi malis iuliana ỽgo liberata/celeſtib⁹ illis ſempiterniſq; bonis cũ

triumpho potita ſit. Eius autẽ ſanctum corpus haud multo poſt aromatibus conditum/per Sophroniam nobileꝫ matronam. apud puteollanaꝫ campanie vrbem delatum eſt. Aliam aũt eiuſdem nõis virginem apud Comũ/Ciſalpine gallie fuiſſe conſtat. quam huius martyrij genus pertuliſſe plurimi aſſeuerãt. quod ego non libenter aſſentio.

De ſancta Chriſtina virgine ꝛ martyre. capitulum. ciii.

Chriſtina virgo ꝛ martyr/ natione Ethruſca/ ex oppido vulſino/qđ nũc Bulſena oppidum nũcupaẗ/qđ quidem oppiduꝫ edificatuꝫ fuit in ruuinis vrbis vulſinenſium q̃ olim erat ex primarijs Etrurie vrbibus oriunda. Imperãtibus Diocletiano ꝛ Maximiano principibus/ꝛ Marcello põtifice in cathedra petri preſidente/glorioſum ꝑ xp̃o/apud idem Oppidum pertulit martyrium. Hec q̄ppe Urbanuꝫ viꝝ nobiliſſimum habuit parẽtẽ: que cũ eſſet eximie pulchritudĩs ac ĩgenio/ꝛ moribus plurimum ĩſignita/ſua ĩadoleſcẽtia/magno fuit patri ſolatio/magnoq; gaudio ac voluptati/maxime cuꝫ aĩaduerteret ipſaꝫ ingenij eſſe maximi/ꝛ plurima moꝝ elegãtia/atq; probitate filia/quibus quidẽ virtutibus ipſe Urbanus pater miro ꝓfundebaẗ gaudio. Hec itaq; oĩbus virtutibus decorata/diuio afflata numĩe/ad xp̃m ꝯuerſa ꝛ baptizata/xp̃ianam religionem ꝛ re ac noĩe/miro ardore cõplexa eſt. Cuiꝰ pater cũ in thuri excelſa dijs aureis argẽteiſq; ſepius ſacrificaret/ẽt filiam id facere edocuit quo poſtmodũ/errore cognito/ſpreẗ idolis/ſuũ ſacrificiũ chriſto offerre ꝯſtituit. Qđ ancille vidẽtes/eidem dixerũt. Quid eſt dña nr̃a. ꝙ iaꝫ multis diebus exactis/ex q̄bus abſte dijs nõ eſt ſacrificatuꝫ? Veremur etenim/ne ob id irati/iram ſuꝑ nos e celo trãſmittãt. Accuſarunt igiẗ eam apud prẽm ſuum/ꝙ ꝯfractis paternis idolis/pretium pauperibus diſtribuiſſet. Quã obreꝫ pater/nimiũ iratus/acriter eam cedi fecit/ac in tetro carcere recludi: At xp̃iana poſt ceſionẽ ad patrem ait. Auruꝫ mi pater ignis ꝓbat: ſic ꝛ flagella bonos viros: Opus eſt eniꝫ ad notitiã ſui experimẽto venire. Quid quis poſſit/niſi temptatus/nõ didicit. Rurſus e carcere vbi ſeruabaẗ a patre accerſita/vidẽs eiuſ aĩum in propoſito xp̃ianitaẗ fixuꝫ: furore ſuccenſuſ/nullũ aut excogitari poſſe genus cruciatus/qđ illaꝫ ad morteꝫ vſq; nõ afflixerit/deinde in rotha porrecta ac vincta/quo tortiõis genere aliud nullum inueniebaẗ horribilius/ita mẽbratim exagitari fecit/vt ſoluẗ eius neruis/artubuſq; laxaẗ/eius carnes defluerẽt. At virgo cõſtantiſſima tulit de carnibꝰ eius/ꝛ in faciem patris proiecit/dicẽſ. Deſideraſti innocẽtium carnes manducare/iam tuam ipſiꝰ carnem mãduca. Tuꝫ pater iuſſit aliã Rothaꝫ afferri/in qua xp̃ina ligareẗ: ꝛ igne ſub rotha oppoſito/rothãdo oleum deſuper infundi: Sꝫ xp̃i ancilla dum hec imania circa eaꝫ agerenẗ/aĩo infracto dixit. Sicut dies tui pater pronis lapſibus accellerãt incaſſum: ſic imundus ſordibus ſenectuẗ/te rothabit ĩ lapſuꝫ/ſed me ſuffragio

mortis victricem tandem ſuſcipiet celum. Apud me ⁊ cunctos chriſti fideles
poſt perditum mūduꝫ/poſtqꝫ huius corporis mortē/ſanata erunt oīa/ipſa qui
dem letabor in columitate membroꝝ/vbi vita/nullo morbo vexabiſ. Cumqꝫ iaꝫ
eius diſrumperenſ membra: Chriſtina his verbis orationeꝫ fudit. O dn̄e ieſu
chriſte/qui vna cum patre eterno in celo ſemper habitas/⁊ nuſqꝫ dees/obſecro
ne derelinquas me in agone ꝯſtituta/ſed extēde manum tuā/ ⁊ hunc qui mihi
paratus eſt/extingue ignem/ne mihi ancille tue tyrānus pater meuꝰ/ſuper me
gaudeat. Vix hec verba effata/flāma erupit/⁊ mille viros īterfecit. Tūc pater:
enarra mihi inquit Chriſtina obſecro/quis te tot/tātaqꝫ maleficia docuit? Re-
ſpōdit illa. Dixi iam tibi/meū patrem eſſe chriſtuꝫ/qui me veritatem obſerua
re docuit/⁊ ab errantium via/ad eternaꝫ gratiam me perduxit. Repletus ira ⁊
inſano furore Urbanus/iterato eam in carcereꝫ recluſit. vbi angeloruꝫ miniſte
rio nō modo paſta/ſed ⁊ ab oī plaga curata eſt. Circa ꝟo medie noctis ſilētiū
Urbanus pater/miſit/qui Chriſtinam virginē ligato ei ſaxo in vulſinū ibidem
prope demergerēt lacum ſed angelico preſidio liberata/in litus eueſtigio i co
lumis delata eſt. Tunc orauit ad dn̄m dicēs. Domine ieſu xp̄e/qui nō derelin
quis preſumētes de tua miſericordia/obſecro nūc tua mirabilia in me ancillā
tuam oſtēdere nō recuſes/ſed me per baptiſmum renaſci iube vt ab omni car
nis inquinamēto ⁊ ſathane ſpiritu emūder. E celo protinus nubes lucida de/
ſcendit/⁊ baptiſauit eam: Moxqꝫ vox ſubſecuta eſt/dicēs. Ego ieſus chriſtus
queꝫ cōfeſſa es nūc adſum quoniaꝫ īuocaſti me/ nec te prorſus derelinquā/do
nec compleaſ curſus vite tue. Eadēqꝫ nocte eius pater Urbanus dei iuditio
nature cōceſſit. Poſt cuius obitum Dyon quidaꝫ maximus chriſtianoꝝ per-
ſecutor/in magſtatu ſucceſſit. Qui cum chriſtinam ad imolādum idolis coge-
ret: ipſaqꝫ ſe facturam omnino recuſaret/illico in clibanum pice/ceraqꝫ/ac oleo
ſuccenſum imitti iuſſa eſt. At illa leto vultu celum aſpiciēs. dixit. Hymnum
tibi dico/tuūqꝫ nomen ſanctum glorifico dn̄e ieſu chriſte qui me dignatꝰ es re-
naſci/per lauacruꝫ generatiōis ⁊ renouatiōis tui ſctiſſimi nomīs. Vidi etenim
ſanctum āgelum tuuꝫ/cuius ope ignis iſte ſuperatus eſt. vt per tua mirabilia/
tuum ſanctuꝫ nomē vbiqꝫ glorificeſ. Ac per hoc ignis illi minime īfeſtuſ eſt.
Poſtmoduꝫ iuſſa eſt Apollini thura iactare/ſed orāte illa/ſimulachruꝫ quod
adorare iubebaſ/i fauillam ſubito redactum eſt: ⁊ tyrānus ſtatim interijt/quo
quideꝫ miraculo/tria milia hoīum chriſti iugo colla ſubmiſere. At vbi. Julia
nus quidam eidem ſucceſſor factus fuiſſet/⁊ ipſe chriſtinam virgīem idolis
imolare precipiſſet/illaqꝫ ſimiliter īfracto aīo abnuiſſet/iterato in ardēteꝫ cami
minū probici iuſſa eſt: ſꝫ ⁊ dei virtute i nullo leſa/e camio/veluti de lauacro/ſu
dans exijt magnifica. Vidēs autem Julianus virgīs/ virilem cōſtātiam: per
Marſum duas aſpides/⁊ duas viperas/ac dracōes duos eideꝫ iuſſit dimitti.
Qui mox Marſo iterfecto/ pedibus eius ſe ſe proſtratos dederūt. Quibuſ illa
loca deſerta mox petere precepit. Tum Chriſtia aſtātibus voce ſubmiſſa di-
Nota. xit. Non eſt cariſſimi mei arbor ſolida/neqꝫ robuſta/niſi que aſſidui turbinis
incurſiōe ſtipitibus cōcuſſis/huc atqꝫ illuc iclinata temptetur/in qua ſepe ven
torum turbinum flamē incurrat. Ipſis etenim vexatiōibus cōſtringitur/premi
tur/fixiſqꝫ radicibus certius roboratur. Ita ⁊ ipſa nūc mordacibus huius ty
ramni flagelliſ frequentium tormētoruꝫ munior extēſa/⁊ corrigor roborata/ac

conſtringor ceſa/igitur carebo ſqualoribus/dum longis caſibus venio ventila ta. Poſt hec Chriſtina oratiōe fuſa/Marſuȝ ſuſcitauit a mortuis. Propter qđ Julianus obduratus ſubiugatam inquit chriſtina oēm terram tuis maleficijs redidiſti? Reſpōdit illa. O obdurato nimium corde/ et ab omni prorſus veritate aliene/quomodo/necdum deum/ et dominum noſtrum ieſum chriſtuȝ qui pro me taȝ mirifice pugnauit agnoſcis. At ille implacabili ira comotus/ poſt mamillarum abſciſionem/etiaȝ liguaȝ eideȝ abſcidi mādauit: Quibus geſtis ſubito facta eſt ad eam vox de celo dicēs. Quia bene et perſeuerāter curſuȝ cō ſumaſti Chriſtina famula dei/multumqȝ ſuſtinuiſti/iccirco regna celorum/tibi vtiqȝ ſunt reſerata. Igitur ſagittis plurimis cōficta/martyrij ſui curſum cōſumauit/nonoqȝ chalēdas Auguſtas iuſtitie coronam et requiem iter angelorū choros accepit/vbi omni perturbatiōe curaqȝ vacua/ letatur et exultat diuia viſione perfruēs. Eius autem ſanctuȝ corpus venetias poſt annos. quatringētos quinquaginta trāſlatum/in Torcellana haud magna vrbe ſeruatur. Ad eam enim vrbē a cōſtantio Eraclij imperatoriſ filio autumaẜ fuiſſe delatuȝ. qr cuȝ Romā accederet/eo in loco declinās. vicuȝ extruxit que ex ſuo nomie cōſtanciacum voluit appellari/e roma vo rediēs. ex vulſino ſublatuȝ illi eccleſie Torcellane dono dedit. vbi et nūc vſqȝ ſeruatur.

¶ De ſancta Fauſta virgie et martyre. capitulum. ciiii.

FAuſtam item italicaȝ virginem cū Eulaſio militie magiſtro eodeȝ tempore ſub Maximiano pricipe glioſuȝ martyriuȝ ptuliſſe cōpio ſȝ ex qua ciuitate fuerit vetuſtas abſtulit. Nam idē Eulaſius cum eſſet primus palatij tyrānus ſeu magiſter ab Maximiano primuȝ deoneſtatus/ deinde in Equleo diu ſuſpēſus et tortus fuit. Fauſtam vo virgūculam etatis triuȝ et decem ānorum per mediuȝ/ quaſi lignum ſecari precepit. Hec itaqȝ tāto memoratu dignior fuit/quāto parētibus orbata puellula effulſit ſplendidior: Que vbi tredecim annorum puella parentibus orbata fuit in chriſtiana fide/ apud quendam grauem virum Cozicum nomine/per agnatos ennutrita et informata peregregie extitit. Que diuini prope ſpiritus cum eſſet puellula/vt perſpicue dignouiſſet chriſtianorum vita/cūctis in ſpeculo eſſe poſitam: mox pro ſua virili ſtuduit/ſapiētie grauitati et manſuetudini operam dare nec ſuam linguam in operibus hominum loquendo inquinari conſtituit: ſed potius ſine vlla intermiſſione in lege domini meditari die ac nocte. Et propterea ſi aliquiſ ſue ſalutis inimicus/eidem quouis modo ſubſanaſſet/ deriſiſſet/aut detraxiſſȝ non ſolum metuere videbatur/ſed potius letabatur. Memorem ſe illius prophetice ſententie confitebatur eſſe per quam/dominus ſui nominis cauſa tribulatis: hortatur dicens. Audite me qui noſtris iuditiuȝ popule meus ī quorum corde/lex mea poſita eſt. Nolite timere obprobria hominum/et eorū blaſ

femias ne metuatis: quia ſicut veſtimentum/ita ⁊ ipſi per tempus deficiēt: ⁊ vt
lanam comedet eos tynea: iuſtitia autem mea in eternū manet/ſalutare xpo ve
ſtrum/in ſeculum ſeculi. Hāc igitur Maximianus Auguſtus audiēs eſſe chri
ſtianam: cōtinuo Eulaſium militie magiſtrum miſit. qui eā diligēti indagatio
ne exquireret/inuētam q; idolis ſacrificare compelleret: Quam inuentam/blā-
dis primo ſermonibus/vt dijs imolaret adhortari cepit. Cui virgo. O Eulaſi,
talibus inquit dijs ego mīme ſacrifico: quoniā ſurdi/muti ⁊ ceci/ac opera ma
nuum hominum ſunt. Ego quippe deū meum habeo/quē adorē ſaluatorē me
um ieſum chriſtū qui in celis ad dexterā patris ſedet/cui ſacrificiū laudis ſa
crificem. Nec eſt/cur eū relinquā/ne mee illibate virginitatis mercedē per
dam: Eulaſius ad eā ait. Audi me Fauſta: ⁊ credēs mihi diſces a me vtiq; ve
ritatem. Ne me inquit putes Fauſta de inſipiētibus ſeculi eſſe virginibus/vt
me tuis blandis ſermonibus circūuenias aut lactes/q: chriſti ancillā me pro
fiteor/que etſi etate paruula tibi videor/cor tamē deo meo firmiter coheret. Eu
laſius ira repletus/precepit/vt ea corā/omnia carpētariorum ferramenta affer
rentur: vt vel ex his perterrita eius ſententie obtemperaret. At illa in domino
confidens/minas nō modo contemnere/ſed ⁊ tormēta appetere videre viſa eſt.
Dicebatq;. Mihi equidē tutiſſimū eſt Eulaſi atq; pro magno duco/poſſe do-
mini mei ieſu chriſti imitari atq; ſequi veſtigia q dixit. Ego ſum/via/ veritas/
⁊ vita: Nequaq; me errare pertimeſcam/ſi veritatem ſequi voluero. Et ideo il
lum/humili prece deprecor/vt mihi concedat ambulare/prout ipſe ambulauit.
Ipſe quippe dominus meus ieſus chriſtus (vt diuus eius apoſtolus Petrus
ſcribit) pro nobis paſſus eſt/relinquēs nobis exemplū ſequēdi veſtigia eius:
Qui peccatum non fecit/nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cum maledice
retur/non maledicebat: cum pateretur/non comminabatur. Tradebat autem
iudicanti ſe iniuſte/qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſup lignū/
vt peccatis mortui/iuſtitie viuamus. Ad illius exemplum igitur mittimur oēs/
quem fatemur imitandum: His ex ſententia dictis Eulaſius confeſtim eam ſu
ſpendi fecit/atq; vngulis inmaniter exungulari: Que dum torqueretur: orauit
dicens. Deus pater domini mei ieſu chriſti/qui tribus pueris in camino ignis
affuiſti/⁊ Teclam virginem tuam de igne ⁊ amphitheatro liberaſti/atq; Da-
nielem puerum tuum de lacu leonum: Quiq; ⁊ beatum Petrum apoſtolum
tuum/qui in vinculis tenebatur in carcere abſoluiſti: atq; Moyſem famulū tu
um per mare quaſi per ſiccum eduxiſti: Qui ⁊ reſpicis ſuper terram ⁊ facis eā
tremere: mihi ancille tue peccatrici obſecro propitius adeſto/quibus expletis/
protinus fulgur e celo cecidit/quo ꝓdigio multi cōterriti ac admirati ſunt. Et
q; maxime Eulaſius vehemētius expauit dicens. Ne forte hec malefica per-
dat nos oēs/ſicut actenus miniſtros noſtros: iccirco ligneum loculum deffer
ri precepit/vt in eo tāq; lignum coniecta/ſerra inmaniter ſeccaretur. Verū car
nifices in ſecando ipſam/adeo deſudarunt/vt pro ſudore/ſanguinem viuum ef
funderēt. Laſſiq; nimiū recedētes/eulaſio ipſi nūciarunt/alios ſufficeret/quo
niam viribus fracti/vltra amplius nō valerent. Ob hoc cōturbatus nimiū Eu-
laſius Scio inquit o Fauſta me tuis viribus cōtriſtari haud poſſe/ quoniam
malefica es: Cui illa. Celerius enim te ad fidē meā cōuerti faciam/quam tu me
ad tuos nephādos errores perducas. Deus chriſtianorū o Eulaſij imortalis

oīno eſt/immortaleſq̄ efficit/eos qui ob eius amore in agone cōtendunt ⁊ vincunt. Nam ipſe ſuo nos euāgelio/docet creatorē ſolis ⁊ lune decēti fide colere: nec elementa corporum/nec alia viſibilia/ſed eū/qui per hec inuiſibiliter cognoſcitur/creātem intellectum ſolū admirari: ſolūq̄ adorare nos docuit: qui per omnia penetrās/cum ſit incomparabilis/ſolo intellectu percipitur. Pādit autem nobis per ea que fecit. Que producit/gubernat/cōſeruat omnibus inuiſibiliter aſſiſtēs/nō celeſtibus ſolum/verum etiā terreſtribus magnificētiam operum ſuorum/per hec oſtēdere volens/his ēt qui deos falſos adorant. His auditis Eulaſius credens: Fauſte ſententiam illico ſecutus eſt. Tum imperator prefectum miſit/qui Eulaſiū puniret. Comprehenſa deinde fauſta/in Amphitheatrum perduci iuſſit: vt feris eam dilaniādam exhiberet: Que omnes currentes/veluti canes māſuetiſſimi/ad pedes virginis accubarūt. Poſt hec clauos plurimos in ei⁹ corpore cōfigi precepit/deinde in Sartaginē vna cum eulaſio confrigere precepit. Ubi in tormētis conſtituta/cum propheta pſalēs/dicebat. Tāq̄ prodigium facti ſumus multis/⁊ tu domine adiutor fortis. Maledicūt nobis domine/⁊ tu benedices. Qui inſurgunt in nos cōfundantur/ſerui aūt tui dn̄e deus noſter letabuntur in te: his expletis ſtatim Sartago refrixit. Tū ēt iſte p̄fectus fidē chriſti cōplexus/eueſtigio vox de celo venit/dicēs. Uenite iā benedicti pcipite regnū/q̄ celeſtis pr̄ vos in exultatiōe expectat/redditurus laborum veſtrorum premia. Hec audiētes letis vultibus/vniuerſis circa eos fidelibus plorātibus/ſoli ipſi ridētes ac ſi nō emorerentur/ſed migrarent/⁊ mutare aīcos/non relinquere/ſpirit⁹ dn̄o reddidere ſuos. Tunc Maximianus Auguſtus audiēs que de Eulaſio ⁊ prefecto ꝯtigiſſēt/ſuos deos blaſſemauit/ cognoſcenſq̄ nihil iā valere/deinceps a xp̄ianorum perſecutione deſiſtere ꝓpoſuit. Populi aūt circunſtātes omnes pariter exclamauerunt. Magn⁹ eſt deus chriſtianorum/qui magna in omnib⁹ operatur. Atq̄ ita vnuſquiſq̄ cū gaudio ad ſua remeauit/glorificātes ⁊ benedicētes pr̄em ⁊ filiū/⁊ ſpūm ſctū. Cui eſt honor ⁊ gloria in ſecula. amē. Paſſi aūt ſunt Fauſta ⁊ Eulaſi⁹ duodecimo chalēdas octobres. quo q̄de die ei⁹ vz. Fauſte ſancte virginis annua ſolēnitas celebratur/ei⁹ autem ſanctiſſime reliq̄e/ Luce recūdite/cū honore habent/in templo diui Fridiani. Innumerabilia de vita iſti⁹ ſancte virginis Fauſte fortitudine. vz prudētia/pietateq̄ dici potuiſſent/que breuitati ſtudētes omiſim⁹.

De ſancta Margarita virgine ⁊ martyre. capitulum. cv.

MArgaritā aūt beatiſſimā virginē/apud Antiochiā glorioſū pro chriſto martyrium pertuliſſe proditum eſt/ verum quibus temporibus/ aut quo die/vel quo apud Romanos imperāte principe apud diuerſos ſcriptores ambigitur. Que quidem varietates argumēto nō carent: Sed omiſſis ſcriptorū diſcordātijs/qd̄ plurimi opynantur/mēs eſt/eam ſilicet imperātib⁹ Diocletiano ⁊ maximiano potius

paſſam fuiſſe. Eaꝫ qppe Theodoſij cuiuſdā gentiliū maximi patriarche filiaꝫ
fuiſſe tradūt. Que nō ſolū mirabili corpiſ formoſitate/⁊ egregia eruditiōe/ac co
pioſa vite ſctimonia/ſꝫ ⁊ potētia aduerſus demones claruiſſe ac valuiſſe ꝓdi/
tuꝫ eſt. Eidē nēpe ꝯueniēter ad naturā rey Margarite nomē inditū fuit: qꝛ id
nomē ipſa ſua nā ⁊ vita fuit. Na ⁊ nomē ipꝫ margarita ꝑtioſū lapidē ſignifica
re pōt/q mltas in ſe ꝯtinet ꝟtuoſas ꝓꝑetates. Affuit qppe a puero(vt ita loq̃r)
in huiꝰ virgis aīo/diuia q̄dam vis atqꝫ grā/q̄ ſupra corpuſculi ſui ſenſꝰ/p mlta
ex ſe ſe/⁊ itelligēt ⁊ vidēt:q̄ alij forte maiores/nec cogitare qdē potuiſſēt. Cūqꝫ
ſupra etatē/⁊ callē/⁊ ſape cepiſſꝫ/deū oīpotētē religioſiſſime adorare ⁊ venerari
cepit/rebuſqꝫ diuis/ꝓut cognoſcē poterat/nihil ducē ſanctiꝰ/pauperes it cetera
incredibili pietate pp deū ꝯfouē/⁊ ꝓſeq nō deſiſtebat. Cūqꝫ qntū ſupra dcimū
etat attigiſſꝫ annū/audiēſ icredibilia martyꝝ certamia/q:vꝫ multꝰ iuſtoꝝ effū
deret ſāguis/ſpū ſctō repleta/totā ſe dn̄o comēdauit/ac dedicauit ipzimiſ. Jnde
ex ſe ſe regulā bn̄ beateqꝫ viuēdi ſibi ꝯſtituēs/tota i deū ꝯuerſa/miſicordiā/mo
deſtiam/⁊ humilitatem/cuꝫ omnimoda caſtitate amplectere voluit. Atqꝫ in oī
actu ⁊ verbo ſuo mentē qetaꝫ atqꝫ placidam ſibi ſeruari cōſtituit: ſemper ſuis
cogitationibus dei preſentia occurrebat: Erat vtiqꝫ in ꝯctis eidē hūilis aīuſ/ac
mitis/ſolūmodo aduerſus vitia erectꝰ. Pro modulo qppe ingenij ſui/animam
ſnaꝫ tāqꝫ dei tēpluꝫ virtutibꝰ ꝑparare conabat: Affirmabat.n.ſanctoꝝ corda
dei tēpla eē/ſicut apoſtolꝰ ait. Tēplum dei ſctūꝫ eſt:qđ eſtis vos. Cūqꝫ noſcet
dn̄ꝫ p ꝓphetā dixiſſe. Sup quē aliū reqeſcā/niſi ſup hūilem ⁊ qetuꝫ/⁊ tremētē
manꝰ meas: Nihil ipſa hūilitate hēbat ꝑſtantiꝰ nihilqꝫ amabiliꝰ:ſperās ob eā
deꝫ ſolā virtuteꝫ ⁊ hoībus ⁊ deo effici poſſe gratiſſimā. Seq̄batur tūc armēta
nutricis ſue ꝟgo Margarita laſciuiēs haud ꝓcul ab Antiochia: quaꝫ quū O
librꝰ ꝑfectꝰ ex Aſia veniēs vidiſſꝫ iſignē formoſitate laſciuiētē/miſit eueſtigio
tanqꝫ potēs hō/q eā adſe deducerēt/vt vel in cōiugē/vl in ꝯcubinā ſibi aſſume
ret. At illa ſubito xp̄m iuocare cepit/dicēs. Ne ꝑdas cū ipijs deꝰ aīam meā/⁊
cū viris ſanguinū vitā meā. Ut nō polluat fides mea/nec inqnet corpꝰ meuꝫ:
Mitte mihi obſecro deꝰ meꝰ Angelū gubernatorē/q meos adapiat ſenſus/vt cū
fidutia atqꝫ ſapia reſpōdere poſſiꝫ iniquo ꝑfecto. Raptaqꝫ puella/ꝯfeſtim ꝑfe
cto adducta ē. Dixerūt aūt/digniſſime ꝑſes puella hec/xp̄m iuocat/quem iudei
cruci affixerūt. At ꝑſes iuſſit illā ſuis tribunalibꝰ ſiſti. Ubi iterrogata de noīe/
de genere/deqꝫ cultura deoꝝ: Rn̄dit. Nomen mihi magnifice ꝑſes Margarita
eſt. Jngenua eqdē ⁊ ex ſpectabili genere. Jeſuꝫ xp̄ꝫ ꝟo oīpotentē deuꝫ iuoco ⁊
adoro/q meā virginitatē in hūc vſqꝫ diē illibatā iuiolatāqꝫ ꝯſeruauit. Iratꝰ pre
ſes/mox eā in carcerē recludi ꝑcepit. Quā poſtea/cū nec vllis pollicitationibꝰ/
blāditijſqꝫ/aut minis/nec adduci/nec ſeduci/aut illudi poſſꝫ/vt deos adoraret/
in aere ſuſpēſaꝫ/diu cedi fecit. Jllaqꝫ celū ſuſpiciens/dicebat. Jnte dn̄e ſperaui
nō ꝯfundar i eternū/neqꝫ irrideāt me inimici mei. Reſpice obſecro me ancillā
tuā/⁊ miſerere mei/libera me đ manibꝰ ipioꝝ/ne forte ꝑcuſſa formidet cor meū
Nota. ſed mitte rorē tue grē/vt ſanent plage mee/⁊ dolor meꝰ ꝯqeſcat. Hec ipſa orāte
tā diu q̄ſtionarij eā cederūt/donec terra ſanguīe eiꝰ rubricata ꝑfunderet. Tūc
illa inqt. Meliꝰ eſt mihi/ſupne diſcipline iuditio humiliari: qꝫ cuꝫ ifidelitate/⁊
eiꝰ ſectatoribꝰ dānari dicēte apoſtolo noſtro. Quuꝫ iudicamur/a domino corri
pimur:ne cum hoc mūdo damnemur. Fortitudinis enim chriſtianorum/eſt/

quaſi per ignes ⁊ flamas vaſorū more purgari. Tunc prefectus quid eſt inqt Margarita q̄ obaudias nos/⁊ tui nō miſerearis? Conſenti mihi ⁊ deos adora ne male cū ceteris pereas? Cui virgo. O inique pudēſq̄ cāis. Si ego cāni mee fragili comiſerer/aīaꝫ meā i iteritū deducerē/ſicut tua: ſꝫ malo ipaꝫ tormēt̄ execrabilib⁹ exponi/vt poſtmodū aīa coronet̄ i celis. Ille qdeꝫ icolumis ē/quem de⁹ quolibet v̄bere corrigit: q ſe nr̄i amatorē caſtigādo oñdit. Ipe aūt nob̄ dixit. Quos diligo/vtiq̄ arguo ⁊ caſtigo. Irat⁹ ob hoc Olibri⁹ iuſſit eā i carcerē teterrimū trudi. Ubi cū orōnē fudiſſꝫ: ꝓfeſti e carceris āgl'o/draco horribil' exiuit q eā deglutiuit. Uerꝫ crux quā ſibi īpſſerat Mārgarita/adō i dracōis ipi⁹ ore excreuit/vt ipꝫ illico i duas pſcinderet ptes. Quāobrē btā v̄go/ex ei⁹ vtero exiuit illeſa. Atq̄ i ipo hore momēto i ſiniſtrā pteꝫ ꝓſpiciēs/vidit ſathanā hoīs nigri formā habētē/⁊ ſtātē. Quē v̄go cū apphēdiſſꝫ/i terrā illiſit/dicēs. Iā tādeꝫ inimice/feraq̄ peſſima/ac gehēne auctor/cōgeſce. Poſtero v̄o die p̄ſes ad eaꝫ dixit. Deos meos adora. cui illa. Te poti⁹ decet magnifice p̄fecte/deū meū adorare/qm̄ pfectiſſim⁹ btiſſimuſq̄ ē/ſibi qdē ac ceteris oīb⁹ ſufficiēs. Oiuꝫ eīꝫ reruꝫ ipe p̄ncipiū/ipe mediū/ipeq̄ ⁊ optim⁹ finis. Operibus autem notiſſimus atq̄ man feſtiſſimus. Subſtantia deinde penitus inuiſibilis: cui ſimile/nec videre/nec excogitare qcq̄ poſſum⁹. Quare/nec matēia vlla/ad imaginē ei⁹ ſuſcipi/nec ars imitari eū fingēdo p̄t. Opa qppe ipi⁹ dī nr̄i/oculis nr̄is cernimus. vꝫ celū/terrā/ſolē lunā luceꝫ/fluuios/mare/aīalia/plātaſq̄/ q̄ ipe ſolus fec̄: nō manib⁹ qdē/neq̄ labore/nec alic⁹ auxi°: ſꝫ quū voluit/oīa bene fieri/ ilico bn̄facta ſūt. Hic dn̄e p̄ſes tibi oībuſq̄ hoīb⁹/ſeq̄nd⁹ ē/⁊ vtiq̄ colēdus/colit̄ āt/tātū mō v̄tutū opatiōe. Nos āt ob hoc/ſepi⁹ aduerſā fortunā/ m'lto magis q̄ꝫ cetere natiōes ſuſtinuim⁹/nec ēt i ſūmis picul' hāc legē/ hūcq̄ colēdi v̄i dei rituꝫ deſerē volum⁹. Tui aūt demōes/quos deoꝝ loco me venerari ⁊ colere iubes. Illos vtiq̄ aptiſſime malos/hoſtes demōſtrare poſſum⁹. Quia omne qd̄ bonū ē/ nō prodeſſe/ nō poteſt: ⁊ ecōtra/quod maluꝫ eſt. Saturnus autem ⁊ Jupiter/Minerua/⁊ Juno ⁊ ceteri ſimiles dij tui/cede(⁊ ſanguine hominuꝫ ſūmopere gaudent: ⁊ quomodo boni iſti dij igitur erunt/ymo ſceleſti atq̄ pernitioſi ſpiritus: quos me adorare compellis. Animaduerte obſecro digniſſime preſes. qd de vero deo noſtro quem nos colere dicimus / etiam tuus antiquiſſimus Orpheus vates cecinerit: ipſum vꝫ cuncta creaſſe aſſerens/his verbis. Nota.

Ingreſſus hoc iter: ſolum illum ſuſcipe mundi:
Qui nullum malumq̄/mortalibus inuehit vnq̄:
Ingentem auctorem: ſolum interituq̄ carentem:
Quem preter non eſt alius: tu cuncta videto
Quem nos preſenti/qui ſit ſermone docemus:
Hic ipſum in terris melius quo cernere poſſis:
Unus perfectus deus eſt qui cuncta creauit.
Hic etenim video ipſius veſtigia: fortem
Cuncta fouens: atq̄ ipſe ferens ſuper omnia ſe ſe:
Hicq̄ manum video: verum ipſuꝫ cernere quis ſit:
Qui capitur mente tantum: qui mente videtur:
Nequaq̄ valeo: nam nubibus inſidet altis:

Ipſe eſt principium:medium quoq3:ꝛ exitus idem:
Priſcorum nos hec docuerunt omnia voces:
Sed non his ſolum:ſed omnibus phis/qui hoc nomine digni uiſi fuere/ita ſic̄
ꝛ nos pia de deo ſeñtētia videtur habēda. Sola itaq3 lex noſtra diligētiſſime
ſancit:que ad pietatem veram/nos adducit:ꝛ vere virtutis curam nos habere
compellit. His autem ratiōibus ñ modo ñ cōpunctus: ſed maiorem i moduz
iduratus prefectus/illam imolare compellit/que cum abnueret/appēdi iubet:
ꝛ flagris toto corpore laniari/videlicet vt doloris accerbitate/ faceret q̄ preci-
piebatur iuita. At illa cum maneret imobilis/viſceribus iam pelle nudatis/iu-
betur aceto ꝛ ſale perfundi. Cumq3 etiam hoc tormenti genus Margarita uir-
go conſtāter ꝛ fortiter tolleraſſet/ uas aqua plenum prunis ſubſtratum iube-
tur poni in medio/ meoq3 uirgo manibus pedibuſq3 uinctis imponi iuſſa eſt:
Sed ab ipſa oratione effuſa/illico terremotus factus eſt magnus/ꝛ mox colū-
ba e celo ueniēs/corōam auream Margarite capiti impoſuit: ꝛ mox e celo uox
ſubſecuta eſt/dicens. Ueni dilecta mea/ueni/ in requiem tuam/ueniq3 i regnuz
celorum/ tibi a domino propter fidei conſtantiam preparatum . Beata es que
uirginitatem amaſti/iuſticiam/pacientiam/conſeruaſti/ quoniam ob hoc coro-
na regni celeſtis tibi condōata ꝛ decreta eſt. In ipſa autem horaad quinq3
hominum milia exceptis mulieribus ꝛ paruulis in domio credidiſſe proditū
eſt. Propter q̄/ Olibrius eaz decolari precepit. Ad quam mox/maximus con
curſus tam gentilium q̄3 chriſtianorum factus . Naz infirmi/ceci/claudi/ſurdi/
debileſq3 quotquot ſanctum corpus contingere poterant: ſani ſaluiq3 fiebant
ab eorum langoribus ꝛ infirmitatibus. Hec quippe Margarita virgo/nō ſolū
ſanctitatis ob hoc martyrium decus adepta eſt/ quinymo pre ceteris virgini-
bus ſanctis parturientium aduocata precipua tanq̄3 mater eſt habita/eiq3 tem
pla/ꝛ altaria /atq3 ſacella/ꝛ ſacra offitia inſtituto eccleſie publico ſunt conſtitu
ta. Satuitq3 ſacra ſynodus eccleſiaſtica/vt ageretur dies martyrij eius in tem
poribus ſuis ab anno/in annum tertiodecimo chalendas auguſtas/cuz leticia
ꝛ exultatione a cunctis chriſti fidelibus.

¶ De ſancta Euphemia virgine ꝛ martyre. cap.cvi.

EUphemia virgo:tempori
bus diocleciani principis
apud Calcedonenſem vr-
bem tanq̄3 preſentem vitā
paruipendens/accerbiſſimum pro chri
ſto pertulit martyriuz: ꝛ future glorie
ingenti ſua virtute/cum magno ſui ful
gore conqueſiuit beatitudinem. Utrū
autem hec fuerit aſyana vel romana
nō ſatis cōſtat. Credit̄ tñ potius Ro-
manā/ eo q̄ ſenatorē habuerit prēz/ex
Thodola vxore ſuſcepta. Ipſos qppe
xp̄iāos crediderī/dū ituēā/iſignē pieta
tatē eoz/i exeqis fūeralib⁹/ipi⁹ euphemie poſt mātyriū. Nā ea d̄fūcta/ipi parē
tes furti nocte corp⁹ ſuſtulē/ꝛ mille paſſ⁹ ab vrbe calcedōia aromatib⁹ ōlibutū

ſepulchro cōdidere. Hec eteim preter nobilitatis ⁊ virginitatis iſignia ſuo euo
cōſtantie iuicte meritis/ceteris fuit preponēda martyrib⁹. Cui⁹ fortitudo tāta
fuit cūctis in admiratione/vt eam Adamantinam potiuſq; feminā carnalem
diceres. Ipſa igitur cū chriſtianiſſima haberetur/⁊ chriſti nomen infracto ani
mo vbiq; ꝯfiteref/defferēte iniquiſſimo Apoliano/cū alijs nouem ⁊ quadra-
gita procōſuli priſco tradita eſt. Cui priſcus/Hortor ac moneo/te ipſā hono
rare/ac tui generis dignitatē conſeruare/vt ⁊ tu hic deo marti/ſicut ⁊ in ceteris
templis ſupplicatiōes q̄ ad expiāda prodigia fiūt imolare velis. Que quidē
verba/etſi virgo Euphemia nō ſine aliqua mētis conſternatōe audierit:atq; eo
in loco conſiſteret/vbi etiam fortiſſimi viri tremere cōſueuerant/ ⁊ hinc inde diſ
ſonis clamoribus iperite multitudis ageref. Minaretur ve ex aduerſo torua
facie/in nihilo tamē eius mulieribus conſtātia fracta eſt: quinymo memor ſui
ſaluatoris Ieſu chriſti/qui pro oībus nobis turpiſſimā crucis mortē pertule
rat/cōſtantiſſimo pectore ⁊ acri vultu/nulla ex parte territa/ iniquā procōſulis
ſuaſionē contemnens/ſignaculo ſancte crucis ſe muniuit/⁊ ipſum procōſulem
(fedare ipſam conantē)ignominioſe exprobrauit. Nec ad id agendū/q̄ iu-
bebatur vllis imperijs aut minis potuit induci aut flecti. Que tā aīoſe procō
ſuli data repulſa/⁊ inſani hoīs iam iniqua ſuaſione fruſtrata/ iā generoſi ac
chriſtianiſſimi mulieris animi pſeuerantia/ a cūctis laudari cepta eſt. Iratus
ob hoc vehemēter procōſul/vt eam ſuperare poſſet/nimis crudelitate ſeuiēs in
ea/omnia ſupplitiorū genera expendi iuſſit. Et primo carceres / poſt verbera ī-
numerabilia/rotarū argumēta/ignes/⁊ lapidū pondera/beſtias/ ⁊ virgarum
plagas/ſecures/ac igneas ſartagines:que oīa virgo nobiliſſima cum tāta vult⁹
hyllaritate/ac animi alacritate pertulit/ vt nec triſtis qdē pro his videri potue
rit. Tunc in procōſulem verſa/dixit. Hoc ideo proconſul contra me ceteroſq;
chriſtianos efficis quia vbi vera ſit vita/te ignorare oſtēdis. Falleris vtiq;/p-
conſul/fallit te quidē iſte comunis vr̄ error/decipiunt te demones iſti. Iſtiq;
dij/tanq̄ iſenſiſſimi hoſtes vos omnes circūueniunt. Atq;(vt ita dicam)vita o
rigine deſerta/viuēdi quoq; perditis rationem: Sed illam nos dicimus verā
vitam/vitamq; imaculatam/que/deū omnipotētem cūctorū creatorem vere
cognoſcit:eiuſq; potētiam veretur. Indeq; amare pietatē / mūdum in opifice
admirari:⁊ interpellatoref cōtemnere omnino. Preterea omnem hominem p
pter deum amare quaſi fratrem:nullum ledere/cūctis ſeruire/ſicut ipſe de⁹ vti-
q; facit. Qui preter miniſterium qđ interius continetur. nobis quottidie ſerui
re/nō deſiſtit videlicet producendo in mundo ſolem/emittēdo lucem/pluuias
infundēdo/tempora variando/fruges vel gigendo/vel maturando. Nobis eē
pol in totius creature facie/vel vbertate deſeruit/quoniā cūcta pro nobis crea
uit. Ex his quidem benefitijſ hominē iſtruit/nudum tegere/alere eſurientem/
ſitientem potare/infirmos viſitari/triſtibus condolere/ mortuos ſepelire/ nihil
apud ſe habere quaſi ſuum:ſed omnia ſua cum omnibus exiſtimare comunia:
tūc magis ſibi viuere/ cum viuere eſtimatur alijs: ſibiq; recondere/ cum alijs
creditur erogare. Et hec proconſul circa exteriores homines leniamenta tantū
contingere dicimus. At vita interioris hominis ī diuinarum rerum cognitiōe
conſtare dicimus:non qua celum terre parte voluatur:ſed in bonis optiſq; co
gitatiōib⁹. Cogitatiōes autē bōe ſunt/cū mēs noſtra/ ſui recordaf auctorif cū

eius opera/ipſum in eius operibus viſura miratur. Dicente apoſtolo nr̃o. Inuiſibilia eiꝫ eius/a creatura mũdi/per ea que facta ſunt itellecta cõſpiciũt: ⁊ ſẽpiterna quoqꝫ eius virtus/⁊ diuinitas.i.cuꝫ imẽſis viſibilis creature/ad vniuẽſitateꝫ iuiſibilis creatoris extẽdimur. Nos auteꝫ ſeparati/a mũdiali ſapiẽtia/q̃ vniuerſa fortuitis aſcribit/diuinis meditatiõibus ſublimati: ⁊ ab illis qui aut materiam ſemper fuiſſe dixerũt/deumqꝫ tãtuꝫ artificẽ rerum voluerũt/ſeparati per ipſius adiutoriuꝫ/aut qui hec ipſa/pro diјs elemẽta collucrũt: aut vos qui familias deorum per ſexus/per etates/per partes/ velut per plebeꝫ aliquã ſenſibus ſubiectam itroduxiſtis/diſcreti per ſpirituꝫ ſanctum/ ⁊ i altiora ſubducti vera vita viuẽtes/hoc eſt veraꝫ ſapiẽtiaꝫ ſapiẽtes/iſta tua ſtulticia carem⁹. Recordamur eteiꝫ/ꝙ mũdus/a nihilo/ex deo factus eſt/⁊ ꝙ cũcta animalia p deũ verbo opifice/vocata/venerũt/que/a natura(vt vos exiſtimatis)neqꝫ fuerũt: qm̃ ipſi ſoli fas ẽ/vocare que nõ ſunt/tãqꝫ ea que ſunt. Et ne aliqua pars eius vacaret i nobis/ipſuꝫ hoĩeꝫ ad imaginem ſuam/ de limo terre facere dignatus fuit. Que cogitacio vt tibi/o procõſul dixi: eſt anime vita/ que eſt prima viuẽdi ratio/vt cui ſe debeat anima/nõ ignoret ne aliuꝫ preter hunc/decepta veneretur ⁊ adoret. Eſt quippe/o proconſul ĩquit Euphemia virgo/anguſta(nõ credẽtibuſ) hec diuina cogitatio/ſed vite/vtiqꝫ plena eſt/icendit equideꝫ homineꝫ/ad omne probitatis ſtudiuꝫ/⁊ illi/ſui auctoris comẽdat maieſtatem. Cumqꝫ virgo ſãcta mirabiliter apud procõſulẽ priſcum ⁊ cẽturiões ipios de diuina religione ſapientiſſime diſerteqꝫ diſeruiſſet (erat enim hec virgo eruditione liberalium litterarum/⁊ oĩbuſ que ad aĩmi virtutẽ pertinẽt exercitiј ſ apprime erudita)mlti circũſtantiuꝫ contra eam garire ceperũt: atqꝫ dicere/vt monitis proconſulis adquieſceret/tot ⁊ tãtis grauiſſimis viris ⁊ mulieribus exorantib⁹ aĩaduertere dignaretur: At illa velut ſi ſaxo ĩmobili vnda adlideret/ coruꝫ dicta reſpuebat/⁊ animũ i celũ tendebat. Tũc procõſul idignat⁹/eaꝫ p capillos ſuſpẽdi iuſſit: vbi cuꝫ diu ĩmobilis pmãſiſſet/negato oĩ corporali cibo/i carcere/ recludi ꝑcepit: vt ſeptimo deinde die/inter quatuor grãdeſ lapides/ tãqꝫ oliua cõſtrigeretur/ve℞ etiam ab huiuſmodi fũeſtiſſimo ſupplitio diuinit⁹ p angelũ liberata eſt. Cũqꝫ i ſingulis ſacrate ꝟginis delicatiſſimis mẽbris ſpetialia geſtiret iferre ſuplicia/illa magis ac magis cõſtãs ⁊ fortis iueniebaſ i tollerãdo/quaꝫ ipſe procõſul igenioſus ⁊ calidus i exquirẽdo: Dicebaſ eteiꝫ i oĩb⁹/ pp qḋ/cuꝫ pre anguſtia moreref. Spatari⁹ quidẽ/vt dño ſuo morẽ gerere videref/ac ipſi⁹ iniuriam vẽdicaret/gladiuꝫ i ei⁹ latus ifigẽs/ſanctã ꝟginẽ tãdeꝫ xp̃i martyrẽ effecit. Atqꝫ hoc modo btã ꝟgo/i dei laude ⁊ timore perſeuerãs/ſextodecio chalẽdas octobres/icõtaminatuꝫ deo patri redidit ſpm̃: Sicqꝫ euphemia ꝟgo etiã poſt ei⁹ dormitiõeꝫ/⁊ ſanctitate ⁊ miraculis mlt̃is effulſit preclara: ꝓ quo ⁊ tẽplis/⁊ aris/atqꝫ caſtellis ⁊ oppidis/i ei⁹ noĩe cõſtructis/plurimuꝫ vbiqꝫ venit celebrãda. Diuus ãt Ambroxius irrefragabilis ecleſie doctor/oẽꝫ hui⁹ ſancte ꝟginis vitã ⁊ agones/ſua i ꝑfactiõe his ꝟbis pſtrinxit dicẽs: virgo alma triũphatrix Euphemia virginitatis retinẽs mittã: paſſiõis/ meruit decorari corona. Cuius precibus/inimicus hoſtis euincitur: ⁊ priſcuſ aduerſarius ſuperaſ. A fornacis igne virgo ſepes eripitur: ⁊ duri lapides i puluerem conuertuntur. Fere manſueſcunt/⁊ colla ſubmittũt. Atqꝫ omnia penarum ſupplitia/eius oratiõe ſuperantur. Nouiſſime gladij mucrone cõfoſſa/ carnea reliquẽs clauſtra

celeſti choꝛo iũgitur leta. Hec ſacra virgo tibi domine eccleſiam tuaꝫ comen/det/hec iquam pꝛo nobis peccatoꝛibus iterpellet. Hec etiã vota noſtra/vt virgo vernulla illibata/tibi pꝛeſentet per chꝛiſtum dominuꝫ noſtrum. Hec mirabilis ille Ambꝛoſius ſanctiſſimus i pꝛefactiõe iſtius ſancte cõſcripſit. Huius ſanctum coꝛpus:nũc in Rubina hiſtrie ciuitate/i eccleſia ſuo nomini dicata recenter/cum magna veneratione itegerrimum ſeruatur:ꝛ magna populoꝛum ac peregrinãtium frequẽtia quottidie iuiſitur:Eo etenim miraculoſe ex calcedonia deueniſſe tradunt.

¶ De ſancta Lucia virgine ꝛ martyre. cap .cvii.

Lucia nobiliſſima Sicula virgo/eo ãno/ꝛ die/quo Maximianus iam nõ auguſt⁹ ſed tyrannus factus/a cõſtãtino iterfectus:hoc eſt ãno/a natali chꝛiſtião ſeptimo/ ſupꝛa trecenteſſimum/ipſa teſtãte/apud Siracuſam vrbem ſuam/per diuerſa toꝛmẽta/ martyrij coꝛonam adepta eſt:que quidem/ð pfia ſua benemerẽtem/ſua laude/hoc i loco haud defraudãda eſt. Hec itaqꝫ Lucia/ quẽ impꝛimis lux excerſcẽs dici poteſt/ ex Syracuſana nobili ſiculo

rum vrbe/virgo fuit matremqꝫ Euticiam habuit/nec amplius ſue oꝛiginis/ poſteritati relictum eſt. Eam tamen ex chꝛiſtianis honeſtiſ atqꝫ clariſſimis ditiſſimiſqꝫ parentibus pꝛogẽitam fuiſſe cõſtat. Que adeo generoſe fuit mẽtiſ:vt etate floꝛẽs ꝛ foꝛma/nõ cõtẽtam ſoluꝫ ſeculares litteras optime noſſe/ quin amplioꝛi feruoꝛe ꝛ igenij ſuaſa viuacitate/cõſcenſo ſtudio vigili/felici auſu/ſe diuinis ſcripturis ediſcẽdis imiſcuit/i quibus laboꝛeꝫ quãplurimuꝫ geſſit: ꝛ i eaꝝ eruditiõe/clara/nõ mediocriter effulſit. Que cuꝫ per omnia prudẽtiſſima virgo vita ꝛ moꝛibus euaſiſſet oꝛnata/etiaꝫ erga idigẽtes/pijentiſſima charitate ferebatur. Sane iaꝫ deſpõſata/duꝫ ad diue Agathe virginiſ ꝛ martyris ſepulchꝛũ cuꝫ frequẽti multitudie i Cathania vrbe pergeret/ſomno arepta/vidit ipſaꝫ beatam Agathaꝫ i medio angeloꝛuꝫ/gẽmis oꝛnatam/ꝛ Euticie matri ſaluteꝫ pollicenteꝫ:que ſãguinis fluxuꝫ patiẽs/nulla poterat medicoꝝ arte curari. Quibus quidẽ auditis/expergefacta/ſurrexit tremẽſ/ꝛ matri ſue ait. Mater mea/ecce ſalua facta es/per ipſuꝫ ergo te depꝛecoꝛ/qui te ſaluã fecit/ ne tu mihi aliquando ſpõſuꝫ nõis/nec tu veliis de coꝛpoꝛis mei poſteritate fructuꝫ moꝛtalitatis iqrere:Sed oĩa que tu mihi datura es eũti ad itegritatis mee coꝛruptorẽ moꝛtaleꝫ hoĩeꝫ/da mihi eunti ad itegritatis mee factoꝛeꝫ dñꝫ ieſuꝫ xp̄m. Cui mater Euticia. O ia igt que fuerũt patris tui defũcti/poti⁹ ãpliaui q̃ꝫ minui. Mea auteꝫ quãta ſũt tu noſti. Tege pꝛi⁹ oculos meos/ꝛ quecũqꝫ tibi placuerit/de ipſis oĩb⁹ facultatib⁹ poſtea facito. Lucia dixit. Audi mater ꝯſiliuꝫ meuꝫ. Nõ ſatꝭ deo carũ ẽ q̃ illi hoc dat:quo ipſe perfui nõ poteſt: ſed ſi vis tibi gratũ eẽ dñ: hoc illa da/quo tu poteris vti: Nã qḋ moꝛiẽs das/ideo das:qꝛ tecũ ferre ñ p̄uales. Viuẽs ergo/ꝛ ſalutẽ tui coꝛpoꝛis tenẽſ/da chꝛiſto qḋ poſſides:legerat eiꝫ. nota.

Qui vult perfectꝰ eſſe: vēdat omnia que habet/ ⁊ det pauperibus/ ⁊ ſequaꝛ me.
nota Et iterū nō poteſtis/ deo ſeruire/ ⁊ māone. Igiꝛ exceptis vite ſue neceſſarijs/ ni-
hil āplius lucia cū matre Euticia ſibi reſeruauit. Unde hic feruor/ niſi ex amo
re dei? vnde legis chriſti/ indeffeſſa meditatio/ niſi ex deſiderio eius/ qui legeꝫ de
dit? Omnia itaqꝫ bona pene in chriſti pauperibus a Lucia virgine diſtracta:
apud paſchaſium conſulareꝫ a ſponſo accuſatur Lucia: ꝙ ſilicet chriſtianiſſi
ma eſſet: ⁊ preter auguſtorum legem viueret. Quam ad ſe accerſitam paſchaſi
us interrogauit: dicens. Que nam hec ſuperſtitio eſſet? Reſpondit lucia. Ego
quidem digniſſime Conſul chriſtiana ſuꝫ/ ⁊ a chriſtianis doctoribus/ triplici re
gula viuere didici vꝫ: pie/ ſancte/ iuſteqꝫ: vt pote amare Deum omnipotentem
feruentiſſimo cultu/ virtutiqꝫ inherere atqꝫ amare proximuꝫ/ feruentiſſima cha
ritate. Qđ autem/ chriſtiani noſtri digniſſime paſchaſi ſūme deū diligant/ mul
tis argumentis animaduertere vtiqꝫ potes. Nam apud eos caſtitas perpetua
eſt/ iuſiurandi/ nulla apud eos mentio/ mēdatia/ odia/ aliaqꝫ vitia procul a no
bis ſunt. Et vt virtuti inherere videantur/ pecuniam ⁊ opes (vt me feciſſe didi-
ciſti) negligunt: gloriam ſpernunt/ voluptates odiunt: conſtantes/ ſeueri/
magniqꝫ animi etiam in tormentis pro deo exiſtunt: ceteraqꝫ huiuſmodi innu
merabilia. Quanta autem ſit chriſtianorum charitas/ et beniuolentia/ ſocie-
tate/ ⁊ equitate perpulchre conicere potes. Huiuſmodi hoīes/ chriſti religio
efficit: que quidem virtutis opere/ cunctis propoſuit: a qua libertas quidē ori
tur ⁊ confirmatur. Cauſa vero ⁊ que libertatꝭ noſtre ſunt/ ⁊ nature corporis ſūt/
⁊ que accidunt extrinſecus deus eſt a quo vniuerſa que ſunt producunꝛ. Tūc
paſchaſius inquit. Iſta vāa ⁊ ſuperſticioſa ſunt. Tātum modo deos imorta-
les adora: ⁊ illis ſacrifica. Cui illa. Sacrifitium verum/ ⁊ imaculatuꝫ apud de
um ⁊ patrem: hoc eſt: viſitare pupillos/ ⁊ viduas/ i tribulatione eorum/ ⁊ ima-
culatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Tu auteꝫ facito quicqđ vis/ ego vero que
mihi ad ſalutem pro futura ſint/ ea perficiam. Nam ſi etiaꝫ verbera ⁊ cedes mi
naberis: exclamare nō dubitabo/ enſem acue: ignem afferas/ corpuſculum meū
totum concide/ totumqꝫ cremato: ſtelle potius in terram deſcendent/ ⁊ terra in
celum aſcendet/ quā falſuꝫ ame quicqꝫ audias. Cūqꝫ multa vltro citroqꝫ dicta
fuiſſent: Juſſit paſchaſius lenones venire: qui virginem in libidinem prouoca
rent. At vbi ceperunt ſanctam virginem ad lupanar pertrahere velle/ tanto eaꝫ
ſpiritus ſanctus pondere fixit: vt penitus haud moueri poſſet: etiam magicis
adhibitis artibus/ ⁊ multis bouum paribus. Tum paſchaſius. Que ratio hec
eſt inquit ꝙ puella delicata/ a mille viris tracta/ penitus non ſit mota? Cui illa.
Etiam ſi alia decem milia abſte adhibita fuerint: audient per me dicentem ſpi
ritum ſanctum: Cadent/ a latere tuo mille/ ⁊ deceꝫ milia/ a dextris tuis. Hoc au
dito/ magis magiſqꝫ inſanus iudex excruciari ſe cepit: ⁊ terribili voce/ latra-
tuqꝫ perſequebatur/ inſtabat/ vrgebat/ cogebat/ minabaturqꝫ eam cedere/ ⁊ inui
ctam reclamantemqꝫ ad iudicium pertrahebat. Cui virgo. Quid cruciaris mi
ſerime paſchaſi? Quid palloribus trepidas? quid per diuerſa diſcerperis? Tē
plum dei ſi me iam experimento comprobaſti: Crede. Si autem diffidis diſce
de. Uerus enim profecto ille profeticus ſermo inuenitur: qui ait. Omnes dij
gētiuꝫ demōia. Atqꝫ etiā illud apoſtolicū/ quo dicíꝛ. Quia que gētes ſacrificāt
demōibus/ nō deo ſacrificāt. Et pro certo ſcias domine iudex/ quia ſi quid bo-

ni in dijs tuis eſſēt/benefactores ⁊ ſalutares hominibus eſſent:nec humāo ſā guine gauderēt:ſed reſpōſis/⁊ oībus modis/a cede humanū gen⁹ repellerēt. Precepit itaq Paſchaſius copioſum ignem circa eam accendi/ ⁊ vt celeri⁹ deperiret/picem/reſinamq/⁊ tedas oleo illitas/lignis adiūgi. At illa imobilis pſiſtēs/rogaui iquit/domiū meum ieſum chriſtum/vt ignis iſte nō dominetur mei:vt credētib⁹/timorem aufferam paſſiōis/nō credentib⁹ vero/ iſultatiōis vocem. Tūc amici iudicis vidētes eum anguſtiātem / iuſſerūt imergi gladium i guture eius. Cōfeſtimq percuſſa/q̄diu voluit orauit/ atq quādiu voluit turbam eſt allocuta/dicēs. Anuntio vobis pacem dei eccleſie datam/ hodie Maximiano iterfecto. Et ſicut cathanēſium ciuitas ſororis mee Agathe iteruentiones habet/ita ⁊ vos ſi domini volūtatē ex toto corde feceritis/ſciatis ⁊ me huic noſtre comuni Siracuſane ciuitati/a domino datam. Dū hec igitur agerētur. Paſchaſius accepta capitali ſentētia/q Siciliā expoliaſſet/punit⁹ eſt. Dei vero ſacra virgo Lucia/e loco i quo eſt percuſſa/nō eſt mota:ſed neq animā eſflauit/quo adusq eidē per ſacerdotes omnia ſacra myſteria collata ſūt. Quo quidem i loco/⁊ baſilica mox extructa eſt/⁊ omnib⁹ ſepulchrum ei⁹ cōtingentibus/ſanitatum benificia largiuntur. Sunt qui dicāt/licet incerto auctore. Luciam hāc virginē tam egregie forme fuiſſe feminā/ que quum videret pleroſq propter ipſius corporis pulchritudiē/ ⁊ quēdam maxime adoleſcētem/ei⁹ oculorū fulgorem nimiū ardere/iuxta illud Euāgelij documētū/ quo dicitur: Si ocul⁹ tuus ſcādalizat te erue eū proijce abſte: protin⁹/ ſude ambos ſibi oculos eruiſſe:⁊ illos per ancillulam ſuper iciſorium eidē trāſmiſiſſe/ volens ex illatis ſibimet aliquib⁹ vulneribus /⁊ erutione oculorum poti⁹ decorē corporis deturpare/ac deformitate/ſue caſtitatis fidem facere/q̄ aliene damnationis ⁊ ruine/etiam ſue pulchritudis incitamentum preſtare. Hinc eſt/ q beata Lucia a pictoribus cōſueuit depingi/cum occulis ⁊ ſude i inciſſorio manibus delatis: Itaq hoc modo beata virgo Lucia mortalitatis neribus abſoluta/incelestib⁹ aſſumpta eſt/idibus decembres:vbi eos nūc videt/ qui ob legem ſeruatam/eo dei teſtimonio itelligunt ſe munitos/vt ob ea que geſſerūt iuita/neq iuditium ſe opporteat/neq iudicis euētū formidare. Illoſq nūc contemplatur qui ſcilicet requiem ſuā itelligunt. Eoq lenis ſolatio/angelorūq preſidijs ſtipata/ſuis i habitaculis mira cum trāquilitate gaudet ⁊ requieſcit. Huius nihilomin⁹ ſanctiſſimū corpus icorruptū integērimūq venetijs i eccleſia ſuo nomini dicata/cuſtoditur /adeo:vt eius mamille videri ⁊ cognoſci diſtincte valeant.

¶ Lucia alia/matrona memorabilis Romana fuit:que quinq ⁊ ſeptuaginta ānos agens a filio Euprepio apud diocletianū auguſtū accuſata/ q chriſtiana eſſet:que cum nollet dijs ſacrificare/iuſſu ipſius diocleciani vna cū Geminiano)quem ipſa ad chriſtum cōuerterat)penis grauiſſimis afflicta /diuq torta/tandem poſt laudabilem martyrij victoriam/ ſexto decimo calendas octobres gladio animaduerti iuſſa eſt. Quorum corpora/ quedam matrona Maxima nomie/rapuit/⁊ decenter(vt decet martyres) ſepeliuit. Apud que/quū multa quottidie fierent miracula/plurimi eos in ſuos ſumpſere tutores/ eiſq tēpla ⁊ altaria cōſtructa/ſuis nominibus cōſecrauere.

¶ De ſancta dorothea virgine ⁊ martyre. cap.cviii.

D Oꝛothea glorioſa ꝟgo/ãno
a natali xpiano/decimo ſu/
pra trecẽteſſimũ/ apud Ce/
ſaream Capadotie vrbem/
ſub Maximino tyranno/Melciade põ
tifice romão ĩ beati petri ſede preſidẽ/
te/glorioſum per martyriũ/ promeruit
triumphuz. Hec qppe ex generoſo ro/
manoꝝ ſanguie procreata/Doꝛũ ſena/
torez habuit prẽm/matrẽ vero Theaz
chriſtianiſſimi parẽtes ambo locuple/
tiſſimiqꝫ:ex quibꝰ duobꝰ quidez nomi
nibus/Dorothee eidez nomẽ ĩditũz ẽ.
Hij quidem nobiliſſimi viri/ſeuiſſimas tyrannoꝝ declinãtes pſecutiões: reli
ctis oibꝰ predijs/alijſqꝫ inumeris caſtellis/ꝛ domibꝰ ſupbiſſimis/ i Capado/
tie regnum cũ plurimis peccunijs perexere. Porro ibidẽ exiſtẽtes: hanc mire
pulchritudis edidere filiam/ que iter cetera/i tam inuiſſe pulchritudis effulſit
clara/vt nõ ſolum illius regni/ceteras formoſitate virgines adoleſcẽtullas/an/
te ire crederet/ſed celeſtis arbitraret ymago/potius ꝙ̃ mortalis/verum ꝛ eru/
ditiõe precipua/ac moribꝰ optimis/euaſit preclara. Tũc illis i regionibꝰ oriẽ/
talibꝰ Maximinus gerebat tyrannidẽ/Maxẽtiuſqꝫ maximiãi filiꝰ ꝛ ipſe Ro/
me eãdem ceperat. Hi qppe ſicut i tyrannida ſotij ita i ſceleribus videbãtur
alter alterũ imitari/ita vt neſcires cui potiſſimũ dare flagitioꝝ palmã deberes:
vnde ꝛ vehemẽtiores aduerſuz xpianos ꝛ grauiores ceteris pſecutiões excita
uere. Erat eim maximinus iter cetera totius equitatis publicus hoſtis/ ac pu
dicitie/honeſtatis ꝛ iuſtitie deſtructor/ꝛ preceteris chriſtiãoꝝ perſecutor ꝛ ho
ſtis ĩfẽſiſſimus. Aduerſus quos/tãtũ crudelitatis exercuit/vt oẽs predeceſſo/
res ſuos iſcelere vicere feſtinaret. Verũtñ ſepius vincebat nõ ſoluz/a viris: ſed
etiam/a feminis:que ꝟbo dei/ꝛ calore fidey ſuccẽſe/vt femie quidẽ cõprehẽde/
bant:ſed vt viri fortes i certamie coronabãtur:his aũt i turbinibus Doꝛothea
hec ꝟgo etſi vultu ꝛ alijs corporis mẽbris ad moduz pulchra haberet/religio
ne/tñ ꝛ animi ac honeſtate vite pulchrior eſſe ſtudebat: ꝛ ꝙ maiꝰ eſt/id quod
pulchruz ꝛ decorũ hõibus videbat/quodã ſue ſane mẽtis iuditio/ potius deo
cõſecrare/ꝙ̃ vſui hũano dedicare/ideſt i ꝟginitate perpetua pp deum perſiſtẽ
cõſtituit. At maximinus qui diuina ꝛ humana/ſua libidie ꝛ crudelitate feda/
bat: cognito huius ſancte ꝟginis ſolius forme/nõ autem propoſite ꝟginitatiſ
bono/ad eam polluẽdã ꝛ temerãdaz/animũ adiecit. Cõperto ꝟo ꝙ chriſtiana
eſſet:que ſm ſua edicta/pene magis quã libidini ſubiciẽda videret/i ambiguo
poſitus eſtuare cepit: ꝛ i quã ſe partẽ ꝟteret ignorare: Sz vbi dubios animoſ/
libido que ei latiuſ dñabat obtinuit Et expectãtez ꝟginẽ pro martyrio ad ſup
plicium rapi/per ocultos nũtios/de ſtupro iterpellauit. Illaqꝫ nephas ſibi eſſe
reſpõdit:tẽplum corporis ſui/qđ ſemel deo optimo cõſecrauerat/ idoloꝝ ꝛ libi
dinis cõtagione fedare:proide ſe quidẽ potius ad mortẽ paratam eſſe/ꝙ̃ pec/
care i ꝯſpectu dei ſui: A crudeli ꝟo tyrãno iquiẽs/nõ decere blãdum aliquid
aut molle proferri:nec eſſe dignum reſolui erga ſe truces aios/quos quottidie

vndatim chriſtianorum profuſus cruor duraret. Ad que reſponſa/cum ille libidie accēſus acrius icaleſceret.⁊ niſi vbis acqeſceret/vi agē decerneret. Omnibus virgo prudētiſſima ac pudiciſſima(quēadmodum antea parētes Rome fecerant)facultatibus ſuis/domo que ⁊ familia derelicta/noctu clam cū paucis fidiſſimis famulis/⁊ quum amiciſſima ſibi comite caſtate/ diſceſſit:atqꝫ illuſuʒ tyramnum/vanum amentēqꝫ dereliquit. Alias etiaʒ virgines plurimas ſimul ⁊ matronas exemplo illius adortus/ſed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortē quaʒ ad ſeruitutē nactus/crudelibus ſupplitijs affici iuſſit. Alij ab huiuſmodi hiſtoria diſſentire vidētur/⁊ eius facinora aliter refferunt:q̄ paululuʒ ꝓtēſius nūc a nobis in mediū deducent. Certiſſimū eteni aſſerūt/poſtq̄ꝫ a Maximini tyramni ꝑdicti iniuria eā auffugiſſe/dyabolum caſtitatis inimicū non ſuſtinētem virginis perſeuerātiam/belluʒ denuo ꝯtra eaʒ excitaſſe/⁊ Fabritium ꝑfectum in ipſius amorē ſtimulaſſe/vt ipſam carnali cōcupiſcētia appeteret:qui abſqꝫ cōpoti determinatiōe pro dote/prodere ipſam legiptio thoro ꝓducēdam:Que vbi virgini ſancte nota facta/⁊ oblata fuiſſent/oia tāq̄ꝫ lutea deſpiciēs/infracto aīo/ſe xp̄o deſpōſatam fatebatur. Qđ Fabricius audiēs furore ſuccēſus/illico eam in doliū feruētis oley plenū demergi precepit. Sed illa vncta nō aduſta/de vaſe cū gloria illeſa exiuit. Quo qdeʒ miraculo/plurimi paganorum in chriſtum credidere. At Fabricius id magicis artib⁹ potiuſq̄ꝫ diuina virtute factitatū fuiſſe credēs/in teterrimuʒ carcereʒ/vt ibi pedore/ ⁊ fame diu excruciaretur īcludi iuſſit:inquo p multos mēſes angelica viſitatione inuiſibiliqꝫ cibo refecta fuit. Quaʒ ſibi p̄ntataʒ/quū prefect⁹ formoſiorē cōſpexiſſʒ. Niſi inquit deos in ꝑſenti adores. Eculei cruciatu excruciaberiſ. Reſpōdit dorothea. Ego Fabritij abſte nō debeo accuſari neqꝫ dānari/ſi gētiliū deos deſpitio/⁊ noſtrā chriſtianā r̄ligionē amplector quū veſtrā ꝑclarā philoſophiā/nuſq̄ꝫ vllum ꝓduriſſe fructū comptuʒ ſit. Nā ſi tua dignatio voluerit(amore atqꝫ odio depoſitis(exqſita ratiōe/veritatē inſpicere:mirabilē illā philoſophiā ſimulacbris q̄ꝫ māib⁹ hominū facta/ī viri ſimilitudinē fuerāt:dei appellationē turpiter attribuiſſe cōperiet. Nec nos falſo accuſari aut reꝑhendi debem⁹/q̄ falſā patriarchaꝝ ⁊ prophetaꝝ iudeoꝝ ſcripturā elegerim⁹. Quuʒ ipſi ab initio hūane vite verā pietatē/⁊ inuenerint/⁊ intemeratā ꝯſeruauerint. Cui nihil vnq̄ꝫ aut addiderūt/aut detraxerūt. Chriſtianaqꝫ veritas ⁊ religio a ſcriptura ꝓphetaꝝ ⁊ patriarchaꝝ ꝓfecta/ita ei ꝯgruit/ſi recte ītelligit:vt nulla repugnātia excogitari poſſit. Talia igiṫ noſtra ſunt vna ſnīa/vna voce/aprimis q ante Moyſeʒ fuerunt patribus vſqꝫ ad xp̄m ſaluatoreʒ ⁊ redēptorem oīum/rutilarūt/a nouiſſimis diſcipulis(dico ipſi⁹ dn̄i noſtri ieſu xp̄i)qui verā pietatem ideſt ipſius ſaluatoris noſtri doctrina/virtute ac gratia ipſius ꝯneri in luceʒ ediderūt/predicantur ac confirmanṫ:vniuerſumqꝫ orbē magis in dies florētē/fide ꝯſpicim⁹: Nec Auguſtoꝝ tuorum edicta/nec hoſtium īſidie nec inimicoruʒ gladij vnq̄ꝫ preualere poterūt. His dictis/in terrā poplitibus deuolutis Dorothea virgo/lumininibuſqꝫ in celuʒ erectis:orauit ad dn̄m vt ſuā oſtendere dignareṫ potentiam:q̄ ipſe ſolus nec alius preter ipſum ſit. Erexerat nāqꝫ Fabritius preſes/ingentem columnā/in cuius cacumīe/ſuuʒ collocauerat idoluʒ ſeu/ſimulachruʒ. Et ecce protinus multitudo angeloruʒ veniēs ſuo īpetu/⁊ idolum ac columnā comminuit/adeo/vt nedum ei⁹ puluis veſtigium videreṫ/eueſtigioqꝫ demonum

in

vox per aera audita eſt dicēs. Cur Dorothea virgo tam infenſe nos peſequeris ꝛ excrucias? Tūc populus miraculi ſtupore attonitus plurimi ipſi ad chriſtū ꝯuerſi ſunt ac martyrij palmā acceperūt. Ipſa autem virgo Dorothea (proh pudor) publice denudari iuſſa eſt ꝛ inuerecūde atq; in honeſte huc atq; illuc ab impijs trahi inde Eculeo in gēti eius corpus denudatū extēdi ꝛ flagris lania ri eſt iuſſa vt doloris neceſſitate faceret qđ precipiebat. At illa incredibili animi fortitudīe cum permaneret īmobilis viſceribus iam puelle nudatis aceto ꝛ ſale perfundi preceptum eſt: Cumq; ꝛ hoc tormēti genus cōſtanter ꝛ fortiter tolleraſſet. Iam victa ſeuicia corpus qđ laniaret horrebat. ex templo ira excitus tyrannus Fabritius. tormēta multiplicari iubet ꝛ ſceuis frendēs dētibus facullas ardētes ad virgineas mamillas apponi precepit. Ac ſic ſemi mortuā in carcerem recludi mādauit. At illa ſaluatoris mēte genibus aduoluta roga bat vt ſuum ſuſciperet deſyderium ac ſuum per oīa reciperet propoſitū. Mane q; facto coram iudice denuo preſentata nil leſiōis in ea apparuit veſtigium: pro qua iudex ipſe mirum īmodum admirari nō deſtit. Dixit quoq; ei. Quouſq; malefica nos protrahes? Aut ſacrifica vt viuas aut capitali plecteris ſententia. Inſiſtētibuſq; acrius demonū miſtris quo aliquid ab ea elicere poſſēt confeſſionis illicite ēt alia noua pēarum genera pertulit que quidem lōge ſub ſtātiam condictiōis humane excedebāt. At illa virgo ymo virago deo plena in tātum eius crudelitates deriſit ꝛ ferinā in queſtiōe ſeuitiam vt aliquo modo flecti nō potuerit. ymo ſemper uultu alacbri dicebat. qcqd uis parata ſū pro chriſto ſpōſo ꝛ dn̄o meo equo perferre aīo. Ipſe. n. ieſus chriſtus pro nobis ſpinis coronatus fuit ꝛ noſtra delicta portauit. ꝛ pro nobis doluit. ut de ſentibus ꝛ tribulatiōibus feminaꝝ roſe ꝛ poma uirgītatis ꝛ lilia caſtitatis naſcerētur. que ego utiq; colligere ſpero. Hoc audiēs tyrānus magis magiſq; ſe ipm diſcerpēs protinus mādauit ei tot uulnera īferri quatenus oīs eius extinguerer ꝛ deturparet decor. At illa rebus ipſis ꝛ paciētie uirtute clamabat. Qr nō ſunt cōdigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabit in nobis. In illa itaq; tyrannus Fabritius tāta crudelitate uſus eſt. ut ſeuitie ei9 ſpecies ſingulas nemo poſſꝫ refferre. Prompta igit ꝛ leta beata Dorothea animam ſuā pro fidei amore ꝛ libertate uſq; ad capitis ſui abſciſionem expoſuit. In cuius quidem cōfeſſione quū quidā ſcholaſticus Theophilus noīe fuiſſet cōuerſus a carnificibus ſtatī comprehēdit ꝛ ad ſuppliciū perducit. Cūq; ab eiſdem grauiſſime diu tortus fuiſſet: nec a fide nullatenus diuelli poſſꝫ: nouiſſime ꝛ ipſe eo die gladio ceſus ē. Quū aūt beata Dorothea ad locū quo decollāda erat perueniſſꝫ dn̄m deum pro oibus qui eius paſſiōis memoriā egerint exoraſſe comptum eſt. potiſſimumq; pro mulieribus parturientibus vt ſi eius nomē in partus periculo inuocarēt illico celerem de puerperio ſentirēt ꝓfectum. Oratiōeq; completa eueſtigio vox de celo facta eſt dicēs. Ueni dilecta mea columba ꝛ ſpetioſa mea veni coronaberis etenī. Ecce qr exaudita eſt oratio tua. Dorothea xͦo ad ſpiculatoris ictum dum caput īclinaret ecce puer ſplēdidus purpure9 īdutus veſtimētis ꝯfeſtim apparuit vrbanis qdem ꝛ compoſitis moribͦ cū caniſtro: inquo tres roſe triaq; mala perpulchra ꝯſiſtebāt illudq; Dorothee virgini obtulit. Cui Dorothea obſecro te dn̄e mi ꝑ ieſū xp̄m ſaluatorē meū vt hec Theophilo ſcolaſtico meo noīe deferas. Illico ipſa eidē

Roſe.

theophili cōuerſio.

Theophilo attulit dicẽs. Soror mea Dorothea virgo/de paradiſo hec tibi trāſ
mittit munera. Quibꝰ dictis e veſtigio puer diſparuit. Quas ob res Theophilꝰ
cū aliquādiu cogitabundꝰ ſiluiſſet. tandē nō ſine ꝯfuſione ſui ſpūs ac gemitu/
in hec verba ꝓrupit. Quā miſerabilis eſt nr̄a deceptio/hūanorūqꝫ ꝯditio/atqꝫ
ignorātia. Quā ſtulta eſt hominū vita/nihil deteriꝰ/nihil inconſtantiꝰ/oīs nr̄a
ſpes vana eſt. Quid mihi ꝓponēdū eſt qdue futuꝝ exiſtimare poſſū/quū oīa
in tenebris ſint ꝯſtituta. Heu me miſeꝝ atqꝫ infelicē: qbus ī tenebris nūc vſqꝫ
me ꝯſtitutū video. His paucis q̄ſtꝰ/illico auxilio dei ſuffultꝰ/inſe rediēs totuꝫ
cepit tacitꝰ ſecū cogitare/ac ſe paulatim ignorātie reꝑhēdere/vt eſſet īprudētia/
vt neſciret ꝑiculū ſalutis ſue/vn̄ zelo diuino/ꝛ ſpūs feruore plenuſ/tā crudelia
ancille xp̄i ſupplitia vidiſſet īferri/in dignitatē rei vltra non ferrēs. poſtulat ſe
audiri ꝓ eadē virgine(licet iā defuncta)tqꝫ alijs xp̄i fidelibsu/qbus nihil īpie
tatis comiſſuꝫ ꝓbari poterat locutuꝝ. Erat. n. eruditiſſimꝰ/ac inter ſuos nobi
liſſimꝰ. Ueꝝ quū eius verba/obſtīatio iudicis nō reciperet/inqſiuit/ſi iā xp̄ianꝰ
effectꝰ fuiſſet: Atqꝫ xp̄ianuꝫ ſe eſſe clariſſima ꝛ libera voce teſtatus eſt. Tāqꝫ
xp̄ianus inqt/eoꝝ penis aſſotiaberis. Et ſic poſt dira tormēta/ꝛ ipe ꝓ xp̄o deco
latus eſt/octauo idꝰ Februarias. quo qdeꝫ die eoꝝ annua ſolēnitas/cum gau-
dio celebraf.

¶ De glorioſa nr̄a ꝟgine ſctā Catherina. capi. cxiiij.

Chaterina virgo celeſtiſ/fe
mina Alexādria: ſub Ma/
xentio tyrāno Maximiani
filio/circa annū dn̄i/decimū
ſupra trecēteſſimū. Melciade pōtifice
Romano in cathedra Petri ꝑſidente/
apud eandē ſui ortus ciuitatē/p innu
mera tormentoꝝ genera/glorioſū mar
tyrij triumphū accepit. Hec igif Cha
terina virgo/fuit ī primis eximie virtutꝭ
femia: ingenio qdeꝫ acri/ꝛ graui/ꝛ faci
li/ꝛ excelſo/diſcēdiqꝫ ſemp appetētiſſi
mo/adeo vt nedū mulieꝝ/ſed ꝛ docto/
rum viroꝝ ſui ſeculi fere diceref princeps/ꝛ abſqꝫ dubitatiōe ꝑegiuꝫ grādeqꝫ
miraculū in tota natura. Cui pene videbaf infuſuꝫ qcqd naturaliter eſt capax
humanū genus: Cuiꝰ qdem cor ad xp̄i dn̄i noſtri fidem/ ſupra quā credi pōt
inclinatū ac captiuatū vſqꝫ ad mortē vtiqꝫ mirabiliter fuit. q̄ plane credulitas
etſi iudeiſ ſcādalū/gentibꝰ ſtultitiā/eidē magnꝰ honos ꝛ glīa fuit. Preterea fuit Genus ſctē hic/recitat.
ante alia genere īſignis. Nā coſtum regē/q clarā a ptholomeis/Egyptioꝝ ha/
buerat originē/habuit patrē. Ipſuꝫ. n. haud dubitato/titulū illū regiū ab ipſis
ptholomeis regibꝰ reor ſibi p ſucceſſioneꝫ obueniſſe. Nā vt aliquibꝰ placet/vt
ab eiuſdē dominio/aliquod ſumamꝰ exordiuꝫ. Quuꝫ Auguſtꝰ Octauianꝰ. M.
Antoniū emulū ſuum/Cleopatre maritū extinxiſſet: Ipſa ꝯiunx(vt ſupra ꝑmi
ſimꝰ)maritū nimiū dolēs/ſe ipſam/cū ipſo ſepelliuit: malēs/cū viro ſuo cōmo
ri/q̄ Auguſti triumphatoris īcurrere manꝰ. Auguſtꝰ ꝟo de ipſo Antonio ce/
lebrata victoria/romā repedare volēs/īfinitos ptholomeoꝝ regū theſauros/ſe/
cum adduxit. ꝛ tātos quidē fuiſſe ꝯſtat/vt nec ante/nec poſt/romaꝫ adductos

noſcatur. Ueruꝫ tametſi regias opes abſtulerit ⁊ regnū ſine vllo rege ſtetiſſe/ videre viſuꝫ fuerit nihilominꝰ/titulus antiquoꝝ ptholomeoꝝ regius/in hac ea demqꝫ lagidaꝝ regia familia vſqꝫ ad huiꝰ coſti regis tpa remanſiſſe pro certo reor. Atqꝫ in hūc modū/Coſtum ipſuꝫ diue Chaterine parentē. Regeꝫ appellatum īdubitato crediderim/prout ēt in pluribus eui noſtri regibꝰ exploratū habemus. Qui reges talis regni nūcupatur ⁊ regnum illud/ī poſſeſſione alteriuſ erit. Ut in regno hieroſolimoꝝ exēplum habemus. Ad Chaterinaꝫ autem virginē redeūdum eſt. Fuit itaqꝫ hec virgo preter ceteraſ Alexādrine vrbis mulieres/origīne/potētia/moribus. atqꝫ eruditiōe ſuo euo illuſtris femina: cuius ſi parētum velimus auos proauoſqꝫ/infinē vſqꝫ exquirere/nō ſubſiſtemꝰ/ anteqꝫ per inumeros aſcēdentes reges in ptholomeū philadelphum optimum regeꝫ venerimꝰ. Ex qua tā antiqua proſapia tot emanauere bona. Hec itaqꝫ Coſto rege patre(ea adhuc īfantula)in matura morte ſublato/quū vnica eſſet filia/iure factuꝫ eſt/vt eidē morīēti ſupſtes diuitiaꝝ innumerabiliū efficereť hereſ: Cūqꝫ ſupra etatē ⁊ caleret ⁊ ſaperet /deuꝫ oīpotētem religioſiſſime adorare ⁊ venerari cepit. Ex quo charitate/pietate nihil ſanctiꝰ ducebat: xp̄ianos īcredibili amore proſequēſ. Eruditoꝝ viroꝝ ac grauiuꝫ/ſanctorūqꝫ precipue ſtudioſa/aqbus aliqd ſemp p̄clarum/aut audire aut adiſcere cupiebat: Et qm̄ in deo ſolo atqꝫ eodeꝫ ieſu xp̄o diuꝫ redēptore/oīa in eſſe gloriabať. q̄ ſibi effingēda diſcēdaqꝫ proponeret: adeo ipſum ſemp per oēm pietatis cultū ſibi p̄ponebat/ tanqꝫ aſſidue nouū aliqd ab ipſo exquireret. Illuꝫ itaqꝫ(nō vt cleopatra totiꝰ orbis fabula)in oī vite inſtituto ſequebať. eideꝫ adherebat ẜm ꝓphete exemplū q ait. Mihi adherere deo bonū eſt. illūqꝫ/tāqꝫ vera chriſticola p oīa imitabať. deſpiciebatqꝫ ſūmopere gētiliū ſectas/⁊ xp̄ianaꝫ religionē atqꝫ ſcripturas mirifice amplectabať/⁊ iugiter īſudabat. Erat p̄terea ſupraqꝫ credi pōt prudētiſſima/⁊ oībus liberalibꝰ artibꝰ ībuta/oīumqꝫ pene linguaꝝ ſermonē illuſtrata. Maxentius tunc tyrānus Maximiani filiꝰ/q a principio ꝓ aucupāda ſibi plebis gr̄a/ fidei xp̄iane veneratorē ſe eſſe ſimularat/vir vtiqꝫ ſceleratiſſimꝰ ⁊ magice artis appetētiſſimꝰ/ex Roma in Alexādriaꝫ cuꝫ omni familia ⁊ vxore/viſcēdi college ſui Maximini tyrāni cōceſſerat. Ubi quuꝫ applicuiſſet/⁊ magno cū honore exceptus fuiſſet. Ex more ꝯſtituit ſolēne diȷs celebrare ſacrifitiuꝫ ad qđ ēt cogebat oēs xp̄ianos/q intra vrbē repti ſunt. Eratqꝫ tunc Chaterina virgo/ etatis decem ⁊ octo annoꝝ: Qđ vbi eidē renuntiatū fuiſſet/Maxētiuꝫ vꝫ in tēplo vna cuꝫ inumerabili mľtitudīe diȷs imolatuꝝ adeſſe. zelo dei ſuccēſa. Crucis ſignaculo ſe premuniēs/cuꝫ honeſta ſuoꝝ comitiua/eo ꝓgredi voluit. atqꝫ ibidē mľtos ex his q xp̄ianā ꝓfitebanť doctrinam collachrymātes offendit. Sicqꝫ his verbis īpatorē allocuta eſt. Cur tā copioſaꝫ multitudineꝫ o Ceſar inqt in tanta ſtultitia ⁊ vano idoloꝝ errore pdis? Reſpice iaꝫ tādē a ſtultitia/⁊ dn̄m cognoſcere q mundū hunc/⁊ ea q̄ in illo ſunt/verbo dūtarat/creauit ſuo. Ipſe eſt qui humanuꝫ genꝰ ſuo ſanguīe a morte redemit eterna: huic honor ppetuus/ huic gl̄ia debeť in ſecula ſeculoꝝ. Neqꝫ. n. tibi prudēti ac magno viro hmōi imolationes faciēde ſunt/nec placādi ſunt ſp̄us ſanguine/ſed aī virtute repellendos ꝯſulo. Mundū. n. aīum/non hmōi ſacrifitia/deꝰ verus expoſtulat. Si enim digniſſime princeps/hec aīantia diȷs offeras. abſte poſtulo/cuius rey gratia hec facias? Si honoris id facere dixeris. Quis nā honor/hic eē pōt? qui ab iniuria/

Uerba q̄ ad regē ſcā ꝓtulit hic recitat.

originez trahit. an poti⁹ dedecoris ꝛ vituperatiõis. Nõ poſſuz certe/nõ negare abſte iniuſte agere/quuz aīalia nihil iniuriãtia īterficias: Sed neqꝫ hac via dijs grẽ refferende ſunt. Qui.n. benefitij grãm retribuit/nõ malefitio id pagit. Non eniz magis retribuere videris/q̃ſi rem a vicinis raptaz/eiſdez in gratiam ꝛ ho norez retribuere veles/ſed neqꝫ grãm impetrãdi cuiuſdaz boni. Naz qui alteꝝ ledẽdo/honorare deũ putat/his iiuſtum ſe futuruz oſtẽdit. Quare tibi/nec ſpe futuri benefitij/aīalia ſunt imolãda/pſertim quum nõ ſit poſſibile ita hec age re vt deum lateat. Nã ipſa/quum philoſophoꝝ poetarũqꝫ ſciam didicerim/ nouiſſemqꝫ hec oīa/vana eſſe/dñm ieſuz xp̄m ſecuta ſuz. Scriptuz.n. didiceraz eſſe. Perdã ſapiam ſapiẽtum/ꝛ prudẽtiaz prudẽtiuz reprobabo. Tu aũt erro re peſſimo deceptus/ad eternã penaz deduceris/ꝯfidens in idolis vanis/q̃ nõ habere intellectũ noſcunt. diuina.n. natura ipaſſibilis oīno eſt. Tui aũt dij: quõ dij eſſe poſſunt. q veſtitu lineis figuris/herbaꝝ coronis/ꝛ verbis qbuſdaz ineptis ac barbaris. atqꝫ ẽt vinculis/ab hoībus vinciũtur. His ſtupefactus im perator ꝛ qd virgini reſpõderet/penitus ignoraret. Miſit qui ſapiẽtes ex diuer ſis orbis regiõibus ꝯgregarẽt/pollicẽs varia multipliciaqꝫ dona ſe pbituꝝ/qui eam diſputãdo ſuperaſſet: Ipſaqꝫ interim cuz cuſtodia ī palatio eſt cuſtodita. Venerũt itaqꝫ quinquagita viri/qui ſe in oī doctrīe genere/ceteris preſtare fa terẽtur. Juſſitqꝫ Ceſar Chaterinam virginez añ ſuum tribunal aſſiſtere/vt cuz illis diſereret. Que vbi ab angelo pri⁹ ſalutata ꝛ premonita fuiſſet ẽt iperterita cõtra eos perſtitit. Verum cum oratores deum fieri hoīem aut pati ipoſſibile dicerẽt: virgo hoc ẽt a platõe predictuz fuiſſe probauit. Ipſe quidez plato deũ circũrotõdum ꝛ decurtatuz eẽ dixit. Atqꝫ vates Sybilla ait. Felix ille deus li gno qui pẽdet ab alto: Inde chriſtianoꝝ ſectam turpiter improbare ceperũt. Hec.n. iquiũt vos chriſtiani gẽtiliuz cõprobatis religionẽ/nec iudeoꝝ vos mo ribus viuere videm⁹/qd igiẽ hoc nõſtri eſt: aut quenaz hec eſt noua viuẽdi ra tio: Preterea quõ impij nõ eſtis/ac deorum oīum inimici/qui patrios mores: patria iura: patrias cerimonias quib⁹ gẽtes oẽs/ac ciuitates ꝯtinenẽ/cõtempſi ſtis atqꝫ abieciſtis: quiqꝫ ſaluatores ꝛ benefactores deos ſpreuiſtis. Et quos deos: eos vz/qui ab initio ſeculorum ad vniuerſos homines/taz grecos q̃z bar baros/per regiõcs. ciuitates agros/hoſtijs: diebus feſtis: ludis/ac cerimonijs/ ab oībus regibus/tyrãnis/populis: philoſophis/legũlatorib⁹ honorãtur atqꝫ colluntẽ. At vos quedaz ſcelerata ac impia excoliẽ/ꝛ adoratis chriſtum quedã ſuis demeritis cruci affixũ. Qua igiẽ venia o Ceſar hij digni aut potius quem cruciatuz: quodqꝫ ſupplitiuz nõ merenẽ/qui patriã neglexerũt/ꝛ aliena figmẽ ta/ſpurcis fediſqꝫ iudeoꝝ fabulis nixa elegerũt. Aut quõ nõ extrema prauita te iſti chriſticole ſunt. qui tam facile/propria relinquũt. ac fatuã/ꝛ oīs ratiõis inopem/fidem vniuerſis gẽtibus inimicam ac impiã eligũt. Nec ipſum iudeo rum deum ẽm eorum cerimonias/nec noſtram religionem colẽtes inauditum ac inuium iter ſibi ipſis turpiter cõfecerũt. Itaqꝫ digniſſime Ceſar nõ recte eos facere dicimus qui hec obaudiũt. Quibus Catheria virgo inquit. Nõ iniuria ergo mihi/omnibuſqꝫ nobis chriſticolis preceptum eſt/promptos eſſe ad re ſpondẽdum/cuiqꝫ rationem a nobis de fide ꝛ ſpe noſtra querenti. Certum eſt igitur ſaluatorem noſtrum prediriſſe doctrinã ſuam/in teſtimonium omniuz gentium per vniuerſum terrarum orbem predicatum iri: ꝛ eccleſiam ſuã/ que

Plato Sibylla.

Sapientum verba.

Reſponſio ſctẽ Cathe/ rine pulchra

poſtea virtute ſua cōſtituta eſt inuictaꝫ atqꝫ inexpugnabilem fore:nec vnqꝫ futuruꝫ/vt a morte superaretur.ſed firmā fore ſemp atqꝫ inmobilem/tāqꝫ in lapide fundatam/cuius diuinationis effectus/omnē impudētiſſimaꝫ linguaꝫ vana cōtradicētem/profecto arcere poteſt. Sed ad hec oīa nō ſunt cōtemnēda/ ad catholicam veritatem/comprobādam hebreoꝝ ſcripture teſtimonia/quib⁹ eoruꝫ prophete. Jndoctorū hoīum piſcationem vniuerſe vite hominuꝫ affuturā predicātes:appellationem xp̄i/noīe ipſo expreſſerūt.ꝛ aduētum eius in carne/modum etiam ipſum/quo doctrina eius ad omnes gētes perueniret/predixerūt: nec tacuerūt futuram ſuorum iudeorum īfidelitateꝫ:ꝛ quicquid aduerſus ipꝫ facturi eſſent per ſaluatorē noſtrum.Catherina virgo inquit/factū eſt/vt iā iaꝫ ex omni hoīum genere/pene īnumerabiles/ſpretis idolis veſtris/vnius ac veri dei cognitionē/religionēqꝫ ſuſceperint.qđ ita futurum/dei oracula/ꝛ per Hieremiam maxime prophetam/vbi dicitur.Domine deus meus/ad te gētes venient ab extremis terre/ac dicēt.quaꝫ falſa noſtri patres idola poſſederūt. ꝛ nō erat in ipſis vtilitas: ſi faciet homo ſibi ipſi dōs:nec erūt iſti dei. Hec igitur dn̄i mei. inquit virgo vniuerſa fidei noſtre veritatem aſtruūt:nec humana virtute/ſed a deo predicta/ꝛ prophetaꝝ oraculis ſcripta oſtēdūt. ꝛ ad hec a multis varijſqꝫ veſtrarum gētium principibus liberos quādoqꝫ futuros homines vaticinātur. Nos aūt chriſtiani ideo ampli⁹ deridem⁹ veſtros deos ꝛ miſeremur humanū genus/qui demones/lupos/canes/ ꝛ leones/ ꝛ ſimilia/venerātur/ atqꝫ quandoqꝫ adoratamini vos adorare ignem ꝛ aquaꝫ/ꝛ partes mūdi/nos iſta nō colim⁹ ſꝫ eum q per hec inuiſibiliter cognoſcitur creātem intellectum:ſoluꝫ admirari/ſolumqꝫ adorare didicim⁹:qui per oīa penetrās/quum ſit īcorporalis ſolo intellectu percipitur/ymo ⁊ ineffabilis/ꝛ in comprehēſibilis eſt:panditur aūt per ea que facit/que ꝓducit/gubernat ꝯſeruat/oībus inuiſibiliter aſſiſtēs.nō celeſtibus ſolum/veruꝫ ēt terreſtribus magnificētiaꝫ operum ſuoruꝫ per hec oſtendēs/que vos deos putatis.Cuꝫ igitur virgo oratores aptiſſimis ratiōibus cōfutaſſet.Jlli obſtupefacti/ꝛ quid reſpōderent/penitus ignorarēt. Tūc vn⁹ eorū qui ceteroꝝ magiſter dicebatur/Ceſari ait. ¶ Nouerit māſuetudo tua/qꝫ quum nullus cōtra nos vnqꝫ ꝯſiſtere potuerit/fatemur ꝛ cōteſtamur/xp̄ꝫ ex nūc quē Catherina predicat/veꝝ eſſe deum.Dij autem quos nūc vſqꝫ decepti adorauimus/nō deos/ſed lapides/demonaſqꝫ peſſimos eſſe proteſtamur. Accēſus ob hoc ira Maxētius/eos oēs(chriſti ſignaculo munitos)exuri precepit. Sed cuꝫ illoruꝫ corpora illeſa inuēta fuiſſent.ita vt nec capillus quideꝫ exuſt⁹ videretur/ multi chriſtianaꝫ fideꝫ ardēti deſiderio complexi ſūt. Cōuerſus deinde ad Catherinam Ceſar/modo cōfitere deo ſoli inquit.ꝛ ſtatue plurime vbiqꝫ ad tuam ymaginem fiēt/vt ab omnib⁹ tāqꝫ regina magna ſaluteris. Tua.n.facies ꝑ iucūda/imperio certe digna eſt/que ſolis iſtar refulget: Reſpōdit virgo. Quos o Ceſar me adorare iubes deos/nō dij/ſed demones peſſimi ſunt/hoſteſqꝫ īfenſiſſimos exiſtimo:Qui mala nō faciēda eſſe ſuis cultorib⁹ non admonēt/ymo inceſt⁹ ꝛ adulteria/bellaqꝫ/ac homicidia perpetrare iugiter ſuadent. Hec autē noſter ver⁹ de⁹ qui in celis regnat.quiqꝫ ſol⁹ profecto eſt deus verus: ipſa oīa non faciēda admonuiſſe compertuꝫ eſt.Jſqꝫ/per ſuos prophetas/ ac alioſ ſuoſ amicos/vniuerſos premonuit hoīes/idola nō eſſe colēda: ymo tāqꝫ pernicioſos ſpūs/fore oīno repellēda contemnēdaqꝫ:atqꝫ ipſoruꝫ templa/ꝛ cerimoniaſ

Philoſophi ꝯuertuntur.

verba eiuſdē ſctē catherīe

quib⁹ honorant/ſic eſſe deleda/vt nulla eorū extet memoria:Qui adeo malitioſi gen⁹ humanuʒ inuaſere/tāq̄ʒ victoriam de omnib⁹ cōſecuti eſſent. Ut ſi tua dignatio dignabit colligere que ab hiſtoricis tuis/ſcripta de ipſis refferūtur:vniuerſuʒ ſuis ſceleſtib⁹ deceptionib⁹ orbeʒ deceptuʒ fuiſſe iuenies. Jnprimiſ quidem/ipſam tuā magnā Romaʒ/gretiaʒ/affricaʒ/Scithyaʒ/atq̄ʒ alias plurimaſ nationes.inquib⁹ aperte videre poteris/quātas iniquitates hoībus perſuaſerunt.Jn ipſis inquā/videre poteris adulteria/fornicatiōes/earū nationuʒ/que vſq̄ʒ ad hūc diem/etiā multis in locis peragunt/que quaſi primitias quaſdaʒ dijs debitas turpiſſimas hmōi i tēplis offerūt/⁊ me offerri/vt videre videor iubes. Nā ſi nec hoīes qdeʒ modeſti ⁊ mites cedib⁹ ⁊ ſtupris letātur/quāto magis dij ab reb⁹ peſſimis eſſe debēt alieni:At dn̄s ⁊ ſaluator me⁹ ieſus chriſt⁹ ſuo euāgelio/hāc falſam erroꝛib⁹ innumerabilib⁹ plenam ſuperſtitioneʒ/ymo deceptionem veſtraʒ damnās/religionem optimam ſanctāq̄ʒ/oī veritate veriſſimaʒ e celo/nobis ⁊ vniuerſo generi humano attulit:ex qua qdem/vera amicitia inter ipſum deū ⁊ homines cōſtituitur. Jccirco Ceſar inquit puella/hec dixi tibi q: deo meo ieſu chriſto ei⁹ filio deſpōſata ſum/fac qcqd lubet. Unū ſcito q: futurū eſt/vt multi poti⁹ ex tua familia in xp̄m meum credāt/q̄ʒ me in tuā deducas ſnīam. Tūc Ceſaris iuſſu virgo ſancta regali purpura exuta eſt/⁊ Bubalinis neruis per duas fere horas ſeuiſſime cedi iuſſa eſt. Poſtea in teterrimum carcerē truſa/per duodeciʒ dies/cū celeſti cibo paſta fuiſſet ⁊ dn̄ica atq̄ʒ angelica viſitatiōe/⁊ alocutiōe cōfortata/rurſus ceſari(poſt reditū ſuū a Maximino collega)ſiſtit:vt vel dijs ſacrificet/vel mortis penā luat. Catherina aūt infracto aīo dixit. Miſerrime/an ignoras/q: xp̄m ſponſuʒ meū derelinquere mini me poſſum:qui mortē pro ſalute toti⁹ mūdi pertulit:neq̄ʒ aliū quēq̄ʒ colere/qui veꝛ deū/⁊ q ſolus colēd⁹ ſit noueriʒ: Nos qui tot tātiſq̄ʒ erroꝛib⁹/ab vno voluptatis collo/tāq̄ʒ hydra in diuerſa capita pfuſis:quō verā pietatē deſerere poterim⁹: Nos.n.ſoli a ſpū ſctō edocti/pia/ſanctaq̄ʒ ꝯſideratiōe/ēt p doctrinaʒ xp̄i/elemēta/⁊ que ab elemētis cōpoſita ſunt ſolem vʒ ⁊ lunā/⁊ ceteras ſtellas/ac celū ipſum/nō ſolū deos non ēē/veꝛ ēt aīe expertia iudicauim⁹. Deinde quum aīalib⁹ rationalib⁹ atq̄ʒ irrationalib⁹/⁊ ſubſtantijs aīatis/atq̄ʒ inaīatis/plenuʒ hunc mundū viderem⁹/nō abſq̄ʒ ſapiētia dei hec oīa facta putantes/a magnitudie creaturaꝝ/puritate mētis/creatorē oīum imortaleʒ/ipſumq̄ʒ/deū/atq̄ʒ inuiſibilē cognouim⁹/ēt dn̄m ieſuʒ xp̄ʒ ei⁹ filiuʒ verbū eternū carnē factū/veneramur/colim⁹/eiq̄ʒ ſacrifitiuʒ quottidie offerim⁹. Negāte igit illa conſtāti aīo idolis ſacrificare/Rothe horribili iponit. vt penis vrgentib⁹ a xp̄i cultura eā reuocaret/aut ipaʒ atrociſſima morte extingueret. Cōponi nāq̄ʒ feccrat/vt due rothe vno voluerēt ordie/alie ꝟo due ꝯtrario ipetu agerent. vt prime deorſuʒ lacerādo ꝯtraherēt/alie ꝟo ſurſum deuorādo ipingerēt. Ueꝛ fauentib⁹ ſupis/⁊ ipſa a rothis icolumis erepta eſt/⁊ multi gētileſ interfecti ſunt. Dū hec agun tur/Araba Maxētij Ceſaris ꝯſorſ/quuʒ ſe chriſticolā aſſereret/⁊ porphyri⁹ militūʒ magiſter cuʒ ducētis/ xp̄ian⁹ effect⁹/eſſet(priu⁹ mamillis regine turpiter euulſis)capitali ſentētia puniti ſunt. Poſt hec Catherina extra ciuitateʒ ducta eſt/vt ibi capite truncaret. Ubi quum ad locuʒ ſupplitij peueniſſet lumibuſ ad celuʒ erectis in hunc modū ad dn̄m ſuuʒ effudiſſe orationē dr̄. O ſpes vera ſaluſq̄ʒ in te credētiuʒ deu⁹. O dec⁹/⁊ virginuʒ glīa/dn̄e ieſu chriſte paſtor bone

Uxor maxentii porphyrius.

Oratio.

te nunc hũiliter deprecor/vt qcunqꝫ mee paſſiõis memoriã egerit/ſeu in exitu mortis/vel q̃cunqꝫ tribulatiõe vel neceſſitate meũ auxiliuꝫ iploraueꝛit/tue ꝓpi tiatiõis cõſeqtur effectum/illicoqꝫ vox de celo facta eſt ad eã dicẽs. Ueni dile cta mea/ſpõſa mea/ſpecioſaqꝫ ſuper oẽs mulieres veni in regnuꝫ ſpõſi tui/iã ti bi porta apta eſt. Nã ꝛ his q tuã paſſionem celebrauerint/optata ꝑſidia eiſ de celo vtiqꝫ promitto. Cunqꝫ pro circunſtãtiuꝫ ſalute deũ deprecata fuiſſet(Illoſ etenim collachrymãtes iſpexerat)a ſpiculatore decollata eſt/ lacqꝫ(cunctis cer nentib⁹)cruoris vice effundi viſum eſt. Sanctuꝫ auteꝫ ei⁹ corpus protinus ab angelis dei in montẽ Synay delatuꝫ eſt/monumẽtoqꝫ nouo cõditum/ex quo ſingulis annis/lac ꝛ oleũ emanare dicit/quib⁹ varijs egritudinib⁹ remedia pre ſtãtur/ad dñi noſtri ieſu chriſti laudẽ:cui eſt honor ꝛ gloria in ſecula ſeculoꝝ amẽ. Atqꝫ ita beata Catherina chriſti ſpõſa in celũ euecta/nunc ꝑſpicue cernit q̃ꝫ certo ſparat in vita/ſibi glorie/apud hũani generis redẽptoreꝫ repoſitam eẽ mercedem:ſuũqꝫ ſenatuꝫ eſſe cuꝫ ipſis angelis eã ad ſepulchrũ deferentib⁹ ha bitaculũ. Nunc ꝑſenti coräqꝫ aſpicere ei licet illos ſeptẽ qbuſ beatoruꝫ aĩe per inſatiabilẽ ꝑfruuntur letitiã. Nã cum eis iucundat/ꝛ exultat/q ſuperata ꝛ do mita carne/nullis ſunt deliniti/ei⁹ illecebris:atqꝫ ꝛ ipſa cuꝫ eis/qb⁹ pro aſſidui tate/ꝛ innocẽtia ꝓmium illud eſt datum. Nunc eidẽ Maria mater dei cum ſa cris virginibus floribus ꝛ lylijs inſignitis tãq̃ꝫ Nurui ſue predilecte/filij ſui vnigeniti ſpecioſiſſime ſponſe occurrit.choris etiã circundata angelicis/veluti poſt rubrum mare pharaone cũ exercitu ſuo ſubmerſo/tympanum tenens ipſi Nurui ſue Catherine ſuauiſſimis vocibus precinit/reſponſure:Cantemus do mino glorioſe:quia magnificatus eſt plurimũ,ꝑ equum ꝛ aſcenſſorem proie cit in mare. Mirabiliori etenim nunc ingenuitate fulget/q̃ꝫ antea ex regia ptho lomeorum familia/nec ei certe felicius obtigere potuiſſet/ quam inire conſor tium/cum his qui in excelſo vitam conſtituere. Hec quippe de glorioſa noſtra qꝫ ſingulari aduocata Catherina virgine ſtrictim a me nunc commemoraſſe ſat eſt. Cuius quidem tanta fuere ſigna ꝛ incredibilia miracula/vt in omneꝫ pro pe mundum etiam apud barbaros eius nomen magnificetur. Eo itaqꝫ in loco ex Alexandria ab angelis alatum/ſub ipſis angelorum excubijs per trecentos annoſ conquieuit:donec a quodam venerabili ſanctoqꝫ Abbate diuino iuſſu tranſlatum eſt:ꝛ in radice montium Synay atqꝫ Oreb. in monaſterio a Iuſti niano maximo imperatore extructo collocatum. In eccleſia igitur ipſius mo naſterij/in dextro chori cornu loco videlicet. eminentiore/ Mauſoleum ex al bo marmore candidiſſimoqꝫ/ mirifice extructum eſt. quod Tumba appel latur:inquo ipſius ſanctiſſimum caput/cum ambabus manibus ꝛ alijs qui buſdam illius ſanctiſſimis reliquijs conſeruantur. Que quidem eo peregri nantibus ab Abbate ceteriſqꝫ monachis deoſculanda demonſtrantur. Alie ꝟo reliquiarum ipſius partes per munduꝫ diſperſe refferuntur diuerſis prin cipibus ꝛ prelatis ex priuilegio ſpeciali conceſſe. Locus autem vbi nunc mo naſterium ꝛ eccleſia conſiſtit.is eſt vbi Moyſi greges paſcenti/deus ardẽs in rubo apparuit. precipiens illi vt calciamenta ſolueret: adhuc extat capel la in huius rey memoriam extructa:in ſiniſtro chori cõſtituta. Ipſa autem ec cleſia.xij.perpulchris ſuſtentatur collumnis. Eidem etiam eccleſia diue cha therine:que quadraginta martyrũ nuncupatur. Saracenoꝝ muſchea ſatis am

pla adiacet quam ſaraceni ipſi ob ſanctiſſime virginis pietatē.in dies frequēta
re refferūtur. Miſſo aūt eius montis Synay celeberimo Cenobio/qđ ſanctiſſi
mi religioſi diui Baſilij profeſſores challogeri nuncupati/incollūt. Nullum re
gnum/nulla ciuitas/nullum oppiduꝫ/nulluꝫ ruſculuꝫ/nullaqꝫ priuata domus
ī mundo exiſtit/vbi Catherine/tēpla/ſacella/arc/imagoqꝫ nō reſplēdeat/qđ tāto
pere de alia quacūqꝫ ſancta virgine factitatuꝫ eſſe nō videm⁹. Nā quū ceteris
(preter dei genitrici)preponať/fatigauit/vbiqꝫ hec pictores/ſculptores/multipli
ces/egregioſqꝫ/ꝛ minores:qui eam piniculo formarūt:ꝛ multis ī locis/ꝛ maxi-
me celebrioribus/ingeniuꝫ omne/atqꝫ artis vires expoſuere. Fatigauit inſuper
ꝛ oratores/atqꝫ poetas pene īnumerabiles /qui in eius preconio pluri ma tum
oratione ſoluta/tuꝫ oratiōe materna/atqꝫ verſu ꝛ vt reliquos ſinaꝫ/ diuini pro-
pe īgenij/viruꝫ/vtiqꝫ maronianuꝫ/Baptiſtaꝫ mātuanum carmelitā/ſacraꝝ litte
rarum profeſſorē/ꝛ vatem noſtri eui ſupremuꝫ atqꝫ cōſumatiſſimuꝫ: qui ei⁹ vi
tam omēꝫ/pulcherrimo carmīe cōſcripſit/ꝛ tam pñtibus q̄ꝫ poſteriſ legēdaꝫ cō
tulit. Hec etiā/ipſe pluriora q̄ꝫ mei moris eſt/ in laudeꝫ huius ſancte monimē
tis hic mādare volui/qui ſuis meritis plurima ſepe numēo expertus ſuꝫ beneſi-
tia/ꝛ ea quideꝫ apud deuꝫ imortalem me cōſecutuꝫ manifeſta fide deprehēdi:
ꝛ de grauiſſimis piculis ꝛ īfirmitatib⁹ eius ope me fuiſſe liberatum:atqꝫ iter-
ceſſione.

¶ De ſancta Barbara virgine ꝛ martyre. cap.cx.

Barbara virgo Aſiana/ im-
peranre Maximino tyram
no in orientali plaga: Ma-
xentio vero rome itidem fa
ciente/ꝛ Melciade ſimiliter Papa/ ro-
me in cathedra Petri preſidente / apđ
Nicomediam inſignem vetuſtanqꝫ or
tus ſui vrbem/cum gloria martyrij/ ad
ſyderea regna migrauit. Hec quippe
poſito ſplendidiſſimum genus inter-
ceſſerit/auſteritate tamen mortis intre
pide pro chriſto/a proprio genitore in
flicte/ ꝛ leto vultu ſūpte / lōge luculēti
or effulſit. Hui⁹ itaqꝫ pr̄ noīe dioſcor⁹ fuit nobiliſſim⁹ atqꝫ diuitijs īnumeris
prepotens ꝛ gentilis:que quum corpuſculum eduxiſſet in robur/ inſignis de-
coris euaſit conſpicua. Cui tam celebre ingeninm quidem fuit/vt potius ſacro
ſuperumqꝫ munere datum ei fuiſſe diceres / q̄ꝫ humanis ſtudijs quouiſmodo
ſibi vendicare potuiſſet. Erat ei pronus etiam ab ipſa pueritia in ſanctitate ani
mus:ꝛ ad omnem eruditionem adipiſcendam ardentiſſimus. Unde etſi a pa
rentibus tanq̄ꝫ vnica filia inter diuitiarum delitias enutriretur/non tamen ot
io/ꝛ tmolliciei femīee/eā đditā legimus: ymo iugiť ſupra etatē diuīa pſcrutāi.
Cuꝫ eiꝫ tēpluꝫ aliqñ puella quuꝫ parētib⁹ ītrogreſſa fuiſſet/vidēs ſimulachra

parētib⁹ ait. Quid ſibi volūt ſimilitudīes iſte? Reſponderūt parentes: inſ[illegible]āis qd loqueris? Uides qꝛ boīuꝫ ſimilitudīes ñ ſūt/ſꝫ diȷ/q adorari iubēt/ꝑ illō qd neſcit' quodqꝫ minime cernitur. Quib⁹ puella. Fuerūt ne īgt aliqñ boīes/ quos nūc colimus? vtiqꝫ dixerūt. At illa vt erat maximi ſpirit⁹ adoleſcētula/ na turali iſtinctu pauliſper comota/ ꝛ iā quaſi/ a ſopore quodā/ ꝛ (vt ita dicaꝫ) a ꝓfundo ſomno expgefacta/ oculis animi aliquātuluꝫ aptis/ deuꝫ/ deiqꝫ ꝟtutem ſalutareꝫ eſſe/ mūdo putauit: ꝛ ad euꝫ querēdū/ animū primum ī celuꝫ erexit/ ꝛ celeſtiuꝫ pulchritudinē corpoꝝ ꝯtemplās/ admirata/ nō plures deos/ ſed vnuꝫ deuꝫ/ q cūcta iſta feciſſet regeretqꝫ oīno arbitrata ē. Cūqꝫ ardēti deſyderio/ ī ve ri dei cognitionē traberet: philoſophos gētiles ſūmope ꝛ accurate elucubrare ꝛ ꝑlegere cepit. ꝟuꝫ quuꝫ inter ipos maximā de vero deo altercationē ꝛ cōtētio neꝫ aīaduerterct: atqꝫ etiā ex ipis pħis didiciſſet/ quādā inanē ſupſtitionem/ apud ātiquos initiuꝫ ſumpſiſſe/ que quaſi maloꝝ oīuꝫ fons/ multitudinē deoꝝ ꝯſtituerat/ quib⁹ hoſtias imolare/ ſolēnia facere/ ſimulachra ꝯſtituere/ ꝛ cōdere tpl'a pſuaſerat/ quuꝫ tñ prius boīuꝫ ſepulchra fuiſſent/ ſed magnificēti⁹ cōdita/ tpl'oꝝ appellatione vocata fuerāt. Ex hoc priſcoꝝ religiōeꝫ/ potius quaſdā poe tarum fabulas/ quā religionē exiſtimauit. Et quuꝫ nibil ꝟitatis in ſe habere a animaduerteret magna cordis voce/ oīa illa maioꝝ ſuoꝝ idola cōtempſit. Uerū quuꝫ etiam ad poetaꝝ theologiam inueſtigādaꝫ ſe tranſtuliſſet. Ex heſiodo ꝛ Orpbeo optimis poetiſ/ didicit/ vniuerſa que in mūdo ſunt ab vno deo emanaſ ſe/ ꝛ illius virtute cōtineri nō dubitare/ ꝛ maxime ex ſentētia Orphei/ qui in qui buſdam carminibus/ omnia diuina virtute in hunc modū gubernari dicebat.

Orphei verſus.

Uos qui virtutem colitis/ vos ad mea tantum.
Dicta aures adhibete: animoſqꝫ intendite veſtros:
Contra qui ſanctas leges contemnitis: hinc vos
Effugite: ꝛ procul hinc miſeri/ procul ite profani:
Tu vero qui diuinas ſpecularis: ꝛ alta
Mente capis muſe voces amplectere: ꝛ illas
Aſpiciens ſacris oculis ſub pectore ſerua.
Et poſt multa/ ſic ſubſequitur
Nemo illum niſi chaldeo de ſanguine quidam
Progenitus vidit: quem celorum aurea ſedes
Sublimiſqꝫ tenet: cuius ſe dextera tendit
Oceani ad fines quem de radicibus imis
Concuſſiqꝫ tremunt montes: nec pondere qꝫuis
Jmmenſo ſint ferre queunt: qui culmina celi
Alta colens terris: nunqꝫ tamen ille ſit abſens
Jpſum principium: medium quoqꝫ: ꝛ exitus idem.
Priſcorum nos hec docueruut omnia voces:
Que binis tabulis deus olim tradidit illis:

¶ Barbara itaqꝫ virgo/ quum tam piam ſententiam de deo vero vnoqꝫ ha bendam/ ab Orpheo poeta theologoqꝫ accepiſſet: Confeſtim ꝛ quemad modum Aurelium patrem Auguſtinum feciſſe conſtat/ poſt multos circui tus maiorumſuorum errorum/ circuire cepit/ non modo Ciuitatem per vicos ꝛ plateas/ ſed per totam Aſyam/ Egyptumqꝫ/ querendo verum anime virum/

pro quo ne moreref/dignuз iudicaret mori/vt ei⁹ ſemp iხereret amori. Tūc ex Alexādria i nicomediaз perlatuз ē/ſapiētiſſimuз viroꝝ alexādrie eſſe/origeneз noīe cui⁹ tāta exiſtimabaf ſapiētia ꝛ facūdia/vt cūctos i oī ꝟtutis genere ſupa ret/euidētiſſimiſcꝫ ratiōib⁹ ꝛ ſignis deum veꝝ ꝑponeret/ ꝛ Idoloꝝ ꝯfunderet falſitateз. Qđ barbara quuз audiſſз/nō mediocrit gauiſa ē. Aīaduertere quip pe ꝯfeſtiз ccepit quo nā modo illuз/ꝛ audiř ꝛ alloqui poſſз. Subuerebaf nāqꝫ maiorē i moduз genitoris dioſcori potētiā/ꝛ ꝑpterea miſteriū ꝯſilij ꝛ deſyde rij ſui: eideз idicare ptimeſcebat. Unde ꝛ diligēti examīe oīb⁹ pōderatis/ꝙ ad pficiēduз ꝗ aīo obuerſabāf/ſuo/ſibi ipoſſibile videbaf/ id p Epiſtolas ꝛ fiduз ſibi nūtiuз/i hec verba efficē curauit. ❡ Uiro Alexādrine nobilitatis/ aī lōge lateqꝫ cōſperſo origeni/Barbara nicomedie tua ācilla/dec⁹ ꝛ honoreз deſiderij mei. Accepi te forē/ꝟe diuinitatis optimuз oſtēſorē. A ꝑma eteiз/ſcintilla ige- nij mei te cuз toto corde cōcupiui: vt ad veri dei notitiā ꝑuenireз/mēte ꝯcupi- ui/ſciēs nullaз prorſus deitatē ineſſe lignis ꝛ lapidib⁹/ꝗ humana arte ꝯpoſita ſunt: ꝗ ſenſibilitatē haud recipiūt: ſз ꝛ nec loqui/nec audiř pñt: vnđ ꝛ ime mct ſemp exiſtimaui nō veros/ſз falſos oīno eē deos nec hoīes đos effici poſſe: qꝛ hō quuз icipiat/ēt deſinere ē neceſſarie. Deus autē (vt nupime noui) ante tꝑa fuit. Nō ergo vnqꝫ deos credē potui/quoſ hoīes mortaleſ agnouerā. Et quāqꝫ nunc vſqꝫ mĺtis i motib⁹ fueriз cōſtituta/ſemp tamē deuз nobis ignotuз fuiſſe exiſtimaui. Qui vз ſolus ꝯcta creauit/atqꝫ euз ſemp amaui/illiqꝫ totaз me de- uoui/a quo ſuз/id quod ſuз/niſi mea me feſellit ſentētia. Cuius qdē me ſpiritu aīatam ſentio. Doneqꝫ ad euз ptingā nullatenus vnqꝫ deſiſtā. Quia propť tue optime fame rumore perculſa/venerabilis pť: mētem meā his tue/ dignitati a- perire cenſiui. Illuз deū ſolūmodo exquirere: cui⁹ cognitionē pfectam apud te eſſe cognoui. Unde ſi ita ē/prout fertur: has ſupplices offero preces: quatenuſ digneris excutere noctē ignorātie mee/chaoſqꝫ ꝯfuſionis ab ācilla tua/illāqꝫ in ducere ad vere iuſtitie ſolē/atqꝫ diſcretionis lumen. Opto quippe veꝝ deum a gnoſcere/illuз ſcilicet qui fecit viſibilia ꝛ iuiſibilia. Et vtrū vn⁹ vere ſit/vt ipa iā nunc duduз/mecuз argumētata ſū. vale. ❡ Origenes autem ſuſceptis lectiſqꝫ Barbare epiſtoliſ/iennarabili gaudio repleetuſ eſt/itellectaqꝫ clarius/oratoris aduentus cauſa: vt erat pť optim⁹/ꝛ in oēs comis ꝛ per benignus illuз illario ri vultu excepit. Quāta ꝟo aī leticia ꝛ iucūditate ꝟgineз barbaram tanqꝫ opti mā ſpiritualēqꝫ predā cōfectus/habuerit/lectoris iuditiū expoſtulo. Origenes igitur ex iſperato dei munera/vbi quodam inennarabili exultaſſз tripudio/ꝛ in exultatiōe deo ꝛ dño ieſu xp̄o plurimas gr̄as egiſſet/ꝙ ipſuз maxime propitiū aīaduerteret in cōuerſione talis alumne/quodqꝫ/ex infecunda radice/ talem ac tātum percepiſſз fructuз/que ex innumeris ei⁹ ꝟtutibus/ꝛ exemplo/hedificare eccleſiā eſſз idonea: mox valentinū quēdam pſbyteruз/ex ipſius diſcipulis ſā ctum ꝛ eruditiſſimuз hoīem/cū diuine ſcripture codicib⁹. Nicomediā cuз ora tore btē barbare ad eandē Barbarā mittēs/in ꝟba reſcripſit. ❡ Origenes ve ri dei idignus ſacerdos/ꝛ vt poſſibile ē/eius noīs oſtenſor/Barbare/barbarice gentis inadoptionem filiorуз dei ꝛ domini ieſu chriſti/ſaluteз. Sicut ſcripſe- ras/ſcire te velle/verum deum/quis ſit. Scire debes/ꝙ vnus eſt verus deus/in ſubſtantia/ꝛ in perſonis trinus: ſcilicet pater/ꝛ filius/ꝛ ſpiritus ſanctus. Qui- cunqꝫ igitur hec omnia perfecte credit/ habet quo ad eum pertingere poſſit.

Epiſtola Barbare

Origenis Epiſtola

Cuȝ his āt litteris eruditiſſimuȝ ṕſbyteꝝ hūc ad te mitto q̄ maxia mecū ē iun-
ctus fideꝝ charitate ꝛ tāta/ vt ea maius eē nō poſſet. Jtaqȝ qcqd is ꝺ īſtructiōe
v̄e fiꝺi noīe meo tibi ꝺixēit: id ita exiſtimato/ ac ſi a ꝺo/ ꝛ a me ip̄o corā audiſſeſ
vale. At vbi Barbara v̄go ꝺiui oꝛigēis nūciū vna cū oꝛatoꝛe ſuo icolumē itur-
ris ſui hoſpitij locū cuȝ gaudio excepiſſet: poſt mutuas ſalutatiōes: Ualētin⁹
a Barbara v̄gine ꝺe ꝺeo iterrogat⁹/ eideȝ i hec v̄ba repōdit. ¶ Credimus nos
omnes ī ꝺeuȝ patreȝ oīpotēteȝ cūctoꝝ viſibiliuȝ/ ꝛ iuiſibiliuȝ conditoꝛē: credi
muſqȝ/ ꝛ i ꝺominuȝ nr̄m ieſuȝ xp̄m/ p quē creata ſūt oīa/ verū vtiqȝ ꝺeū vnige-
nituȝ: ꝛ verū ꝺei filiuȝ/ nō factuȝ/ ſȝ genituȝ/ ꝛ vniuſ cū patre ſubſtātie. Credim⁹
quoqȝ ꝛ i ſpm̄ȝ ſctū: veꝝ ꝺeū ex p̄re procedēteȝ: equaleȝ p oīa p̄ri ꝛ filio/ vȝ po-
teſtate/ volūtate/ eternitate/ ꝛ ſubſtātia. Et ihac qdeȝ trinitate/ nullus ē pꝛoꝛſus
graduſ nihil qȝ iferi⁹ ſupius ve/ ſȝ tota ꝺiuinitas ſui pfectiōe equalis ē: vt exce-
ptis vocabulis/ q̄ pꝛopꝛietātē pſonaꝝ idicāt: vt qcqd ꝺe vna pſona ꝺicat: ꝺe tri
b⁹ oīno poſſit itelligi. Nec p̄r/ filij/ aut ſpūs ſcti pſonā aliqñ excludit: nec rur-
ſus fili⁹ aut ſpūs. ſ. p̄ris nomē perſonāqȝ recipit. Sȝ p̄r/ ſemp p̄r eſt/ fili⁹ ſemp
fili⁹: ꝛ ſpūſſāct⁹/ ſemp ſpūſſāct⁹. Jtaqȝ filia aduerte/ qꝛ ſubſtātia qdē vnū ſunt:
ſȝ pſonis ac noib⁹ tantūmodo ꝺiſtinguūt. Jp̄m āt ꝺi filiuȝ/ ꝺicim⁹ ifine ſeculoꝝ
pfectuȝ nature nr̄e/ hominē ſuſcepiſſe ex Maria v̄gine: v̄būqȝ carneȝ factuȝ eē
nō pmutādo ꝺeitateȝ. Jp̄m āt ꝺicim⁹ ipaſſibilē ꝭȝ ſuā ꝺeitateȝ vt p̄reȝ/ ſilr̄iterqȝ
icōpꝛehēſibilē ꝛ iuiſibilē vt p̄reȝ. Eidēqȝ/ quū xp̄ianiſſimū oēȝ appuiſſȝ valēti
n⁹ oꝛigēis ṕſbyr̄ atqȝ ānūtiaſſȝ. Quodqȝ/ ñ cecaſ caducaſqȝ hui⁹ ſeculi ꝺiuitiaſ
nec bꝛeuē hāc calamitoſāqȝ vitā/ nec iſtabilia coꝛpoꝛis comoda/ ſȝ aīe q̄ itelle
ctual ē ſubſtātie appetēt bonū: ꝺocuiſſȝ ve verā xp̄iane religiōis v̄itatē/ q̄qdē
ꝺi ſūmi mādatꝭ pagiſ: ꝺclaraſſȝ quoqȝ gētiliū religionē erroꝛib⁹ plenā/ falſaȝ fi
ctāqȝ foꝛe. Declaraſſȝ ve vnā eē ſctoꝝ vitā/ ſȝ p̄mia ꝓ laboꝛe ꝺiuerſa/ ꝛ e ꝯtrario/
ꝓ mō peccatoꝝ eē ſupplitia/ vnū iſup xp̄ianiſ eē baptiſmū ſine quo nemo poſſȝ
ſaluari. Atqȝ poſt eū/ ſi peccauēit/ p pn̄iaȝ poſſe ſaluari/ Deniqȝ cū nouū ꝛ vet⁹
teſtamētuȝ ip̄i oñdiſſȝ/ ꝛ ꝺclaraſſet. Eidē ip̄e ſacerdos valētin⁹ ardēti aīo expo
ſtulāti/ ſacrū baptiſma ea i turre ꝯtulit. Mōuitqȝ ſūmope eā/ vt aīuȝ ſuū/ ſua ꝓ
virili/ i lectōe ſacre ſcripture iugiꝭ occuparet/ ne ī bōa ťra pectoꝛiſ ſui inimic⁹ hō
ȝiȝania ſupſeminare poſſȝ: ſȝ itrametipaȝ loq̄ref. Jn nocte q̄ſiui quē ꝺiligit aīa
mea. Dicētqȝ o bone ꝺe⁹/ vbi paſcis: vbi imeridie cubas: qꝛ poſt te ihesit aīa
mea: iccirco/ rogo/ vt me ſuſcipiat ꝺextera tua. Hiſ itaqȝ ꝛ alijs inumeriſ ꝺocū
mētis Barbara v̄go/ a valētino ſacerdote iſtructa/ relicto iā i coꝛꝺ ſeculo/ renū-
tiauit etiā ꝺiabolo/ ꝛ pōpis atqȝ opib⁹ eius/ ꝭuare voleſ fedus q̄ ꝺn̄o pepigit.
Cumqȝ valētinus ſacerdos poſt ñ modicū tp̄us vale facieſ barbare v̄gini ab
ea ꝺiſceſſiſſȝ/ affuit tēpus quo viro matura/ nuptui tradēda eſſet. Cūqȝ multi
ex optimatib⁹/ eam ſibi ꝺari iconiugem expoſtulaſſent: Pater ab ea pquiſiuit/
an cuiqȝ illoꝝ nubere vellet. Cui puella q̄ſi ſubiraſcēs. Ne mihi iquit obſecro
ꝺe hac re vnq̄ȝ moleſtus ſis. Nā ſi abſte coacta fuero vt viꝝ accipiā/ poci⁹ mi
hi met moꝛteȝ cōſciſcaȝ. Accidit autē/ vt ꝺie quaꝺaȝ turri quā ſibi pater exe-
dificarat iterato iſcēderet: ꝛ ibidē p̄rnis ꝛ auitis ſimulachꝛis cōſpectis/ i eiſdē
facieb⁹ expuit/ ꝺicēs. Similes illiſ fiāt/ q fecerūt ea/ ꝛ oēs q ꝯfidūt i eis. Nec ita
mlťo poſt/ quū ꝺ tritate apō p̄reȝ v̄ba feciſſȝ: poſt v̄bera qb⁹ plīmū āfflicta fuit
ꝺtruſit eā i cācerē: ibidē tā ꝺiu ꝭuādā/ q̄ȝdiu p mācianū ṕfectū/ ad toꝛm̄ta rape

Fideꝝ miſteriū expo nit.

rex. Sedēs itaq̧ p̄ tribūali Marcian⁹/ iuſſit barbarā ad ſe adduci. Intuēſq̧ in eam. Cur īquit puella decora generi te mortis dedis? Offer diis ſacrificium/ et illeſa abibis. Quod ſi efficē neglexeris: ſcito te varijs accerbiſſimiſq̧ tormētis īterficiēdā: Cui illa. Audi me martiane dux: dij quos tu me adorare ſuades/ dij nō ſunt/ ſꝫ peſſimi demōes. Qui celo relicto/ ī terrā deſcēderūt: vt homicidia/ fornicatōes aliaq̧ innumera ꝑpetrarēt mala: Nō eiꝫ modeſtiā/ aut iuſtitiā exēplo docuerūt: ſꝫ alij obſcēis voluptatib⁹: alij pugnis alij vēatiōib⁹ gaudēt. Dn̄s aūt me⁹ ieſus xp̄s (quē toto corde diligo et colo) vt verus de⁹/ nō bella/ aut pugnas/ vt tua Minerua/ quā falſo deā appellas: ſꝫ pacē/ et quietē oīmodā īter hoīes ꝑſuaſit. Neq̧ eidē varie canuꝫ venatiōes/ vt tue diane venatrici placent/ aut fiſtule et Tympana et alij ſonit⁹ vani/ ac muliebris turba/ vt ſūt matri deoꝝ gratiſſima: oī ꝟtute neglecta. Itaq̧ ſcias me paratā fore/ laudis ſacrificiū offē re ſaluatori meo/ q̄ fecit celū et terrā/ et oia q̄ ī eis ſūt. Hi autē quos pro dijs colis/ et muti/ et ſurdi/ et ceci ſūt/ licet/ os/ oculos/ aureſq̧ videantur habere. Cūq̧ nares ad odorāduꝫ/ man⁹ ad palpāduꝫ/ pedes ad ābulāduꝫ/ eis ſint. Olfare prorſus/ aut tāgere q̄dpiaꝫ/ vel aliquo iter arripe minime queūt q̄ppe/ qui nullū habēt ſp̄m. His dictis Martian⁹ furore replet⁹: poſt accerbiſſimas corpori delicato īflictas plagas iteꝝ carceri cuſtodiēda tradit: vt poſtmodū/ eā morti deſtinaret. Cui ī tēpeſta nocte ſaluator apparuit: et blādiſ ea ꝟbis ꝯſolās/ ꝓtinus curauit. Que poſtq̧ tyrāno/ e cuſtodia/ oblata eēt. Ecce ingt quo te pacto dij mei ſtilſgere demōſtrāt: qui tuas curauere plagas. Rn̄dit ꝟgo/ cū ſimiles ſint dij tui ſurdis et mutis/ et cecis q̄ ſe nec erigere poſſūt/ neq̧ mouere. Quō me potuerūt curare/ q̄ ſibi ipſis ꝓdeſſe nō poſſunt: Ipſe ꝟo de⁹ ieſus xp̄s ſanauit me quē tu/ a demone obcecat⁹ videre nō potes. Sꝫ ab ipſo ſuis fidelib⁹ īpendit/ vt/ a medico remediuꝫ/ diſciplina/ artis medicine ē aliquotiēs etiā ignib⁹ et ferro morbos curare. Et quid mirū ſi dn̄ſ nr̄/ tanq̧ medicus aīaꝝ noſtraꝝ/ noſ turbinib⁹ excutiat/ morbis exanimet/ tormētiſq̧ excruciet et purget: Fortitudīs āt xp̄ianoꝝ ē/ quaſi p̄ ignes et flamas vaſoꝝ more purgari. Quod ſcriptura maioꝝ nr̄oꝝ doctoꝝ teſtat. Aurū/ et argētuꝫ/ et ferruꝫ/ et plūbuꝫ/ et ſtāgnuꝫ ac om̄e vas/ q̄d p̄ ignē trāſierit emūdabit. Nos itaq̧ dn̄s noſter/ p̄ vos tyrānos peſſimos vrere vult vt curet/ tēptatq̧ vt liberet/ atq̧ vexare ꝑmittit vt ſaluet/ ac demon coronet. Tēptat igit nos hoc modo dn̄s/ vt ſciat ſi eū ex toto corde diligam⁹/ ac etiā ex tota aīa nr̄a. Ipſe ꝑmittit dolorē: vt det refrigeria. Obduratus vehemētius tyrān⁹/ et corpus virginis Barbare crudelē īmodū lacerari/ et ad ei⁹ latera ignē apponi/ atq̧ mamillas eiuſ precidi iuſſit. Poſtremo/ vbi barbara orōneꝫ ad dn̄m effudiſſet: diuerſaq̧ tormēta equinamiter ꝑtuliſſet. Marcian⁹ iuſſit caput ab ea abſcidi. Tunc quuꝫ furore dioſcorus pr̄/ eā accipiēs/ in quendā mōtem eaꝫ ꝑduxit. Cumq̧ decollāda eſſet/ virgo barbara orauit ad dn̄ꝫ/ vt citius ſui certaminis coronam conſumare dignaret. Facta eſt protinus ad eam de celo vox/ dicens. Ueni dilecta mea/ et in patris mei regno iam tandē cenquieſce/ quibus dictis/ dioſcorus proprius genitor illi ſanctum caput abſtulit. Sed ne iultuꝫ tā execrabile pr̄is facin⁹ videret: factū ē/ vt eo cū martiāo et ceteriſ ſatellitib⁹ ſuis de mōte deſcente/ tanta caligine mox obuolutus fuerit/ vt tanq̧ phetunta ictum et vſtum phebeo curru/ ſine vlla cōctatiōe/ et ipſe cum Martiano et plurib⁹/ a deo exuſtus fuit: vt nec vlluꝫ quideꝫ ex ipſoruꝫ cineribus remāſerit

veſtigium. Paſſa eſt itaq̧ beata virgo barbara pridie nonas decẽbreſ quo quidem die eius ãnua ſolenitas celebratur. Collectis vero poſtmoduz a ſupradicto eius patre ſpũali Ualentino religioſo viro reliquijs eas itra ciuitatem deſ ferẽs cõditis aromatibus cum reuerẽtia ſepeliuit: vbi ⁊ ſanitateſ recipiunt omnes qui lãgore aliquo laborãt: ad laudem ⁊ gloriaz dei oĩpotentis: cui eſt honor ⁊ gloria in ſeculoꝝ ſecula amen. Quod autẽ Barbara hec virgo paſſa ſit ſub Maximino tyramno apud nõ nullos ⁊ etiã apud me ambigitur: quom origenes doctor ad quez ipſa litteras dederat floruerit tempore Alexãdri principis qui ĩperabat romãis circa ãnum ſalutis nr̃e trigeſſimuz ſupra ducẽteſſimuz potius dixerim ego paſſam fuiſſe ſub maximino principe ⁊ auguſto non autem iſto tyramno Maximino. Ex illa phetontica dioſcori fulminatione vbi ictus ⁊ vſtus curru phebeo Dioſcorus exceſſit: inoleuit cõſuetudo vt quũ lampadare cernimus illico ſancta barbara ora ⁊ itercede pro me acclamare didicimus. Plura eiꝫ miracula ĩ ſimilibus eã feciſſe nõ ſum neſcius ſed ea nũc ſcripto mandare lõgum eſſet. Suuꝫ vero ſctiſſimuꝫ corpus poſtmoduꝫ venetijs trãſlatuꝫ: nũc in monaſterio crucigeroꝝ in ſacello noĩ ſuo dicato ſarchophago marmoreo conditum reuerenter ſeruatur.

De ſancta Anaſtaſia martyre. cap. cxi.

Anaſtaſia nobiliſſima Romanoꝝ matrõa diuine maieſtatis optima cultrix ac intemerate pudicitie ⁊ immẽſe pietatis ⁊ religiõis feminis cunctis ſanctiſſimuꝫ exempluꝫ ſub Diocleciano auguſto Rome pro chriſto glorioſum ſuſtinuit martyriuꝫ. Quas ob res geminã ſibi acquiſiuit laudeꝫ tum quia tanq̧ agricola ⁊ cultrix toto tempore vite ſue bonos fructus pietatiſ ſeminauerat: demuꝫ ⁊ ſacri ſanguinis effuſione ſuoꝝ meritoꝝ omniumq̧ virtutuꝫ rigauerit plantaria. Preterati itaq̧ illuſtris. Ro. gentilis ex Fauſta coniuge chriſtiana extitit filia quã parẽtes ipſi adultã publio patririo. Ro. eque nobiliſſimo mr̃imõio ꝯiũxẽ quo qdeꝫ marito pp ipſi⁹ ꝟtutes ⁊ pietatem quo adurit plurimũ agitata fuit. Erat nãq̧ ipſa Anaſtaſia ex paterna hereditate admodũ locuplex: adeo vt ãpliſſim⁹ ſuuſ cẽſus poptime ĩ oĩb⁹ ſuo generi rñderet. Eratq̧ ĩ diuinis ſcripturis a diuo griſogono (poſtea xp̃i martyre) egregie iſtruccta atq̧ edocta ĩ quib⁹ iugiter itẽta veluti quãdaꝫ famẽ ſaciare ꝺ̃ſiderãs p euãgelia ⁊ diui pauli epl̃aſ ĩpretermiſſe diſcurrebat. Ex ꝯtiua ãt lectiõe ⁊ meditatiõe ſcripturaꝝ diuinaꝝ cũ pcepiſſꝫ nõ eſſe chriſtianis ſperãdum ĩ incerto diuitiarum ſuaruꝫ ſed in deo viuo qui omnibus preſtat abundanter omnia: quodq̧ ad factum boni operis diuites eſſe ſe in bonis factis comunicatores eſſe. Conſtituit theſaurizare ſibi bonum theſaurum infuturum. vt apprehenderet eam que eſt bona vita. Sciebat quippe ſe ideo diuitias accepiſſe multas non vt his ſolis ſe beatitudinem habere conſideret vt male vteretur

vteretur bonis/neq; vt deſpiceret pauperes/aut certe illas inſtrumentum libi/dinis ſibi computaret: aut illas ſe amiſſuram exiſtimaret vnq̄. Jccirco cum legiſſet apoſtolū paulū dicentem. Qui fidēter ſeminat/fidenter ꝛ metet. Et iterum. hylarē datorem diligit deuſ. Atq; etiā quum legiſſet prophetā dicētem. Et pauperē ꝛ diuitē ego feci: ꝛ pro oībus equalis cura mihi eſt. Spiritu diuino ſuccenſa intra ſemetipſam dixit. Cum curā de oībus gerat deus/ꝛ quis me tuere debet/ne ei⁹ minuatur patrimoniū: vnde deo iubēte prorogatur? Time Anaſtaſia iquit time magis/ne ſi tepida ꝛ ſterilis/ꝛ infidelis i bonis operibuſ fieris/tandē egena ꝛ i ops prorſus iueniaris. Nō timeas inquam ne dificile regna igrediaris celorum/ modo ſis humilis/ modo ſis larga/ quia ex hoc beatior vocaberis. Sed nec etiam i hoc ſeculo ob hoc/nec i futuro/aliquā ſenties egeſtatem: Jgitur da pauperi/ vt deum fenereris deū tibi computa debitorem/ ſentias prepoſitam eſſe miſerenti miſericordiam oībus ſacrifitijs dn̄o dicēte. Beati miſericordes: qm̄ ipſi miſericordiam cōſequētur: vt ꝛ tu gloriam cōſeq̄ris ꝛ requiem. Eam obrem ſtatuit/nō ſe diuitē ſentire/ neq; nobilitatis alicui⁹ dn̄ā/ſed humili veſte cōtecta/ quottidie cum ſola ancillula/ viſitare īfirmos ꝛ in carcere pro chriſto relegatos iuiſcere/ꝛ illos atq; alios eſuriētes alere cibo/ veſtire nudos: peregrinos tecto ſuſcipere/atq; alijs pietatis operibus idulgere/ꝛ eterni premij ſpe/chriſto i pauperib⁹ fenerari/qui dixit. Quodcūq; feciſtis vni ex his fratribus meis minimis/mihi feciſtis. Et q̄uq̄ in his exemplo Marthe iugiter inuigilaret/nihilomin⁹ aliquē etiam ſibi cōſtituit horarum numerum/ in quibus diuino ꝛ ſpūali profectui icūbere volebat. Quod vbi nunciatum marito fuiſſet/eam: videlicet quū vna tantū conſociata Ancillula vili habitu/chriſtianorum more/carceres circuire/eiſq; neceſſaria ſubminiſtrare: Eā illico artiſſimo ꝛ tetro carceri iclusit/ita vt etiam alimēta ſubtraherētur: vt per hoc ſic perhempta/eius latiſſimas poſſeſſiunculas occuparet: verita autem ne ob hoc moreretur/lamentabiles patri ꝛ magiſtro ſuo Griſogono in hec verba dixerit epiſtolaſ. ¶ Sancto confeſſori chriſti Griſogono Anaſtaſia. Licet pater meus cultor fuerit idolorum/ mater tamen Fauſta chriſtianiſſime ſemper vixiſſe ꝛ caſte: ac me inter ipſa cunabula chriſtianam fieri fecit: poſt cuius exceſſū/ſacrilegi iugum mariti ſuſcepi/cuius deo miſerante thorum/mentita infirmitate declināſ/die noctuq; dn̄i noſtri ieſu chriſti amplector veſtigia. Cūq; iſte patrimonium meū (exquo illuſtratur) cum indignis ꝛ turpibus idolatriſ exhauriat: me quoq; velut magam ac ſacrilegam cuſtodie tam grauiſſime mācipauerit: vt vitam corporalem amittere ſuſpicer. Nihil eni ſupereſt/niſi amiſſo ſpiritu ſuccumbam morti. Jn qua morte/licet glorier de confeſſione domini noſtri ieſu chriſti: tamē in eo mens mea valde conteritur. quia opes mee quas ego ex aſſe deo voueram: alienis a deo/ꝛ turpibus inſeruiunt. Et iccirco deprecor te homo dei/vt inſtāter dominum depreceris/ vt aut ad fidem ſuam/venturum ſi preuidet publiū faciat venire: aut ſi preuidet eum/ i hac incredulitatis peruerſitate manſurum/iubeat locum dare cultoribus ſuis. Melius eſt ei exalare ſpiritum/q̄ dei filium denegare/ ꝛ eum confitentes impedire. Etenim teſtis mihi eſt chriſtus: quoniam ſi liberata fuero/ſanctorum veſtijs adherebo: ꝛ curaſ oīū ſolicitiuſ exercebo/vt ceperā. Uale vir dei/ꝛ memēto mei. Cūq; hāc epiſtolā legiſſet Griſogonus: orone facta cū multis pfeſſoribus: ita reſcripſit.

Humilitas eius magna.

Epiſtola.

Epiſtola.

❡ Fluctuanti tibi iter procellas ⁊ turbines mundi: cito ſup vndas deambulans chriſtus adueniet: ⁊ dyaboli aduerſuʒ te flãtem ſpm̃: vno iuſſiõis ſue ſermone compeſcet. Patiẽter ⁊ quaſi i medio maris poſita / crede chriſtum ad te eſſe vẽturũ: ⁊ adtemetipſam cõuerſa / cũ propheta exclama / dicẽs. Quare triſtiſ es aĩa mea / ⁊ quare cõturbas me? Spa in deo q̃m adhuc cõfitebor illi ſalutare vultus mei / ⁊ deus meus. Geminuʒ diuini muneris probat inditiuʒ: quuʒ tibi ⁊ terrena reddũt ⁊ dõabũt celeſtia. Deus eiʒ benefitiuʒ ſuuʒ ad hec extremitatib⁹ ꝓtrabit: vt nõ ſit nobis vile qđ preſtat: vide ne turberis i hoc / ꝙ piẽ viuẽti tibi inferantur aduerſa. Nõ eiʒ decipis / ſed probaris. Nõ eſt defẽſio tua / quã putas per hominẽ poſſe cõſtare. Audi ſcripturã dicẽteʒ. Maledict⁹ homo qui ſpem ſuam ponit i homine. Et benedictus homo / qui ſpẽ ſuaʒ ponit i dño. Caue iquit fortiter / vigilãter ⁊ ſtrenue vniuerſa peccata: ⁊ a deo ſolo quere ſolatiũ cuius iuſſa cõſeruas. Cito enim tẽpus placitum ad te cõuertetur: ⁊ quaſi noctꝭ tenebras / floriduʒ dici lumẽ aſpicies: atqꝫ poſt glacyei frigus hiemis trãſeuntis / aurea tibi tẽpora / ⁊ ſerena ſuccedẽt: vt omnib⁹ qui pro chriſti amore affligũtur / prebeas tẽporalẽ letitiã / p quã ſiñ dubio ꝯſequeriſ eternã: vale i dño / ⁊ ora pro me. Hãc epiſtolã legẽs Anaſtaſia / fortiores fidei vires accepit: ac tantum de patiẽtie virtute gloriari: quãtus priuſ de oppreſſione ifideliſſimi viri ſe cauſabatur affligi. Igitur beata Anaſtaſia / quuʒ ita i cuſtodia ſtringeret / vt ei vix panis quadra daretur: eſtimãs ſe i ipſa tribulatiõe deficere: denuo i hec verba ſancto viro ſcripſit.

Epiſtola.

❡ Cõfeſſori chriſti Griſogono / Anaſtaſia. Finis venit corporis: Memẽto mei. Vt egrediẽtem aĩam meam / ipſe ſuſcipiat pro cuius amore iſta ſuſtineo: que ex hore huius vetule recognoueris: vale. Ad hec ſanct⁹ Griſogonus: talia remiſit ſcripta.

Epiſtola.

❡ Griſogonus anaſtaſie ſemper eſt vt lumẽ tenebre antecedãt: ſic etiã poſt ifirmitatem / ſaluſ reuertitur: ⁊ vita poſt mortem promittitur. Uno fine ꝯcludunt ⁊ aduerſa huiuſ mũdi / ⁊ proſpera: ne vel triſtibus deſperatio / vel letis elatio oñetur. Unuʒ mare eſt / in quo nauicule corporis noſtri velificant / ⁊ ſub vno corporis gubernatore / aĩe noſtre nautico fungũtur offitio. Quorundã igitur naues fortiſſimis carinaꝝ nexibus ſolidate tenebroſi equoris cõcitatos fluctus illeſe ptrãſeunt: quorundam vero fragili iunctura lignorum etiam i tranquillo vicinuʒ morti cõficiunt curſuʒ. Prope eteĩʒ illis vt pereãt / qui nõ cogitãt qualiter ad portum ſalutis pertingãt. Tu autem o chriſti irreprehẽſibilis famula: crucis tropheuʒ tota mẽte conſtringe / in quo tuis / dum deſyderijs parueris: cum martyrij palma ad chriſtum pertinges.

Mariti mors.

❡ Interea publius vir ei⁹ moritur: ⁊ ipſa ſancta / e carceribus liberatur. Quamobrem nõ minimas gratias egit dño ⁊ ſaluatori noſtro ieſu chriſto. corripuerat eĩm in hac calamitate eam dñs / tanqꝫ magr̃ diſcipulũ / quẽ nouerat ardẽtiſſimi ſpiritus ⁊ ingenij. Sicqꝫ ⁊ icarceraciõis morã / Anaſtaſia / magnitudine fenoris duplicauit. Nã ⁊ pp ſe a ſancto propoſito minime retraxit / neqꝫ enim eã aliquis a timore chriſti reuocare / aut ab eius dilectione diuellere potuit: propt̃ quem oẽm ſeculi gloriã / põpamqꝫ / ac etiã ipſaʒ vitam temporalẽ cõtempſit cui nihil dignuʒ cõparauit. Magis magiſqꝫ i ea quottidie amor chriſti creſcebat: creſcebatqꝫ fides. Et ne audiret vocẽ ⁊ iuditiũ ſanguinis / clauſit aurem: ⁊ omnem ſubſtãtiaʒ ſuaʒ per maximã diſperſit tandeʒ / ⁊ dedit pauperibus / vt iuſtitia eius maneret inſecula: ⁊ in ſeculuʒ ſeculi. Exortabatur aũt oẽs ad profectũ

anime/exortabaturq́ʒ quã marie ſingulos/quos/⁊ elymoſinis/⁊ documẽtis cõ fouebat/dicẽs. Preterire figurã huius mũdi:⁊ illã veram eẽ vitã/que pñtis vite emereretur icomodis. Singulis ꝓpe dieb⁹ luſtrabat carceres/i quib⁹ xp̄iani pro fide chriſti detinebãtur. Nec eas obres/alicui⁹ momẽti ſe exiſtimabat. Et q̄ʒq̄ʒ ex patritijs familijs inumeriſq́ʒ diuitijs plurimũ foret inſignita/ nihil tñ de habitu magnatoꝝ habere volebat. Ea pp etiã ab ãcillulis ſuis/miro amore/in eius veneratiõe dedite erãt. Supebãt profecto omnes de icredibili ipſi⁹ humilitate quadã ⁊ gloriã ⁊ honorẽʒ priſtine nobilitatis atq́ʒ fulgoris/ꝓ chriſto/⁊ calcare ⁊ cõtemnere potuiſſet. Multis nãq́ʒ ſignis dñs glorificare volẽs ancillam ſuaʒ eam etiã ad coronã martyrij prouexit/quib⁹ quidẽ perculſi plurimi gentiles ſimul cũ chriſtianis deitateʒ chriſti cõfitebant. Deniq́ʒ poſt triennium a viduitate ſua/cũ ancillis ſuis/gaudẽs Anaſtaſia iquiete maria vixiſſʒ. A quibuſdã tenta/iuſſu dioclетiani principis a quodã prefecto/iubetur idolis ſacrificare/vt poſtmodũ eam ducere poſſet i vxorẽ. Cũq́ʒ i thalamuʒ cã perduxiſſet/ipſamq́ʒ ſuo more amplexari vellet/ illa fideliter reluctãti/ ſtatim diuino iuditio cecus effect⁹ eſt. Adiẽs aũt deos ſuos ſciſcitatus eſt/ſi euadere poſſet. Reſpõderũt:qm̃ ſanctã dei viui ãcillaʒ Anaſtaſiaʒ turpiter dehoneſtaſti ideo nobiſcũ perpetuo decretus es i inferno excruciãd⁹. Cũq́ʒ ita obcecatus domuʒ reduceret/intereũdo/i manus pueroꝝ ſuoꝝ vitã finiuit. Tribuſ igit ancillis ſororib⁹ diue Anaſtaſie martyrio coronatis ⁊ ipſa iubet i cuſtodia recludi. Audiẽs vero prefectus q eã carceri mãcipauerat/ ꝙ inumeris ditata eſſet predijs ⁊ fondis/ipſaʒ ſecreto aloqut⁹ ẽ. Si vis iquit chriſtiano ritu viuere/fac ꝙ tu⁹ chriſtus (quẽ deuʒ verum exiſtimas)precipit dicẽs. Qui nõ renũciauerit oĩb⁹ que poſſidet/nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Oĩa igitur que poſſidet mihi da/ ⁊ quo volueris/libera abi: tũc quidem vera cenſeberis chriſtiana cui illa. Dñs meus inquit vtiq́ʒ precepit/oĩa eſſe vendidanda/ipſiuſq́ʒ cẽſum pauperib⁹/ non aũt diuitib⁹ erogãdum. Denuoq́ʒ diro carceri fame excruciãda traditur Anaſtaſia:vbi/a ſancta theodora nuperrime martyrio coronata/ diuĩo iuſſu ⁊ preſidio p duos menſes mirifice extitit refecta. Tãdem cũ ducẽtis virginib⁹ ad inſulas palmarias deportata quũ inumera miracula ⁊ virtutes dñs per Ancillã ſuam operaret/miſit prefectus qui Anaſtaſiaʒ cũ multis reuocaret. Quib⁹ adductis mox anaſtaſiam ipſaʒ ad pallos aligari precepit: atq́ʒ ignib⁹ comburi. Cuius exempluʒ ſecuti ſunt nõ modo virgines que ſecuʒ exulauerãt/ ſed ⁊ alij inumerabiles vtriuſq́ʒ ſexus hoĩes/⁊ cruciatus diuerſos ⁊ penas alacri vultu ⁊ infracto animo ſuſceperũt/ne fidei ſue cõſcientiam maculare viderent:quoniam quideʒ perfecta in eis charitas/foras excludebat timoreʒ. Quorum ſi veliʒ nunc tollerantie ennumerare virtutes /⁊ cõſtantie robur exponere:nec mihi ſermonis tanta copia adeſſet/nec etiam alijs puto/niſi his ſolis/qui oculiſ ſuis intueri potuerũt. Sed iam de illuſtriſſimis Anaſtaſie (vt ipſe crediderįʒ) virginis/virtutib⁹ atq́ʒ illuſtriſſimo ipſius martyrio/quo/a deo/perpetuo i celeſtib⁹ coronari promeruit dicta ſufficiant. Tãta quippe hui⁹ſancte matrone Anaſtaſie fuerũt ſigna ⁊ miracula/vt de ſanctis martyrib⁹veteribus deputaretur vna. Cuius anniuerſaria ſolenitas /celebratur in die natalis ſaluatoris noſtri ieſu chriſti:octauo chalendas ianuarias.

¶ De ſancta Affra martyre capitulum. cxii.

Affra ſancte hyllarie martyris filia/iperante romanis Diocleciano/recie/in ciuitate Auguſtana/pro xpo martyrium/conſtantiſſime perferrens/ celeſtia regna penetrauit. Hec quippe genere Cypria fuit: ⁊ veneris dee cultui dedita: cũ eſſet iuiſe pulchritudinis inſignita/ lupanaria ex documẽto genitricis celebrabat. Ven⁹ eiꝫ ſupradicta falſo gentiliũ dea femia ſiquidẽ ipudiciſſima/ vt ab ipudica fronte paululuꝫ ruboris abſterſiſſe videret/ ⁊ laſciuiẽdi ſibi ãpliorẽ cõceſſiſſe licẽtiaꝫ: nefãda turpitudie excogitata/ pma meretricia publica adinuenit/ ⁊ fornices iſtituit/ ⁊ matronas inire cõpulſit: quod ſatis execrãda/ Cypriorꝝ cõſuetudo/in nr̃o (vt ita dixerim) euo protracta eſt. Cõſueuerat enĩ ſuas mittere virgines ad littora/ vt forẽſium vterent concubio/ ⁊ ſic ſue future caſtitatis libamẽta veneri dee pſoluiſſe viderẽt: ⁊ ſuas/ inuptias queſiuiſſe dotes. Quã quideꝫ abominãdaꝫ ſtultitiã Affra hec apud auguſtanaꝫ recie ciuitateꝫ ſeruabat. Cuius deteſtabilis ipudicitia/ ⁊ turpe meretritium/ effecit/ vt ſi pr̃ia/eius/ tñ origo ignoretur. Que etſi ãpliſſimis tytulis decorari nõ poſſit/ qm̃ tamẽ martyriũ ardẽtiſſimo ⁊ infracto pectore/ tã cito pro xpo ptulit/ ſua laudis portiõe taciturnitati fraudari nõ debet/ q̃ etſi min⁹ pudica/ eodẽ modo fuit bona tamẽ pace aliaꝝ claraꝝ mulieruꝫ/ nõ modo iter claras vtcũqꝫ mulieres/ ſꝫ inter ſanctas merito deſcribẽdaꝫ eſſe cenſui. Dedita itaqꝫ Affra cuꝫ ancillis ſuis nefãdo cultui meretricio ea i vrbe pdicta. Eius proſtribuli locuꝫ Marciſus ſãctus epũs cuꝫ Felice diacono pſecutionẽ Dioclecianã deuitãs aliqñ ignoranter itrogreſſus eſt. A qua ⁊ pro turpi amatore primũ ſuſceptus fuit. Poſtmoduꝫ vbi euꝫ cognouit chriſtianorꝝ epm/ confeſtiꝫ eius pedib⁹ cuꝫ lachrymis ⁊ eiulatu prouoluta eſt. Cuius tãta profecto fuit doctrina/ vt eam dño lucbrari potuerit. Mane aũt facto/ quom nefãdi ⁊ perfidi ſatellites chriſtianorꝝ/ epm cũ ſuis exquirerent: Affra eos eueſtigio ſub liniſtramẽto abſcõdit: deluſiſqꝫ hoc modo ſatellitibus/ Affra epm ad hylariã pduxit parẽteꝫ que documẽtis ab eodeꝫ ſimilimodo ſuſcept/ ⁊ ipſa mox ad pedes eius cũ fletu cecidit: ⁊ ſe chriſtianam effici obnixe expoſtulauit. Baptizata igit Hyllaria cũ omni domo ſua ⁊ alia multitudine nõ minima/ ſtatiꝫ demon vlulare ⁊ exclamare cõtra epm tãqꝫ vim ſuſtinẽs cepit: ac dicẽ o: cruces/ o tormẽta q̃ patior/ exire d habitatiõib⁹ meis nãciſi epe me cogis. Si me vis abire/ da mihi locuꝫ/ vel aiam aliquã i poteſtateꝫ i quam introyre poſſiꝫ/ ne hinc eiect⁹/ precipiter i abyſſos. Cui ille: ſi deus me⁹ ait cõcedit: vt maneas: mane: verumtñ ne id qd/ a me expoſtulaſti fruſtratus videaris/ tibi diaconẽ p maximuꝫ talem/ qui in faucibus mõtiuꝫ nõ procul a nobis habitat cõcedo occupãduꝫ/ in quo itrogreſſus demon/ ſtatiꝫ iterfecit. Tũc Marciſus ſanctus epus Hyllarie domũ i eccleſiã conſecrauit/ atqꝫ dyoniſium Affre auunculũ auguſtane vrbis epm ordinauit. Affra vero quuꝫ nefanda vt cõſueuerat exercere recuſaret/ Caio iudici/ tanqꝫ chriſtiana accuſat. Cui quũ di

ceret: deuꝫ chriſtiãoꝝ meretrices abhorere/ xp̄mq̃ iuſtiſſimuꝫ i talib⁹ habitare
minime velle. Rn̄dit affra. Ego quideꝫ inqt ſicut maiores mei quodã peſſio
demonuꝫ errore decepta: ⁊ adulteria ⁊ fornicatiões atq̃ alia huiuſce nefanda/
nũc vſq̃ tanq̃ p̄mitias diis quaſdaꝫ debitas / turpiſſimas ſane operatiões in
tplis optuli. Nec aduertebaꝫ: q̄ ſi nec homines quidẽ modeſti ac mites tali/
bus nefandis ſtupris letarent/ quãto magis dii/ a ſimilib⁹ eſſe deberẽt alieni.
Nũc vero a dño ieſu xp̄o vero vtiq̃ deo p ſeruos ſuos nuper illuſtrata/ quom
didicerim me p̄ſtina dedecora/ fuiſſe mortifera ⁊ nephanda/ atq̃ eoſdem tales
deos pernicioſiſſimos fore ſpũs/ necnõ ⁊ oĩno eſſe cõtemnendos/ me ad veram
ipſius ieſu xp̄i religionẽ contuli/ q̄ didiceriꝫ ipm̄ pro oĩbus viuificãdis crucis
patibuluꝫ ptuliſſe/ etiã me ipſaꝫ totam cõtradidi. Et ſicut ipſe pro nobis pati
voluit/ ⁊ ipſa pro eius noĩs cõfeſſione quecũq̃ volueris tormentoꝝ genera pa/
ti nõ verebor. Quib⁹ auditis/ iudex ira ſuccẽſus/ cõfeſtim i inſula Lici fluminis
Affram adduci/ ⁊ ibidem concremari p̄cepit: quãobreꝫ/ igens paganoruꝫ mul
titudo cõuerſa eſt. Atq̃ ita hoc modo hec affra/ ſuuꝫ ſeruauit femineuꝫ decus/
ſublatumq̃ recupauit/ ⁊ ſui cordis inocẽtia reddita fuit. Ideoq̃ hec ipſa mo/
numẽtis mãdaſſe volui/ vt cũcte mulieres proſpectent quib⁹ iclite pudicitie
cura iſidet aĩo: quoniaꝫ nõ ſatis ſit ad cordis ſinceritatem teſtãdam exterior/
bus lachrymis ⁊ querelis ſe violẽtiam paſſas dicere: niſi quũ poſſint/ vindictã
⁊ corde ⁊ ope in ſe ipſas inflictam oſtẽderint paſſa ẽ auteꝫ beata affra hec/ no
nis auguſti. Quo quideꝫ die/ ⁊ ei⁹ ãniuerſaria celebrant. ¶ Hyllaria autẽ ei⁹
mater/ duꝫ ad ſepulchruꝫ ipſi⁹ filie/ iugiter excubaret: ⁊ ipſa ibideꝫ pro fide xp̄i
octaua die ab ipſius paſſione/ a pſecutoribus cuꝫ digna/ ⁊ Euprepia/ atq̃ eume
nia ignibus tradite/ martyrii coronã adepte ſunt. Atq̃ ibideꝫ eodem die etiaꝫ
Nimia ⁊ Juliana cũ Quiriaco ⁊ largo ⁊ Creſentião cuꝫ aliis viginti paſſi ſũt.
Quorum quideꝫ ãnua ſolẽnitas/ pridie idus auguſti celebratur.

De ſancta Grata virgine. capitulum. cxiii.

GRata matrona/ ⁊ pudiciſſi
ma v̄go genere ⁊ dignita/
te inſignis/ ſed admirãdis
virtutib⁹ ⁊ ſanctitate inſi/
gnior: eo ãno/ quo diuus Cõſtantinus
magnus/ totius iperii monarchiã eſt a
ſecut⁹/ poſt deuictuꝫ hui⁹ ſeculi curſuꝫ
meritis glorioſa/ ⁊ optima ſenectute/ a
pud Bergomuꝫ ciſalpine gallie ciuita
tem ſuã/ vite fineꝫ ſortita eſt. Hec itaq̃
ex Bergomo vrbe/ originẽ ducẽs/ Lu/
puꝫ ditiſſimũ ipi⁹ vrbis ducẽ/ hũit pa/
rentem/ cui quom filia ⁊ heres eſſet ci/
dem opulẽtiſſimũ extitit patrimoniũ. Que cũ ab ipſa ſua adoleſcẽtia/ inter ce/
teras ſue regionis feminas euaſiſſet ſpecioſiſſima / aſſerũt cuidã magno ger/
manoꝝ p̄ncipi fuiſſe deſponſatã ſ; nuptie nũq̃ celebrate. Huic igitur iprimis
Grate nomẽ cõuenienter ad naturã rei inditũ fuiſſe peroptime reor/ q̄ nõ mo/
do cũctis gẽtibus/ ſ; ⁊ ipſi deo optimo/ per oĩa grata fuiſſe probatur. Uerum a

quo chriſtianitatis doctrinā ⁊ inſignia acceperit/ex hiſtorijs minime ſcit/Eam
tamē apprime nō mediocriter/etiā inſcripturis diuis/atqꝫ reꝝ diuinaꝝ appeti-
tiſſimā fuiſſe ſcimꝰ/⁊ quuꝫ nihil heſitaret i fide xpi/ i orōne ꝑſeuerabat inſiſte-
batqꝫ donec ⁊ ipſa munꝰ ſpūſſācti accepiſſꝫ/qđ poſcebat. Pro quo/adeo eam i
cāduit diuinꝰ amor/vt i ea nihil eſſet mūdanꝰ/quod violaret affectus:ſꝫ quidā
ꝯtinuus ardor:vnde ⁊ ſepe/cū profeta cātabat. Pars mea dn̄s/atqꝫ illō. No
tas mihi feciſti dn̄e deus meꝰ vias vite/adimpleſtiqꝫ me leticia cū vultu/delec-
tatiōes tue/vtiqꝫ mecuꝫ erunt vſqꝫ ifineꝫ. Ea pp/bonaqꝫ liberis(ſi ex marito ſu-
ſcepiſſet)paraſſet/i redemptionē aīe ſue/atqꝫ i miſeroꝝ alimēta cōferebat iugit:
⁊ nō ſolū diuitias/ſꝫ ⁊ ſe metipaꝫ quottidie dn̄o offerebat: atqꝫ alios/⁊ exēplo
⁊ lingua(quātuꝫ in ſe erat)adortabat. Sepius eteiꝫ quū audiret/inumerabiles
xpianos/pro xpo diuerſis tormētis eſſe ſublatos/miꝝ in modū letabatur/ac in
mortales grās agebat deo/ꝙ neqſſimis tyrānis abſolutos/ad bonū ⁊ optimū
prēꝫ/regemqꝫ oīum dominuꝫ remitterēt. Cūqꝫ rumores ꝑſimiles quottidie ꝑ-
crebreſceēt/nouiſſime ex Galliaꝝ partibꝰ alerāder ex thebeoꝝ legiōe miles ſtre
nuus Bergomū/quū nōnullis applicuit. Vir certe xpianiſſimꝰ/atqꝫ multa ge-
neroſitate plurimū iſignitus:q ad Gratā virginē/ tāqꝫ xpianiſſimā ⁊ vrbis pri
mariā declinās/eideꝫ magnitudinē tribulationuꝫ/⁊ gētiliuꝫ furorē quē ſanctis
per vniuerſas gallias iferebāt tyrāni cū lachrymis retulit. Dicēs inimicū dya
boluꝫ oībꝰ viribꝰ i chriſtianos cōgreſſuꝫ feciſſe/atqꝫ ſuos miniſtros i eoſdem
armaſſe/⁊ informaſſe/quatenꝰ omne ſceleris minſteriū ac crudelitatis poſſent
explere. Is aūt Alerāder vir ſtrenuus erat/⁊ i deuꝫ atqꝫ i hoīes itegrā ⁊ perfe
ctā charitateꝫ cuſtodiebat inōibꝰ quoqꝫ mādatis ⁊ iuſtificatiōibꝰ domini ſine
querella iugiter icedebat. Erat ⁊ ad obſequia ſeruoꝝ dei prōptiſſimus. Eratqꝫ
nō mediocriter eruditꝰ/ac etiā latina lingua diſertus. Ibidē itaqꝫ alerāder ipe
ꝫelo dei ſuccēſus/quuꝫ dei vbum errātibus/ ac xpm ignorātibꝰ Bergomēſibꝰ
aliquādiu diſeminās/nō nullos xpo ea in vrbe lucratꝰ fuiſſet. Ipſi pagani ber
gomēſes idignabūdi/ꝙ eū impie agere affirmarēt/ſcilicet trāſgredi ſuoſ facere
patrias leges:quaſ vnūquēqꝫ ita adeo obſeruare oportebat/vt nemo preſumēt
nouas res temerario auſu inouare/preſertim quuꝫ a ſuis legibꝰ cautū foret/ vt
capitalis pena decerneret/qui ſm leges patrias/deos nō adoraret. Ipſuꝫ iccir-
co/quia xpm ipretermiſſe predicabat/⁊ deos gētiū cōdēnabat ⁊ iprobabat/tan
dem capitali pena ꝯdemnarūt. Quod vbi ſcte virgini nunciatuꝫ fuiſſet/ſanctū
vꝫ dei hoieꝫ trūcatum eſſe:ex templo muliebre abiecto timore/ molicieqꝫ femi-
nea/ac ſexus debilitate prorſus abiectis ⁊ ſepoſitis/ſuis cōitata mācipijs/ac nō
nullis chriſti fidelibꝰ/vt ſancto homini funebre preſtaret offitiuꝫ/ardenti aīo
nocte media/aream certaminis ſcti viri deſcēdit/⁊ itrauit/viſoqꝫ cadauere/⁊ ſe
parato capite cruentato/ſui ipſiꝰ oblita/illud ſanctiſſimuꝫ ⁊ venerabile corpuſ/
iaꝫ cruore reſperſo/exoſculari:⁊ āplecti nō deſtitit/⁊ fetidoſ cruore artus/lachry
mis ſuis lauit/ſepe vocibꝰ eū ex animē reuocabat i amplexus. Nec eaꝫ ab hoc
pietatis offitio remouere putuit turba furibūda /aut ipie eoꝝ manꝰ/nec ꝙ terri
biliꝰ videbat principiuꝫ romanoꝝ publicuꝫ edictuꝫ/ quo cauebat/pena capita
lis ſupplitij/ne quis/cuiuſqꝫ occiſoꝝ chriſtianoꝝ/funebre preſtaret offitiuꝫ: qn
ardenti aīo/ſublatuꝫ corpus/ex ſuburbaniſ i ſuperiore defferret ciuitate/atqꝫ
ibidem aromatibꝰ delibutuꝫ/omni cū reuerētia ſepulture traderet. Atqꝫ ita eā

De ſancto a
lerandro hic
cōmemorat.

verus chriſti amor/integraq fides/ꝛ vera chriſtiãoꝝ ſanctitas/ſua ſiſſe potuere. Eoq ſepulture cõdito/deinceps ipſi Grate ꝟgini totus pene mũdus alien⁹ om nino factus ẽ/vnde patrẽ eternũ deſyderãs/tanq̃ a dño vocata/i imagine leui taꝝ/ſup oĩa gladijs ſpiritualib⁹/corporales oẽs affectus ĩſe oĩno occidit. Per ſepe namq cũ apoſtolo dicebat. Nihil itulim⁹ in hũc mũdum/nihilq auffer re poterim⁹. Nihil ꝛ ipſa intuli i hũc mundum veniẽdo/ſicq ꝛ abeundo/nihil aufferã. Ea de cauſa/vt ſe mũdo mortuã oſtẽderet/ ꝑma ea in vrbe clauſtralem vitã exercere cepit/ꝛ plurimas ꝟgines ſibi i dei ſeruitio cõgregãs/glorioſis vir tutibus ꝛ miraculis valde clara effulſit. Cui⁹ admirãde virtutes atq miracu la/diui vſq inſenium longe lateq percrebuere. Tandez iſenectute bona/ eo i ſuo monaſterio adhuc extãte/collecta eſt i pace ꝑma die chalendaꝝ maias. Euius ſanctitatis preconiuz/merito credulitatis ſue: populus Bergomẽſis debite ve nerationis cultu:eo die ſcilicet chalẽdis maij/ ſingulis ãnis celebriter recolit.

❡ De ſancta Helena conſtantini matre. capitulum. cxiiii.

Helena ſancta/ magni Cõſtã tini mater. Julio pontifice Romão/i chathedra petri ꝑſidẽte/ãno/ a natali xpião ſeptio ꝛ trigeſimo ſupra trecẽteſimũ ro me/vndecio chalẽdas iunias/inumeris merit̃ glⁱoſa/ migrauit ad dñm. Hec i primis qdez oĩuz chriſtianoꝝ/ ne duz fuit preclariſſima regina/ ſz ꝛ parẽs af fectuoſiſſima: eque q chriſtiani ſplen doris eximius fulgor: atq bonaꝝ vir tutuz certiſſimuz documẽtũ. Que ſecũ duz quorũdaz documẽta /ꝛ maxĩe di ui Ambroxij(qui eã ſtabulariã noĩat)plebei hoĩs filia extitit. Alij ꝟo celi An gloꝝ regis/a principio captiua/volũt:quod quidẽ ꝛ ipſe arbitror/quũ ſic/ a plu plurib⁹ oppinef. Que vt erat icomparabilis forme ꝛ ſpecioſitatis puellula/nu pſit virgo illuſtri viro Cõſtancio tocius occidentis ceſari:Et ex eo(vt ceteros ſi nam) cõcepit/ ꝛ peperit/ Jubar illud eximiũ chriſtiãe fidei Cõſtantinuz/cogno mento magnuz/poſtea iclituz Auguſtuz/cuiuſ tantus fuit fidei fulgor ꝛ ardor vt nõ ſe tantuz eterna fama ſplẽdidum faceret:quin ymo ꝛ parentes/ꝛ gentileſ infideles/ꝛ pr̃iam/atq chriſtiãos omnes/ perhemni nobilitarit ꝛ extulerit glo ria atq triũpho. Veꝝ nõ tantũ hec ſancta virago Helena/felicis regni ꝛ iperij decore/ac sereniſſima prole tanti filij/quin vrgente maximo diuini cult⁹ ardor/ inuento ſalutis noſtre Erucis tropheo/orbi toto longe cognita deuenerit. Eam enim poſteaq̃ phemni fonte/a diuo papa Silueſtro mondata fuit/ atq de om ni verbi dei incarnatione ꝛ crucis miſterio peroptĩme iſtructa extitit:dixiſſe ſe pi⁹ ferrũt. Quomodo me redẽptaz arbitrabor/ſi ipſa redemptio crucis nõ cer nitur. Verũ qm̃ peregrina eſt hui⁹ ſancte viraginis hiſtoria/anteq̃ vlterius ꝓ grediatur/paulo altius eſt aſſumẽda/ varie eteĩz vt ſupra premiſſuz eſt/inter ce lebres viros de huiuſmõi regina ferũtur oppyniones / cuius generis maxime fuerit orta/ſed cuiuſcũq fuerit/ad hiſtoriam nihil reffert. Jpſius autẽ ob venu

ſtatem aſſerũt plurimuꝫ placuiſſe Conſtantio ceſari/⁊ ab eo i primis fuiſſe oppreſſaꝫ. Erat quippe ex more illius gentis/qui vt plurimũ ſunt/pulchro ⁊ elato corpore ac membris robuſtiſſimis/necnon ⁊ colore cãdido/⁊ ipa quoddã preter naturã mirabile in ea/ita vt nõ ſoluꝫ exercitum Ceſarianum ſed ⁊ alios i numerabiles ex omni mundo homines ad illam videndaꝫ/ vſqꝫ in ipſis ſuis occiduis partibus/proficiſcerẽtur. Quom inter cetera/ ⁊ ei eſſet corpus nimia proceritate elatuꝫ/⁊ adeo/vt qui eã nouere/crederent/occiduas quaſcñqꝫ mulieres etiã indecore faciey/anteire/Eratqꝫ ſermone leni ⁊ blãdo atqꝫ lingua diſerta/ingenio quoqꝫ vniuerſos preſtabat. Magne prudẽtie ⁊ ſagacitatis decore/fulgebat/ſicqꝫ tam bonitate ⁊ eximia prudẽtia/qꝫ pulchritudine icomparabili/i ampliſſimã famã/etiam apud remotiſſimas nationes euaſit. Uerum poſt non multum tempus/cõſtantius princeps modeſtiſſimus/ ad occultanduꝫ crimen taꝫ ſplendide mulieriscũ eas legiptimas celebrauit nuptias. Suſcepitqꝫ cõfeſtim ex ipa/pulchẽrimã prolem/quam inter/Conſtantinus magnus vnus fuit/matri qꝫ ſimilimus. Quem conſtãtinus pr̃/quum accepiſſet/ magni ingenij/⁊ moruꝫ ellegãtia/ac magne probitatis pueruꝫ/ad ſue felicitatis cumuluꝫ exiſtimauit:⁊ deinceps maiore i precio Helenã vxorem habuit. Erat nãqꝫ ipſa ingenio mitti ⁊ placido/a deo/vt obſequẽtiſſimi numinis benignitatem repreſentare videret. quippe tanto animi ardore/ad omnem ferebatur virtutem/vt ab ipſa ſua mente/omneꝫ oĩno animi depelleret morbuꝫ/Eam etiam obrem/ ad tantã eam perueniſſe phiam ferunt:vt iam in ſe contemptis priſcoruꝫ idolis/⁊ erroribus/vnũ deuꝫ veꝝ/ſolum crederet. Ipſumqꝫ regem/ac dñm celi/⁊ terre/⁊ ſolis/ſtellarum/totius quoqꝫ mundi creatorẽ oppinaretur. Et iccirco totis viribus/ſic viuere conabatur/vt vel omnia huius mũdi blãdimenta paruipendere diceretur. Recte itaqꝫ iam(tanqꝫ rationis nõ expers)de prouidẽtia dei ſentiebat/ deqꝫ imortalitate animi/ac de bona viuẽdi norma:que quideꝫ a fide iam iaꝫ dependere videbantur:eaqꝫ oĩa/vere vite felicitatem pre ſe fẽre dicebat. Non tenebat ſolũ/ſed etiam predicabat diuinã eſſe iuſticiã. Quibus plane ex virtutibus Helena virgo adhuc gentilis ⁊ pagana/chriſtianitatis fidey fundamẽta ieciſſe viſa eſt. Et qꝫqꝫ mũdus eidem feliciſſime arideret/nihilominus ſepius illud phoꝝ verbum in medium proferebat dicens. Quid enim boni in ſe habet hec mortalis vita/vel quibus potius malis non abundat? Et iccirco ipſam nature ⁊ fortune comodis cum tremore moderate ſemper vſam fuiſſe ferunt/illaqꝫ omnia nõ ſuis meritis/ſꝫ adeo viuo ſibi condonata exiſtimabat. Sepe etenim/illud Helene troyane ſeu grece mulieris apud Homerum dictum/ſuo obuerſabatur in ore. Aſt alias alij quiſquis valet omnia ſolus. Datqꝫ bonumqꝫ malumqꝫ de⁹. Omnia inquiens/mortalibus ⁊ bona/⁊ mala/a deo prouenire/⁊ id ad eoruꝫ vtilitateꝫ ſemper. Incredibili tamen merore Helena iugiter/ ex elephantie morbo filij eius Conſtantini afficiebatur ymo perfundebatur/⁊ eam obrem quottidianis curis diurnis videlicet pariter ⁊ nocturnis angoribus excruciabatur. Ipa quippe Britanica regio/propter corporum albedinem tales morbos facile ſuſcipere dicitur/atqꝫ in poſteros pertranſit/vt in ipſius Conſtantini filia conſtãtia poſtea exploratum fuit. Mortuo autem conſtantio helene marito/ipſa quũ audiſſet regnum/⁊ monarchiam totius orbis eius filio Conſtãtino ceſſiſſe atqꝫ de omnibus tyramnis triumphaſſe/ nõ ſibi non vehemẽtiſſime letari atqꝫ gau

Homerus

Nota.

dere/ſed quodam inenarrabili/exultauit tripudio. Neqꝫ enim inferiore exultauit gaudio Helena:quam ꝙ deus omnipotēs/iam tandem ſuos mites benignoſqꝫ oculos cōuertiſſet/ad laniatos deſertoſqꝫ per vniuerſum iam orbeꝫ populos. Eoſqꝫ voluiſſe ex efferatis truculentiſqꝫ rapaciſſimoruꝫ luporum gladijs eruere: ⁊ per filium ſuum conſtantinum manſuetiſſimum ⁊ iuſtiſſimum hominem ſaluos facere. Et cum ipſa ſui filij noſſet integritatem: exiſtimabat etiam/nullum imperio romano poſſe prefici ipſo/aut prudentiorem/aut equiorem/aut meliorem/aut doctiorem ſeu clementiorem/⁊ demum in omni abſolute virtutum genere preſtantiorem. Actum nempe dicebat de vniuerſo imperio romano niſi repente diuino munere/in tantis turbulentiſſimarum tempeſtatuꝫ fluctibus ⁊ procellis tantorum tyrannorum iſte filius meus gubernator illuxiſſet/cuius feliciſſimo ductu/haud dubitato ſpero/quin optatus quietis portus/⁊ perpetua quedam ſalus/ nedum Romano populo/ ſed ⁊ vniuerſo orbi diuinitus pariatur. Porro dum ī promotione tante dignitatis Helena mater plurimum iucūdaretur. Ecce illico allata eſt fama in Britania/ipſum ad rituꝫ chriſtianorum per baptiſmuꝫ demigraſſe. Quod quideꝫ nunciū Reginaꝫ permoleſte pertuliſſe ferunt: ꝙ ⁊ ipſa iam iudeorum proſelita facta/ legi ⁊ religioni ipſorum plurimum inclinaretur ⁊ faueret. Maluiſſe potius aſſerens ipſum filium auguſtum/ex gentilitate ad iudeorum q̄ chriſtianorum pertranſiſſe. Qui rumor quum innotuiſſet iudeis:contriſtati nimium/ plurimi ad reginam conceſſere: conqueſturi de chriſtianis. Aſſeuerantes chriſtianos inique nimium agere. Quoniam quum alienigene eſſent: ſic ſcripturis iudeorum nihil omnino ad ſe pertinentibus/impudenter abuterentur/vt ſe in ipſorum iudeorum nobilitatem velint intrudere/⁊ iudeos omnes a patrijs ritibus extrudere conentur. Nam ſi chriſtum ſuum diuinis oraculis venturuꝫ ante ſecula per multa ſcriptum eſt:atqꝫ noſtri prophete aduentum ipſius predixerunt:qui ⁊ ſaluatorem ⁊ regem maiorum noſtrorum/non gentium ipſum futurum predicarunt. Si qua tandem ipſa noſtra ſcriptura/ meliora quedam diuinioraqꝫ pernuntiat ea quoqꝫ nobis iudeis inquiunt non gentibus ſcripta fuiſſe. Itaqꝫ illuſtris Regina/chriſtiani non recte faciunt/qui hec obaudiunt. Et quod turpius eſt inquiunt ea que nobis iudeis propter errores noſtros incomoda ventura ſcribebantur/ea iam nobis accidiſſe aſſerunt:repromiſſiones vero bonorum in ſe ipſos petulanter transferunt/quodqꝫ mente capti hominis eſt/etiam predictam felicitatem noſtram ipſi ſibi attribuunt/ ⁊ datas ab ipſa noſtra lege cerimonias improbant. His itaqꝫ ⁊ ceteris huiuſmodi quum aduerſus chriſtianos apud Reginam conquerendo vſi fuiſſent iudei/ Helena confeſtim legatos Romam ad Conſtantinum filium Auguſtum miſit. Qui ex ipſius nomine referent/ſe mirabundam plurimum fore/quod tam facile leges ⁊ patrias cerimonias reliquiſſet ⁊ fatuam ac omnis rationis inopem chriſtianorum fideꝫ vniuerſis gentibus inimicam atqꝫ impiam potius delegerit q̄ iudaicam. Que quidem fides/nec iudeorum deum optimum inmortalem/neqꝫ eorum cerimonias/nec gentium ritus inmitare ideſt videtur. Qui quidem chriſtiani inauditum ac inuium iter ſibi ipſis turpiter confeciſſe omnibus videntur. Que quidem verba helena quum nec iudeorum/nec chriſtianorum ſcripturas/ aut reli

Iudeoruꝫ querelle contra chriſtianoſ.

oratoreſ helene ad cōſtantinum

gionem recte adhuc intelligeret / Conſtantino filio/ de chriſtiana fide ſuſcepta
refferri fecit. Auguſtus autem Conſtantinus/viſis/auditis/⁊ intellectis Helene
matris oratoribus/quam citius fieri potuit:in Britaniam/ ad eam romam ac/
cerſciſcendam/honorabilem remiſit legationem:qui ipſi ſue genitrici/non mo/
do felicitatem/ſed ⁊ perfectam ipſius ſanitatem/manifeſtiſſimaqꝫ de celo di au
xilia/⁊ innumerabilia diuinitus miracula refferrent/illam quoqꝫ ad ſe reduce/
rent pariter gauiſura. Cumqꝫ Helene allatuſ eſſet nuntius de filij ſanitate/mox
tanta animi voluptate perhibetur affecta/vt ex oris hyllaritate/ etiam circun/
ſtantibus inijceret felicitatem. Ad primum autem de ipſius filij ſanitate(bap/
tiſmo ſuffragante)nuncium/ tantam de illius optima vita futuraqꝫ probitate
ſpem in deum helena conceperat/vt ſibi magnum/ ad felicitatem cumulum ad
ditum putaret. Nec ſua profecto fefellit oppynio. Plurimos autem Judeos ⁊
eoſdem quidem eruditiſſimos helena ſecum Romam adduxiſſe tradunt. Et
quoniam diximus helenam hanc inſignem reginam ex Britania originem du/
de britania Inſula. xiſſe. De ipſius regni ſitu/nō alienum erit/hic pauca comemorare. Britania igi
tur que ⁊ Anglia nunc appellata/ a Britone Troiano/Rege/id nomen acce/
pit/quum primum Albian(a quibuſdam albis montibus propinquis)appel/
laretur:ipſa eſt Inſula per maxima occeani/quam quum Julius Ceſar ſibi tā/
dem ſubiugaſſet/dixiſſe ferunt/imperium Romanum extra orbem terrarum ſe
propagaſſe. Pōrigitur autem ī longum ſecundum Solinum/octigētis miliari
bus/in latitudinem vero/trecentis. Jn ea inter cetera/ londra eſt celeberimum
oppidum:qd lōdinum ab ātiquioribus appellatur/tocius ferme occidētiſ cele
Helena romam venit. berimum Emporium/in quo imnifariam exercetur mercatura. ¶ Profecta ita
qꝫ Helena ex Britania/romam. Eueſtigio illa ex inopinata filij amantiſſimi/le
ticia/pene vſqꝫ ad defectum mortis peruenit. Uerum ipſe eius filius illam plu
rimum recreauit/licet/⁊ ipſe a lachrimis contineri minime potuerit. Dicta au/
tem eorum mihi nunc haud ſignificare videtur. Nārauit nihilominus Con/
ſtantinus ipſe/ſue genitrici cariſſime beneficia permulta/ ſibi a domino Jeſu
chriſto multipliciter ⁊ inopinabiliter collata. Ut pote ꝙ ſibi affuiſſet tempus
peroptimum/quo ſol qui prius fuerat in nubilo/ ſibi maiorem in moduꝫ per
fulgidus eſſet. Jn primis quippe de maximis periculis liberatum/ per trophe
um ſancte Crucis/quod ſibi aureum in aere apparuerat/non modo liberatum
ſed ⁊ victorioſe/magnum de tyramno reportaſſe triumphum. Preterea ſibi in
viſione nocturna apoſtoli chriſti petrum cum paulo apparuiſſe/qui eidem op
timum recuperande ſanitatis conſilium contradidere. Poſtremo poſt adep/
tam ſanitatis gratiam/ſe vna cum omni populo Romano viſibiliter Saluato
ris Jmaginem miraculoſe parietibus effigiatam vidiſſe/in Baſilica ſancti Jo/
annis baptiſte/a ſe nuperime extructa. Alia atqꝫ alia quum plurima/ipſi geni/
trici ſue/Auguſtus ſibi contigiſſe prodigia ⁊ miracula contulit. Quibus audi
tis grauiſſima mater vehementer obſtupuit/⁊ quodam mirabili gaudio ſtetit
attonita/ac vox confeſtim inheſit faucibus/interqꝫ metum ⁊ leticiam/cogitatio
nibus varijſ nutare cepit. Aderant tum cum plurimi eruditiſſimi hebrei/Ade
rat ⁊ ſanctiſſimus pontifex Silueſter cum innumerabili multitudine populo
rum/quum hec ab Auguſto ſerio genitrici Helene recitarentur. Moxqꝫ de fi

de diu multumq; diſceptatum eſt: Silueſter autem pontifex hebreos calum-
niatores eſſe/oſtendere volens/ꝙ chriſtianos ratiõis expertes/ſed fide ſola per
ſuaſos/nihil omnino probare poſſe aſſeuerabant(cauillationibus omnibus ab
iectis)certas ⁊ appertiſſimas de chriſtiana fide mox attulit probationes. Plu
ribus quoq; ac perſpicuis argumentis probauit gratiam dei/ac celeſtia bene-
ficia/per dominum noſtrum ieſum chriſtum filium dei ſaluatorem noſtrum/
chriſtianis eſſe collata. Dixit enim audite me inquit o iudei ⁊ qui aſtatis om
nes/ſermo ⁊ predicatio noſtra non eſt(vt noſter ait apoſtolus) imperſuaſibili-
bus humane ſapientie verbis/ſed in oſtenſione ſpiritus ⁊ virtutis: ⁊ rurſum:
Sapientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam autem non huius ſeculi/
neq; principium/qui deſtruuntur/ ſed loquimur ſapientiam in miniſterio ab-
ſconditam. Preterea:ſufficientia noſtra inquit ex deo eſt qui nos ⁊ idoneos fe
cit miniſtros noui teſtamenti/Demum Silueſter põtifex aſtãtibus, Auguſto fi
lio videlicet ⁊ matre/ac innumerabilibus ſapientiſſimis viris/ quum obiectis
iudeorum diu ⁊ rationabiliter/atq; ſapientiſſime eos confutaſſet. Oſtẽdit ma/
iores noſtros/quum diu demonum cultus tenuiſſent/attendiſſe iudaycas ſcri
pturas/pro quibus/ipſos cultus priſtinos abominauerunt ⁊ ſpreuerunt aqui
bus ꝗuis plurima chriſtiane religioni conſentanea collegiſſent nihilominus
ipſorum iudeorum cerimonias ⁊ viuendi modum imitari noluerunt. Sed ne Silueſter iu deorum.
viderentur ipſa ſua dicta aliter aſe confecta/ꝗ ſi tam ipſa ꝗ a maioribus ſuis
ipſe accepiſſet ꝗ iudeorum priſcas virtutes/in medium/vt omnibus paterẽt/
ante oculos omnium prepoſuit/vt ⁊ ſimul ſue diſputationis ⁊ argumentatio-
nis virtus extaret. probauit ꝙ per ipſam iudeorum ſcripturam/fuiſſe ab erro/
ribus priſtinis chriſtianos liberatos:probauit quoq; plurimis rationib⁹ qua
ratione/iudeorum ſcripturas chriſtiani admirantes/illorum vitam nihilomi-
nus recuſare voluerint. Poſtremo ipſe diuus pontifex Silueſter/ipſis iudeis
oſtendit/que fuiſſet ratio euangelij:⁊ quis proprie atq; ſincere diceretur chri-
ſtianiſſimus:ꝙ nec gentilium/nec iudeorum/ſed noua quedam ac vera religio
ab ipſo ſaluatoris nomine appellata. Intulit enim ipſe põtifex corã omnibus
aſtantibus(⁊ quidem ſtupentibus)priſcas omnium ⁊ primas theologias/per
ſingulas nationes/⁊ regiones ciuitateſq; diuulgatas/atq; probas omnium ſa
pientium philoſophorum/de dijs/⁊ de conſtitutione mũdi oppiniones Ex qui
bus quidem apertiſſimis rationibus cognoſcere potuerunt/recte ne/an non/
chriſtiani/iudeorum ritum ſpernere debuerint. Quibus ex rebus/ quum iudey
quid reſponderẽt/ignorarent. Sanctiſſimo Silueſtro ceſere/ac chriſtianitatis/
iugo colla ſubmiſerũt. ¶ Helena autẽ/quum ex iudeorũ lõga ꝯſuetudĩe/ali/
qualem de ſcripturis diuinis notionem haberet/nec hebreorum liguam igno-
raret:q̃ſtiões diuo Silueſtro de ſcripturis proponebat/⁊ cauſas ⁊ ratiões mul
tarũ ſcripturarũ exgrebat. At ipſe/nõ modo de ſcripturis diuinis/ ſ; ⁊ de mi
ſterio ſacratiſſime trinitatꝭ efficaciſſime cã/ac ceteros oẽs iſtruxit. Declarauit.n. Trinitatis optima.
deũ vnũ eſſe/prẽm cũctorum viſibiliũ ⁊ iuiſibiliũ ꝯditorem oĩpotẽtẽ/ eiuſq;
vnicũ filiũ dñm noſtrũ ieſum xp̃m/per quẽ creata ſũt oĩa/verũ eſſe deũ:⁊ ipm
cũ patre/vni⁹ eſſe ſubſtãtie/⁊ ei per oĩa equalẽ/vt nec tẽpore/nec gradu/nec po-
teſtate poſſit eſſe iferior/aſſerẽs/tantum eẽ illũ qui eſt genitus/quãtus ille qui

genuit. Non autem tenerent quamuis dicatur genitum a patre filium/diuina ⁊ ineffabili generatione/ei aliquod eſſe aſcribendũ tempus/ſed nec patrem aliquando cepiſſe/nec filium: Eſſe ꝟo ſpiritum ſanctum/etiam verum deuꝫ ex patre procedentem/equalem per omnia patri/⁊ filio/poteſtate/voluntate/eternitate/⁊ ſubſtantia: Nec eſſe in trinitate aliquis prorſus gradus: nihil quod inferius/ſuperiuſue dici poſſit/ſed tota diuinitas ſui perfectione equalis eſt: vt exceptis vocabulis/que perſonarum proprietatem indicãt/quicquid de vna perſona dicitur de tribus digniſſime poſſit intelligi. Dicebat auteꝫ patrem/⁊ filiũ/⁊ ſpirituꝫ ſanctum in ſubſtantia vnum eſſe/ſed perſonis ⁊ nominibus tantũmodo diſtingui. Docuitqꝫ filium dei/qui abſqꝫ initio eternitatem cum patre ⁊ ſpiritu ſancto poſſedit/infine ſeculorum/perfectum nature noſtre hominem/ſuſcepiſſe ex maria ſemper virgine: Et ipſum quidem paſſiones hominum adeo ſuſcepiſſe docuit/vt diuinitas permaneret impaſſibilis. Paſſũ vere docuit dei filium/nõ putatiue/omnia que ſcriptura proteſtatur/videlicet eſuriem/ſitim/laſſitudinem/dolorem/mortem/⁊ cuncta huiuſmodi. Deinde ad imitationem chriſti/interpretatus eſt: omnes ſcripturas/incipiens a Moyſe ⁊ omnibuſ prophetis/⁊ ſcripturis que de chriſto ſcripte erant/inquibus apertiſſime oſtendit/neceſſe fuiſſe/ad ſalutem noſtram chriſtuꝫ pati/⁊ reſurgere/⁊ ita intrare in gloriã ſuam. Docuit demum/vnum eſſe cunctis baptiſma: quod quidem iiſdeꝫ ſacramenti verbis in infantibus/quibus etiam in adultis dicebat eſſe celebrandũ. His ⁊ aliis per multis documentis/permota virago ſapientiſſima Helena regina/cuꝫ omni populo atqꝫ etiam iudeis ipſis cum propheta Dauid dulci melodia cantare cepit. Quemadmodum deſyderat ceruus ad fontes aquarũ ita deſyderat anima noſtra/ad te deus/Atqꝫ ita de Egypto tenebraruꝫ regina cũ ſuis recedens/interfecto pharaone in aquis ſuis/per ſacrum dei baptiſmuꝫ tãdem dei munere/acceſſit ad patrem ⁊ filium ⁊ ſpiritum ſanctum: Pro quo/ſtatim/omnia excelſa domini/⁊ fluctus ipſius/⁊ fluminis impetus/qui dei ciuitatem letificant/ſuper ipſam ⁊ ſuos tranſiere. Suſcepto itaqꝫ ab Helena ⁊ eiꝰ vniuerſa familia pene innumerabili baptiſmi ſacramento/quanto gaudio quãtaqꝫ leticia vniuerſa/neduꝫ romana ciuitas/ſed totus pene mundus exultauerit/ad explicandam eius magnitudinem/⁊ Tuliani ingenij certe exiccaretur fluuiꝰ. Quicquid cogitare poteſt animus/quicquid lingua explicare non poteſt/in tẽpore illo factum exiſtimare debemus: Certati in oſcula omnes ruebant: ⁊ pre gaudio chriſti/non modo ſanctus preſul Silueſter cum clero/ſed ſanctiſſimuſ Auguſtus Conſtantinus flere non deſiſtebant. O bone ieſu q̃ꝫ fauſtus fuit ille dies/quidqꝫ illud/in illa vrbe iam ſancta exultationis fuit. At illa poſtmodum/quantum patiebatur ſua regalis conditio/magni ardoris fidei/⁊ humilitatis/ac religionis documẽta prebuit. Maluit eni (vt diuus refert Ambroſiuſ) vt ſtercora reputari/vt chriſtum per humilitatem lucbri faceret. Neqꝫ eius miſericordiam/eius humilitatem/ſanctimoniaꝫ/⁊ animi ardoreꝫ/poſſet calamo exprimi/ſepius illud ſuo obſeruabatur i ore. Et quomodo me redemptã arbitrabor/ſi ipſa redemptio nõ cernit? Ego enim i aureis habito/⁊ chriſti redẽptoris mei triumphꝰ in ruuinis: ego iquaꝫ/i tectis ⁊ crux chriſti i puluere. Unde repẽte ⁊ cõtra omnium oppinionẽ/cuꝫ maximo comitatu hieroſolimã nauigauit

Mirabiliſ leticia.

Ubi multorū excepta fuit concurſu. Preſulabatur tum hieroſolimis optim9 Macharius vir fideliſſimus / omnibuſq; virtutibus adornatus / cui hoc etiā accedebat/quod plurimū eſſet diſertus/ac potens/ in verbo/necnō/ꝛ mlta eru ditione preditus. Is quum cauſam/aduentus tante regine itellexiſſet/ inenara bili quidem luſit et exultauit tripudio/quum uiaduerteret/ ꝛ videret iam tan- dem cōfutatam ꝛ oīno deiectam tyramnorū accerbiſſimā peruerſitatem. Ipſ autem ſanctum hoīem helena regina/rebus in oībus ſecum adeſſe voluit: atq; eius conſilio/negotia cūcta peregit. Ita ſancta helena volēs exequtioni man- dare/id pro quo in Syriā adnauigauerat:quū loca ſancta luſtraſſet/ad Gol gota locum peruenit. Ibiq; conſiſtens/ait. Ecce locus pugne/ vbi eſt victoria? Quero ſalutiſ mee vexillū/ꝛ non inuenio. Icirco hec helena dicebat/quia per difficile id fieri videbatur/ꝙ antiquis perſecutoribus/eo in loco/veneris ſimu- lacrum fuerat defixum vt chriſtiani accedentes adorationiſ gratia/ipſam vene rem adorare viderentur: ac compelli dicerentur. Et ob hoc derelictus ꝛ infre- quens ac pene obliuiōi datus fuerat locus. Ab incolis perquirit. Illi iudā iu deum ſolū locū ſcire proteſtantur: id quippe iudeorum quippe mos eſt/vt ſi milia parentes indicent filijs ſuis vt ad memoriam ī poſteros ſic trāſmittāt. Judam itaq; helena apprehendere fecit/illiq; ꝛ mortem ꝛ felicitatem propo- ſuit. At ille in carcerē coniectus/veritus ne obtrūcaretur/eidem mox Caluarie locum oſtendit. ❡ Caluarie locus ideo dictus: ꝙ ibidē primi parentiſ noſtri perhibentur Caluaria cōdita: vt poſtmodū chriſti ſanguis de cruce ſtilādo/ ipſius noſtri prothoplaſti iacentis/peccata diluerentur. Ad eundem igitur lo cum Caluarie/quū Regina ſctā perueniſſet/videns ibi cūcta profanata ꝛ pol luta igemuit inaltum: deinde ruderibus purgatis/tres con cōfuſo/reperit cru- ces. Sed obturbabat reperti muneris leticiā/vniuſcuiuſq; crucis īdiſcerta ꝓ prietas. Aderat quippe ꝛ titulus ille qui grecis/ꝛ latinis/ atq; hebraycis litte- ris/a Pilato fuerat ſcriptuſ. Sed nec ipſe ſatis euidenter/dominici prebebat ſi gna patibuli. Hic iam humane ambiguitatis incertum/ diuinū flagitat teſti monium. Accidit ea in vrbe primariam quandam loci illius feminam/graui e gritudine confectam/ſeminecem iacere. Macharius de quo ſupra dictum eſt/il lius eccleſie erat epiſcopus. Is vbi cunctantem reginam atq; omnes pariter qui aderāt videt. Affert huc inquit/totas que reperte ſūt cruces: ꝛ que ſit que dominum portauerit/nunc nunc aperiet nobis dominus. Et ingreſſus cum re gina/pariter ꝛ populus ad eam que decumbebat feminam/defixis genibus/hu iuſmodi precem profudit. Tu domine qui per vnigenitum filium tuum ſalutē generi humano per paſſionem crucis conferre dignatus es: ꝛ nunc in nouiſſi- mis temporibus adſperaſti in corde ancille tue perquirere lignum beatum/in quo ſalus noſtra pependit: oſtēde euidenter/ex his tribus/que crux fuerit ad dominicam gloriam/vel que fuerit ad ſeruile ſupplicium: vt hec mulier que ſe miuiua decumbit: ſtatim vt eam lignum ſalutare contigerit / a mortis ianuis reuocetur ad vitam. Et cum hoc dixiſſet/ adhibuit primo vnam ex tribus/ ꝛ ni hil profecit. Adhibuit ſecundam: nec ſic quidem nihil actum eſt. Ut vero ad- monuit tertiam: repente apertis oculis mulier conſurrexit. Et ſtabilitate viriū recepta: alacrior multo quam dū ſana fuerat/tota domo diſcurrere/ꝛ magni- ficare dn̄i potentiā cepit. Tū regina voti cōpos effecta/tāta leticia ꝛ exultatiōe

Machari us hieroſo limoꝝ eps.

Caluarie locus q̄r di ctus eſt.

Oratio ſā cti macha rii.

Mirabilis exultatio regine circa crucem

vna cũ oib⁹ perfuſa fuit/vt vix vllus loqui poſſet. Siati aũt regina eo gaudio repleta/nullo ſue dignitatis habito reſpectu/ad crucẽ cũ lachrymis ꝓſtrata/q̃ dñm preſentem cerneret adorabat/ exoſculabatur/ ⁊ quaſi ſitiens/ aquas deſiderãs fideli ore lãbebat/atq; verbis hebraicis clamabat/⁊ dicebat. O crux aue ſpes vnica hoc iuentionis tp̄e/auge nobis iuſticiam/reiſq; dona veniã. O arbor decora ⁊ fulgida/ornata regis purpura/electa digno ſtipite/tã ſãcta mẽbra tangere. O bona crux/que decorẽ ⁊ pulchritudinẽ de membris domini mei ſuſcepiſti/iam tãdem ⁊ me peccatricẽ ſuſcipe/ ⁊ illi me redde: vt p te me recipiat: qui per te me redemit. Quid ibi lachrimaꝝ/quãtũ gemituꝫ/ quid doloris effuderit Helena regina/cũcti teſtes erãt/qui aderãt/ teſtis ⁊ ipſe dñs/quem rogabat/vt ignoſceret. Judas autẽ predictus iudeus/mox ⁊ ipſe/ a ſctõ epo Machario baptizatus Cyriacus(mutato noie)eſt appellatus: poſtea chriſti martyr p Julianuꝫ apoſtataꝫ effectus fuit. At regina eo i loco i quo ſanctã dñi Crucem reperat/ per magnificuꝫ tpl'm ambitione regia cõſtruxit ⁊ multa munera pretioſa cõdonauit: Clauos autẽ quib⁹ corpus dominicum cruci fuerat affixũ ad filiuꝫ detulit. Ex quib⁹ ille frenos cõpoſuit/quibus i prelio vteref. Jdq; frenũ/a diuo ambroſio mediolanẽſe epo/diuinitus repertuꝫ/ magna cũ reuerẽtia/i eminentiore cathedralis ſue eccleſie adhuc ſeruatur. Ex alijs duobus clauibus/ Galeam nihilomin⁹ belli vſibus aptã/fertur armaſſe. Ligni vero ipſius ſalutaris partem p mediũ ſectũ detulit filio atq; tabulam puaꝫ tituli pilati ſimiliter filio romã detulit/que nouiſſimis diebus/etiã rome reperta eſt. Partem vero reliquam tecis argenteis mirifice conditã/in loco dereliquit. Reliquit preterea ibidem regina venerabilis maximuꝫ/ſui religioſi animi iditium. Uirgines ibidem deo ſacratas inuitaſſe ad prandiuꝫ ꝓhibetur: ⁊ tanta eas curaſſe deuotione dicitur: vt indignuꝫ crederet/ſi famuloꝝ vteretur offitijs. Sed ipſa manib⁹ ſuis/famule habitu ſuccincta cibum apponeret poculuꝫ porrigeret/⁊ aquã manibus ifunderet. Et regina orbis ac mater imperij: famularum chriſti/ſe famulam deputaret. Hec quippe hieroſolimis geſſit. Helena aũt poſtmoduꝫ/ quuꝫ cũcta terre ſancte loca/omni cuꝫ reuerentia cõluſtraſſet / ⁊ multam eccleſijs/⁊ chriſti pauperib⁹ atq; conſeruis eius pecuniã diſtribuiſſet(tenuerat enim eaꝫ/ eiſdeꝫ in locis diutius fixa fides ⁊ quoddã iam iueteratum ſctõrum locorum deſyderium)verſus Romam ſtatuit remeare. Preparata igit claſſe/ ſanctiſſimuꝫ crucis pignus/i pupi ſeu trireme regia/in qua ipſa degere conſtituerat/collocari iuſſit: poſtea cum reliqua claſſe romã verſus adnauigãs/repente ipſi regine ⁊ cruci domini/vniuerſe ciuitates/quibus/ illa cum tanto theſauro appropinquabat/alie dona ad uite ſuſtẽtationẽ neceſſaria/alie thura ⁊ cereos/quos circa ſctãm incenderent crucem/ certatim mittebãt. Ferebatur itaq; ſãcta crux i magna eminẽtiq; trireme/regia pompa perornata. Aderãt preterea plurimi/ ⁊ pene innumerabiles cuiuſcumq; ordinis ⁊ profeſſionis/ſancti homies: qui die noctuq; incredibili deuotione / atq; vocum ſuauitate / ſacra celebrabant officia/ac ſacros canebãt hymnos: atq; ipſi (vt ita dixerim) triremis remiges/ tanta cum iucunditate ciebant fluctus / vt remorum pulſu ſanctorum hominum carminibus ⁊ hymnis reſpondere viderentur. Cum vero prope Romam tandem proſpero curſu applicuiſſet regina / Auguſtus Conſtantinus eius filius / audito Sancte crucis aduentu : atq; ipſius ſancte Genitricis ſoſpi

Margin notes: De ſancto Cyriacho. — Clauos xp̄i qui mediolani habef — Maxima ſancte Helene humilitas — Crux defertur cum pompa

tate/nullã morã iterponendã eſſe putauit/qn cũctis ſepoſitis negotijs(ꝑus tñ premiſſis apparitorib⁹)ꝛ ipſe quũ multo comitatu obuiã cõceſſerit: atqꝫ multitudo Romani ppł'i/que extra vrbẽ frequẽs cõuenerat/vbi Auguſtuꝫ humilẽ/ abiectuꝫ/pedibuſqꝫ diſcalciatũ/ac lachꝛymis pfuſuꝫ cõſpexit/ingenti principis religione pmota/clamoreꝫ/ꝛ vlulatũ ingentẽ edidit. Crux deinde cũ multa proceſſionis pompa itra vrbẽ delata /a matre/filio Auguſto cõdonata ẽ. At conſtantinus tãdeꝫ eccleſia Rome ſub titulo ſctẽ Crucis in hieruſalem cõſtructa/ ipſam ſanctã crucem/i eandẽ venerabiliter collocauit. Ac p hoc/dicẽ auſiꝫ Helenam maximã fuiſſe feminã/ꝛ multo plus iueniſſe/quod ipatori filio cõferret/ qꝫ quod ab ipſo acciperet. Fideꝫ namqꝫ quam i corde habebat/etiã actione/mirifice exequi voluit. His itaqꝫ ex ſentẽtia peroptime geſtis/ Helena regina/ qd reliquuꝫ ſuperfuit tp̄us/ibideꝫ ſanctiſſime exegit/ꝛ ſemp orthodoxe fidei acceri ma protectrix. Et orphãoꝝ/ꝛ viduaꝝ/ac paupuꝫ/maximã curã geſſit: quos tãta ꝓſequebaẗ hũanitate ac charitate/vt merito oiuꝫ mater appellareẗ. Quã dominus nr̃ ieſus xp̄s quuꝫ ex ſtercore eleuaſſet nõ modo cũ principib⁹ ſeculi huius/ſed etiã cuꝫ celeſtis glorie p̃ncipibus euexit/que qm̃ ſe ſemp terre ſtercus humiliter extiſtimauit/ꝛ chriſto lucri facere ꝓmeruit. Demuꝫ helena regina/ ꝺ deo deqꝫ hoibus bene merita/filio ſupſtite Rome diem/ſctiſſime obijt: vndecimo vꝫ chalẽdas iunias. Cui filius ipſe Auguſtus mauſeolũ ex ꝓphyritico extrui faciẽs/ſctm̃ corpus ibideꝫ collocauit. Inter ſctãſqꝫ merito collocata/eo die eius ãnua feſtiuitas celebraẗ. Sanctiſſimũ aũt ei⁹ corp⁹ itegrũ venetijs delatum: ꝛ tẽplo ꝛ mõaſterio ſupbiſſimo ea in vrbe decoratũ ẽ quo in loco maria etiã religione ꝛ veneratiõe/a religioſiſſimis venerãdiſqꝫ pr̃ib⁹ monacis/mõtis olyueti nũcupatis: capſella ornatiſſima cuſtodiẗ.

De Helena aldiabenorum regina. cap.cxv.

Helena alia regina aldiabenoꝝ Armenie ꝓuincie/ clara/ꝛ i ſigniſ tp̄rib⁹ Claudij p̃ncipis fuit: quã de induſtria hic collocãdã diſtulim⁹. Hãc qppe vt mł'tiſ ꝛ plurimiſ meritꝫ fuiſſe ſplẽdidã credã/facit illð pmagnificũ facinus: quod vnicũ ꝺ ſe poſteritati religt ꝛ ioſephus i vigeſſimo ãtiquitatũ ſcribit. Ait eiꝫ ioſephus idẽ/ipſaꝫ reginã/ vna cuꝫ filio Jazate/ hieroſolimã deuotiõis tpł'i cauſa/ꝓperaſſe: Monobazus aũt adiabenoꝝ Rex/hãc helenã ſororẽ ſuã amore capt⁹/duxit(quũ eẽt gẽtilis) vxorẽ: Que dũ ex eo/hr̃et i vtero/ꝯtigit: vt dũ ea dormiẽte ſup vẽtrẽ ei⁹manũ ponẽt/p ſoporẽ quãdã vocẽ ſubito audierit: pcipiẽtẽ/vt manũ ꝺ vẽtre ei⁹ aufferet/ne iſãti ei⁹ nocumẽtuꝫ iferret: qm̃ deo prouidẽte: ꝛ principiũ ꝛ finẽ feliciſſimũ eſſꝫ poſſeſſur⁹. Qua voce pauefact⁹/repẽte ꝯſurgẽſ: hec vxori dix̃. Et natũ filiũ iazatũ nũcupauit Huic ãt filio/pcetẽis filijſ pr̃ rex mariaꝫ ꝺuotõeꝫ ꝛ amorẽ mirifice ipẽdebat: ꝑ q̃ re/ñ pãuã frꝫ ſuoꝝ iuidiã ſuſtiuit: eo qꝛ pr̃ ipꝫ cetiſ ꝑpõẽt: Þũ Þit⁹pr̃/ne idẽ iazateſ aliqd ex odio

confratrũ aliquando ſuſtineret/illuꝫ multis muneribꝰ ſarcinatũ/ ad Abenerigum/in caſtro paſſiꝫ regeꝫ trãſmiſit:comẽdãs ei nati ſaluteꝫ/ At rex ille/cuꝫ illuꝫ libẽter excepiſſet illi ad amoris ĩditiũ filiã ſuaꝫ vxoreꝫ tradidit. Dõauitqꝫ ei prouintiã ex qua quot ãnis mĺtos percipet prouẽtus. Demuꝫ ẽt moriẽs/eidem legauit Cãrorũ prouintiã/terra admoduꝫ fertilis/ĩqua adhuc erãt quedã reliquie arce Noe. Ipſuꝫ autẽ regeꝫ / Helena mater/ cernẽs rebꝰ in oĩbus fore ꝑbeatũ/⁊ pacifice gubernari/deſyderiuꝫ eidem ĩceſſit hyeroſolimã ciuitatem inuiſere atqꝫ tẽpluꝫ cunctis hoĩbus famoſiſſimuꝫ adorare/ ⁊ meo pacificas hoſtias ꝯferre. Ob quã rem/filio ſupplicauit. Qui matri/ꝑ benigne ãnuenſ/multã itineris preparationẽ fecit:profecta/itaqꝫ regina vna cũ filio rege hiroſolimam cuꝫ ĩnumerabilibꝰ peccunijs/hieroſolimitis nõ paꝝ profuit. Erat tũ vniuerſa ciuitas maxia rey furmẽtarie egeſtate oppreſſa. Ipſa qppe populoꝝ miſeratione ꝑmota/eos oẽs ante alia bono eẽ aĩo iuſſit. Miſſiſqꝫ cõfeſti nauibꝰ/ex alexãdria ⁊ Cypro frumẽti copiã permaximã/ĩ hieroſolimã deuehere fecit/⁊ indigẽtibus ꝑmuꝫ alimẽta illa diuiſit. Suus autẽ filiꝰ ⁊ ipſe multã pecuniã ꝑmatibꝰ hieroſolimoꝝ deſtinauit. Et alia multa bona ipſi ꝑncipes/ vrbi hieroſolimitãe ꝑſtiterunt. Poſtea patrios ritus relinquẽtes iudaicis ſolemnitatibus obedierunt:poſtmodũ ad apoſtoloꝝ predicationẽ conuerſi/ chriſti fideꝫ ſuſceperũt. Qua cõuerſa multo magiſ chriſti fidelibꝰ qui hieroſolimis erãt ſubuẽit ⁊ quottidianos oĩbꝰ ſumptus ex bonis ſuis mira liberalitate quãdiu ſterilitas fuit exhibuit. Nec vlla excpte circa oportunitates cõtinue affluẽtiuꝫ manꝰ retraxit. Equidem mirabile dictu/⁊ ĩ muliere longe mirabilius: q̃ꝫ ſi homini cõtigiſſet. Pulcꝛ equideꝫ facinus/⁊ magnificũ fuit pietatis opꝰ/⁊ oĩbus certe preconijs extolle nduꝫ/ĩdigentibꝰ tam munificentiſſime auxiliuꝫ etiã vltro prebuiſſe/atqꝫ ita Helena hec regina ſuis ſubſtãtijs bene ſe vſam fuiſſe oſtẽdit. Demuꝫ quuꝫ Jazates eius filius ĩ regno ſuo diem obijſſet/eius oſſa magna cuꝫ pompa pijẽtiſſima mater hieroſolimã defferri fecit/⁊ in mauſoleo qđ ipſa mater tribus ꝓcul ſtadijs ab hieroſolimis cõſtruxit/ſepeliuit/poſt morteꝫ aũt filij/quuꝫ ad regioneꝫ Adiabenoꝝ redijſſet/nõ multo tempore ſuperuixit:verũ Monabaſuſ alter filius rex/⁊ ipſa oſſa defũcte matris/mittẽs hieroſolimã ſepelliri precepit in mauſoleo filij. Ac ſic hec pijentiſſima femina ſibi dignuꝫ memoria peperit monumentum.

De apoſtola hyberorum muliere optima. cap. cxvi.

Apoſtola hyberorum ſeu Georgianorum quos nũc pleriqꝫ ſcotos eſſe credũt/ Conſtantini magni Euo/dum eſſet apud eaſce gentes captiua/ ⁊ ingenti virtute ⁊ ſanctimonia preclara/eam gentem ſuis miraculis ad chriſtum conuertit:huius autem ſancte captiue deperditum malignitate fortune nomen/⁊ parentum / atqꝫ patrie ſue noticia forſitan aliquantulum decoris meriti ſuripuiſſe videbitur:verum an-

tequam vltra mea progrediatur oratio / huiuſce gentis prouincia aliquid di-
ſerendum eſt / quum ſit memoratu dignum. Hyberia itaq; eſt aſye minoris Hyberie de
inſignis prouincia: ſub Are pontico conſtituta / ⁊ hyrcano Mari proxima / Al ſcriptio
banieq; prouincie / eſtq; vt quibuſdam placet / vnum ⁊ idem / quum Ibernia
inſula / que verſus occaſuꝫ Britanie ꝓxima eſt / ꝙ ab aphrico ī boreā porrigit. ⁊
qm̄ partes ꝑ ores hyberiā ꝓſpectant hyberia Iberina dicta ē. Gētes ibideꝫ fe-
rociſſime ⁊ bello aptiſſime ineſſe dicūt: quuꝫ robuſtiſſimis ſint mēbriſ ⁊ elato
ſimiliter corpore / atq; īgenio celebri / ac lingue facilitate plurimū p̄ſtare dicant.
In ea igit ꝓuincia: vt ptolomeꝰ refert / p̄cipue ciuitates ſūt / armatica / agina / ſu-
ra / ⁊ varica / ibideꝫ. Euis r ara / ⁊ anguis nullus / atq; apis nulla reperit. Ad apo
ſtolā aūt redeūtes cuiꝰ nomē ſeu ſcribētiuꝫ deſidia ſeu ānoſitatiſ vitio / quū no
bis ſubtractuꝫ ſit / ⁊ qdeꝫ indigne dixeriꝫ / quuꝫ nō vulgari facinore mereat / in ꝓ
cipuā efferri gloriā. Sꝫ poſtq̄ꝫ īuidēti fortune / ſic viſuꝫ ē / tn̄ qua poterimꝰ arte
conabimui ī noīataꝫ eā / ꝓ viribꝰ digno p̄cōio / tanq̄ꝫ bene meritā / ī memoriam
poſtēitati ꝺducē. Apoſtola igit hyberorum captiua adoleſcentula fuit / ſꝫ neq;
quicpiā ſue originis (vt p̄miſſuꝫ ē) poſteritati relictuꝫ ē. Sane ſi opa dn̄i ī ꝯuer
ſione hūani gēis ex gētilitate ad xp̄ianiſſimū īſpicere voluerimꝰ: qđ annoſitas
abſtulit / pro pte reſtitutū videbimꝰ: eā. ſ. ex humilibꝰ īfirmiſq; parētibꝰ fore pro
ductā. Sic eteīꝫ apoſtoluſ dixit. Infirma mūdi elegit deus / ⁊ ignobilia atq; cō
tēptibilia vt fortia queq̄ꝫ cōfundat. Ipſaꝫ igit eo tp̄re / eā gēteꝫ infraſcriptis
miraculis ad xp̄ꝫ ꝯuertiſſe / ⁊ fideꝫ futuri regni ſuſcepiſſe ꝯſtat. Erat āt ea īpa
Apoſtola apud Iberos ī captiuitateꝫ poſita. Que nihilominꝰ quū pudicā apđ
eos duceret vitā / ⁊ dies nocteſq; ī orōnes cōſumeret / admiratiōi barbaris erat.
Et quid ſibi hoc velit curioſius ab ipſa ꝑquirere ceperūt. Illa vt res erat / ſim-
pliciter ita ſe ſuuꝫ deuꝫ colere rn̄dit / ꝙ chriſtus eſſꝫ. Nichil ex hoc amplius ad
mirati barbari / q̄ꝫ nouitatē noīs / mulierculaꝫ in honore habuerūt. Mos gētis
erat paruulos quū egrotarent / ꝑ vicinas domoſ / a matribꝰ circūferri remedia ex
quirentibus. Cūq; mulier quedaꝫ nobilis paruuluꝫ ſuuꝫ per oēs circūtuliſſet
ex more: nec aliquid remedij cunctas domos luſtrādo cepiſſꝫ: venit etiā tanq̄ꝫ
ebria doloris ad captiuā: rogādo / vt ſiquid remedij ſciret īpendere dignaret.
Illa ſe humani quicq̄ꝫ ſcire teſtata eſt. Sed deuꝫ ſuuꝫ chriſtuꝫ queꝫ colebat /
deſperataꝫ ab oībus ſaluteꝫ ſibi conferre confirmat: paruulumq; cilicio ſuo ſu
per īponēs / ⁊ orationeꝫ ad deuꝫ ſuuꝫ fūdēs / mox īfanteꝫ ſanū matri reddidit.
Impleuit eueſtigio vrbem facti rumor / ⁊ ad reginaꝫ perlapſus eſt: que dolore
quadaꝫ afflicta īdeſperatione maxima erat. Rogat ad ſe captiuaꝫ deduci. Illa
ire abnuit / ne preſumeret amplius q̄ꝫ ſexus ſinere videret. Ipſa ſe regina defer
ri ad captiue cellulā iubet. Quaꝫ ſimiliter ſupra cilicium ſuuꝫ poſitā / inuocato
chriſti nomine / illico poſt preceꝫ ſuam / ⁊ alacrioreꝫ fecit exurgere / chriſtumq;
deuꝫ eſſe / deiq; ſūmi filiuꝫ qui ſalutem hanc cōtulerit docet eumq; queꝫ ſciret
ſibi auctoreꝫ / ſue ſciret eſſe incolumitatis ⁊ vite / comonet īuocanduꝫ. Ipſuꝫ nā-
q; eſſe / qui ⁊ regibus ⁊ regna diſtribuat / ⁊ mortalibꝰ vitam. At illa cuꝫ leticia
domum regreſſa / marito regi percunctanti cauſam taꝫ ſubite ſanitatis aperuit.
Qui cum pro ſalute cōiugis / letus mlieri munera deferri iuberet: illa horū ī
qt / o rex nihil captiua dignat: auꝝ deſpicit / argētū reſpuit / ieiunio q̄ cibo paſcit
Hoc ſolū ei mūeris dabimꝰ / ſi eū quē me illa īuocāte ſanauit xp̄ꝫ dn̄ colamꝰ

Ad hec tūc rex ſegnior fuit: interim diſtulit: ſepius licet ab vxore/ comonit⁹: do nec accidit quadaȝ die eo ī ſiluis venante quū comitib⁹ ſuis: quūq; acceſſiſſ; cohorta ſubito tēpeſtate/ ita tenebre cūcta operuere/ vt nec ipe comites cerneēt nec cernereť ab illis/ ignarus qd ageret: promiſſiōis cōiugi facte recordat⁹ illi co eſt. Chriſtūq; rogauit/ vt ſi deus eſſ; ex tātis euȝ periculiſ liberaret. Nec mo ra/ dies reddita mundo ē. Et rex īcolumis ad vrbē perductus ē. Qui regine q̄ geſta erant miraculi loco expoſuit. Euocari iam iāq; captiuā iubet: ꝛ colendi ritum/ vt ſibi tradat expoſcit: nec ſe vltra alium deuȝ q̄ȝ chriſtuȝ veneraturum eſſe cōfirmat. Adeſt captiua iam ſpū ſancto repleta chriſtuȝ deuȝ eſſe mirifice docet: ſupplicādi ritum/ venerandiq; moduȝ/ reijcere oīno idola/ atq; alia oīa ad ſalutem neceſſaria ī quātuȝ aperire femine fas erat optime pādit. Fabrica ri tñ priuſ eccleſiā monet/ formāq; deſcribit. Igitur rex totius gentis ſue popu lo cōgregato rem ab initio que erga ſe ac reginā geſta fuerāt exponit. Fidemq; edocet: ꝛ nunduȝ ſacris initiat⁹ fit ſue gentis ꝛ ipſe apoſtolus. Credūt viri per regem/ femine per reginā. Cūtiſq; ideȝ volētibus/ eccleſia extruiť iſtantiſſime: ꝛ magni quidē opis. Et eleuato pertinaciter muroꝝ ambitu: tempus affuit: quo columne collocari deberent. Cūq; erecta pma ꝛ ſecūda/ vētum fuiſſet ad tertiā/ cōſumptis oībus machinis/ ꝛ bouū hoīumq; virib⁹/ quū media iaȝ īobliquuȝ fuiſſet erecta/ ꝛ parſ reliqua/ nullis oīo machinis erigereť repetitis ſecūdo ꝛ ter tio ac ſepi⁹ viribuſ/ nec loco quidē moueri attritis oīb⁹ potuit. Admiratio erat totius populi/ regis aīoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet/ oēs ſimul latebat. Sȝ quuȝ īteruentu noctis oēs receſſiſſēt/ ſola apoſtola captiua apud eccleſiaȝ in oratiōe pſeuerauit. Poſtea die prima luce redeūte Rege ꝛ populo pene vni uerſo/ colūna reperta eſt ſupra baſim/ ī aere ſuſpenſa/ quātuȝ eſſet vnius pedis ſpatiū pendēte. Tum oēs populi cōtuentes/ magnificauerūt deuȝ. Veráq; om nes regis ꝛ captiue fideȝ recognouerūt: ꝛ preſertim preſentis miraculi fidei te ſtimonio: quib⁹ mirātib⁹ atq; ſtupētib⁹ columna ſupra Baſim ſuā ſenſim/ nul lo prorſus cōtingēte/ depoſita ē: ꝛ ſūma libratiōe deſcendit. Poſt hec reliquus colūnaruȝ numerus/ tāta cū facilitate erectus ē/ vt que ſuperfuerāt oēs ipſa die collocarētur. Perfecta itaq; eccleſia/ ꝛ populi fide ꝯfirmata/ ſuadente captiua/ totius gentis legatio/ ad īpatorē cōſtātinuȝ magnuȝ mittitur. Res geſta expo niť ꝛ ſacerdotes expetūť/ q ceptū erga ſe mun⁹ expleāt. Ferūt ꝯſtātinū nō min⁹ hoc nūtio letatū/ quā gētes plurimaſ Romāo īpio īcognitaſ/ ꝛ ignota regna vi ciſſet. Qua pp hyberis iucūdiſſimo vultu ſatiſfecit/ ꝛ magno illos dignos pre conio eē cenſuit. Ruffin⁹ aūt optim⁹ teſtis ī decimo eccleſiaſtice hiſtorie hec ſibi Bachurium ipſius gētis Regem narraſſe affirmat virū fideliſſimuȝ/ quuȝ hieroſolimiſ ſecū hūaniter degeret. Hybereſ aūt qui ꝛ georgiāi etiā hodie vſq; chriſtuȝ mirifice colūt/ quāuis aliquātuluȝ procul ab apoſtolica ſede veritatiſ magr̃a/ co (vt pius papa īquit) quia barbaris circūfuſi ſūt gentibus/ qui eos nō omnē euangelij puritatē ſeruare permittāt. Ea itaq; Captiua apoſtola/ iā oīuȝ mater virtutūq; oīuȝ certiſſimuȝ exēpluȝ/ vniuerſe Ibernie ꝛ hyberie effecta/ ēt ſpiranti adhuc/ ipa natio/ diuinos (ſi paſſa fuiſſet) voluiſſent īſtituere honores. Mortua aūt/ in tam grādeȝ apud eas gētes ſanctitatis venerationē euaſit/ vt il li ſacella nō nulla cōſtruereť/ atq; illi/ ea ipſa/ que cūctis apoſtolis decantatur oīo/ ab acollis ſacerdotib⁹ decātaretur vȝ. Deus qui nobis p btām apoſtolam

Grande miraculuȝ recitat.

tuam.M.ad agnitionem tui/nominis venire tribuiſti/da nobis eius gloriā ſempiternam/⁊ proficiendo celebrare/⁊ celebrando proficere. Per dominum ieſuꝫ chriſtum: Amen.

¶ De ſancta Mellania Romana matrona. capitulum. cxvij.

Mellania optima Romanorum feminarum matrona/ Marcelli quondam conſulis nobiliſſimi filia fuit. mulier ſane corporeo decore/ſanctimonia/ moribus/magnificentia ac honeſtate ⁊ laudabili pudicitia plurimum ſplendida/quam ſanctus Hieronymus ob merita ſue virtutis/ ſanctam appellat: eo ꝙ vere omnium virtutuꝫ eſſet certa nobilitas/cum qua idem beatus Hieronymus optabat indie iuditij parteꝫ habere/anno anarali chriſtiano ſeptimo ⁊ ſeptuageſſimo/ſupra trecenteſſimum qui erat decimus imperij Ualentiniani annus Urbano vnico filio vrbis rome prefecto relicto Hieroſolimam propter chriſtum adnauigauit. Ubi tanto omnium virtutum precipue humilitatis miraculo omnibus extitit/vt Tecle nomen accipere meruerit. Hec etenim preter ea que dicta ſunt/videlicet nobilitatis inſigna/ſuo euo caſtimonie ⁊ humilitatis ac meritis/ceteris fuerit proponenda romanis/cuius actum vnicum memorabile ac quaſi incredibile retuliſſe/ad eius omnem vitam cognoſcendam/eiqꝫ claritatem meritam impendendam/ſat erit. Reffert idem diuus Hieronymus inter cetera/de eiuſdem ardoris ⁊ fidei monimenta. Quod calente adhuc mariti corpuſculo/nec dum humato/illam geminos mire expectationis ⁊ future probitatis amiſiſſe filios: Quo quidem crudeli nuntio/tamqꝫ mente alienata/non ſparſit crines/nec veſtem lacerauit: aut pectus percuſſit ex more feminarum huius ſeculi: ſed ſiccis oculis/ſtetit inmobilis/⁊ ad pedeſ ad uoluta crucifixi/quaſi ipſum manibus teneret/ariſiſſe dixit. Nunc mi domine ieſu chriſte inquiens/tibi expeditius ſeruitura ſum/quia tanto me leuaſti honore. Et vt omnia prorſus mundane ſtoliditatis calcaret ornamenta/contemptis innumerabilibus facultatibus/⁊ Urbano predicto filio quaſi derelicto/crucem domini quodam pietatis inditio leuauit: ⁊ magiſterio atqꝫ doctrine diui Hieronymi inheſit: Qui ob numerata ſue ſanctitatis eam informandam ſuſcepit. ac omni cum veneratione/quo aduixit/illam excolluit. At illa poſſeſſione omni ſua quam tunc habebat ipſi ſuo Urbano vnico filio conceſſa/domini miſericordiam continuis diebus/ieiunando / ⁊ lugendo/in cinere ⁊ Cilicio ſqualida ⁊ humilis/deprecare non deſtitit. Et pro conſueto mundano cantu pſalmos/proqꝫ dulci ⁊ vano eloquio/euangelia delegit/atqꝫ pro delitijs/cōtinentiam/ac pro ſuaui vita ieiunium toto tempore vite ſue accepit. Atqꝫ ita in iſto optimo viuendi modo/tandem apud Bethleem inmaculatam chriſto reddidit animam.

¶ De Mamea Egyptiorum regina. capitulum. cxviij.

Mamea ſeu mãnia:q̄dã Egyptioꝝ iuuẽcula regĩa/tpib⁹ Ualẽtiniani Auguſti fuit inſignis/aqbus tñ parẽtibus gen⁹ duxerit/annoſitas ⁊ parẽtuʒ/ ⁊ mariti nomĩa abſtulit. Eã tñ a nobiliſſimis ⁊ magnis parẽtib⁹ genitã fuiſſe credẽdũ eſt/neqꝫ ẽt ꝯſtat eã vllã habuiſſe ꝓleʒ. Hec itaqꝫ defũcto marito/ adeo igentiſ fuit aĩ vt nõ ſolũ quas ei⁹ vir regebat coercebatqꝫ natiões/arte ⁊ ingenio regẽ ꝑſumeret/ſed ⁊ aĩ ꝑſtãtia virib⁹ aucta/romanis bellũ ĩplacabile indixerit/adeo/vt eiſdẽ formidabilis eſſe cepit. Quoꝝ quũ opes frequentib⁹ ꝑlijs plurimũ attriuiſſet:ẽt Paleſtinoꝝ ⁊ Arabici limitis opida ĩfenſiſſime vaſtauit. Cui⁹ quũ pacẽ poſtea valens Auguſt⁹ ⁊ lucius heretic⁹ hũiliter expoſtularent:nõ aliter eã ꝑmittere voluit/q̄ꝫ Moyſen heremitã ſanctiſſimũ/ſue gẽti in epm̃ deſignarẽt:qd̃ cũ Luci⁹ facere quã libẽtiſſime ſpopõdiſſet/conareturqꝫ efficẽ/Moyſes ſctũs renuit dicẽs. O luci/te certe xpiani oẽs catholici ad metalla dãnati/pqꝫ varias ĩſulas relegati/atqꝫ in carcerib⁹ truſi/arguũt. Quã obreʒ ſcito niſi eos liberos oẽs ĩiuſte dãnatos abire pmiſeris/ tuas man⁹ ad me ꝯſecrãdũ nũq̄ꝫ inijcies. Quib⁹ verbis pmot⁹ Luci⁹ põtifex ſeu patriarcha vna cũ valẽte Auguſto/illico epos oẽs reuocauit. Atqꝫ ita hoc mõ ꝯſecratũ Moyſen/ regie obtulerũt põtificẽ:ac ꝑ hoc romano ĩpio pax ĩtegra reddita eſt. Hãc mulíereʒ ferũt fuiſſe xpianis fauoꝛabilem/multaqꝫ facioꝛa ĩgenti aĩo geſſiſſe/multaſqꝫ ciuitates vetuſtate collapſas iſtauraſſe/⁊ de nouo ꝯdidiſſe:Quo ãt mortis genere/aut quos habuerit ſucceſſoꝛes nubili me legiſſe memini.

❡ De Mamea Alexãdri Auguſti parente. capitulum. cxix.

Mamea alia multo digniorꝛ ⁊ ſplẽdioꝛ Auguſta/⁊ Alexãdri auguſti mater/lõge añ ꝑdictaʒ fuit. Que circha annũ dñi/vigeſſimũ ſupꝛa ducẽteſſimũ/⁊ xpianitatis titulo/⁊ ingenti erudítiõe/atqꝫ alijs plurimis virtutib⁹ clariſſima effulſit. Cui⁹ tñ pr̃is fuerit filia/ nõ ĩueni: Hec qppe xpiana/⁊ pijentiſſima atqꝫ iuſtiſſima adeo fuit femĩa/vt ne dũ familiaʒ ꝓ genitoꝝ ſuoꝝ/atqꝫ impiuʒ romanoꝝ tãti filij Auguſti honorib⁹ ampliauerit/ ſꝫ ⁊ xpianas laudes mirifice euexit. Erat.n.vnicũ oĩum virtutuʒ exẽplar/q̄ non mõ iuſticiã coluit/ſꝫ ⁊ filiũ Auguſtuʒ ita colere docuit/vt nemo vnq̄ꝫ d̃ illata ab eo ĩiuria ꝯqueſt⁹ fuerit. Procul.n.aſe oẽʒ põpã/oẽmqꝫ ambitionẽ ſemp abiecit/nec vnq̄ꝫ muliebꝛib⁹ oꝛnamẽtis vti voluit. Uiroꝝ inſuper doctoꝝ ⁊ illuſtriuʒ amatris adeo extitit/vt q̄ꝫ maxie oꝛatoꝛes ⁊ hiſtoꝛicos

viros ſuis cōſilijs/⁊ in comitijs/atq; curia habere voluerit: aſſerens hiſtoriā fore/ꝟtutis parēteʒ ⁊ vite magiſtrā. Jllos iccirco p̄cipue diligebat/qm̄ ad ipellēdos hoīes ad iuſtitiā ad prudentiā/ad ceteraſq; ꝟtutes p̄ſtare plurimū ꝯcernebat. Egit nāq; ſuo hortatu ⁊ ꝯſilio/vt Alexāder Auguſt⁹ ei⁹ fili⁹/innumerabiles p̄deceſſoꝝ ſuoꝝ ſordes lauaret/⁊ iperij dignitateʒ reſtitueret atq; xp̄ʒ dn̄m noſtrū/velut ꝓphetā ſanctiſſimū excoleret: quē ⁊ iter deos referri voluit/⁊ chriſticollas magna in veneratiōe ſemp habuit. Vn̄ ⁊ ei⁹ dn̄i noſtri ieſu xp̄i/ſtatuā vna cū Abrae ſimulacro/ſua i domo habere voluit. Sicq; rēpublicā xp̄ianam/Mamea hec xp̄iana cōſilio marie Originis viri optimi cuius familiaritate vſa fuit/vt colapſam iam/reparaſſe dicatur. Tantis namq; virtutibus hec virago inſignita fuit/vt merito quaſi inter ſanctas referri potuerit.

¶ De ſancta Euphraſia Alexādrina virgine. capitulum. cxx.

Euphraſia virgo Alexādrina femia vtiq; ſctiſſima/⁊ genere ac virtutib⁹ p̄clariſſima/ Theodoſio ſeniore iperāte/circha annū ſalu꜄ nr̄e octuageſſimū ſupra trecenteſſimū. apud Alexādriā/i mōaſterio deo ꝯſecrata/⁊ maxia virtute abſtinētie/ac miraculis inumeris clara/⁊ iclita fuit. Hec qppe Antigonū quēdā noīe habuit p̄reʒ Viꝝ ſiq dē ⁊ genē ac dignitate atq; Auguſti familiaritate feliciſſimū atq; genitricem Euphraſiā religioſiſſimā feminā/vtiq; timētē deū. Quib⁹ orbata/oīb⁹ ſecl'i facultatib⁹ ꝓſus relict꜄/ꝯfeſti ad mōaſteriū ſe ꝯtulit: vbi ⁊ ꝑ octo ⁊ decē ānis qb⁹ ſupuixit/icredibili abſtinētia/obediētia/hūilitate/māſuetudīe lōganimitate/atq; labore ipretermiſſe vſq; ad trigeſſimū vite ſue annū ꝑmāſit: Quib⁹ ita/gl'ioſiſſime explet꜄/aſtātib⁹ abbatiſſa ⁊ ſororib⁹ cūctis/ſctāʒ deo reddidit aīaʒ. Vite āt hui⁹ ſctē ꝟgis Euphraſie curſuʒ breuit hic/lʒ forte ſaltib⁹ poti⁹ (ſi dici pōt) q̄ʒ paſſib⁹/ꝑ feſtiatiōe ad finē deī munē vſq; ꝑduxim⁹. Eius āt ſctūm corpus a ſororib⁹ elatū/cū Euphraſia genitrice/ eque ſancta ſepelliere.

¶ De Maria Egyptiaca ſancta. capitulum. cxxi.

Maria Egyptiaca olim peccatrix appellata/dein ſanctitatis ⁊ penitētie/ac pſeuerātie optimū exēplū nūcupata/anno a natali xp̄iano ſeptuageſſimo octauo ſupra trecenteſſimū/ ipante Valētiniano principe: quū ſepteʒ ⁊ q̄dragita annis/mirabilē in deſerto peregiſſet penitentiā/chalēdis Marci/migrauit ad dn̄m: Hec qppe in ipo vſq; ſue adoleſcētie primordio/iſigni q̄daʒ floruit pulchritudie/q̄ aūt ex vrbe/aut

quibꝰ ex parentibꝰ genita fuerit/minime me legiſſe memini: Sane ex qbuſcunqȝ
parentibꝰ ſit genita/eā nedū iter claras huiꝰ ſeculi mulieres ſȝ potius ſctās/ob
inauditā illuſtrēqȝ eius penitentiā/ꝙ decorā eiꝰ pſonā cenſui diſtribuendaȝ.
Aiunt.n.ipſaȝ tāto oris decore/ac totiꝰ corporis venuſtate enituiſſe/vt ſepe in
tuentiū falleret credulitas. Ueꝝ quū ad duodecimū etatis pueniſſet annū/tāqȝ
iā luxui dedita/iſcijs parentibꝰ/vt infamē ducēt vitā/Alexandriā perit. Ubi in
lupanaribꝰ oī ſe dedicauit iſami ludibrio ꝛ per ſepteȝ ꝛ decē ꝯtinuos annos/
tāta vulgati corporis laborauit iſamia/ꝛ id quidē/nō vlliꝰ lucri grā/ſȝ explēde
ſue pruriginis/malet laborare iſamia. Nam ludi ebrietates/ꝛ alia obſcena oīa/
theſauri loco apud eā habebanṫ. ꝛ oblata lucra/quo adſe pluref attrahēt ama
tores/ſepiꝰ recuſabat. Cūqȝ obſcenā hmōi duceret vitā/ꝯtigit vt multitudo ma
xima viroꝝ ex egypto adorāde crucis xpi grā Hyroſolimā pgeret ꝛ aſcendēt.
Tū illa velociter ad mare curſuȝ dirigēs/vidit iuuenes plurimos in maris lit
tore alios expectātes/vt iſenſa naui/iter abriperēt: Dixitqȝ illis. Ducite me quo
ituri eſtis obſecro/nequaqȝ.n.vobis inutilis futura ſū: Que vbi nauim igreſſa
eſt/eleuatiſ velis/ Hyeroſolimā verſus nauigatū eſt. Ubi cū ſimilia/ymo pteritꝰ
deteriora exercēs opera/in multoꝝ pditioneȝ iſanire nō recuſabat. Uerum vbi
ſctē crucis adorāde ſolēnitas appropinqſſet. vidiſſetqȝ cōplurimos hoīes vn
diqȝ ad tēpluȝ ꝯcurrere/perit ꝛ ipſa/ſperās ſe cū alijs ſacra igredi loca/ſȝ cū ſe
regijs atriis iungē vellet/p quas ſacrū dn̄i tplm̄ igreſſus erat: p q̄s ꝛ ſalubris
dn̄i nr̄i ieſu xpi crux vidēda erat/vix magno fletu cū labore appropinqre pote
rat: ceteriſqȝ igredientibꝰ/ſola diuia eā ꝓhibēte ꝟtute abingreſſu arcebaṫ. ꝛ cū
iterato igredi anitereṫ: oīs eius conatꝰ inanis fiebat: Dūqȝ hec frequenṫ illi cō
tigiſſet/defecta iā uiribꝰ/ita ut ne ſtādi qdeȝ ei ꝟtus ineſſet/ inquendē tēpli an
gulū ſeorſuȝ receſſit/tractās ſecū vn̄ hoc illi accidiſſet: itellexit tādeȝ iſinita eiꝰ
ꝓpemodū ſcelare/cām pſtitiſſe/moxqȝ inſe reuerſa: ait. Quid o Maria peſſima
mulieꝝ quottidie inanibꝰ affligeris deſyderijs: Quid capi pateriſ illecebraꝝ la
queis: Quid vltro falleris viſco libidinū: Quid ſciēs: vidēſqȝ doloſis volupta
tuȝ iſidijs/ſe illaqās: Eijce tādē te miſa/eijce oīno iananes iſtos cogitatꝰ: Af
fuit eueſtigio deꝰ illi iplorāti/ꝛ ſe orāteȝ exaudiuit/iuocātemqȝ pſto affuit: Ce/
pit itaqȝ Maria tūc fleuē/pectuſqȝ tūdēs genitꝰ lachrymaſqȝ affluēter effudit.
Effigie itaqȝ dei genitricis mox inſpecta hiſ ꝟbis allocuta eſt. Obſecro te dn̄a
mi/q̄ xp̄ȝ verbo genuiſti/iube mihi clauſas patifieri regias/vt vna quū alijs ve
nerabile crucis lignū/i quo carne affixus eſt deꝰ: adorare valeā. Polliceor dō
tibiqȝ genitrici ſue nō āplius me polluere corpꝰ meū luxurie iqnamentiſ/ſȝ mox
vt ipſam ſctām crucē venerata fuero/eo loci pgā/quo tu ſaluṫ mee cā ingrediē
dū duxeris. Uix hec effata fuerat/eidē igrediendi tpl'i facultas facta eſt. Ado/
rataqȝ quū inumerabilibꝰ lachrymis dn̄i cruce/eo regreſſa eſt vn̄ diſceſſerat.
Poplitibuſqȝ flexis: Tu mihi dn̄a dei genitrix ingt miſerata es/ meaſqȝ pces
haud repuliſti: Per te merui vidē gloriā dei: Per te igiṫ glorificabo dn̄ȝ redē
ptorē/penitentiā peccatoꝝ miſericorditer ſuſcipientē: Scio mi dn̄a ſcio/ me mlṫ
tuȝ peccaſſe/iccirco aiaduerto/multū penitere neceſſariā fore. Jā iā tp̄s adeſt/
quo mea debeat ſuppleri ꝓmiſſio. Nūc igiṫ quo tibi placet/meos dirige greſ/
ſus. demōſtraqȝ mihi penitenti viā ſaluṫ. Protinꝰ audita eſt vox dicenṫ. Si ior
danē trāſieris ſaluaberis/bonā ꝙ iuenies requiē. De tēplo aūt egreſſa/tres tā

tũmodo panes ex trib⁹ minutis q̃ ei in elymoſinã collata fuerat/emit amnẽqꝫ nauicula trãſfretãs/in vaſtã heremũ petit: In q̃(vt p̃miſſuꝫ eſt)ſeptẽ ⁊ q̃dragin ta annos cõmorata/decẽ ⁊ ſeptẽ annis herbis tãtũmodo agreſtib⁹ vixit/nulluꝫ prorſuſ hominẽ vnq̃ꝫ vidẽs: Ab inde/ei⁹ cib⁹/pot⁹/veſtimentũque/tãtũmodo verbũ dei extitit.cui⁹vita quãtũ deo accepta grataqꝫ fuerit/hinc itelligi daſ/q̄ i deſerto ipſo degẽs/ẽt ſacras litteras diuinit⁹ didicerit/⁊ ꝓpheticũ ſpũꝫ habere cõmeruerit: q̄ Zozime Abbati viro ſctiſſimo/monachorũ ſuoꝝ mores emẽdã dos admonuit. A quo quũ in deſerto ipſo ipſa ſctã femia/ſacratiſſimũ dñi no ſtri corpus ſuſcepiſſet/cũctis terrenis ꝑmotiõibus exuta/ac pietatiſ pẽnis idu ta/euolauit ad ieſuꝫ/vbi oĩum tẽptationũ viuit ſecura: Vbi nullus ampli⁹ põt ſordidari flagitijs quoꝝ vulnera ſimul cũ morte/eo viuendi mõ/ꝯſtrauit ac vi cit. Cuꝫ ieſu aũt Maria hec in celeſtib⁹ victrix triũphat/nõ ꝓfulgidis romanoꝝ currib⁹ ſꝫ pijs virtutũ opibus/ac ſctiſſimis ꝯtinuiſqꝫ illis oratiõibus ⁊ lachry mis q̄bus mitẽ ipm/ꝓpitiũqꝫ reddiderat dñm: mãſuetã illã faciẽ ſuã icunctos peccatores ꝯuertẽs/quũ ⁊ peccãtiuꝫ miſereſ/⁊ fluctuãtib⁹aſſiſtit: ac bono vt in deũ ſint aĩo hortaſ. Igiſ ⁊ nos miſeri peccatores ad hui⁹ femie exẽplũ ex hoc terreſtri ceno ſurgere tãdeꝫ poterim⁹/⁊ mentis lumia/ad celos tollẽ debemuſ. Has ob res quũ eius poſt mortẽ fuerint plurima ſigna ⁊ miracula/in famoſã Maria egyptiaca euaſit ſctis famã.atqꝫ ille diuia offitia ſingulis annis ſolẽni ter in chalẽdas Martias celebrarẽtur/atqꝫ Sacella ⁊ tpl'a plurima dicarẽtur. ⁊ Rome marie tpl'm/ex igenti ſaxo q̃drato ꝯſtructuꝫ qð ad Ara cã põtis ſctẽ Marie poſitũ eſt/quuꝫ gẽtiliũ deoꝝ fuiſſe tradãt/ipſi ſancte Marie egyptiache adhuc dðicatũ habeſ. Nota pulchre.

De Bleſilla vidua romãe ſctẽ paule filia. ca. cxxij.

Bleſilla Romanorũ oĩum mulieꝝ nobiliſſima/ſctiſſi me matrone Paule ꝓlis. ⁊ Euſtochij virginis ſoror clariſſimeqꝫ viduitaſ exẽplũ/hoc anno q eſt nonus ⁊ octuageſſim⁹ ſupra tre centeſſimũ a natali xp̄iano/quũ indele bile ac certiſſimũ diuini amoris religſ ſet documẽtũ/anno etaſ ſue vigeſſimo/ Rome apud ſctãm genitricẽ ſuã/de te nebris migrauit ad lucẽ: atqꝫ(vt diuuſ reffert Hieronym⁹)inter fidex icipien tis ardoreꝫ/ꝯſumati opis/ percepit co ronã: Quã ſane adoleſcentulã ob nimiã ſanctitatẽ/innocentiã/ miſericordiã/ca ſtitatẽqꝫ/atqꝫ egregiã triũ linguaꝝ eruditionẽ/inter claras mulieres/ymo ſan ctas.merito cõputandã puto. Fuit eteiꝫ ẽt maxime humilitaſ/⁊ parſimonie ex emplũ. Quippe/quũ in ipſa ſua florida adoleſcẽtia/ꝑpotentẽ maritũ nobiliſſi mũqꝫ amiſiſſet: eueſtigio ad exẽpluꝫ matris/ardẽtiſſima fide/ crucis vexiluꝫ le uauit vt magis amiſſaꝫ virginitatẽ q̃ꝫ/mariti dolere vidẽtur interituꝫ. Marita li igitur Bleſilla vincl'o abſoluta/nihil ei poti⁹ fuit: q̃ꝫ ſe ita humili/ita cõtẽpto habitu deijcere.vt inauditꝫ ꝓpe illi ſeculo fuerit humilitaſ exẽplum Et ſicut antea monilib⁹ ornabatur p̄cioſiſſimis/dieqꝫ tota q̄d ſibi deeſſet/ pquirebat in

ſpeculo/ꝛ crines nõ ſemel ſ3 pluries ab ancillis deſcriminare ꝛ cõponere facie bat: Ita poſtmodũ/neglectũ oĩno caput/tãtu3 ſufficẽ ſibi videbat: qđ vellaret. Antea itẽ/quu3 pluuiaꝛ mollicies ſibi dura videbat/ita ꝛ poſtmodũ ad oran du3 laudãdumq3 deũ/ſup nudã humu3 genua cũ lachrymis icredibili feruo re dñi miſericoꝛdiã/exoꝛare ꝛ iuocare nõ deſiſtebat. vt v3 peccatis ſuis ignoſce re d ignaret. Uñ ꝛ poſt oꝛationez/pſalmi ꝯcrepabãt/laxaq3 ceruix/poplites va cillãtes/ac iſomnu3 oculi vergẽtes/nimio mẽtis ardoꝛe vix ĩpetrabãt/vt quieſce ret. Ei⁹ veſtis ſemp hũilis erat/Cingulũ ṽo nõ aureũ qdẽ nec gemis diſtinctu3 ſ3 laneu3 ꝛ tota ſimplicitate puriſſimu3: q̄ vt magis poſſet aſtringere veſtimẽ ta q̃3 ſcindere. Ipſa nãq3 veſtiũ hũilitas (vt in pleriſq3 tumẽtes aĩos) nõ argue bat/ſ3 quum ſe interioꝛi mẽte diceret itra ancillaꝛ virginu3 cultum/dñarumq3/ nihil mediu3/niſi qđ in hoc facili⁹ cognoſcebat/qđ grauis ꝛ negligenti⁹ icede bat. Deniq3 poſt q̃rtum mẽſe3 a ꝓpoſito ſctõ in lãgoꝛe3 incidit ꝛ p ꝯtinuos tri ginta dies febꝛib⁹ eſtuauit: ex qbus ita toto coꝛpe deſtituta remãſit/vt vix eiuſ tenue collũ ceruicẽ ꝛ facie3 ſuſtinere poſſet. Attñ ſemp aut ꝓphetã/aut euãge liu3 in manib⁹ tenere volebat: ꝛ ex eoꝛ lectiõe lachrymis oꝛa cõplebat. Poſtre mo quum ſctũ3 ꝛ debile coꝛpuſculu3 febꝛiu3 ardoꝛ exquoq̃ret/ꝛ ſemiamine in lectulo iaceret. Circunſtãtibus hec verba extrema dixit. Oꝛate q̃ſo dñm ieſum/ vt mihi ignoſcat q2 q̄ volebã/iplere nõ valui: Et hec dicens/ſarcina carnis ab iecta/ad ſuũ ipſi⁹ aĩa volauit auctoꝛẽ: ꝛ inantiquã poſſeſſiõe3 diu pegrinata cõ ſcendit. Cui⁹ moꝛtẽ ita ſctã eius mater plãxit. vt ꝓpe ꝛ ipſa moꝛet. Sup cuius ſanctu3 obitũ diuus Hieronym⁹ Rome tunc exiſtẽs/eã ꝯſolari volens. his tã dẽ ṽbis uſus eſt. Dũ ſpirit⁹ hos meos reget art⁹. Bleſillã mea reſonabit ligua Illi mei dedicabũt laboꝛes: illi ſudabit igeniũ. Nulla erit pagia/q̃ nõ Bleſillã reſonet. Hãc mea mẽte defixã legẽt ṽgies/vidue/mõachi/ſacerdotes: ꝛ bꝛeue vi te ſpaciũ/eterna memoꝛia ꝯpenſabit. Fuit igit Bleſilla hec adeo tenaciſſimi ige nij ac ꝓpe diuini/memoꝛieq3 tenaciſſime/ꝛ diſertiſſima ligua: vt adhuc i tenera etate tãtũ ſtudiis iptita fuerit ope/vt nedũ latinã grecãq3 linguã optie didice rit/veꝛ ẽt ꝛ q̄ i Oꝛigene mirata eſt tota grecia/bꝛeui qde3 tpe hebꝛayce lingue difficultates vicerit/vt crepitãtia ꝯfractaq3 ṽba/ita ꝯcine ꝓferre didicerit. vt q eam audiſſet/nil aliud pꝛeter hebꝛeã linguam ſcire eam putaſſet.

Nota.

De Aſella Romana virgine. ſctẽ Marcelle cũ diſcipula. capi. cxxiij.

ASella optima romana vir go/ſãcte Marcelle diſcipu la ac in xp̃o dilectiſſima fi lia/ex nobilibus romanis Oꝛiginẽ duxit. cuius perfecte vite noꝛ ma3 diuus Hieronymus ad ipſam il luſtrem Marcellam in exemplum alia rum virginũ luculentiſſimo conſcrip ſit ſermõe/anno a natali chriſtiano no nageſſimo ꝛ trecenteſſimo/quum nun dum annu3 exceſſiſſet decimum/bono re future beatitudinis/deo ſe mirabili ter conſecrauit. Nam quum eam obrẽ

a matre fuſcam veſtem expoſtulaſſet/nec obtinere potuiſſet/mox ipſa adhuc tenella infantula/quodā incredibili ardore/cathenā aureā/quā collo portabat inſcijs parētibus vēdidit/ꝛ ex pretio/ſibi ipſam deſyderatā pullam emere fecit veſtem:ac ſe ſe ipſam iduit. Quo quidē humili veſtimēto(ſeculo iſe dānato)ſe dño ꝯſecrauit. Poſtq̄ ṽo duodecimuꝫ exceſſiſſet annuꝫ:qꝫ propria volūtate/ deiqꝫ munere delegerat/ardētiſſimo amore accepit/tenuit/ꝛ impleuit. Cellulaꝫ etiāꝫ vnaꝫ apud eādeꝫ ſpūaleꝫ matrem ſuā Marcellaꝫ ſibi delegit: inqua quo aduixit/ſemp/ꝛ oratiōis ꝛ quietis/eidē loc⁹ fuit. Ubi ieiuniū pro ludo habuit. ꝛ inediā pro cōuiuio ꝛ oppipera reffectiōe. Eius cibus panis ꝛ aqua ſolū pſepe erat. Ita nāqꝫ ſe ſemp moderate habuit/ēt intra ſui cubiculi ſecreta cuſtodiuit/vt nūq̄ pedē ipublicum proferret/nunq̄ qꝫ alicuius viri noſcet aloquiū ꝛ quod magis eſt/ſororē propriā virginem amaret/potiuſq̄ videret. Suis etiāꝫ manibus quottidie opabatur:ſciēs ſcriptum eſſe:Qui nō laborat/nō manducet. Spōſo auteꝫ ſuo celeſti/aut orās aut pſalens loquebatur. Ad martyꝝ aūt limina pene iuiſa properabat. Cunqꝫ per omne tēpus ter aut quater in ebdomoda ieiunaret. in q̄dragesſima ṽo/pene oēs ebdomodas leto vultu cōiungebat. Eius lectuſ/pſepe nuda humus erat. Ciliciumqꝫ ꝛ ſaccū pro camiſia induebatur. Tāta aūt erat eius oratiōis perſeuerātia atqꝫ frequētia/ vt ei⁹ genua camelloruꝫ duritiē preſe ferret. Nihil eius ſeueritate iucūdius/nihilqꝫ iucūditate ſeueri⁹. Eius ſermo breuis grauiſqꝫ/oī hedificatiōe cōditus. Inceſſus auteꝫ ideꝫ ſemp fuit. Neglecta mūdities ꝛ inculta veſtis/ei⁹erat cultus:In hoc itaqꝫ viuēdi ſanctiſſimo ordine/Aſella virgo/vſqꝫ ad q̄nquageſſimū vite ſue annuꝫ/ ita puenit:vt nūq̄ doleret ſtomacho/nec viſcerū cruciaret incuria/ſed nec eius cutis vlluꝫ ꝯtraxerit fetoreꝫ/q̄nymo ſano ſemp corpore/animoqꝫ ſanior/ ſollitudinē putaret eſſe delicias:ꝛ in vrbe turbida/monachorum heremum iueniret. Ac ſic/poſt ꝯſumatuꝫ vite ſue opuſ/victrix triūphatrixqꝫ migrauit ad celoſ. Eius ſanctiſſimā vitā/hic ad multoꝝ hedificationē breui ſermone ꝯſtrixim⁹. Ut vidue ꝛ virgīes/ illuſtrē clarāqꝫ Aſellā imittētur maritateqꝫ colāt/ac noxie pti meſcāt ꝛ confundantur: atqꝫ deniqꝫ ſacerdotes omnes/eius virtutum exempla ſuſcipiant.

¶ De Euphroſina ſancta virgīe Alexādrina. capituluꝫ. cxxiiij.

Euphroſina Alexandrina virgo preclariſſima/ſanctaqꝫ/ꝛ omni preconio vtiqꝫ digna. anno a natali chriſtiano nonageſſimo ſecundo ſupra trecenteſſimum nō longe ab Alexādrina vrbe in cōuentu abbatis Pamphutij/ innumeris inſignita virtutibus/ atque miraculis/migrauit a dominum. Hec quippe paphnuntium quendaꝫ/vnuꝫ ex ciuibus etate atqꝫ nobilitate venerabilem virum/ꝛ militia eo tunc inſignē/ chriſtianiſſimumque patrem habuit.

cuius virginis formoſitas ⁊ habitus nulla prorſus varietate diſtinctus/hone ſtaſq₃/atq₃ grauitas puellaris/nec non/⁊ maxima eruditio atq₃ eloquẽtia tales tanteq₃ erãt/vt omnem humanam extimationem excederent. Nam quum ingenio eſſet perſpicaciſſimo/ab ipſa ſua adoleſcentia ſtudijs vigilanter inſiſtens/adeo in liberalibus ⁊ ſacris litteris ex conuerſatione ſanctorum monachorum profecit/vt preceteris excellens haberetur erudita. quod pamphunti us generoſus pater animaduertens/inẽnarrabili geſtiebat leticia/eo q preter ſcientiam ⁊ eloquentiam/ſingulari honeſtate/ grauitate/ac ſanctitate polleret. Erat quippe puella hec/ad ingenij ſplendorem indolis q₃ preſtãtiam ijs virtutibus predita/quibus ſupra etatem admiranda omnibus videretur. Has ob animi ⁊ corporis innumeras virtutes/multi dignitate precellentes Alexãdrini/eam ſibi in coniugem dari importune contendebant. Cunq₃ tandem pater/Euphroſinam filiam vni ⁊ dignitate ⁊ opibus preſtanti coniugem ſpopondiſſet/eam die quadam in monachorum quorundam cenobium ſalutis cauſa orandi/dedurit. Ubi tribus diebus virgo perſiſtens/ patrum illorum ordinem/viteq₃ modum contemplans/intra ſe dixit. Beati homines tales/ quoniam in hac vita conſtituti/angelis conſimiles vtiq₃ habentur: ⁊ poſt huius ſeculi demigrationem/eterne vite premio perfruuntur. Statimq₃ eius cor zelo amoris dei compungi viſum eſt. Contigit autem vt aliquot poſt dies/ eiuſdẽ loci abbatis memoria celebrãda foret: qui eiuſdẽ Cenobij pricipiũ fuerat. Miſit itaq₃ abbas qui pamphuntium honorabilem virum/inuitarẽt. Uerum quũ e domo idem pater pamphuntius diſceſſiſſet: Fratrem quendam optimum ſanctumq₃ virum aduocans Euphroſina. ab eodem percunctata eſt/fratrum eorundem numerum/ieiuniorumq₃ obſeruantiam/ac pſalmodiam/ atq₃ omnẽ eorum viuendi modum: Dixitq₃ preterea. Uellem mi fide pater/cum virili habitu hinc omnino effugere: vt per religionem/ſaluari poſſem: Sed patrẽ plurimum vereor: qui meas cupit celebrare nuptias. At vbi ſanctus monachus de tondendo recedendoq₃ modum tradidiſſet. ⁊ pater iam monaſterium profectus eſſet. Euphroſina poſito pauore femineo: virili habitu ſumpto/in Cenobium vbi pater aderat clanculum ſe contulit: quingentis aureis ſecum alatis: ſimulauit ſe Eunuchum ex pallatio fore/ab Abbate ſe Smaragdum vocari ex poſtulans: religionis habitum illico accepit. Illum itaq₃ vbi abbas libẽti animo ad religionis habitum ex more ſuſcepiſſet/ Agapito probato monacho ipſum tradidit informandum: Que breui/⁊ vigilijs/ ⁊ ieiunijs/creberimiſq₃ orationibus ita operam dedit/vt omnibus admirationi ⁊ ſtupori foret. At vbi pater pamphuntius domum reuerſus: quum filiam vnicam dilectiſſimam/quã vnam ſupra vitam etiam ipſam mirifice amabat/non inueniſſet/tanto affectus eſt merore/vt mortem ſibi conſciſſere peruicaciter decreuerit. ad quam vt erat animo iam nimia ferrocitate ſuccenſus/cum furens precepſq₃ ferreretur/ſubita atq₃ miſerabilis miſericordia dei illi affuit/qui illũ ab omni imanitatis impetu ad ſanioris ꝯſilij retraxit/⁊ redegit virtutẽ. Cũq₃ illã vbiq₃ pquiſiſſet/nullibi ĩueniri potuit. Abijt ergo ſubtriſtis ⁊ merẽs pr̃ ad abbatem lugẽs ⁊ obſecrãs/vt ꝓ filia dño pces effundere dignaret. q̃tenus eã inuenire poſſet. Ille ãt vt pijentiſſimo erat aio plurimũ ꝯdoluit hõi/iniunxitq₃ monachis maiorem

inmodum obſecrationes fieri:Sed poſtquā diu oratum eſſet/ ꝛ nulla de filia haberetur prorſus notitia quidam ex monachis hortatus eſt pamphuntium. Cōſideret inquit:qꝛ filia ſua/caſtitatis ac pudicitie cauſa/ ꝛ ñ aliter/ iter aggreſſa ē:poſt aūt nō multum tēpus/quuꝫ rurſuſ triſtis reddidiſſet ī mōaſteriū pāphūtiꝰ:dixit ad eū abbas. Uis ne dñe mi/frēꝫ pitū ſāctūqꝫ/ex theodoſij domo progreſſum/aloqui:Cui ille/lubens id faciam. Ductus itaqꝫ ad Smaragdum pater pamphuntius/ab eodem plurimum conſolatus eſt/multaqꝫ de miſericōdia ꝛ pacientia/atqꝫ alijs plurimis virtutibus edoctus/ac ſi ſuam conſpexiſſet filiam ymo dei Angelum / ad abatem letus redijt dicens. Nimium equidem ſancte pater de homine iſto edificatus recedo:Nouit dominus/quia ſic eius amore teneor ac ſi meam vltro conſpexiſſem Euphroſinam: Neqꝫ enim ob nimium pallorem(quem nimia abſtinentia contraxerat)eam agnoſcere potuit. Uixit itaqꝫ Euphroſina in hoc viuendi modo ꝛ ordine in Monaſterio ſub habitu virili incognita annis triginta octo : poſt hec dum in langorem deueniſſet/ rurſus ad eam venit pater/ſummis afflagitans precibus/ vt pro filia obnixe deum deprecaretur. Noli ait cōtriſtari domine mi/ in proximo eſt/ vt tibi filia reueletur. Sed queſo tribus diebus hic ſubſiſtere digneris: Quibuſ trāſactis/ quum ſe ex hac vita migraturam cognouiſſet. Patre ad ſe euocato/dixit. Quoniam vite mee iam finis inſtat:nolo te diutius ſuſpenſum habere.neqꝫ etiam ſine merore eſſe; Ego inquit ſum filia tua Euphroſina: vidiſti iam me/ſatiſfactumqꝫ tandem eſt tibi. Sed rogo te per deum meum atqꝫ adiuro/ne quēpiam patiaris corpus meum attractare:ſed quicquid opus eſt / tu ipſe perfice. Et quum ei cuncta per ordinem ennaraſſet:ſpiritum deo reddidit immaculatuꝫ. Que res vbi diuulgata ꝛ cognita eſt:omneſ vno ore glorificauerunt deum/qui ſemper admiranda exercere non deſinit. Erat tunc vnus ex monachis captus oculis qui vbi ſanctum contigit corpuſculum/confeſtim viſum recepit. Pater vero eius viſis miraculis/vniuerſam ſubſtantiam in pauperibuſ deſtributam/ ꝛ ipſe religionis habitum ſuſcipiens/eo in loco vbi filia decubuerat/ per decennium in magna vite auſteritate vixit: ꝛ poſtmoduꝫ ad celeſtia regna migrauit.

¶ De ſancta marentia Tridētinorum patrona. capi. cxxv.

Marentia ſancta Tridentinorum patrona: ſanctiqꝫ Uigilij ipſorum Tridentine vrbis Epiſcopi parēs Romana fuit matrona: que ꝛ Iouiniani ac valentiniani Auguſtorum temporibus / Damaſo quoqꝫ beatiſſimo pontifice in chatedra petri Rome preſidente / exiſtens ingentis animi femina/maximum ꝛ ardentiſſimum amoriſ inditium erga filiorum ſuorum ſalutē pre ſe ferenſ: itegērime fidei documentum/preſentibuſ atqꝫ poſteriſ preſtitit

ſempiternuꝫ. Que eſto a qbus progreſſa ſit parētibꝰ/nec ex qua fuerit proſapia
in dies nr̄os non venerit: ſatis ad eius fulgoris laudē eſt/nouiſſe eam Marētij
patritij Romāi potentiſſimi viri/pretorie dignitatis īſigniti(licet gētilis) fuiſſe
Uigilius conſortem. Ex quo cum tres vꝫ vigilium: Claudiuꝫ: ⁊ maioranū edidiſſꝫ mire
Claudius indolis filios/parere deſijt. Quos oēs/a puero ī p̄mis(tāq̄ chriſtiāiſſima mať)
Maiora/nus filij. baptiſmi lauacro purificari fecit: deīd aliquātiſp adultos/liberalibꝰ diſciplinis
imbuendos(ex patrio more) Athenas traſmiſit. Ubi vt erant optime nature/⁊
excellentiſſimi ingenij adoleſcentes/⁊ virtutibus/⁊ rationabilibus omnigenis
diſciplinis/non mediocriter incumbentes/pro ſuo captu/ita ſtudijs inſiſterūt/
vt breui proculdubio/in omnium: ſcientiarum habiti fuerint illuſtriſſimi. Do-
mi deniq̄ ad parentes regreſſi/etiam diuinis ſcripturis/ingenium omne pror-
ſus inflexere ſuum. Ob hoc autem Marentia ſapientiſſima ac religioſiſſima ſi
mul ⁊ pijentiſſima parens/quanto exiliuerit gaudio/ atq̄ diuino quodam tri
pudio/non facile hic explicari poſſet. Erat nihilominus ⁊ ipſa bonarum littera
rum/ac diuinarum rerum nō ignara: vnde ⁊ ſepius/cum eiſdem ſuis filijs/de in
terpretationibus diuine ſcripture contendebat: atq̄ pyctagoricas ⁊ ſocrati-
cas ſententias mirifice inter ſe ſe conferebant. Ea propter factum eſt: vt ſibi ip
ſis/rerum mundanarum iam quādam negligentiam indicerent: ⁊ rebus diui-
nis ſe totos deuouerent. Et vt glorioſam immortalitatem aliquando cum do-
mino Jeſu chriſto/atq̄ finem beatum tandem aſſequerentur: maximeq̄ cum
aiaduerteret glorioſa mater/ Romam ciuitatem quandam eſſe demoniorum
habitationem/execranſq̄ magnopere ſui mariti vitia atq̄ peccata/ ſuis filijs
quottidie admonendo dicebat. Fugiamꝰ obſecro dulciſſimi filij/de medio ba
bilonis/ fugiamus inq̄: vt vnuſquiſq̄ noſtrum ſaluet animaꝫ ſuam: ne videli
cet participes ſimus delictorum parentum noſtrorum/aut ne de plagis eoruꝫ
certe accipiamus/quoniam ad celos vſq̄/peccata ipſius aſcenderunt. Erat au
tem ⁊ ipſa(vt premiſſum eſt)non vulgariter erudita/⁊ dulci eloquio admoduꝫ
terſa/a beato Damaſo papa diligenter inſtructa: atq̄ ad huiuſmodi/bene bea-
teq̄ viuendi propoſito plurimum incitata: que nihil prorſus agere omittebat:
qd̄ ad veram religionem/lumenq̄ veritatis eterne conduceret. Unde ⁊ ipſos
ſuos filios omnes/iam litterarum diuinarum peritos/ ac ſancti ſpiritus gratia
inflamatos/ſuo ortatu/ſua ve imitatione/ad tantam deniq̄ huius ſeculi perdu
xit nauſeam ⁊ ad veram religionem inflamauit: vt apud patrem eorum/ mari-
tum ſuum (vincere eorum propoſitum cupientem)cauſam conſtantiſſime defē
dere non vereretur. Dicebat autem quottidie pignoribus ipſis. Duobus domi
nis filij dulciſſimi/ſeruire nemo poteſt: ſic neq̄ preſentibus voluptatibus/⁊ fu
turis gaudijs perfrui. Qui non eſt mecum inquit dominus noſter/ contra me
eſt. Et qui mecum non colligit/ſpargit. Amor dī/⁊ amor ſeculi/dicebat ſemper
ſibi adinuicem aduerſari. Ueritaq̄ tanq̄ ſapientiſſima parens/ne terrena iſta
ipſoꝝ filiorū ſuoruꝫ virtutibꝰ atq̄ ſaluti aliquādo aduerſarētur. Illd̄ Jo. Euā
Optimum geliſte aureū documētuꝫ/eis ſepiſſime ꝓponebat/⁊ expōebat/dicēs. Filij aiad-
documētū uertite ⁊ videte: q̄ omne quod ī mūdo ē: a vt ē ꝯcupiſcētia carnis/aut ꝯcupiſcē
tia oculoꝝ/aut ſupbia vite. Que ⁊ uos quoq̄ vt plenꝰ ꝑcipiatis/a ceteris parū
per animū obſecro auertite: voſq̄ ī ſublimi veluti ī ſpecula ponite: vnde vno

ceruatis intuitu/que hic deorſum inter homines ꝛ mortales geruntur miſerā da: Uidebitis vt/ a carnis concupiſcentia incipiam: videbitis inq̃ꝫ/ filij mei amantiſſimi/de fumo iceſte carnis/ etiam aerem proprium īmutaſſe nitorem. Tanta equidem eſt huius peſſimi ſceleris vis/atqꝫ (vt ita loquar) neceeſſitas: vt eam indelere q̃ꝫ euitare multo ſit facilius. Ad occulorum etiam concupiſcē tiam venio/per quam Euangeliſta ſanctus auaritie denotat crimen: que tanto pere inſedit mortalium iam fere cunctorum animis. Et fas ſit dicere quod ēt gentiles deplorāt poete. Uiuitur ex rapto/nō hoſpes ab hoſpite tutus. Poſtre mo ad ſuperbientis ſeculi vitia filij mei/ ſi dolueritis oculos ducere: infinitus certe/ſe vobis offeret malorum numerus. Jta vt auſim dicere/ꝙ oīa virtutis ꝓ mia poſſideat ambitio/ꝛ auaritia/atqꝫ carnalis vſus ꝛ luxus. Hec ꝛ hijs ſimi lia ſepe ꝛ ſepius dicens/ac ſepiſſime optima parens repetens/aſſeuerabat/ſola eterna pro certo vera/temporalia vero vereſimilia rata omnino eſſe contemnen da: ꝛ vt mala euitarent/ ad eterna dicebat eſſe confugiendum. Unde ꝛ qđ tan topere hortabatur/ etiam vt ſe facto impleſſe comprobaret (a marito iam per diuortiuꝫ ſeparata) ampliſſimas diuitias quas hereditario iure/ꝛ patria ſucceſ ſione conſecuta fuerat/pauperibus pro maiori parte erogans/ peregrinationis propoſitum vna cum filijs ſuis ſuſcepit. Miro equidem ardore ſuccenſa erat: atqꝫ incredibili quadam fortitudine iugiter agitabatur/ſui ſexuſ ac fragilitatis corporis quaſi oblita: nō alicuius rei que ad ſeculum pertinēt memor/per mo menta temporum. Solum patriamqꝫ deſeruit: ꝛ quaſi incomitata/ ad heremū ſanctorum patrum/ſuis cum filijs geſtiens peregit cuncta (vt ita dixerim) terre na deſpiciens/vt veras diuitias aſſequeretur. Demum igitur Marentia hec/vo lens fugere ꝛ declinare laudantium ora: atqꝫ mondiales viſitationes/ꝛ frequē tiam ſuſtinere non valens/Romam cum ſuis cum pompis deſerere cōſtituēs (a beatiſſimo Damaſo papa prius licentia ꝛ benedictione obtenta) leta ꝛ accin cta/vniuerſum picenum atqꝫ flamineam necnō ꝛ lumbardie partem ſuis pedi bus delicata perluſtrauit: ꝛ loca quecunqꝫ ſancta ipſis in regionibus adire po terat/reuerenter inuiſcebat. Elymoſinaſqꝫ prout eius facultas permitebat hyl lariter condonabat. Florebant autem tum regiones ipſe/ doctiſſimiſ ac ſanctiſ ſimis viris: vtpote Monachis/ſacerdotibus/atqꝫ heremitis plurimis. Quorū hoſpitia vna cum filijs (aliquid odorando) cum introyret mox eorum pedibꝰ/ ſe proſternēs/ſalutis documenta ab omnibus obnixe expoſtulabat: exiſtimās ſemper in ſingulis ſe chriſtum videre: ꝛ ſi forte aliquid pietatis in illos confe ret: in dominum ieſum chriſtum ſe contuliſſe letabatur. Tandem dum Ber gomum vrbem/in lumbardia applicuiſſent: ꝛ a Ciuibus illius/religioſis veꝑ ſonis comiter excepti fuiſſent/per plurimos dies tanq̃ꝫ religioſiſſime perſone eiſdem ciuibus multa exemplaritatis documenta tradiderunt. Deinde ipſo rum humanitate ac ſoli bonitate non mediocriter delectati tanq̃ꝫ perpetuo ibi dē permāſuri/extra vrbis mēia/haud procul/ in amēiſſimo montis delimo ſi bi cellulas extruxere nō nullas. Ubi/a ꝑturbatiōibꝰ ſcemoti/ ꝑ aliquot tēpꝰ in maxia ſāctitate/ꝛ aī integritate vitam duxere quietam: qua qdē vita ac religiōe multa ēt preuiderūt futura. Unde ꝛ in hodiernū vſqꝫ diē/locus ille/ab accolis ſcti vigilij mōſ appellaſ. Quo qdē i loco poſt dormitionē eoꝝ. Eccleſia i hono rē eiuſdē ſcti vigilij/a ciuibꝰ extructa fuit. Que adhuc icōrupta ꝑmanēſ/i ipius

Poete ver ſus.

Bergomū

diei ſolēnitate/cū maxia ciuiuꝫ illoꝝ frequētia inuiſitur. Uerum cū plurimi ad eos binc inde nō ſolum agreſtiuꝫ/ſꝫ ꝛ prepotētuꝫ ꝯcurrerēt viri/ita vt eis eo in montis loco maxima fieret temptatio/tanq̄ꝫ gloriam ꝛ honoreꝫ adbuc calcatu ri/aliam ſolitudinē ſunt meditati. Unde ſpiritu diuino acti/inde diſcedentes Brixiam perexerunt vbi ex more ſanctoꝝ martyrum Fauſtini ꝛ iouite: Apolonij/ꝛ Honorij/atqꝫ alioꝝ multoꝝ reliquijs ſanctiſſimis viſitatis:ad vrbis epꝫ ſanctiſſimuꝫ viꝝ ſe cōtulerunt/a quo īcredibiliter recreati/benedictiōe recepta/ ex inde Tridētū cōceſſerūt. Ubi ꝛ ab accollis illis incredibili hyllaritate ꝛ amore excepti/mox ciuilitate etiam donati ſūt. Eſt aūt ipſa ad quā acceſſerāt tridentina ciuitas/in venetia Italie regione cōſtituta/ a Gallis olim cōdita inter Italiam ꝛ Germaniaꝫ diuidēs:quam Atheſis celebris fluuius(ſuis in mōtibꝰ oriens)curſu rapidiſſimo radit:deinde veronā vadēs / vrbem in duas diuidit partes/ꝛ poſtremo ī adriaticuꝫ funditur mare. Ambitur aūt ipſa Ciuitas tribus mōtibus/a quibus id nomē ſortita eſt. Quoꝝ aquilonaris mōs/plurimas argento habet fodinas. Alij vero duo/ ꝛ aeris ſalubritate ꝛ paſcuoꝝ vbertate/ atqꝫ aliorum rerū ad vite humane ſuſtētationeꝫ habundātia/ plurimū illuſtrātur. Unde ꝛ in vrbis cōi ſigillo/talis ſupraſcriptio dicitur ineſſe. Mōtes argētum/nomen/mihi danturqꝫ tridētum. Ibidem itaqꝫ ſancta marētia cum filijs cōſtituta/ꝛ propter ſapiētiam/doctrinā:pietatēqꝫ/vniuerſi populi beniuolētiaꝫ atqꝫ reuerentiam mox ad ſe traxit. Mortuo aūt illis diebus vrbiſ ipſius Epo: vniuerſus populus vigilium eius primogenituꝫ vno omniuꝫ cōſenſu ac voto/ pp ſanctitateꝫ ꝛ miraculoꝝ gratia/ānum etatis vigeſſimuꝫ agenteꝫ pontificem ſurrogauit. Eo quippe diuinitus ī pontificali ſede merito collocato/eius pijentiſſimā mater Marentia iam grandeua ꝛ anus/ cupiēs vitam perficere ſolitariam/ī pagum qui mayanuꝫ nuncupatur/a Tublino lacu quinqꝫ paſſuuꝫ millibus diſtās cōceſſit locoqꝫ delectata/ꝙ vitam ignobilem ꝛ ſolitariā plurimū deſyderaret. Domū ſibi cōſtrui fecit: atqꝫ in eodeꝫ loco/reliquuꝫ vite ſue tempus ī orationibus/vigilijs/ieiunijs ꝛ alijs plurimis operi bus bonis/ maximo cum ſanctatis eximie preconio cōſumpſit. In eodeꝫ aūt ſolitudinis loco profecta ꝛ cōſtituta diua Marētia/in primis ſumope annitebatur/ne tēpluꝫ ſui cordis/vllis malis cogitationibꝰ ſordidaretur/aut violaret. Deinde/ꝛ vita/ꝛ moribus/ꝛ ore/cunctos ad ſe aduētantes admonebat/atqꝫ mōumēta ſalutis dabat: quō virtutes īquirerēt:ac feliceꝫ deducerent vitam. Unde nō modo circūſtantes/ſꝫ ꝛ longinque natiōes/ipſam mirifice comēdabāt:ꝙ diuinam vitaꝫ noſcet illamqꝫ alijs demōſtraret. Sed neqꝫ hoc in loco eius preclariſſima miracula ſcripto ennārare ītendo/quia cum ſint ingētia/ꝛ tempus me deficeret: atqꝫ igenij ībecillitas nō ſufficiat. Demuꝫ marētia hec/de deo deqꝫ oībus bene promerita: in pace/ deo optimo ſuum ſanctum reddidit ſpiritum. Cuius venerabile corpus in eodem loco venerabiliter ſepultum eſt. Supra quod/ꝛ poſtmoduꝫ eccleſia/a fidelibus eſtructa fuit. Ibidem autem ad Altemani eiuſdem ciuitatis epiſcopi vſqꝫ tempora quieuit. At ipſe prefatus pontifex religiōi ꝛ pietati admodū affectus/decernēs eccleſiaꝫ ſancti vigilij martyris vetuſtate ſemi collapſā īſtaurare/ope pretiū exiſtimauit:etiā reliquijs materniſ ipaꝫ filij eccleſiā decorare:maxie īdignuꝫ fore exiſtimās/tātas reliquias eo in pago tam īdecenter haberi. Tridētum igitur illas magna cuꝫ veneratione ꝛ pōpa tranſlatas in

Tridētina ciuitas vbi ſit.
Atheſis fluuius.
Uigilius fit eps.

cripta eccleſie ſanctiſſimi ſui filij vigilij ad laudez oīpotētis: dei/ vrbiſq; decorē 7 ſplēdorem honorificentiſſime condidit. Cunq; ipas ſanctas reliqas idē venerabil' pōtifex: ꝓdigno collocaſſz honore: hec vba aſtāte vniuerſo polo ꝓtulit dicens. Tu deinceps ſecura 7 ꝑ beata iā profecto eris/ mea tridētina ciuitas ad cui9 tutellā 7 cuſtodiā/ tāta etiaz excubabit cuſtos: ad cui9 caput ſanctaruz reliquiaꝝ tā nobile ſertū allatū ē. Quā quidē Matronā atq; ei9 ſanctiſſimum filiuz pōtificē habuiſſe/ nō modo nos q nūc ſupſtites adſum9/ ſz 7 oīs hui9 noſtre feliciſſime vrbis ꝑpetuo letabit' ſucceſſura poſteritas: 7 ſemꝑ duz ſtabit ciuitas/ illiuſ ꝑſītia ac veneratiōe ſe ſentiet recreari ac cōfoueri. Itaq; dilectiſſimi mei oēs/ has ſanctiſſimas reliquias ſolēni gaudio/ qſi/ e celo nobis demiſſas leti excipiamus. Et tu clariſſima nunc tridentina nr̄a Ciuitas/ necte myrtos lauroſq; felices: 7 thura ſuo adole altari/ vt canoras hymnoꝝ voces ī excelſo deuſ noſter exaudiat/ qui iuocatus/ tandez ī hec tua vota reſpexit. Quare oi iam excuſſa formidine/ patronā hanc āplectere: que ꝑpetuo ab iminētibus periculis protectrix 7 adiutrix tua erit.

¶ De glorioſa parente ſctiſſimi Auguſtini ſctā Monica. cap. cxxvi.

Monica venerabiliſ 7 ſancta vidua/ natiōe Affricana/ diui aurelij Auguſtini parens digniſſima/ hoc āno/ qui eſt tertius 7 nonageſſim9 ſupra trecēteſſimuz/ etatiſ vero ſue/ ſextus/ 7 quiquageſſim9/ in oſtijs tyberinis Italie vrbe/ ab vrbe/ quidē Roma decez millibus paſſuuz diſtāte/ poſtq; ſuuz vnicuz filiuz mlto ſemine lachrymaꝝ xp̄o lucrata fuiſſet/ opibus bonis plena/ cū maxia ſui animi equitate/ ex iſta caliginoſa laborioſaq; vita/ in ſerenuz illud celeſteq; domiciliuz/ nonis maij demigrauit. Hec quippe ex vrbe tagaſtēſi ei9 prouintie/ nobiliſſimos parētes habuit. Cui9 mater facundia/ ex preclariſſimi s parētibus progenita/ etiā illi ſi ipſius oīum parētuz ſcemata ī mediuz adduceremus magnuz certe claritatis afferre poſſemus. Veruz quum alia longe adſint huius ſancte mulieris maiora decora/ miſſis illis: neceſſariora proſequemur. Et primo ſanctiſſimi filij Auguſtini decora cōmemorabimus. Cuius tam ingētia fuere facinora/ 7 doctrina/ atq; ſanctimonia: vt qui ſuperaret illum gloria: nec audiretur natus nec naſceretur in poſterum: quod beate matri non modicum fulgoris adiunxit: cum parentibus/ vt ſcriptura teſtatur/ fulgor non modicus ſit preſtantes habere filios. Hanc itaq; dixerim prius ſanctificatam quā natam. Nam vt ab eius infantia noſtra initium ſumat oratio/ aiunt in ea cum corporis ſenſu/ primum quedam mentis intelligentie exaugere cepiſſe/ cuz q̄dam etiam innata prudentie/ que quidez perite ſenectutiſ propriuz dicit'. Cūq; etiam ſupra etatem/ 7 ſapere/ 7 callere didiciſſet/ ſpretis iam puerilib9 ineptijs 7 ludis/ deuz oīpotentem religioſiſſime/ 7 oratiūculis alijſq; ſignis venerari cepit. Charitate: aūt miſeroꝝ 7 paupeꝝ nihil ducebat ſanctius. Quos ſepius ēt

furtiuis domus ſue alimētis reficere curabat:atq3 illos ſepiſſime quadā inge nua pietate/i pēna domo paſcēdos vltro ītromittere nō ptimeſcebat. Jn neceſſa rios ꝟo reliquos oēs nihilomin⁹ erat obſequētiſſima. Ab ipſa namq3 īfantia/ cum ea quedā3 miſeratio excreſcere videbaꝰ: vnde ꝛ naturali affectiōe paupe res diligere pre ſe ferrebat. Jnfirmos ardētiſſimo amore viſitabat/hoſpiteſq3 re cipiebat/infirmoꝝ pedes lauabat/eiſq3 vt poterat/īſeruiebat: littigātes (vt erat māſuetiſſimi īgenij puella)reprehēdebat/ꝛ ad ſanitatē redigere ſatagebat. Jne rat quoq3 ī ea quedā3 adiſcēdi cupiditas. Et ppea/ iugiter ſatagebat aliquid p clarum/aut audire/aut adiſcere. Eidē profecto ieſſe videbatur quedā īſatiabi lis adiſcēdi cupiditas. Et icirco quā maxime auiā ſuā3 chriſtianiſſimā/i om ni vite īſtituto pro modulo ſue capacitatis ſequebaꝰ:eidemq3 adherebat: ipſā q3 in omni vite īſtituto imitari cupiēdo. Eo quoq3 mētis acie ferrebatur(vt di uus ei⁹ fili⁹ reffert)vt aliquid boni quottidie ſupra ānos aſſequeretur. Quo q dem ſciendi ſtudio/quaq3 vite īſtitutiōe/effectu3 eſt/vt eius animus/nullis ſe culi vanitatibus aut certe voluptatib⁹/ſeu pōpis illudi potuerit vnq3. Exiſtēs aūt etatis/annoꝝ treſdecim/nobili patritio carthaginēſi/in vxorem/a parentib⁹ tradita eſt. Jpſu3 vero non ſua/ſ3 maioru3 ſuoꝝ voluntate/ adhuc gētile3 acce pit maritu3:malēs in humili gradu tuto pergere/ q3 pēduli gradu/alio ī ſtatu fluctuare. At tamē inito ſemel matrimonio/nil aliud dieb⁹ ac noctibus cogita bat/niſi vt reddito nuptiaꝝ fructu/fm caſtimonie gradum arriperet. Et tanti dux femina facti/viꝝ ferrociſſimu3 gentilēq3 tande3 propoſito ſuo iungeret/nō relinquēs ſaluti ſue comite3 ſed expectās. Optabat hec cōiunx ſancta liberos/ nō aliter:niſi vt chriſto/aut xpianos/aut virgines relinqueret. Nec ſua certe ſe fellit opinio/preter eīm ſanctiſſimu3 doctore3 Auguſtinū/duas v3 perpetuam ꝛ Baſilica3 filias virgines inſignes ppetua virginitate poſt ſe reliquit. Deinde nō modo ſibi/ſ3 ꝛ vniuerſo prorſus mundo/ poſt dormitionē ſomnūq3 ſuum/ iubar illud ſplēdidiſſimū/doctore3 cōſumatiſſimum/Eccleſie peperit poſt hu mu3. Jgitur Monica tradita viro predicto noīe Patritio/illu3 venerari nō de ſtitit/ſeruiēſ ei tanq3 dn̄o/ſatagebat eū lucrari dn̄o. Erat quippe ppulchra/erat ſapiēs/ amabilis reuerēs ꝛ verecūda. Jta ſemper ei⁹ tollerauit iracūdias ꝛ iniu rias/vt nullā ob hoc vnq3 habuerit ſimultate3:expectabat eteīm ſemp dei miſe ricordia3 ſuper illum vt in dn̄o credēs/poſtea caſtificaretur. Et q3q3 eſſet ira nimiu3 feruidus/nihilominus/ꝛ beniuolētia erat precipuus. Et icirco eidem irato/nō tantu3 facto/ſ3 nec verbo quide3 reſiſtere vnq3 preſumpſit. S3 eo re fracto ꝛ quieto/poſtea quu3 oportunu3 videreꝰ/facti ſui ſi op⁹ erat ratiōe3 red debat. At matrone mľtu/quaꝝ viri māſuetiores videbanꝰ plagaꝝ veſtigia ēt ō boneſtatā faciē gererēt/iter amica colloqa/ille arguerēt maritorū vitā. Hec il laꝝ linguā veluti p iocu3 grauiter admonebat/ꝙ nimia dicacitate compleſſent/ honerarētq3 viros querelis īnumeris/ſe fore omiſſas/ ſeq3 derelictas/ſe villipē ſas/ſe dn̄iq3/a viris ſuis ī nullo ꝑtio habitas/atq3 tāq3 ancillas mēcenāiaſ ꝛ em pticias habitas:proīde monebat memoreſ eſſe cōditiōis ſue/v3 ſupbire aduer ſus dn̄os ſuos nō oportere. Jlle aūt quū nimiū mirarenꝰ/ſciētes q3 ferocē cōiu gem ſuſtineret Monica/ nunq3 fuiſſe auditum/ aut aliquo inditio clamaſſe/ꝙ Patricius ceciderit vxore3/vel ꝙ a ſe inuicē/vel vnā diē domeſtica lite diſcēſſe rint/ꝛ cauſā familiariꝰ q̄rerēt: docebat illa:īſtitutū ſuu3 quod ſupra mēoraui:

omnes eiꝫ nõ modo matrõe ſꝫ viri/qui hec nouerãt/ ꝓclamabãt/ atq; dicebãt. O ſacris i celuꝫ extollẽda laudib⁹ mulier. Socrũ etiã ſuã primo ſuſuris ancillaꝝ malaꝝ aduerſus ſe irritatã/ſic hũaniſſimis euicit obſequijs/ mãſuetudie ⁊ tollerãtia pſeuerãs: vt illa vltro filio ſuo medias linguas famulaꝝ proderet: qbus iter ſe ⁊ nuꝝ pax domeſtica turbabaꝝ: expeteretq; vindictã. Deinceps eiꝫ ſub ſocru quo ad ipſa ſupuixit/itra limites ſue ſubiectiõis a deo pacifice adeo q; ſancte Monica trãſegit/vt preteritaꝝ oĩuꝫ feminaꝝ laudes/ filiatiõe celebri ſuperaret. Erat aũt venerabilis Monica hec/ſicut iter multas gẽmas/ꝓcioſiſſima gẽma micat: ⁊ Jubar ſolis paruos igniculos ſtellaꝝ obruit: ⁊ obſcurat: ita cũctarum virtutes ⁊ potẽtias ſua humilitate ⁊ charitate ardẽtiſſima ſupabat. Minima equidẽ erat iter oẽs domeſticas ſuas/ vt oĩum maior eſſet/ ⁊ quanto plus ſe deijciebat/tãto magis/ab oĩbus ſubleuabaꝝ. fugiebat omnẽ in anẽ gloriaꝫ/ ⁊ cũctoꝝ preconia merebaꝝ. His ⁊ alijs quam plurimis virtutib⁹ ornata Monica/ ⁊ f cũditate ⁊ pudicitia probata/primũ viro / deĩde ſocrui poſtremo ⁊ propiquis/ ⁊ totius vulgi teſtimonio/cũ tres liberos marito ediḋiſſet. Auguſtinuꝫ aureliuꝫ doctorẽ/perpetuã ⁊ Baſillicã virgines perpetuas parere deſijt: vt itelligereꝝ/ipſam nõ diu offitio ſeruire voluiſſe/ſꝫ mariti deſyderio: qui optabat liberos. Sepe eteiꝫ quuꝫ illud diui pauli dictũ reminiſceret: quo dicitur. Saluabiꝝ vir ifidelis pp mulierẽ fidelẽ/ ⁊ lachrymas/ ⁊ gemituꝝ effundebat: ac tanta oĩonuꝫ ⁊ lachrymaꝝ perſeuerãtia ⁊ iſtantia dñꝫ exorauit/ vt tãdeꝫ obtinuerit/qđ tãtopere expoſtularat. Jã eĩm venerabilis Monica/ quuꝫ ſuo optio viuẽdi modo/ſuaq; mãſuetudie/atq; cõſtanti pſeuerãtia/ i tam feruẽtẽ ſui dilectionem traxiſſet mrituꝫ: vt ſatis aduerteret/nil euꝫ ſibi negaturum/quod peteret. Ante alia poſt longã diuinoꝝ eloquioꝝ doctrinã/humilis ſuplexq; rogauit/ſe per baptiſmi lauachruꝫ chriſtianum chatollicum fieri: quod dei munere haud labore multo obtinuit/q; poſtularat. Qđ cũ nõ ſatiſ aĩo ſufficerẽt ſuo/audatius expoſtulauit ſe a ſuo ſeparari thoro/ vt vterq; iam tãdeꝫ cõtinẽter viueret/quod ⁊ impetrari p gratiã dei cõmeruit. Erat nempe mater nr̃a Monica/in ennarabili quadã diuina ſapiẽtia plurimuꝫ illuſtrata. Et iccirco ſepe ⁊ ſepius tam marituꝫ q̃ꝫ filiuꝫ Auguſtinuꝫ ac filias oẽs cõmonebat/vnũquẽq; anniti đ here oĩ/cuꝫ pietatis ſtudio/vt quilibet quã ſapiẽtiſſimus fieret/iquiẽs atq; conteſtans/ita animuꝫ veſtrum/deo qui vera ſapiẽtia ẽ/euadere poſſe ſimilimũ. Jn quaꝫ quidem ſimilitudinẽ: ſũmuꝫ bonuꝫ/ſũmũq; cõſiſtere graduꝫ vere beatitudiſ ipſa arbitrabatur. Dicebat ãt moralia vſu eſſe cõparanda/naturalia ve ratione querenda: verum diuina per oĩonem/a deo expoſtulãda ⁊ ea quidem/ob dite puritatem potius obtineri quã alia doctrina humana. Ac per hoc dicere cõſueuerat/ſe ſibi ſoluꝫ tunc feliciter viuere/ quuꝫ de deo /aut cogitaret aut loquereꝝ. Rata/omne genus humanuꝫ/tũc eſſe cũctis brutis infelitius/ quuꝫ cultum diuinũ poſtponeret. Ex quo factuꝫ eſt/vt dño reuelante: multa de archanis celeſtibus/perceperit documẽta. Abſorbebatur etenim/ita ſepe numero/intantuꝫ ⁊ per totam ferme diem/ab ea neq; vox neq; ſenſus prorſuſ audiretur. Nam tanq̃ꝫ celeſtis femina/veluti in quadam luce/ iam cuncta cognoſcere videbatur. Dicebatq;/ſolam hominib⁹ diuinam lucem poſſe / ⁊ clemẽtie domuꝫ/ atq; veritatẽ ⁊ beatitudinẽ elargiri. Jpſi⁹ aũt diuinuꝫ ꝓpe igeniũ/quũ diu⁹ ei⁹ fili⁹ Auguſtin⁹/iã exploratũ habuiſſet/đ ea i ſecũdo libro đ ordie reꝝ/hiſ vbis

Patrius fit xp̃ianus

De ipſius ingenio vide.

ſic iquit. Nobiſcuꝫ erat mater noſtra Monica/cuius igenium/atqꝫ i res diuias iſlamatū aium cum ātea cōuictu meo diuturno/ꝛ diligēti cōſideratiōe perſpexeram. Tum vero i quadā diſputatiōe/ñ parue rey/ quaꝫ die natali meo/cū cōuijs habui/atqꝫ i libellū cōtuli. Tāta mihi mēs eius apparuerat: vt nihil aptiꝰ vere phye videretur. Itaqꝫ iſtitueram aio/quum habūdaret ocio/agere/vt colloquio noſtro nō deeſſet. Dixit autem idem ſuus filius/ matris phyam/ſibi nō modicum placere/ꝛ iccirco/ego inquit/ne me/ nō libenter tibi matri mee/i diſcipulum dedo atqꝫ trado. Erat autem monica rebus i oībus tam diuinis q̄ꝫ humanis/a deo ſolicita/vt ne pūctum quideꝫ etatis ſue/videretur inutiliter expēdere. Timoꝛ quidem caſtus eidem ſemp i coꝛde erat/tanq̄ꝫ pectoꝛalis faſcia/q̄ cogitationes noxias cōſtringeret. In oꝛe etiam: tanq̄ꝫ frenum quo linguam reprimeret. In opere deniqꝫ veluti ſtimulus/ne pigritia toꝛperet. In cūctis autē ſicut regula/ne modum excederet/verbum item ſeculare ex eius oꝛe nunq̄ꝫ auditum fuit. Pietatiſ vero opera/vſqꝫ a deo ſemper i omni vita ſua amauit/vt nihil ei magis cure fuerit/q̄ꝫ vt infirmis ſeruiret/moꝛtuiſqꝫ ſepulturam pꝛeberet/ oꝛphanos cuſtodiret/atqꝫ viduas maritataſqꝫ tanq̄ꝫ filias cōſolaretur. Cuꝫ ad cenam quādoqꝫ vocaretur/tanq̄ꝫ ad medicinam amaram(aiunt) acceſſiſſe. Fertur die quadam/quum dei beneficia i ſe collata aio repeteret tantā lachꝛymaꝝ copiam pꝛofudiſſe: vt eius veſtigia per templi pauimentū deſuper fuſe lachꝛyme demōſtraretur. Erat nāqꝫ ipſa ſerua ſeruoꝝ dñi/omneſqꝫ qui eaꝫ videre merebantur ſciētes pꝛeſentiam dei eſſe i illa/i maximo pꝛetio venerabātur. Filios etiam ſuos(vt veram decebat parentem)totiēs parturiebat: quotiēs a domino deuiari cernebat. Sepe etenim vt diuus ait Auguſtinꝰ) i oꝛatione poſita/tanta ſancti ſpiritus replebatur ebꝛietate/ꝙ per diem integꝛam/ſic in ea quieſcebat vt dum eſſet rex inacubitu coꝛdis ſui/neqꝫ ſenſus/neqꝫ vox/i ea penitus audiretur vlla: i tātum ꝙ vir matrone ꝛ cōuicine /eius excitare eam poſſent. Inquit item/ idem pater Auguſtinus/ꝙ i ſolēnitate beati Cypꝛiani/quum ſacrū dñi coꝛpuſ percepiſſet mox per cubitum/a terra eleuata fuit/ſicqꝫ cōſiſtēs/clamaſſe eā/volemus i celum: volemus ad celum fideles. Que cū itērogata fuiſſet/quid ſibi accidiſſet nil pꝛoꝛſus reſpondiſſe/ſed tāto gaudio ſe repletam oſtendiſſe /vt oēs ad leticiam nō minimā deduxerit. Cātans cum pꝛoba. Coꝛ meum ꝛ caro mea exultauerunt i deum viuuꝫ. At venerabilis monica poſtea q̄ꝫ vir eius patritiuſ feliciſſime vita exceſſiſſet/quottidie itollerabili quodaꝫ coꝛdis vulnere ex ifide li filio Auguſtino trāſuerberabaf: ꝙ eum ad baptiſmi gr̄am reducere minime poſſet/quottidie eniꝫ dolebat/quottidie igemiſcebat/quottidieqꝫ lachꝛymaſ ꝑ eius ſalute effūdere nō deſiſtebat/quottidieqꝫ aīo toꝛquebatur: quū ſe quaſi i iocūdiſſimo ſibi filio moꝛtuā aīaduertebat. Heꝝ etſi minime deſperaret ipſum ſaluari debere/lachꝛymari tñ nō deſiſtebat/diuinumqꝫ auxiliuꝫ aſſiduis oꝛoībus iploꝛare/etiā ieiunijs vti/atqꝫ ſacrificia pꝛo eo offerri/ceteraqꝫ oia facere/q bus dñs pꝛopitius redderef. Nec dubitabat/mulier ſancta/euꝫ qui vidue vnicum moꝛtuuꝫ potuit reſuſcitare/ꝛ ſuuꝫ/ad ſuam chatolicam fideꝫ/poſſe perducere. Diſcurebat nāqꝫ Monica quottidie āxio quodā pectoꝛe/ ac quaſi aliquo mētis ſtupoꝛe/atqꝫ(vt ita dixerim)ſui aliquādo neſcia/per tpl'a/per eccleſias/ꝑqꝫ Religioſoꝝ monaſteria. Impoꝛtunaqꝫ adhibat/pōtifices/alioſqꝫ ſanctos dī ſeruos/vt pꝛo ſalute filij effundere pꝛeces dignarentur. Cui aliquando quēdaꝫ

ſanctū epm nimiū iportune ab ea ſolicitatū/dixiſſe quodā ꝓfetico ſpū aiunt.
Uade īquit ſecura mulier: q2 ipoſſibile eſt. vt tātarū lachrymaꝝ filius peat.
De eadē ꝑterea ſic īquit diuus Auguſtinꝰ: ꝙ dum die quadā/ī linea quadā
lignea oraret: eidē quā quietiſſime dormiēti/Angelꝰ dñi apparuit. q ī hec ver-
ba eā benigniſſime aloqutꝰ eſt. Monica inquit/eſto ſecura: q2 tue de filio tuo
Auguſtino piiētiſſime orōnes/apud piiētiſſimū hūani generis redēptorē/me
ruerūt exaudiri. Nā futuꝝ eſt: vt ī illa celeſti pꝛia/vbi oia ſūt trāquilitatꝭ ⁊ gau
dii ſempiterni plena/futuri vna eritis. Itaqꝫ nihil deinceps triſte/nihilqꝫ lugu-
bre ob hoc apud te ſit. Nō tibi ob hoc diutiꝰ laborādū ⁊ gemēdū eſt. Quibus
dictis Angelus euanuit ⁊ Monica ſctā/ſomno ſoluta eſt: Secū igiť ꝯſiderās.
que ī viſiōe ymo oraculo potiꝰ reuelata fuerāt/⁊ ea qdē quā accutiſſime diſq
rens/nō de miſericordia dei diffidit. Admonuitqꝫ filiū de viſiōe angelica ⁊ de
ꝓmiſſo mūere ac ex ea die luctui meroriqꝫ nimio finē īponē cēſuit. Ueꝝ nihi
lominus crebra mūera ſacro offerebat altari: ingeſqꝫ ꝓ eo elymoſinas dabat: vt
ſalutis filii cōpos efficereť. At tādē Auguſtinꝰ/quū aliquādiu rhetoricā/phy
loſophiāqꝫ carthagī florētiſſime docuiſſet. Uidēdi Romā deſyderio ſuccēſus
īſcia ipſa piiētiſſima parēte Romā/deīde Mediolanum poſtremo ꝯceſſit. Qđ
vbi piiētiſſime matri renūciatū fuit. illico nimio dolore ꝯſternata eſt. Ueꝝ.n.
vero amoris eximii erga filiū facibꝰ icēſa/duabꝰ ſolis filiabꝰ ſuis virgibus do/
mi parētibꝰ comēdatis/ī ſnīam iuit/velle oīno filiū cariſſimū ſubſeq. Ueꝝ nec
ad ipſū pgere facille Monice ꝯceſum eſt. Sūma qppe diligētia a cūctis ſuis
affinibꝰ ⁊ agnatis atqꝫ filiabꝰ ipſis ꝓhibebať/ne filii voluptatē p tot maris di
ſcrimīa ſeqreť: Sꝫ quos nō ludit amor cuſtodes? Celeriter igiť tpe captato/cū
ctis ferme cuſtodibꝰ deceptis. aliqbus fideliſſimis honeſtiſqꝫ amicis ꝯſociata
ardētiſſima mater/natale ſolū/patrioſqꝫ penates linqueſ fugitiuū filiū ſubſecu
ta eſt. Nec expauit īclita mater/ſubterfugia/⁊ maris eſtuſ/piculaqꝫ ac inumera
bilia diſcrimīa/ac nr̄e italie aſpa mōtiū itinera: īcerta filii dulciſſimi ſeq veſti
gia: cūqꝫ p icognitas nedū regiōes/ſꝫ ⁊ liguas exquirē: donec Mediolāi laſſa/
cōpto: ſe iūxerit filio. Cautiꝰ rata/ꝓ mille diſcrimīa vite/filiū ſeq adhuc īfidelē
⁊ ī ſecl'o ſupbe nimiū piclitātē cū eiꝰ ſaluť/ſpe/quā domi vacari ī qete ⁊ īfinitꝭ
excruciari(ꝑtimore)curis. Inolite ꝓfecto materne charitatꝭ/⁊ ſctūꝫ viꝝ/potiꝰ q̄ꝫ
femīa redolētis/tale iudiciū eſt. Ac ſic affectuoſiſſime matris hec ſpectāda mi
litia fuit: hec bella/hec victorie/⁊ ſuaꝝ victoriaꝝ ꝯſpicui triūphi ꝓ ſalute filii ſu
peraſſe anguſtias atqꝫ mollitiē feminēā: hinc illi fama perehēnis atqꝫ glīa ſub
ſequuta eſt. Cū aūt ſctā virago Mediolanū cū ſuis(licet laſſanimiū)ſoſpes ap-
pliicuiſſet. ⁊ ſuū filiū deſyderatiſſimū/neqꝫ a manicheū/neqꝫ chatholicū repiſſꝫ
xpianū/mira ⁊ ieffabili exiliuit leticia. Cōfeſtimqꝫ optia mater vidēs filiū/ſup
collū eiꝰ in oſcula ruuit: vbertimqꝫ flere ꝑ gaudio cepit: filiꝰ ꝟo amātiſſimꝰ/ cō
ſpectā matre/tot labores iā qnquagenaria ⁊ eo ampliꝰ ꝓ eo ſubſequēdo ptuliſ
ſe/ex iſperato eiꝰ aduētu/genibꝰ eius repēte ꝓuoluiť. fletuqꝫ tāto ⁊ merore/atqꝫ
plāgore qđ ꝯtra ipāꝫ iiuſte egiſſet/oſtēdit. Obſtupuit ſctā ⁊ grauis mater/ filii
humilitatē ꝯſpiciēs. Defere vtriuſqꝫ voces faucibꝰ/⁊ iter dolorē atqꝫ ꝯtrictiō
nē/⁊ leticiā/varie mitebātur cogitatiōes. Hic diuīa fiducia/pectore pleno Mo
nica/ſic filiū aloquiť. Credo filii mi dulciſſime/ī chriſto/ꝙ anq̄ꝫ e vita iſta ōmi
grē/te veꝝ/veriſſimūqꝫ xpianū hoiem viſura ſū. Tūc Auguſtinꝰ ad matrē cō

uerſus exclamauit dicẽs. O mater pietate foꝛtiſſima? O ſancta venerãdaq; pa/
rens? O eximij feruoꝛis ⁊ dilectõis genitrix Monica. Solare ĩquit/gaude ⁊ ex
ulta/qꝛ dñs nr̃ miſericoꝛs/de ſeruitute babilonis tibi redemit Auguſtinũ: Au
guſtinũ inq̃ȝ filiũ tuũ. quẽ plus lachrymaꝝ xp̃o/q̃ȝ carnis mũdo ſemie genui/
ſti. Gratulabat̃ aũt btã mater maioꝛẽ ĩmodũ/q̄ triſtẽ ipſaȝ letã ⁊ felicẽ effice/
re dignat⁹ eſſet dñs. Atq; ita ĩ paſcate reſurrectiõis dñi. diuino tãdeȝ auxilio/
meritris matris/ac diui Ambꝛoxij p̄dicatiõe ꝑmotus/cõtẽpto gẽtilitatis cul
tu ac hereticoꝝ diuȝ erroꝛibus/ad verã xp̃i religionẽ p xp̃i baptiſmũ feliciter p
uenit. Cũ.n. diuus Ambꝛoxius/Auguſtinũ ſacro baptiſmate/aſtãte matre vni
uerſoq; ferme Mediolanẽſe populo initiaret/diuio quodã iſtinctu hymnũ p/
pulchrũ. vȝ Te deũ laudamus vna decãtauere. Ad explicãdaȝ aũt toti⁹ popu
li matriſq; ac diui Ambꝛoxij icredibilis gaudij magnitudinẽ/⁊ Tuliani flu/
uiꝰs exſiccarẽt̃ igenij: ⁊ ꝓtoꝛte Demoſthenis/vibꝛateq; ſnie/tardi⁹ lãguidiuſq;
ferrerent̃. Quicquid põt cogitare aius: q̄cquid ſermo nõ põt explicare/ illo in
tpe factũ fuit. Quaſi ex radice fecũda/multi ſimul pullularũt xp̃iani/ exẽplũ do
ctoꝛis ⁊ magiſtri/ſecuta eſt cliẽtium diſcipuloꝝ ⁊ ſocioꝝ turbat. Et p totã vr/
beȝ Mediolãſiuȝ atq; ꝓuintiam ſeruebat xp̃ianitatis ꝓfeſſio. Mox aũt vt chri
ſti baptiſma Auguſtinus ſuſcepit. ad Simplitianũ monachũ magnes ſancti/
tatis viꝝ ꝯceſſit aquo/⁊ de religiõe beata feliciq; vita nõ mediocriter iſtructuſ
eſt/atq; de xp̃i fide/⁊ exẽpla ac miracula/nõnulla accepit. Quib⁹/ſi qua hereſis
macule rubigo remãſiſſet/ab ei⁹ aio penitus abſterſit. Nouus itaq; xp̃ianus
Auguſtin⁹ effectus/nouis veſtimẽtis vȝ cuculo nigro/diuus Simplician⁹ mo
nachus eũ iduit. At btã mater quũ talia fueret religiõis veſtimẽta/ vt Julian⁹
poperij. Eps tolletanus digniſſimus ſcribit/tot lachrymas ꝓ gaudio effudit:
q̄ pũcta ipoſuit grãs dño ieſu chriſto ingẽtes refferẽs/q ſibi ⁊ religiõi xp̃iane
talẽ ac tãtuȝ ꝯceſſiſſet pꝛicipem. Bñdicebat xp̃ianiſſima mater dñȝ/qꝛ ad ꝯfer
rẽdũ cũctis ſubſidiũ/creaſſet ⁊ illumiaſſȝ filiũ dilectiſſimũ Auguſtinũ. A quo
iaȝ tãq̃ȝ religiõis exoꝛdio/oẽſ auxiliũ caperẽt/pariter ⁊ ſuffragiũ. Igit̃ Auguſti
nus qui iciderat ĩ latrones xp̃i ⁊ matris humeris ad caulas repoꝛtat⁹ eſt. Vi/
cerãt plurimi ciuitateſ ⁊ coꝛpoꝛa plurima ſȝ mater Monica tãq̃ȝ virago/p̄ſtã
tiſſima ſpiritales neq̄tias ſubiugauit. Triẽnij aũt tp̃s poſtq̃ȝ Auguſtinus ba
ptiſmi ſacramẽtũ ſuſcepit/ſctã mulier Mediolani vna cũ ⁊ ceteris ſubſtitit/⁊
diui Ambꝛoxij ac Simpliciani optimi viri ſepi⁹ fuit hoſpicio: cuȝ q̄bus ſepe ⁊
ſepi⁹ de diuis ſcripturis diſſerebat: ⁊ q̄ſtiões ꝓponebat/⁊ ſolutiões/apud ſe re
cũdebat. Quũ filio ⁊ ceteriſ certabat/vt ĩ poꝛtu Abꝛae tabernaculũ figerẽt. Erat
q̄ ꝯtentio ſctã ĩter eos/q̄s hũilitate/charitate/atq; hũanitate ſuparet. Tãdẽ in
p̄iaȝ cuȝ filio ⁊ ceteris remeare ꝯſtituẽs/dũ in oſtijs tyberinis applicuiſſent/
⁊ ſe nauigatiõi iſtaurarẽt/aduenit tp̃s quo ſctã mulier/ex hac vita migratura/
egrotare cepit: ⁊ igraueſcẽte iã febꝛe/ait ad filiũ/p magne mihi id eſſe ꝯſolatiõi/
mi Auguſtine fili dulciſſime arbitroꝛ/q̄ ſim te relictura filiuȝ ĩ pijẽtiſſimũ/nõ
xp̃ianuȝ ſoluȝ ac catholicuȝ/reꝝ ẽt ꝯtẽpta felicitate terrena videã ſeruum dei.
Neq; ſe.n. coꝛpoꝛe moꝛiturã exiſtimabat ſapientiſſima monica/q̄ ſupſteſ foret
in tali ac tãto filio at aie ĩmoꝛtalitate/nõ ſe pꝛi⁹ frui dicebat/q̃ȝ in illi⁹ ꝯſpectuȝ
ꝑueniſſet ad cui⁹ ymaginẽ ⁊ ſimilitudinẽ nouerat ſe creatã. Cunq; doꝛmitioni
appꝛopinq̃ſſet. dixit Auguſtino ac ceteris/ponetis coꝛp⁹ hoc meuȝ vbicunq;/

nihil vos cura ei⁹ ꝯturbet. Tãtuȝ vos illud rogo/ vt ad dñi altare veſtris ĩ ob latiõibus vbicunqȝ fueritiſ memineritiſ mei. Atqȝ ita(vt ꝟbis Auguſtini vtar)die nono ſue egritudis/ſexto ꝛ qnq̄geſſimo etatiſ ſue/tertio ꝟo/ꝛ trigeſſimo filij ſui Auguſtini/illa aĩa r̄ligioſiſſima ꝛ pia corpe ſoluta ẽ/nonis maij: Atqȝ ibidẽ ho norifice ĩ baſilica ſctẽ Aure ꝟgis tumulata eſt. Ueꝝ id ſctũm corp⁹/vſqȝ ad an nuȝ ſalutiſ milleſſimuȝ ꝛ q̄dringenteſſimuȝ/ac nonuȝ ſupra vigeſſimuȝ/ibidem ſteriſſe cõpertuȝ eſt. Sȝ deus qui cuncta ꝓſpicit/volens ipſuȝ ſctũȝ corpus ho noratiori loco defungi/vbi a xp̄i cultoribus dignius veneraretur. Martini qn/ ti pape tpibus Romã transferri honorificentiſſime iuſſuȝ eſt. Et in tẽplo eius filio Auguſtino dicato/cure fratruȝ nr̄oꝝ comendatũ eſt. Cui ꝛ Mapheus lau denſis poeta ſui tẽporis laudatiſſimus/ob ſingulareȝ q̄ȝ in filiuȝ eiuſqȝ matrẽ Monicã gerebat deuotioneȝ/Mauſoleuȝ mira arte elaboratuȝ ſua impenſa ex/ truere faciens/tales verſus in eius laudem cecinit dicens.

Salue lux matrum mater ſanctiſſima ſalue
  Salue Auguſtini Monica digna parens.
O ſalue tanti nati digniſſima mater:
  O ſalue ſexus gloria feminei:
Que genuiſti illud cunctis memorabile ſeclis
  Eccleſie robur preſidiumque ſacre:
Eloquij flumen/tantum quo tota rigatur
  Lex ſacra: ꝛ vbertim lingua latina fluuit.
Uertiſti ſacris precibus quibus anxia ſemper
  Pulſabas magnum flenſqȝ gemenſqȝ deum:
Uertiſti largo lachrymarum flumine quo te.
  Spargebas largo ſemper ꝛ imbre madens.
Felices o que/tantum lacbryme gemituſqȝ
  Felices tantum que potuerę preces:
Que trahere ad ſe ſe ſummum potuere tonantem
  Ferreqȝ qua certe mundus egebat opem:
Ingenij fulmen tantuȝ quo tota coruſcat
  Sacra fides: omnis impietaſqȝ tremit.
Quem longe errantem longe chriſtoqȝ rebellem
  Uertiſti ad vere religionis bonos:
O feruens amor/o pietas incenſa parentis.
  O qui flagrabat ſancta per oſſa calor:
O flamma/o nulle facile ennarabilis ardor
  Materne: o feruor mentis ꝛ ignis edax.
O qui te tantus eſtus pia mater agebat
  Et quo ſcandebas impetus aſtra ſuper:
Ardentes tanquam longe voluereſqȝ ſagitte.
  Sic ibant lachryme vota preceſqȝ tue.
Ethereiqȝ alte penetrabant pectora regis
  Cogebant illum: nulla negare tibi
Quin maiora etiam q̄ȝ que ſperare vel vnq̄ȝ:
  Auderes vltro/plura ſimulqȝ dare.

O quantum tibi nos omnes debere fatemur:
Cuius ope/eſt mundo tanta reddita ſalus:
Quippe/niſi e tenebris ad lumina ſacra rediſſet.
Conuerſus meritis filius ipſe tuis.
Altiloquas totum niſi diffudiſſet in orbem
Doctrinas:tantum totqꝫ voluminibus.
Errorum niſi tot peſtes ſtrauiſſet iniquas
Ingenio/niſi tot dogmata praua ſuo
Eccleſiam tanto que firmauere ruuentem
Robore:felices o lachryme atque preces:
O dulces lachryme vincantqꝫ mella fauoſqꝫ
Que vincant dulces ⁊ omne preces:
Quid mirum ſi noſtra fides cultuſqꝫ periſſet?
Si totus noſter religionis honos.
Nunc vero ſuperi quando ad faſtigia celi.
Euictam nunc te purior orbis habet:
Quando hac terrena de fece ⁊ carcere tm̃
Eruta:tu loca nunc liberiora colis:
Nunc noſtris melius/rogitans tu ꝯſule rebus
Pro noſtra melius funde ſalute preces:
Affer opem nunc tu mundo ſuccurre labenti
Succurre afflictis rebus/⁊ affer opem:
Te cuncte exorant gentes/tibi vota profundunt.
Succurre ⁊ cunctis gentibus affer opem:
Omnes te ſexus/omniſqꝫ te inuocat etas.
Te quicunqꝫ vocent/omnibus affer opem:
Precipue matres quantum tu experta labores
Et natis:⁊ tu matribus affer opem:
Te docti ante omnes/ne tu deſpice doctos
Nemo tuo nato doctior affer opem:
Salue lux matrum/mater ſanctiſſima ſalue
O ſalue eterna laude canẽda parens: Amen.

¶ De Fabiola matrona Romana. capitulum. cxxvij.

Fabiola vidua ſãctiſſima: Matronarꝫ romanarꝫ corona ⁊ ſingulare decus/ante excidiũ romane cladis/circa annũ ſalutis nr̃e quintũ ſupra q̃dringẽteſſimũ/Rome cũ maximo ſue pietatis ⁊ humilitatis p̃conio/ migrauit ad dñm. Cuius admirãdam vitã/regiaſqꝫ exeqas diuus Hieronymus ſcribẽs/illã miraculo fuiſſe reffert. Imprimis nã qꝫ/venerabilis hec Fabiola/ex illuſtri excelſaqꝫ Fabiorũ familia fuit oriũda.

Que ſecũdo defuncto eius marito/quẽ primo adhuc ſupuiuẽte cõtra euãgelij
rigorẽ ſuſceperat/iſe inet ipſa reuerſa/tãtã ſui erroris ꝯtrictiones cũctis oſtẽdit/
quãtã quis vnq̃ ſermone explicare poſſet. Nã vt ſuũ ipſum errorẽ publice fa
teref: Saccum ĩduit/ſpectãteq; vniuerſo populo ĩ lateranẽſi Baſilica. x; die ſã
cto paſce/ſic iduta acceſſit/atq; ibidẽ in ordĩe penitẽtiũ corã epis ⁊ pſbyteris
ſparſo crine/mãibuſq; ſqualidis ſe hũilit ꝓſtrauit. ⁊ de erratis cũ lachrymis
veniã ⁊ penitẽtiã expoſtulauit. Ueniaq; tãdẽ ꝯſequuta/mox vt domũ regreſſa
eſt/de ſolio delitiaꝝ ſuaꝝ deſcẽdens/molã accepit farinãq; fecit: ⁊ pedib⁹ diſcal
ciatis/lachrymaꝝ fluẽta ptrãſiuit/atq; ſup carbones ignis ſedit/q dei beneficio
ei ĩ refrigeriũ fuere. Uſq;.n. adeo ornamẽta oĩa corporis ꝓiecit/ac aĩu; hu-
militate ceteriſq; ſctiſſimis virtutib⁹ decorare ſtuduit: vt nõ facile iudicãdum
ſit/pluſ illa iculta an. Q. Maxim⁹ toga fabiorũ/familie ornamẽti pſtiterit. Itaq;
imprimis faciẽ ſuã p quã ſecũdo viro placere ꝓcurauerat/pſepe pugnis verbe
rabat: deĩde gẽmas ꝯtemnẽs/ĩ ſtratũ lẽtiamĩna videre nolebat/aliaq; ornamẽ-
ta q̃q; fugiebat: ſicq; dolebat q̃ſi adulteriũ comiſiſſet. Ac p hoc/multis medi-
caminũ impẽdijs/ſuũ vulnus ſanare curabat. Receptaq; ei⁹ ab eccl'ia penitẽ-
tia/mox oẽm ſuũ cẽſu; quẽ habere poterat (erat qppe ãplũ ⁊ ſuo generi rñdẽſ)
vẽdidit/⁊ ĩ pecuniã ꝯgregauit/⁊ ĩ vſus paupum ꝑparauit. Primoq; oĩum ho-
ſpiciũ qđ vulgo hoſpitale appellaf/extruxit. In quod qdẽ egrotoſ oĩfarie/pau
peres ⁊ miſeros ꝯgregaret ⁊ ꝯfoueret. In quo tãta pietaꝭ opa exercuit/quanta
vnq̃ qs feciſſe ꝯptũ ſit. Quis vnq̃ credẽt mulierẽ nobiliſſimã delicatiſſimãq;
ꝓprijs humeris portare lãguẽtes morbo regio ⁊ fetore nimio correptos atq;
ꝯfectos: lauare putridã ſaniẽ ⁊ vulnerib⁹ ĩfirmoꝝ/q̃ certe alius nemo facẽ/aut
certe aſpicẽ pſumpſiſſet. Preterea pbere ꝓpria manu ciboſ/ſpirãtib⁹ cadaueri-
bus/atq; alia his ſimilia facẽ: q̃ nullus diues aut certe pene vir ſctũſ ob ſtoma
chi anguſtias vnq̃ attẽptare potuiſſet. Qđ monaſteriu; nõ eius opibus ſuſtẽ
tatu; ẽ? Quiſ nudus/aut paraliticbus/nõ ipſi⁹ veſtimẽtis veſtitus eſt? In quo
ſe x.gẽtiu;/nõ ſua ſe effudit feſtia largitio? At nõ ſolũ in romana vrbe hec pie
tatis refrigeria Fabiola ꝯtulit: ſed ⁊ nõnullas inſulas pagrauit/ac totũ Etbru
ſcũ mare/volſcoꝝq; ꝓuintiã/ingbus monachoꝝ ⁊ heremitaꝝ ꝯſiſtebãt chori
aut ꝓprio corpore aut pfideles xp̄i ſeruos largas mittebat ⁊ ꝯdonabat elymo
ſinas. In eo equidẽ feruore ⁊ ardore/ẽt cõtra multoꝝ opynionẽ Hyeroſolimã
adnauigauit. Ubi ⁊ multoꝝ concurſu hyllariter excepta fuit: ac primũ ad pau
pẽrimũ diui Hieronymi diuerſoriũ declinare voluit/atq; eius hoſpitio aliquã-
tiſper vti. Cuius plane feruorẽ/quum ⁊ ipſe ſctũs Hieronymus ꝯſperiſſet/mi-
rari nõ deſtitit/necnõ/⁊ ipſius ſtudij inſtãtiã: quo intẽta eſſet diuis volumini
bus/ingbus veluti quãdã ſitim atq; famẽ ſatiare deſyderãs/per euãgelia pq;
ꝓphetas/atq; pſalmos diſcurẽs/quõnes nõnullas ꝓponebat: atq; eaꝝ ſolutio
nes ĩ ſcrinio pectoris ſui recõdebat. Unde ⁊ ipſe beat⁹ Hieronym⁹ eius pcib⁹
ſtimulat⁹/libellũ de veſte ſacerdotali iter alia edidit/illiq; dedicauit. Demũ pp
Hunoꝝ irruptionẽ/q̃ vniuerſa; iudeã cedibus pariter ⁊ terrorib⁹ complebãt/
nõ dignitati aut etati/ſeruiq;/aut vagiẽti miſerabanf infantie/in patriã regredi
compulſa eſt. Ut ibi ſilicet paup viueret/vbi dudu; diues nimiu; fuerat: manẽ
do in alieno ſolo: pri⁹ tñ multos hoſpites habuit. Cõdoluiſſe quoq; ipſu; ſan-
ctum Hieronymũ/ipſius a ſanctis locis abitionẽ ferrũt. Perſepe ⁊ ipſa ſancta

virago plãxit/ꝙ ſe intra vrbis Rome clauſaꝫ videret: Unde ꝛ ꝑſepe tãꝗ̃ euin
culis geſtiebat erũpere. Igit̃ dum ad vltimũ vite ſue ſe deueniſſe ꝓſpexiſſet: ne
mors eã imparatã īueniret. Ad multos ſcripſit monachos/vt ad eaꝫ venire di
gnarēt: tãꝗ̃ graui onere grauatã/abſoluēdaꝫ: facerētque ſibi de iniquo mamo
na amicos: qui eaꝫ reciperēt in eterna tabernacula. Venerũt eueſtigio itaqꝫ in
numerabiles pene monachi/a quibus/ꝛ abſolutiõis omnimode benefitiũ acce-
pit. Depoſitaqꝫ oī peccatorũ ſarcina/leuiſſimaqꝫ effecta/ꝓfeſtim ad celi euola
uit gaudia. Nullus edepol iſtius poſſet miſericordiã/humilitatē/fidem deuo
tioniſqꝫ ardorem credere. Eius aũt religioſiſſima mors fuit chriſtianorũ laus/
gētilium miraculum: luctus paupeꝝ: ꝛ monachoꝝ ſolatiuꝫ: atqꝫ matronarum
oīum documētuꝫ. Quãtuꝫ aũt viuētis Fabiole haberet roma miraculi/ Hiero-
nymus ſanctus ꝓteſtatus eſt/dicēs. Nec dum debitam Fabiola chriſto reddi
derat aīam/ꝛ iã fama volãs tãti prenũtia luctus: totius vrbis populus ad exe
quias ꝯgregauit: Atqꝫ eius admirãdas deſcribēs exequias: ait. Hinc iuuenũ
chorus/illinc ſenuꝫ/qui carmīe laudes femineas ꝛ facta ferrebãt. Nõ ſic Furi⁹
de Gallis: Nõ papiri⁹: de Sanitibus: Nõ Scipio de Numãtia: Nõ Pompe
ius de põti gentib⁹ triumphauit. Illi corpora vicerũt/hec ſpiritales nequitias
ſubiugauit. Nõ platee/non porticus/non imminētia deſuper tecta capere pote
rant proſpectãtes. Tunc ſuos roma in vnum conſpexit populos. Fauebant ſi
bi homines in gloria penitentis. Nec mirum: ſi de eius ſalute omnes exultaue
runt. quum de eius conuerſione angeli longe antea in celo letati ſunt: In qua
ſicut abundauit peccatum/poſtmodum/ꝛ gratia ſuperabundauit.

¶ De ſancta Paula optima matrona romana. capi. cxxviij.

PAula illuſtris venerabiliſ
qꝫ romana femia planeqꝫ
ſanctiſſima/atqꝫ omni me-
moratu digniſſima: anno
a natali chriſtiano decimo ſupra qua-
dringēteſſimũ/vite ꝟo ſue ſexto ꝛ quin
quageſſimo/ſeptimo chalēdas iunias/
apud Bethlemiticuꝫ iudee oppidum/
maximo cum ſui preconio/quieuit ī pa
ce: Cuius celibem vitam/diuus Hiero
nymus optimus teſtis/diſertiſſimo cõ
ſcripſit eloquio. Hec namque ꝛ huma
nis pariter ꝛ diuinis fulgoribus pluri
mum illuſtris ꝛ clara fuit. Quum ex Scipionum ꝛ Gracoꝝ clariſſimaꝝ fami-
liaruꝫ/ortum duxerit. Nupſeritqꝫ Toxotio illuſtri romano/ qui ꝛ ipſe ex Enea
atqꝫ Iuliorum altiſſimum ſanguinem traxerat. Ex quib⁹ ſane maiorib⁹ orta/ꝛ
fecũditate/ꝛ probata pudicitia/totius mundi teſtimonio plurimum īſignis ha
bita fuit. Cuꝫ aũt ex viro ſuo qnqꝫ liberos edidiſſet/parere deſijt. Mortuo poſt
modum marito/ita eum planxiſſe tradunt/vt ꝛ ipſa prope morereť. At Paulo
poſt/ita ſe ad domini ſeruitutem tranſtulit/vt eius mortem/optaſſe viſa fuerit.
Tandem ita quorundam ſanctorum epiſcoporum virtutib⁹ incenſa(vt poſtꝗ̃
in ſancto propoſito a viri morte quinqꝫ ãnis ſanctiſſime vixiſſet)patriã/domũ/

atq; liberos omnes deſerens/in Syriam cum Euſtochio virgie filia/ſui propo ſiti z nauigationis comes/perexerit. Ubi poſtq; plurima ſctõruz patruz iuiſiſ ſet z pluſtraſſet loca/Hieroſolimam ſup aſellum ſedẽs/tandez peruenit. Ibiq; cuncta domini noſtri ieſu chriſti loca/tanto ardore ac ſtudio circuiſſe eam tra dunt/vt niſi ad reliqua feſtinaret a primis illis non potuiſſet abduci. Maz ſta tim z ante dñi noſtri ieſu chriſti crucem perueniſſet/ita illam adorauit/ac ſi ip ſum chriſtum pendẽtem conſpexiſſet. Sepulcrumq; reſurrectionis itrogreſſa/ lapidem quem ab hoſtio monumẽti angelus amouerat/exoſculabatur. atq; ip ſum ſanctum corporis locuz vbi dñs iacuerat. quaſi ſitiẽs deſideratas aquaſ ore fideli lambebat/vt ſui ipſius neſcia facta prorſus fuiſſe videretur. Quid ibi lachrymarum: quãtum gemituz: quid doloris effuderit: teſtis eſt ieſus/q cun cta cõſpicit: atq; pater quem rogabat. Inde digreſſa/aſcẽdit in Syon mõtez/z poſtmodum Bethleem/vbi ſaluatoris ſpelũcam introyens: poſtq; ſacrum vir ginis diuerſoriũ z ſtabuum vidit. in quo Bos agnouit poſſeſſorem ſuũ/z Aſi nus preſepe domini ſui: vt illud quod in eodem propheta ſcriptum eſt imple retur. Beatus qui ſeminat ſuper aquas vbi bos z aſinus calcãt/vt diuus Hie/ ronymus teſtatur/vidit ſancta femina/oculis fidei perfecte/infantez pãnis iuo lutũ in preſepe/vidit Magos adorãtes/ſtellãq; ſuper ſe radiãtem/ matrẽ virgi nez/nutritiũ ſeduluz ac paſtores nocte veniẽtes/vt viderẽt uerbũ quod factuz erat. Cetera queq; domini noſtri ieſu chriſti/ac oĩuz patriarchaꝝ z prophetaꝝ/ quuz circuiſſet loca/deniq; in egyptũ magno cũ ardore deſcẽdit. Ubi quuz vi diſſet ſibi occurriſe venerabilez ſctũm hoĩem epm Iſydoꝝ cũ turbis innumera bilib⁹ monachoꝝ/ſe illico ĩdignaz tãto honore exiſtimauit. Mirus certe ardor z vix in femĩa credibilis fortitudo: oblita ſexus/z fragilitatis corporee/iter tot milia monachoꝝ quũ puellis ſuis/ſeorſuz habitare cupiebat: z certe ĩpetraſſz/ niſi eã maius ſctõꝝ locoꝝ retraxiſſet deſideriũ. Locis itaq; his ſctiſſimiſ viſis/ Bethleẽ ppetuo mãſura repetijt. Ubi z per triẽniũ in anguſto permãſit loco/ donec ex ꝓprijs bonis cellulas ac monaſteria extrueret/ac diuerſoruz peregri norum iuxta viaz cõderet manſiones/in qua Maria z Ioſeph hoſpitiũ non in/ uenerãt. Hec itaq; oĩa cum filia Euſtochio comite/z multis virginibus pagra uit. Nũc aũt de ipſius humilitate/que chriſtianoꝝ prima virtus eſt/ dicẽduin eſt: pp quaz/ita ſe deiectã fecit. vt qui eã vidiſſet/z ꝓ celebritate nominis videre geſtiſſet/ipſaz vtiq; eã eſſe non crediſſet. ſed ancillaꝝ minimam. Et quuz fre/ quentius choris virginũ cingeref: z veſte z voce/z habitu/atq; inceſu/minimaz ſe oĩum oſtẽdebat. Nec nunq; poſt viri ſui obitũ/vſq; ad diem mortis ſue/cuz vllo comedit viro: quãuis eum ſctũm z põtificali ſciret culmine inſignitũ. Bal neas etiam niſi periclitans nõ adijt. Molia quoq; ſtrata/etiaz in grauiſſima fe bri habere noluit: ſed ſemper ſuper duriſſimam humum ſtratis ciliciolis quie ſcebat/ſi tamen illa/quies dicenda fuiſſet. que iugibus pene orationibus dies noctesq; iungebat. Illud de pſalterio impleẽs. Lauabo per ſingulas noctes: le ctum meũ: lachrymis meis/ſtratum meũ rigabo. In qua/nõ crederes quas la chrymarum fontes ſpargebat. Ita leuia peccata plãgebat. vt diceres/illam gra uiſſimorum criminũ eẽ reaz: Cũq; a ſactis moneretur/vt parceret oculis eosq; ſeruaret euangelice lectioni/aiebat turpanda eſt facies/quam contra dei prece/ ptum purpuriſſo z ceruſia/z ſtibio ſepe depixi: affligẽdũ eſt corp⁹: qđ multis

De ei⁹ humilitate.

Nota.

Caſtitas.

vacauit delitijs: Que viro ⁊ ſeculo placui/nūc chriſto per hunc moduz placere deſidero: Si inter tales tātaſq; virtutes eius caſtitatem quis pdicare vellet ſuperfluum vtiq; eēt: inqua etiaz dum ſecularis eēt/omniuz Rome matronaruz exemplum fuit. Que ita ſe geſſit: vt nūq; de illa etiā maledicorum quicquā auderet fama cōfingere. Nihil equidem illa clementius/ nihil humilius/nihilq; blādius fuit. Si pauperes videbat ſuſtentabat/ſi potentes ad benefaciendum cohortabatur: Sola liberalitas in ea excedebat modum. Hanc obrem quidem optimi patres/illam quandoq; arguebant/q in largiendo/eēt ita profuſa. Illa reſpondendo/aiebat. Scriptum eſt in euangelio: Qui habet duas tunicaſ: vnā

Abſtinentia

det non habenti: Et mlta alia facere ſacre ſcripture teſtimonia pro huiuſmodi rei mira cum verecundia ⁊ ſermone pauciſſimo introducebat. Sed neq; eius abſtinentie facile recenſeri poſſent/que prope menſuram excedebant. Nam exceptis diebus feſtis/vix oleum in cibo capiebat. Taceo de vino/carnibus/piſcibus/lacte ⁊ melle/ac ouis/reliquiſq; cibis que guſtui ſuauia ſunt: aquibꝰ pe

Pacientia.

nitus quoad vixit abſtinuit. Pacientia preterea ipſius/que quidez contra obtrectatores ⁊ perſecutores per maxima fuit. Nam dominus ei ſuſcitauerat inimicum qui eam colaphizaret/ne de tot/tantiſq; virtutibus ſe extolleret: licet cōtra detractores ⁊ iniurias ſeuientium ⁊ obloquētium/pulcherrimis ſacre ſcripture teſtimonijs quaſi armaturam chriſti ⁊ precipue contra inuidiam ſeuiētem ſe inſtruebat/paciendo iniurias/furorem rabidi pectoris mittigabat: dicebat enim. Si diabolus contra ſeruos dei ⁊ ancillas/non vbiq; pugnaret: ⁊ oīa loca fugientes non precederet/ſi non ſanctorum locorum amore retinerer/Bethleem me iam reperire in alia terrarum parte poſſet. Cur enim non pacientia liuorem ſuperem? Cur non humilitate ſuperbiam frangam? ⁊ percutienti maxillam/offerram alteram? dicente Paulo. Vince in bono malum. Nō ne apoſtoli gloriabantur quando pro domino patiebātur contumelias? Nō ne ipſe ſaluator humiliauit ſe formaz ſerui accipiens/⁊ factus fuit obediēs patri/vſq; ad

Monaſteriuz feminarū

mortem: mortem autem crucis/vt nos ſua paſſione ſaluaret? Poſt virorum monaſteriuz qd̄ ſuis impenſis extruxerat/viriſq; in habitādum gubernādūue tradiderat: aliud quoq; pro mulieribꝰ ſilr̄ extruxit/inquo ex diuerſis prouītijs virgīes nobiles ac mediocres plurimas ꝯgregauerat. i quo/⁊ ope/⁊ cibo/⁊ oīonibus/⁊ pſalmis oēs voluit ꝯiungi. Et iuxta illud pſalmiſte/ſepties in die laudem dixi tibi. Et media nocte ſurgebā ad ꝯfitendum tibi: Mane/hora tertia: ⁊ ſexta/nona/⁊ veſpera/complectorio/ac noctis medie gallorum ſilicet cātu/p ordinem pſalterium cantabatur. In eo tantūmodo ad tergendum manum lentiaminibus vtebantur. A viris aūt tanta erat ſeparatio/vt a Spadonibus. Sz neq; hoc loco eius in eo optimus viuēdi modus vna cum reliquis ſacris virginibuſ que ſecum erant calamo quis ennarare poſſet. Inquo oēz ſue vite cur

De eius igenio.

ſum compleuit: fidēq; ſeruauit. pro quibus nūc corona iuſtitie fruitur: Hereticos deniq; tanq; hethnicos habebat/ ⁊ illorum cenoſos viriliter declinauit lacus. Ipſius preterea igenio nihil ꝑfecto docilius vnq; viſum fuit. Ad loquēdum tarda erat/ſed ad audiēdum velox. ſcripturas diuinas pro virili ſua memorie comēdabat. ⁊ cuz hiſtorias amaret/⁊ illud veritatis diceret fundamentum: magis quidē ſequebat ſcientiam ſpiritualem/⁊ hoc culmīe/ edificationē protegebat. Deniq; diuuz compulit Hieronymuz nouuz/ ⁊ vetus teſtamētum

in latinuꝫ tráſferre/atqꝫ multa illi exponere/ꝛ cópónere. Tá eminétiſſimi fuit igenij/vt hebraycá didicerit linguá/quá ipſe Hieronym⁹ab adoleſcétia multo labore ꝛ ſudore didicerat. Itavt/ꝛ pſalmos ꝛ hebrayce/Grecéqꝫ/ac latine eq̃ caneret/cú opus eſſet. Demuꝫ hec virago paula/poſt multos agones ꝛ labores pro xpi amore perpeſſos/i grauiſſimá icidit egritudiné/pro qua deniqꝫ ſentiés ſe morti propiquari/illos pſalmiſte verſiculos prout poterat ſuſurráſ/dicebat. Dñe dilexi decorem domus tue/ꝛ locum habitatiõis glorie tue. Et quá dilectiſſima/tabernacula tua dñe virtutuꝫ:cócupiſcit ꝛ deficit/aïa mea i atria tua. Elegi abiecta eſſe i domo dei mei/magis q̃ꝫ habitare i tabernaculiſ peccatoꝝ. Cúqꝫ a diuo pr̃e ſuo hieronymo interogaretur:cur taceret:cur nollet reſpondere: ꝛ an doleret aliquid:greco ſermõe reſpõdit nihil ſe hr̃e moleſtie:ſed oïa tranquilla ꝛ quieta proſpicere. Poſt hec obmutuit:ꝛ clauſis oculis quaſi iaꝫ mortalia deſpiciens/vſqꝫ ad expirationem anime/eos repetebat verſiculos. Digitum ad os tenens/crucis ſignum pingebat in labijs. Ac ſic animam ſanctam preſentibus epiſcopis ꝛ ſacerdotib⁹/ac monachis pene inumerabilib⁹ chriſto ſaluatori ſuo reddidit. Mortuaqꝫ mulier ſctiſſima:nõ vlulatus ꝛ pláctuſ/vt iter ſeculi homines fieri ſolet/ſꝫ pſalmoꝝ diuerſis linguis examina cócrepare ceperút. Tráſlataqꝫ/epiſcopoꝝ mãibus ꝛ ceruiceꝫ pheretro ſubiciétib⁹: quuꝫ alij põtifices lápadas cereoſqꝫ perferrét. Alij choros pſalétiuꝫ ducerét in media Eccleſie ſpeluncha eſt poſita. Tota ad funus ei⁹ paleſtinoruꝫ vrbium turba cóuenit. Qué monachorum in Eremo latitantem celulla ſua continuit? Quam virginum cubiculorum ſecreta texere? Uidue ꝛ pauperes in exemplum Dorchadis /veſtes ab ea prebitas oſtendebant. Omnis inopum multitudo/ ꝛ matrem ꝛ nutriculam ſe perdidiſſe clamabat. Quod mirú eſt. Nihil pallor mutarat in facie:ſed ita dignitas quedam ꝛ grauitas ora compleuerat:vt eam putares/ non mortuam ſed dormientem: Greco/ Latino/Syroqꝫ ſermone pſalmi in ordine reſonabant:non ſolum triduo/ſed donec ſubter Eccleſiam ꝛ iuxta ſpeluncham domini corpus conderetur. Et per omnem hedomodam cunctis qui venerant ſuuꝫ funus ꝛ proprias credentibus lachrymas celebraſſent. At venerabilis virgo filia eius Euſtochium quaſi ablactrans ſuper matrem / abſtrahi non poterat a parente/quin deoſculari oculos/herere vultui/totum corpus amplexari/ꝛ ſe velle cum matre ſepelliri clamabat. Tanta profecto fuit huiuſ ſanctiſſime femine liberalitas atqꝫ fides/vt ne vnum quidem filie numum derelictuꝫ fuerit. Et qđ quidem mirabile ꝛ incredibile quaſi vidiſſe feminam nobiliſſime familie/magnam quondam opibus/tanta fide omnia largita fuiſſe:vt ipſa ad egeſtatem pene vltimam deueniret. Nemo certe plus dederat pauperibus q̃ꝫ Paula:que ſibi nihil reliquit. Et nunc quidem diuitijs fruitur diuinis : ꝛ de paruula bethleem celeſtia regna conſcendit. Et hec de Paula ſancta Romana/dicta ſufficiant. Cuius ſepulchro beatus Hieronymus/hunc titulum poſuit. vꝫ. Paule obitus.

Scipio quam genuit/pauli fudere parentes
Grachorum ſobolis:agamenonis inclita proles
Hoc iacet in tumulo:paulam dixere priores:
Euſtochij genitrix romani prima ſenatus
Pauperiem chriſti ꝛ bethleemitica rura ſecuta. Amen.

¶ De proba poetrice Adelphi coniuge. cap.xcix.

PRoba ⁊ facto/⁊ noīe litteraꝝ noticia/femina memoratu dignissima Honorij/principis Euo: āno videlicet quartodecimo supra quadringēte simuꝫ a natali xp̄iano/⁊ doctrina atqꝫ christiana religiōe īsignis plurimū/⁊ notissima fuit. Hec quippe Italica fuit mulier ex oppido Orti oriūda/⁊ Adelphi cuiusdā clarissimi viri cōiunx. Que quātuꝫ ī liberalibꝰ studijs valuerit/liquido percipi poteſt: veꝝ īter alia eius ſtudia/adeo peruigili cura/virgiliani Carminis nota atqꝫ familiaris ē effecta: vt fere omne opere a ſe cōfecto/teſte: ī conſpectu/⁊ memoria eā ſemper habuiſſe videat̄. Que duꝫ forſan aliquādo perſpicatiori aīaduertentia legeret exiſtimationē incidit: ex illis: omnē teſtamēti veteris hiſtoriaꝫ/⁊ noui ſeriē/placido atqꝫ expedito/⁊ ſuci pleno verſu: poſſe deſcribi: nō equideꝫ admiratione caret: tam ſublimē cōſiderationem muliebre ſubintraſſe cerebruꝫ. Sed longe mirabile fuit/executiōi mandaſſe. Operam igit̄ pro cōceptu preſtās: nunc huc nūc illuc/per Bucholicuꝫ/Georgicūqꝫ atqꝫ Eneidam ſaltim diſcurēdo/carmē/nunc hac ex parte verſus itegros/nunc ex illa metroꝝ ꝑticulas carpēs/miro artificio/ī ſuuꝫ redegit propoſitum: adeo apte integros collocans/⁊ fragmenta conectēs/ſeruata lege pedum/ ⁊ carminis dignitate/vt niſi expertiſſimus compages poſſet aduertere. Et his ab orbiſ exordio/principium faciēs/que quid hiſtorie in veteribus atqꝫ nouis legitur litteris/vſqꝫ ad miſſionē ſancti ſpiritus/tam compte compoſuit: vt huius compoſiti/ignarus homo/prophetam pariter ⁊ Euangeliſtam facile credat fuiſſe virgilium. Ex quibus non minus comendabile ſumitur huic ſilicet mulieri ſacrorum voluminum integram/ſeu ſatis plenam fuiſſe notitiam: q̄ q̄ꝫ rarus etiam hominibus noſtro contintingat euo/dolentes nouimus. Voluit inſuper
Liber Cētona. egregia femina/labore ſuo compoſitum opus/ vocari Centonam: quod ipſi per ſepe dicimus. Et quanto magis illud memoratu perpetuo dignum putamus/tanto minus credimus: tam celebre mulieris huius ingenium/ tantum acquiſiuiſſe labori. Quin ymo reor ſi in ānos ampliore vite protractum ē. Eam alia inſuper condidiſſe laudabilia/que librariorum deſidia/noſtro tantum incomodo/ad nos vſqꝫ deueniſſe nequiuere. Que inter/nō nullis placet ſint homeri Cētona: eadeꝫ arte/⁊ ex eadem materia qua ex virgilio ſcripſerat: ex Homero ſumptis Carminibus edita. Ex ſuo/ſi ſic eſt/ſumitur: eius cum ampliori laude: eaꝫ doctiſſime/grecas nouiſſe litteras/vt latinas. Sed queſo nunc/quid optabiliꝰ audiſſe: feminā Marōis ⁊ Homeri ſcādiſſe cacumina/⁊ apta ſuo opi ſe ponētē/ſeiūcta artificioſo ꝯtextu nectētē/eruditiſſimi ſpectēt viri. Quibꝰ quū ſit ſacrarū litteraꝝ īſignis ꝓfeſſio arduuꝫ tn̄ eſt/⁊ difficile/ex ampliſſimo ſacri voluminis gremio/nūc hic/nunc inde/ ꝑtem elicere/⁊ ad ſeriē vite xp̄i in vnum/paſſim

verbis/proſaq; cogere: vti hec fecit/ et gētilicio carmine. Erat huic ſatis/ ſi femineos cōſideremus mores/ colus ⁊ acus atq; teſtrinum/ ſi more pluriū torpere voluiſſet. Sȝ qm̄ ſalua ſtudijs ſacris/ ab ingenio ſegniciei/ rubiginē abſterſit: omnē: in lumē euaſit eternū. Quotquot autē ī bono ītuerētur aīo/ voluptatib⁹ obſequētes ⁊ ocio/ quibus pergrāde eſt cubiculo īſedere/ flabellis friuolis/ irrecuperabile tempus terrere: ⁊ a ſūmo diei mane/ ī noctem vſq; totam/ perſepe ſermones/ aut nocuos/ aut inanes blactrādo deducere: ſeu ſibi tātū laſciuiendo vacare: aduerterēt certe/ quātum differētia ſit/ iter famā laudādis operibus querere: ⁊ nomē vna cū cadauere ſepellire: ⁊ tanq; nō vixerint/ e vita diſcedere.

¶ De ſancta Marcellina virgine diui Ambroſij ſorore. cap. cxxx.

Marcellina virgo glorioſa: diui ambroſij epiſcopi germana/ āno ſalutis nr̄e quadringētesimo duodecimo meritis multis īſignis/ poſt deuictum huius ſeculi curſū. Mediolani vite finem fecit. Hec quippe virgo/ iprimis decore corporeo/ morib⁹/ honeſtate virginea/ ⁊ laudabili pudicitia ſplēdida/ Romana origine fuit. Ambroſij de tignoſiſ familia nobili ⁊ honorata/ hominis ſenatorij ordinis filia/ atq; (vt premiſſum eſt) egregij pōtificis mediolanenſium Ambroſij germana. Uitam autē ſuam iprimis apud Romanā vrbem cum parentibus (dum vixere) deduxit īſignē. Quibus diem claudētibus apud germanos Ambroſiū ⁊ Satyrū mediolanū cōceſſit/ ⁊ ibidem/ poſt eorum mortē vitā finiuit. Itaq; Marcellina hec quum ſctiſſime genitricis moribus optie īſtituta foret/ iprimeuo iuuētutis ſue flore/ ſolū dei filiū cōcupiuit vt ſponſū: dilexitq; vt dn̄m. Quam parētes tanq; coniugij primitias/ bonorū oium datori cōſecrādam deuouerūt. Hic matriſ ſctiſſime cura peruigili enutrita/ ſicq; i cremētis puellarib⁹/ mundior ⁊ purior Auro obrizo abſq; vllis prorſus humane vite illecebris adoleuit. Quid multa? prius q; viriles aſpectus atq; cōtagiones virgo pulcherrima attigiſſet: nec quicpiā amare ſciret niſi xp̄ȝ/ cepit parētes de ꝓfeſſiōe virginitatis acceleranda ſuppliciter ⁊ obnixe iplorare. Anxiebat autē plurimū/ tenerū pectus ⁊ crebris ſuſpirijs ob hoc inceſſanter quatiebatur. Tandem obtinuit vt die natalis domini vēturo ſpōſi celeſtis arram ſuſciperet. Et q; libenter atq; q; decenter eo die chriſti anulum virgo ſuſcipere importune geſtiebat: quo virgo itemerate virginitatis pncips nouellū ſui vteri fructum eterna poſteritate/ acquiſiuit. Predicabat i populo ſacrande virginis ītemeratus pudor. Fit concurſus mox ad eccleſiā inumerabiliū puellarū inuicē de ei⁹ ſocietate certātiū. Preſidebat tūc romāe eccleſie btē memorie liberi⁹ papa. Cui i eccleſia pricipis apl̄oꝝ petri/ dn̄ici natalis ſolēnia celebrāti/ nūciant clariſſimoꝝ parētū vota: ⁊ xp̄m ſolū amātis puelle ideffeſſus ardō apit: ānuit piiſ ſuplicātiū pcib⁹ exími⁹ paſtor/ ⁊ duotoſ vtroꝝq; affect⁹/ adiplēdos cēſuit. Qui vbi eā mlt̄is adhortat⁹ fuiſſȝ ſmōib⁹: tādē pij p̄riſ oblatā/ mái-

bꝰ matris ſctiſſime/mixtis cū fletu precibꝰ irrigātez/ſolēnit̄ bñdixit/velloqꝫ ac ceteris ſacre religiōis veſtimētis quodā modo ſubarratā/ imaculatā xp̄i Jeſu/ quē totis viſceribꝰ cōcupierat/ſpōſaʒ effecit. Benedictiōe aūt pōtificali initiata ⁊ pfuſa/talē ſe regi regū xp̄o dño/iſeruāda mētis corporiſqꝫ ſctimonia ſtuduit exhibere/vt abſqꝫ dubio/ex tūc illi crederet̄ ſaciata icelis/ cui ſe itemeratā vigilāter reſeruabat iterris: Bti ꝑfecto parētes/ qui tale deo viuo ſue ꝓlis pmitiuuʒ dedicauē munꝰ:p qḋ gemia poſteritas duplicata ē/nō iminuta. Si qdē Ambroſio huiꝰ ꝟginis genitori nati ſūt Ambroſiꝰ ⁊ ſatyrꝰ/ qbꝰ duobus ꝟgo xp̄i Marcellina/q̄ſi duaꝝ fulta remigijs alaꝝ/terrena oīa ppeti pēna ꝓteruolās/ adituʒ quottidie celeſtis p̄rie ſuſpirabat. Hoꝝ etiā adiuta pſidijs/⁊ admōitionibꝰ inſtituta/nil erat iā/quod i ea viuēs mūdus iueniret. Sʒ ſm Apoſtolum mūdo crucifixa/⁊ illi mūdus ipe erat. Unde ⁊ nihil preter ſimplicēʒ habitū/⁊ viles cibos/de vniuerſa p̄rne poſſeſſiōiſ hereditate requireret. Cōtinuatis autē ieiunijſ/vigilijſqꝫ crebērimis/lubricos macerās artus/nūq̄ʒ ab itēta orōne/aut ſcripturaꝝ diuinaꝝ meditatiōe ceſſabat. Sicque factum ē:vt duʒ vnꝰ cura ſpiritualiū iugiter ſacro ſctē ꝟgini ſubminiſtrarēt iſignia ferculoꝝ/ alteriꝰ quoqꝫ vigilātia corporaliuʒ neceeſſitudinū ꝓcurarent obſequia/deo dicata mēs q̄ſi i ſpeculari lapide diuine ꝯtēplationi ſemp itēta/ ſemetipam circūſpecte ac prouide itaēdo irreprehēſibileʒ imaculatāqꝫ celeſtis ſpōſi cōſpectui repreſentaret. Cōſtat igit̄ hūc venerāde ꝟgini moreʒ fuiſſe: vt cōtinue ſupra tumulum ſatyri f̄ris mortui genu inixa dñatori diuʒ/ſanctā eiꝰ aiam precibꝰ ꝯtinuiſ ⁊ aſſiduis comēdare cōſueuiſſe/⁊ eā obreʒ perſepe ēt dieʒ ſine vllo prorſuſ cibo/noctē ꝟo iſomnē trāſigiſſe/adeo vt a ſepulchro vix ad momētuʒ poſſet auelli. Defuncto poſtmoduʒ diuo Ambroſio/quuʒ ante tumulos ipoꝝ fratrū die noctuqꝫ excubaret/ſpm̄ tandē ibidē deo reddidit. Cuius corpꝰ ſanctū/Simplicianꝰ pōtifex ſcti Ambroſij imediate ſucceſſor/aromatibꝰ delibutuʒ iuxta f̄res appoſuit: vbi dñs eoꝝ iteruenietibꝰ meritis beneficia plurima fidelibꝰ rependit. Eā igitur ſanctā dei ꝟginē Marcellinā/que i illiꝰ cōſpectuʒ idubitato credimꝰ peruenifſe/ad cuiꝰ ymaginē ⁊ ſimilitudinē ſecreatā nouerat/oro: vt ipm precet/ vt mihi peccatori/⁊ nūc/⁊ ſemper/rebꝰ i oībꝰ/actiōibuſqꝫ meis/ ⁊ propitiꝰ adſit atqꝫ adiutor/meqꝫ fragilē dirigat aſſidue/in viam iuſtitie ⁊ pietatis. Amen.

¶ De ſancta Marcella Romana diui hieronymi filia. cap.cxxxi

MArcella illuſtris ⁊ religioſiſſima femina/Romana ⁊ eruditiſſima fuit: q̄ prima illuſtriuʒ Romanaꝝ feminaꝝ monaſticā vitā profeſſa fuerat/ anno a natali chriſtiāo duodecio ſupra quadringēteſimū: tēporibꝰ Innocentij pape eiꝰ nois primi ⁊ honorij atqꝫ Archadij iperatoꝝ/ poſt excidiū romane vrbis a Gothis cōfectuʒ/ rome quū mario ſue viduitatis caſtimonie ꝑconio obdormiuit i dño. Hāc quippe ꝑclariſſimā mulierē diuus hieronymuſ

in Bethleem cóſtitutus maiorē in modū adamaſſe/plurimaſq; ep̄las ⁊ tractatus tanq; ſapiētiſſime mulieri trāſmiſiſſe cōpertu3 ē. Ipiuſq; ſtudiu3 i diuinis ſcripturis: cōtinētiamq;/ac grauitatē/⁊ reliquas ipius virtuteſ cōmemorās/miris effert preconijs. Fuit eim i primis iter ceteras mlieres ſui eui/⁊ origine/ potentia/⁊ moribus/⁊ q maius ē ſanctitate clara atq; illuſtris: que ⁊ i ſuo feliciſſimo iuuētutis flore/pr̄is incliti morte orbata/viro quoq; ſeptimo poſt mēſe/a nuptijs/priuata ē. Poſt quoꝝ luctu3/quu3 leam poſthumā edidiſſ3 filiā: a dō inſpirata/maximis opib⁹ ⁊ pōpaticha nobilitate contēpta cu3 maxima rerū tēporaliu3 parcitate ⁊ humilitate/ad vexilu3 crucis chriſti euolauit. Cūq;/ ⁊ pp corporis decorem/moruq; grauitate3/necnō etate3 florida3/ ac familie ſplēdorem/a pluribus vrbis nobilioribus/i vxore3 peteref: ⁊ Albina eius mater preſidiu3 domus vltro appetēt illa oīno xp̄m oiu3 recuſauit cōiugiu3. Et ad id cōprobandu3/reiectis quibuſcūq; precioſiſſimis corporis idumētis ⁊ ornamētiſ etiā vſq; ad ānuli ſui ſignaculu3: humili veſte ſe iduit. Tali āt veſtimēto ſe inducere curauit/vt magis frigori obſtāe q̄ voluptati pāere videref. Introit⁹ vo ſuos ⁊ auꝝ omne/magis i ſubuētionē egenoꝝ q̄ in archa/aut marſupijs reconderet. Statuitq; ſibi nuſq; deinceps pgere ſine matre/nec quēpiam videre aut aloqui/ſine ipſa/aut arbitris: ſemper in comitatu ſuo graues femiaſ hr̄e ſtatuit qd ⁊ i mortē vſq; obſeruauit. Diuinaꝝ aute3 ſcripturaru3 cū in credibilis ei ardor eſſet ſemper cantabat cum propheta. In corde meo abſcondi eloquia tua vt non peccem tibi. Moderata ei ieiunia erant/ſ3 carniu3 oīno abſtinētia: vini odor magis q̄ guſtus/propter ſtomachu3 ⁊ frequētes ifirmitates. Raro i publicum procedebat. Et maxime nobiliu3 matronaꝝ domos vitabat: ne cogeretur videre/quod cōtempſerat. Apoſtoloꝝ ⁊ martyru3 baſilicaſ/ſecretis celebrabat orōnibus: ⁊ maxime illaſ/que populoꝝ parua erat frequētia. Matri ſemper obediēs: vt faceret interdu3/qd nolebat: pauperes magnope diligebat / ⁊ ipſis comiſerabatur: ita vt ⁊ monilia/⁊ quicquid ſupellectilis ei eſſet/ pro chriſto largiſſime cōdonaret. Nulla quippe eo tempore nobiliu3 feminarum Rome nouerat propoſitu3 monachorum nec audebat propter rey nouitate3/ignominioſum(vt tunc putabatur ⁊ vile)in populis nomē aſſumere. Sed hec iuuēis/quū didiciſſet diſciplinam virginum ⁊ viduarum in thebayde/ a beato pachomio confectam/nō erubuit profiteri/qd chriſto placere cognouerat. Qua3 ⁊ nō multo poſt/⁊ alie multe maximeq; paula venerabilis (de qua ſupra dictum eſt) in huius ennutrita cubiculo/ cum Euſtochio virginitatis decus/ ſunt ſubſecu te. Sicq; omnem ſuam etatem duxit/vt ſemper ſe crederet moritura3: ſicq; induebaf veſtibus / vt ſe meminiſſet ſepulchri: defferens hoſtiam rationabilem/viuam deo placentem. Deniq; quum diuus ipe Hieronymus vna cum ſanctis pōtificibus Paulino ⁊ Epyphanio pro eccleſie neceſſitate/roma3 veniſſet. Mācella ſciens eunde3 hieronymu3/hoie3 eruditiſſimū ſanctumq;/ ita opportune iportuneq; egit: vt ad eā viſcenda3 verecūde concederet. Cumq; ſepe/⁊ ſepius/ ipſu3 poſtmodū ad ſe ꝯueniſſet. Nūq; ꝯuēit qui aliquid ip3 de ſcripturis iterogāet nec ſtatī reſpōſis ei⁹ ageſcebat: ſ3 ecōtra /ipa q̄ſtiōes mouebat: vt eo mō q̄rēdo/eaꝝ ſolutiōes clarius itelligeret: q̄s oppōi poſſe aīaduertebat. Marias in illa virtutes/⁊ ſctīmoniā/puritatēq;/atq; diuinu3 prope igeniu3 inueniſſe ſe

teſtatus eſt. Reffert ipſe ſctūs hieronym⁹ tā curioſe ab ipſa fuiſſe iterogatuȝ: vt quicqd ipſe longa meditatiōe perceperat/ea pene totuȝ breuiſſimo tpre ꝛ didiciſſe ꝛ poſſediſſe: ita vt poſt abitionē ipſius ſctiſſimi hieronymi/ſi aliqua rome de ſcripturis ſctis oriretur queſtio/ad illam tanq̄ȝ ad optimuȝ iudicē ꝑgebat qm̄ valde prudēs eruditaq̄ȝ cēſebatur. Poſt aūt diſceſſuȝ ipſi⁹ diui hieronymi/ꝑncipia ſane nobiliſſima religioſiſſimaq̄ȝ femia/huic Marcelle cōſortio adō inheſit/vt nūq̄ȝ ab illa/ne trāſuerſuȝ quideȝ vnguis (vt aiunt) receſſerit: eadē. ſ. domo/eodemq̄ȝ cubiculo vſa: vt oīb⁹ in vrbe romana notuȝ fieret/ ipſas matrē videlicet ꝛ filiaȝ fore. Suburban⁹ quidam ager/eis pro monaſterio erat: ꝛ aliud ruſculum electum propter iocūditatem. Ad eaꝝ vero imitationē/ꝛ Rome ꝛ alibi crebra virginuȝ monaſteria/monachoꝝq̄ȝ inumerabilis multitudo cōſurgere cepūt: ita vt ꝓ frequētia ſeruiētiuȝ deo: quod prius ignominie fuerat: fuit poſtea pro gloria. interim aūt abſentiā ſui/ diuiq̄ȝ p̄ris ſui hieronymi mutuis ſolabanť ep̄lis: nec multuȝ preteribat: quin iugib⁹ ſibi litteris iungerenť. In ipa auteȝ ſua ſancta tranquillitate/ꝛ dn̄i optima ſeruitute/ heretica quedam prauitas ꝛ tēpeſtas exorta eſt: que vbiq̄ȝ/ꝛ rome quā marie/cuncta ꝑturbauit: ꝛ i tantaȝ rabiē cōcitaſſe viſa ē: vt nec marcelle/ nec vlli bono fideli parcere videretur. Tūc ſancta Marcella que diu cohibuit/ne ꝑ emulationē qdpiā facē crederet. Poſtq̄ȝ ſenſit/fideȝ apoſtolico ore laudatam ꝛ aprobataȝ a pleriſq̄ȝ violari ꝛ maculari: ita vt ſacerdotes quoq̄ȝ/ꝛ nō nullos monachoꝝ/ maximeq̄ȝ homines ſeculi/in aſſenſuȝ ſuuȝ trahere atq̄ȝ ſimplicitateȝ illudere pontificis romani: nimio ȝelo ſuccēſa/mox illi q de ſuo īgenio ceteros antecedebat: publice reſtitit: malēs deo placere/q̄ȝ hominib⁹. Atq̄ȝ ita eius iſtinctu ꝛ cōſilio/ipa peſtis heretica ſubito damnata fuit. Dū aūt hec agerentur/ ecce haud m̄lto poſt Roma q̄ totū ceperat orbē ab alanis/hoſtrogothis/ alijſq̄ȝ fedis gētib⁹ turpiť cepta ē. Imo ꝑusfame perijt/q̄ȝ gladio/ita vt vix pauci i ea q caperenť/ſūt iuenti. Tāta eteiȝ i ea famis rabies ꝑus iualuit: vt mater nō pāceret lactāti filio: ſȝ ipm̄ quē paulo ante effuderat/rurſus i vtero recipet. Nocte qppe capta fuit: noctēq̄ȝ eadeȝ ꝛ muri cecidere. Quis illi⁹ noctis cladeȝ: qs funera dilaccerata explicare poſſet ſmonē: aut lachrymis eq̄re dolorē: Urbs celebērīa vrbſq̄ȝ ātiq̄ ruuit multos dominata p ānos. Cūq̄ȝ pluria p vias/pq̄ȝ domos paſſiȝ obtrūcarenť corpa: ecce quidā cruētus victor Marcelle ſctiſſime domū itrat. Quē illuſtris mł'ier cū ſuis/itrepido vultu excepit. Cūq̄ȝ poſcereť auꝝ ꝛ deffoſſas opes/ illaq̄ȝ ſe paupeȝ fatereť/ab eiſdē mox ꝛ flagellis ꝛ fuſtib⁹ duriſſime ceſa ē: q̄ȝq̄ȝ ipaȝ tormēta minie ſenſiſſe ꝑhibuerit. Deniq̄ȝ quū iter cruētos gladios/pietaſ locū iueniſſȝ/ipaȝ/vna cū ꝑncipia ſua/ad baſilicā pauli/barbari deducere: vt vł ſalutē ibideȝ vł ſepulchrū iueniret. Cūq̄ȝ ad eūdeȝ locuȝ leta pueniſſȝ mārcella: gr̄as dō agēs: dixit. Nuda de vētre matris mee exiui/ nudaq̄ȝ illuc redeā/ſicut dn̄o de me viſuȝ ē: ita ꝛ factuȝ ē: ſit nomē ei⁹ benedictū. Poſt aliquot ꝟo dies ſana/itegro/vegetoq̄ȝ corpuſculo/obdormiuit in pace. Et principiā ſuā dilectiſſimā/paupertacule ſue/reliquid heredeȝ/claudēs oculos i manib⁹ ſuis/reddēſ ſpm̄ dn̄o/cōſcia vite bone/ꝛ premijs futuroꝝ. Huic itaq̄ȝ ſapiētiſſime ꝛ eruditiſſime mł'ieri/diu⁹ Hieronym⁹/has iſraſcriptas ex ſyria/dedit/ſcripſitq̄ȝ ep̄las atq̄ȝ tractat⁹. Quoꝝ tituli hi ſūt. Ex qb⁹ lector plāe aīaduertere poterit/quāti igenij/quāteq̄ȝ eruditiōis/ꝛ ꝟtutis/fuerit marcella. Et ꝑmo qdē ep̄laꝝ/exhōtās

Romane vrbis excidiū recitat

Libri a diuo hieronimo marcelle ſcripti hic commemorantur.

illam/ad relinquẽduz mũduz. Deſcribẽs perpulchre/humãe mutabilitatis vices/ ⁊ ſecularij occupationẽ eſtus. De decez noibus/qb⁹ apud hebreoſ dr̃ dus. Et ſingula noĩa/latine exponẽtis/nonageſſimũ pſalmuz: de pſalmo. Niſi dñs edificauerit domuz. De fide nr̃a/ ⁊ hereticoꝝ dogmate. De blaſſemia i ſpm̃ ſanctuz. De collatiõe editiõis Aquille cũ hebraycis. Epiſtola etiã i qua victioſam expoſitionẽ Rhetij galli/i cãtica cãticoꝝ reprehẽdit: De onaſio: vbi inuehit cõtra detractores ſuos. De ſtudio Theophili epi alexãdrini/contra origenianos gratulatio. Jn qua epiſtolã de paſchate/ ⁊ cõtra ipſam hereſim traductã/ſe dic ennitere: vt oriẽtis fidez/athedra petri cõfirmet. Hortatoria: vt vrbez romã deſerat/ ⁊ i iudeam demigret: vbi ciuitatez ſanctã ⁊ bethleemiticũ rus: miris effert preconijs. Cõtra mõtani heretici inſaniã: qui promiſſionẽ ſpũs ſcti i ſe dicebat eſſe cõpletam. Librũ vnuz/proſe/cõtra detractionẽ ruffini. Cõtra item detractores/qui euz temeritatis accuſabãt propter emẽdationẽ euãgelioꝝ. De muneribus ab ea receptis/binas epiſtolas/grãs agẽs. De laudibus Aſelle virginis: vt eius exẽplo/alie prouocẽtur virgines. De exitũ lee: cuius ſctãm cõuerſatiõez optime deſcribit. De egrotatiõe bleſille filie ſctẽ paule. Ad eãdez i aduerſis ꝓbatam: inſtituẽs eam ad tollerãtiam paſſionuz. Et ad principiaz eius ſodalez virginez fideliſſimã: ſuper pſalmo Eructauit cor meuz verbum bonum.

¶ De galla placidia Auguſta ⁊ ſctã muliere. cap. cxxxii.

Galla placidia Auguſta/feminaꝝ ſui eui optia: theodoſij ſenioris ex galla vxore filia ſuſcepta/ãno/a natali xp̃ião ſexto ⁊ quadrageſſimo ſupra quadringẽteſſimuz/ leone eius nois ꝑmo põtifice Romão preſidẽte: quinto chalẽdas decẽbris/apud rauenã vetuſtiſſimã iſignẽqꝫ Jtalie vrbẽ cuz maximo xp̃iãitatis titulo migrauit ad xp̃z. Et i eadez vrbe/ i ſpecioſiſſimo ſacello miro artificum cura elaborato ⁊ muſiuo ope depicto/ i ſuperbiſſimo mauſoleo lapide vnico Marmoreo/ſplẽdidiſſime fabrefacto/ eius ſanctuz corpus honorificẽtiſſime/vt ſua iperialis expoſtulabat ſanctitas atqꝫ maieſtas tumulatũ eſt. vbi ⁊ in hodiernuz vſqꝫ diez/eius oſſa ſingulari memoria ⁊ veneratione cõcernuntur. Mulier certe ⁊ chriſtianiſſima/ ⁊ oĩ preconio/ memoratuqꝫ digniſſima/ ⁊ memorabili quidez pietate proſequẽda. Jn cuius plane ĩteritu/oẽs ſimł virtutes: ⁊ ſalus publica ſui tẽporis/ ⁊ quicqd boni erat/inter humana reperiri poſſunt corpora/vno ſue mortis ictu cõcidere viſuz eſt: atqꝫ (vt ita dixerim) dimidiuz lucis orbi terrarum ademptuz fuiſſe/ſuum quoqꝫ ethera fulgorẽ ꝑdidiſſe plurimi credidere. Erat iprimis chriſtianiſſima hec Auguſta marie fidi/ maximeqꝫ religiõis/ac maioris ſctitatis femina. Jn qua certe oĩs virtutis relucebat ſpecimẽ/formaqꝫ boni/ ⁊ decoris ac laudis oĩs imago. Nullũ tẽp⁹ omittebat/quod xp̃ianiſſime nõ coleret: nullũ ve ſine deo viuo ⁊ vero oblectamẽtũ. Aſſidue nãqꝫ circha imperij gubernationẽ tã oriẽtis q̃ʒ occidẽtis vna cũ filio

germaniſq3 atq3 marito cu3 maxima iuſtitia/⁊ clemētia icumbebat:quod tam
bene curauit/tāq3 feliciter geſſit:vt oēs/i eius prouidētia plurimu3 cōquieſce/
rent. Erat illi inter terrenas delitias (quib⁹ ſupra modu3 affluebat) pro ſūmis
delitijs/nō aurū/nō gēme/nō mūdus reliquus muliebris:ſed chriſtiana religio
imaculata deuotio/miſericordia/atq3 pietas imēſa. Et quum eſſet ſublimioris
ingenij/ac greci/latiniq3 ſermonis admodu3 decorata/hiſtorias/⁊ res diuinas
nec nō/⁊ oīum gētium mores/vite ratiōes/artes/atq3 vires adeo callebat/ac il/
li origo patriaq3:vbiq3 fuiſſet. Quātum autē iſe fidei/ſpei/ deuotiōiſq3/ac pru/
dentie habuiſſet/ i illa ſua periculoſiſſima hadriatici maris tēpeſtate mirifice
vtiq3 demōſtrauit. Nā defūcto eius marito cōſtantio/valētiniāo paruulo filio
ſibi relicto:atq3 ipſius patruus Honorius quum plurib⁹ imperaſſet ānis/⁊ a
Ciuibus ſuis iſēſiſſime iterfectus eſſet/ipa ſapiētiſſima haud tutu3 exiſtimās
iter ipſos comorari cōciues/ veritaque qua maxime/ ne ⁊ filio ſuo adoleſcenti
(cui hereditario iure imperiu3 debebat)patrui iuidia noceret/⁊ experiētia atq3
exemplis mirifice edocta/malitie ⁊ iniquitati cedēdu3 eſſe cēſuit. Unde ⁊ pro
tinus vna cum ipo filio ſuo valētiniāo/ac copioſa familia/i preparatā ſibi claſ/
ſem ad Jtalicas partes ad nauigatura cōſcēdit. Cūq3 ex Tracia i hadriatico
Mare proſpero peruenīſſet nauigio ⁊ curſu/ ſubito ſurgētib⁹ vētis/horrida tem
peſtas/celum comouit ⁊ vndas. Diſpergūtur ſtatim ſocie naues/atq3 triremes/
⁊ ſuo impetu varijs vētoꝝ perferūtur vijs. Seuiūt vēti/mariaq3 cōfuſa turge/
ſcūt/miſeramq3 claſſem/pene lacerant. Cūq3 naute ceteriq3 omnes/iam omnem
ſalutis ſpem amiſiſſent/⁊ nihil ſibi/niſi de ſumerſiōis iditiu3 expectarēt. Galla
placida Auguſta/virago vtiq3 chriſtiāiſſima/itāto oīu3 metu:quū vite felicio/
ris itegritas(fiduciā plurimā eidem daret)vniuerſam multitudinē/his dulciſ/
ſimis verbis iſracto aīo aloquit. Uideo iquit frēs/⁊ filij cariſſimi/ac comilito/
nes mei amātiſſimi aīos vr̄os periculi iſtātis timore perculſoſ/minuſq3 ſenſuſ
vr̄os valere vbi iſta per maria vētoꝝ vis iualuit. Nec multu3 equidem miran/
dum eſt/ſi i uobis iminēs piculu3 ratiōnē ⁊ cōſtātiam debilitarit/ modo i to/
tum prorſus nō proſternat/cōtūdat/⁊ quatiat. Moneo itaq3 vos cariſſimi mei/
ac maiorem i modu3 rogo/ne eā prorſus a vobis aufferri permittatis. Memē/
tote obſecro:ꝗ deus ipe oīpotēs/nos oēs quā marie ratiōis capaces cōdidit.
Probat eteīm tēptatq3 per hāc igruēte3 tēpeſtatem nos deus: vt experimēto/
nr̄am fidem/nr̄amq3 dilectionē dignoſcat. Uerūtn̄/ipſe vtiq3 pius ipſeq3 miſe/
ricors neminē vltra ſuas vires temptari permittet. Ea igitur dilectiſſimi mei
cōſtantes eſtote:⁊ ex totis cordis nr̄i medulis quum lachrymis/⁊ obſecratiōi
bus clamemus/⁊ ad eu3 cōfugiam⁹. Uerū qm̄ nr̄a fortaſis demerita apud eū/
dem talia ſunt/vt orōnes nr̄e adeo minime exaudiri mereant/eius dilectiſſimū
diſcipulum Joānē3 euāgeliſtā/nr̄i pn̄tis naufragij itercesſorem ac liberatorem
toto corde expoſtulemus/nihil penitus heſitātes. His ergo lachrimis /voci/
buſq3/atq3 indubitata fide ipſu3 btiſſimu3 apoſtolu3 Joānem exoremus/dep̄/
cemurq3/ac ad eius preſidiu3 iſracto aīo cōfugiamus/ vt ſua itercesſiōe hāc in
minētis ſentētie mortem euadere mereamur. Et ne magnitudo piculi aīos ve/
ſtros proſternat: Memētote obſecro/ꝗ chriſtus dn̄s noſter/ vnico ſuo verbo/
cōturbatu3 ſedauit mare. Hijs atq3 alijs plurimis verbis huius ſcte virginis
Auguſte/cōfortati ⁊ aīati oēs:ſpem haud modicā iminentis periculi euadēdi

reaſſumpſere. Confortati itaq; ac viribus ſumptis. oēs vno animo i laudē dei linguas reſoluere. Sed ipſa virago Augusta cui ſanior mēs metum tēperabat eueſtigio beatiſſimū euāgeliſtaꝝ/his verbis iterpellare cepit: dicēs. O ſanctiſſime Joānes/q ſingulari priuilegio p̄ceteris apoſtoliſ a xp̄o dño noſtro magiſ magiſq; dilectuſ fuiſti/obſecro te diligētes/iteq; plurimū ꝯfidēteſ nūc adiuua: atq; te nūc inuocātes exaudire nō recuſes: nec patiaris perire/qui tibi victuri ſunt: ac ne eos ꝓcella obſorbeat/qui ſe ꝑpetuo ꝓfitenſ fore cultores. Sentiant igiſ tuū leuamē/qui ſuam ſpem i te vno repoſuerūt. ac ne pelagus ora nomen ſctūm tuū canētia itercludat. O mi ſctē deo Joānes/opē nūc nūc affer miſeriſ/ adiuua nos deſolatos/nec ſinas perire/qui per te tātū iminēs naufragiū euadere idubitato ſperāt Dilecte dei apoſtole/oro ne reſpicias ad demerita noſtra: que per magna vere ſūt: nec quid pro te egimus/ſed quid actu ſumus attēde. Ego itaq; miſella peccatrix/ ſi mihi vita/tua ope ꝛ itercessiōe nūc reſeruata fuerit. dignum regia honorificētia templum tuo nomini mox hedificabo. Uix illa/ hec exore emiſerat verba/quūz protin⁹ iuocata beati Joānis apoſtoli affuit preſentia: qui in ſingulis nauibus ſub humana ſpecie latēs/omniū oculis preſens apparuit. Cuius quidez figura nō hominē/ſed virtus ſupra hominez idicauit. Cernūt itaq; vniuerſi/ꝛ quem mēte tenebāt/hūc fore Joānem/quem tantopere inuocauerāt/ſua cuiq; ꝯſcientia perſuaſit. Cūctis ergo ſtupētibus. ille ſingularum nauiū armamēta diſponit/erigitq;/ꝛ vela vētis accomodata/demuz i ſingulis nauibus/naucleriȷ locum occupauit. Jnquibus more naucleriȷ ſedēs/mare vētoq; ſedatis/per ſingulas naues cūcta regere viſus eſt/vſq; dum vniuerſū mare felici curſu puolaſſent. Ut aūt ab eorum cōſpectibus diſparuit/ſinguli illico gaudētes/ad ſua nauigiȷ offitia rediere: portumq; proximū Rauenatū cōſpiciētes/leti pariterq; intrauerūt. At diua Auguſta/tādem diuino munere Rauenam perueniēs/a ciuibus ipſis/maximo cū honore excepta eſt. Urbēq; ouāſ introgreſſa/cōfeſtim vt erat multis bonis ornata/ꝛ prudētia quam maxime ornatiſſima/tātum valuit ꝛ effecit apud omnes/vt oīum offitiȷs pro ſua volūtate vſa eſt. Oiumq; moribus ſe ſe applicās/q̄ſiuit ſummope pluſ ab oībus amari q̄ȝ timeri. Et cū eſſet igenio inſigni/atq; magnitudie animi ꝛ iuſta ꝛ clemēs/ēt pro ſua virili/ſtuduit oībus fore munifica ꝛ affabilis. Sciēſq; ad regni moderationē/nihil magis valere/q̄ȝ pacē colē/ꝛ ipſa ſua inata prudētia/ſtuduit mox ſibi ſuoq; filio Ualētiniano/Auguſto: oīuz amicitias ꝯparare. Et quū eēt rerū diuinaꝝ humanaꝝq; ſtudioſiſſima/ſtatim ꝛ Rauene quāmaxime/ꝛ alibi/curā ſuſcepit/nō ſolum vt ciues iformarenſ ad bonos mores/optimaq; iſtituta bene morataꝝ vrbiuz/ſed ꝛ cultuz diuinū ea i vrbe ampliauit/ꝛ ipſaz vrbem pulcherrimis ac ſupbiſſimis edifitiȷs publicis pariter ꝛ priuatiſ/ſuis impēſis exornauit ꝛ amplificauit/q̄ qdem edificia/adhuc ea i vrbe Rauena in p̄te viſunſ. ꝛ quāmaxime eccleſie ac monaſteria. Jn ea p̄terea vrbe/muroꝝ ambitus iſtaurauit/ſed ꝛ amplificauit. Sūmaq; adeo cura ꝛ diligētia tam ipſa/q̄ȝ eius fili⁹ Ualētinianus cōſumauit. vt nulluz fere italie nūc vel nouuz vel vetuſtum iueniaſ illi equādum. Multis igiſ ibidē eccleſiȷs cōſtructis/ad illā tādem extruēdam quā beato Joāni deuouerat/aīum adiecit. quā ideo aliquādiu diſtuliſſe creditur: ꝙ maiorez diligētiam preſe ferre videbaſ. Deerat nāq; ea i vrbe ſolidus locus tāto edificio aptus: nec oīno decernebat/tātū opus/ſuis benefitiȷs ac regie

dignitati impar fore. Tādem quum ſapiētiſſimis ſuis ciuibus cōſilio habito/
apud portam que arte meduli vocabat. maximis cum impēſis primuz eccleſie
fundamēta vna cū filio Ualētiniano Auguſto iecit. illāq; columnis quatuor
⁊ viginti marmoreis/ſpecioſiſſimiſq; lapidibus atq; alijs varijſ ornamētis ope
re muſiuo/⁊ figuris taxellatis exornauit. Uoluit preterea ipſa ſācta Auguſta
atq; mādauit/vt in omni loco ipſius templi/etiā i muſiuo pauimēto/naufragij
ſui preſentaret forma: vt ipſius tota operis facies quodāmodo/ regie placidie
pericula loqueret. Jllā quoq; ac monaſterium ſuperbiſſimū iuxta cōſtructuz/
innumeris dotauit fundis. atq; multipliciter varijs ornamētis/⁊ vaſis: cum ar
gēteis/tum aureis exornauit. Atq; cū plurimas ſanctoruz reliquias eodē ſuo
in tēplo recōdidit. que oīa certe mulieris deuotionē ⁊ ſanctimoniā p̄ſe ferre
vidētur. Completo deniq; iſigni illo/⁊ celeberrimo tēplo/illudq; vna cum filio
Ualētiniano Auguſto beatiſſimo Joāni euāgeliſte miraculoſe oī cuz gaudio/
⁊ religiōe ꝯſecrato. Ex poſt per mille ⁊ eo amplius annis/ſemper illū letiſſimū
⁊ ſplēdidiſſimuz dedicatiōis diez/in ipſo peruetuſto templo diuis laudib⁹/q̄r
to chalēdas Martij ſemp celebrari nō eſt deſtitutum. Jnquo diuie prouiden
Miraculoſe reliquie ſan/cti Jo. euan/geli. tie/gratia munereq;/ſandalia dexteri pedis beatiſſimi Joānis euāgeliſte/ huic
religioſiſſime ac chriſtianiſſime Auguſte pro ſingulari dono/ab ipſo euāgeli/
ſta in pōtificali habitu ſibi aparente dōata ſunt. Unde id templū ab ipſo euā/
geliſta ſic dedicatū/humanis offitijs cōſecrari ampli⁹ prohibituz eſt. Edifica/
uerat p̄terea hec ſancta Auguſta ⁊ Biſantij varijs in locis/nōnullas eccleſias.
atq; regiā domū ſpecioſiſſimāq;/vbi ⁊ oraculum admirabile cū altare/ornatiſ
ſimo. qd quidem oraculuz ⁊ altare/vſq; ad Martini eius nomis primi pōtifi/
cis romani/tēpora/qui fuit i anno ſalutis noſtre q̄nto ⁊ quadrageſimo ſupra/
ſexcenteſimum p̄ducarūt. Quo quidem Euo/ Paulus q̄daz hereticus Byzāti
nus epiſcopus: vt ſuā prauitatem defenderet/id altare ſctūm ſedis apoſtolice/
qd erat in domo huius ſancte placidie ſacratuz/i venerabili ſuo oraculo cum
maxima veneratiōe obſeruatuz ſubuertēs diſrupit/ p̄hibens ne adorādam im/
maculatam hoſtiā apocryſarij ibidē offerre deo valerent nec comuniōis ſacra
menta percipere poſſent. Alia atq; alia ſanctiſſime ⁊ feliciſſime geſta narrātur
huius viragis faciora. Quibus feliciſſime geſtis/ oīum deiceps vite ſue curſū/
in oratiōibus/vigilijs/ieiunijs ceteriſq; operibus pijs/cum omni preconio con
ſumpſit. Quibus quidez artib⁹/per feliciſſimos reruz exitus/tātaz nō ſolū apō
romanos ſuos. ſed ⁊ apud oēs natiōes adepta eſt gratiam/⁊ auctoritatem nō
modicam/vt et deo cūctiſq; mortalibus nō Auguſta minus q̄ ſancta videret/
⁊ diceret. Exiſtimabat nempe oēs huius mūdi faſtus/oēſq; honores/⁊ omnez
gloriaz omnino vanitatem ⁊ vmbraz quādā. Solos autez felices illos dicebat/
qui in virtute/deoq;/omne ſuum bonū collocaſſet. Unde ⁊ iugiter humane fra
gilitati ſūmopere miſerebat. Fuit ergo hec Placida auguſta/genere/coniugio/
deiq; amore/ac optima ſobole omnium mulieꝝ que vnq̄ fuere/iclita ac clariſſi
ma multum. Nā eius ip̄mis genitor Theodoſius ſenior iclitus ⁊ optimus
Auguſtus. Eiuſq; germani Archadi⁹ ⁊ Honorius Auguſti fuere. Jpſiuſ vero
fratruellis Theodoſius iunior Auguſtus/p̄dicti Archadij filius: ⁊ quidez
omnes ex paterno genere. Materna vō generatiōe refulſit placidia hec clariſſi
ma. Quia eius auus valentinianus hui⁹ nomis primus/Galle ipſius placidie

matris/pater fuit Auguſtus.Ualens item Auguſtꝰ pꝛedicti valētiniani frater fuit.Auūculi quoq3 Gratianꝰ ⁊ valentinianꝰ eius noīs ſecūdus auguſti extite re.Nupſit deniq3 Cōſtātio auguſto ea tēpeſtate ſup oēs iperatoꝛeſ clariſſimo/ exquo ꝯcepit ⁊ peperit valentinianū eiꝰnomis tertiū/viꝝ certe optimū:ac tāte mřiſ xpianiſſime haud dgenerē:quē ⁊ poſt obitū ſuū feliciſſimū auguſtū ſup ſtitem reliqd.Et hec de Galla placidia muliere ſctā/⁊ auguſta dicta ſufficiāt.

❡ De demetriade ſancta virgie romana. capitulum. cxxxiij.

Demetriades ſeu Demetrias ř ligioſiſſima chriſti virgo/quo anno i affricā die3 obijerit pciſe nō habet/illā aūt poſt beatiſſimū Hieronymum aliquādiu ſupuixiſſe cōſtat. Hec qppe inter romanas quum nobiliſſima ditiſſimaq3 ꝯſtaret/poſt excidiū vrbis/anno videlicet vigeſimo ſupꝛa q̄dringenteſimum/dū in aphrica vna cum genitrice auiaq3 ſua auffugiſſet/adeo iſpirata/ac multis plurimiſq3 iflamata ſtimulis/ oē3 ſui coꝛpis cultū/⁊ ſeculare habitū ſcilicet.Aurū/gēmas/Sericū/queq3 Monilia/atq3 exq̄ſitas epulas/necnō ⁊ miniſteria oīa ꝑſtrepentis familie/q̄ſi pꝛopoſiti ſui impedimenta/cōtemnens ⁊ ꝑ biciens/vili ſe tunica ipꝛimis iduit.vilioꝛiq3 palio(iſcijs parentibꝰ)cōtexit.⁊ ꝑter ſpe3/ſic mutata ⁊ iduta/cū maximo fletu/ad auie matriſq3 ſue pedibus/ſe re pente pꝛoſtrauit.Quā animi inepte ſic idutā ꝯſpexiſſent/tāq3 graues femie ob ſtupuere tali habitu/gaudio tū replete/⁊ quaſi attōite extitere ac ſi nō crederēt qd veꝝ optabāt.Cōfeſtimq3 heſit vox faucibꝰ/⁊ iter ruboꝛe3 paloꝛemque/ac metum/atq3 letitia3 quādam/cogitatiōes varie nutare ceperūt. Quātu3 tamē gaudij ⁊ letitie hoc cōuerſatiōis facimus matri auieq3 fuerit.aioq3 qdem cogitare/ aut ſermone explicare nō poſſet.Certati3 illico in oſculo mater ⁊ auia cū nepte ruūt,vbertim p gaudio lachrymas fundūt/amplexari filiā nō deſiſtūt.cognoſcentes mēte3/⁊ ſuū ꝓpoſitu3 gratulariq3 ſibi ac deo optimo ceperūt: ꝙ virgo filia/ſua virginitate/ſuaq3 ſctimonia nobilē familia3:nobilioꝛē facere cōſtituiſſet.Id plane maxime exultatiōis in paterna domo fuit. Ex cuius qde3 exēplo/ moꝝ/maxima ſubſequuta eſt cliētiu3 atq3 familiaꝝ turba.Per oēs eni domos/ eueſtigio feruere cepit virgitatis pꝛofeſſio:quaꝝ/etſi impar eſſet carnis ꝯditio/ vnu3 tū erat caſtitatis pꝛemiū:pꝛotinus cūcte per affricā eccleſie/quodā incredibili exultaucre tripudio. Nō hoc quidē pꝛopoſitū/hecq3 pꝛofeſſio ad vrbes/ oppida/viculoſq3 tātu3 circūſtantes/ſed ⁊ ad omnes inſulas que inter affricā italiāq3 ſunt/hec celebꝛis fama penetrauit.atq3 hoc rumoꝛe replete ſunt. Tūc(vt ita loquar)Roma lugubꝛes veſtes mutauit/⁊ eius ſemiruta menia pꝛiſtinū ex parte recepere fulgoꝛem:pꝛopitium ſibi exiſtimātes dominū/in alumne ſue cōuerſionem. Penetrauit etiam hic ſanctus rumoꝛ ſue pꝛofeſſionis ⁊ ardoꝛis crucis chriſti/oꝛientis littoꝛa:atq3 etiam triumphus chriſtiane gloꝛie/in mediteraneis vrbibus moꝝ auditus fuit.Omnes enim chriſti virgines/atq3 alij pꝛo

miſcui ſexus plurimi/ſe ſe iactabantur/de ſocietate huius ſancte virgis:beatūqꝫ
clamabāt Juliane matris vteꝝ que taleꝫ ac tātum ꝓtulerit fructum. At ma/
ter ⁊ auia femine ſanctiſſime/ex ac filie ſue virginis conuerſiōe geſtiētes. qcqd
ab ipſis pro ſuis nuptijs preparatum fuerat/eidē omnino detraxere nihil/ymo
omnia hilari tradidere aīo:ne ſuo celeſti ſpōſo iniuriaꝫ facere viderētur. Veꝝ
vt dotata priſtinis opibꝰ/ad ipſum ſuum ſpōſuꝫ liberius accedere poſſet/⁊ ip/
ſa ꝙ in rebus mūdi perituꝝ erat/ſeruoꝝ dei inopiā ſuſtētare propoſuit. Nā
hec chriſti tyrūcula probaꝫ maioꝝ ſuoꝝ familiā(ſic enī ipſa ſua familia erat
appellata)que oīum vrbis Rome dignitatuꝫ ſemp principatū obtinuerat/mul
to illuſtriorē efficit/ꝙ̄ alia quecūqꝫ cōſulatꝰ dignitas efficere potuiſſet. Cuius
ſanctitas/⁊ in vniuerſo mūdo effuſa bonitas/ēt apud īfideles barbaros vene/
rabilis fuit. Quādo autem ī ſeculo erat/iam iā matura viro:que ſeculi erāt/ma
gnopere diligebat. vt polire faciem/illāqꝫ purpuriſſo ⁊ ceruſa depingere/ crinē
ornare ⁊ cōponere/⁊ alienis capillis turitū verticem ſtruere ⁊ alia cūplurima
huiuſmodi facere:inqbus ſtudijs matrone ſemp inſanire conſueuere:At poſt
quam diabolo/⁊ ſeculo/ac pōpis abrenuntiauit/vl fedus qd pepigerat/ad vn/
guem ſeruaret/quuꝫ legiſſet illud euāgeliuꝫ dictum. Ecce qui molibus veſtiū
tur in domibuſ regū ſunt:mox quodā animi ardore/etiā īcitata matris auieqꝫ
exemplis:imprimis fuſcā(vt predictuꝫ eſt)veſtē/⁊ aſperimas veſtes ad carneꝫ
induit. ⁊ alijs delitijs/ac plumaꝝ molitie aſe reiectis/nudam humū/pro delica
tiori ſtrato ſibi delegit ⁊ orationibus atqꝫ ieiunijs iugiter vacās/iugibus etiā
faciem rigabat lachrymis. Saluatoris miſericordiaꝫ genibus prouoluta dep̄
cans/vt ſuū dignaref recipere propoſitū:atqꝫ ita in tali ardore/vſqꝫ ad vltimā
ſenectutem ipſam pducere dignaref. Qv ⁊ factum eſt. Nam ⁊ vſqꝫ infinem vite
ſue cum omni humilitate/modeſtia/grauitate/innocētia/⁊ parentum ſubiectio
ne vitam trāſegit innocētem/declinans omnem mundanum riſum/ prauaque
eloquia atqꝫ omnino omnes animi perturbationes. Et quum eſſet litteris taꝫ
grecis ꝙ̄ latinis nō mediocriter erudita:vt quecunqꝫ vitia ⁊ peccata deuitare
omnino poſſet/die noctuqꝫ ſtudijs ſacraꝝ litterarum ac ſanctorum doctoꝝ do/
cumētis ſtudioſiſſime icumbebat. Hāc obrem a plurimiſ viſitabaf ⁊ epiſtoliſ
⁊ tractatibꝰ/⁊ quāmaxime a diuo patre Auguſtio/ſanctiſſimoqꝫ Hieronymo/
qui eam in huiuſce rebus diuinis/atqꝫ Julianā matrem eruditiſſimā perſepe
inſtruebat/de vita/de moribꝰ/⁊ ad ſctūm virginitatis propoſitum cōſeruāduꝫ:
atqꝫ ad gloriam acquirēdam. Fuit igif hec ſanctiſſima virgo chriſti Demetri/
as/nobilitate ac diuitijs in vrbe Roma prima:ī ſummoqꝫ loco nata/ vt pote/ex
illuſtri proborum ⁊ Olibrioꝝ familijs clariſſimis. Cuius genitor Olibriꝰ quū
immatura morte ſubtractus fuiſſet/Roma vniuerſa cōgemuit. Vir certe/inter
patricios affabilis/⁊ amabilis/qui ⁊ a pueritia ꝯſul dilectus omnibus extitit.
Sed ⁊ ipſa eius mors eum vtiqꝫ felicem feciſſe dicere auſim/ꝙ non permiſerit
illum patriam videre corruentem. Mater ꝟo Juliana/matrona ſane omnibꝰ vir
tutibus/tam diuinis ꝙ̄ humanis plurimum inſignita. Cuius vita certe/virtu/
tis forma erat. Que vna cum filia ⁊ auia/ad patrem Auguſtinum viſcenduꝫ in
Hypponem ardentiſſime acceſſit. aquo ⁊ multa ſalutis monumēta precepit.
Ad hanc virginem diuus Hieronymus ex oriente in africam ſcribens/iter ce
tera eius documenta/inquit. Ama cariſſima in chriſto filia/ſacras ſcripturas/⁊

ſapientia amabit te: dilige eam/⁊ ſeruabit te/ honora illam/⁊ amplexabitur te. Hec quippe Monilia tuo in pectore/tuiſq; auribus ſemper hereant.

De ſancta Demetria virgine ⁊ martyre. capitulum. cxxxiiij.

Demetria alia romana virgo ⁊ martyr fuit.que ſub Juliano apoſtata principe/pro chriſto rome martyrio coronata eſt. Nam quum ante Julianū impiiſſimum introducta fuiſſet/⁊ crudeliſſime verberata/tandem in confeſſione perſeuerans/ad vltimum decimo chalendas Julias ſpiritum deo emiſit.

De ſancta Euſtochio virgine romana. capitulum. cxxxv.

Euſtochium diue Paule matrone romãe filia/⁊ ſuauiſſimus virginitatis flos/ ac decus/anno a natiuitate chriſti trigeſſimo ſupra quadringenteſimũ/poſt mortem ſanctiſſimi ſui patris Hieronymi/⁊ ipſa apud Bethleemiticum oppidum/felici dormitiõe/quieuit in pace. Hec namq; tãte mulieris Paule filia/⁊ heres in omnibus vtriq; extitit/a qua quidē ſancta genitrice atq; a Bleſilla germana(de quib⁹ ſupra) nequaquã degeneraſſe viſa eſt: quin/⁊ omnibus earū virtutib⁹/virginitate adiecta/per ſimilis fuit. Cuius iter cetera tm̃ deo placuit/ipſa ſua humilis abiectaq; virginitas/vt cum hencetij eius patrui imperio abiectionem ipſius/equo nõ ferrentis animo:proteſtata vxor eiuſ cultum ⁊ neglectum caput mundano more mutaſſet:illi nocte ſequenti per viſum angelus apparuit/terribili aſpectu/dentibus hec verba infrendens. Peſſima feminarū nunc tibi tue execrabiles manus exareſcent/vt ⁊ preſentes/ac future mulieres/tuo exemplo euadant cautiores.⁊ facile perpendere queant/ꝙ̃ abominabilis ſit deo/mundanum ⁊ exceſſiuum ornamentum ⁊ veluti/non ſatis tuo cruciatu/expiatum ſcelus:⁊ maritum ⁊ filios repentino interitu perdes. Fuit itaq; hec ſacratiſſima virgo/ad ſue ſancte genitricis Paule imitationem imprimis ſingulari humilitate/⁊ alijs virtutibus/pariter ⁊ litterarum tā hebraycarum/grecanarumq;/ꝙ̃ latinarū ſtudijs plurimum iſignita. Et adeo ipſa anime ornamenta/mundialibus ⁊ corporalibus propoſuit vt nihil vnꝙ̃ pretermiſerit/quod ad decus maternum/gloriamq; ſummi dei creatoris ⁊ redemptoris ſui conducere videretur. Unde ob hoc/tantam ſibi vendicauit famam:vt ſuo tempore/vniuerſo orbi/ſanctimonie ⁊ honeſtatis/ prodigium pene appellaretur. Et idcirco ipſa ſua genitrix/cum ceterorum filiorum amorē propter deum contempſiſſet/in hec ſola gnata/ que ⁊ propoſiti/⁊ nauigationis ad ſacratiſſima domini noſtri ieſu chriſti loca comes eius eſſe volebat/tantummodo acquieuit. Que admodum adhuc adoleſcentula/nobiliſq;/ac delicata/quū prius Eunuchorum portaretur manibus/quodam incredibili ardore ſuccenſa/⁊ ipſa Aſello humili ſedens/vniuerſa ſacra domini noſtri loca/cū reliquis

virginibus peragrauit/inuiſitqꝫ/ac perluſtrauit: donec ad ſanctam Bethleem perueniſſet. vbi ⁊ ſtatione firmata/totum ſue vite curſum feliciter conſumauit. Equidem eius ingenio docilius nihil: nihilqꝫ diuinus/ quod plane totum ſacris dedicauit litteris. Et propterea nunq̃ꝫ de manibus eius ſacra exhibāt volumina. quinymo eius iugiter terrebant genua. Eam obrem/ diuus Hieronymus ad ipſius petitionem nouum ⁊ vetus tranſtulit teſtamentum/ atqꝫ plura edidit opuſcula que vulgo feruntur que omnia ipſi ac matri dedicauit. Hebream inſuper per difficilem linguam vna cum matre/ita apte atqꝫ perfecte didicit/vt pſalmos abſqꝫ vlla lingue latine proprietate ⁊ reſonātia hebrayce/⁊ legeret/⁊ caueret. Eodemqꝫ modo/nouerat grecum ſermonem/ita vtſi grece loqueretur/latinum eam neſciſſe quiſqꝫ putaſſet. Matrem autem ſuaꝫ ſemper ex corde/non ſolum dilexit/ſed ⁊ filiali amore maiorem in modum amauit: eidēqꝫ ſemper inheſit/atqꝫ eius imperijs adeo obediuit/ vt etiam abſqꝫ ea nunq̃ꝫ cubare vellet/nunq̃ꝫ oraret/nunq̃ꝫ procederet/nunq̃ꝫ deniqꝫ cibum ſumeret/etiam ne vnum quidem numum ī ſua poteſtate habere vellet. ſed ⁊ paternam ac maternam ſubſtantiam omnem a matre diſtribui pauperibus letabatur. ⁊ pietatem in parentem hereditatem maximam/⁊ diuitias in chriſto credebat. Deniqꝫ quum ipſa ſua venerabilis mater in mortis langorem īcidiſſet/eius filialis pietas in ipſa magis magiſqꝫ comprobata fuit. quia vſqꝫ quo e vita demigrauit ab ea nunq̃ꝫ diſcedere voluit/ymo eius ſemper lectulo īherere/atqꝫ oīa pietatis offitia circa illam exercuit. Et licet alie cum plurime chriſti ancille eidem iugiter aſſiſterent ipſa tamē/ſi quid benefitij alie in matre cōtuliſſent/de ſua mercede ſubtractū fuiſſe exiſtimabat. Quib⁹ illa lamētis/ quibuſqꝫ gemitibus ⁊ precibus inter iacētem matrem/⁊ ſpecum domini diſcurreret/ne tāto priuaretur contubernio/ennarare difficilimum foret: poſtremo quum vltimū reddidiſſet ſpiritum. Ipſa venerabilis virgo/quaſi ablactrans/mox ſuper ſanctuꝫ corpus/ſe ſe totam effudit. atqꝫ illud īcredibili amore complectēs modo vultum/modo oculos/⁊ cetera corporis membra oſculari nō ceſſabat/nec inde extrahi poſſe videbatur. qnymo/magno heyulatu cū ea ſe ſepelliri expoſtulabat ⁊ clamabat/atqꝫ rogabat. Teſtis eſt dn̄s ieſus quia nec vnū quideꝫ numuꝫ ei deꝫ a matre derelictuꝫ fuit. Veꝝ tamē in ipſa ſua paupertate ⁊ egeſtate in dn̄o plurimū ꝯfidēs/vſqꝫ ad mortem/ita ſecura gaudēſqꝫ ſtetit. ac ſi magna hereditate dotata fuiſſet. Qm̄ eius partem dominuꝫ vtiqꝫ exiſtimabat. atqꝫ eo magis gaudebat/ſciēs ſe vna cū matre pp īmaculataꝫ xp̄i ſeruitutē fore a dn̄o quodā martyrio coronādam. Atqꝫ ita/⁊ ipſa vſqꝫ ad dieꝫ mortis ſue nō eſt reuerſa in Caldeam/hoc eſt Romā/ſed choris ſemper comitata virgineis/ cuius eſt effecta paradiſi/⁊ de paruula Bethleē/celeſtia regna tādem/lilijs coronata cōſcendit. Sed neqꝫ poſt obituꝫ ſctē huius genitricis paule ꝯſtat diuū Hieronymū quū ⁊ ipſe admodū ſenio cōfectus eſſet/aliquā epiſtolā aut tractatū huic ſctē virgini Euſtochio dediſſe/niſi libellū tātūmodo/de ipſius viragis paule vita/ ac rebus geſtis. Vtpote hūilitate/ꝯtinētia/profuſa clemētia/fide patiētia/ordineqꝫ monaſterij/atqꝫ ad extremū/de eius felici exitu illā exortaſ. Demuꝫ ad petitioneꝫ ſuā/extremo ſenio iaꝫ ꝯfectus. Regulam ⁊ modum viuēdi per capitula diſtinctam/ pro ſe ⁊ ceteris virginibus/cum ea comorantibus compoſuit. Que ſic incipit. Tepeſcentes.

¶ De ſancta Urſula virgine ꝛ martyre. cap.cxxxvi.

VRſulam virginem ꝛ martyrem. Illuſtriſſimi originis/ ꝛ celebris ingenij feminam Britanicam/ in anno domini quinto ꝛ quiquageſimo ſupra quadringenteſimum/ cuȝ vndecim milibus promiſcui ſexus chriſtianis/qui omnes virginum nomine apellantur/ apud coloniam inſignem Germanie vrbē/ab hunis Sithicis/ impuriſſimis/ ſceleſtiſſimis / ſilueſtribuſq; populis/ ſub Attilla Rege militantibus/ glorioſiſſimum martyrium/ pro chriſti nomine pertuliſſe/compertum eſt. Que etſi ſanguinis fulgore/ ꝛ igenti corporis pulchritudine / locum inter claras mulieres/ſibi aliquod magnum fulgoris nomen queſiſſe forſitam videatur: longe magis / non ob feruidum tantūmodo fidey ꝛ virginitatis amoris in deum: quo vt plurimum ſacre chriſti virgines vtuntur/ſed ob meritum inſignis eiuſ audatie ꝛ prudentie/in tot tantiſq; ad ſe congregandis eccleſie prelatis/nobiliſſimiſq; regijs ac alijs filijs: ꝛ matronis/ atq; filiabus virginibus occupaſſe cenſet. Quod ne videatur/a calamo noſtro ſurreptum/paucis explicandum eſt. Hec Mauri cuiuſdam Britonuȝ chriſtianiſſimi Regis ex Demetria eque chriſtianiſſima/ ꝛ deuotiſſima vxore ſuſcepta/ filia fuit. Cuius ingens ꝛ incredibilis prope corporis ꝛ oris pulchritudo/ ꝛ cetere virtutes/necnon/ ꝛ animi magnitudo / quum ad noticiam Anglorum potentiſſimi regis delate fuiſſent/illico in huius ſacrate virginis amore aductus eſt: ꝛ ſe ſe per beatum exiſtimare cepit/ ſi talis ac tanta virgo ſui vnigeniti filij copularem coniugio/atq; ipſe eius filius idemptidem in amorem/eius egregie formoſitatis adeo tractus eſt: vt nil iam preter illam ſibi carum aut delectabile (in tanto ſuo regno) arbitraretur: ꝛ ſic dum pater ꝛ filius vrerentur/oratores ſolemnes ad Maurum regeȝ virginis patrē miſerūt/ qui eādeȝ virginem/ ꝛ blanditijs ꝛ promiſſiōibus in coniugeȝ pro tanto regiſ filio expoſtularēt adijcientes minas/ſi ad eoſdem dn̄os ſuos vacui redirēt. Rex autem ſuſceptis oratorib⁹/nō minime anxiari cepit/plurima ſecuȝ pertractans. Tum quia filiam chriſti ſignaculo inſignitam/indignuȝ duceret imprimis Idolorum cultori cōiugio copulare veritus quoq; ne/ ꝛ ipſa vllo pacto aſſentiret: tum deniq; quia ipſius regis formidabat potētiam. At ipſa diuino ſpiritu ſuffulta: trepidanti genitori/ſuaſit.vt poſtulatis aſſenſuȝ preſtaret. Ea tn̄ cōditione appoſita: vt rex ipſe Anglorum cum patre ſuo/decem ſcelectas virgines/ ſibi ad ſolatium contraderet: ꝛ tam ſibi quam predictis decem ſcelectis clariſſimis virginibus mille alias virgines domicellas aſſignaret: ꝛ pluribus comparatis Triremibus triennij indutias ſibi cōcederet: ad ſue virginitatis dedicationem ex more regio celebrandam. Intereaq; ſponſus ipſe de fide chriſti ſufficienter inſtructus baptizaret: ſapiētiſſimo eqdē vſa cōſilio/ vt vȝ aut difficultate cōditiōis propoſite/eius animuȝ ab huiuſmodi cōiugio auerteret: aut tali opportunitate/ipſas

virgines vna ſecum chriſto dño noſtro dedicaret. At iuuenis nimio iam ardo re virginis icenſus/ipſa conditione lubēti aio accepta/apud patrem iſiſtere ce- pit/vt pretinus baptizaretur cunctaq; que ſacra virgo propoſuerat fieri impe trauit. Pater autē puelle quā vnice diligebat:iſto iterim deſtiauit Eunuchoſ graues viros alios que proceres plurimos:quorum ſolatio ꝛ auxilio tam ipſa q̃ eius virginalis exercitus indigeret/ ſuo haberet incomitatu. Undiq; igitur virgines:vndiq; viri ad tam preclarum ſpectaculū concurrūt. Erat autem hec preclariſſima Regina vrſula preter eximiā corporis pulchritudinē multorū idiomatum ꝛ linguarum egregia eruditione plurimum inſignita. Loquebať etenim cum opuſ eſſet adeo expedite/in quacūq; idiomate itērogaretur:vt ſo- lum illam linguam ſapere videretur. Unde cum neceſſitas incumberet/ꝛ or- natiſſime loquebatur/ꝛ rurſus tanq̃ virgo verecunda tacebat/quum locus re quireret. Et cum/a natura noſſet/maximam in eſſe i oratione vim/ad concitan- dos/nō modo homines:ſed ꝛ omnes animi motus ſedandos:ſumma vigilan tia eloquentie incumbebat. Et quum latinitatem perpulchre calleret/etiam in dicendo effulſit diſertiſſima. Quantum autem momenti ipſa eius habuerit co pioſa ꝛ elegans oratio/ad ſuadendum accomodata: cum alijs rebus in pluri- mis:tum in hoc maxime demonſtauit:quum tot tanteq; ex omni natione virgi nes a chriſti fide aliene/chriſto per ſuam predicationem lucrate ſint. Quantū vero fuerit eius diſerendi pondus/ quantus torrens: quanta vis/quantus ve impetus in illo ſancte virginis ingenio:vel hinc intueri licet/q ꝛ imprimis pan tulum Baſilienſem epiſcopum virum optimum erudītiſſimumq; ad ſe attra xerit/ꝛ Romam vſq; conſociatus fuerit/indeq; rurſus cum ea regreſſus mar- tyrij palmam cum ipſis percepit. Indeq; ꝛ romanum pontificem maximū:Car dinales non nullos plurimoſq; ſanctos eccleſie Antiſtites doctiſſimos/ atq; e thereum Anglorum regis filium ipſius ſancte virginis ſponſum/ ꝛ ira iam in ipſam extuantem atq; alios innumerabiles prope nobiliſſimos iuuenes/ atq; ſanctam Geraſinam ſcycilie Reginam matris ipſius ſancte Urſule germanā cum quattuor eius filiabus Babilla/ Iuliana/ Uictoria ꝛ aurea/ atq; paruulo ſuo Adriano filio/qui amore ſororum ſuarum/ vltro ſe peregrinationi ingeſſit/ relicto regno in Britaniam.vſq; viſendi ꝛ audiendi eam adnauigauit. Atq; ita factum eſt:vt plurimi eam quam animo/iam condemnabant/ flocipende- bantq;/tanq̃ inſanam ꝛ amentem/ cogerentur vel inuiti ipſam ſequi/atq; eius peregrinationi concomitari. Ita eius ſanctiſſima ꝛ ardentiſſima documenta omnes comouit:vt perinde/atq; ſui pene in memores/ per totius corporis cō quaſſationem/propoſitionibus (quas diu ſecuti fuerant)abiectis:contra perti- nacem illam ſue gentilitatis ſententiam/eam mirifice laudarent extollerentq;: quam non iniuria oderant. Quid dicendum eſt de predicto Erithreo ſponſo ſuo illo illuſtriſſimo cum eius genitrice atq; Florentina virgine ipſius ſponſi ſorore atq; Marcello Grecie Epiſcopo doctore ꝛ oratore cōſumatiſſimo:quos omnes ita ſuis deflexit epiſtolis/atq; placauit ꝛ allexit/ac in ſuam traxit ſenten tiam:vt ipſos quos in ſuum Innocentiſſimum ſanguinem diſtinxerant mu- crones/ ꝛ iam pene vibrauerant percuſſuri/ eos obſtupefacti/ omni cruore vacuos/ in vaginam remitterent/ ſed etiam ad martyrium vltro ſe expone- rent. Iuxta igitur conditum Triremibus preparatis ꝛ ſumptibus ad ſu-

b⁹ ad ſuſtentationē virginū᷒ ꝛ vniuerſi exercitus copioſiſſime nauib⁹ ĩpoſitis Urſula regina ſuis comilitonib⁹/ſui cōſilij ſecretū᷒ reuelauit/ꝛ eoſdem oēs in nouam militiam iure iurādo aſtrinxit. Quippe modo boni/noua prēludia inchoarunt currendo ꝛ hinc ide diſcurēdo. Interdū bella ſuſcitando/plerūq᷒ fugam ſimulādo. Omniq᷒ ludoꝝ genere/eaſde᷒ virgines recreare ꝛ exercitare ſtudebat/nihil oīno relinquēs/ītactum qđ aīo fiēdum occureret. Aliquando eīm meridie/aliquādoq᷒ veſpi/ad naues retificate reddibāt/ꝟgines. Quam obrem illud apoſtolice vocis īſigne ī beata vrſula virgina celebrādum veniebat. Uolo autem vos oēs virginē ſancta᷒ exhibere chꝛiſto: qñ aſtitit Regina adextriſ eoꝝ in veſtitu deaurato circūdata varietate: qua quide᷒ veſte polymita/ꝛ multarum virtutū᷒ diuerſitate cōtexta/regū᷒ filie tunc vtebanť. Unde ꝛ ipſa ſponſa letabatur/dicens. Introduxit me rex̄ cubiculū᷒ ſuū᷒. Reſponditq᷒ ſodaliū choꝛus. Omnis gloꝛia ꝛ filie regis ītrinſecus. S᷒ ꝛ vrſule ſancte oꝛo/aliquid emolumenti dabat. Queadmodū᷒ pugillū᷒ foꝛtitudo clamoꝛibus īcitatur. Paratas aūt ad pꝛelium virginū᷒ acies/actoſq᷒ mucrones eius ſuaſio/tanq᷒ īperatoꝛis accendebātur incredibilis quippe animi foꝛtitudo diue vrſule erat/vt pote ītra gēmas ꝛ ſericum/inter Eunuchoꝝ puellarūq᷒ catheruaſ/ꝛ miniſteria perſtrepētis familie/ꝛ molliciem plumaꝝ atq᷒ exquiſitas epulas quas regia ꝛ paterna domus affatim pꝛebebat/appetiſſe peregrinatione᷒/ itineris laboꝛem/ ꝛ maris eſtum celli pꝛocellas/barbaꝛoꝛū perfidias ꝛ hoſtium īfeſta/atq᷒ perſequētiū manus ꝑꝑ caſtitatis virginitatiſq᷒ cōſeruande amoꝛē. Legerat eñi domini verba ad Abꝛaam dicētis. Egredere de terra tua/ꝛ de domo patris/ꝛ vade ī terram quam mōſtrauero tibi Eſtuabat chꝛiſti tyruncula/ꝛ genib⁹ ad terram aduolutis lachꝛymis ſaluatoꝛe᷒ exoꝛabat: vt ſuum dignaretur recipere ꝓpoſitum: ꝛ ſuum ĩpleret deſyderium: vt oīum virginum comitum ſuarum illuminaret ꝛ molliret ſpm̄. Penetrauit hic vrſule rumoꝛ occidentis littoꝛa/ꝛ ī mediterraneis vrbibus chꝛiſtiane gloꝛie triumphus auditus eſt. Confluebant nō modo virgines femineq᷒/ſed ꝛ pꝛincipes pꝛoceres quoq᷒ ꝛ pꝛimates ꝑ turmas ad hoc tam grande ſpectaculum/ ꝛ omnes admiratione gaudioq᷒ replebātur Omnes quippe virgines tam gentiles q̄᷒ chꝛiſtiane hui⁹ ſancte ſocietatis plurimum ſe iactare dicebantur. Omneſq᷒ eiuſdem virginis/matris vterum benedicebant. Atq᷒ ita ipſam/hominis ſponſam/quam tantum vna pꝛouintia Britanica nouerat: virginem chꝛiſti factam totus mundus agnouit. Inde volens ſanctas ꝛ ſimpliciſſimas comites virgines chꝛo lucꝛi facere. Ipſaſq᷒ inſtituere/decernens/pluꝛima eiſdem tradidit documenta ſeruanda pꝛimumq᷒ eis ſtudium eſſet: cognoſcere deum/ꝛ dominum Jeſum chꝛiſtum eius vnicum filiū᷒/ atq᷒ eius ſcire voluntatem: ꝛ quid ei placeat: quid ve diſpliceat: diligenter animaduertere: vt ſecundum apoſtolum paulum rationabile᷒ deo reddant obſequium: totumq᷒ vite earum curſum/ex ipſius poſſit oꝛdinari ſententia. Impoſſibile inquiens deo chꝛiſtianoꝛum/queq̄᷒ placere: cui quid placeat ignoꝛat. Fieri q᷒ poteſt: vt etiam obſequendi voto offendat: qui quō obſequēdi debeat: ante non didicit. Et vt maius eſt: voluntatem domini facere q̄᷒ noſſe. Ita pꝛius ē noſſe q̄᷒ facere. Illud enim merito pꝛecedit/hoc oꝛdine: vnde beatus paulus dicit. Qui ignoꝛat/ignoꝛabiť. Scitote īqt cariſſie ſoꝛoꝛes/ī ſcripturis diuis: ꝑ q̄s ſolaſ qlib᷒ ſaluādus plenā pōt dei ītelligere volūtate᷒/queda᷒ ꝓhiberi quedā

Nota. [beside "agnouit. Inde volens"]
Nota. [beside "Scitote īqt"]

precipi/cõcedi aliqua/nõnulla ſuaderi. Prohibẽtur igitur chriſtiãis mala/pre cipiũt bona/cõcedũtur media perfecta ſuadẽtur. In duobus illis ſorores cariſ ſime que priori loco ſũt a me exarata: peccatuꝫ omne cõcludit. In vtroqꝫ eiꝫ dĩ nri cõtinetur iperiuꝫ/ꝛ nõ ſoluꝫ precipere/ſꝫ ꝛ prohibere ipm: iubẽtis eſt. Generaliter nãqꝫ chriſtianoꝝ lex/mãdatur oĩbus iuſtitia: quam ſaluator i Euãge

Nota. lio breuiter qdẽ/ſed pleniſſime cõprehẽdẽs/ait. Quecũqꝫ vultis vt faciãt vobis hoĩes bona: hec ꝛ vos facite illis. Hoc eſt vt nihil mali iferramus alijs ꝛ preſtemus oĩe qꝺ bonum eſt. Quia volumꝰ/ hoc ab alijs i nos vtrumqꝫ ſeruari. Hec itaqꝫ ſẽtẽtia equo iure precepti: vniuerſos oĩno tenet chriſtiãos: nec vlli/ etiam oĩno/trãſgredi licet: quod oĩbus imperatum eſt. Apertuſqꝫ cõtemptus dei eſt: vel facere prohibita/vel iuſſa nõ facere. His ꝛ alijs ſancte. Urſule virginis documẽtis/vniuerſe virgines permote: ꝛ docte/ i chriſtuꝫ credidere/ꝛ baptiſmi ſacramẽtum omnes percepere. Quibus baptizatis/ꝛ i Nauibus aſcenſis ſub vnius dei ſpacio/vẽto proſpero flante/ ad quẽdam galliarum portum/qui Tyella nũcupatur atqꝫ inde tãdem Colloniam per Rheni fluminis alueum/deuenere. Ubi ſancte virgini Urſule Angelus domini apparẽs/predixit eas integro numero omnino iſtuc reuerſuras/coronaſqꝫ martyrij ab hunis perceptu/ras. Inde igitur ad Angeli admonitionem digreſſe/romam verſus adnauigã/tes Baſillienſem nobilem germanorum vrbem applicuere: ibidemqꝫ Triremibus relictis/Romam pedeſtres omnes cõceſſerunt. Earum enim i vrbe roma introitus quadam admirabili religione triumphalis ꝛ inauditus pene extitit/atqꝫ omnibus fuit miraculo. Tantus etenim circha hanc Reginaꝫ eiuſqꝫ Comites fuit ordo/diſpoſitioqꝫ pulcherrima ac religioſa incedẽdi/vt omnium intuitus ad ſe conuerterint. Nemo earum virginum/niſi uel amictu decoro/reſolutiſqꝫ per ſcapulas crynibus/induta erat. Non publicus vicus vllus/non forum/nõ porticus/nõ feneſtre deſuper capere poterant proſpectantes. Ab ſpectaculi deuotione/plurimi nedum ſecularium/ſed ꝛ ſanctiſſimorum Epiſcoporum/ꝛ Cardinalium/quaſi attoniti abierunt. Cyriacus autem maximus tuꝫ romane eccleſie pontifex natione ꝛ ipſe Britanicus/ in aduentu ſanctiſſime virginis Urſule inumerabiliumqꝫ ſociarum eius virginum plurimuꝫ/gauiſus eſt/ ꝙ inter eas/nõnulle intereſſent ipſius cõſanguinee. Unde ꝛ ipſas honoris gratia/cum vniuerſo romano clero reuerenter excepit/ nutriuit/ꝛ per biennij tempus omni cum diligẽtia ꝛ cuſtodia ſuſtentauit: ac pauit: atqꝫ de omni chriſtiane veritatis documento/illas accurate ꝛ diligenter iſtruere fecit: ꝛ que iter ipas minime baptizate fuiſſent/baptizauit. Quadam autem nocte pontifex in viſione diuinitus premonetur eum/cum ipſis ſacris virginibus martyrij palmam fore precepturum. Captato igitur tempore (anno videlicet ſecundo ab aduentu ſanctarum virginum) pontifice Cyriaco ſynodo congregata/que ſibi/a domĩo reuelata fuerant/reſeruauit. Coramqꝫ omnibus/ꝛ dignitati ꝛ offitio ceſſit. Sꝫ quum omnes collegij patres in eum mirabundi reclamarent: dicerentqꝫ turpiſſime delyrare/ꝙ pontificiam generalis eccleſie gloriamqꝫ renueret/ vt poſt quaſdam fatuas mulierculas ſubſequeretur: ille nullatenus eoruꝫ reclamationibus acquieſcere voluit: ſed Antherũ pontificẽ ſibi ſuffectũ/ꝛ papã declaratũ eas virgĩes (ꝛ ipſe virgo) vſqꝫ ad martirij coronã ſubſecutꝰ eſt. Uerꝫ qꝛ/ꝯtra patrũ volũtatẽ dignitati ꝛ põtificatui ceſſit/in pontificũ cathalogo poſitus minie

fuit omnē quoqꝫ grām quam beata vrſula ⁊ ſacer ipſe virginū chorus a Ro
mana curia obtinuerat/cōſecutaqꝫ fuerat:eam obrē/omnē prorſus pdidit. Ma
ximus ꝟo ⁊ Aphrican⁹ peſtiferi īfideleſqꝫ Romāe militie pncipes/vidētes tā
tā ꝟginū ⁊ populoꝝ frequētiā/quodqꝫ mlti ac multe quodā miraculo ducti/
ad ipſas cōfluebāt:ſubuerti/ne pp eaſdē/nimiū chriſtiana religio excreſceret:
per īternūtios ſecreto/ī Germaniā iulio hunoꝝ principi/eoꝝ cognato q collo/
niam obſidebat/ſignificarūt/de virginū illuc aduētu:vt educto cōtra eas exerci
tu/ipſas oēs tanq̄ chriſtianas cū Coloniā nauigio applicarēt trucidaret. Bea
tū igitur pōtificē Cyriacū/cū nobili illa ꝟginū multitudine ex vrbe egrediē
tē/vincētius pſbyter Cardinalis ⁊ Jacob⁹ Antiochen⁹ patriarcha natiōe Bri/
tāic⁹(q Romā tūc viſcēdi ⁊ ſalutādi pōtificis maximi grā venerat) ⁊ ſacras ꝟ/
gines ſubſecuti ſūt. Mauritius quoqꝫ leuicanie vrbis Eps optim⁹ vir/Babilie
⁊ Juliane auunculus:necnō ⁊ Solarius lucēſis atqꝫ Suplitius Rauenatus
epiſcopi/q tunc Rome erāt predicte mltitudini ſctēqꝫ ſocietati adheſerūt. Eri/
threus ꝟo ſctē Vrſule ſponſus ī Anglia cōſiſtēs ⁊ ipſe per angelū in viſione/
monetur/vt genitricē ſuā īprimis adhortaretur chriſtianā fieri deinde ſpon/
ſe ſue obuiā eat:vt cum ea martyrij coronā percipiat. Eius quippe genitor rex
primo āno quo chriſtianitatis titulū acceperat mortē obijerat. Ipſe autē ī re
gno ſucceſſit. Cum autē ſacre virgines cū pontifice Romano alijſqꝫ plurimis
ſanctis Epis/⁊ ſacerdotib⁹/e Roma Baſileam repeterent. Quibus diuinis mo
nitis acquieſcēs/Matrem ſuā ilico baptizari fecit:atqꝫ cū ipſa/⁊ florentina vir/
gine/ſua paruula ſorore iam diu chriſtiana/necnō/ ⁊ ſancto quodam Epiſcopo
nomine Clemēte/ipſis virginibus ⁊ ceteris obuiās/ ad martyrium intrepido
aīmo ſe conſociauit eiſdē. Marculus autē quidam Grecie Epus/neptiſqꝫ ſua
Conſtātia/Dorothei Biſantini impatoris filia/que nup cuidā Adoleſcēti cu/
iuſdam regis filio nupſerat/ſed ante nuptias morte preuēto/virginitatē ſuā
dnō deuouerat/⁊ ipſi per viſionē admoniti/Romam concito curſu venerūt/pre
dictiſqꝫ virginibus vltro/ſe ad martyrium iunxere. Omnes igitur virgines cū
predictis ſanctis pōtificibus/tandē cum Colloniam ex Baſilea perueniſſent:
quam quidem vrbem Huni infideles in feſto Marthe obſidebant. Ad quos
cū veniſſet ſancta virgo Vrſula cū pontificib⁹ alijſqꝫ pene innumerabilibus
principib⁹ viris ac virginibus numero vndecim milib⁹/ipos oēs ad martyriū
infracto aīo perferrendū eleganti oratione exhortari cepit:dicēs. Scitote filie
⁊ ſorores cariſſime ſcriptum eſſe. Mulieres fortes ſapienteſqꝫ edificauerunt ſi — Exortatio
bi domos. Illuminauit enim dominus deus vultum noſtrum ſuper nos:vt ſe — pulchra.
gregaret nos exutero cognationis terre noſtre nō ſolum regione/ſed ⁊ ſpiritu
bone voluntatis:vt de terrenis rebus ad celeſtia regna nos aduocaret. Diuus
etenim paulus diuinorum archanorum vt fideliſſimus conſcius conteſtatur/
dicens. Non eſſe condignas paſſiones huius temporis/ad futuram gloriam q̄
reuelabitur in nobis. Tribulatio inquit patientiam operatur: patiētia autem
probationem:probatio vero ſpem:ſpes autem nō confundit:quia charitas dei
diffuſa eſt in cordibus noſtris. In qua quidem charitate/ſi radicati fuerimus
omnia equo animo atqꝫ alacri mente ſuſtinebimus. Propterea īpēſius obſe/
cro cariſſimi mei:vt nunc/cum propheta vnuſqꝫ dicat. Diligā te domie ꝟtus
mea:dnš firmamentum meum/⁊ refugium meum/ ⁊ liberator meus. Dilectio

enim dñi/virtus ſalutis eſt:qꝛ deus dilectio eſt:ꝛ qui manet ī dilectiōe in deo
manet. Adſunt eiꝫ vt videtis humane mortis tribulatiōes ī earuꝫ aūt ſorte vo
cauit nos deus perhemni leticia/vt ī hereditate celeſti/ꝛ in honore regali/cōſti
tuat nos ſemp. Igitur nobis nūc tollerāde ſūt paſſiōes ꝛ tormēta/qꝛ mox no-
bis a deo ipo recūpenſabunt. Itaqꝫ eſtote parati qꝛ iā ad coronaꝫ vocamur/ꝛ
duꝫ xp̄m conati ſumus imitari/ꝛ eius veſtigijs affigemur/depoſitiſ oneribus/
ꝛ īpedimētis/atqꝫ compedibꝰ:quibus ſeculi huiꝰ amatores attinētur/ ſedētes
in tenebris/ꝛ ī vmbra mortis/nos iā liberati/expediti comittemur dñm maie-
ſtatis crucifixuꝫ. Cuius ymaginē nō poteſt portare/ niſi qui ī hoc ſeculo nudū
ꝛ mortuuꝫ ſe reddit. His ꝛ ſimilibꝰ exhortatiōibꝰ oēs coroborati ſigno crucis
premuniti data vnuſquiſqꝫ ſuo proximo pace:proris verſus Coloniam porecꝗ
Barbari/veluti/canes ꝛ lupi ī oues irruētes:vniuerſam multitudinē ſagittis i-
teremerunt. Cuꝫ autē ad beatiſſimā ſpecioſiſſimāqꝫ vrſulā (ceteris trucidatis)
perueniſſent:vidēs princeps nimiā/atqꝫ eximiā eius elegātie pulchritudinem/
vehemēter obſtupuit. Cōſolanſqꝫ eam ſuper necē virginum ꝛ exercituſ ſui:pro
miſit/qꝫ eam in coniugē ſibi copularet. Sed cū illa ipſū penitus reſpueret: ipe
cōtēptui ſe hr̄i aīaduertēs : eueſtigio Arcu arepto/ ſagitta eam traſſigiens eo
mortis genere/ martyrium conſumauit. Atqꝫ ita ſancta virago vrſula cuꝫ ſua
prope moduꝫ infinita ſocietate: tam conducibilē pr̄ie ſue Britanie:Germāiſ-
qꝫ(vt ita dixerim)cūctis/vitam egit:vt etiā poſt morteꝫ/nō paruꝫ illiſ/maximeqꝫ
Agrippine ciuitati vtilis ieterna habitatiōe cū ſuis permāſura ſit. Uirtutis āt
ſue monumēta/per totum terraꝝ orbem adepta: regale ea in vrbe Sepulchruꝫ
cōſecuta eſt vbi frequētiſſima quottidie fiunt miracula. Earum itaqꝫ annua ce
lebritas/vndecimo challēdas nouembris dicata celebratur/a fidelibus popu-
lis. De huius autē ſancte virginis ſociarūqꝫ predictaꝝ paſſionis tēporibus/q̄
dam fuit apud illuſtres hiſtoriaꝝ ſcriptores ambiguitas. Cum ſint qui dicant
illam paſſam fuiſſe tēporibꝰ Alexandri romanoꝝ principis/ qui deſijt regnare
in anno ſalutis noſtre/ſexto ꝛ trigeſimo ſupra ducēteſimuꝫ. Sꝫ ratio nō patit/
vt tali tempore paſſa fuerit beata vrſula /quū tunc Scycilia regni tituluꝫ nō
hr̄et/neqꝫ bizantiuꝫ:ſꝫ verius eam paſſam tēpore ſupra premiſſo.

De Amalaſuntha optima Gothorum regina. cap.cxxxvi.

AMalaſuntha vidua Oſtro
gotoruꝫ regina. Theodo
dorici heretici regis filia/
femina quidem corporeo
decore/eruditione/moribꝰ/ magnificen
tia / liberalitate / honeſtate ꝛ laudabili
pudicitia decora: poſt chriſtianuꝫ na-
talem/anno vigeſimo ſecūdo ſupra qn
genteſimū/ſue gētis regno ſuſcepto/in
clita ſplēdidaqꝫ plurimum fuit. Hec
quippe Theodorico eius pater defun
cto/cū Athalarico filio ſuo/paruulo re
gnum ſuſcipiēs/regnauit apud rauenā
vetuſtiſſimā Italie vrbeꝫ/annis octo. Mulier ſiquideꝫ prudētiſſima:bonaꝝqꝫ

virtutum/ac liberalium artiū ſtudijs ornatiſſima. Que vt erat muliere catho lica/paterno regno ſuſcepto: cōfeſtim multa patris malefacta tēperauit. Ac inter cetera ⁊ Symachi/⁊ Boetij filijs patrimoniū ablatū reſtituit: idq̄ ⁊ alijs cōplurimis/ſuis bonis priuatis/clemēter reddidit. ipſū preterea Athallaricū filium ſuum (renitētibus gothis) diſciplinis omnibus/ac grecis latiniſq̄ litteris iſtituere/⁊ erudiri curauit. Qui quidem Athallaricus quāuis ob paternā hereditatem/arriana labe eſſet īfectus: tamē Bonifacium ⁊ Joānem pōtificem eius nomis ſecūdum/ambo videlicet pontifices romanos: magnis fauoribus ⁊ honoribus proſequi nō deſtitit multaq̄ alia ob catholicam fidem laude digna/peregit facinora. Cumq̄ annis octo cū matre regnaſſet/in florida etate/mortem obijt: quo mortuo/ipſa genitrix Amalaſuntha regina/quendam ſuum cōſubrinum Theodatum nomine regni conſortē ſuſcepit. Qui Theodatus latinis ac grecis litteris īter cetera admodū cū eruditꝰ eſſet/phyloſophie quoq̄ quāmaxime operā dabat. ⁊ īter ceteros/platonē phyloſophū vt plurimū ſequebat. Qui orāte ipſa regina Amalaſuntha/multa preclara geſſit facinora. Quāmaximeq̄ Burgondiones lyguriā ⁊ emiliam turpiter ⁊ īfenſe nimiū vaſtantes/ſimiliter ⁊ Alemanos/qui Veneciā noſtram prouinciam vaſtauerant ac ſpoliauerant. cum magna ipſorum cede/ex italia pepulit ac romanam prouinciam deperditam/recuperauit. atq̄ pacem cum Juſtiniano imperatore frācorumq̄ rege obtinuit. Sed poſtea cum populationibus ⁊ rapinis (reſiſtente ac reclamāte plurimum Amalaſuntha) indulgeret: illam cepit ⁊ maxima īgratitudine vſus in inſulam vulſini lacus perpetuo relegauit. vbi ⁊ tandem eam a quibuſdam malignis occidi permiſit. atq̄ eiuſdem filiam vxorem regniq̄ ſociam accepit/⁊ fecit. Fuerat igitur Amalaſuntha virago clariſſima/memorabiliſq̄ femia/grecis latiniſq̄ litteris egregie erudita/adeo/vt cū quibuſuis eruditiſſimis viris/de omni ferme diſciplina congredi ⁊ diſceptare nō pertimeſceret. Cuius quidem mortem Juſtinianus Auguſtus per egre nimium tulit/de eaq̄ vindictam omnino ſumere conſtituit. Hec quippe poſteaq̄ ea in vrbe ſupbas edes Baſilicaſq̄ multas intras vrbem cōſtruxiſſet. etiam extra monumentum in rothondo/vnico/⁊ integro/eoq̄ vaſtiſſimo lapide cohopertum ingenti īpenſa conſtruxit. ſupra cuius ſumitatem Mauſoleum ex precioſiſſimo quidē proferitico lapide compoſuit. Jnquo paterna oſſa/omni cū reuerentia atq̄ honore regio collocauit. Eſt nempe lapis ille permaximus/quadāq̄ incredibili admiratione dignus. Eius etenim latitudo in qualibet parte/triginta pedū ſpacio protenditur. Jdemq̄ locus/nunc ſancta Maria rothonda nuncupatur. vbi ⁊ poſtmodum monaſterium monachorum extructum adhuc manet. Perfecit q̄ hec ſancta femina opus a genitore ſuo ea in vrbe ceptum. quod ſancti Martini templum in aureo celo/nunc vo mutato nomine ſancti Appolinaris ī nouo appellatur. Super cuius pinaculum/idem pater regine eream ſtatuam auro puriſſimo deauratā varijſq̄/ornamentis redimitā/vt glorioſum opus oſtēdaret/erigi iuſſerat quam ⁊ Carolus magnus francorum rex/quum totam ferme ſibi ſubiugaſſet italiam/in galliamq̄ reddiret/ſubtraxit/ ſecum in facinoris monimentum defferri iuſſit. palamq̄ (vt aiunt) teſtatus/ſimilem ſenuſq̄ vidiſſe: nec artificio/nec ornatu celſiorem.

De ſancta Scolaſtica virgie. capitulum. cxxxvij.

SColaſtica ✻go:diui Bene/
dicti ex eiſdē parētibꝰ ger
mana:tēporibuſ Juſtini ſe
nioris Auguſti/ Joāniſq;
pape eiꝰnomis primi/circa annū ſalutꝭ
noſtre quartum ꝛ vigeſimū/ſupra qn/
gēteſimuꝫ/ob eximiam eius vite ſancti
tateꝫ/ꝛ religionē perfectiſſimaꝫ/in tota
ferme italia maximeq;/ apud Aprutiū
italie prouītiaꝫ clariſſima effulſit. Hec
quippe virgo ſāctiſſima ex vmbria ita
lie regiōe/que nunc Ducatus Spoleti
nus nūcupatur in Murſia vrbe vetu/
ſtiſſima originē trahēs parētes nobiliſſimos eā habuiſſe cōſtat. quam ego ob
inſigneꝫ/maximāq; ſanctimoniaꝫ/ꝛ alia eius preclara geſta atq; miracula inter
claras femias ponēdam cēſui. Cuius etſi/neſcius ſim difficilimuꝫ eſſe/virtuti/
bus/ꝛ glorie comēdationē pareꝫ iueniri poſſe. Ueꝝ tamē pro modulo/mei īge
nij/fretus quāmaxime teſtimonio diui Gregorij/aggrediar:quoniā ratiōi mi/
nime cōſentaneū foret/eā nec īferioreꝫ laudeꝫ ac claritatē aſſequi debē. propte/
rea ꝙ ad ſummū pfecte ſanctitatis culmē puenerit. Quecūq; aūt hec ſancta vir
go/ſua in religiōe geſſerit. quā breuiſſime potero/ſermone percurrā. Nā ꝛ aliq
bus ipſius rebus geſtis:moreſ quoq;/ꝛ mirificā ſanctimoniā(vt arbitror)ex ip
ſis ſpectare licebit. Cū igiť ſctā Scolaſtica iuuenili adhuc etate florēs/ ad imi/
tationē fratris ſui Benedicti ſancte ꝯuerſatiōis habitū ſuſcepiſſet. haud lōgo
poſt tēpus/p vniuerſā ferme italiā ipſius ſctiſſimū viuēdi ordinē vulgatū eſt.
pro quo ingēs tā virginū q̄ꝫ aliaꝝ matronaꝝ numerus/ad eā cōfluxit. Ueꝝ ēt/
antea in ipſa ſua paterna domo/cū adhuc puella delicata eēt/ quodam diuino
ſpū afflata delitias/atq; oēꝫ corporiſ cultū ꝛ voluptatē obhorrere ſe demōſtra
uerat. marie q; pulchritudinē/qua plurimū excellebat aduerſabať: atq; puel/
laꝝ ornatū refugebat. Lautiores epulas/ꝛ balneoꝝ vſum/ꝛ his ſimilia/qbꝰ tūc
erat in ampla domo pāna viuēdi ꝯſuetudinē grauiter accuſare ꝛ iprobare/nō
modo cepit. quin ēt illud frequēter ī ore habebat. nequaq̄ſ ſe regno celeſti po
tiri poſſe/ſi nō per illud/priſtinos ſanctoꝝ patrū viuēdi mores in vſum reuoca
ret. His de cauſis permotꝰ eius germanꝰ ſanctus Benedictꝰ vna cū ipſa Sco
laſtica/optimā regulā/quā ipſi iā ſctiſſime obſeruabāt/ pro oibus tā femis q̄ꝫ
viris cōponere agreſſus eſt. Oēs videlicet ad equalitatē apoſtolico ꝛ antiquo
more redigere/atq; ipſaꝫ regularē normā documētis ſanctis replere. Monaci
aūt nōnulli/alijq; q̄ꝫ plurimi vtriuſq; ſexus adoleſcētes/ quāprimū ꝑter oium
ſpē ad ipſos ſeorſum acceſſere/ſtudioſeq; ꝛ ardētiſſimo aīo/cū illis/ad virtutē/
ſctimoniāq; ſe ſe accingētes/cū habitu pariter ꝛ viuēdi norma/ꝛ optima ꝯſue
tudine/ad ſalutē aīaꝝ ſuaꝝ reſpiciētes penetrarūt. Senioꝝ vero patruꝫ religio
ſoꝝ maior pars/que ī oēm italiā perq; iſulas:ꝙ diutius ī ipā corruptella velu
ti labe qdā permāſerāt/nō ſecus ac ſerui ī fuga deprehēſi/ad dnīꝫ:ſic ad ſan/
ctiſſimū patreꝫ Bn̄dictuꝫ eiuſq; germanā Scolaſtichā reduci formidabāt. ac
propterea ipſuꝫ ſctūm Benedictū pſentis regule ꝯditoreꝫ turpiter īcuſabāt. ꝙ

accerbā ſeuerāq₃ nimiū antiquā viuēdi dignitatē₃ ꝛ rigorē/religioſis/reſtitue/re orſus fuiſſet. Erātq₃ tū plurimi/tā₃ femīe q̄₃ viri/magne auctoritatis mōachi in dei eccleſia ꝯſtituti. Hi primū/diui Benedicti ſororiſq₃ propoſitū ꝯcernen/tes/a tali eos ſnīa/tāq₃ iuuenes deterrere conati ſūt. tāq₃ inania quedā/ſupraq₃ vires agere p̄ſumentes. At vbi felix tū romanus pōtifex/eius nomis quartus/aliiq₃ nōnulli minores pōtifices/veteres monachos cohortari ceperūt/bene de ſucceſſu hmōi regule reformatiōeq₃ moꝝ ſperare pſuaſere/diui benedicti ſoro/riſq₃ Scolaſtice ordinatiōi facile acqeuere: quū p̄ſertī₃ ex altera parte ſctūs be/nedictus īſtaret. rogās. vt facultatibꝰ quas habebāt ad voluptatē ad pōpam/ ꝛ ad honorē adipiſcēdū: vti ſe paterent. ꝙ alios eccleſie p̄latos diuitiis adeq̄re ipoſſibile ſibi forēt. Qd̄ ſibi modeſtia ꝛ religiōe/ac aī magnitudīe multoꝝ deli cias ſupgreſſus/equabilitatē atq₃ in ſancta religiōe ꝯcordiā reduxiſſet. fore vt boni/veriq₃ ſeruoꝝ dei/nomē ꝛ gloriā ꝓſequerent. His ēt diui Benedicti effica ciſſimis ꝛ ardentiſſimis adhortatiōibus/plurimi religioſoꝝ veteranorū ipulſi/ adeo priſtinā viuēdi ſnīam mutauerūt: vt ipſi quoq₃ glorie cupiditate ac refor mandoꝝ moꝝ flagrātes/vltro ſctūm iuuenē bn̄dictū germanāq₃ Scolaſticā ad rē p̄agendā q̄ſi iplerent. atq₃ honeſtatis amore/diuio quodā numie afflati/ ꝛ ipſu₃ ſctū₃ regulatorē ꝓperare aſſidue hortarētur. Quin ēt ꝯuocatis ꝛ verbo atq₃ ſcriptis aliis monacis/ꝯſiliū apientes/illos ad obſeruādā regulā/ꝛ ad fe/rendū auxiliū hortabātur. Idē quoq₃ mulieribꝰ aliis p̄dicabāt. Erat aūt p id tp̄s diuitiaꝝ maxīa habūdātia apud ſctimoniales. qd̄ ſane plurimū ad re₃ pa/gendā ſancto Bn̄dicto difficultatis afferebat. Nā eas obres monache quēad modu₃ veſtales romane dimitebant ꝓ voto cuiuſq₃/atq₃ (vt ita dixerim) libidie licentioſā ducere vitā. Cōpte eteni atq₃ ornate/p plateas/p fora/atq₃ alia minus honeſta loca curioſe diſcurebāt. In porticibꝰ cū laſciuis/vrbaniſq₃ feīs accū bebāt. loq̄ntes/ꝛ garulātes q̄ non licet gematas manꝰ habentes nihil eoꝝ que antiquitus ꝓfitebant ſancte religioſe penitus obſeruantes/ſed ſuis voluptati bus pp diuitias inumeras oīa maculabāt. Quibꝰ ex malis atq₃ flagitiis/quot tidie diuus Bn̄dictus ſanctaq₃ ſoror Scolaſtica ꝟgo idolentes/cū ꝓpheta di cebāt. O bone ieſu: qd nā hoc eſt ꝙ cernimus. Incenderūt. n. ſctūariū tuū igni/ polluerunt tabernaculū noīs tui idcirco totis conatibꝰ/tāto igni beatiſſima vir go Scolaſtica pietate pmota/aquā ſupinfundere curauit/ꝛ vt lupoꝝ arceret ra bie₃/vineā dn̄i optimis regularibus ſpinis ſepiuit. Ac ſctē religiōis dedecꝰ (de quo qſq₃ etia₃ īfidelis obloquebat) deleuit. Et ſaluti nō modo/ſui eui īfelicius ſanctimonialiū/que ſpōſi voce₃ nō ſequebant/ſed inumerabiliu₃ ꝓpe futuraꝝ optime ꝯſuluit. Quibꝰ ex rebus/ſctā virgo Scolaſtica ſēpiternas ſuas laudes/ ſempiterna memoria ꝯſecrauit. Rebus igit in hūc modu₃ optie ex ſnīa geſtis. quum ia₃ oīa a diuo Bn̄dicto eiuſq₃ ſorore Scolaſtica ꝓſpere ſuccederent. ne moq₃ iā ceptis obſiſtere audēt. haud multo poſt qda₃ peſtilentes religioſi dia bolico ſpū īflamati/cuncta ſepiꝰ ſubuertere conati ſunt. pulcherimā v₃/ſanctiſſi māq₃ regulā/optimis moribꝰ maxīe ꝯgruentē: ob turpiſſimū auaritie eoꝝ mor bū corrūpentes. Edificauit aūt ſancta ꝟgo Scolaſtica ipmis ſibi ſpirituale₃ domum. ꝛ eā nō qdem ſupra arenā ſed ſupra firmā petrā. Innocentie primu₃/ fundamenta ponens: ſup que faciliꝰ/poſſet arduu₃ iuſtitie culmen erigere/ſciēs maxima₃ eq̄tatis parte₃ ipleri/q nullo nocere ſtudet. Ea q̄ppe in ſua innocētie

domo.cū ꝓpheta ſepe decātabat dicens. Perambulabā in innocentia cordis mei:in medio domus mee. Sororib⁹ ꝟo intra cenobij ſepta ↄſtitutus.illud ꝓ phete ſepe p̄dicabat dicēs.Nō fraudauit eos deus bonis: qui ambulabāt i in nocētia. Id qppe dicebat.vt oēm maliciā/ꝛ odiuȝ/atqȝ iuidiā/que nocendi ma/ xime ↄſueuere eſſe femia/ab eis prorſus aufferet. Huic iquiens ſorores cariſſi me mens veſtra iugiter vigeat ꝛ iuigilet.qꝛ ſi innocenter vixeritis.deū ſpōſuȝ/ etiā in fragili corpore videre poteritis. Sūmopere aūt ꝛ verbo ꝛ exēplo edoce bat ipſas ſctimoniales/oēm ſexus molliciē fugere/atqȝ pfectiſſime virginitatis ꝓ poſituꝫ ſeruare.Inſtruebatqȝ p̄terea regulareȝ vitā ſectari/ex mira ſanctoꝝ mo nachoꝝ ↄuerſatiōe aſtringens eaꝝ affect⁹ ad aſſiduā diuinoꝝ ↄtemplationē/p̄ cipue ex precioſa deuotiōe ſanctoꝝ ↄfeſſoruȝ.Cūcta deniqȝ huius ſeculi aduer ſa pferrenda/ꝛ hui⁹ ꝓcelloſi maris tēpeſtates/cū oībus diabolicis verſutijs/ꝛ infeſtatiōib⁹ demonū/p exēpla ſctōꝝ martyꝝ ēt docebat ↄculcari. Informabat inſup eaꝝ mentē/ex ſctōꝝ patriarchaꝝ ꝓphetarūqȝ obediētia. Ipſa āt/quū euā gelioꝝ codicem ſemper i manib⁹/velut ſpeculū teneret.ibi tātuȝ diuine lectiōiſ ſtudiū figebat.tāqȝ crebre orōnum ꝛ lachrymaꝝ vices tā firmā ꝛ preſſam de futuris cogitationē elleuabat.vt oēs reliq tēporis negligētias.facile ipſa vaca tiōe cōpenſaret.Ac p hoc Scolaſtica virgo/ꝛ angelicis choris/ꝛ ſanctoꝝ ſocie tatib⁹ iugis ſua videbaꝯ itereſſe ↄuerſatio. Difficilimū qppe mihi foret oīa ſctē Scolaſtice geſta ꝓſequi:ꝛ nō neceſſaria.Igiꝯ tādem eui matura ꝛ etate īgraue ſcente/qua quidē/ſancta liquido aīaduertere poterat/ſuo corpori ſpūs cito ex/ tenuari ꝛ exinaniri debere.Cū ſingulis annis ſemel tātuȝ ad btūm germanum Benedictuȝ viſcēdi ꝛ audiendi gratia/in mōte caſſino accedere aſſueſeret.cūqȝ nō procul a monaſterio extra adſe aſſiſſeret.vt ipſaȝ diuinā voceȝ audiret/que iam diu/ꝛ ſibi multis ve chriſtianis ſaluteȝ pepererat quuȝ neqȝ quicpiā ſalu brius ſe aſſequi poſſe exiſtimaret acceſſit.Nō lōge itaqȝ extra ianuā monaſte/ rij in poſſeſſioneȝ vltima vite Scolaſtica ꝛ Benedict⁹ ↄſtituti.quuȝ totaȝ illā dieȝ in dei laudib⁹ ſacriſqȝ colloquijs ↄſumpſiſſent. incūbentibus iā noctis te nebris ſimul acceperūt cibū.Cūqȝ adhuc in menſa ↄſederent.ꝛ īter ſacra collo quia ſe hora protraheret.ipſa ſancta virgo/diuuȝ rogauit germanū/vt illa i no/ cte ipſam nō deſereret.vtqȝ in mane vſqȝ ad ſui vltimi ſolatij aliqd de gaudijs celeſtibus colloquerenꝯ.Cui ille benigniſſime reſpōdit.Et quid eſt/ꝙ loqueriſ dulciſſima ſoror?An ignoras quia extra monaſterium minime mihi excubare licet.Sanctiſſima aūt virgo.verbis germani negātis/auditis.mox iſertis ma/ nuuȝ digitis/ſuper mēſaȝ poſuit.caputqȝ in manib⁹ deuȝ rogatura declinauit. Cūqȝ de mēſa caput/leuaſſȝ/mox tāte coruſcatiōes/ꝛ tonitrua inſonuere vt illi co pluuiaꝝ inūdatōes.tāte eruperint.vt neqȝ venerabilis vir nec eius ſotij qui cuȝ eo venerāt extra limen/quo ↄſiderāt/pedeȝ quidem mouere potuerūt.Sā cte quippe femine lachryme tm̄ apud dominuȝ valuerūt/vt ex aeris ſerenitate/ maximaȝ pluuiā trahere potuerint. Naȝ vt diuus ſcribit Gregorius/tāta fuit oratiōis ꝛ inundatiōis cōuenientia:vt vnuȝ idemqȝ momētuȝ eſſet/ꝛ caput le uare/ꝛ pluuias deſcēdere ſeu deponere. Tūc vir dei ꝛ ꝓpter coruſcatiōes to nitruaqȝ.ac igentis pluuie inundationem/ad monaſteriuȝ ſe mīme recipi aīad uertens/cōtriſtatus aliquātulum/de ſorore in hec verba ↄqueſtus eſt dicens. Parcat tibi deus oīpotens:Et quid eſt ſoror.quod feciſti? Cui illa:ecce te hu/

militer expoſtulam/nec me miſſellaȝ ſeneȝ iã in ianuis mortis cõſtitutaȝ audi re voluiſti. Dominuȝ aũt meuȝ piĳẽtiſſimuȝ rogaui qui me exaudire nõ eſt de dignat⁹. Itaqȝ ſi potes/modo diſcede: ⁊ me miſſaȝ/ad mõaſteriũ redi. Atqȝ ita benedict⁹ ſctũs qui ad vltimũ ſolatiuȝ ſancte virgĩs eo ĩ loco remanere recuſa rat. vel iuit⁹ſubſtitit. Sicqȝ factuȝ eſt vt noctẽ illã ſctiſſimi/germani puigilẽ p ducentes/per ſacra ſpiritalis vite colloquia/ſe ſe vicaria relatiõe ſatiarent. Qua de re diuus Benedict⁹/quoddã miraculum dei oĩpotentis ex ſororis pectore inuenit ſeu vidit qd̃ minime credebat. Nec miꝝ/ꝙ plus illo femĩa potuerit. que diui fratrem in eodem loco cupiebat/ẽt eodeȝ tpe potuerit. Qr eni iuxta Joan nis apoſtoli vocẽ: Deus charitas eſt. Juſto valde iuditio illa pluſ potuit. quia amplius amauit. Cũqȝ die altero/eadeȝ virgo domum remeaſſet/ ⁊ ipſe vir dei Bñdic⁹ ad monaſteriuȝ ſuũ let⁹ cũ ſocĳs egreſſus fuiſſet. Tertio poſt die/Be nedictus ĩ cella cõſiſtẽs/oculis ĩ celum eleuatis vidit ipſius ſororis aĩaȝ e cor pore egreſſam. ĩ columbe ſpecie celi ſecreta penetrare. Cuius tãte glorie/ſibi cõ gratulãs/deo omnipotẽti ĩ hymnis ⁊ laudibus immortales gratias reddidit moxqȝ eius obitum fratribus denũtiauit. quos etiaȝ protinus cũ proceſſiõe eo trãſmiſit: vt eius ſanctum corpus ad mõaſterium ex more perferrẽt. atqȝ illud in ſepulchro qd̃ ſibi idem ſctũs benedictus ꝯfecerat/collocarẽt. Quo facto: cõ tigit. vt quoꝝ vna ſemper ĩ dño mẽs fuerat. eorũ quoqȝ corpora: nec ipſa ſepul cra ſepararẽt. Obĳt itaqȝ beata virgo ſcolaſtica quarto idus februarias. ⁊ cuȝ omni felicitatis preconio/ad eternã trãſmigrauit beatitudinẽ: quo quideȝ die inter ſctãs relata/eius anniuerſaria dies celebraẜ. Hec quippe de beata virgĩe ſcolaſtica per me ſcripta. fore oĩa/verbuȝ ex verbo ĩ libris Dyalogoꝝ diui Gre gorĳ ſcripta comperi. Diuus ꝟo uenerabiliſqȝ uir bñdictus. poſt exceſſũ tãte ſororis ⁊ ipſe tãtum modo quadraginta dies ſuperuixit. qui ⁊ ipſe digniſſimo cum honore/celeſtibuſqȝ triumphis/feliciter ad ſyderea regna trãſcẽdit. Duo igitur ipſi ĩprimis diuino nutu/atqȝ eterne ꝓuidẽtie dono/ſpũqȝ ſancto ſufful ti/ſuo exemplo/ſuaqȝ ſanctimonia/prudẽtia etiam atqȝ ꝯſilio rẽ monaſticã plu rimum viuere: ⁊ perditos mores/ad ve tereȝ Antonioꝝ/pamborum. machario rum ceterorũqȝ ſctõrum monachoꝝ religioneȝ ⁊ ſanctimoniaȝ/ac rigoreȝ reuo cauere. Quib⁹ certe vniuerſa monachoꝝ profeſſio plurimuȝ debetur. ꝙ ſua pie tate ⁊ charitate/atqȝ diuina quadam ope factum fuerit. vt eos oẽs/qui perinde atqȝ tãqȝ ſtulti ⁊ amẽtes/ab antiquis ſctõruȝ ĩſtitutis defecerãt. ad ſanitatem/ ſua cũ gloria/viderint redĳſſe. Deo. n. duce ac vexilliffero/nõ modo ad antiquũ ſanctoruȝ monachoꝝ viuẽdi ritũ/cuȝ ĩmortalitatis eoruȝ noĩe recuperarũt: ſed lõge id admodũ amplificarũt ⁊ exornarũt. Qua ꝓpter ſi quis me ĩterrogaret. quid ex reb⁹ a btã Scolaſtica geſtis maximum eſſe putem/vtruȝ virgitatẽ per petuaȝ integram illibatãqȝ ſeruatã/penitẽtiam ⁊ carnis macerationeȝ maximaȝ/ perfectiſſimãqȝ ac innocẽtiſſimam vitam/vel totaȝ regularis vite diſpoſitionẽ: in multa profecto ambiguitate cõſtituere. Naȝ quocũqȝ oculos mẽtis inĳcio: id mihi/ ⁊ maximum ⁊ admoduȝ admirabile videtur. Itaqȝ ſi alique mulieres propter virtutes ⁊ ſanctimoniam ĩmortales fuere: arbitror/ ⁊ virgiem Scolaſti cam ipſam/hoc munere dignam fuiſſe: ꝯiecturis ⁊ argumẽtis vtẽs: ꝙ illis ⁊ ca riorem/fortunatioremqȝ deo ⁊ domio noſtro ieſu chriſto imaculatã vitaȝ vſqȝ in finem duxerit. Mea auteȝ hec ĩ loco de beata Scolaſtica virgĩe fuit dicere ⁊

ſcribere:quibus nō modo ſanctimoniales ⁊ monachos oīs ad ea appetere excitaremus:que in preſenti hiſtoria ſcripta cōſpiciunt. ſcirēt autem ſibi nihil cōuenire/nihil deficere ab eadem. Curamqꝫ habere/atqꝫ ſuū ita exercere animum/vt tali parēte/ymo talibus ſanctiſſimis parētibus/nō indigni videātur: quorū perfectionē omnes admirari decet. Ipſiqꝫ preſertim/qui ea ſub regula ſunt cōſtituti. Et hec de ſancta viragine Scolaſtica ſatis.

De ſancta Brigida virgine ſcoticha. capi. cxxxviij.

Brigida virgo/eius nominis prima/ natiōe Ibernia ſeu Scoticha. tēporibꝰ Iuſtini ſenioris Auguſti/feliciſqꝫ romani pōtificis/eius noīs quarti/ea ī regiōe/⁊ penitētie acerrime/⁊ morum omnium ſplēdore/ clara ⁊ īſignis plurimū fuit. quo aūt āno mortē obijcerit/nec dum me legiſſe memini. Eius tamen natalitius dies/prima die chalendis februarij a fidelibus/venerabiliter celebratur. Eſt aūt ſcotia huius ſancte virgis patria/quedā ſuprema Anglie ſeu britanie portio. que ī Aquilonari parte vertitur:diſcernit̄ etenī/ab Anglicana īſula quibuſdam paruis fluminibus monteqꝫ haud magno. In ea quippe hyemali tēpore adeo dies breues habētur. vt ſol vix tris horas/illumiet terrā. Hec igit̄ brigida huius regiōis virgo/fuit clariſſime virgitatis ⁊ pietatis exēplum īdelibile/qđ poſteritati cū magno ſuo fulgore reliquit. Fuit aūt Brigida hec Daboth. nobiliſſimi ea in regiōe viri/ex Crocha vxore/filia quā quidē puerulam/a pueritia bonarū virtutum ſtudijs apprime parētes erudire curarūt. Ipſa autem/vt pote puellula/adeo electa/ab ipſa pueritia/⁊ moribus/⁊ ſobrietate/pietateqꝫ ac pudititia īſignita/ excreſcēs/quottidie in melius proficiebat. Sed eius virtutes atqꝫ preclara facinora que ab ipſa ſua pueritia vſqꝫ in diē defunctionis ſue geſſit nemo plene ennumerare ſufficit. Uerū pauca de inumerabilibus hoc in loco(ex more ſuſcepto)demonſtrabimus. Erat īprimis brigida virgo venuſta facie/decoroqꝫ aſpectu atqꝫ omnium oculis admodum gratioſa. ⁊ admirabili hūanitate preclara:ꝓpter qꝫ nō apud ſuos tm̄/ ſed ⁊ apud prouinciales fere vniuerſos/inter ceteras coeuas puellas/multo in honore habebatur que cū gregū parētum curā ageret(eo quippe tūc miniſteriū hoc/ſolum mulieribus erat regiōis)que aliquando dum a genitrice/ex more mitteretur ad butyrū ex lacte Armētorum cōgregādum/prout ⁊ alie puelle a parētibus mittebantur. illaqꝫ(vt erat aīo pijētiſſimo)totū qđ coagulauerat chriſti pauperibus erogaſſet. nihilominus tēpore a matre exquiſito/plus ceteris adoleſcentulis puellis in butyri quātitate reportauit. Dū vero iam matura viro parētes matrimonio copulare decreuiſſent. ipſa renuēs/ſe ꝑpetuā delegiſſe pudicitiā ⁊ virginitatē dixit. Poſtqꝫ aūt virgitatem perpetuā ī manibus pōtificis profeſſa fuiſſet. lignū altaris ex more virginum profitētium tetigit. qđ mox in teſtimoniū ſue viuifice virgitatis reuiuixit. qua in viriditate nūc vſqꝫ pſeuerare

dicit. Quo colebri miraculo ſtupefacti parẽtes eam prorſus dño obtulerũt/ꝛ maxio in pretio deiceps habuerũt. Indubitatũ eſſe debet apud oẽs/ꝙ ſi quis vellet oĩa que virgo Brigida geſſit miracula/atq̃ ꝗ̄ circa ſalutẽ aĩarũ opata fa/cinora narrare voluerit plura eſſent ꝯficienda capitula. Quare ẽ multis/aliqua digniora narrãda duxi. Sciendũ itaq̃/ꝙ cũ meſſores eius ſegetes in agro col/ligerent pluuiaq̃ ꝓmaxima erũperet a ſuis meſſoribus ymbrẽ prorſus depulit circunſtãtibuſq̃ agris pluuia madefactis ſola huius virgis area imunis ale/ſiõe aquarꝫ remãſit. ❡ Preterea die quadã duꝫ oues ad paſcua ꝑduxiſſet. Im bre deſup infuſa/pãniſq̃ perfuſa/domũ madefacta rediit. Veſteſq̃ ita madefa ctas/ſup ſolis radiuꝫ q per rimas hoſtii ĩtrabat exſiccandas extendit. que q̃ſi in ſolida pertica diuinitꝰ permãſerũt. ❡ Aquã inſuper in optimã ceruiſiã atq̃ lapideꝫ in ſalẽ aliquãdo ꝯuertit. Atq̃ Cecum vnum a natiuitate illuminauit. ❡ Apruꝫ quoq̃ aliquãdo ferrociſſimuꝫ/ĩueniens/adeo in chriſti noĩe mãſue fecit. vt deinceps ſuis cuꝫ ouibus tãq̃ aries mãſuetiſſimuſ remãſerit. Cum eiſ dem etiaꝫ perſepe ad paſtuꝫ egrediẽs. domuꝫ eas tanq̃ optimus cuſtos redu ceret. Non ceſſabat immortalis deus virtutem q̃ ĩ brutis animalibus atq̃ in nõ animatis rebus huic ſancte virgini cõceſſerat/niſi etiam multiplicaret/in pa cem parturiendo/ꝛ tumultus exortos extinguẽdo/ſimiliterq̃ ĩcenſos odiorũ ignes adnihilãdo extingueret. De quibus vnuꝫ/ſilentio preterire haud poſſuꝫ. Dum igitur noueꝫ viri peſtilẽtes in vnus mortem aliquãdo ꝯſpiraſſent. eoſq̃ ab intentiõe peſſima mĩme reuocare poſſet. Statim in oratiõe proſtrata/ roga/ uit dominum: vt eorꝫ peſſimis cogitatibus ꝛ de machinatiõibus protinus reſi/ſtere dignaretur. Egriſſis itaq̃ illis/eueſtigio quedã ymago ꝯſimilis hominis illius occidẽdi/apparuit. quam illi gladijs/tanq̃ ad mortem percucientes. do mini leti redijere. Sed dum quod illis ꝯtingerat tãdem cognouiſſent. mox pe nitentia ducti: ad pedes virginis/cuꝫ lachrymis ceciderunt ꝛ de errato veniaꝫ expoſtularunt. Sed ꝛ hanc virtutem omni preconio dignam/noſtro ſilẽtio in/dignam profecto putamus/qua quideꝫ ceteras ĩter ĩnumerabiles dignoſcitur brigidam exegiſſe. Quidaꝫ enim vir nobilis/ſed admodum impudicus ac lu/xurioſus. quãdam adoloſcẽtulam formoſiſſimã ꝑdite diu adamaſſet. cuius/cũ fruſtraſſet blãditias/nec illis: nec donis ĩgentibus: neq̃ ꝑcibus aut minis fle/cteretur/ĩbutum ſanctitate pectus: tãto inſano ardore/ſuccẽſus malignus ho/mo fuit vt cũ in varia/labãtem voluiſſet animuꝫ: nec ſatis tutuꝫ/vim publice in ferre arbitrareẗ/infraudẽ ĩgeniuꝫ ꝯuerterit. Eidem igiẗ callide ꝼibulam aureã precioſiſſimãq̃ ĩdepoſitum comẽdauit. quã ꝛ poſtmodũ doloſe ſubtraxit. ac ea ignorãte in flumen proiecit. Ut quum ipſaꝫ mĩme reddere poſſet. illam ꝼi/bule loco/ancillam ſibi faceret. ac ſic eodeꝫ modo/ea pro libito pro ſcorto abu/teretur. Egitq̃ ĩpurus homo tãdeꝫ/qđ machinatus fuerat. Nullaq̃ re/aut ꝑtio placari poſſe/aſſerebat. niſi ꝓpria redderet fibula: aut ipſa adoleſcẽtula ipſius loco eideꝫ ꝯcederetur. Quod verita pudica puella auxilio ꝛ ꝯſilio animi deſti/tuta ad diuã virginẽ brigidã refugij loco/tãq̃ ĩ tutiſſimã ciuitatẽ mox ꝯfugit. Que cuꝫ quid ꝓ re ac agere deberet excogitaret/mũdũq̃ verba cõpleſſet. eueſti gio q̄dam piſcator cũ quibuſdã piſcibꝰ eflumine captis aduenit. quorꝫ poſtq̃ illa exciſa aptaq̃ fuiſſet. ꝼibula illa quaꝫ ĩpurus homo iecerat euẽtre piſcis in uenta eſt. Ipſaꝫ aũt puella ſecũ deferrẽs ad ꝯuentũ multitudis ꝛ ante ꝯſpectũ

iudicis īpauida ꝯceſſit multiſqꝫ hinc ide dictis eo ventū eſt.vt aut fibula red
dereť:aut iuuēcula ꝑtij loco ardētiſſimo ⁊ nephario hoī in mācipiū dareť. At
illa mox e ſinu fibula ꝓlata/multis atteſtātib⁹ illā eandeꝫ eē. Iudex pudiciſſi
mā iuuēculā/de īpuro hoīe liberā/dimiſit.Ille ꝟo viſo miraculo/ſuū ſcelus ꝯfi
tēs/illico diue virgini brigide/colla hūiliter ſubdidit.⁊ deinceps optime vixit.
¶ Trib⁹ deīde leproſis elemoſinaꝫ a btā virgīe expoſtulātibus.illa mox vas
quoddā argenteū ꝯdonauit.Qd̄ ne illis diuidētib⁹/cā diſcordie ⁊ ꝯtētiōis effi
cereť cuidā ex ſuiſ comiſit/vt illud equis portiōibus diuidēt.Illeqꝫ cū ſe excu
ſaret.dicēs.neſcire oīno quo illud mō eq̄liter diuidē poſſet.ipſa appreheſo eo
mox lapidi illidēs/adeo eq̄libus portiōibus ꝯfregit/vt nulla pars maior mior
ve vno obolo videreť.Scd̄m Iob ſctiſſimi patriarche exēplū ⁊ documētū btiſ
ſima ac pijentiſſima ꝟgo/nūqꝫ hoſpites ⁊ inopes a ſe vacuos paſſa eſt recedē.
Parabať idcirco quottidie domi btē virgīs/mēſa abundās.⁊ q̄ vl̄ multos ho
mines affatim paſcere poſſet.Eoqꝫ ꝯtribules ſui nō ſoluꝫ licebat accedere.ſꝫ ⁊
qcunqꝫ vellēt/libere ꝯuenienteſ/refectionē ſibi vendicabāt.Comittabanť ꝑterea
Brigidā ſctām/viraginēqꝫ īſignē/familiares q̄dā matrone virgīes eiqꝫ ꝯſuete.
His honeſta ⁊ religioſa veſte amictis īperatū erat.vt ſi qua paupcula ⁊ inops
eideꝫ obuiā facta fuiſſet/veſtem(ſi opus eſſet)ſtatiꝫ ꝑmutarent. Uiſum fuit hec
pietatis inaudite genus/plurimuꝫ diuinitatis inſe habere. Ideꝫ ⁊ quādoqꝫ nu
mos ſecum defferrent:vt ſi quos in vijs aut in tēplis miſeros ⁊ egentes cōſpi
ceret/quāproxime accedentes pecuniam ſibi clam/in manibus deponerēt.In-
ſuper ⁊ intra priuatos lares perinde ac īpublicum quoddaꝫ vrbis diuerſoriū/
ſeu xenodotium peregrinos pauperes excipiens. frugib⁹ etiā agroꝝ ſuoruꝫ/⁊
primis ⁊ eximijs quibuſqꝫ pulchritudine.vel peregrinis quoqꝫ publicis ⁊ lar-
gitionibus penit⁹ abſtinētem:ſctiſſime pijentiſſimeqꝫ ac integre in xp̄ianā reli-
gionem obijſſe.Incedebat eteniꝫ btā ꝟgo Brigida iugiter fuſca ⁊ hūili tunica
pullata/nec oculos quorūcūqꝫ parētū erubeſcebat.vt deridētes/ſe ipſaꝫ deride
ret.ſciens eē ꝯfuſioneꝫ/q̄ duceret ad vitā/⁊ q̄ ad morteꝫ.Neqꝫ.n.ad imitationē
pauli volebat hoībus/ſed chriſto ſup oīa placere.Nouerat eteniꝫ/dn̄m hoc do
cumentū ſuis ꝓphetis dediſſe:quū diceret poſui faciē vr̄am/q̄ſi vrbē encaꝫ:la-
pidemqꝫ adamantinum/ac ferream columnam/ne videlicet iniurias populi ti-
meretis.ſed impudentiam ſubſanātium frontis veſtre rigore contereretis. In
genia quippe liberaliter educata(vt etiam diuus tradit Hieronymus)verecun
dia facilius/quam metus ſuperat.⁊ quos tormenta non vincūt/interdum vin-
ceret pudor.Suā enim ſubſtantiaꝫ/non ſuperbis/nō locupletibus/ſed egenis
iugiter erogare volebat.Neqꝫ ſibi ſufficē exiſtimabat/opes erogare/ aut cōtēne
re/niſi vt xp̄m pro ſua virili/per oīa ſequeretur.peccata videlicet dimittendo ⁊
virtutibus inherēdo.Mundana itaqꝫ omnia contemnendo:dicebat. pars mea
dn̄s eſt.Aiunt.n.eam/tāte fuiſſe perfectionis ⁊ ſanctitatis/vt cuꝫ Iacob ſancto
patriarcha/comeruerit videre ſchalam de terra vſqꝫ ad celū/⁊ per eā aſcēdētes
angelos ⁊ deſcēdentes:⁊ deſup īmitentē dn̄ꝫ:vt laſſis manuꝫ porrigeret.vt ipa
aſcendēs ab laborem/ſuo ꝓuocaret aſpectu.Ad materie igiť dignitatem: ⁊ ad
meritum tante viraginis brigide parum eſt omne/qd̄ a nobis dictum eſt.Ubi
autē/aut quo anno/vel quo genere mortis.hec ſctā virago ſue pegrinatōis vite
curſum ꝯſumauerit.incognitū mihi eſt.Ueꝝ ⁊ poſt eius dormitionē diuia vir-

tus nõ defuit:q̃ñ eius ſctitatis meritũ etiã ex quo ꝯſecuta fuerat eterne glorie preuiũ/oĩb⁹ aperte declarauerit. In ſcotia eiꝫ eidẽ plurie dom⁹ digniſſime/a fidelib⁹ populis edificate:ĩ ipſis ẽt locis ꝛ tẽplis/bñfitia ſctẽ ꝟginis oꝛonib⁹ exuberant. Anniuerſaria eiꝫ ei⁹ ſolẽnitaſ dies/primo chalẽdis februarij/a cũctis celebraſ.

¶ De ſancta brigida Suetia matrona optĩa. cap. cxxxix.

BRigita ſeu brigida/ ei⁹ nominis ſecũda/natiõe Germana/ matrõa equidẽ optima ſctiſſimaqꝫ/Suetie ꝓuintie dudũ priceps/ ꝛ dña/religioſiſſima ac vates optia:ꝛ ipa ãno/a Natali xpiano/ ſecũdo ꝛ ſeptuageſimo / ſupra milleſimuꝫ ꝛ trecẽteſimũ/ poſt longas diuturnaſqꝫ pegrinatiões:ꝛ inumerabilia ſctitatis facinora. Rome decimo challẽdas Auguſtas.(Eccleſiaſticiſ deuotiſſime ſuſceptis ſacramẽtis) i manibus ſeruoꝝ dĩ/ſuuꝫ optimũ deo reddidit ſpm̃. Hec quippe iter egregias claraſqꝫ feminas/i Germania Italiaqꝫ/ac ſyria notiſſima fuit:cũ ex vetuſtiſſimis regib⁹ xpianiſſimiſqꝫ parentib⁹ in Suetia prouintia nata fuiſſet. Ipſa eim ſuetie ꝓuitia Bauarie ꝓxima ẽ:q̃ qdeꝫ pluſqꝫ cẽtuꝫ pagos hẽre dicit. Cui⁹ gẽs/oĩuꝫ germãoꝝ bellicoſiſſima ẽ/ atqꝫ plurimũ valida:queqꝫ/ꝛ ꝑ mariaꝫ ſibi laudeꝫ ſibi aſcribit: ſi ſuis finib⁹ latiſſime agros vacare:ꝛ finitimis vaſtitates iferre põt. Ea i prouintia/ pluria iſignia loca ꝛ ciuitates ꝯſiſtere noſcũtur:vt pote Bauaria:vet⁹ dñꝫ ꝛ alia ꝑmulta. Matreꝫ igiſ hui⁹ ſctẽ viraginis Brigide (aiunt) duꝫ eã in vtero haberet:naufragiũ paſſaꝫ/ſꝫ ob candẽ prolẽ/ſaluatã fuiſſe. Nata ꝟo/trib⁹ ãnis elẽguis ꝛ prorſus muta remãſit/diuino deide miraculo/pfectiſſime ſemp loquuta fuit. Poſt morteꝫ aũt genitricis/enutriẽda iformãdaqꝫ matertere tradita fuit. Apud quã/i oĩ virtutũ genẽ vꝫ hũilitate:deuotiõe/eximia eruditiõe/morũ quoqꝫ pene oĩuꝫ ꝯpoſitione mirifice excreuit ac i paruo qdẽ corpuſculo/ingẽtẽ animũ/iã demõſtrare cepit. Pater aũt ſuus quũ viro maturã ꝯſpexiſſet:cuidã eã generoſo iſigniqꝫ ac prepotẽti Comiti/florido iuueni/nupſit:apud quẽ qð vixit: i oĩ honeſtate/ꝛ incredibili abſtinẽtia/atqꝫ humilitate/mãſuetudie/ꝛ labore/ ſemper ſubiecta permãſit. Sciens eim preceptuꝫ apoſtoli eſſe:vt vnuſquiſqꝫ in qua vocatione vocatuſ eſt:permanere debere/i domino. Et qui ſub iugo eſt ita debere currere:ne in luto comitẽ derelinquat:totũ reddere ſtudebat i ſobole: ſciẽs vxorẽ nõ habẽ poteſtateꝫ corporis ſui/eidem marito nõ ad voluptateꝫ: ſed ad proleꝫ ꝓcreãdam iſeruiebat. Suuꝫ ãt corpuſculuꝫ/quuꝫ m̃ltiplicatis ieiũijs ſepiſſie vexaret:hoc i ore ſuo voluebat. Subitio corp⁹ meũ/ꝛ iſeruitutẽ redigo:ne alijs p̃dicãs:ipa reproba iueniar. Mirabãſ ex tũc ei⁹ ſctimoniã ſacerdotes:ꝟgineſqꝫ/ac ſctimoniales deſyderabãt ei⁹ ꝯſortiũ. Mortuo deide viro/rebuſqꝫ domeſticis ꝯpoſitis mox ſubſtãtiã ſuaꝫ ampliſſimã oẽꝫ iter filios/ꝛ pauperes xpi diſtribuit: ꝛ erogauit/nihil ſibi reſeruãs i terra/vt hereditatem icelo iueniret. Familiamqꝫ om-

nez pene manumiſſaz/plurimos vtriuſqꝫ ſexus:vz de ſeruis ꝛ ancillis ſuis/i fratres ꝛ ſorores pmutauit. Nec diu potuit excelſi generis ſui viſitatiões/ꝛ mľtoꝝ frequẽtiã ſuſtinere:ſꝫ ꝛ habitũ ſimul ꝛ vitã pmutauit: ꝛ ſe viliſſimis idumẽtis atqꝫ aſpimis iduit:ꝛ plurias virgines ſimul ꝛ matrõas ad ſe/ꝛ ꝟbo ꝛ exẽplo agregauit:qbꝰ vnus diuz voluit eſſe habitꝰ/ꝛ lẽtiamie nõ niſi ad velladũ caput/ ꝛ ad tergẽdas ſoluz manus/vti nõ licebat:eo eniz modo plures virgines ex diuerſis germanie locis cõgregauit:eaſqꝫ oẽs i monaſterio aſe edificato vna ſecuz collocauit:ꝛ in cibo/ꝛ ope/ac orõnibꝰ ſe cõiunxit:inter quas ad quecunqꝫ agenda prima cõueniẽs/ꝛ pudore ꝛ exẽplo ad orõnem ꝛ laborez eas prouocabat/nõ terrore. Eaſqꝫ oẽs/a viris adeo:ſeparauit:vt a ſerpẽtibꝰ: ne vllaz lingue maledicte occaſionez preberet. Cunqꝫ abiectis calcatiſqꝫ ſeculi delitijs Brigida hec toto ſe renuntiaſſet mũdo/ꝛ orõni/ieiunijs/ lectiõiqꝫ vna cũ ceteris quottidie vacaret. Et monaſteria/duplicia vz viroꝝ ac feminaruz diuino afflata ſpiritu ad imitationẽ diui Baſilij/in Germania nõnulla edificaſſet/ymo potius inſtauraſſet ꝛ renouaſſet:in qbꝰ licet edifitia conexa eſſe voluerit/tamẽ habitationes ita ſe iunxit:vt de vna ad aliam niſi maxia vrgente neceſſitate tranſiere qſquam poſſet. Jpſoꝝ autã baſilicã cenſuit eſſe cõem. ita vt viri i inferiori parte/ ſorores ꝟo ſeorſum i ſuperiori diuina exoluerent. Quoꝝ monaſterioꝝ curam principalem Abbatiſſe eſſe cẽſuit. Fratribus aũt diuina miniſteria tantũmodo aſſignauit. Quoꝝ vnus/qui prior aut cõfeſſor appellaret/ alijs preeſſe decreuit. Que quidẽ monaſteria prouentus ad ſuſtẽtationẽ eoꝝ habere voluit. Quorũ oium victus ꝛ veſtitꝰ ad Abbatiſſam mõaſterij ſpectare cenſuit. Sꝫ neqꝫ huiꝰmodi frẽs aut ſorores mõaſteriuz egredi preſumerẽt/ niſi maxia ꝛ euidẽti neceſſitate/ac de ipſius Abbatiſſe licẽtia. Eiuſmodi etiã frẽs ꝛ ſorores cenſuit p Epõs eſſe cõſecrandos. Hij quoqꝫ religioſi griſeis veſtimẽtis cõiter vti iubentur:cum clamide nihilominꝰ eiuſdez coloris/cruceqꝫ rubea deſuper induti. Cãnibuſqꝫ p tp̃a vtuntur. Regulam aũt diui Aurelij auguſtini(additis quibuſdam Brigide ſctẽ cõſtitutiõibꝰ)profitentur oẽs. Jpſis vero frĩbus ꝛ ſororibus ſctã Brigida aſſignauit numerum. Que quidẽ oĩa ip̃a ſctiſſima brigida ſibi a deo reuelata fuiſſe dictataqꝫ cõteſtata eſt. Quã quidẽ regulam vrbanus põtifex eiꝰ noĩs quintus:plurimiqꝫ alij Romãi põtifices (ad quos ipſa acceſſerat) auctoritate apoſtolica ſpetialibꝰ priuilegijs approbatã cõfirmatãqꝫ eſſe voluere. Huius igitur tãta deuotiõis ꝛ oratiõis/ atqꝫ ingenij meritũ in cõſpectu dei oĩpotentis fuit:vt vigili ſtudio/nõ abſqꝫ magno dei munere meruerit tanq̃ ſãctus Daniel ſi verũ eſt:ab ea dictuz/qd̃ legitur:futura tãta(de quibuſdã regnis conſumãdis)tanta claritate deſcribere:vt factuz potius q̃ vaticiniũ videatur. Hec autẽ ex precepto diuino cũ Romaz quum religioſiſſimo comitatu deuotiõis cã veniſſet. Urbanꝰ p̃dictꝰ põtifex eidẽ ip̃imis regulã ceptã ꝯfirmauit. Deide ip̃e põtifice pcũctãti an auinionẽ accedẽ d̃beẽt: oĩno d̃ſuaſit/atqꝫ eidẽ ſi accedẽt/ſuos labores ſuãqꝫ futurã d̃ ꝓrio mortẽ tã plucide p̃dixit:vt nil poſt factũ/q̃ ante/noſceref clarꝰ. Succeſſoriqꝫ Gregorio vndecio ſcripta dixit/vt romã oĩno curiã reducẽt:licet/ñ ãnuerit. Quibꝰ certe mẽitis ꝛ dilectiſſimã d̃o fuiſſe cẽſendũ ẽ:ꝛ p̃ceteris ſui eui mľieribꝰ venerãdaz:atqꝫ oĩ ſctitatis p̃cõio extollẽdã/nõ eiz i cõtagioſo pectore/tantã futuroꝝ lucẽ effulſiſſe potuiſſꝫ. Eiꝰ ãt ꝓphetẽ ſcripta apd̃ pleroſqꝫ/ñ puo habẽt i pretio. Jnd̃ xp̃i amõe ſuccẽſa/ſctãz

hyeruſalē/ſctáq3 loca alia cū mlto cōitatu iuiſere voluit/parcere noluit/aut laborib⁹:aut etatis iā prouecte ꝛ teneritudini: quominꝰ/ſpretis pelagi periculis: neglecta nauigatiōis vexatiōe/ſctm̄ peteret dn̄i ſepulchꝛu3:credo etia3 tum ita deo optimo ſic deliberāte/vt etia3 atq3 etia3 chꝛiſti Jeſu diſciplinam/ ꝛ ſpm̄ ab ipſo fonte/loca illa petendo/viſēdo/relegēdo ſuſceperit.Jtaq3 maioꝛe3 imodū in ea creuit icredibilis amoꝛ/atq3 zelus xp̄iane fidei. Atq3 ita coaluit vt nihil ō inceps niſi/de ipſius icremēto ac amplificatiōe cogitare potuerit.Eo itaq3 dum peueniſſet ſctā virago Brigida/plurimi vtriuſq3 ſexus religioſi geſtiētes occurrere moxq3 eam pmo i ſpelunchā dn̄i perduxere. Jnde adoꝛato cū ingēti fletu Saluatoꝛe/i ſepulchꝛo dn̄i itrantes/cu3 matre ei⁹ atq3 ſoꝛoꝛe fleuit amariſſime deinde i mōtem oliueti cū aſcēdente dn̄o/voto ꝛ aio ꝛ ipſa cōſcendit. Viditq3 in ſpiritu/lazarū faſijs colligatu3 de monumēto exeunte3 reſuſcitatū:atq3 poſt reliqua/etiā xp̄i vilulla3 Marieq3 diuerſoꝛiū denuo i viſere ſepi⁹ voluit dicēſ. Ecce cariſſimi mei i hoc paruo foꝛamine terre:cōditoꝛ mundi/naſci voluit: hic pānis iuolui:hic/a paſtoꝛib⁹ videri:hic/a ſtella demōſtrari:ꝛ/a Magis adoꝛari:hic locus eſt ſctiſſimus oiq3 veneratiōe dignus:ꝛ iccirco ibide3 ſancta peregrina Brigida cū ſuis crebꝛius oꝛauit ꝛ fleuit dicēs:Jnueni/quē queſiuit anima mea. Adeo quidē locis ſctis oblectabaẗ Brigida/vt diuerſoꝛio Marie carere oīno nollet. Tādē cu3 ſuis Romā regreſſa/tam grat⁹atq3 honoꝛificus apd romanos fuit eius reditus/ac ſi maximus quidā pōtifex eo perueniſſet: tāq3 letis cūctoꝝ cōcurſibus excepta ē:vt/e celo aliquis iāct⁹ ad eos demiſſus viderẽ. Nā pleriq3 quaſi/ſui obliti/ipſa3 ſanctā feminā igēti quodā ardoꝛe adibāt ipa3 venerabiliter ituebanẗ/i ipſamq3 proīde/ ac i ameniſſimo diuerſoꝛio cōqeſcere videbanẗ:Gratulabanẗ eidē quāplurimū oēs/quu3 ipi⁹comitate3/eiuſq3 humilitatē/ac moꝝ ſctimoniā:ide ꝛ igenij accumē/ deniq3 diuinā pꝛope ſapiētia3 aiaduerterēt viderētq3.Unde nō modo viuēſ/ſ3 ꝛ vita fūcta/poſteros quāplurimos i ſui deuotionē/obſeruātiā/atq3 chaꝛitate3 pduxerit maximā.Jbidē aut multo interiecto tpe/ꝯtracta ifirmitate/per ānum integru3 grauiſſimis langoꝛib⁹ lecto decubuit.Demu3 du3 appꝛopinquaſſet doꝛmitiōi/ꝛ iam venerarū fontes hauriret caloꝛ/laſſoq3 anhellitu triſtes cōſolareẗ comites/ leta erat vultu/ꝛ vniuerſis circha eam ploꝛātib⁹/ſola ipſa ridere videbatur:ac quaſi i occurſum veniētibus angelis/ſe vt poterat ſalutare veniētes erigebat.Ac ſic depoſita tandem ſarcina/Brigida ſanctiſſima/leuioꝛ effecta/volauit ad Celum. Tota hanc Roma ciuitas/totaq3 plārit ſuetia.Coꝛp⁹ ſanctu3 terra ſuſcepit/anima vero/chꝛiſto reddita eſt.Aiunt eim/nec dum ſctā mulier debita3 chꝛiſto reddiderat animā.Et tam fama volēs tanti pꝛenuntia luctus.Toti⁹ vrbiſ populu3 ad exequias cōgregauit.Eius autē felix tranſitus/glorioſiſſimis miraculis ꝛ iditijs euidētiſſimis oſtenſus eſt.Anno deinde ſubſequēte cum ſui religioſi magna ſe ignominia affici exiſtimarēt/ſi alibi ꝙ in patria eius venerabilis ſcteq3 mulieris coꝛpus hūatu3 remaneret/a ſummo pontifice ipetrarunt:vt ſibi id pmittere in ſuetiam defferri:quo delato/conueniētia eius vite monumenta conſtruxerunt.Atq3 inde a bonifatio pontifice ei⁹ nominis nono vigeſſimo poſt ſui obitū āno/ob freq̄ntiā miraculoꝝ i ſctāꝝ cathalogo r̄lata ē.Gēmāi itaq3 oēſ apud quos per mlta ꝛ āpliſſima hui⁹ ſancte Mlieris habentur mōaſteria ſolennitates/ ꝛ ritus/ꝛ honoꝛes atq3 ſacrifitia permaxima ei tribuunt vndecimo

chalendaꝝ Auguſti: quo die migrauit a ſeculo.

¶ De theodolinda longobardorum regina. cap.cxxxx.

Theodolida illuſtris ⁊ ma
gna lõgobardoꝝ Regina/
femina ſane xp̄ianiſſima p̄
mũ Arthariſ flauij regis
deinde Agilulphi regis ei⁹ ſucceſſoriſ
vxor/circha ãnos dñi/ noningẽtos ſu/
pra qngẽteſimũ/Gregorio magno pon
tifice i petri chathedra p̄ſidẽte. Mau/
ritio ve Auguſto romãis imperante/⁊
genere cõſanguinitate/ac pmaria reli/
gione/necnõ ⁊ alijs ĩfinitis prope mo/
dũ egregijs facinoribus emicuit/atq̃
inclitũ perpetue claritatis nomẽ ex lõ
gobardoꝝ oĩm cõuerſione/ſibi vẽdicauit. Fuit quippe hec illuſtris regina im
Bauarie deſcriptio. primis/Garimbaldi optimi xp̄ianiſſimiq̃ Bauaroꝝ regis filia. Bauaria autẽ
que ⁊ Noricũ ipſius regis tũc regnũ/ eſt Germanie ĩſignis ⁊ nobilis prouin/
cia: que pro limite/ab occaſu ſueuos ſeu Enniũ fluuiũ habet. Ab auſtrali pla
ga/Boemiã ⁊ Danubiũ: qui Danubius fluuius mediã pene perlabit. Ab or/
tu Cecium mõtẽ q panoniã ab ipſa Bauaria diſterminat. A meridie vero Cur
uacã mõtẽ/ſeu Italie Alpes. Inter Auſtriã aũt ⁊ bauariã/Yſara pro termino
poſita ẽ. In ea vrbes ĩſignes plurime nũc adſunt. Quarũ Metropolis: ⁊ prima
ria/Salceburga habet. Erat igit Theodolinda hec ex ipſa prouĩtia oriũda: q̃
ſua i adoleſcẽtia/tam exquiſiti decoris/ vt icredibile oib⁹ videret: erat ⁊ inge/
nij prope diuini verſatiliſq̃. iſuper ⁊ conus ac p hũaniſſima/⁊ oib⁹ gratiſſima/
quã pat i florida etate Arthari flauio lõgobardoꝝ Regi conubio iũxit. Eoq̃
ãno Chilpericus frãcoꝝ rex/quũ Artharis regis inimiciſſim⁹ foret: idignatus
Garimbaldo/q filiã eidẽ matrimonio copulaſſet: i Bauariã cũ exercitu mul/
to veniẽs/ipm ex Bauaria expulit/⁊ regno paterno priuauit: q fugiẽs ad Theo
dolindã filiam cũ ſuis venit. Quẽ artharis leto aĩo ſuſcepit: ⁊ itantũ illũ/qĩ
loco retributiõis vxoris/honoribus pretulit: vt nil fere ipſe Artharis gener in
Italia niſi eo diſponẽte perageret. Per ãnũ autẽ/tantũ Artharis rex poſtq̃
vxorẽ duxit/ſuperuixit. Ipſa itaq̃ Theodolinda regina/eo i tẽpore apud ma
ritũ ⁊ eius proceres/Militeſq̃ oẽs/nõ minorẽ gloriã aut laudẽ/q̃ apud p̄rẽ cõ
ſecuta ẽ. Nã i oẽs eque ſe comẽ/facilẽ/⁊ per hũanã preſtitit: quippe q ⁊ i pau
peres ip̃mis atq̃ oppreſſos ⁊ virib⁹ deſtitutos/⁊ vbo/⁊ ope per benigne oẽſ
cõfouebat: his erat patrocinio: hos tuebat. Neque quẽq̃ a ſe vnq̃ meſtum di
mittebat: donec iplorãtis auxiliũ/neceſſitati proſperiſſet. Neq̃ vnq̃ tam q/
buſuis voluptatibus potuit deliniri: vt ſuorum obliuiſceretur ſubditorum.
Mortuo autem/eius poſt annum marito predicto/quum Longobardi proce/
res de futuri Regis electione diu diſcordes eſſent. Tandẽ ita conuenerunt:
vt quem ex Longobardis principibus Theodolinda hec eorũ gratiſſima re
gina i virũ ẽligeret: p rege haberet. Quib⁹/poſt gr̃as exhibitas: vt cõi bono cõ
ſuluiſſe videret. Agilulphũ Thaurinẽſẽ ducẽ/viꝝ bellicoſiſſimũ/prudẽtia ⁊

forma preſtãtem/maritꝫ ſibi delegit:ac regem declarauit./Agilulphus igitur mortis ⁊ electiõe huius viraginis Rex cõſtitutꝰ ⁊ ſalutatus/cognita vxoris ſapiētia/⁊ magnanimitate/mox eidē omnē pene regni curā comendauit: queꝫ vt plurimꝫ quo aduxit mario cū ꝯſilio/magnaqꝫ prudētia adminiſtrauit:i ſumma qete/paceqꝫ:ac ciuiū/⁊ pene oīuꝫ amore. Et quãdiu ꝑfuit multa edidit iuſtitie exēpla aduerſus nocētes. Et q̄ꝙ̄ lōgobardi oēs gētilitatis ritus obſeruarēt:ipa in tãtis nihilominꝰ occupatiōibꝰ ⁊ paganoꝝ ritibꝰ obuerſaret᷑: nūꝙ̄ res diuinas itermittere voluit:nec ieiunia itermiſit/⁊ alia huiuſce bõa:q̄ ad placandā diuinā iram/⁊ ad promerēdā ipius miſericordiā/ſuꝑ conuerſiōe populi ſui:pertinerent. Utebatur magna liberalitate ⁊ frequēti i oēs/maxieqꝫ in pauperes: Ipſe autē Agilulphus rex maritus ſuus/mox regno ſuſcepto/pacem poſtulatā/cachano Hunoꝝ regi cõceſſit. Sequēti deinde āno/ ſimiliter cū hilperico franchoꝝ rege/compoſuit/⁊ eius ſocero Garinbaldo Bauaroꝝ regi pulſo/regnum reſtituit. Regnoqꝫ pacato/cõtra Romanos bellꝫ ſuſcepit:⁊ romanā vrbem per ānuꝫ accriter obſedit:atqꝫ illi clades nõnullas itulit. Inde in patauium vrbē(lignis tantū modo cõpactaꝫ)mouēs/cum diu illam obſediſſet tandem igne imiſſo illā exuſtam/deſolatā pene dimiſit. id ⁊ i Cremona ⁊ Mantua vrbibꝰ effecit. Tanta igit᷑ erat huius regine comitas/atqꝫ(vt ita loquar ad omnia naturalis igenij dexteritas/vt facile diuerſis/cõtrarijs etiā hoīum moribus ſuꝫ viuēdi/accomodaſſe videret modum. Quā obrem/quꝫ apud longobardos ſuos/bene promeritam ſe cognouiſſꝫ/ipſos pene omnes/ſuis elegātiſſimis efficaciſſimiſqꝫ adhortatiōibus/quaſi cõpulit/antiquos maioꝝ ſuoꝝ gētilitatis ritus relinquere:⁊ verā xp̄i dn̄i nr̄i fideꝫ ſectari. Illā etiā largitiões ⁊ frequētes eiymoſine/ac ingēs erga ſuos milites magnificētia(qua oīuꝫ Reginaꝝ preteritaꝝ)ſuperabat/ eloquētia iſuꝑ/⁊ optīa xp̄iane religiōis diſciplina:affabilitaſqꝫ/⁊ forma:ac alia per multa/ qbꝰ Thodolindā deus oīpotēs atqꝫ natura mirifice iſtruxerat. eam ſibi gr̄am/apud Regē ⁊ vniuerſꝫ populꝫ vēdicabāt:vt pene oēs/ad eiꝰ promerēdaꝫ gr̄am grato aīo antiquum viuēdi moduꝫ/aſpernari videret᷑. At deniqꝫ/Agilulphus rex iprimis hūaniſſimus/huius optime vxoris regine deſiderio ꝑmotus(quꝫ ⁊ ipſe legiſſet libros dialogoꝝ diui gregorij eidē regine ab ipſo põtifice miſſos)ſtatuit oīno/pijētiſſimā illius volūtatē(que tanꝙ̄ preclara arbos ampliſſimos fructus paritura videbat᷑) quātꝫ i ſe erat) nõ ſolꝫ adiuuare/ſꝫ ⁊ ad debitꝫ fineꝫ traducere. Itaqꝫ perficiēdi q̄ diua regina ſuadebat ⁊ predicabat/ſtudio pellectꝰ Rex:ex tēplo cūctis erroribꝰ Idoloꝝ oīno repulſis/ad chriſtianā religionē ⁊ diſciplinā animꝫ vertēs ſacrꝫ baptiſma ſuſcepit:atqꝫ oībꝰ poſt habitis nugis:ardētiſſimo amore i rebꝰ xp̄ianitatis illiꝰ familiaritateꝫ iniuit:doctriniſqꝫ itereſſe/neqꝫ ab illiꝰ lateribꝰ(q̄ſi a ſapiētiſſimo cõcionatore)vnꝙ̄ diſcedere poſſe videbat᷑. Letabatur ⁊ ipſa nõ mediocriter/i hoc/ꝙ cernebat ipſꝫ regē viꝝ ſuꝫ dilectiſſimꝫ/nõ gr̄aꝫ cuiuſcūqꝫ mortalis hominis/vt alij fortaſſis plurimi cõſectari/ ſꝫ religioneꝫ ⁊ ſanctimoniam tantū modo querere/atqꝫ precipue i eo laborare: vt ij qui iſtrui/aut vellēt aut poſſent:oī corruptella/inſolētiaqꝫ ac ipocriſi repulſa/optimis moribꝰ ibueret᷑. Dimiſſa igitur ab Agilulpho rege ceteriſqꝫ ſuis gētilitate/pacē oīmodaꝫ/cū diuo Gregorio põtifice romão(ſua ablata reſtituta)compoſuit. Hortabat᷑ āt hec diua regina:viꝝ ſuꝫ omneſqꝫ ſuos iugit᷑ dicēs. Erigite dilectiſſimi mei aīos

Lōgobardi oēſ xp̄i fidem recipiunt.

veſtros ad cõruſcãteʒ luminis ſempiterni grãm vobis miſericorditer collataʒ.
Abſtinete vos obſecro a carnalibꝰ deſiderijs q̃ militãt aduerſus aïaʒ:quẽad-
moduʒ diuus xp̄i apoſtolꝰ ſuis:vt legit̃ verbiſ hortat̃. Malitia paruuli eſtote:
qꝛ ⁊ dñs glorie ſe homĩ cõformauit infãtie. Induite vos arma iuſtitie/⁊ virtu
te paciẽtie:ĩ quibꝰ aïas vr̃as acquirere:qm̃ qui cũctoꝝ eſt redẽptor ⁊ redẽptio
ipſe etiam erit oĩuʒ fortitudo:per viã veritatis:⁊ pacis ĩcedite cõſtãter:nec voſ
ĩpediant terrena oblectamẽta:pro quibꝰ oĩbus parata ſunt celeſtia. Hec ⁊ ſi-
milia documẽta Theodolinda Regina ſuis oĩbus ⁊ verbo ⁊ exẽplo docebat.
Sicqʒ hec virago chriſtianiſſima ⁊ religioſiſſima domina plurimoruʒ bonoꝝ
oĩbus lõgobardis extitit cauſa. Hec preterea ĩter cetera ſue pietatis opera/mo
naſterium nobiliſſimuʒ ĩ honorem ſancti Columbani abbatis apud Bobiũ lũ
bardie vetuſtam vrbem ſuperbiſſimis edifitijs/ſua impenſa edificauit:⁊ com-
plurimos fundos ad monachoruʒ ſuſtẽtationeʒ cõtulit:⁊ aſſignauit Alia quo
qʒ nõnulla monaſteria ⁊ templa/maximeqʒ apud modoetiaʒ agri mediolanen
ſis/celebre ⁊ frequentatiſſimuʒ oppidum/ĩ honorẽ ſancti Ioãnis baptiſte a fũ-
damentis ĩſigniſſimum extruxit/ quod quidem ⁊ predijs alijſqʒ diuitijs/ cum
argenteis/tum aureis plurimis vaſis(adhuc extantibꝰ)exhornare curauit. Un
de ex illo/⁊ deinceps propter mulieris exempluʒ lõgobardi noſtri oẽs ſanctiſ
ſimum Ioãnem baptiſtam domini nr̃i precurſorem in aduocatum et protecto
rem ſumpſere precipuuʒ. Unum autem tãtum modo eam ediſiſſe filiuʒ nomi
ne Adoalduʒ regni ſucceſſorem/ex Agilulpho rege marito ſuo cõſtat:cuʒ quo
paruulo adhuc poſt viri mortẽ regnauit ãnis deceʒ. Cui/⁊ ad acquirẽduʒ pre
ſidium/vix dum quadriẽnio/ Theodoberti francorum regis filiam deſponſa-
uit vxorem. Que quideʒ prudẽtiſſima mulier/cum/oĩbus nedum longobardis
ſuis/ſed ⁊ vniuerſis Italicis/alijſqʒ nationibus pacem facere curauit. Erat nihi
lominus ip̃a Theodolinda regina/⁊ ob virtutem/⁊ rerum geſtaruʒ gl̃iam: ad
preclara oĩa obeũda/animo ſemper parata:vndiqʒ tamen quoaduixit vſqʒ a
deo bellicas res prorſus abſtulit:amouit: ⁊ perdit. Non eniʒ ſui modo longo
bardi/ſancte huius virginis iuſtitia/⁊ modeſtia/ad religiõem/ac pacis amoreʒ
traducti ſunt:verum etiam/⁊ pontificis Romãi vrbes/aliaſqʒ nationes vicinaſ/
quaſi aliqua ĩde ſe Aura/ſalubriqʒ ſpiritu ferẽte: mutationis ⁊ imitatiõis prin
cipium ſuſcepit:⁊ ĩ omnes deſideriuʒ inflexit/ſancte/modeſte/tranquille/paca-
teqʒ viuendi/⁊ colende religionis chriſtiane/nutriendoꝝqʒ inquiete filioruʒ/⁊
populoꝝ. Neqʒ enim bellum/neqʒ ſeditio/neqʒ tumultus/Regina theodolĩda
regnãte in toto lõgobardoꝝ regno fuiſſe ĩuenitur. At neqʒ aduerſus eã vlle vl̃
inimicitie/vel ĩuidia/ſeu ob regnãdi cupiditatẽ/viroꝝ cũſpiratio. Quo auteʒ ge
nere mortis hec diua nr̃a Regina diem obijerit/nulibi me legiſſe memini. Con
ſtat autẽ omnes ſocios/⁊ aĩcos/populoſqʒ multos/publicis ſimul cõcurſibꝰ/ ⁊
(vt ita dixeriʒ)coronis ad ĩferias cõueniſſe:⁊ nõ vt Regine ſolum exeqijs aſſi-
ſtẽtes:ſʒ veluti ex cariſſimis aliquẽ ſinguli ſepelliſſent/eã eyulatibꝰ ⁊ fletibus
ſunt ſecuti. Sepulchrũ aũt eius modoetie ĩ templo diui precorſoris aſe edifica
to celebre adhuc extare dicit̃ ĩ quo(vt aiunt) diu ipſius diue Theodolinde ſi-
gnum fuit:idquoqʒ ad maioruʒ nr̃oꝝ etateʒ vſqʒ etiã ꝑmanſiſſe fertur:que vid̃
bat̃/nõ aĩo tantuʒ/verum etiã ore ip̃o ac vultu Heroycam extitiſſe.

❡ De ſancta Aurea pariſienſis abbatiſſa. cap.cxli.

Aurea abbatiſſa virgo ſanctiſſima. diui Eligij pariſienſis ſeu nouionenſis optimi pontificis/ diſcipula/ i xp̃oqꝫ filia dilectiſſia: tẽpoꝛib⁹ Heracliõis Auguſti/Joãneqꝫ põtifice/ei⁹nomis q̃rto/i chathedra petri Rõe pſidẽte:circha ãnos ſalutꝫ nr̃e ſex ⁊ trigita/ſupꝛa ſexcẽteſimũ/pãiſi⁹⁊ eximia diſciplina/icredibiliqꝫ ſctitate/plurimũ iſignis claraqꝫ emicuit. Cui⁹ſctitate pmot⁹idẽ ſanct⁹ põtifex/ Eligi⁹/ipſaꝫ ea i vrbe trecẽtis mũialib⁹/matrẽ pꝛefecit. Earũqꝫ monaſteriuꝫ quoaduixit/mirifice ſanctiſſime ve/non ſoluꝫ rexit verum/ ⁊ innumerabilibus ſignis ac pene incredibilibus miraculis/iuita pariter ⁊ poſt moꝛtem/celeberrimum reddidit. Nam tanta eius erat ſanctitas ⁊ ſapientia/vt oẽs facile in ſtupoꝛem verteret/putantes non operam/non verbum/non quicquam aliud eſſe magnum/aut paruum/niſi ꝙ Auree ſancte virgini videretur. Eius enim vita omnis/eloquiaqꝫ oĩa/diuina pꝛope/puꝛa quoqꝫ erant/longe/ab omni mendatio remota/Aurum purgatum/⁊ pꝛobatum terre. Huic autem virgini ſanctiſſime ĩpꝛimis ⁊ natura duce/atqꝫ dei iudicio Auree nomen ĩpoſitum conuenientiſſime/fuiſſe exiſtimo/ac ex aureo genere pꝛopagatam pꝛofecto dicẽ poſſumus:quuꝫ ipſius aliter genus ignoꝛetur. Et q̃ꝫq̃ꝫ ex quibus parentibus oꝛtuꝫ habuerit/nõ ſatis cõſtet initia tñ generis glorioſa fuere. Quippe quum a puero foret natura pꝛudẽs/⁊ aĩo elato atqꝫ diuio/magna ſemper ab exoꝛdio cogitare ⁊ dicere voluit. Nam cum ei/a mulieribus negotijs/ alijſqꝫ diſciplinis p diſcẽdis quieſcere/ac animũ/cũ alijs puellulis relaxare licebat:nõ vt reliquẽ ſolent/ludis/ieptijs ve/ſe dedebat:ſꝫ oꝛonib⁹ aut i tẽplo/ aut ĩ angulis dom⁹ ſue aſſidue verſabat̃. Unde ⁊ reliquas matrõas vicinas dicere ſolitas quãdoqꝫ ferũt. Nihil eqdẽ i hac puella paruũ aut puerille/ ſꝫ certe magnũ aliquod bonũ auguramur. Nã ad ingenuas illas diſciplinas/q̃ ad gr̃aꝫ/⁊ liberalẽ educationẽ q̃ri plerũqꝫ ſolẽt:pdiſcẽdas/acri aĩo/celebꝛiqꝫ ĩgenio erat. Quib⁹ ãt ad aſtuciaꝫ ⁊ mũdi ſapiẽtiã:⁊ ad vanitateꝫ/põpãqꝫ/ac luxũ ifoꝛmãt puellaꝝ mẽtes/eas oĩno ꝯtẽpſiſſe ac deſperiſſe/videre viſa ẽ: vt q̃ ſupꝛa etatẽ nature bõitate ꝓfideret. Ex quo effectũ ẽ:vt i ipa pene pueritia/ꝯ̃ſpecto mũdo/⁊ põpis/ei⁹ ad crucẽ xp̃i dio afflata ſpũ/diuiqꝫ eligij cruditiſſimi ĩpmis viri/⁊ nature mũere adiuta/ ardẽtiſſio aio euolauit:vñ i ipis iuuẽtutꝫ pmõdijs celerit̃ ⁊ ãdact̃/viſa fuit/ſacꝝ religionis habitum/incenſa patrie celeſtis deſyderio/ſuſcepiſſe. Ubi ſtatim omnem viuendi modum ſagaci mente perluſtrans/ haud multo poſt/oẽs coeuas virgĩes ſctimõiales/i oĩ virtutuꝫ genere/nõ modo eq̃uit/ ſꝫ mirabilit̃ ſupauit:ſẽp ſeipaꝫ/ac ſr̃ea q̃qꝫ cõtemnẽs/ſoluꝫ celeſtia deſiderare viſa ẽ. Ubi ãt religionẽ igreſſa/aiaduertẽs oio ñ poſſe queq̃ꝫ vitã ĩgredi ſine charitatꝫ adminiculo ĩpmis ex dñi pcepto dñ ex toto coꝛde/⁊ ex tota aĩa ſua/totiſqꝫ virib⁹ ſuiſ diligẽ voluit. Jndꝫ ſciẽs ſe ꝯ̃ ſeculo p coꝛp⁹ cũ alijs i apoſtolica vita adũatã foꝛe iuxta apoſtoloꝛuꝫ ritum/cuꝫ ceteris ſoꝛoꝛib⁹ omnib⁹/vnuꝫ coꝛ vnãqꝫ aiaꝫ/i dño hr̃e

curauit: velut de ipſis apoſtolicis viris/eorum in actibus legitur. Multitudīs autem credentiũ erat cor vnum/ et aīa vna in dño. Eidem itaq Auree virgini/ cum reliquis ſororibus/a principio vſq in diem defunctionis ſue/ vnus ſemp extitit affectus: vna voluntas/vna fraternitas/vna morum proportio/vna iocũditas/vna triſtitia: ne videlicet alteri quod placeret/ diſpliceret alteri: atq ſic vnanimis/in domo dei habitans/cunctis ſe religionis propoſitum profeſſam/ conteſtata eſt. Cunq etiam ex euangelio ſciret/veſtimenta duplicia fuiſſe apoſtolis prohibita/ſolum modo ea que nature ſubueniebant/parce ſemper habere volebat. A diuo Eligio epiſcopo deinde monaſterio prefecta/nullam vnq̃ aut in potu vel in cibo/aut in veſtimentis precioſitatem preſe tulit: ymo quanto in loco ſuperiore ſe maiorem animaduerteret/tanto ſe in omnibus deiectam oſtentabat. Sed equidem ſemper vt villiſſimum terre ſtercus ac vapor admodum parens ſe ſe exiſtimabat. Dicebatq chriſtum ſponſum ſuum (cuius generationem nemo enarare poteſt) non miniſtrari/ſed miniſtrare veniſſe. Unde et in vltima cena/diſcipulorum ſuorum pedes abluens/cunctis chriſticolis hoc precipuum humilitatis exemplum reliquit. Sic nempe chriſti charitas/ita eius cor in creaturas deificas transformaſſe videre viſa eſt: vt pene eius caro/neſcia eſſet carnis. Suo autem in regimine/nihil omnino velle ſciebat/ niſi quod ſubdite. Sic ordinata erat/ſic rationi conformia ſororibus mandata proferebat/vt etiam depræuate ſuperbeq mentes/aiarentur ad eius obedientie ſemitas. Nõ otium/non torpor/non ignauia illam vnq̃ ad dei ſeruitia tepidam/aut frigidã reddere potuit. Quinymo/ſemper aut diuinis offitijs aut priuatis orationibus: et celeſtibus contemplationibus/aut ſanctis manuum operibus/ceteriſq religionis laboribus/fatigatum corpuſculum/potius refocilationem/quam voluptatem requirere volebat. Suam deniq inter gentes conuerſationem omnem/ non modo bonam/ verum optimam quidem ſemper habebat adeo/vt ex odore ſue ſanctitatis/etiam malorum corda/non nunq̃ ad ſancta deſideria laceſſiti mouerentur: his ob res Aurea virgo Abbatiſſa/ſummam gratiam/ eſt ab vniuerſo pariſienſe populo conſecuta/aſſerentibus cunctis/vix tandẽ/poſt annoſ multos/hanc ſolam que merito ſantimonialium pariſienſium mater dici poſſet/inuentam eſſe. Quid dicam de iſtius ſanctiſſime matrone gloriam: virtutibus innumeris: triumphis contra inſidias inimicorum teterimorum/reuelationibus miraculis in vita/pariter/ et in morte/ ac poſt mortem. Quid monaſterij illius amplitudinem: et operum magnificentia/ et templi ingentis mole? Uerum hec

Uerſus. tantum/alias inter caput extulit almas. Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi. Eius igitur vita non dedecus/ſed ſummam potius ymo conſumatiſſimam vrbi/ et ſtirpi/ac religioni ſue gloriam adieciſſe dicendum eſt. His autem artibus Aurea virgo matrona ſanctiſſima bene de deo/de patria ſua: de religione ſua/de ciuibus ſuis: deq omni chriſtiana religione merita: cum octauum/ et ſexageſimum etatis ſue abſoluiſſet annum/mortem opetijt: eiuſq etatis cũ plurimum inadminiſtranda religione/ et regularibus obſeruantijs triuiſſet. Cuiuſ ſanctum corpus apud pariſienſes maxima in veneratione ob frequentiam miraculorum habetur. Cuius autem anniuerſaria feſtiuitas celebratur. duodecimo challendas nouembris.

¶ De ceſarea perſarum Regina. capitulum.cxlv.

De Ceſarea Regina Et Yrene Imperatrice

Ceſarea illuſtriſſima Perſaꝝ regina: Mulier ſane inclita ac plurimũ ſapiẽtiſſima: anno ſalutis noſtre q̃dragesimo ſupra ſexcẽteſimũ/ Cõſtãtio Auguſto eius noĩs tertio/ Cõſtantinopoli ĩpante/ Theodoroq; põtifice rome in cathedra petri p̃ſidẽte/ maximuꝫ fidei documẽtũ oĩbus preſtiuit imitanduꝫ. Cuius etſi oꝛigis nullaꝫ ſtare memoriã cõpererim/ gratiſſimã tñ ꝯiugeꝫ marito ſuo regi fuiſſe cõperio. quã vnico/ ꝛ illud ĩprimis optimo ope valuiſſe ꝺinoſcit: ex quo tãto dignioꝛi ꝛ egregioꝛi laude extollẽdaꝫ puto/ quãto illud ſue ſpõte/ ſinglariq; diuie miſicoꝛdie dono/ nõ alicui⁹ ꝑcionatoꝛis aut doctoꝛis ĩpulſu ardentiuſ exſoluerit. Naꝫ zelo fidei xpiane ĩpulſa/ viro ĩſcio de Perſide cũ paucis exiẽs/ hũili habitu Cõſtãtinopolim multo cũ laboꝛe ꝛ piculo tãdẽ ꝑuenit. Ubi ꝛ ab ĩpatoꝛe Cõſtãtio/ magno aparatu honoꝛificẽtiſſime excepta eſt. Ibidẽq; ne/ aliquãdiu ſubſiſtẽs/ accuratiſſime de documẽtis xpiane religiõiſ/ ab eruditiſſimis ꝛ ſctiſſimis viris ĩfoꝛmata/ ꝛ cathecuminã tãdem ac xpianiſſimã cũ oib⁹ ſuis euaſit feminã. Quã Auguſta ĩpatoꝛis vxoꝛ/ cũ maxia letitia/ de ſacro fõte ſuſcepit. Qđ vbi ei⁹ vir pſarũ rex ĩtellexit. nõ mediocriter indoluit. Miſſiſq; ex tẽplo cõſtãtinopoliꝫ legatꝭ/ hũiliter ab ĩpatoꝛe expoſtulauit: ſibi ſuã vxoreꝫ reddi. Quib⁹ Auguſtuſ reſpõdẽs/ ait ĩ arbitrio regie foꝛe ſtãdi vꝫ ꝛ diſcedẽdi. Idcirco ipſi met ſciſcitarẽt ab ea. Quib⁹ illa affirmauit. ſe nũq̃ꝫ reuerſurã/ niſi ꝛ ipſe rex xpian⁹ efficeret. At rex re cognita/ ſtatiꝫ cũ honoꝛificẽtiſſima ſuoꝛũ perſaꝝ ſocietate vꝫ q̃draginta milium viroꝝ/ Cõſtãtinopolim multo apparatu/ pacatoq; agmie/ veniẽs ab Auguſto ĩpo benigniſſie ſuſcept⁹ nõ mlto poſt/ vna cũ ſuis oib⁹ baptizat⁹ eſt. Quẽ Auguſtus ex ſacro fonte ſuſcipiẽs illũ tãq̃ꝫ filiũ cariſſimũ ſibi delegit. Quib⁹ ex ſnia geſtis. multis ẽt mũerib⁹ donat⁹/ atq; honoribus ꝛ priuilegijs honeſtat⁹/ vale faciẽs Auguſto ꝛ Auguſte/ let⁹ gaudẽſq; cũ dilectiſſima ac xpianiſſima vxoꝛe/ in patriã/ ꝛ regnum ſuuꝫ/ feliciter redijt.

De Yrene imperatrice. capi. cxliiij.

Yrenes. cõſtãtinopolitana regia Leonis Auguſti dilectiſſima cõiunx. anno ſalutiſ noſtre/ tertio ꝛ ſeptuageſimo: ſupꝛa ſeptingenteſimum/ Hadriano põtifice romano eius nominis pꝛimo in cathedra Petri pꝛeſidente/ ꝛ imperio/ ꝛ pulchritudine/ ac rebus plurimis ſtrenue geſtis/ clariſſima emicuit. Hec quippe oꝛigie Athenienſis nobiliſſimis parentibus oꝛta/ etiam inſigni pulchritudine fuit cõſpicua: quas

obres/cuȝ Cõſtantinus e patria in Traciã ad ſe eam acceſſiri feciſſet.delectat⁹
plurimũ ſua in cõparabili pulchritudĩe/ac moꝛuȝ cõpoſitiõe/eam leoni ſeu leo
cozario filio ſuo pꝛimogenito vroꝛẽ copulauit.quã obꝛeȝ/ꝛ ipſo Cõſtantino ſo
cero ſuo defuncto/eidem ipſa ratiõe mariti Auguſta ſucceſſit/ꝛ filiũ noĩe Con-
ſtantinũ marito peperit. Demũ ꝛ marito rebus humanis ſubtracto/cũ filio eo-
deȝ cõſtãtino admoduȝ paruulo p decenium ĩpium ipſa peregregie admĩſtra
uit. Sed eo iaȝ grãdiuſculo facto aſſerẽteqꝫ/ſibi iaȝ tãdeȝ ĩpiuȝ deberi/eã octo
annis(vt aliquib⁹ placet)ab admĩſtratiõe remouit. Tãdem ĩgentis animi mu-
lier/ꝛ imperãdi auida/vidẽs ſe in diſcoꝛdiam deueniſſe filij: quodam femineo
aſtu iuuenem viribus ſuis plurimuȝ fidẽteȝ/cepit:ꝛ ab imperio ſubmotum/in
cuſtodiaȝ cõiecit. Solumqꝫ a quo vniuerſus oꝛbis oliȝ iura ſuſceperat/ſola cõ
ſcendit. ꝛ pꝛeceteris moꝛtalibus clara imperatrix effecta/cuȝ ĩgenti gloꝛia qnqꝫ
annis ſola imperauit. Poꝛꝛo amicoꝛum cõſtantini filij actum eſt.vt armenioꝝ
auxilijs/poſt quinquiẽnij tempus ſe culmine imperij deponeretur Yrenes:ꝛ fi
lius conſtãtinus a vinculis abſolutus/patrio reſtitueretur ĩ throno.Qui in ma
trem mitioꝛ/qꝫ eam in ſe/exiſtens:plurimũqꝫ in amicoꝛum auxilijs ſeu viribus
ſpei habẽs)illã/nõ carceri reddidit ſeu tradidit.ſed in palatio Eleutherij.quod
ipſamet cõſtrui fecerat.cũ omni rerum copia ſeruari iuſſit. Eius omnibus ami
cis exilio relegatis. At tamen cum is ĩfeliciter aduerſum Burgaros geſſit.cũqꝫ
temptaſſet ob id pꝛimates eũ ab impio ſumouere. ꝛ Nicephoꝛuȝ eiu⁹ patruuȝ
eius loco ſubſtituere.ira exaſperatus/in turpẽ pꝛoꝛupit ſeuitiã.Impꝛimis eniȝ
Nicephoꝛo ipſi ꝛ xpofoꝛo ei⁹ fratri linguas euulſit.hinc Alexiũ Armenie pa-
tritiuȝ lumibus oꝛbauit.ꝛ Mariã ipſi⁹ ꝯiugeȝ monaſticũ habitũ aſſumere cõ-
pulit. Theodote cubicularia vroꝛe ſupinducta:quã qdẽ eueſtigio coꝛonauit.
Quib⁹ enoꝛmitatibus/oculta mulier yrenes: q̃ eſto coacta ĩperij foꝛtunaȝ depo
ſuiſſet egregiũ tñ ſeruauerat aĩum/ſpe reaſſumẽdi pꝛincipat⁹ ſumpta/ſi auꝝ op
timatib⁹ largiret̃ ꝓfuſe/theſauris reſeratis/quos duȝ ĩparet/eo in palatio ĩ quo
ſepoſita habitabat/clã abſcõderat.aĩos pꝛincipiuȝ ĩpij ſibi vẽdicãdi/fecit acco
modatos. Cũqꝫ eos amplis munerib⁹ inſuã deduxiſſet ſniam:egit/vt q illã dé
poſuerãt ẽt ꝯſtãtinuȝ filiũ caperent.lumibuſqꝫ pꝛiuarẽt. ꝛ ſic aĩoſa mulier/ ſub
latũ ſibi/oliȝ reaſſũpſit ĩperiuȝ.Cõſtãtinus aũt ob hoc/moꝛbo coꝛꝛeptis ĩterijt.
Tãdeȝ yrenes cum qnqꝫ iteruȝ ĩpaſſet annis/a Nicephoꝛo ĩ palatio Eleuterij
obſeſſa eſt. Qui cũ a Cariſitio patriarcha ꝯſtãtinopolitão ĩpij Dyadema ſuſce
piſſet: ſuadentib⁹ Leone ꝛ Tryphylo patritijs atqꝫ Sycopeo ſacellario(nup
ab yrene ditatis)actũ eſt.vt ad yrenem cũ humilitate ĩtraret/blãditijſqꝫ ageret
(ea tñ aduerſãte nec aliud p̃ter id palatiũ inquo erat)ex ĩpio poſtulãte/vt obtẽ
ta petitoꝛuȝ pꝛomiſſiõe/aperiret.illi oẽs theſauros.Quibus optẽtis/nepharius
hõ fide fraudata/illã leſbos in exiliũ relegauit.inqua/ꝛ iã ſenex/vitã meſtã ter-
minauit. Alij tñ de fine hui⁹ mulieris aliter ſentire vident̃. Aiũt.n.matre ꝛ filio
diſcoꝛdantib⁹/viciſſimqꝫ ſe ſe ĩperio pꝛiuãtib⁹romanos ab eis diſceuiſſe: ꝛ in ca
rolũ magnũ/tũ francoꝝ regẽ/ĩpiuȝ trãſtuliſſe. Cũqꝫ tẽptaſſet/vt in vnũ/qđ diui-
di videbat̃/impiuȝ redigeret vrenis nuptijs/eiqꝫ ipſa yrenes heſiſſe. Qđ cũ ad-
uertiſſet Eutitius patriti⁹:ꝯfeſtim ſublimauit Nicephoꝝ: ꝛ obſidione yrenem
ad intrandũ monaſterium ĩpio dimiſſe coegiſſe:atqꝫ in eodẽ tãdeȝ ſenuiſſe.

De Joanna papiſſa. capl. cxliiij.

De Joanna Papiſſa

IOannes eſto vir nomie videretur/ ſexu tamen femia fuit. anno a natali chriſtiano quiquageſimo octauo ſupra octingenteſimuꝫ Ludouico frãco Auguſto eius nois ſecundo in occidente imperante/quoddã/ ⁊ quidem permaximum temeritatis vniuerſo orbi preſtitit ſcãdalum. pro quo vniuerſo orbi notiſſima facta fuit. Huiꝰ itaqꝫ femine/etſi patriam Magãtiam quidã fuiſſe affirment. quod ipſius tamen ꝓprium nomẽ fuerit/vix agnitũ eſt. Eſto ſint qui dicãt. Gilibertam fuiſſe vocitatã. Nec cõſtat aſſertiõe quorũdã/eã virginem a Scolaſtico iuuene dilectã:queꝫ ⁊ ipſa adeo dilexiſſe ferũt. vt poſita verecũdia virginali/atqꝫ pauore femineo/claꝫ de domo parẽtum effugeret. ⁊ amaſiuꝫ/adoleſcentis in habitu/⁊ mutato ſequeref nomine. Apud quem in Anglia ſtudẽtem/clericus ab omnibus extimatus. ⁊ veneri ⁊ litterarum militauit ſtudijs. Inde illo morte ſubtracto: quũ ſe cognoſceret igenio nõ mediocriter valere: ⁊ dulcedie traheretur ſciẽtie: retẽto habitu nec adherere amplius voluit alteri: nec ſe feminam profiteri. Quinymo ſtudijs vigilãter inſiſtẽs/adeo in liberalibus/⁊ ſacris litteris profecit/vt preceteris excellens haberef. Et ſic ſcientia mirabili predita: iam etate prouecta. ⁊ Anglia ſe romam cõtulit. ⁊ ibidẽ aliquibus annis/in Triuio legẽs/inſignes habuit auditores. Et quum preter ſciam/ ſingulari honeſtate ac religiõe/modeſtiaqꝫ quadaꝫ polleret. vt homo ab omnibus creditus ⁊ ideo amultis amatus. Leone eius nominis quarto ſummo põtifice carnis debitum perſoluẽte/a venerandiſſimis patribus cardinalibus cõi omniũ ꝯſenſu premortuo/in papatu/ſuſceptus eſt. Joãneſqꝫ ſeptimus noĩatus eſt. Que nõ verita piſcbatoris cathedraꝫ aſcẽdere/⁊ ſacra omnia miſteria (nulli mulieꝝ a chriſtiana religiõe ꝯceſſaꝫ) tractare/⁊ alijs exhibere: apoſtolatus/duobus annis ⁊ qnqꝫ mẽſibus obtinuit. xpiqꝫ vicariatũ femia geſſit in terris. Sane ex alto deꝰ plebi ſue miſertꝰ tã iſignẽ: locũ teneri/tãto preſideri populo tãqꝫ infauſto errore decipi a femia/paſſus nõ eſt. Et illã debita audẽtem nec ſinẽteꝫ ſuis in manibꝰ liqt. Quã obrẽ ſuadẽte diabolo/q eã in tam ſceleſtã deduxerat/ atqꝫ detinebat audatiã/vt q̃ priuata precipuã honeſtatẽ ſeruauerat/in tã ſublimi euecta põtificatu/i ardoreꝫ deueniret libidis. Neqꝫ ei diu ſexa effingere nouerat. artes ad explẽdã defuere laſciuiã. Nã adinuẽto q clã petri ſucceſſorẽ cõſcẽderet/⁊ exurẽtem pruriginẽ defricaret. Actũ eſt. vt papa ꝯcipet. O ſcelus indigniſſimuꝫ. O iuicta dei patiẽtia. Quid tãdẽ? Eiq diu oculos faſinare hoium potuerat ad iceſtuoſuꝫ partũ ocultã/dũ deficit igeniuꝫ. Nã cuꝫ is ꝑter ſpẽ/partui ꝓpingor eſſꝫ: dũ ex Janiculo ſacrũ: ãnuale celebrãs lateranũ peteret. iter Coliſeum ⁊ Clemẽtis põtificis edẽ/doloribꝰ circũuenta (ſine aliq̃ obſtetrice) publice peperit. Et eo loci ab oibus mortua/ibidẽ miſella cũ fetu ſine vllo honore in tenebras exteriores ſepulta eſt. Ad cuiꝰ deteſtãdã ſpurcitiẽ/⁊ noĩs ꝯtinuãdã memoriã/i hodiernũ vſqꝫ/ſũmi põtifices/rogationũ cuꝫ populo ⁊ clero ſacrum

Nota.

agentes/cũ locuꝫ partus medio eius ĩ itinã poſitũ abominent/eo omiſſo decli nãt ad diuerticula vicoſqꝫ ⁊ ſic loco deteſtabili poſtergato reintrãtes iter perfi ciũt qđ ceperũt. Et ad euitãdos ſimiles errores ſtatutũ fuit/ne qs de cetero in beati petri collocaret ſede/priuſq̃ pforatã ſedẽ/futuri põtificis genitalia ab vl timo diacono cardiale attractarent. Eidẽqꝫ mox ſubſtitutꝰ eſt põtifex Bñdictꝰ eiꝰ nois tertiꝰ natiõe romanꝰ.

¶ De Griſilde ſalutij marchioniſſa. ca cxlv.

GRiſildis Pedemõtiuꝫ lõbardie regiõis. Salutiana marchioniſſa/ femina licet nullius nobilitatiſ genere inſignita/ſed in cõparabilis obediẽtie/ ⁊ fidei ſplẽdore decorata/ quo tpe claruerit/nõ ſatiſ ꝯſtat. Hãc aũt Ualterij Salutiaꝝ marchionis illuſtris ꝯiugeꝫ fuiſſe ꝯſtat. Uolunt igiť ipſaꝫ pauperimi hoiſ noie Jannicole filiã fuiſſe: que cum eẽt forma corporis ſatis egregia/ ſed moꝝ pulchritudĩe/atqꝫ aĩ adeo ſpecioſa: vt nihil ſupra: magnope placuit ipſi p̃dicto marchioni. Jpſaꝫ.n.genitor eius ĩprimis parco victu/ ⁊ ĩ ſũma ſemp inopia educauerat. Jta vt nil ꝓrſus mole/nihilqꝫ teneꝝ cogitare aut cõtingere didicerit: ſꝫ virilis ſeniliſqꝫ aĩus ꝟgineo latebat in pectore: ⁊ patris ſeniũ/inextimabili reſouebat charitate: ⁊ pauculas eiꝰ oues depaſcẽdo/colũ interim digitis atterebat. Jn hãc virginẽ Ualterus Salutiaꝝ marchio (cuꝫ ſine vxore eẽt) ſepe illac trãſiens/oculos/nõ iuuenili laſciuia/ſed ſenili grauitate defixerat. ⁊ ipſius virtutẽ eximiã ſupra ſexuꝫ/ſupraqꝫ etatẽ acri penetrauerat ĩtuitu: vñ factũ eſt: vt illã/ ⁊ nõ aliã/vxorẽ/oĩno habere diſpoſuerit. Et ad patrẽ cũ multo comitatu accedẽs: illũ ſeorſum parũper: abſtrahẽs/illi ſubmiſſa voce dixerit: an ipm filia ſibi ĩ vxore data: geneꝝ vellet habẽ. Cui ſenex: nihil ingt/aut velle õbeo: aut nolle/niſi qđ tibi placitũ eſt digniſſime princeps: qm̃/ ⁊ dñs meꝰ es. Aduocãs deide vna cũ pr̃e valteriꝰ marchio puellã: dixit. Griſildis. Et pr̃i tuo placꝫ/ ⁊ mihi/vt vxor mea ſis: credo id ip̃ꝫ/ ⁊ tibi placẽ. Cui Griſildis oĩ cũ tremore ⁊ reuerẽtia rñdit. Ego mi digniſſime pricepſ ⁊ dñe ingt. tãto honore me oĩno ĩdignã ꝯfiteor. At ſi tua volũtas/ſicqꝫ mea ſors eſt. vt tuo ſub culmĩe ancillula ꝑueniã fiat volũtaſ tua. Ego inqt tibi dño nec polliceor: ⁊ ſi mori me iuſſeriſ/nihil vnq̃ꝫ moleſte ferã. Satis eſt/ille ingt. Uocataqꝫ ĩ publicũ puella/vniuerſo aſtãte populo/illã cũ oĩ plauſu/accepit vxorẽ. ac ãnullo p̃cioſiſſimo ſolẽniter deſpõſauit. Deductaqꝫ ĩ palatiũ: breui tpe/tãtꝰ illi diuinꝰ fauor affluxit. vt nõ ĩ caſa paſtorali: ſꝫ in aula ĩpatoria educata/atqꝫ edocta videẽ viſa eſt. ⁊ oĩbus ſupra extimationẽ/cariſſima eẽ cepit. Quãobrẽ Ualteriꝰ ipſe marchio/q̃ꝫq̃ꝫ hũili qdeꝫ/ſed ĩſigni ac ꝓſpero mr̃imonio honeſtatꝰ: ſũma cũ pace domi extraqꝫ/viuẽ cepit. Pauloqꝫ poſt grauida facta/filiã pepit pulcherrimã. ꝑ q̃ mox/totã pr̃iaꝫ letã nimiũ effecit. Quã cũ ablactaſſet. valterꝰ (vt ipſiꝰ ꝯiugis experiret fidẽ) ĩterfici iuſſit. vmo potiꝰ finxit. Et cuidã ſatelliti ſuo iuſſit/illã ſecreto mõ bononiã ad ſororẽ deferre. vꝫ ſuã: q̃ illic comiti cui nupta fuerat. Eãqꝫ noie ſuo tradẽt allẽdã. Ex hac tñ

filie amiſſiõe/Griſildis nūq̃/mutati aī demõſtrauit inditiū. Poſt q̃tuor deinde annos ēt filiū maſculū pepit/forma qdē corpis elegātiſſimū:quē ēt ⁊ poſt ali/quot tps/ipſe Ualter⁹ marchio/⁊ ip̄z īterfici velle finxit:quē ⁊ ip̄m bononiā eo dē mō(ſicut ⁊ filiā)miſit. Poſt vo ab ortu filie annū duodecimū/valterus/vt a/cri⁹ ēt Griſildē experiret. e Roma ſimulatas lr̃as apoſtolicas deferri fecit:qb⁹ vi debat ſibi a romão põtifice datā ſibi fuiſſe licētiā:vt p ſua/ſuiq̃ populi qete ⁊ pace/aliā ſup inducēt vxorē. Que res/quū ad notitiā Griſildis peueniſſz. etſi ad modū ī corde triſtis incõcuſſa tñ aīo ſtetit. Jllo iterī3 tpe/valter⁹ bononiā nun cios miſit. q cognatū rogarēt. vt ad ſe filios adducē dignaret. Fama extemplo vbiq̃ diffuſa/virginē illā valtero ī ꝯiugiū duci. Dū aūt hec agerent. Ualter⁹ vt vxorē denuo retētaret. v3/vt ad doloris ⁊ pudoris cumulū/illā in publicū veni re fecit. ⁊ vniuerſo aſtāte atq̃ audiēte populo:dixit. Griſildis mea:p deū te ob ſecro paciētiā habe in me. Papa.n.mihi p̄cipit. vt aliā mihi accipiā vxorē:q̃ iā in via eſt. ⁊ ſtatī adeſſe d3. Eſto igit forti aīo/⁊ da locū ei:⁊ tuā dotē accipiēs/in domū pr̄is tui reuertē. Cui illa īgenue rñdēs ait. Ego mi illuſtriſſime dñe ⁊ prī ceps parata ſu3/bono ⁊ equo ⁊ pacato aīo volūtate3 tuā in oībus exeq:⁊ none tue ꝯiugi/volēs cedo. Ac ſic ſe veſte p̄clara exuēs/anulū quo eā ſubarauerat ēt ei reſtituit:⁊ cū ſola camiſia de oīb⁹ reb⁹/in domūculā pr̄is remiſit. Que res gri ſildis ſapiētiſſima mirabili eq̃nimitate atq̃ hūilitate tollerauit. ita vt nullu3 in ea ſignū triſtioris aī videret. Quippe cū ī medijs opib⁹/inops ſemp modeſtia ſinglari ⁊ ſpū vixiſſet/atq̃ hūilima. Cūq̃ ei⁹ filia ex bononia ſalutias oppropin q̃ſſet:pridie anq̃ veniret. Ualter⁹ idē marchio griſildē in veſte hiſpida ac lace rata ad ſuū palatiū venire fecit:⁊ p̄parādi cõuiuij eidē curā comiſit. Ueniēs āt puella cū germano/cū imenſo apparatu arbitrās griſildis ꝓfecto illā verā fore vxorē:cu3 hūaniſſimo ac ſereno vultu ītrāti puelle obuiauit. Et bñueuerit dña mea inqt. atq̃ ita tā ip̄a3 q̃ reliquos comites leta facie/miraq̃ ſuauitate vboꝝ/comiter ſuſcepit. Cūq̃ vidēt griſildis nouā ſpõſa3 pulcherrimā/atq̃ mire indo lis p̄clarā adeſſe:ad valteꝝ ait. Obſecro mi dñe/atq̃ tuā excellētiam moneo/ne hāc tenellā ſpõſa3/illis acculeis agitare velis:qb⁹ me acten⁹ agitaſti:ne ex tene ritudie puellari abſte p mortē tollat. Ea qppe vba ⁊ ſil'ia dicētis/vult⁹ alacbri tatē ppendēs valter⁹/ipſi⁹ iā tāde3 miſerat⁹/ac ferre ⁊ expiri eius patiētiā ⁊ mi rabilē tollerātiā diutius nõ valēs:dixit. Griſildis mea dulciſſima ꝯiūx. nūc nūc mihi ſatꝫ cognita eſt icredibilis fides tua/nec ſub celo eqde3 aliquē eſſe puto. q tāta ꝯiugalis amoris expientia pcipe potuerit. de q̃cunq̃ femia/ ſicut ego de te cariſſima mea ſpõſa. Hec itaq̃ dicēs/vniuerſo aſtāte ꝯuiuio/exclamauit dicēs. O dulciſſima o fideliſſima ſup oēs ꝯiūx mea/⁊ ita leto ſtupor ꝯiugē lachrymiſ pfuſa3. cupidis vlnis amplectit/⁊ oſculat. Et tu ait mea ſola vxor es/ſemp amā tiſſima/aliā nec vnq̃ habui/nec habere volo. Jſta āt quā tu meā exiſtimas ſpõ/ſa3:filia tua eſt:hicq̃/q cognat⁹ meus credebat. ⁊ tu⁹ ſil'iter eſt fili⁹:⁊ q̃ diuiſi3 pdita videbāt ſimul oia recepiſti. Hec illa audiēs pene p̄gaudio exaīs effecta/cū lachrymis ſuoꝝ pignoꝝ ī amplexus ruuit. Raptimq̃ matrone alachres cir cūfuſe/vilibus eā exuentes veſtib⁹:ſuis ſolitis exornarūt veſtiment̄. Statimq̃ plauſus letiſſim⁹ ⁊ fauſta oīum verba circūſonare ceperunt. Multoq̃ cu3 gau dio ⁊ pijētiſſimo fletu/dies ille celeberrim⁹ oībus fuit:celebrior quoq̃ q̃/dies nuptiaꝝ fuerat. Multoſq̃ poſt annos ingenti cū pace ⁊ qete atq̃ gloria valter⁹

Jnaudit⁹ cõiugis er ga maritū amor.

Marchio ⁊ griſildis coniugales vixere feliciſſimi. Viderūtqꝫ filios filioꝝ ſuoꝝ vſqꝫ in generationez ⁊ generationē. Huius itaqꝫ ſancte ⁊ īclite mulieris hiſto/riaz exemplaritatis plenaz: hic etiā ad multaꝝ matronaꝝ ſolatium ⁊ documen/tuz ſcribere dignuz duxi: vt ⁊ matrone p̄ſentes atqꝫ future omnes. ad imitādaz huiꝰ paupercule griſildis patientiā. que certe imitabilis mihi videt̄ excitarem.

De Mathildi gloꝛioſa comitiſſa lumbardie. capi. cclvi.

MAtildim aūt gloꝛioſā illu/ſtrēqꝫ/ac optimā Mantue ⁊ multaꝝ vrbiū comitiſſaz tꝑibus Gregorij eiꝰ nōis ſeptimi pōtificiſ Romāi. Hērici quo/qꝫ ipſiꝰ nōis tertij: āno vz ſalut̄ noſtre ſeptimo ⁊ milleſimo/ob clariſſima reꝝ multarū facinoꝛa celebꝛis īgenij fuiſſe feminā/multis ī codicibꝰ me lectitaſſe ꝯfiteoꝛ. Hec quippe Bonifatiū nobiliſ/ſimuz/ac ꝑmagnificuz natiōe lucēſez ci/uez ⁊ beatricez pꝛimi Hērici Ceſaris fi/liā/habuit parētes. Que cū vnica eoꝛuz eſſet ꝓles: poſt ipſos parētes/in īpio. Lucc: Parme: Regij: Mutine: Ferrarie: Mātueqꝫ vrbiū: ac ipſiꝰ ethrurie ꝑtis quā moderni patrimoniū appellāt) ſuc/ceſſit. Quas obꝛes ī tota italia inclita ⁊ celebꝛis habita eſt. Nupſit autez in flo/rida elegātiqꝫ adoleſcētia Gotfredo pꝛepotēti viro/Ricardi ⁊ Roberto cogno/mēto guiſcardi illuſtrium Apulie ⁊ Calabꝛie atqꝫ campanie ducum germano: pꝛo quo etiam gloꝛie plurimum aſſecuta eſt. Imperauit igitur ipſis ſuis in vr/bibus vna cum ipſo ſuo viro annis multis/ex quo tn̄ nullā vnq̄ꝫ edidit pꝛolē: ſed infinita pꝛopemodum geſſit bella/quum eſſet virago īuictiſſima atqꝫ pꝛu/dētiſſima. Vn̄ ⁊ Alexādri ſecūdi/ac gregoꝛij ſeptimi pōtificuz romanoꝝ decre/to: Comitiſſa appellari meruit. Nā dū ad decꝰ/⁊ ad glïā nata videret̄. oīa quo/qꝫ ſupꝛa humanā extimationē ⁊ meditabat̄ ⁊ moliebat̄ ac faciebat. Impꝛimis quidē/cuz audiſſet Ricarduz eius cognatū/⁊ eius filiū Guielmum bellatoꝛes ſtrenuos/nonnullas in Apulia de eccleſie dictione terras occupaſſe: eo ex lum/bardia cum exercitu acceſſere ⁊ mox eos compulerunt/capta reſtituere. Quibꝰ ſtrenue geſtis romam cū exercitu reuerſi/a pōtifice romano valde honoꝛati ſūt. Gregoꝛius autez eiuſdē nominis ſeptimus pōtifex/haud multo poſt celebꝛās concilium maximū in laterano/voluit (ꝑꝑ ipſius maximā ſapientiā) comitiſſam hanc Mathildim intereſſe. Inquo robertum guiſcardum: ⁊ ceteros noꝛmanos anathematizat eo qꝛ nouiter etiā occupauerant plurimas eccleſie terras de An/chonitana Marchia. Igitur Mathildis comitiſſa/nō modo pꝛedictoꝛū Apulie ⁊ calabꝛie ducuz: ſed ⁊ Henrici tertij ceſaris potentiam/contra pōtifices roma/nos ſepius exercentem/magnaminiter repꝛeſſit/⁊ humiliauit: ac que de eccleſia/ſtico iure occupauerat/reſtituere coegit. Inſuper ⁊ Gregoꝛium pontificem ab Henrico ceſare infenſe nimium pꝛoſecutū/in canoſſo ſuo regenſis agri oppido/honoꝛificētiſſime tutādum excepit. Ad quod tādem Henricus ceſar Anathe/mate notatus/pꝛopere quū oībus copijs acceſſit. Qui viſa comitiſſe mathildis

magnáimitate ꝛ potẽtia:atq; ſagacitate:ſtatiꝫ depoſito regali ornamẽto/nudis pedibꝰ vt comitiſſaꝫ ꝛ põtificẽ ad miſericordiã comoueret exorauit.Et cũ eidẽ denegatꝰ eſſꝫ igreſſus:ꝛ hyems aſpima eẽt:ꝑ triduũꝫ i ſuburbio oppidi cõtinuo ſubſtitit:ſemp veniã deprecãs tãdeꝫ rogatu huiꝰ comitiſſe Matildis potiſſimũ:ꝛ Adelai Sabaudiẽſis Comitis:ꝛ cluniacẽſis Abbatis/i caſtrũ:ad pedes põtificis itroductꝰ: cũ errata ſua Hẽricꝰ pñtibꝰ ꝑdictis cõrigere pollicitꝰ fuiſſet:ab ipo põtifice abſoluit:ꝛ eccleſie recõciliat:ꝛ pacẽ iureiurãdo cũ põtifice Romão(maxia dexteritate)ꝯficere ꝓcurauit:Atq; idẽ Henricꝰ Ceſar itegrã obediẽtiã obſeruare ꝓmiſit: ꝛ id qdẽ ꝓcuratiõe huiꝰ viragis comitiſſe. Erat aũt Matildis hec reꝝ diuinaꝝ apetẽtiſſima: ac ſctẽ Romãe eccleſie deſenſatrix ardẽtiſſima/atq; de ipa bene merita.Eiꝰ qppe deuotiõe freta: poſt xpꝫ ꝛ matrẽ eiꝰ ſemp ꝟginẽ:qbuſcũq; flagitioſis ꝛ iniqs aioſiſſime reſiſtebat:fidelibꝰ autẽ ac proibiſ hõibꝰ/ꝑſto adeſſe volebat:ꝛ auxiliũ ferebat.Cõſurexerãt eteiꝫ plurimi ꝑncipes ſeculi/ꝛ alij quãplurimi Eecleſiaſtici/ꝛ nõnulli vulgares i põtifices romãos/tãq; diaboli mẽbra/cõtra eccleſiã dei ꝛ ſupbe nimiũ/cornua ꝛ calcem erigẽtes:facta cõiuratiõe i ipis:ſꝫ Matildis ipſa cõtra oẽs ꝓtectionẽ infracto aio ſũpſit ꝛ ipretermiſſe ſemp obſeruauit. Erat nihilominꝰ oibꝰ Matildis grata pro ſua pietate ꝛ religiõe/atq; iuſtitia.Mortuo itaq; Gotfredo eiꝰ marito/paulo poſt Azonẽ Marchionẽ Eſtẽſeꝫ accepit marituꝫ:poris viri cõſanguineuꝫ:ac itertio gradu affinitatis ſibi cõiũctuꝫ.Vez poſtea re cognita/ cuꝫ eſſet optie ꝛ timorate cõſciẽtie mlĩer/ſup eo cõſulẽs põtificẽ romanũ qd facto opus eſſet:quo ſuadẽte/diuortiũ cũ ipſo fo marito vꝫ Azone eſtẽſe fecit: itaq; facto deiceps Matildis deo ꝛ eccleſie Romãe/ i oĩonibꝰ alijſq; opibꝰ bonis caſtiſſime deſeruiuit.Erat nãq; matildis hec comitiſſa igẽtiſ ꝟſatiliſq; igenij femina/ didicẽat eiꝫ vbi opꝰ erat mutãe/exercitia/atq; ſentẽtiã/quod prudẽtiũ hõium/ eorũq; bonoꝝ propriũ eſt.Jmprimis qdẽ rebꝰmilitaribꝰ oĩno ſepoſitis. Ciuiũ ſuoꝝ mores negligẽtia ꝛ ignorãtia preteritoꝝ tꝑoꝝ labefactoſ/ꝛ oĩno corruptoſ i melioreꝫ formã ꝛ ornatuꝫ redigere curauit. Jndeq; cepit cõtubernio vti viro ruꝫſctiſſimoꝝ doctorũq;:ꝛ potiſſimũ Anſelmi lucẽſis epi:viri vtiq; eruditiſſimi optimiq;:ac põtij magni cluniacenſiuꝫ Abbatis:ꝛ alioꝝ multoꝝ:quoꝝ optimis documẽtis ꝛ ꝯſilijſ:iter cetera inumeras pene extruxit eccleſias/ atq; ãpliſſima varijs in locis mõaſteria ꝛ ea qdẽ cẽtũ fuiſſe tradũt.Jn ꝑmis qdẽ i agro lucẽſi:Friſõariũ mõaſtẽiũ/i regiẽſi.Canuſſiã Abbatiã:i Mutinẽſi:Nonãtulã/ i Ferrariẽſe põpoſaꝫ:i Mãtuano ſctm̃ Benedictũ:alijs quoq; prope inume ris lociſ alia atq; alia adhuc extãtia edificauit Cẽobia:illaq; ꝛ ſctõꝝ religiſ pĩris/ vaſis ve aureis ꝛ argẽteis precioſiſſimis: ꝛ veſtimẽtis preter credulitateꝫ decorauit atq; inumeris predijs ꝛ fundis ditauit. Tãdeꝫ vero admodũ ſenio confecta/anno vite ſue ſexageſimonono/videlicet ſalutis nr̃e milleſimo/ꝛ cẽteſimo/ tertio decimo:in Bõdeno agri Mantuani oppido plena bõis opibꝰ migrauit ad dñm.Ferunt quidaꝫ:hãc cordatã illuſtrẽq; feminaꝫ/cuꝫ apud eundẽ opidum tum celebre natale vomini ſolẽniter celebrare ſtatuiſſet:ad eande eiꝰ gra gratia/poncius Cluniacẽſis Abbas/cum plurimis mõachis ꝑuenit:a q̃/ꝛ reuerẽt pĩrinũ exceptꝰẽ. Dũq; nocturnũ offitiũ i nocte Natal dñi celebrare ꝯſtituiſſꝫ(q̃q; imẽſũ gelu vigẽt)Comitiſſa ipa/cupidiſſie ad illõ acceſſit. Dũ ꝟo dia exſoluerẽt:imẽſuꝫ gelu adõ/vetuſta ipiꝰ m̃bra dirignit :vt domũ reuẽſa febri-

bus pcuſa/lecto decũbere ipam neceſſe fuerit. Supueniẽte poſtmodũ ipiꝰ dñi aparitione/aliquãtulũ meliuſcula effecta/quũ ad miſſaz pedibꝰ accedere oino decreuiſſet i lãgorem recidiuãs expoſt/nunq̃ cõualuit. Lãgore deniq̃ ingraueſcẽte/adeo vt nulla ſalutis ſpes ãplius ſupeſſet. Teſtamẽtũ ſuũ hoc modo xpianiſſime ac ſapiẽtiſſime cõfecit. Jn primis qdem oẽs ſeruos ⁊ Ancillas (multis elemoſinis donatos)manumiſit. Deinde vaſa queq̃ Aurea ⁊ argẽtea: pcioſiſſimaſ quoq̃ veſtes/diuerſiſ Eccleſijs aſe cõſtructis cõdonauit. Monaſteria ſua maiorẽ i modũ fũdis ⁊ caſtellis ditauit. Romãe iſup Eccleſie reliqt:quicqd a piſſa amne ⁊ ſancto Quirico agri ſenẽſis/vſq̃ ad cepanũ iter apeninũ ⁊ Mare ptinet/addita ferraria:que adhuc Romãe eccleſie aliquãtiſp vectigalis ẽ. Hiſq̃ optime ex ſẽtẽtia geſtis/iextremis ꝯſtituta oĩa xpiane religionis ſacramẽta ab Anſelmo epo ⁊ pr̃e ſuo deuotiſſie ac reuerẽter ſuſceptiſ(poſtq̃ de dõ deq̃ oibꝰ hõibꝰ bene ꝓmerita fuiſſet) ſctã ſuam/ deo reddidit aĩaz. Eiuſq̃ venerabilis corpꝰ/nullo honoris genere qd ipendi magno pncipi poſſit nõ adhibito/chollachrymãtibꝰ cũctis: ab vniuerſis clericis ⁊ monachis ad ſctm̃ Benedictũ agri Mãtuãi defert: ⁊ mauſoleo marmoreo candidiſſimo/qd etiã nũc i ſiniſtro Eccleſie illiꝰ cernit ſepelit. Sũt q ſcribãt hãc mulierẽ Florẽtie mortuã fuiſſe/eo icẽdio:quo ⁊ magna pars vrbis illiꝰ cõſũpta fuit. Eiuſq̃ corpus poſtea i Ciſalpinaz trãſlatũ ⁊ i eodez ſancti Benedicti mõaſterio mantuano ſepultũ. Uaria eteĩ ac pene icredibilia clara facinora/de huiuſmõi preclara viragine matildi ab auctoribꝰ/⁊ ꝟſu ⁊ ſoluta orõne referunt: pro qbꝰ merito iter pclaras feminas cẽſui eſſe conumerãdã. Eodẽ quoq̃ loco ſepultũ fuiſſe ſuũ ſctiſſimũ pr̃em ſpũalez/ſanctũ Anſelmũ lucẽſez epm cõptũ habemus: ⁊ id ex iuſſu ſuo:ob dvotiõez tãte mulieriſ: ſz poſtmodũ/ide(ne furto ſubriperet)i mãtuanã cathedralẽ eccleſiã trãſlatũ cũ miraculis cõtinuis celebris haberet. Lucẽſes aũt iã dudũ affirmabãt corpꝰ Matildis ciuis ſue/apud ſe fore qd minime credẽdũ erat. Guido deniq̃ gõzaga ſupioribꝰ ferme ãnis ſcti Beñdicti Abbas:dũ monaſteriũ illud ſemiruptũ reſtituẽt:iuẽtũ corpꝰ honeſtiore loco(vt par erat)collocauit. Ad cuiꝰ tumulũ Monachi religioſiſſimi Cenobium illud tã ãpluz tãq̃ magnificũ icolẽteſ/ſingula ebdomada ꝓceſſionaliter accedẽtes:eiꝰ exeqas venerabilit celebrãt i memoriã tã eximiorꝫ eiꝰ beñficiorꝫ.

¶ De Conſtantia prius ſctimoniali/⁊ poſtmodũ Jmpatrice. cap.cxlvii.

COnſtantia Gulielmi Sicilie regis vnica filia in anno ſalutis noſtre milleſimo centeſimo/tertio ⁊ nonageſimo/e ſummo orbis cardine/terris romanorum Jmperatrix inclita effulſit. Uerum quoniam iam multis comune decus admirationem intuentiũ minuiſſe videtur: alia claritatis cauſa noſtro euo apparere volentibus querenda eſt:que huic mulieri nõ defuit. Nã ſi vllo alio nõ detur merito vnico/ ſaltem partu vndiq̃ conſpicua facta

De Sancta Conſtantia Imperatrice Xp̄iana

eſt. Fuit igitur vt predictum eſt hec Conſtantia Guilielmi optimi quondam ſi
culorum regis filia. Cuius in ortu/cum adeſſet (vt aiunt plurimi) Joachim Ca/
laber Abbas prophetico dotatus ſpiritu Guilielmo: dixit. Natam regni ſui de
ſolationem futuram. Qua prefactione ſtupefactus Rex atqꝫ perteritus: quum
preſtitiſſet vaticinio fidem ſecum cepit anxia meditatione reuoluere: quo pa/
cto/poſſet iſtud contingere a femina: nec aliter videns q̄ꝫ/a coniuge vel/a filio:
Regno compatiens ſuo ⁊ vtere iſtud ſi poſſet conſilio ſtatuit eamqꝫ vt conu
bij atqꝫ prolis aufferereretur ſpes/ virgunculam monaſticis clauſam clauſuris:
egit vt deo perpetuam virginitatem voto promitteret: nec aſpernandum ſi pro
fuiſſet conſilium. Sed quid aduerſus deum/iuſte mortalium ſceleſta facinora
expiantem/ſtolidi imbecilleſqꝫ conatus exponimus? minime equidem ⁊ vnico
fruſtramur impulſu. Hec autem cum ſanctiſſimo patre fere extinctis/nemine ſe
preter/legiptime regni herede ſuperſtite iuuentutem omnem peregiſſet: iamqꝫ
facta videretur anus: ſumpſiſſetqꝫ poſt obitū Gulielmi Regni dyadema Tā
credus regulus: ⁊ poſt/eum Gulielmus eius filius adhuc iuuenculus: eoqꝫ
itum eſt/ſeu crebra ſeu minus digna regum innouatione: vt factionibus proce
rum/vndiqꝫ bellis ſcaturientibus/ferro igneqꝫ regnum omne: inexterminium
trahi videretur. Quam obrem quibuſdam compatientibus infortunio: menti
incidit: qd̄ poſtmodum ſubſecutum eſt. Conſtanciam ſilicet/ alicui inſigni pri
cipi in coniugem dari: vt opere ⁊ potētia peſtiferri ſedarentur tumultus. Nec
abſqꝫ dolo atqꝫ ingenti labore obtentum eſt. Summo etenim conſentiente pō
tifice: vt in eam conſtantia deueniret ſententiaꝫ ſilicet/vt nuberet: quum in mo
bilis ſtaret in profeſſionis propoſito: ⁊ annoſa etiam videretur etas obſiſtere
ſi cū ea etiaꝫ renuente/res a deo proceſſiſſent: vt comode nequirent retrahi. Hē
rico Romanorum imperatori olim Frederici eius nominis primi filio/deſpō
ſata eſt. Et ſic rugoſa anus ſacris omiſſis clauſtris / poſitiſqꝫ ſanctimonialium
victis/cultu ornata regio/nuptaqꝫ: ⁊ imperatrix deuenit inmedium: ⁊ que deo
virginitatem dicauerat perpetuam/thalamum principis intrans/ nuptialemqꝫ
conſcendens thorum/eam inuita depoſuit. Ex quo factum eſt: non abqꝫ audiē Annoſa
tium admiratione/vt quinquageſimum ⁊ quintum etatis annum agens: anno/ mulier con
ſa conciperet. Et cum tarda penes omnes conceptionis huiuſmodi fides eſſꝫ: cepit et pe
dolus crederetur a pluribus: ad auferendam ſuſpitionem: prouide actum eſt: perit.
vt propinquante partus tempore/edicto Ceſaris/matrone regni Sicilie vocarē
tur omnes: volentes futuro intereſſe partui. Quibus conuenientibus/etiam ex
longinquo/poſitis in pratis extra Ciuitatem Panormij tentorijs: ⁊ ſecundum
alios intra vrbem/percipientibus cunctis/Imperatrix pene decrepita/infanteꝫ
eſt enixa. Fredericum ſcilicet ſecundum/qui poſtea in monſtruoſum euaſit ho
minem: ⁊ Italie totius/ne dum regni Scicilie peſteꝫ: vt non euacuaret Calabri
Abbatis vaticinium. Quis ergo non conceptum partumqꝫ Conſtantie iam ve
tule arbitraretur monſtruoſum: cum preter hunc/nullus ſit nouiſſimis tempo
ribus auditus: nec etiam ab Enee aduentu ad Italos: vnum preter annoſe mu
lieris compertus Helyſabeth ſilicet/coniugis Zacharie: ex quo dei ſingulari
opere/Joannes natus eſt: cui inter natos mulierum ſecundus non erat/in po/
ſterum ſurecturus?

¶ De ſancta Clara ſeraphici Franciſci diſcipula. cap.cxlviii.

Clara virgo ſanctiſſima/ſe-
raphici Franciſci i chriſto
filia atqꝫ diſcipula: tempo
ribus Gregorij pontificis
Romani eius nominis nomini: circa
annum ſalutis noſtre vigeſimuꝫ ſepti-
mum ſupra milleſimuꝫ ⁊ ducenteſimũ
in vmbria quã maxime Italie prouin-
cia/ apud Aſiſium vetuſtam vrbem/ ⁊
moribus ⁊ auſteritate vite ac mira ſã-
ctitate celebris plurimuꝫ habita eſt fe
mĩa. Hec quippe apud eandẽ vrbeꝫ/
ex honeſtis parentibus edita/a teneris
ãniſ ſingulari pietate ꝓdita fuit: q cibarijſ ſibi ſubtractis/illa pauperibꝰ pijen-
tiſſime erogaret. Grandiuſculaqꝫ facta/audita diui Franciſci/incredibili ſancti
tatis fama/e ueſtigio ſe ad eum cõtulit informandam. Nec ita multo poſt/ipſiꝰ
beati Franciſci monitis ⁊ exẽplis permota: ſũpto ſancte cõuerſationiſ ⁊ religio
nis habitu/ apud diui Damiani templũ (pro cuiꝰ reparatiõe vir dei Franciſcus
mãdatuꝫ acceperat) ſub cõtinentie/perpetueqꝫ paupertatis voto/vitam actitare
cepit: vbi ⁊ mox plurime adoleſcẽtule ad eiꝰ ſctitatis opinionẽ permote/ſecu-
lo abrenũtiãtes: xpo Jeſu ſeſe dedicabãt: quantuꝫ aũt ⁊ humilitatis ⁊ patiẽtie
⁊ cõtemplationis/ceterarũqꝫ virtutuꝫ floruerit: nõ facile litteris mandari poſ-
ſet. Nam i primis foris exeuntiũ ſoroꝝ ⁊ famulaꝝ/lutuoſos ipa pedeſ/impigre
abluebat intuſqꝫ miniſtrantiuꝫ laborioſiſſimis obſequijs: ac ſi ipſa ancillula
foret empticia/preceteris/promptũ oibꝰ/pro viribus exhibebat famulatũ. Pa-
ternam quippe ſuaꝫ hereditateꝫ/que ad eã peruenerat/poſt cõuerſionem: mox
diſtrahens pauperibus cupidiſſime erogauit/ nil prorſus de precio ſibi reſer-
uans. Ita etenim cũ paupertate fedus cõtraxerat: vt nihil oĩno preter deuꝫ ha-
bere vellet: vnde ⁊ preter quottidianũ ⁊ neceſſariuꝫ victuꝫ/a ſororibꝰ/ipoſterũ
nihil reſeruari ꝑmittebat. Simplici tantũmodo tunica/viliſſimoqꝫ palio cor-
puſculũ ſuuꝫ cõtegebat: vt fouere videret potiuſqꝫ enutrire ⁊ tenerã carnẽ ꝯti-
nuatis affligebat ieiunijs. Maiorẽ aũt qdrageſimã pane ſolũ ⁊ aqua ieiunãs
ſolis dñicis diebꝰ/vini modicũ deguſtabat/ſecũda/ qrta ⁊ ſexta feria/ab oi pro-
ſus cibo ſe abſtinẽs. Duro preterea cilicio cordulis ꝯfecto/corpuſculũ ſuum ſe
piꝰ affligebat/⁊ nude humi aut ſarmẽtis ad capiẽdũ ſomnuꝫ/ſeſe ꝓſternebat.
Sũma ⁊ icredibilis i deuꝫ eiꝰ erat deuotio: qppe/que ideſeſſe pene vigilãs/cũ
fletu orõnibꝰ iſiſtebat. Ex quo factuꝫ ẽ: vt aliquãdo cũ dñice cene dies aduenif
ſet: ⁊ vgo deuotiſſima/iter cetera Saluatoriſ nrĩ captionẽ/illuſionẽqꝫ atqꝫ alia
ipſiꝰ iproperia/iteꝫ atqꝫ iterum/ animo reuolueret: adeo a ſemetipſa ꝑmãſit alie-
na/vt irreuerberatis luminibus xpo confixa/ac inſenſibilis prorſus videretur.
Cũ autem quadraginta cõtinuis annis ⁊ duobus: in maxia vite ſanctimonia
vt pote pauptate cõtinentiaqꝫ: ac laboribꝰ continuiſ vixiſſet: octo poſtea ſupra
viginti annorum diuturno langore laborauit. Demum ipſa ad mortis ſomnũ
appropiquãte: dũ p decẽ ⁊ ſeptẽ dies/nullo prorſus ſuſcepto corporali alimẽto

ſtetiſſet media noctiſ hora i veſtib⁹ albis ꝟginū turba/ad eā venit:q̄ oēs aurea ſerta in capitib⁹ geſtātes/ vnā preceteris elegātiorez comitebaſ:et cui⁹ corona tantus effulſit ſplēdor:vt nox illa i ſplēdidiſſimaꝫ lucem ſit cōuerſa.Que cum ſacro illo virginuꝫ cetū ad lectuluꝫ ſctē huius virginis clare leta procedēs:eidem mox paliuꝫ mire pulchritudinis ab alijs ſacris virginibus deferri iuſſit: quo quidē protin⁹ Claraꝫ ſctāꝫ honorifice conterit. Eoqꝫ ornamēto iduta/ſancta illa aīa/carnis ergaſtulo ſoluta/pridie iduſ Auguſti ad aſtra migrauit:vbi ſimul cū angelis quoꝝ ſimilima ⁊ noīe ⁊ Re creata fuerat:etiaꝫ ⁊ gratia/⁊ pulchritudie atqꝫ ſplēdor:dei ſūmi faciē vidēt:vultuqꝫ reuelato/ſempiternā ipius dn̄i gloriā/inefabilēqꝫ ipſius beatitudinē leta cōtēplatur/ac gaudēſ fruitur: In cuius glorie teſtimoniū/nō multis poſt ſui obit⁹ diebus:⁊ demōes ex obſeſſis corporib⁹ ꝓfligati ſūt:claudiſqꝫ greſſus:cecis viſus demētib⁹/ſēſus reddit⁹ ē.

¶ De ſancta Helisabeth vngarie regis filia. cap.cxlix.

Eliſabeth Illuſtris ac ſancta femina vngarie regiſ filia/ Lathigraniqꝫ Turingie Comitis vxor: ⁊ ipa eo Euo quo ⁊ predicta ſācta Clara virgo/ a Gregorio eius nois nono pōtifice romano bonis documētis per ſcripta informata/⁊ edocta: tot operuꝫ bonaruꝫ manipulos protulit: quot ab eo ſemia ſuſceperat preceptoꝝ. Hec quippe cuꝫ ſe noſſet ex nobiliſſimis editatā parentibus multo ſe nobilioreꝫ/⁊ fide ⁊ religione eſſe vniuerſo mundo conteſtari voluit. Ab ineunte eteim etate ſūmo erga deuꝫ deuotiōis exiſtēſ affectu:lubrica queqꝫ huius mūdi cōtemnere cepit. Nam etſi poſtmodū etate nubilis effecta ipſi predicto Turingie duci ſeu comiti/ad procreādos liberos in vxorem data fuerit : tante tamen caſtimonie accendebatur amore:vt eo etiam viuente (quantum ad ſe attinebat)vouerit perpetuā ſeruare continētiam.Quāte autem fuerit deuotiōis ⁊ humilitatis:quanteue auſteritatis ⁊ abſtinētie/quante deniqꝫ largitatis ⁊ miſericordie nō facile comemorare poſſet. In oratiōe equidem tāti extabat feruoris/vt ſepius ancillas ſuas ad eccleſiam proficiſcēti gradu cōcito preueniret:ac ſi quibuſdam clādeſtinis oratiōib⁹/ adeo aliquam ſingularem gratiam impetrare vellet. A viri etiam perſepe abſtinēs thoro/vt oratiōibus inſiſteret/noctes ducebat inſomnes. Ea preterea ducebatur humilitate/vt propter dei/⁊ domini noſtri Jeſu chriſti amorem/ vilia ⁊ abiecta queqꝫ appeteret:⁊ velut altera ſancta Fabiola Romana Xenodochium pauperum eſtruxiſſe viſa eſt quia ſua pietate charitateqꝫ eximia/ pauperes/ orphanos/egrotos/⁊ infirmos ad ſe pertrahebat:⁊ fetore horribiles/ i ꝓpriū ſinū reclinabat:ac fetōe cōreptoſ atqꝫ ꝯfectoſ lauabat putredinēqꝫ ac ſaniē ex capitib⁹eoꝝ tergebat:qđ certe alius/nō modo facē/ſꝫ ne dū aſpicere perſūpſiſſꝫ. In rogatiōib⁹ aūt/ſeu ꝓceſſiōib⁹/ſepius nudis pedibus proficiſcebaſ:⁊ tanqꝫ vere pauper/nobilis ⁊ illuſtris femina/inter pauperes reſidebat. Sibi vero tantum abſtinentie rigorez

indixit: vt corpuſculuꝫ ſuuꝫ dedicatiſſimuꝫ iugijs ⁊ cõtinuis pene vigilijs/ieiunijs/diſciplinis/atq₃ alijs abſtinẽtijs afficeret. ⁊ iter diuerſa ferculoꝝ genera/in terdum pane ſimplici pro cibo cõtentaretur. Adeo quippe pijentiſſima ⁊ liberalis habebatur: vt nulluꝫ ferme aliqua media premi pateref: veſtiebat nudos ⁊ pro ſepelliẽdis pauperib⁹: maxima illi cura erat. Quos autem pueros de ſacro fonte leuabat: crebro/cuꝫ pecunia ei deficeret/etiã veſtimẽta propria vendebat/vt eoꝝ inopie ſubueniret. Erat preterea ĩfirmoꝝ ſedula viſitatrix: quoꝝ hoſpitia nulla vie difficultas aut lõgitudo deterebat: qn diligẽtius ĩquireret. Verum cuꝫ eius vir lathigranus vita functus eſſet/mox religioſuꝫ ⁊ honeſtuꝫ habitum induuit: ⁊ vt perpetuam cõtinẽtiã ſeruaret: cõtemptis propter deum filijs proprijs/paupertatem quãdaꝫ amplexari voluit. Quod vbi patri ſuo regi ĩnotuit: miſit qui eam ad patrias ſedes reduceret. At illa cõſtanti animo maluit/eã in volũtaria paupertate propter chriſtuꝫ degere q̃ʒ cum diuitib⁹ diues aparere. Vt ꝟo totus eius animus/i deum oĩno trãſiret/eiuſq₃ deuotio i ipſuꝫ intẽta/nullum rerum tẽporaliuꝫ impedimẽtuꝫ ſuſtineret: obnixe deum iugiter deprecabaf/vt ſibi ex ſpetiali munere oĩmoduꝫ rerum tẽporaliuꝫ cõtemptũ infundere dignaretur: filiorũq₃ amorem/e corde ſuo ſubmoueret ꝯtra quoq₃ oẽſ cõtumelias ſibi irrogatas modeſtiaꝫ ⁊ cõſtãtiam largiref. Oratiõe autẽ huiuſmodi fuſa: mox dñm ſibi dicẽtem audiuit. Exaudita ẽ deprecatio tua. Que ancillis ſuis dixit. Dñs meus Jeſus chriſtus exaudire dignatuſ ẽ petitionẽ meã. Qm̃ iam iã tp̃alia oĩa iſta/vt ſtercora mihi ſunt: deq₃ filijſ meis nec pluriſ q̃ʒ ꝺ alienis curo mei quoq₃ cõtẽptum atq₃ obbrobria oĩa cõplector. Et vt cũ Maria optimã partem poſſideret/ſedule orõni ⁊ cõtemplationi vacabat. Jn quo q̃dem/vt ſpecialeꝫ gratiaꝫ ſe habere preſe ferret: celeſtes viſiõeſ perſepe videbat/ ⁊ alios ad mundi cõtemptuꝫ/deiq₃ amorem efficaciſſimis ſermonib⁹ inflamabat. Cum aũt die quadã i eccleſia cõſtituta/ad dei altare oculos itẽderet. adeo vt i eo dei ſũmi p̃ntiam cernere videref: eodem modo per magnũ ſpatium/diuina reuelatione cõſolari promeruit. Dein domuꝫ reuerſus/cũ pre ꝺbilitate cõporea/in ancille gremium ſe aliquãtuluꝫ reclinaſſet: oculoſq₃ ſuos p feneſtraꝫ ad celos defixos extuliſſet/mox cunctis vidẽtib⁹ eius vultus tanta hylaritate perfunditur: vt etiam riſus ei ſubſequeref mirabilis que cum aliquandiu tam periucunde letificata ſtetiſſet: ſubito in lachrymas conuerſa ẽ maximas. Cũq₃ a circunſtãtibuſ rogaref/vt viſionẽ exponere dignaref: Reſpondit: Que ibideꝫ vidi/enarare nõ expedit. Appropinquãte ꝟo tẽpore/quo dñs dilectam ſuaꝫ/de ergaſtulo huius vite ad ſe auocare diſpoſuerit: vt que propter ipſum/ regnum mũdi/⁊ eius oẽm ornatuꝫ cõtempſerat: angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ contraderet regnũ. Eidem chriſtus dñs nr̃: feſtiuus apparuit dicẽs: veni dilecta mea/veni i preparata tibi eterna habitacula. Quibus dictis ⁊ auditis/ haud ml'to poſt ad extremã horaꝫ ſanctiſſima femia perueniẽs/obdormiuit i dño: quarto decimo chal lendas decẽbres: quo quideꝫ die/inter ſanctas merito relata /eius feſtiuitatis anniuerſaria celebranf. Ex eius aũt venerabili corpuſculo/mox tantus/odor aromaticus exhalauit: vt icredibili ſuauitate reficeret. Extemploq₃ Auicule mule affuere/quas nemo vnq̃ʒ eo/in loco viderat: que tã ſuaui modulatiõe cantitare cepere vt cũctos i admirationẽ adducerẽt. Quib⁹ ex reb⁹ atq₃ prodigijs clare oſtẽditur: quãte ſanctitaſ fuerit Elyſabeth comitiſſa: cum etiã ex ei⁹ tumulo

ſcaturire oleum compertum ſit. Quibus quidem fulgoribus merito venit inter claras mulieres hic computanda.

¶ De Radegundi ffrancie regina. capi. cl.

RAdegundis francie regīa ꝛ inſignis v̾go fuit/ac memoratu digna.natiõe Barbara ex thuringia germanie prouītia Berentharium ſeu Berengarium patrem habuit.nobili ſatis honorataqꝫ ĩter ſuos familia ꝓpagatū. Cuius patriam cum Lotharius frãcorū rex debellaſſet/expugnaſſetqꝫ ac in predã militibus expoſuiſſet/hec paruula captiua/in regalem predaꝫ deuenit. Cuius cum elegãtiã atqꝫ oris pulchritudinem rex conſpiceret/non modicuꝫ delectatuſ.eandem enutriendaꝫ informandamqꝫ in Ueromandenſem tranſmiſit ciuitatem. Nubiliſqꝫ facta/ipſe rex ſibi ipſi virginem in coniugeꝫ aſſumpſit. At rex quum animaduerteret ſue noue ſponſe virginitatis integre propoſituꝫ/eius precibus permotus.eandem intactam reſeruauit virginem. Timens ſancta deo conſecrata Redagundis virgo/ne ideo aliquando declinaret/cum mūdi/gradu haud parum proficeret.ſuas plurimas regales facultates in elymoſinis pauperum cupidiſſime pene omnes dedicauit. Nam cuꝫ ſibi aliquid de tributis accederet/ex omnibus/que ſibi obueniebant ante decimas dabat/ꝙ̃ reciperet:quodqꝫ ſupererat:monaſterijs diſpenſabat. Et quo perſonaliter ire minime poterat/eo munera per fideles ꝛ ſtrenuos viros deſtinabat:hoc ſe perdere reputans/quod in pauperes non erogaſſet. Cõgregauit ꝛ ipſa quẽadmoduꝫ predicta Heliſabeth complurimos inopes ꝛ egenos/quorum capita ſepiſſime propter chriſtum diluebat.atqꝫ eorum morbos ꝛ putredinem pijentiſſime curabat:ꝛ regina/velut humilis ancillula pauperibus ardentiſſime ſeruiebat. Inter regales cibos ꝛ delitias/faba vel lenticula tãtummodo perſepe veſcebatur. vt tres/de ſacris litteris pueros eam exiſtimares. Nocteqꝫ intempeſta quottidie e lectulo conſurgens/orationi incumbebat/in quibus etiam lachrymas vbertim effundebat leuia reputans que ferret ꝛ faceret/ne chriſto ſpõſo ſuo vileſceret. Poſtremo viro ſuo rege chriſtianiſſimo ꝛ optimo aſſentiente/in Nouinione monaſterio a ſancto epiſcopo Medardo/veſte mutata/ꝛ ſacro religionis habitu ſuſcepto/confeſtim/ſacro velamine cõſecrata eſt. Monaſterioqꝫ celeberrimo apud pictauium a rege extructo/ĩ eodem a predicto ſancto epiſcopo mater ꝛ abbatiſſa prefecta fuit. Inquo ꝛ abſtinẽtia.ꝛ charitate humilitateqꝫ atqꝫ alijs pene incredibilibus virtutibus illuſtrata/etiam multis miraculis in morte ꝛ poſt effulſit clariſſima.quas obres ꝛ eius tranſitus demum extitit glorioſiſſimus. Cuius anniuerſaria quotannis idibus Auguſti a cunctis venerabiliter celebratur.

¶ De beata Clara/de Montefalco.ordinis heremitaꝝ. capi. cli.

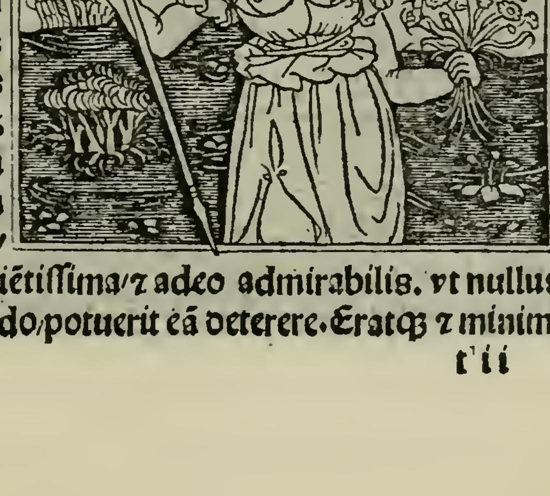
Clara itē alia italica virgo/ eius nois ſecūda/in oppido Mōtiſſalchi/Spoletāe vrbis in vmbria ꝓuincia ſite. Auguſtinianeqꝫ religiōis heremitarū alūna. Bonifatij eius nois octaui pōtificis. ⁊ Alberti Ceſaris euo/ſinceritate vite/ſicut noīe clariſſima ⁊ iſignis plurimū fuit. Huic itaqꝫ iprimis generoſa iter oppidanos ſuos origo fuit: q̄ ⁊ a puero forma egregia/⁊ honeſtis ingenuiſqꝫ morib⁹ eē cepit. queqꝫ cuꝫ in ſeculo pueritie etatē peregiſſꝫ ⁊ duodecimū etatis annū attigiſſet: iā reꝝ humanaꝝ mutabilitate cognita/fallaces hui⁹ ſeculi blādicias/⁊ inania ei⁹ ꝓmiſſa cuꝫ aīaduerteret ad ſacrā religionē hanelare cepit. Cōſentiētibus igit̄ parētibus xp̄ianiſſimis viris/diuinā ſancti Auguſtini heremitaꝝ religionē/eo in ort⁹ ſui oppido igreſſa/nō modo traditā ſibi regulā exactiſſime obſeruare curauit/veꝝ ⁊ icredibilē p oē vite ſue tp̄s abſtinentiā/ſuiqꝫ ipſius ꝯtemptū adeo cōpleta fuit/vt cūctis ſctimonialib⁹ inauditū ꝓpe videret̄. Inſup ⁊ moꝝ tā mirifice ꝯtemplatiōi/⁊ ꝯſideratōi paſſiōis xp̄i ſe addixit: vt aīo tātuꝫ mō vita fruere videret̄: corpore aūt quaſi alieno ⁊ ſupuacua crederet̄. Adeo eteni in tātaꝫ cognitionē trinitatis diuie deuenit. ⁊ ieſu xp̄i paſſionē iugiter ꝯtemplabat̄. vt pace oīum dicere auſiꝫ/neminē vnq̄ꝫ fuiſſe apoſtoloꝝ. ſeu ſctōꝝ cuiuſcūqꝫ ꝓdictiōis. q tam certiſſimis ⁊ euidētiſſimis iditijs cognouiſſe oſtēderit/ſicut hec ꝟgo ſctiſſima Clara. Intellexit qppe poptime iprimis: q̄ veneratōe deus pater oīpotēs dicat̄: quo ve ſacramēto dn̄s noſter ieſus xp̄s/vnicus ei⁹ habeat̄ fili⁹: ⁊ qua pfectiōe/ſanct⁹ eius ſpūs noīetur: ⁊ q ſctiſſima trinitas/vnū ſit in ſubſtātia/ſed affectu pſoniſqꝫ diſcreta. Preterea itellexiſſe peroptime oſtēdit. q virgīs ſctiſſime partus ſit/⁊ qd verbi i carne natiuitas: maximeqꝫ qd ſacramētuꝫ totius paſſiōis xp̄i/atqꝫ alie ipſius xp̄i ieſu miſteria. Deniqꝫ itellexit cū eccleſia catholica/q̄ erāt vitāda hereticoꝝ ꝯuenticula. Erat qppe Clara hec diuie doctrine eruditiſſia/atqꝫ q̄daꝫ i extimabili facūdia copioſa. Surrexit. n. tū peſtilēs error fratrū qui de oppiniōe fraticelli nūcupabātur: qui ⁊ picenū/vmbriāqꝫ ac flamineā in italia ꝓuincias maculauere/iquib⁹ quā maxime turpiſſimā atqꝫ nephādiſſimā malignātiū eccleſiā ꝯgregauerāt. qd cū ſctā virgo Clara didiciſſet/haud paꝝ certe indoluit aīaduertēs/nō eē in dei eccleſia vlla ruga/neqꝫ aliq̄ pfidie macula. pp q dei zelo ſuccēſa ⁊ ſcriptis ⁊ voce/cōtra iprobos inuehēs. clamabat ⁊ dicebat cū ꝓpheta. Odiui eccleſiā malignātiuꝫ ⁊ cuꝫ ipijs nō ſedebo Infractoqꝫ aīo/cūctis clamabat ⁊ dicebat. Qui vult ſaluus fieri/nō declinet in ꝯſilio huiuſce vanitatis. nec cū iſtis vtiqꝫ iniqua gerētibus nullo mō introire pſumat. Sanctaꝫ inquiēs tenete eccleſiā: que deū patreꝫ oīpotētem/⁊ vnicū eius filiuꝫ ieſuꝫ xp̄m dn̄m noſtrū: ac ſpūm ſctūꝫ cōcorde/⁊ ꝯſona ſubſtātia/ratōe optima ꝓfitet̄. Quibus ex rebus icredibili quadā oīum pene reuerētia ⁊ ardētiore attentiōe audiebat̄: ac quaſi alter dei angelus eſſet in admiratiōe acūctis habita erat. Virtutuꝫ qppe ſtudijs ⁊ diuia quadā

gratia/Clara hec Auguſtiniana nõ modo illuſtris/ſed ⁊ clariſſima effulſit femina:q̃ quidẽ gratia/nemini ſe dignũ facienti/dñs denegare põt:his igit̃ virtutib⁹ ⁊ meritis ẽt ad vaticiniuꝫ ⁊ ꝓfeciã vſq; vigilãti penetrauit dono: vt vates ſuo tempoꝛe efficeret̃ notiſſima.Quibus quidẽ decoꝛata meritis tãdẽ/anno ſalutis noſtre nonageſimo nono/ſupꝛa milleſimuꝫ ⁊ ducẽteſimũ ſuo in Cenobio/apud eundeꝫ oꝛtus ſui oppidũ Mõteſalcũ.ſctãm deo reddidit aĩaꝫ. De cuius ſctitatis ꝑconio/ꝑdictoꝛũq; oĩum teſtimonio/iſtud hoc referim⁹teſtimoniũ:qđ apertis oculis ĩtueri põt:qđ de quouis ſancto vnq̃ cõptuꝫ fuit.Ea ſiqdẽ defũcta in eius coꝛde(coꝛpe apto)ↄfeſtiꝫ crucifixi ymago clara ⁊ apta viſa eſt cũ oĩbus ipſi⁹ paſſionũ ĩſignib⁹.Jn eiuſq; coꝛpis felle/ẽt tres lapilluli parui inuẽti ſũt eiuſdẽ oẽs põderis.Qđ euidẽtiſſimũ qdeꝫ ſctitatis ĩditiũ fuit.q̄ qdã fidelis piuſq; vates cernẽs:in hmõi ꝓdigij laudẽ:hos cecinit verſus dicẽs.

Monte ſata e falco/virgo ſanctiſſima clara:
Atq; Auguſtini ſacro perfecta pudico
Uſq; a deo/cum coꝛde deum venerata dieſq;
Ac noctes/chriſti crucem toꝛmentaq; cuncta
Optauit ſenſiſſe/gerens/vt lumine functa
Extremo ſit aperta caro:que pꝛeſſerat exta:
Jnque ſacro/crux viſa ſimul/tum lancea coꝛde.
Tumq; columna fuit:necnon poſt quodq; flagellum:
Preterea iuncti tres huius felle lapilli:
Quoꝛum vix poſſit cerni coloꝛ vnius hoꝛum.
Ponderis eſt tantum duo/quantum vel ſimul omnes:
Atq; duo tantum/tres iuncti quiſq; videre
Que queat:huius addit patriam qui ſimul edem:

Eius quoq; coꝛpuſculum pꝛope diuinum quod quidem ipſe vidi/ in hodiernum/vſq; diem/nulla ex parte coꝛroſum extet.quuꝫ adhuc quandam viuẽtis rationem intuentibus pꝛeſtet/omnes in admirationeꝫ ⁊ venerationẽ ipſius perfectionis/ſueq; ſanctitatis adducit.

De Maria putheolana bellicoſa femina. capi. cli.

Maria quedam bellicoſiſſima femina/tempeſtate dñi Franciſi petrarce/circa annuꝫ ſalutis noſtre milleſimum ⁊ trecẽteſimũ ac quadrageſimũ/pꝛouincia Cãpanie in omni parte bellãdi ml'to fuit in pꝛecio. Hec qppe in putheoli campanie vrbe/ex honeſtis parẽtibus pꝛopagato a pꝛimis annis tãq; Camilla volſcoꝝ regina: armoꝛuꝫ militiã ſequi cepit. qđ quideꝫ exercitiũ ab huiuſmodi ſexu alienũ eſt.Erat im pꝛimis hec mulier a pꝛimeuo ſue adoleſcentie/oĩum laboꝛum ⁊ vigiliaꝝ patiẽtiſſima/⁊ adeo admirabilis. vt nullus vnq̃ laboꝛ/aut aliqua coꝛpoꝛiſ laſſitudo/potuerit eã deterere.Eratq; ⁊ minimi

cibi/⁊ in tota vita ſua ſemper ſe a vino abſtinuit. Cui ⁊ iter cetera ſemper ſermo
admodum rarus erat parcuſqꝫ. Illi muliebria exercitia cure mime erāt nō co/
lus/nō pēſa/nō acus/neqꝫ lanificium/ſed Arcus/iaculum/pilum/galea/ſcutum/
gladius/⁊ enſis/atqꝫ alia huiuſcemodi arma: que i bellis frequētari ſolēt. Per
ſepe eteni totā nocteꝫ agebat i ſomnem: etſi quādoqꝫ nature neceſſitate/reqeſcē/
di cogeret: i humo nuda/aut ſuꝑ ſcutū ſuuꝫ tāq̄ꝫ ſeuerus miles iacebat. Deniqꝫ
qđ a gerēdis rebꝰ(vt de Hanibale traditū eſt)ſuperat: id ſolū quieti datū. De/
dita rebꝰ bellicis/iter armatos leta ſemꝑ obuerſabat. Et quāq̄ꝫ conſuetudie ar
matoꝝ viroꝝ plurimū delectaret. precipua tñ illi ſemper cura fuit(res certe ad
miranda)cuſtodia ſue pudicitie per totā vitam ſuaꝫ/atqꝫ pudoris/quē vſqꝫ ad
extremuꝫ certe iuiolatum ſeruauit. que res eā clarioreꝫ atqꝫ iter mortales glo/
rioſaꝫ vtiqꝫ effecit. Cū ſane nō facile crederet/feminaꝫ adoleſcēteꝫ iter armatos
cōtinue agētem/caſtitatē ⁊ pudicitiā illibatā ſeruare potuiſſe. Non defuere tñ
qui hāc ſuā virginitateꝫ falſis rumoribꝰ labefactare conati fuerint. veꝝ poſtmo
dua clare deprehēſuꝫ fuit/ea oīa/falſo ꝯficta fuiſſe. Fuit itaqꝫ hec Maria aptior
armis ⁊ bellis ꝓtractādis/q̄ꝫ vllis alijs muliebribꝰ exercitijs ⁊ ornamētis. Un
de ⁊ pleriqꝫ pro magna ſibi reputabāt gloria: ſi ab eadē data ſibi fuiſſet ſecum
cōgrediēdi poteſtas: ſiue pedeſtri ſiue equeſtri prelio. Que cū eſſet mulier va/
lidiſſimo ⁊ robuſtiſſimo corpore/ex oībus/cum quibꝰ certamen ſumebat/victo
riam reportabat. victrixqꝫ e prelio diſcedebat. Cultui corporis ſui minime ſtu
debat/aut certe muliebribus mūditijs: qui ſi ſuꝑflui ſūt/potius damnātur q̄ꝫ
comprobentur. Nulluꝫ vnq̄ꝫ iiuſtum belluꝫ eā geſſiſſe ꝯſtat. ſed tātummodo
hoc illi propoſitum ad bella obeūda erat/aut ad tuēdos amicos: aut ad defen
denda patrie ſue iura. Tātumqꝫ illi fuit animi magnitudo: vt ēt ſola quādoqꝫ
aut certe paucis comitata/hoſtes adhoriri nō vereret. Et illis i agrediēdis: pri/
ma Hanibalis exēplo preliuꝫ ibiret: vltimaqꝫ illo cōfecto/recederet. Ad vires
etiā corporis/accedebat clari iꝑatoris memorabile igeniū. maximeqꝫ in iſidijs
inſtruēdis/quibꝰ hoſtes circūueniret. Ardēs ⁊ icenſa ferebat nō minꝰ in p̄lio/
q̄ꝫ in oī alio munere belli/eque patiēs famis/ſitis/caloris/frigoris/⁊ vigiliaꝝ. po
ſtremo ⁊ laſſitudis oīs. His itaqꝫ laboribꝰ/aſſiduiſqꝫ ꝑiculis Maria hec/fero/
ciſſima/euaſit femīa: atqꝫ bellicoſiſſima in oī parte belli. Uñ ⁊ multi hac oppi/
niōe muliebris ſtrenuitaꝫ. ſua ex patria/ad ipaꝫ viſcēdā cupidiſſime ſolicitabā
tur. qdā miraculo mulieris ducti/qdā ꝟo/ad ꝯferendā manū/⁊ ad vires ſuas/
roburqꝫ cū ea experiendū: quos iter/Robertꝰ Siculoꝝ rex/quiꝫ de eius virtute
multa accepiſſet mirabilia ⁊ pene icredibilia/ſuo ex regno ad eā putheolum in
Cāpania venit. Scribit ⁊ ꝓterea Frāciſcus petrarcha locuplex teſtiſ cū eo i loco
ipſe aliqñ acceſſiſſet: ipaꝫ potiſſimū vidēdi gr̄a: eā ſe vidiſſe cū armatā: tū ēt in
ermē rē qdē inauditā/⁊ oībus ſeculis ⁊ monumētis memoratu dignā. Refer
quoqꝫ/ꝙ cū aliqñ ea in vrbe cū aīco eſſet/⁊ ꝑ viā(vt fit)amicabiliter icederent.
ab hac tota armata/cū galea icapite cohopta fuiſſe ſalutatum/ſe oīno illa credi
diſſe fore vtiq̄ꝫ equitē armatū/nō feminā. Sed poſtea cū ex qbuſdā geſtis/qs
eſſet itellexiſſet extēplo cū qbuſdā amicis ſuis ſuꝑ eminētiorē vrbis illiꝰ arcem
ꝯſcēdit: vt ide aptius illā videre poſſet pugnātē. Atqꝫ ita ꝑſpicue aīaduertit il
lā ex pluribꝰ viris fortiſſimis. q huiꝰ rei gr̄a ex diuerſis locis illo aduenerāt/vi/
ctoriā ⁊ triūphum reportaſſe glorioſiſſimū. Refert quoqꝫ cū illā ſolā nactꝰ ali/

quādo fuiſſet inermē:rogauit ipſaȝ dignaret̄ ſui ꝯſolatiõe aliquid fortiter ĩ ſui preſentia edere:quo ei⁹ fortitudinē certi⁹ experiri poſſet. At illa vt erat femia hūa niſſima ⁊ aĩ generoſi mulier:vt morē ipſi dño petrarche gereret.ꝑ benigne iui tata:ꝙ marie ei viſus eēt vir alicui⁹ ꝑſtãtie. Eueſtigio ferreū vectū.ac magnuȝ ſaxū ſeu lapidē:⁊ vnū poſt aliud leui conatu lōgiſſime ꝓtorſit. Quib⁹ iactatis ꝑ benigne aſtātes appellauit. Uos inqd q viri eſtis/nō mulieres.hoc ſaxū arri pite/⁊ tātū ſpatij.quātū ego ſi videt̄ iactu vr̄o ſupate. At frāciſcus petrarcha ſtupefact⁹ cū vidiſſet mulieris vires/viros anteire:ꝑfatus eſt:nūq̄ȝ ſibi pſuade ri potuiſſe/tātā in vlla mūdi muliere fuiſſe ꝑſtãtiaȝ:niſi reȝ ipſaȝ/oculis ꝓprijs plene pſpeciſſet. Erat Maria hec ꝓcero ſatis corpore/aqua/ſtatura multū bone ſtabat̄. Atq̄ ita ĩ ſimilibus exertitijs ferme honorifice ⁊ pudice oēȝ ſuā ꝑduxit etateȝ/cū maximo ſui ꝑdicamēto. Poſtremo dū ĩſuperabilis haberet̄ virago:⁊ aliquādo ꝯfligeret/req̄ȝ bellicā fortiter ageret/ĩ ilibus grauiſſimo vulnere ſau ciata:morte mor cū vita mutauit. Cū nō minorē de ſe gl'iaȝ ad poſteros ꝓpaga uerit quā aliq̄ ex ſupiorib⁹ a nobis comemoratis Amazonib⁹/reginis. Sūt tñ qui ipſaȝ eo fato/qđ oībus fere cōe eſt/defeciſſe ꝯtendāt/ſemper cū virginitatis pudore. Eēnt qui poſſent mirari/mulieres quātumcunq̄ armate/in viros vnq̄ȝ incurrere auſas.inadmirationeȝ ſubtraheret:qm̄ vſus in naturā vertat̄ alteraȝ: quo hec ⁊ huiuſmodi longe magis in armis homines ſunt facte/q̄ȝ ſint quos ſe xu maſculos natura fecit:⁊ ocioſitas ⁊ voluptas/vertit in feminas.

De Baptiſta Malateſta.femina eruditiſſima. capi. clij.

Baptiſta eius nois pr ma/ natiõe italica/Galeazi/ ma/ lateſte piſauri flaminee vr bis pricipis/illuſtris vxor fuit:q̄ ⁊ ꝑdicte Marie putheolane tpi/ bus/cū eēt eruditiſſima ĩter femias ſui ſeculi/ēt ſingulari eloquētia plurimuȝ ĩſignis ⁊ clara effulſit. Hec ĩprimis cū Guidonis clariſſimi vrbinatis pricipis ingenua eēt filia/ nulli ſui ordis extitit poſtponēda: ⁊ potiſſimū qdeȝ eximia pulcbritudie ⁊ moꝝ oiuȝ ꝓbitate:quo ruȝ dignitate/celeberrima ĩter alias eua

ſit. Cui plane nō parue cure aut ſtudij religio xp̄iana erat. Ineratq̄ apud eā in/ geniū ꝓpe diuinū. Ei⁹ aūt ſermo cultus erat/⁊ oro admoduȝ cōpoſita: ſiue ver nacula lingua/ſiue romana loq decerneret. Que cū eruditiſſima ab oīb⁹ eſſȝ exi ſtimata/audiētes eā ꝓloq/inadmiratiõeȝ ſui oēs facile ꝯuertebat. Nā ⁊ ſua ad mirabili eruditiõe ⁊ doctrina/eā anteire viros dicebat̄. Uñ ⁊ cōplurime ei⁹ cir cūferebant̄ orones/tū latine/tū ēt artificioſe/q̄s ⁊ ad ĩpatoreȝ Sigiſmūdū/⁊ ad multos cardinales eā habuiſſe/cuȝ igenti gr̄a ferebat̄. Sȝ neq̄ phyloſophie oĩ no fuit ignara. Quippe cui⁹ multa extāt argumēta/ad reffellendos eos qbus in phyloſophia cuȝ ea fuiſſȝ diſputatio/aut in diuis celeſtibuſq̄ documenꝭ. Uñ pleraq̄ edidit opuſcula:vtpote. De ꝯditiõe fragilitatis humane:librū vnuȝ. De vera religiõe libruȝ vnuȝ: Plurimas ēt ad diuerſos diſertas ⁊ doctas ſcripſit

epiſtolas:que cuȝ elegãtiã/tum puritatem ei⁹ haud dubie declarãt. Habuit ⁊ orationem ad Martinuȝ põtificeȝ maximũ in q̃ ſuũ põtificatuȝ ab oibus optatuȝ mirifice laudat. ⁊ ſui ſacerdotij felicitateȝ/ipſa ſua oꝛone exq̄ſitiſſimiſ laudibus pſequiť. Cui⁹ tãtus fuit oꝛonis oꝛnat⁹/taleſq; ſnie: vt ab ipſo põtifice Martino magnificẽtiſſime fuerit laudata: ⁊ comẽdata. Multa pterea alia hec pclara mulier hec ſcripſit monimẽta: q̃ ⁊ legẽtes ⁊ audiẽtes plurimuȝ delectare vidẽtur. Exiſtimata iſuper fuit memoꝛabilis iuſtitie femia/ſȝ ⁊ clementie ac pietaţ/ ⁊ in oẽs benefica ⁊ gratioſa/adeo/vt ⁊ pſepe/mutuis epiſtolis/ac alijs ſcriptis a doctiſſimis ei⁹ tpis viris/⁊ i pꝛimis a religioſiſſimo pſbytero Frãciſcho petrarcha ẽt plurimũ ſalutareť. Cuius extat volumẽ: i quo ô capeſenda bonaꝝ litteraruȝ ſtudia/marie illã adhoꝛtať. Non eſt vtiq; delectata/hec magnifica mulier Baptiſta/ſumptuoſis ac pcioſis veſtimẽtis: q͛ diceret nõ in his poſitã eſſe mulieꝝ dignitatẽ/aut decus vllũ. Sȝ ſuuȝ potiſſimũ ſtudiũ oẽ/in cõparãdis libꝛis cõtulerat. ⁊ ꝯſuetudĩe mulieꝝ ſibi aſciſcẽda: que. ſ. virtute pſtarent. ⁊ oi moꝛuȝ honeſtate/in quo marie poſitã/oĩs muliebꝛis ſexus verã gloꝛiam eſſe putabat. Mariti aũt pꝛincipatuȝ rectius ⁊ pꝛudenti⁹ admiſtrabat/q̃ȝ maritus ipſe qbus ex reb⁹ factũ eſt/vt in ſũmo honoꝛe ſemp ab oibus fuerit habita: ⁊ a cũctis tãq̃ȝ comunis oiuȝ parẽs culta: ⁊ id tã ab alienis q̃ȝ a ſuis ſubditis. Unicã in toto edidit filiã/noĩe Iſabethã: que/⁊ pulchritudĩe ⁊ igenio matrẽ ipſam eq̄bat: que poſtea Camerinati pꝛincipi nupta fuit. Poſt viri ſui aũt obituȝ/aliquot annos in viduitate/vitã duxit celibeȝ. Demũ diue Clare religiõi dicata: in cetu ſacrarũ virginum/qđ reliquum fuit etatis/vrbini in monaſterio egit. Ubi per laboꝛes maximos. quibus religiõi operã exactiſſime dedit/p adipiſcenda celeſtium vita/cuȝ ſumma oiũm beniuolentia ⁊ exemplo/ex ac vita demigrauit. Multis memoꝛabilib⁹ documentis ⁊ vite ſãctitate/q̃ ad recte beataq; viuendũ xpianis oibus documentũ certuȝ eſſe potuerunt. Quibus ex rebus merito hec Baptiſta inter claras mulieres hoc in loco a nobis venit computanda.

¶ De Joanna Scilie illuſtris regina. capi. cliij.

IOanna ei⁹ noĩs pꝛima/Scilie ac hieruſalẽ iclita regia Caroliq; Calabꝛie ducis filia ac Roberti regis ex ei⁹ pꝛimogenito neptis. ⁊ ipſa euo ⁊ tẽpeſtate predictaꝝ Baptiſte ⁊ Marie claraꝝ mulierum/fuit nõ mõ oꝛigine ⁊ potentia/ac iclitis moꝛib⁹/ſed ⁊ robuſtiſſimo iuictoq; pectoꝛe plurimum illuſtris ⁊ clara. Et reb⁹ in oibus tã extitit clara ⁊ oculata: vt fraude poti⁹/q̃ȝ vllo ingenio/qs eã decipere potuiſſet. Nam lõganimis ⁊ ꝯſtãs plurimũ erat. q͛ ſatis mõſtrauere i ea foꝛtune ſeueritatis iſultus. Jnquibus certe perſepe agitata fuit ipꝛimis qdem auſteros ꝯiugũ moꝛes pferens ⁊ ſiniſtrã famã. atq; põtificũ Ro. minas. necnõ ⁊ inteſtina fratrũ reguloꝝ diſcidia/⁊ extera cõplurima bella: Inſup aliẽi crimis fugã: ⁊ nobiliũ ſuoꝝ detractiões: atq; alia ppe inumerabilia

que oia forti pectore ptulit/ac tádez oia inuicto aio superauit. Demúqz dyademate z oi regno i pace adeptis in virtuté validá pfesti psurgés: adeo regnú oé scelestor boiuz purgauit isultu: vt nó mó inopes sz z diuites opuléticz cátando die noctucz quo voluissent/tuto itiné ei potuissent: qócz mai9 est ét isignes viros morib9 dissolutos z incópositos/ad vrbáos retraxit mores. Erat qppe ei/eloquiú mite/z grauissima facúdia/atqz plurimú familiaris. Inerat quoqz i ipa ;qdaz pietas/búanitas/z másuetudo: necnó z benignitas táta vt nó reginá suis qs dicere posset/sz sociá. Et qb9qdé virtutib9/oés illá nó solú egregiá atqz pspicuá/sed quoddá italicú dec9 singulare quoad vixit fuisse oés affirmerét. Hui9 aút iclite mrieris fuit maria regni iter cetera béditas. Impmis náqz iter Adriaticú z Tyrenú mare: ab vmbria z piceno: ac veté volscor pria in Siculú vsqz fretuz fuerút fines. Habuitqz z Hierosolimitanú regnú/z Sicilie insulá ac Pedemótis i Cisalpina gallia territoriú: q illi ab vsurpátiuz quorúdá occupatuz fuit iiuria. Sic z q septimaná puinciá inter Narbonésem galliá/ Rhodanúqz ac Alpes icolunt z Focbalcberij comitatú/suis eqssimis parebát ipijs: cácz sibi fatebant dñaz z reginá. Innumerabiles certe huic regie erát regiões. Ciuitates Insigna oppida: maris sin9 nautar pfugia. Insup z naualia/lac9 flumia/modici z maximi fontes/nemora/silue/z pinguia arua. Sz z humorosissimi populi/z pceres iuictissimi ac ppotétes. ac deniqz oiuz rer copia ad victú necessaria tanta illi erat/vt nemo facile explicare posset. Qd cú pmaximú illi fuerit dñiuz: nec id (post Semiramidé Assyrior reginá) inuétuz vnqz fuerit a muliere vir possideri/nó min9 miraculi qz claritatis affert. Ea. n. postqz regio dyademate fuit insignita vtute isurexit valida vt nó solú purgauerit ciuitates z domestica loca/ver z Alpes/salt9 deuios/nemora z ferar lustra/ac scelesta boium man9: vt aut fugeret ois terrefacta/aut se celsis clauderet arcib9 quos agmie armator emisso sub egregijs ducib9/nó ante locor taliú obsidioné soluerét: qz captis munitióibus/nefarios boies supplitijs affecisset. qd egregiú facin9 pcedentiú reguz aliquis aut noluerit aut fecisse nequerit. Regni ét pceres táta frenauit modestie/z eor mores solutos retraxit in meli9/vt posita supbia vetere q reges parui pédebát veteres ea viuéte faciez irate mulieris pborrescebát. Erat pterea Joána hec regina lóganimis z pstans femina/vt ei9 ppositú/aquocz nó leuit flecteret inuacuuz. qd satis móstrauere in ea fortune seuiétis isultus: quibus psepe acri cócussa motu/z agitata fuerat. Deniqz illi erat spectabile ac letuz oris decus: ac qdam regalis maiestas z maxime vbi oportunitas exigebat. Hec oia buius femine seculare (nó tñ diuina) decora posset quis explicare sermone. Quib9 agentibus/nó solú euasit egregia: sed z mira claritate effulsit pspicua femina: illáqz quoad vixit pleriqz italicú decus ipsis et rebus appellauere. Hec quippe Auinionez celeberrimá galliar vrbé suaz Cleméti pótifici Ro. vendidit: p cuius solutióe/pótifex ipse feudum qd regina singulis annis ecclesie Ro. persoluere tenebat: ipsi relaxauit. Vixit igit Joanna hec regina cum Ludouico rege marito suo/vigintisex annis: ex quo cú nullaz peperisset prolem/ Ludouicum andagauensem quódaz francor regis filiú/sibi ad successioné regni adoptauit in filiú: pro qua re indignatus vrbanus pótifex eá a Carolo regio genere nato cóprebédi/z interfici iussit: z id in anno salutis nostre millesimo trecétesimo z octuagesimo secúdo. Hinc bumaná genus similitudiné quádaz cú terra babere/ligdo

Pedemótiú prima fuit regie huius.

Auinióis vrbis emptio ab ecclesia.

animaduertere poſſumus:ꝙ nõ falſa ratione Ouidium poetam ſcripſiſſe dice-mus quũ diceret. Terra ſalutares herbas eademqꝫ nocentes. Nutrit: ⁊ vrtice proxima ſepe roſa eſt. Hec quippe infine tãqꝫ ſuſpicioſuz aĩal dum fidos ami-cos a ſe emiſiſſet/inſidis quibuſdam(crimine procurante)ſe ipſam comiſit. ⁊ tã-dem eorum opere factum eſt/vt omnia vna cum ſuo iteritu/vna hora ſubtracta fuerint:que fortaſis per multos infauſtos dies/nequiter fuerant cõgeſta. Que ſero cognouiſſe potuit Joãna.

De ſancta Chaterina de Senis. ca. cliiij.

Chaterina eius noĩs ſecunda/etbruſca virgo ſacratiſ-ſima atqꝫ r̃ligioſiſſima/na-tione Senenſis de penitẽ-tia ordinis predicatoꝝ profeſſa: ãno a natali chriſtiano/nono ⁊ ſeptuageſimo ſupra milleſimum ⁊ trecenteſimum/vi-teqꝫ ſue trigeſimo/Romam deuotionis gratia profecta/inumeris illuſtrata mi-raculis/ac ſpiritu prophetie plurimuz inſignita/cum maximo ſui nomĩs pre-conio/diem ſuũ(adhuc iuuencula)clau-ſit extremũ:⁊ ibidez in Minerue ſui or-dinis templo/cum maxima populorum frequentia ſanctum eius corpuſculũ ſe-pulture/honorificentiſſime mãdatuz eſt. Que quidẽ virgo/tanto memoratu di-gnior eſt:quanto extra monaſteriorũz clauſtra/iter parẽtuz domos/⁊ ſecularia coniugia/atqꝫ ſpectacula non coacta/ſed ſua ſponte/perpetue virginitatis iugũ ſubire voluerit/⁊ exactiſſime(in mortem vſqꝫ)obſeruauerit:quibus plane meri-tis effulſit ſplendidior. Jncuiꝰ laudes veras referẽdas/nunc ampliatis fimbris ire libet. Fuit itaqꝫ huiꝰ ſacratiſſime virgĩs patria(vt premiſſuz eſt)Sena ethru-rie ciuitas:q̃ quidez/ameniſſimo ea in prouincia ſita eſt loco:cuiꝰ plane popu-lus/neqꝫ rudis/neqꝫ inurbanꝰ iter ethruſcos cẽſet:ipſius aũt genitor Jacob no-mine appellabat/matris ꝟo Lappe nomẽ fuit: ex Bonacaſa familia ea in vrbe mediocre/nũcupata:ambo ſane timorati/⁊ ſuos iter ciues honorati. Qui hãc ſã-ctiſſimã virgũculã/iter plurimos partus/filiã edidere parẽtes: quã certe(vt ita loquar)priꝰ deo ꝯſecratã q̃ꝫ adultã viderũt. Jnqua ſiquidẽ cũctoꝝ preſcius fu-turoꝝ deꝰ/eius in ĩfantia plurima oſtẽdere voluit futura q̃ꝫ venirẽt. ⁊ ẽt añ mõ-ſtrare vẽtura/q̃ꝫ fierẽt. Quippe ꝙ eius in infantia(deo ſic ĩſpirãte)ſua ſpõte/nõ impulſa/aut ſiquidẽ coacta/ĩſcijs parẽtibus ad tollendaz ⁊ auferendaz eis om-nis ſui cõiugij ⁊ prolis ſpem/deo creatori ⁊ redemptori ſuo/ĩtra ſe ſe ꝑpetuam deuouit virginitatẽ/quã q̃dez ſpõſionez/vſqꝫ ad ſuã adultaz etatẽ ſecretã apud ſe cõtinuit. Demum etate adulta/quum quid egiſſet/matura diſcuſſiõe aĩaduer-teret. veluti adoleſcẽtula probatis iam moribus ⁊ ingẽti honeſtate ĩbuta/ſciẽs oĩno vtilẽ reꝝ ſeculariuz eẽ ꝯtemptũ ſuis parẽtibus ſanũ ſui optimi ꝓpoſiti/in-fracto aĩo/aperuit conſilium: conteſtans/at affirmans/ſe omnino preſentia de-creuiſſe/futuris comutare velle/ac affirmãs ⁊ volens eẽ/ꝙ nõ erat:profitebatur ex tunc omnino negare ꝙ eſſet. O pudicitie iam iuiolatuz decus. O virginita-tis infracte venerandum eternumqꝫ ſpecimen/Chaterina:inte velim ingererent

oculos virgines ſanctimoniales: ꝛ potiſſimum noſtri temporis: tuuꝫ robur inſpicerent te ſi poſſunt tota mēte conſiderarent. Nam poſtq̄ꝫ ſui propoſiti votum ſuis parentibus appervuiſſet mox ſuſcepto penitētie predicatorum ordinis habitu/intra cubiculum domus paterne ſe incluſit ꝛ ipſum tanq̄ꝫ gurguſtiolū pauperis/imprimis pace plenum / ſecuritate validum ꝛ omni ſolicitudine vacuum cupidiſſime icoluit: in quo pene quoaduixit ſemper orationis/ꝛ quietis eidem locum eſſe voluit. Moxq̄ꝫ ab ipſo religionis habitus ſuſceptione/corpuſculum ſuum hec virgo/multis ieiunijs/vigilijs/verberibus/ alijſq̄ꝫ huiuſmodi ſupplitijs/vehementer afflixit. Eius lectus perſepe nuda humus erat. Cilitiūq̄ꝫ ꝛ ſaccbum pro camiſia induebatur. Atq̄ꝫ circulo ferreo ſepius ad carnem vtebatur: quibus ſuam carnem ardentiſſime macerabat. Tanta erat eius orationis inſtantia/ꝛ frequentia /vt eius genua camellorum duritiem preſe ferent. Spinoſis cordulis ꝛ ferreis diſciplinis carneꝫ ſuaꝫ lacerabat. Cumq̄ꝫ per omne tempus ter aut quater ī hebdomoda ieiunaret: in quadrageſima vero pene omnes hebdomodas leto vultu coniungebat. Nihil enim eius ſeueritate iucūdius/nihilq̄ꝫ ſua iucunditate ſeuerius. Cum dyabolo ſepe luctabatur/a quo nō nullas perſepe pertulit temptationes. Tanta enim memorie paſſionis chriſti eiꝰ fuit iugis mēoria/vt etiā ſticbmatū ipſiꝰ pūcturas in corpore ſenſiſſe nōnulli aſſerunt. Nec propterea tantis laboribus/tantiſq̄ꝫ vexationibus/vnq̄ꝫ vel in modico a propoſito ſancto deſtitit/nec charitatis/ſeu obediētie parentum opera pretermiſit. Suiſq̄ꝫ manibus quottidie operabatur: ſciens ſcriptū eſſe. Qui non laborat/non manducet. Sponſo autem ſuo/aut orans/aut pſalens perſepe loquebatur. Omne quippe eius tempus/ aut laborando/ aut orando/aut contemplando/aut infirmos viſitando conterebat. Peccatores cuiuſcumq̄ꝫ ſexus/ aut etatis/aut ordinis/maximeq̄ꝫ ſciſmaticos tunc inſolentes/acriter arguebat: quos etiam ſepiſſime dulcibus verbis ad penitentiam reuocabat: quibus ꝛ ſalutis precepta inceſſanter dabat. In ea quoq̄ꝫ prophetie ſpiritus erat/ꝛ multa eā predixiſſe añ q̄ꝫ fierent/compertuꝫ eſt. Ad eam nonnulli quoq̄ꝫ maligniſ vexati ſpiritibus: multiq̄ꝫ languentes ducti/curati refferuntur. Sed poſtea q̄ꝫ eiꝰ ſanctiſſimus celo receptus eſt ſpiritus: orationes ꝛ ſupplicationes ac multorum vota/a quibuſcumq̄ꝫ oblatas/benigniſſime audiuit. Eius preterea ſermo breuis ſemper ꝛ grauis/omniq̄ꝫ hedificatione conditus: inceſſuſq̄ꝫ idem ſemp erat. In hoc itaq̄ꝫ viuendi ordine Chatherina virgo Senenſis/ vſq̄ꝫ ad trigeſimum vite ſue annū/ita peruenit: vt eius cutis nullū vnq̄ꝫ contraxerit fetorē/ ꝓximo ea defūcta/maximū tāq̄ꝫ oīuꝫ vnguētoꝝ delibutū corpꝰ ſuauiſſimos reſpſit odores. Ac ſic ī his ꝟtutibus Chaterina hec virago/ poſt cōſumatū ſue modice vite tēpus victrix triumphatrixq̄ꝫ migrauit ad gloriā. Quāobrem pius pōtifex eiꝰ noīs ſecūdus/ipſius ſctiſſime virginis cōterraneus de cōſilio fratruꝫ Cardinaliuꝫ eam merito ī cetu ſctāꝝ virginuꝫ/eccleſiaſtico more agregauit: ī anno videlicet ſalutis nr̄e milleſimo quadringēteſimo/ſexageſimo quarto: ī chalēdis maij. Cuiꝰ vitā ſciſſimā hic īter claras mlíeres/ad hedificatōeꝫ mlťoꝝ ponēdā breui ſmōe ſtatuimꝰ: vt eā ꝟgīes ꝛ vidue imitēſ: maritateq̄ꝫ colāt: noxie quoq̄ꝫ ꝑtimeſcāt: ac deīq̄ꝫ oēs chriſticole/eiꝰ virtutū ꝛ paciētie exēpla ſuſcipiāt. Et his potiſſimū/qbꝰ difficilimū videſ/ſpē piculis emere/dānoq̄ꝫ reꝝ pn̄tiuꝫ/future locuꝫ mercari etaſ.

¶ De paula Gonzaga illuſtri ꝛ ſancta femia. cap.clv.

Paula eius nois inter claras hui⁹ nr̃i opis mulieres ſecũda prudẽtie/ ꝛ pudicitie dux: egregia/ atqꝫ ſctiſſimuꝫ vetuſte cõſtãtie ꝛ paciẽtie dc⁹/ ioãnis frãciſci Gõzage Mãtuani prĩcipis vxor/ ãno a natali xp̃iano milleſimo q̃dringẽteſimo nono ꝛ quadrageſimo: apud Mãtuã iſigneꝫ gallie ciſalpina vrbeꝫ/ cũ magno ſui nois fulgore/ morteꝫ obijt. Hec quidẽ illuſtris femia patrẽ habuit Malateſtã: ex illuſtri vetuſtiſſimaqꝫ gẽte malateſtaꝝ piſauri flamĩee prouincie vrbis p̃ncipẽ. Que plane femina iter alias ſui ſeculi mulieres venuſtiſſima ꝛ pulcherrima fuit. In cui⁹ vultu quedã gr̃a precipua/ ꝛ grauis quidẽ aſpect⁹ erat. Qui ſane habit⁹ precipuus ẽ/ ad elyciẽduꝫ populoꝝ beniuolẽtiaꝫ: q̃ eſt regnoꝝ munimẽtuꝫ p̃cipuũ atqꝫ firmiſſimũ. Plane hec excellebat iter alias ſui ſex⁹ ꝛ eui femias/ ſingulari eloquẽtia: iſup ꝛ tã p̃uſqꝫ magnis viris affabilis. Et i miſeros atqꝫ i oi ope d̃ſtituos/ ſupra modũ ferebat liberalis. Atqꝫ alieis malis/ magnope comouebat: qb⁹ ꝛ ꝑ ratiõe pſonaꝝ/ ipigre opẽ ferebat: q̃ marie ad illi⁹ opẽ cõfugiebãt. Quib⁹ tã: p̃clariſ artib⁹/ ſupra q̃ꝫ dici põt: oibus populis ſuis/ fuit acceptiſſima. Enius qppe ꝯſilio lõge prudẽtiſſimo/ plurimũ ſemꝑ tribuebãt oẽs. Platõis illd̃ dictũ ſepi⁹ vſurpabat. Nos/ nõ ſolũ nobis/ ſꝫ toti hũano generi natos eſſe/ aiaduertere d̃bem⁹: ort⁹ aũt nr̃i/ partẽ p̃ria/ parteꝫ amici vẽdicare d̃bẽt. His ꝟtutib⁹ iter cetera adduct⁹ vir e⁹ p̃nceps ioãnesfrãciſc⁹: tali ꝯiuge mirifice d̃lectabat: cꝫ tã prudẽs/ tã iuſta/ tã benificia i oẽs eẽt. Ad extremũ ꝟo ipe bellicis reb⁹ dedit⁹/ vniuerſã ſue ciuitaƭ admiſtratiõeꝫ (illi⁹ ꝯſiliũ ꝛ prudẽtia marie fret⁹) credẽdã illi putauit. Cui nõ ſoluꝫ cure fuit/ optia ciuiũ ſuoꝝ diſciplina/ q̃ iformarẽt ad vrbãos optimoſqꝫ mores/ ad optiaqꝫ iſtituta bñmorataꝝ vrbiũ/ ſꝫ vt q ea i vrbe atqꝫ i agro ſuo religioſi viri eſſent: min⁹ videlicet religioſe viuẽtes: ad laudabiliorẽ vite cultũ trãſferẽt. Itaqꝫ fũdaƭ ea i vrbe ſua/ mľtis tẽplis ꝛ mõaſterijs/ tã femiaꝝ q̃ꝫ viroꝝ/ i qb⁹ viri religioſi/ religioſeqꝫ mľieres ſeorſuꝫ viuẽtes/ reb⁹ diuis oparẽt: oi ſctitate moꝝ/ ꝛ itegritate vite q̃ optie partes/ ſũt ad celeſtẽ vitã ꝯparãdã admodũ neceſſarie. Que qdẽ ſana ac mirifica diſciplina a ſpũ ſancto emanata/ in hodiernuꝫ vſqꝫ diem icorrupta peroptime/ ea i vrbe cuſtodit. Que cum icredibiliter ꝛ ipa rebus diuinis dedita eſſet: nihilqꝫ ab ea pretermitteretur quod etiã ad religionẽ fouẽdam pertineret: ſuis ipa bonis ꝛ facultatib⁹ pleraqꝫ religioſoruꝫ ꝛ feminaꝝ mõaſteria collapſa reſtituit integrauit: atqꝫ mirifice dotauit ꝛ exornauit. Quã nihilomin⁹ laudatiſſimã mľierẽ oib⁹ virtutib⁹ decoratã dñs deus vt ſibi cariorẽ facẽt/ deniqꝫ grauiſſimo morbo paſſus ẽ tẽptari: ꝛ id ſane i ei⁹ florẽti etate: quo ipi⁹ excellẽtes ꝟtutes magis magiſqꝫ ꝓbãe videret. Nã ꝛ duplici gibba mox p̃cuſſa fuit/ vna vꝫ i pectore/ alĩa ꝟo itegro/ ꝑ quib⁹ extemplo/ ita ſtrumoſa/ atqꝫ ita deformis effecta fuit: vt geſtare caput videret ad pectus. Atqꝫ ita i oib⁹ mẽbris d̃bilitata. Inſuper ꝛ dolorib⁹ iliuꝫ/ atqꝫ podagra: vt nõ poſſet nec manuꝫ quidẽ ori

admouere. Attamē tāta fuit ei⁹ paciētie ⁊ cōſtantie virt⁹: vt ne minima quidē querulaꝝ vox doloris vlli⁹/vel ipacientie vnq̄ fuerit ex eius ore audita. Sȝ de his oīb⁹ corporis malis/quib⁹ideſinēter cruciabat. Deo ſemp gr̄as agēs/cū ꝓpheta dicebat. Bonū mihi q̄ humiliaſti me dn̄e/vt diſcā iuſtificatiōes tuas: ꝓ quib⁹ certe paula mulieꝝ ſapiētiſſima /tādem exituȝ admirabilē ſortiri promeruit. Quib⁹ quidē malis/ melius cū paula q̄ȝ cū lucretia feminaꝝ pulcherrima Romana virgineaq̄ȝ Auli virginei plebei actū eſt : que quidē ob eaꝝ igentem pulchritudinē q̄ȝ paule gibboſitas turpē exituȝ habuere. vnde ad hoc i teſtimoniuȝ aduocari quidē poſſum⁹ Jouenalis illud ſatiricum.

Formam optat modico pueris: maiore puellis
Murmure. cum veneris phanum videt anxia mater.
Sed vetat optari faciem lucretia qualem
Jpſa habuit: cuperet rutule virginia gibbum
Accipere: atque ſuam rutule dare:

¶ Sunt qui exiſtimēt hec gibboſitatis ⁊ ſtrumoſitatis deformitas/ex ea vſq̄ȝ i poſteros ſuoſ fuiſſe tranſlata: ⁊ trāſfuſa. Jgit paula illuſtris tā valitudinaria/tāq̄ȝ toto corpore d̄bilitata/religioni ſe adiecit: ⁊ locū ſibi fabricare cōſtituit/nō procul a quodā illoꝝ/que ex truēda locauerat. Ubi vt chriſtianū decet/ i oī probato vite iſtituto/tādeȝ ⁊ vite finē fecit: idq̄ȝ quattuor ānos poſt viri mortē/ipſa ānos ſexaginta nata. Hic optim⁹ vite finis/⁊ egregia virtus/noīe ſctiſſime mulieris huic peperit clariſſimuȝ. Dixit preterea i ea perpetua liberalitas tā in viros q̄ȝ i feminas: qui ei⁹ beneficētia indiguiſſent: nec clauſa benignitas i eos/ qui virtute ⁊ bonis moribus prediti eſſent. Nec facile poſſent hoc loco ipſius ieiunia recēſeri/aut abſtinentie explicari/ad cupiditates corporis noxias oēs reprimēdas: aut cōtinēteſ eius ad deuȝ imortalē orōnes/pro ſua ſuorūq̄ȝ ſalute ab eadeȝ/etiaȝ cū lachrymis aliquādo fuſas que oīa in ea illuſtri muliere excelluere ipꝛimis. Dicaȝ eq dē hoc i loco paulā matronā optimā/ſuiſ meritis ⁊ ꝑcib⁹ deuȝ reꝝ oīuȝ factorē ſic i ſe benignū feciſſe: vt adapto ſue mūificētie ſinu / i illa i morte parit ⁊ poſt mortē/gr̄as plurimas effūdere coegerit. Ex hac itaq̄ȝ tā ꝓſtāti femīa Joānēfrāciſcuȝ ei⁹ maritū ſex liberoſ ſuſcepiſſe ꝯſtat: mareſ q̄ttuor/femioſq̄ȝ duas. Quorū ꝑm⁹ ludouic⁹ fuit q pr̄i i ipio ſucceſſit/ꝑnceps ſui ſeculi/fame ñ mediocriſ: litteris erudit⁹/⁊ reb⁹ militarib⁹ exercitat⁹. ſecūd⁹ Carol⁹: fōtiſſim⁹ bellator: cui pauci ꝓceritate corpis/aut certe virib⁹ pareſ fuere: ſȝ nec liberal' diſciplie ſeu doctrie ſane exps. Huic ſucceſſit Joānes lucid⁹ valitudiari⁹ admodū/atq̄ȝ iprimis deformis: q paucos ānos pr̄ne morti/ſupſtes fuit. Quart⁹ illi genit⁹ Alexander/eadeȝ gibboſitate ⁊ ſtrumoſitate qua ⁊ mater deformis: vir admodum religioſiſſimus/q totā ferme vitā/cuȝ religioſis viris/i dei laudib⁹ conſumpſit. Ex feminis autē/maxima illi fuit Margarita/ que Leonello ꝑncipi eſtēſi matrimōio collocata fuit. Secūda cecilia dicta/q̄ poſtq̄ȝ ꝑncipi vrbinati pacta fuiſſet: diuinit⁹ iſpirata/cetui virginuȝ ſe dedicauit: q̄ quidē/ ⁊ ſctitate vite/ac moꝝ diſciplina/vſq̄ȝ ad extremū vite finē/pie religioſeq̄ȝ vixit . Talis igit hui⁹ iclite mlieris paule gōzage/vite duct⁹ fuit: eaq̄ȝ cōſtātia: vt ꝓbitate moꝝ/⁊ viuēdi diſciplia/ iter clariſſias ſui ordis/a nobis referri meruerit femias. Cui⁹ d̄cōa hoc loco paucis ꝑſtrixiſſe ꝯtent⁹: cetera lectoris iudicio ꝑmittēda duxi: vt cū cognouerit q̄ de illa carpti tradita ſunt: ad illi⁹ virtuteȝ celebrādam/talis imitationis

exēplum ſibi/ ⁊ ceteris bonis mulierib⁹/cōſectandam eſſe arbitretur.

¶ De Vrſina guidi torelli vxore. clxi.

VRſina Principis Guidi Torelli parmēſis/ q̄ multis potiebatꝛ caſtellis vxor/ ⁊ ipſa Euo eodē/i vniuerſa Ciſalpina gallia maxime/ ꝓpter ipſius preclariſſima facinora/tā diuina q̄ȝ humana :a ſe ſtrenue ⁊ mirifice/geſta: miris laudib⁹ celebrāda venit. Hec itaqȝ ĭprimis ex Illuſtri clariſſimaqȝ vicecomitū familia(qui Mediolāo ĭperabāt) originē duxit. Mulier ſane preſtans ⁊ forma pulchritudinis eaꝝ que his ĭ locis venuſtatis admirāde gloriā ſint cōſecute. Cui⁹ nuptie pro fortuna illi⁹ principis ĭprimis/cū multa magnificētia ⁊ celebritate atqȝ ſplēdore celebrate fuere:ex more illi⁹ gentis. Torelle familie ſatis illuſtris. Fuit itaqȝ hec vrſina virago illuſtris tam vbis q̄ȝ operib⁹: ⁊ ſatꝫ facilis/ſatiſqȝ humana/benignaqȝ atqȝ ſupra q̄ȝ dici poteſt ꝑ magnifica:q̄ multuȝ marito probabatꝛ. cū illi⁹ igeniuȝ/ſuo fuiſſet admoduȝ cōſimile: ⁊ more apprime cōuenirent. Erat liberalis precipue quātuȝ eius facultas patiebatur. In virgines preſertim/que inopia rerū nubere nō poſſent/ oīa pietatis offitia ĭpigre exhibebat. Aderat frequēter ⁊ deuote ꝑ ſingulos dies diuinis/miſterijs/q̄ nunq̄ȝ ĭtermittebat. Orabat cōtinue dn̄m redēptoreȝ nr̄m:hoc ſibi ĭter cetera ꝑſtare dignaretꝛ:vt ſuos populos/cū ſūma mariti pace/ ⁊ laude/regere ⁊ gubernare poſſet. Luxurioſas mulieres/ ⁊ feneratores viros/pene videre non poterat. Maximeqȝ ſceleratos perditoſqȝ blaſſematores dei ⁊ ſanctoꝝ deteſtabatꝛ:quos etiā pre zelo ſi facultas eideȝ data fuiſſet/dentibus diſcerpiſſet. Erat nihilominꝰ facilis ⁊ magni aī ad ignoſcēdū. Erat p̄terea rei familiaris nō ignara adminiſtrāde:cū diuinis/tū hūanis exēplis:⁊ ꝓpea his adducta exēplis ſe ĭ optima ſemꝑ exiſtimatiōe bonaqȝ fama cuſtodiuit. Oīb⁹ ſubditis ⁊ amicis ſuis/ſȝ marito ĭprimis ſemꝑ acceptiſſima fuit. Quib⁹ reb⁹ ĭ tota ciſalpina gallia clariſſimuȝ adepta ē nomē. De hac ſtrenua mlīere cōpluria ⁊ q̄ ĭcredibilia ſcribi poſſent p̄clara facinora aſe geſta:q̄ quidē hoc loco tacēda mihi minime videtꝛ: q̄ ĭ tuēda re ſua Mediolanēſiqȝ p̄ncipatu ſeu regno ſtrenue vrſina geſſit. Nā quū aliqn̄ maximū bellū ĭter venetos ducēqȝ mediolāi philippūmariā ortū fuiſſet Claſſis veneta ꝑ heridanū fluuiū ſurſū venit/⁊ Brixellū notiſſimū māiti caſtelluȝ expugnauit ⁊ cepit:quo capto:mox cū magno fragore ꝓfecta ē Gaſtallā iterū māiti opidū ĭ ripa heridāi ꝯſtitutū: vbi ⁊ caſtra ſūt ꝯſtituta:qđ vbi vrſina accepit:q̄ tū/a guaſtalla ꝑ dcē paſſuū milia aberat:Cōfeſti(tāq̄ȝ martis filia)oēs copias ſuas q̄ſcūqȝ hr̄e potuit iſtruxit. Tōacēqȝ cū oī eqtis armatura ſibi iduit ⁊ equū aīoſſie ꝯſcēdēs ſuis cōilitōib⁹ ait. Ea cōilitōes nr̄i fortes eſtote/⁊ p̄ſtāti robōe eam⁹:q̄ȝ nec ſtatui āma hec qb⁹ iduta ſū pri⁹ dpōere/ quouſqȝ hi hoſtes nr̄i/a nob̄ fuſi fuerit atqȝ fugati:Quib⁹ dictꝫ:ñ minore ſāc aī magītudie/ad ſoluēdā caſtelli ſui obſidionē/ꝓfecta ē:q̄ȝ ſemirāis Aſſirioꝝ regis ꝯtra Babilōios ſe

ciſſe legaf. Cui vbi allatuȝ ē Babilonioꝝ Ciuitatē ſuo ab ipſo defeciſſe/ſtatiȝ ſicut erat iculta/cū forte comā diſcriminaret eo i habitu/nō prius bello finē fecit: donec rebellē vrbem magna virtute ſibi recupauerit. Sic ꝛ vrſina hec illuſtris virago claſſem venetā tanta ope/tātiſq; virib⁹ ē adoꝛta: vt intra breue tp̄is ſpatiuȝ totā pꝛofligauerit: quo i pꝛelio pluſq̄ quingenti Jllyrij ſunt deſiderati: q̄ gdē ſibi nihilomin⁹ icruēta aliq̄liſ fuit: cū quoſdā ex ſuis amiſerit. Aderat hec mulier i pugna ipigre diſcurēs huc atq; illuc pꝛecipua adoꝛatrix: itegroſ feſſiſ ſubꝛogās i aciē cōtra hoſtes. Sūt qui affirmēt pluresſ ab illa manu illi⁹ fuiſſe occiſſos: ꝙ ei⁹ arma multo ſanguine eſſent cruētata. Qua re bene geſta/nō ſolū guaſtalla/ſȝ ꝛ Brixelluȝ receptuȝ ſit. Que victoꝛia/cū marito atq; philippo duci Mediolanuȝ fuiſſet allata/igēs gaudiū/ ingēſq; leticia per totuȝ illius pꝛincipatuȝ/ab oībus vrbib⁹/Caſtellis ꝛ oppidis ē agitata. Cuius mulieris virtute philippū tātuȝ ei tribuiſſe dicif: vt nulla res malegeſta poſt talē victoꝛiam ei eſſet extimēda. Multa preterea alia huius mulieris pꝛeclara geſta atq; facinoꝛa nec ab hac quidē diſſimilia iſtic/ a nobis cōmemoꝛari poſſent: que bꝛeuitati ſtudētes de iduſtria pꝛetermittunf. Tres marito edidit liberos: Chꝛiſtophoꝝ videlicet natu maioꝛē ꝛ petruȝ i armis excellētes: virtute coꝛpoꝛis ꝛ peritia iſignes/ Femina aūt Antoniā/ que poſtmoduȝ petromarie rubeo nupſit/nequaq; animi magnitudie a matre degenerē. Naȝ cuȝ aliquādo parma Ciuitas quoꝛūdaȝ facinoꝛoſoꝛuȝ agitata a Frāciſco ſfoꝛtia Mediolanēſium duce defeciſſet/ꝛ libertate adepta/per populuȝ gubernaret: ipſa permota/ſuo ex pꝛincipatu cum multis armatis illo pꝛofecta/vrbem cum magno tumultu itrogreſſa/ ipaȝ mox recepit/validoq; pꝛeſidio i eadē ipoſito receptaȝ Frāciſco ſfoꝛtie reſtituit. Hec itaq; illuſtris virago Vrſina/inadeūdis ſemp magnis reb⁹ ſtrenua/ſemp q; muliebꝛi decoꝛe cuſtodito/vſq; ad extremuȝ ſenectutis diem/ cuȝ mario ſui pꝛeclariſſimi noīs fulgoꝛe: ac ſua matia ſuoꝛūq; oīum gloꝛia peruenit. Defungens itaq; vita/in āno ſalutiſ nr̄e milleſimo quadrigēteſimo: ꝛ quinquageſimo pꝛimo/chꝛiſtianiſſime moꝛi curauit: ex aīo de cōmiſſis penitentia ducta: vȝ oīs culpe: qua deū oipotētem leſiſſet i tota vita ſua cōfeſſa eſt: ꝛ cetera queq; eccleſie catholice ſacramēta deuotiſſime ſuſcepta: pꝛo quib⁹ pie credēdum eſt/ipſā pijentiſſimuȝ habuiſſe pꝛopiciatoꝛem dn̄m nr̄m Jeſuȝ xp̄m.

¶ De Janna gallica pulcella optima iuuencula. cap.clvii.

IAnna virgo Gallice/natione lothoꝛigenſis: circha annuȝ ſalutiſ nr̄e/Milleſimū quadringēteſimum/octauum ꝛ quadrageſimuȝ: in puelari adoleſcentulaq; etate diuinitus vt credif ad multa facinoꝛa obeunda pꝛeellecta in metropoli Remēſis ciuitatis/cū q̄rtuȝ ꝛ vigeſimū tātūmō ageret ānū/i ſūma caſtitate/deceſſit/igne cremata. Hec itaq; ipꝛimiſ obſcuriſ ꝛ hūilib⁹ parētib⁹ cū pcreata eſſȝ/nihilomin⁹ intota vita inuicti aī pꝛinceps extitit victoꝛioſa

cum a principio magnã etatis ſue partem iter pecorã egiſſet: vbi cum ſuis ſodalibus cũ quib⁹ paſcendo pecora obuerſabat̃, ſepius curſũ exercebat: ⁊ modo huc atq̃ illuc, illi frequẽs curſus erat: ⁊ aliquãdo currẽdo haſtã vt fortis eques manu carpebat / ⁊ arbo⁊ troncos vallidiſſimis vulneribus percutiebat. plerũq̃ etiã aliquam ex equabus que ĩgrege pſcebãtur, viriliter aſcẽdebat: ⁊ haſta brachio ſuppoſita currẽdo ictus validos ĩferrebat: ⁊ qui illã ĩſpectabãt magna voluptate ⁊ admiratiõe afficiebant̃. Per huiuſmodi autẽ exercitatiões mulier euaſit fortiſſima. Erat eĩm breui quidẽ ſtatura / ruſticanaq̃ facie / ⁊ nigro capillo, ſed toto corpore preualida: que p omnẽ vitã ſuam, illibatã ſeruauit virginitatẽ: ⁊ religiõis appme cuſtos extitit. Eius ſmo ſatis ex more feminarũ illi⁹ patrie leuis erat: quẽ ſani eius mores plurimũ honeſtabãt. Tam rectus illi ſenſus tamq̃ ĩteger, vt ibi educta, ibi ve enutrita crederetur: vbi ſũma prudẽtia / ⁊ omĩs cõſilij ratio vigere videretur. Ea igitur tẽpeſtate Henricus Anglo⁊ rex, atrox bellũ carolo eius nõis ſeptimo franco⁊ regi ĩtulerat: eidẽ q̃ maiorẽ regni ſui partem ademerat: ⁊ iam Aurelianã primariam ſui regni vrbem ſũma vi expugnabat: ⁊ eius vrbis quottidie grauiſſima erat oppugnatio, eo q̃ vndiq̃ circũſeſſa erat: nec addit⁹ oſtendebat̃ quo poſſet talis obſeſſio ſolui: ĩ ea quippe oĩs regni ſpes vertebatur: qua quidẽ amiſſa, de toto regno gallie actũ eſſe videbat̃. In hac itaq̃ difficultate rex ↄſtitut⁹: ⁊ ãgore animi ĩcertus ãgebatur: nec quod cõſiliũ ſequeret̃ rationẽ vllã inire poterat. Tũ hec virgo dum hec agerent̃ cõtigit (paſcẽdo pecora) ĩ ſacello quodã villiſſimo ad declinandã pluuiam obdormire: quo ĩ tempore / viſa eſt / ſe ĩ ſomnis adeo qui ſe illi oſtẽderat admoneri: tumq̃ ſextũ ⁊ decimũ / tantũ modo agebat annum. Qua admonitiõe permota / cõfeſtim (grege omiſſo quẽ paſcebat) ĩ caſtra ad regem eſt profecta. Que cũ ad eius tẽtorium perueniſſ; prefata eſt / velle ſe de rebus maximis cũ rege colloqui: q̃ predicaret ſe diuinit⁹ adeo miſſã. Quam obrem primiores ⁊ cubicularij aſpernabant̃ puellam / q̃ cultu ⁊ corporis habitu / vna ex agreſtib⁹ eſſe exiſtimarẽt: vnde eã caſtigabãt ⁊ duris ꝟbis aſpere ĩcrepabãt q̃ tã audax tãq̃ petulãs ⁊ temeraria eſſ;: vt tãtũ regẽ ſtulta ⁊ ſub ruſtica adire ⁊ alloqui pſumeret. Illa nihilomin⁹ adeo cõfortata ⁊ ĩpulſa / ĩ ꝓpoſito perſeuerãs, ĩſtãter expoſtulabat ad regem ĩgredi licere / quũ ſe magna ſibi afferre diceret ac ſeria / nõ vtiq̃ leuia, aut certe ludicra. Quibus ex rebus ꝑmoti aulici, eam demũ ad regem ĩtroduxere. Introducta autẽ ad regẽ pulcella Janna / quũ ad ĩpius genua proceſſiſſet: mayeſtatẽ regiam ex more, oĩ cum reuerentia ſalutauit. Salutatoq̃ rege: primorib⁹ cũtis palã audiẽtib⁹: ſic locuta ẽ. Glorioſiſſime rex: ego ãcilla tua minima / omiſſa mei gregis cuſtodia / cui tanq̃ vna ex agreſtib⁹ preerã / oĩpotẽtis dei impio / ad opẽ tibi ferrẽdã / qua regnũ tuũ amiſſum recupes huc ĩpigre acceſſi: diuioq̃ iuſſu / ducẽ toti⁹ tui exercitus / moneo me declarari iubeas / nec mireris q̃ puella iops ⁊ agreſtis / ⁊ hui⁹ ſce villiſſime fortis / huc prodierĩ: auſaq̃ fuerim tãtũ impiũ ſuſcipe: q2 oĩpotẽti deo ſic viſũ ẽ / ĩfirma ⁊ cõtemptibilia eligere / vt fortia cõfũdat. At rex ho⁊ ꝟbo⁊ grauitatẽ ſecũ reuoluẽs / ilico tacit⁹ ⁊ mirabũdus ad priarios / ſuos ſuſtulit oculos. Eadẽq̃ admiratio ceteros obſtupefecit ꝓcẽes / ſubmiſſa voce dictitãtes / hoc ꝓ certo diuinũ / ñ hũanũ eẽ ↄſiliũ. Rex ãt ĩqt: pulcella: ĩgenue ꝓfiteris te a dõ mihi oĩno ĩ auxiliũ miſſã eſſe. S; q̃ ratiõe? Tu femĩa es admodũ a do

leſcētula re⁊ oiu⁊ i experta: ⁊ quō pſumis tibi tāti munerꝭ/tātiqꝫ exercitꝰ aſſu⸗
mere adminiſtrationē? Hoc vtiqꝫ nō eſt tui offitij ⁊ etatis tenelle munus: ſed
iure militari pitiſſimo⁊/exercitatiſſimorumqꝫ viro⁊. Itaqꝫ mōeo ſemel atqꝫ ite
rum: vt videas etiā atqꝫ etiā: que afferras ⁊ que appoꝛtes: Cōſtanti vultu ⁊ in⸗
trepido/cōfeſtim reſpōdit. Marie rex obſecro/ne plura percūctari pergas. Deꝰ
aquo miſſa ſum/huic tue neceſſitati cōſulet/nec peto teras vltra tēpus ſi cari ti
bi eſt tui regni incolumitas. Et vt re⁊ itelligas: accipe que ſubmotis arbitris
tibi dicam. Poſtq̄ꝫ vero cum rege locuta ē. Rex pꝛope ſtupefactꝰ ⁊ icertuſ qd
reſpōderet. Eueſtigio illā totius ſui exercitꝰ ducē enūciauit: cūctiſ pꝛimioꝛibuſ
acclamātibꝰ. Res ꝑpe icredibilis ⁊ inaudita/ ⁊ mario ſpectaculo digna. Si a
nimaduerteris tot pꝛicipes regēqꝫ ipm i bellis exercitariſſimos/ſe ſe ipſo ado⸗
leſcētule ſexdecim ānos nate ſubicere: que ouium ⁊ ſuu⁊ vel poꝛco⁊ gregis ex⸗
cerpta fuerat: videre eā virilibꝰ indumētis ⁊ armis idutaꝫ gallicas ducere aci
es. Igiť poſtq̄ꝫ Janna hec virago totius regij exercitus declarata ē imperatrix
Mādauit rex/coꝛruſcātia arma neceſſaria eideꝫ ſtatim expediri/Equumqꝫ foꝛ⸗
tiſſimu⁊ admoueri faleribꝰ alijſqꝫ oꝛnamētis mirifice coopertu⁊/i quo cū aſcen
diſſet/etiā Galea⁊ ſuo capiti ſup iductā capilli capitis ſui p humeros diſpſi de
pēdebāt. Cūqꝫ taliter indutā ⁊ armatam omnis ſpectaret exercitꝰ/⁊ Equo itre
pide iſedētem/viſa eſt oibus eques qdā e celo demiſſus. Que cū parte copia⁊
terreſtri itinere equo iuecta cōtēdit: ad Aurelianā vrbē/ obſidione ſoluēdam.
Rex vero cu⁊ oibꝰ alijs copijs/ ſuiſqꝫ ꝑmoꝛibꝰ pꝛincipibus ſtrenuiſſimis ad
Rhodanū flumē caſtra caſtris oppoſuit. Ipa aūt cu⁊ ad hoſtem pueniſſet ex
tēplo māu/ſūma vi ꝯſeruit. In quo qdē ꝯflictu ⁊ ꝑlio Dux totiꝰ hoſtiliſ: exēcitꝰ
cu⁊ decem milibꝰ anglo⁊ eueſtigio fuit iterfectuſ. Et triu⁊ oꝛarū ſpatio/tria ho
ſtilia recepit munitiſſima ꝓpugnacula. Quo viſo/Rex omnē ſuu⁊ exercitu⁊ va
lidiſſimū ad liberāda⁊ vrbe⁊ admouit. Atqꝫ ita/itra quatriduum/ipa ciuitas
(hoſte pulſo) cu⁊ maria huiꝰ adoleſcētule glīa ꝛcepta ē: qd potiꝰ diuinūqꝫ hūa
nu⁊ factu⁊/oēs reputarūt: ⁊ crediderūt. Hāc qde⁊ re⁊ geſtā qdā optius ⁊ locu
plex teſtis/vir clariſſimus/noīe Gulielmus guaſcbus ſerio mihi expoſuit: tunc Gulielmꝰ guaſcbus nobilis.
regius Aulicus/pꝛout audierat ⁊ viderat. Poſt hoc/per octo ānoſ cōtinuos/tri
cies cū hoſte iuſto pꝛelio cōflixit. Ex quibꝰ ſemp ſupioꝛ glorioſa diſceſſit: cap
to/maria cum ipſius gloꝛia atqꝫ triūpho/ Angloꝛum ſtrenuiſſimo imperatoꝛe/
quem ſuo regi vinctu⁊ tradidit. Quibꝰ geſtis/rege⁊ ipſum Carolum ouantem
in Aurelianam itroducens / ex moꝛe a ſuis pꝛoceribus inunctus ⁊ cōſecratus
eſt Rex: quod antea minus facere poterat. Inunctus itaqꝫ rexatqꝫ ex moꝛe co
rona donatus/cu⁊ maxima oiu⁊ leticia/ſuiqꝫ gloꝛia atqꝫ triūpho i tēplo ea aſſo
ciante ē pꝛeſentatus. Vetere eīm lege nō licet franco⁊ regē/alibi/q̄ꝫ ea i vrbe cō
ſecrari. Cu⁊ oia gallo⁊ regū iſignia/ ibidē poſita reſeruētur/q̄ videlicet adhibē
tur rege coꝛonādo: ipꝛimiſqꝫ ſacra vnctio/e celo demiſſa. Hec igiť Jāna pulcel
la ꝟgo/cu⁊ magnā glīam i armis eſſet adepta: ⁊ regnu⁊ franco⁊ magna ex par
te depditū/e māibꝰ Anglo⁊ pugnādo eripuiſſet/i ſua floꝛēti etate cōſtituta nō
ſolū ſe moꝛiturā/ſed ⁊ genus ſue moꝛtis /cūctis pdixit. Nā ab ipis Anglis tā
de⁊ i pꝛelio capta/⁊ ad Remēſe⁊ vrbē violēter pducta: ibidem ab ipis ⁊ ipoꝛū
rege/venefitij ⁊ artis magice vicio icuſata/ ſeuiſſima ignis moꝛte/demū dānata
ē. Et hic tāte virginis vite finiſ fuit: quo qdē attrociſſimo ſupplicio: hec tā iau⸗

dite virtutis mulier/idigne occiſa eſt. Poſt multos aūt ānos Carolus ipe op/
timus ſane Rex/Remenſiū vrbe recepta/ eo i loco vbi attrociter cōcremata fue
rat Jāna pulcella/pro munimēto ⁊ titullo puellaris decoris/crucē eneaʒ ⁊ qui
dem eminētiſſimā inauratā poni iuſſit. Ludouicus autem rex/ poſtea pr̄i ſuc
cedēs/egre admoduʒ ferens mortē tam idignā/tante viraginis/ a Pio pōtifice
Romano ei⁹ nōis ſecundo ipetraſſe fertur:vt duos iuris peritos i galliam mit
teret:qui iterato diligētius illius cauſam ⁊ vitam cognoſcerēt. Qui vbi i galliā
demuʒ perueniſſent/illico duos ex falſis cōſiliarijs ⁊ iudicib⁹ ſuperſtites ad ſe
citarūt. Qui poſtq̄ cām huiuſmodi accurate diligēterq; omneʒ cognouiſſent.
Deprehēderūt plāe mulierē inocētiſſimam falſo fuiſſe damnatā/ ac oīa cōficta
contra ipam extitiſſe:que videlicet de veneficio aut arte magica aduerſus illaʒ
crimini dicta fuerāt. Quinymo omnē eius vitā/tam preclaris geſtis ita equali
ter cōſenſiſſe/nec quicpiam ab ea vnq̄ admiſſum/q̄ religionē vlla ex parte vio
lare potuiſſet. Quas obres vtroſq; eodeʒ mortis ſupplicio affecerunt:q̄ ipſi in
inocētiſſimaʒ virginē diu ante promulgauerūt. Atq; huic damnatiōi additum
eſt:vt duorum alioꝝ iudicuʒ mortuoꝝ oſſa/e ſepulchriſ effoſſa igni ſimiliter cre
marentur. Eoq; loci/vbi hec virago extiterat cōcremata/tēpluʒ poneret ⁊ ex re/
liquis predictoꝝ bonis:que publicata fuerant/ ibidem ad dei ſūmi honorem/
ipſiuſq; defūcte propitiationē quottidianū ſacrifitiū inſtitutuʒ eſt. Jtaq; hoc
modo huic admirabili femine decus omne/recuperatū eſt. Quibus quideʒ me
ritis ⁊ inauditis facinorib⁹. Janna hec pulcella/merito a nobis claris mulieri/
bus venit hic applicanda.

¶ De Jſabella regina renati regis vxore. cap.clviii.

Jſabella Jlluſtriſſima ac
(vt ita dixerim) ſancta regi
na/renati ādegauēſis incli
ti ac optimi regis coniunx
āno a natali chriſtiano nono ⁊ quadra
geſimo/ſupra milleſimuʒ ⁊ quadringē
teſimum/Neapoli/ maximo cū ſui no
minis preconio deceſſit. Que certe/iter
oēs ſui ſeculi mulieres ipimis formo
ſiſſima fuit femina/nec min⁹ igenio pre
ſtās/q̄ aī magnitudīe iuſta clemēſq;/
⁊ oībus munifica/affabilis ve/ac reruʒ
diuinaꝝ admoduʒ ſtudioſiſſima:⁊ elo
quēs ipimis. Cuius tāta erat verecūdia/vt iaudituʒ prope videref:eratq; tāto
pudore exornata/⁊ aſpectu cōſpicua/ac venerabilis: vt magis a multis diceref/
mulier diuia q̄ humana. Et cū alijs multis bonis artib⁹ ⁊ animi dotibus mi
rabiliter eſſet decorata/ſingulari prudētia lōge ornatiſſima dicebatur iſignita.
Maximeq; i parthenopeo regno adipiſcēdo/eodēq; adminiſtrādo:ex quo cer
te imortalem gloriam iter cetera eſt cōſecuta. Scire hoc i loco noſ opportet:q̄
cuʒ idem regnum Neapolitanuʒ Ludouico ⁊ Joāna regibus caruiſſet:eueſti
gio pmates regni i Galliam miſere/qui huius mulieris virum Renatuʒ regem
iaʒ Lodouici regis defūcti germāuʒ/i id accerſirēt:exiſtimātes/id regni titu/

lum/legiptimo iure/ad ipm pertinere. Rex aūt Alfonſus Aragonēſis. de Joan/
ne regine morte certior factus: ſtatuerat hoc regno potiri/ꝗ p adoptionem ip/
ſius defuncte regine/heres fuerat īſtitutus/nō aūt priuatꝰ. Qui vt aſſequi poſſꝫ
ꝗ magnope optabat/ipmis Philippuꝫ Belgaꝝ principē/p litteras admodū
precibus defatigare cepit(cū eſſet illi ꝓpinquitate ſanguinis ꝯiunctus)vt ad ſe
vocaret renatū ipſuꝫ/q iā diu captiuus illi fuerat: vtpote iaꝫ multos annos ab
ipſo captꝰ quēqꝫ ſub militaris fidei libeꝝ dimiſerat. vt quotiēs a ſe accerſiret/
nulla īterpoſita mora ad ſe veniret. Eo qppe tpe quo renatus ipſe/ab eodē phi/
lippo Burgondioꝝ duce/euocatꝰ veniebat. eodē fere a legatꝫ primoꝝ neapolita
noꝝ ſolicitabat. vt ipſius parthenopei regni titulū/q ſibi deferebat/Neapolim
acceptuꝝ veniret. Sꝫ optimus rex/maluit principi fidē ſeruare datā quā obla/
tum regiū/adipiſci. Statimqꝫ ad ipſuꝫ ducē burgondioꝝ renatus rex ꝓfectus
ab eodeꝫ aliquādiu(Alfonſi regis ītuitu)honeſto in carcere ſeruatꝰ eſt. Qđ cuꝫ
intellexiſſet Iſabella regia/maximi aī mulier: ꝯfeſtim cū Joāne vnico filio aſſo/
ciata/multiſqꝫ gallis pricipibus ⁊ nobiliorībꝰ comitata Neapoliꝫ cum magna
claſſe breui puenit. Ubi extēplo maria oīum leticia ⁊ ꝯſenſu/Neapolitanoꝝ re
gina ē declarata/atqꝫ totiꝰ ipiꝰ regni oīmoda gubernatrix. Tāti itaqꝫ regni hoc
mō Iſabella hec prudētiſſima/titulo ⁊ poſſeſſiōe adeptis. cū ꝯſilio plurimū va
leret haud honeſtū ſibi videre videbatur. id tātuꝫ regnū ſe ſolā feminā admi/
niſtrare. Quā obrē decreuit/ex multoꝝ nobiliuꝫ ꝯſilio ſenatuꝫ ſibi deligere ⁊ id
quidē ipmis honeſtiſſimoꝝ regni primoꝝ: q eidē ī admiſtratiōe regni(donec
Renatus adueniret rex)ſibi ſemp aſſiſterēt. Res nō ſoluꝫ comendāda: ſꝫ certe
plurimū admirāda. Solebat eqdeꝫ in hac muliere q̄daꝫ īcredibilis humani/
tas/ſingulariſqꝫ facilitas: ac inexplicabilis comitas/quā in audientia/eximia ni/
miū ſemp exhibebat: Colēdo quāmaxie/ac maioreꝫ īmoduꝫ obſeruādo/ſenatuꝫ
quē ipſa ſibi delegerat. cū quo de oībꝰ ꝯſultabat. de quibꝰ dicendū fuerat. Pre
terea ⁊ in oī fortuna/tā bona q̄ꝫ mala/ſemp cū maria modeſtia ſe vixiſſe cōptū
fuit: atqꝫ in ſūma religiōe/tā in rebus/q̄ꝫ in verbis. Nequaq̄ꝫ eiuſdē fortune nō
nullas īuitata mulieres: q̄ luxu atqꝫ corrupta laſciuia a nulla didicerūt/petulā
tia aut ꝓcacitate inſimilibꝰ abſtinere: Exiſtimātes ſibi oīa in tali fortuna licere.
Claruit itaqꝫ hec Iſabella regina in oībꝰ/tāq̄ꝫ memorabile/oīs pfectiōiſ exēplū/
⁊ regale documentū. Igiť Alphōſus rex certior factꝰ/Renatū regē in carceribꝰ
ſeruari: Iſabellā ꝓo hāc Neapolitanoꝝ reginā ꝯſtitutā/cū pulcherrima claſſe/
mare īgreſſus: īſtati cepit regnū oē bello aſperrimo infeſtare. Quibꝰ rebꝰ Iſabel
la regina coacta/⁊ ipſa(īfracto aīo)claſſem nō modicū/ꝯtra hoſtē oppoſuit. Ge/
rebat itaqꝫ bellū hec virago Iſabella tāq̄ꝫ in armis ſemp obuerſata/⁊ ī pugnis
ꝯfectis pſepe ſupior effulſit. Ueꝝ ad extremū(vt hūana ſemp fuere īcerta)cū Al
phōſus rex Apuliā oēm ſibi ademiſſet/cum tota lucania/quā Baſilicatā hodie
appellare ꝯſueuimus: nō modicuꝫ aīo ꝯſternata/oēs gallos principes ꝓ mari
to ſuo rege Renato obteſtari cepit vt apud philippū Burgōdioꝝ ducē ageret.
vt carceribus liberaret. Quoꝝ precibꝰ tādem pmotus philippus e carceribus
eū libeꝝ dimiſit. Qui nihil cūctatus illico neapolim cuꝫ exercitu cōtendit. Ubi
⁊ vxoris ſue regie dilectiſſime preſentia/diutius illi frui nō licuit. Que cū Pau/
lo poſt deceſſiſſet oībus his vſa eſt: q̄ tali tēpore chriſtiane morientibus faciē
da ſunt: cum maximo luctu/⁊ ampliſſimo funere eſt elata. Cum ſumma gloria

toti ſuo regno neapolitano vtiliſſima.

De Helena beata vtinenſi: ordinis heremitarum. capi. clviij.

HElena Utinenſis noſtri or
dinis heremitarũ diui Au
guſtini de penitentia reli-
gioſiſſiã ſoror ãno a natali
xpiano octauo ⁊ quinquageſimo/ ſupra
.M.quadringenteſimum apud eundẽ
ſui ortus oppidum/plurimis illuſtra-
ta virtutibus atq; miraculis/nõ ambi-
gua fide abijt in celum: celeſtium ſpiri
tuum a ſcriptura agminibus. Eſt autẽ
id oppidũ Utini/exquo ſancta hec mu

Utinum oppidum.

lier Helena originem duxit/ admodũ
imprimis preſtans/ditiſſimũq;.ac fre-
quentatiſſimum in italia/inq; regione Iapedia ſeu foro iuliano/quod vt vulgo
fertur ab Auſtrie ducibus conditum fuit. In hoc itaq; oppido inſigni/ Helena
hec religioſiſſima matrona/ex nobiliſſimis parẽtibus ⁊ ortũ/⁊ toti9 vite fomẽtũ/
ac demũ(vt ita loquar)vite btiſſime premiũ pcepit. Cuiuſ generoſi optimiq; pa

Parentes.

rentes/Ualẽtinus.s.⁊ Helyſabeth cum puellã ad annũ vſq; qntum decimũ/
omni cũ diligẽtia domi enutriſſent: atq; ipſa/vt erat animo igenua/optimã eo
rũ formã ⁊ rationẽ viuendi/vtpote/religionẽ/fidem/pietatem/honeſtatẽ/⁊ oĩ-
modam integritatem atq; modeſtiam percepiſſet.eſſetq; ſpectate formoſitatis
puella/eã iã maturo viro/nupſerũt Antonio caualcãti vtinenſi ciui/ viro certe

Antonius maritus.

nulla virtute aut fortuna indigno: quem quidem conſortem Antoniũ/mox hec
ſponſa Helena/cum bonitate/⁊ prudentia ſingulari ſua.tum optimis moribus
ingenitaq; modeſtia precipua/quoaduixit/ad ſe amandam/mirum immodum
allexit: deoq; ac cunctis parentibus ⁊ amicis peramabilis ⁊ cariſſima ſemper
exiſtens. Nec vlla inter eos vnq̃ fuiſſe iurgia/aut diſcordias vllas conſtat: ſed
ſumma pax/⁊ perpetuus coniugalis amor. Cunq; illum dominus emedio per
mortem ſubſtuliſſet.ita ipſum ⁊ lachrymis ⁊ eiulatibus indoluit/vt parum af
fuerit/quin ⁊ ipſa non moreretur.reputabat quippe ipſam eius amiſſionẽ/om

Nota.

nium fore accerbiſſimam.⁊ ideo illi accerbiſſimo fuit ſupplicio(.Difficile nãq;
eſt mulieribus gratos amittere viros ſine magno dolore atq; ipſum dolorẽ per
ferre ſine quo/aut conſolationem egregiam adhibeant aliquam). Ipſo itaq; de/
functo Helena digniſſima conſors/propoſuit atq; ſpopondit deo/ſibi gratiam
conferenti/deinceps/ſuam vitam caſte/pie/ſancteq; agere: atq; ſuos liberos om
ni cum diligẽtia educare/⁊ informare. Demum poſt aliquot annos/audiẽs ſol-
licite/ſancta concionatorum documenta/⁊ maxime ea/que ad religionis incita-
mentum ſolent vſurpare/ad eandem/tamq̃ ab acculeis compũcta ⁊ ferue facta
femina ardentis fidei/⁊ deuotionis/contra omnem vanitatem mox ita ſe erexit:
veſtigioq; firmauit/virtutibus imprimis diuinis ſcepta: ⁊ chriſti ac religionis
dulcedine aliquantulum deguſtata. Maritum ſe per mortem premiſiſſe exul-

Habitum ſuſcipit.

taret atq; geſtiret. Quamobrem/matura deliberatione firmata ac cõfirmata/re-
ligionis noſtre habitum in Ede ſancte Lucie ſuo in oppido ordini heremitaꝝ

diui Aurelij Auguſtini dicata.humiliter ac religioſiſſime ſuſcepit.Eoqꝫ ſuſce/
pto/qm̄ virtutibus nullis magis q̄ꝫ charitate ꝛ humilitate preſtabat.Quātum
ꝓximior deo ꝛ habitu ſancto ꝛ bonis opib⁹ accedebat/eo lōgius ſe abeſſe a vir
tutibus/a meritis/a venia/ꝛ a gratia diuīa exiſtimabat: hīc de ſacro dei concio/
natori angelo/ex ſancti Seuerini oppido in piceno oriūdo/patri ſuo ſpirituali/
potiſſimuꝫ/ac ceteris vtriuſqꝫ ſexus religioſis ſubſtrabat:eorūqꝫ preces humi/
lis/ſupplexqꝫ efflagitabat.Et quātuꝫ poterat de ſuis facultatib⁹ per elymoſinas
dei miſericordiam in ſe expoſtulabat.Unde in primis ſua oīa iocalia/in auro ꝛ
argento veſtibus tum ſericis/tum auratis/quarum ſibi libera erat facultas ſui
ordinis edem mirifice exornauit.Infirmoꝝ deinde ꝛ pauperuꝫ/atqꝫ aliorū ege/
ſtate oppreſſoꝝ/precipuam curā ſuſcepit:eoſqꝫ pro magnitudine facultatis ſue
iugiter ſuſtētabat:atqꝫ eiſdeꝫ cū opus eſſet ſeruiebat.pulmenta ꝛ cibos cōficiē
do/quibus oībus ſemper blāda/ꝛ affabilis/facilima/ac liberalis erat:nec ī nul/
lo quidem/quaſi dn̄a vnqꝫ/ſed quaſi miniſtra/ ſe exponebat. In tota vita ſua/
tanta ſemper/ꝛ oris/ꝛ orationis modeſtiam tenuit/vt nūqꝫ verbum improui/
da expuerit vel emiſerit.Et q̄ꝫq̄ꝫ ſemper paruo viliqꝫ cibo contenta fuerit: poſt
ſuſceptum habitum ꝛ emiſſam profeſſionis regulam adeo incredibili abſtinē/
tia ſe caſtigauit:vt annos ſex continue carnibus.ouis/caſeo/vino/oleo/abſtinue
rit:pleroſqꝫ dies ieiunium agebat/pane ꝛ aqua contēta.Nonnunqꝫ herbarum
radicibus ſuſtētabatur. Etiā ſepe numero ſuis cibis/aut terraꝫ/aut cinereꝫ/aut
certe aquam frigidam imiſcebat.Cumqꝫ in veſperuꝫ vt plurimū ieiunaret:aduē
tante nocte/pomum crudū pro lauticio cibo comedebat.Acetuꝫ aūt cum fele
mixtum.ex cōſideratione potus ieſu chriſti potabat.Cūqꝫ ex ea cur tam aſpero
ne dicam crudeli vite genere vteretur.a nōnullis queſituꝫ fuit.Reſpondiſſe fer
tur.Se ſub ea conditione religionem adijſſe/vt que perpetrauerat peccata/pe/
nitentia/ieiunijs elymoſinarum errogatione/atqꝫ iugi oratione aboleret.Iugis
namqꝫ memoria paſſiōis chriſti apud eam perſeuerabat. Unde ꝛ pro monili/
bus ꝛ faſcijs pectoralibus/reliquoqꝫ muliebri mundo domini charitatem qua
dilexit nos eiuſqꝫ laſſitudinem/ieiunium/columnam.flagella/ſpinas. ꝛ aſperaꝫ
crucem contemplari nō deſinebat.Quorum memoria impellebatur: vt corpus
ſuum ſingulis diebus diſciplinis ferreis crudeliter cederet. Nocteqꝫ ꝛ inter/
dum coronam ex acubus confectam in capite geſtaret/et ne quid ex paſſione ſi
bi deeſſet.mandabat ancille ſue.vt ipſaꝫ manibus poſt terga ligatis/colloqꝫ fu
ne inſerto per vniuerſam domum ad inſtar iudeorum traheret. Sciens prete/
rea ad vite ſanctitatem ceteraqꝫ omnia recte obeunda vim maximā habere ora
tiōeꝫ. eidē hec ſancta Helena quottidie peculiariter intenta ꝛ aſſidua cum la/
chrymis erat. Per illam ſe ipſam inſpiciebat:ac veluti inſpeculo contemplaba
tur.Cum ea hoſtem diabolum perſequebatur/ꝛ carnē ſubigebat ſpiritui.Quid
autem virium habuerint eius ardentiſſime orationes. ꝛ quid laudis/ eius in/
gentia facinora atqꝫ celeberrima miracula declararunt. Nam ſepiſſime ab ip/
ſa inuictus ꝛ prepotens deus ſe vinci ac cogi paſſus fuit. Ipſam nempe ex/
cellentem orationis virtutem potiſſimum ſuo ſemper in ſinu beata Helena ha/
bebat: que ab humanis quaſi abſtrahens illam vehebat in celuꝫ/ferebatqꝫ per
ſpecioſum omne ſublime. pro qua perſepe maximis replebatur gaudijs. ꝛ ipſis
tam ampliſſimis vt quandoqꝫ/in ea nulli ſenſus ineſſe viderentur. Eius vo

De humi/litate.

De elymo/ſinis.

Abſtinen/tia.

Paſſionis chriſti me/moria.

De oratio/nibus.

cubile/plerumqꝫ/erat nuda humus. Nullus vnq̄ꝫ interceſſit dies quin viaticū ſalutis ſumeret: ⁊ id ſemper cum lachrymis/quo ſumpto/vnam horam/et more in luctu ⁊ lachrymis conſumebat. Sciens quoqꝫ beatum Hieronymuꝫ pre-

Lectio ei⁹.

cepiſſe/orationi lectio/lectioni ſuccedat oratio/ea quideꝫ veluti quottidiano animi pabulo vtebatur: veꝝ nec ipſa omnifaria ei quippe erat. ſꝫ ea dumtaxat que animum eius ſpirituali dulcedine/ paſceret illuſtraret. ⁊ incenderet: libri autem quos legebat duo potiſſimum erant. alterum quorum crucis ſpeculuꝫ vocant: alter ꝟo de humilitate inſcriptus eſt. Euangelium auteꝫ chriſti tanq̄ꝫ Cecilia virgo geſtabat iugiter ſuo in pectore: pro quo ſingulis diebus diuinis colloquijs vacabat. Erant ei lachryme maxime ex conſideratione benefitioruꝫ dei ac paſſionis ieſu chriſti/tanq̄ꝫ nectar die ac nocte/dum diceretur ipſi vbi eſt deus tuus. Ex quibus certe illabebantur ei faces ſpiritus ſancti: per quem/veluti adoptionis filia dilectiſſima iugiter clamabat. Abba pater. Deniqꝫ rebus in

Solitudo ei⁹

oibus ſolitudinem ⁊ ſecretū magnope amabat. Et quocūqꝫ vertebat ſola/ibidē hoſtiam cordis ſui viuam offerendo/ſemper clamabat atqꝫ dicebat. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum: cōcupiſcit ⁊ deficit anima mea ī atria domini: Pſalebat mente/pſalebat ⁊ ſpiritu. Et paſſim ſuo in ore reſonabat canticum nouum/quod cantari fas non eſt: niſi ijs qui empti ſūt de terris primitie deo ⁊ agno. De eius frugalitate ⁊ incredibili victus abſtinentia deqꝫ tolle-

De eius obe dientia.

rantia vigiliarum atqꝫ laborum/de ceteris quoqꝫ pluribus diuinis ſuis virtutibus/pro modulo mee ignorantie/ſatis iam dictum eſt. Nūc autem opere pretium eſt. expōere ipſius promptam obediētiam. que talium religioſarum profeſſionis votum protendit. In ea quippe/beata hec femīa/ſuarum omnium virtutum fundamenta iecit. Nouerat enim diuino ſpiritu inflamata/eam viuam/ ⁊ vere dignam eſſe hoſtiam/atqꝫ ſacrifitium omni theſauro pretioſius. inquo ipſa hominis voluntas litatur. Noueratqꝫ dominum noſtrum ieſum chriſtuꝫ cum informa dei eſſet/ſe vere exinaniſſe/vt ſuo exemplo chriſtiani omnes imitatores/⁊ ipſi intrepide id factitarent: animas. s. ſuas/ſub obedientie iugo cuꝫ gaudio caſtigarent. Hanc igitur quam dicimus obedientie virtutem/optima chriſti ancill a/principio vſqꝫ in finem vite ſue/ſemper tanq̄ꝫ Neophita chriſti pure ⁊ ſimpliciter obſeruauit. Patris ſui ſpiritualis aliorumqꝫ maiorum vocem audiendo/preſto adeſſe/ nullum vnq̄ꝫ diſcrimen inter precepta eorum faciendo. Nihil de iniunctis graue vnq̄ꝫ duxit. Sciens ſi prepoſito ſibi patri/pareret: ⁊ ſaluatori ſuo ſe paruiſſe. qui dixit. Qui vos audit/me audit/ ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit: exiſtimans certe/ſine illa/inanem eſſe religioſorum vitaꝫ/inanemqꝫ religionem ipſam. Et ideo in omnibus/ſemper ipſam obedientiam/anteponebat. quod vt ⁊ ceteri facerēt/omnes admonebat. ſemperqꝫ rogabat. Affirmabat quoqꝫ hoc/ꝙ quicunqꝫ maiorum ſuorum precepta accurate/ad vn-

diabolice tē/ ptationes.

guemqꝫ ſeruaſſet/intelligeret ſe/non modo non poſſe interire: ſed nec vllos ſibi diaboli laqueos. aut vlla tella nocitura. Diabolicas temptationes ⁊ perſecutiones innumeras hec ſancta matrona Helena infinem pertulit. cum quibus etiam ſepiſſime luctabatur: ⁊ aquibus multis etiam verberibus affecta fuit. Nam vt ipſam Helenam veterator hoſtis in pernitiem deduceret. Cum aliquando in oratorio ſuo/noctu oraret/tectum domus illius magno ſtrepitu conſcendit. ⁊ horrendam adeo vocem emiſit. vt tectum diruere videretur. Sed

illa ob hoc nullo terrore perculſa fuit. Sed cum inſtantius in orationibus per
ſiſteret/ex quo pauorem eidem icutere nequiuiſſet/eam flagellis duriſſime ver/
berauit. Eoqꝫ factum eſt vt ſe beata Helena in fugam verterit. q' ⁊ ipſe eaʒ ve/
ſtigijs inſequebatur. Aliquando etiam ipſe antiquus hoſtis ipſam infeſtare
cepit. vt ſe aut ex feneſtra precipitem daret/aut laqueo ſibi mortem conſereret.
Sed ſaluatoris ſigni impreſſione mox in fugam ipſum vertit. Sepius etiaʒ ca
lidus hoſtis/ream in angeli ſpeciem conatus eſt in ſuam ſententiaʒ traducere.
Erat huic ſancte mulieri optimus mos/vt ante Lucanuʒ/ad Lucie ſancte tem
plum ſemper proficiſceretur. Amniſqꝫ quidam/qui oppidum preterfluit/eidẽ
ponte tranſeũdus erat: ad quem cum aliquãdo perueniſſet ab hoſte maligno/
in aquam precipitata eſt. pro quo haud multum abfuit. quin ab aquis ſancta
abſorberetur. Uerum chriſti benefitio/ad ripam/tota madefacta delata eſt. In
huncqꝫ modum ad templum ipſum quo miſſarum ſolemnibus adeſſet conceſ
ſit. Quoties virgis ab eo ceſa: quoties ſaxo eliſa. quoties eius oſſa confracta. vt
membro prorſus vllo aliquando ſe adiuuare poſſet. Sed deus omnipotens/⁊
pius pro quo/hec inuicto animo tollerabat/nullum eam iuuãdi pretermitebat
locum. Deniqꝫ/cum Paulus dicat. Uirtus in ĩfirmitate perficitur. vt illam de/ De patien
us beatiorem per infirmitates corales efficeret: atqꝫ ⁊ eam in ipſis perſeuerãn/ tia infirmi/
ti/opem/tanqꝫ filie cariſſime offeret: quemadmodum in pſalmo pollicet. Cum tatum.
ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum ⁊ glorificabo eum. Per tres annos/gra/
uiſſimo morbo vexari voluit: quem nihilominus/Helena ſancta equiſſimo ſem
per pertulit animo/deum ob hoc/ſummis proſequens laudibus. Et cum mul/
ti pietate permoti eam conſolari adniterentur. Id conſolatiõis genus ſuperua/
caneum fore reſpõdebat. Statum ſibi fuiſſe. ea que chriſtus vellet cõſtantiſſi/
me quidem perpeti. Jam Helena glorioſa/de aduerſario/deqꝫ cunctis malis vi
ctoriaʒ reportauerat/vt ei ampliſſimus poſſet decerni triumphus. quuʒ a dño
ampliſſimo munere fuerit donata. Qđ ei in oratiõe perſiſtẽti ſe ſe chriſtus/cum
ſanctiſſima matre virgine/⁊ beato patre Auguſtino. atqꝫ Nicholao tollẽtinate
feſtiuus totus obtulerit. eidemqꝫ maximam atqꝫ icredibilem voluptateʒ cõtu
lerit. Triẽnio igitur/cum dñs eam maximo infirmitatis igne atqꝫ icude pro/
baſſet. vt. ſ. veluti auruʒ mũdiſſimuʒ flaueſceret ⁊ rutilaret/in celeſte vas vtiqꝫ
formãda omni prorſus rubigine expulſa/ipſaqꝫ beata femina/omne vite ſue tẽ/
pus in omni opere bono elaboraſſet. ⁊ tãqꝫ bonus chriſti miles cõſtanter ipſa
ſupradicta facīora(que omnibus ante oculos hic poſui)tenniſſet ſtrenueqꝫ geſ
ſiſſet. Cum decurſo iam ſtridio/vt ſuum ad qđ ſemper optabat perueniret triũ/
phuʒ: accerſito priore mõaſterij ſancte Lucie ordis ſui/tãqꝫ gremio ſancte ma
tris eccleſie ſemper enutrita atqꝫ fota/vt in fide chriſti ſe emigraturam cõteſta/ Extrema
retur. Cõfeſſioneʒ. ⁊ viaticuʒ ⁊ reliquam reʒ ſacraʒ ex more rite/⁊ religioſiſſime eius ſacra
aſtãtibus fratribus ab ipſo ſuſcepit. quibus accincta preſidijs/tutius emigra menta.
re poſſet. Demuʒ cum ſecundum ⁊ ſexageſſimuʒ vite ſue exceſſiſſet annum/ſu/ Obitus ei'
per nudaʒ humuʒ iacẽs. qrto nonas Aprilis/anni ſalutis noſtre. M.cccclviij.
ex preſenti hac moribũda vita/maliſqꝫ omnibus profecto cõferta/ſuam innocẽ/
tiſſimã/decoraʒ atqꝫ grataʒ animam/e corpore elapſam/tãqꝫ ex mortali caligĩe
ad eum miſit. quem ſemper ⁊ fide ⁊ charitate coluit ⁊ dilexit dominuʒ noſtrũ
ieſum chriſtum: Ubi nunc vere viuit/viuetqꝫ in ſeculum/ea vita que mortem

neſcit vllam. Ipſum itaq̃ dominum ieſum chriſtum deprecor qui hanc beataꝫ matronam Helenam tãtis virtutuꝫ gradibus ſublimauit. vt ⁊ mihi idigno ſeruo ſuo peccatori dignetur ſuis intercedentibus maximis meritis cõcedere/ vt liceat eius extrema ſubire veſtigia. Egreſſa auteꝫ ex eius corpore anima/ cũ mulieres de lauãdo eo conſiliuꝫ accepiſſent: confeſtim ipſuꝫ ſummopere vlceratũ inſpiciunt ⁊ ea quidem de cauſa acceſſiſſe. ꝙ tot annis humi iacuerat. Cumq̃ illud in feretro ex more collocaſſent. ⁊ crucifixum ſupra pectus poſuiſſent. ſubito Helena caput illi extulit/ adeo/ vt deinceps vnq̃ꝫ dimitti potuerit. Itaq̃ ſi ei⁹ ingentes virtutes/ vtpote prudentiam. ingenium/ diuinam/ eruditionem/ promptiſſimam linguam/ comitatem/ amabilitatem/ humilitatem deuotionẽ/ ⁊ diuinorum guſtum/ integritatem pudicitie/ abſtinentiam precipuam/ ⁊ abiectioneꝫ/ repetere voluerimus/ negotiuꝫ inextricabile/ profecto aſſumeremus. Inuitata igitur beata hec noſtra Helena/ ymo ⁊ excepta/ ad religionis ſancte nuptias. Ubi noue ſponſe agni epitalamia quottidie celebrantur veſte. s. nuptiali inſignita/ confeſtiꝫ in humiliore loco ſedere voluit/ iuxta ſaluatoris noſtri ieſu chriſti documentum. Qui dixit: Cum inuitatus fueris ad nuptias/ nouiſſimo diſcumbe loco vt veniens/ qui te inuitauit. Amice dicat aſcende ſuperius. Et propterea in finem a magiſtro triclinij/ domino noſtro ieſu chriſto. iuſſa eſt aſcendere ſuperius vbi facta eſt ex eorum numero: quibus dicitur per profetaꝫ. Surgite poſt q̃ꝫ ſederitis: qui manducatis paneꝫ doloris. Ad nos itaq̃ ex huius viraginis ſancte exemplum manaſſe putandum eſt: illud diuini oris oraculum. Regnuꝫ celorum vim patitur: ⁊ violenti rapiunt illud. Quod vt ipſe qui hanc hui⁹ beate edidi vitam/ deſiderio querere/ opereq̃ attingere dei miſeratione poſim/ ipſi eius regni maximo conditori genua flecto. atq̃ huic que cum eo iam iam triũphum agit/ ⁊ regnat: regnabitq̃ in ſecula ſeculorum. Amen. ¶ Multa ſunt ſigna atq̃ miracula ⁊ ante ⁊ poſt mortem ab ea perpetrata: que me in hanc ſententiam impellunt: vt ipſam cum ſponſo eius chriſto domino noſtro/ ⁊ ſanctorum aſcriptam agminibus minime dubitem. Ex quibus duo cõplectar. Ei eniꝫ ciuem quendam Utinenſem cui heleno calcereto nomen erat/ cum a comitiali morbo grauiſſime teneretur oppreſſus/ priſtine ſanitati ſuis interceſſionibus reſtituit. Beneuenuta quedam Utinenſis cum per annos tres nullos ſui coniugij dediſſet fructus a deſpectui habebatur vapulabatq̃. Ex quo egre ferens ad ſuos confugit: ⁊ eis quid cauſe ſubeſſet expoſuit/ dicens ſe a viro auffugiſſe ꝙ de ipſe male mereretur. Poſteaq̃ illi nupſerit/ nullam vnq̃ꝫ ſibi felicem dieꝫ affuiſſe/ ſeq̃ maiori dolore affici/ ꝙ ſine culpa afficeretur ⁊ cederetur. Afirmabatq̃ ſe nunq̃ꝫ ad illum reuerſuram. Quamobrem cumplurime matrone honeſtiſſime Beneuenutam ad ſe conuenerunt: comonẽtes ⁊ obſecrãtes vt ſibi caueret/ nec ſe deſpiciendam ⁊ infamandam exponeret. Quarum cõſilia cũ Beneuenuta non admitteret: beata Helena eam ad ſe accerſiri iuſſit. Nulla in quid filia mea te dubitatio teneat. ex te vir tuus liberos indubitato ſuſcipiet. Redi cum eo in gratiam. In deo ſpem fidemq̃ indubitataꝫ collocato. Optatis equidem veſtris ille reſpondebit. Uix annus interceſſit. cum puellaꝫ ediderit: ꝙ orationibus helene factum fuit.

Uulnera.

Miraculuꝫ

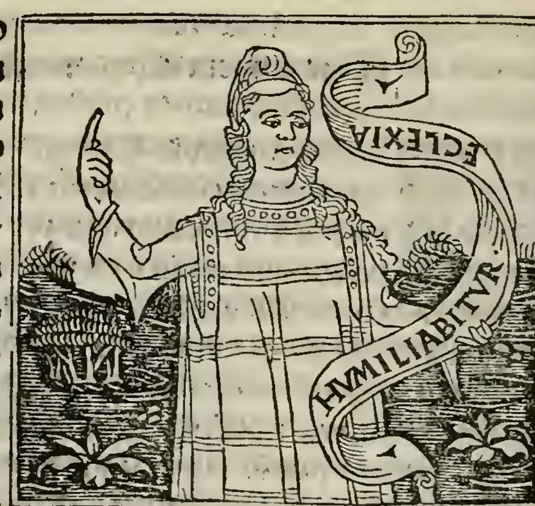
Miracula eius cõmemorat.

¶ De Angela Nugarola eruditiſſima. capitulum.clix.

Angela nugarola Veronē ſis oriunda / femina appri me doctiſſima. Eo quo pi us eius nominis ſecūdus pontifex Romanus in Cathedra petri preſidebat / ⁊ apud Veronā ortus ſui Ciuitatem inſignem / ceteraſq; Ciſalpine gallie Ciuitates / ⁊ magna virtutum gloria / ⁊ poetica oratoriaq; arte ⁊ inſignis ac clariſſima mulierū eſt habita. Hec quippe ī primis generoſi viri Antoni Nugarole ſplendidiſſimi Equitiſ aurati / ⁊ preſtantis Antoni: qui Arco pugnaciſſimo oppido imperabat coniunx fuit. Mulier ſane venuſtiſſimo ⁊ eleganti corpore / quam plane formam / ipſa ſua celebris doctrina apud omēs clariorem reddebat: femina equidem imprimis humana / facilis / optimiſq; moribus / ac pudicitie / gloria admodum probatiſſima. Cuius ſermo ſuauiſſim⁹ / pulcherrimis ſemper habundabat exemplis: ⁊ auditoribus quam maxime iucundus. Diuine littere magnopere hanc mulierem delectabant: quas ⁊ perſepe verſibus condebat / idq; in omni genere carminis: quod quidem in muliere videri poterat admirabilius. Que inter cetera ſue doctrine erudimenta Eglogas nō nullas tanto artificio confecit: vt ſine iniuria cum cornificie ſupraſcripte romane doctiſſime in celeſtibus litteris a ſe ſcriptis conferri poſſent: que Centonas confecit: vt dictum eſt. Et cum nobiliſſima familia eſſet edita / etiam maximum vſum preſe ferebat / in curanda refamiliari ſua / ꝙ ordine ſuo cuncta adminiſtraret cum optimo viuendi exemplo: prudenter etenim / ac ſummo conſilio ſemper omnia gerebat. Et cum in magnis diuitijs obuerſaretur / etiam honorifice ⁊ liberaliter / ſumma cum omnium beniuolentia / cum vicinorum / tum etiam ꝓpinquarum his omnibus vſa memoratur. Rebus quoq; diuinis eque ſemper itenta / clemens / benifica / ac pia admodum exiſtimata. Imprimis quidem modeſta / pudica / atq; nimium moderata. Quibus plane virtutibus ⁊ gratijs / hoc etiam adijecit: ꝙ per totam vitam ſuam / ſemper mariti beniuolentiam / quoad nupſit: ad extremum vſq; vite ſue finem / incolumen inuiolatamq; optime ſeruauit: ſemper cum ſumma deuotione viuens. Poſtremo cum vite ſue vltimus adueniſſet finis / eo morbo quo fere alij omnes ſolent / eam mortem obijſſe feliciter conſtat. Cum de ſe non parue doctrine monumenta ⁊ aliarum plurimarum virtutum documenta poſteris tradiſſet plurima:

¶ De Maria illuſtri femina Marchioniſſa Mōtiſferrati. cap.clx.

MAria eius nominis noſtro hoc in opere ſecunda/ Illuſtris Gulielmi Mõtiſſerrati marchionis vxore anno a natali chriſtiano Milleſimo quadringenteſimo / tertio ⁊ ſexageſimo admodum adoleſcentula in Ciſalpina gallia apud Caſale ſancti Enuaſi vrbem ſuã maximo cum populorum luctu/ parturiendo defecit / Cuiuſ quidem decora tanta fuere/ vt inter claras mulieres a nobis non in merito ſit anumeranda. Hec imprimis Caroli Fuſenſis principis Nauarie regis nepotis filia fuit. Quam ferunt tante virtutis/ tanteq; preſtantie/ ac liberalitatis fuiſſe feminã/ vt facile explicari nõ poſſet ſermone. Que quidem artes in principibus tam viris q̃ mulieribuſ magnopere deſyderantur. Apprime etẽim litterarum ſtudium attigit/ quarum ſane voluptate ĩcredibiliter afficiebatur: ſ; precipue celeſtiũ litterarum lectio illi cordi erat. Quibꝰ ex documentis in oĩ geſtu ⁊ ſermone / quandã religionem ⁊ ſanctimoniã pre ſe ferre didicerat. Tam humana/ tam comis/ tam clemẽs/ tam deniq; liberalis/ vt ab ineunte fere etate/ per totam galliam honorificus ⁊ frequẽs de illa ſermo/ in omni re pliberalis modum ſuppeditabat/ vnde benignitate vti poſſet. Tãtaq; morum eius erat ſuauitas/ ſic quoq; a ffabilis: vt oẽs ſibi/ tum fratrum/ tũ ſororum loco haberet. Eius conſuetudo donec tẽpus nuptiarũ aduenifſet ſẽper cum alijs mulieribus fuit: ⁊ ipſa quidem tam humana/ ⁊ tã facilis/ vt non iam certe tanti principis filia/ ſ; gregarij hominis videretur mancipia. Ubi vero ex trãſalpina gallia in Italiam tandem profecta eſt: quũ duceretur ad maritum/ plurimi illam ĩ modum prope triumphi proſequebãtur: vnde ⁊ toto illo ſuo itinere/ celebris ⁊ conſpicua ſemper fuit habita. Dici certe non poſſet/ nec id quidem ſine multis lachrymis/ quantũ eius populi indoluerint/ preſertim pauperes/ ſua profectione. Dolentes etẽim ſubclamabant atq; dicebant. O miſerimi nos/ omne refugium noſtrum/ omneq; patrocinium/ nunc nunc nos oẽs deſerit. Quid nobis nũc ⁊ deinceps rebus indifficilimis/ ac noſtris in neceſſitatibus opem afferet: quis in arduis auxiliabitur? quis iacentes nos ĩ calamitatibus ſubleuabit?. Quo nos deſeris vnica ſpes noſtra? Poſtq̃ aũt Italiam noſtram attigit/ celebrateq; fuiſſent eius magnificẽtiſſime nuptie in Alba ſua vrbe: que eius fuerat aĩ/ magnitudo atq; magnificẽtia mirifice declarauit. Dimiſſura eĩm omnes qui illam comitati fuerant cum duceretur ad maritũ/ ⁊ iã ad ſuos/ eſſent domum regreſſuri: numero videlicet ſupra quadringentos: cũ principũ/ tum etiam alioꝝ nobilium atq; aliorum/ qui ĩferiori loco nati fuerãt. pro ratione perſonarum: ad vnum omnes magnificentiſſima liberalitate eſt proſecuta: gemis videlicet/ ⁊ alijs precioſiſſimis quibuſcunq;. Nec ſibi ipſi quidq̃ reliquit: preter tenuiſſimam Cathenulam auream/ quam decoris cauſa collo geſtabat: ne quem a ſe indonatum dimitteret. Hec tam inaudita magnificẽtia/ ⁊ ĩ Monteferrato ⁊ ĩ Gallia vſq; in hodiernũ diem cũ igenti celebritate

memorantur. Apud maritum vero ⁊ eius principatum omnem non minorem gloriam aut laudem ꝙ apud patrem eſt aſſecuta. Nam in omnes eque ſe comem/facilemq; ac ꝑhumanam preſtabat: ſed ĩ pauperes imprimis: quos omnes ⁊ verbo ⁊ opere confouebat: his erat patrocinio/hoſq; tuebatur. que virtutes iccirco in ea comendabiliores eſſe debẽt: ꝙ pace taliũ natalium huius ingenij/huiuſq; nature/hodie inueniũtur. Huiuſmodi itaq; ornamẽtis: hoc quoq; acceſſit: cũ oppida/Caſtella/ vicoſq; ſui pricipatus adiret: hec illi precipua conſuetudo erat/ſi quam forte ſupplicationem vltro eidẽ offereretur: que pauperem oſtendere aliqua ope indigere/oblatam/aut manu ſemper geſtabat: aut ſuo in ſinu certe collocabat. Neq; quẽq; a ſe vnq̃ dimittere volebat: donec implorantis auxiliũ neceſſitati proſpexiſſet. Illud quoq; ꝑhemni laude dignũ in ea excelluit: ꝙ nunq̃ vllis voluptatibus tam delinita fuit vt ſuorum ſubditorum potuerit obliuiſci. Semper etenim ſua in ſocietate cetus feminarum habere volebat/cum nobiles/tum etiam honeſtiſſimas matronas ac ancillas virgines: cum quibus ea ſe gerebat modeſtia ⁊ morum ſuauitate/ vt ex eius ore nunq̃ fuerit verbum qđ merito reprehendi poſſet. Tanta preterea fuit ipſius prudentia/tantumq; igenium/cum omnibus ancillis/ſubditiſq; ſuis: vt nulla vnq̃ coniecturare potuerit: que animo illius eſſet carior aut certe gratior. Naʒ cum omnibus ipſa tam equaliter ſe gerebat: vt nulla vnq̃ aut gloriari/ aut cõqueri potuerit/ſe illi gratiorem eſſe/aut/e contra minus amari. Tres tantummodo/hec tam cordata tamq; optima adoleſcentula cum marito vixit annos/ ex cuius coniugio duas edidit filias. Quarum altera Margarita nomine Ludouico Salutiarum Marchioni nupſit: que adhuc viuere dicitur. Sed in alterius puelle partu proh dolor e vita migrauit. Que mors certe ſummus meror ac ſũmus dolor/non modo marito/ ſed etiam omnibus ſuis aulicis ac vniuerſis populis fuit: qui ĩfinitis prope lachrymis ⁊ triſticia/ac pietate eam tanq̃ oĩum parẽtem diutius luxere.

De Genebria Gambare erudita femina. cap. clxi.

Genebria clariſſima femina/ natione veronenſis: Clariſſimi Brunori Gambare ex primoribus Ciuibus Brixianis: tempeſtate Pij pontificis Romani eius nominis ſecundi/ ſua egregia eruditione ac alijs plurimis boniſ artibus/immortale nomen atq; gloriaʒ ea in potentiſſima vrbe Brixiana alijſq; locis ciſalpine gallie adepta ẽ. Que quidem preſtans mulier in primis leonardi Nugarole equitis aurati filia fuit: que ⁊ forma/prudentia/religiõeq;/ ac liberalitate mltũ excelluit/facilis ꝑterea ac oĩb⁹ admodũ affabilis. Inq̃ ẽt q̃dã icredibilis dexteritas cũ oĩb⁹ vigebat/ac moꝝ ſingularis leuitas in omni

geſtu. Urbana imprimis/que omnia eam permaxime honeſtabát. Decorabat inſuper illam/quedaꝫ maieſtas in vultu mirabiliſqꝫ aſpectus/ omnino diſſimi lis ab illis mulieribus/que ſummam paternitatem plane demóſtrant: cuꝫ ſalu tant/dedignátur quádoqꝫ alios reſalutare. Excellebat ĩ ea inter cetera etiã pre cipua bonaruꝫ litterarũ diſciplina/a doctiſſimis ꝛ eloquẽtiſſimis viris apꝓme egregie ĩſtituta: quá obrẽ/ ĩ oĩ genere litterarꝫ/ maxiaꝫ de ſe opynionẽ apõ oẽs ꝯcitabat. Argumẽto/ſũt eple eius luculẽte: ꝛ cũ maxia doctria ſcripte. Cui⁹ oĩo tuꝫ modeſta/tũ etiã magnifica fuẽat exiſtiata. Geſtus preterea/ꝛ oẽſ cõpõiſ ſui motus/nunqꝫ ab his diſſentire videbanť. Mores inſup admoduꝫ pudici/ qui cum quadaꝫ grauitate coniũcti eſſent/illaꝫ nõ parum ornabát. Eluceſebat iteꝫ in ea quidá cõiugalis pudor atqꝫ fides. Diligẽtiſſima quoqꝫ erat oĩs honoris ꝛ decoris tã mariti: qꝫ etiã ſui: ꝛ id nõ minuſ qꝫ Emilia tertia ſupradicta/ſupe rioris Affricani vxor: cui nõ ſolũ domi mariti/ſꝫ etiã vbiqꝫ/maxia illi cura fuit pacis/ꝛ cõiugalis cõcordie amoris. vt monumẽtis clariſſimorꝫ ĩgeniorꝫ/ad noſ vſqꝫ manaſſe cernim⁹. Táti igiť momẽti ei⁹ auctoritatis ꝛ exiſtimatiõis erat habita hec matrona ĩſignis Senebria. In ſubditos eim ſuos ſũma preſtabat hũanitate: ꝛ icc irco plurimũ letabať qñ eorꝫ poſſet extinguere diſcordias/ſi for te inter illos aliquádo fuiſſent exorte. Viſitabat egrotos cũ ingẽti ſtudio atqꝫ amore/quos reb⁹/ tum etiã verbis dulciter cõſolabať. Hoc ꝛ amplius ĩ ea mi randaꝫ fuit: quia vbi ratio uel neceſſitas expoſtulabat/familiarẽ/humanaꝫ/fa cilẽ/ꝛ piam ſeſe exhibebat. Tam erat in ſuos propẽſo ſtudio/ vt ꝛ equalis ꝛ ſo ror vere poſſet appellari/nõ que poſſet eis imperare. Sepe etiã hoc verbuꝫ illi vſurpabať. Sapiẽtes viros/ſapiẽteſqꝫ feminas/ apud mľtitudinẽ/ab omni am bitione vacuos eſſe debere: ecõtra autem opã dare/vt is placerẽt qui vera laudẽ digni exiſterent. Memor quãmaxie erat benefitiorꝫ/ꝛ grata ĩ illos qui ĩ ſe aliqd cõtuliſſent vel re/vel opere. Cõſtanter iuſtitiaꝫ coluit: ꝛ inocẽtiaꝫ cuſtodiuit. Fecunda liberis precipue marib⁹: quinqꝫ eteiꝫ peperit. Quorꝫ primus Mafeuſ appellatus/vir preſtáti quadaꝫ corporis dignitate. Secũdus petrus excellẽti ingenio vir/eximiaqꝫ virtute/ac magnificẽtia: qui merito ſuarꝫ virtutum a ponti fice maximo paulo ei⁹ nõis ſecundo eximia affectus fuit dignitate: vna cuꝫ fra tribus ꝛ poſteris ſuis: cui⁹ quidem pietas: nũqꝫ poſſet ſatis pro dignitate lau dari. Tertius Joanneſfranciſcus inarmis ſatis exercitatus/ validus ꝛ ſummi conſilij vir. Quartus Nicolaus imprimis phumanus. Quintuſ poſtremo Mã ſilius prothonotarius/ꝛ iuris pontifitij decore ornatus. Quorum omnium vir tus clarumqꝫ nomen/non tantum matri ornamento fuere: ſed etiam prope to ti Ciſalpine gallie gloriam immortalem attulere. Hec itaqꝫ tam clara femina/ diuitijs/ſcientia ꝛ virtutibus/ac liberiſ tam fortunata/nõ tanqꝫ Nyobes Am phyonis Thebanorum regis filia fortune luſa inſipiens fecerat: que ſuperbiẽ do/non gratias egerat/ que quidem ex innumerabili prole diuinos ſibi queſie rat honores: pro quo nomen ſnum in multis ſeculis ſibi fecerat exoſum/ſed ipſa clara Senebria de omnibus ſibi conceſſis cum gratias immortales deo e giſſet: ad extremum adhuc in iuuenili admodũ etate/ modum vite ſue poſuit. Cuius mortem inumerabiles prope populi/non ſecus ac ſi parẽteꝫ collachri marunt. Elataque fuit/ magnificentiſſimo funere/ pro dignitate ꝛ ſplẽdore ſuo rum: vt clara mulier merito requirebat.

Petruſ co mes gãba ra/ꝛ reliq.

¶ De Iſotha virgine nugarola veronenſe erudita. cap.clxiii.

ISota virgo Nugarola ꝑ-
dicte Genebrie ſoror/ femi
na ĩprimis doctiſſima:ãno
a natali xp̃iano milleſimo
quadrigẽteſimo ſexageſimo ſexto:apõ
veronã vrbe₃ ſuam:cũ ĩ celibatu tota₃
egiſſet vitã/extīcta ē. Hec q̃ppe amore
virginitatis ducta/ a matrimõio cõiu-
gali proſus aliena eſſe voluit:etſi ide-
ſinenter a pleriſq₃ magnis viris/ad ma
trimoniũ ſolicitata fuiſſet. S₃ neq₃ ab
vllis ſuis propīquis: aut affinib⁹/vel a
micis eã ab hoc ſuo laudabili ꝓpoſito
vnq̃ potuit amoueri. Et vt oẽ₃ nuptiaꝝ moleſtiã ⁊ otiũ (quo nihil pniciõſi⁹ mi
hi videt)aſe poſſet arceri:ad ſtudia litteraꝝ ſe oib⁹ modis cõtulit. In qb⁹ certe
tãtu₃ excelluit/vt ĩ ea plane reuixiſſe videret priſca illa virginũ antiquitas ⁊ di
gnitas:quaſ illuſtres ſempiterno p̃conio decorauerat/vetuſtas. Et iccirco oms
ſui tẽporis mlieres ĩuario litteraꝝ genere anteire dicebat. Ei⁹ ei₃ ĩgeniũ/ ſuãq₃
doctrinã:ac ſplẽdorẽ ĩ tacti corporis ſui/nec nõ/⁊ abſtinẽtiã/frugalitatẽ/orõneſ
ceteraſq₃ ei⁹ virtutes/oẽs venerabãt. Celebrata erat maxie grauis:vt ⁊ doctrĩa
cũ veterib⁹ mulierib⁹ eruditis merito poſſet cõparari. Quod cõfirmãt ei⁹ lucu
lẽtiſſime orõnes/quas maxis põtificib⁹ Romãis aliquot deſtinauerat. Nico-
lao v₃ qnto/⁊ Pio ſecũdo:p̃cipueq₃ ĩ eo Cõuentu quẽ Mãtue egiſſe eũ cõſtat.
Suadebat namq₃ ⁊ hortabat validiſſimis argumẽtis ⁊ probationib⁹ /nõ ſine
maxia exemploꝝ copia/cũ pontifice₃: tum Reuerẽdiſſimos ſancte eccleſie Car
dinales ⁊ chriſtianoꝝ principes aduerſus Turcum/ qui chriſtianũ nomen /⁊
chriſtianã religionem conabat euertere. Que quide₃ oratio/tãta₃ preſe ferebat Oratio iſo
doctrinã/tantũq₃ nitorem ⁊ eloquẽtia₃/ quãtu₃ quis certe verbis explicare poſ the ad põ.
ſet. Cui femine pp eam doctrinã ⁊ optimũ dicendi modu₃:nõ poſſet dici/quan maximu₃.
tum laudis/quãtumq₃ ornamentum eide₃ acceſſerit. Nicenus eteĩm Cardina-
lis grecus vtraq₃ lingua excellens/⁊ qui ĩ diuinis doctrinis maximum etiã vſũ
habebat:ea oratiõe audita/ſtatim quadam admiratione pmotus:vt corã agno
ſceret/quã admirabile₃ ex ratõe dicendi cognouerat:veronã cõtendere voluit.
Vix quippe credibile videbat/ſuoꝝ temporũ femina₃ vllã ĩueniri:que tanta e-
ruditiõe/tãtaq₃ eloquentia preſtaret. Qua viſa:⁊ audita/celeſte poti⁹/q̃ huma-
num factum iudicauit:vnde eam in ĩpis virtutib⁹:⁊ ipſas in ſe/ad magna₃ dei
laudem/ſuiq₃ edificationẽ admiratus eſt. Hec planenõ ſolu₃ ſtudia humani-
tatis ſed ⁊ philoſophyam attigit/nec etiam Theologie ſacre ignara fuit. Confe Dyaloguſ
cit inter cetera/Altercationẽ quãdam/ideſt dyalogũ: cũ vrbis ſue prefecto Al Iſothe.
uiſio foſcaro patritio veneto /viro egregie litteris culto:quo querebat:vtrũ A-
dã protoplaſtus nr̃/plus peccauerit / quã Eua:mandatum domini trãſgre-
diendo. In quo quidem ipſa Euã/ille Adã tuet. Quod pegregiũ ſane op⁹/plu
rib⁹admodum placet qd maxie cũ quadã noua theologia/cultu₃ ⁊ eloquẽtia₃
ĩ eo iũxerit. Inueteri/nouoq₃ teſtamẽto admodũ fuit exercitatiſſia:vnd ⁊ biblyã

ferme totã eaꝫ didiciſſe cõſtat. Operum preterea quattuor doctoꝝ atqꝫ alioꝝ
eque ſtudioſa. Nihil ferme ab ea dicebatur: qđ pĩſ Auguſtini teſtimõio/ non
ſtatim comprobaretur. Diuum etiã hieronymuꝫ ſemp ĩ manꝰ tenebat: uel pp elo
quẽtiam ſuam/que eaꝫ delectabat: vel ꝙ plura ꝙ̃ ceteri doctores/ad ſctãs ſcri
beret virgines. Nõ poſſet equideꝫ ennarari/ꝙ̃ abſolute/quãqꝫ ꝯſumate doctri
ne fuiſſet hec Jſotha virgo/pegregia mulier. Preſtabat quoqꝫ ĩ ennarabili cor
poris dignitate/optimis moribꝰ predita. Habitus aũt eiꝰ corporis ſemp quaſi
ad vidue cultuꝫ accedebat: quẽ in tota vita cuſtodiuit ⁊ geſtauit. Nata igitur
octo ⁊ triginta annos/ſũma mãſuetudine/ſũmaqꝫ gratia ĩ oĩ parte vite claruit:
⁊ nõ tãtum his quibꝰ erat coram nota/ſed etiã illis quibꝰ nũqꝫ fuiſſet viſa: tan
tum valuit/tãtũqꝫ potuit fama ⁊ nomẽ optimaꝝ virtutuꝫ ĩ hac virgine. Atqꝫ tã
deꝫ hũc cõſumatiſſie vite finẽ nacta eſt Jſotha virgo eruditiſſima oĩ prope lau
de etiam cumulatiſſima.

¶ De Jſabella Ferdinandi Regis vxore. cap.clxiiii.

ISabella Regina Neapo
litana/ eiꝰ nõis ſecunda/ex
cellẽtiſſimi regis Ferdinã
di pudiciſſima cõiũx: hoc
ãno: qui eſt quintus ⁊ ſexageſimus ſa
lutis nr̃e/ſupra milleſimuꝫ ⁊ quadrin
gẽteſimuꝫ: apud neapolim regiã ſuaꝫ
quartodecio chalẽdas Aprilis/cũ ma
ximo miſeroꝝ ĩcomodo/deceſſit: ⁊ re
gio funere elata/ĩ diui Petri martyris
tẽplo eſt tumulata. Mulier ſane cõſpi
cua ac inumerabilibꝰ virtutibꝰ ĩſigni
ta. Que ĩprimis Tarentini principis
neptis fuit: quam quidẽ Alfonſus Rex filij nuptijs iũgendam oĩ ſtudio/iccir
co cõtendit: vt regnũ filio magis magiſqꝫ firmaret: preſertim pulchritudine il
lius ⁊ virtutibꝰ maxime adductꝰ. Excellebat eteĩm inea ĩprimis eximia forma
quãta maxie dici poſſet. Nã regalis illi ex ĩgenio aſpectꝰ/vt vel ſolo aſpectu/re
gina facile poſſet ab oĩbus iudicari. Erat maxime eloquẽs/maxima ve oĩonis
ſuauitate predita: affabilis ĩprimis pudici mores /ac oĩs pudoris pleni. Dele
ctabatur magnope viris doctis/beneqꝫ moratis. Probe mulieres/probeqꝫ ĩge
nij femine illi maxime cõdi erant: ⁊ grã apud illã plurimuꝫ valebãt. Ex regia
autem ſua ĩpuros hoĩes/⁊ minimi ſenſus prudẽter ſubmouebat: quos vero dĩ
dicerat ĩgenio preſtare ⁊ grauitate oĩ ſtudio ⁊ ĩpenſa/adſe accerſiri faciebat/
quos certe caros gratoſqꝫ habebat. Nec minus vocabat ad ſe mulieres ⁊ vir
gines iam viro maturas/que illi ĩprimis nõ modicũ care erãt. Dabatqꝫ operaꝫ
vt ĩ rebus diuinis ⁊ hũanis pegregie iſtituerenť: cũ quibꝰ ⁊ perſepe ſuas laxa
bat curas/honeſtiſſimiſ aĩ remiſſiõibꝰ: quã quidẽ viuẽdi ratiõeꝫ optimã/ mul
ti cernẽtes ⁊ itelligẽtes/nõ iã regiam eius domuꝫ/ſꝫ potius religiõis locuꝫ eſſe
aſtruebãt. Habitus eius ⁊ corpiſ cultus/ſũme modeſtie ĩdices erãt. Hec itaqꝫ
prius ꝙ̃ Regine nomẽ adipiſceretur: Calabrie cũ Ferdinãdo marito ſuo ĩpa
uit: poſtea vero ꝙ̃ Regine nomẽ ĩuenit: maiore diligẽtia ⁊ ſtudio id tueri con

tendit:idq; ſeruare in maioribus opibus ꝯſtituta/quod ante iſtituerat: ꝛ hoc religiõe duce ac alijs pluribus preclaris artib⁹:ſic vt ea admirabilis adeo ꝑdicaretur/ac ſi e celo ad hoïes foret diuinitus demiſſa. Poſt Alfonſi autem regis mortẽ/Joãnes Renati filius/ex gallia trãſalpina cũ exercitu in regnum venit/vt id regnũ paternũ ſibi recuperaret. Secũq; ſui exercitus impatorem Jacobũ picininũ admodũ ſtrenuum ꝛ rei militaris peritiſſimum adduxerat. Quo audito/ eueſtigio Ferdinãd⁹ rex/Neapolitane vrbis cuſtodiã huic ſue vxori regie oẽs comendãs/ipſe aſſumpto valido exercitu rebus oĩbus ornato/vt caſtra caſtris opponeret ꝯtra hoſtem profect⁹ eſt. Que ciuitatis admĩſtratiõe ſuſcepta/ſex ꝑpe annis/eã magno ꝯſilio maximaq; prudẽtia admĩſtrauit/atq; in ſũma qete ꝛ pace/amoreq; ciuiũ ꝯſeruauit. Quãdiu aũt vrbi prefuit/multa iuſtitie exẽpla edidit/ꝛ id aduerſus nocẽtes magno quidẽ ꝛ excelſo aïo. Nõnũq; ad maritũ miſit dicẽs/nulla ſe afficeret moleſtia: neq; quicpiã timeret de reb⁹ ſuis/donec ipſa preeſſet. Nũq; in tãtis occupatiõibus regni ſui occupata/voluit res diuinas intermittere/aut ꝑces/aut ieiunia negligere atq; alia huiuſce bona/q̃ ad placãdam celeſtẽ irã ꝑtinerẽt. Et ob id ẽt vtebat̃ magna liberalitate ꝛ frequẽti ĩ pauperes: cũ eſſet mulier optima/ꝛ religiõis cuſtos. Cõtinẽtibus eteĩm ꝑcibus ad deũ agebat vt regnum illud ſibi tueretur: ſi ad ſalutem aïaꝝ ſuaꝝ eſſet futurum: Cũq; rex aliquãdo in ſũma verſaret̃ triſtitia/ꝛ q̃ſi iam aïo ꝯcidiſſet/ei⁹ exercitu/ab hoſte fuſo: neq; ei eẽt aliqua pecunie ſpes: q̃ bellũ reſtaurare poſſ;. ipſa prudẽtiſſima ſic cũ ſuis ciuib⁹ egit/vt regi opem ferẽt/eidẽq; ſubuenirẽt. vt ſatis ꝓ rõne tpis magna ꝯtracta pecunia: eã oẽm ad maritum miſerit reſarciẽdum. Simul exhortãs/ſimul ẽt ꝯſolãs/nihil timeret/nihilq; verereť: poti⁹ ſpẽ oẽm ĩ deo collocaret. foreq; vt breui/oĩſ triſtitia aĩ/oĩſq; alia egritudo/maximũ in gaudiũ ꝛ leticiã comutarẽť. Jtaq; ĩtra paucoſ dieſ factũ eſt. ẽt patrui ſui opa vz. Tarẽtini principis. q dudum Joãnis ꝑdicti Andegauẽſis reb⁹ marie ſtudebat. adductus huius neptis ſue ꝑcibus/repẽte rex Fernãdina meliore loco eẽ cepit. redacto. ſ. in meliorẽ ꝛ trãquilliorẽ ſtatũ reꝝ Neapolitano regno: nã deĩceps maiore cum gl'ia regnauit. Qđ pius ei⁹ noĩs ſecũdus põtifex Ferdinãdũ regẽ dyademate ĩpoſito ꝯfirmauerit. Regno igiť hoc mõ pacato Jſabella diſſimilis vnq̃; ſui eſſe voluit: ꝑ decẽ reliquos annos quos poſtea ĩ regno eodẽ egit. Regia certe magne ꝟtutis/ẽt hodie vſq; ꝑ totũ regnũ illud magno celebrať ꝑconio: frequẽtiſſimuſq; de illa ſermo/cũ ſũma plane teſtificatiõe ꝟtutis ꝛ beniuolẽtie in illã oĩum. quãti hec regia ꝟtute ꝑſtiterit/nõ paꝝ certe eſt argumẽtũ. Tã cara tãq; accepta marito fuit. vt illã ꝓpe diuinã feminã eſſe ꝯteſtareť. q vt ſuo ſtudio ſatiſfaceret: quo dũ viueret affici mario pſpererat. iuſſit tẽplũ beati petri martyris magnificẽtiſſime reſtaurari: idq; cum mario ſũptu: in eo qppe pluſq; octo millia aureoꝝ regẽ ꝯſtat ĩpendiſſe. Que qdem pecunie ſuma/ collocata/fuit in oĩ genere veſtis: q̃ magnificẽtiſſima tẽpla exornari ſolẽt/auro ꝛ alijs ꝑcioſiſſimis rebus ĩtexta. Audiebat cũ maria aĩ iucunditate theologos de ſacris litteris diſerẽtes: a ſanctaꝝ litteraꝝ lectiõe nequaq̃; aliena. Jnnumerabilib⁹ itaq; virtutibus hec regina mirifice ꝑdita/cũ annũ primũ ꝛ q̃dragesimũ attigiſſet. febri correpta in quãdam incidit egritudinem: quã nũq̃; pudoris cã/modicis detegere ſuſtinuit. Cuius morbi vi ſubacta/cum obiuiſſet oĩa que xpianum decet hoïem/ Ieſu chriſti nomẽ ſemꝑ in ore habens. ſanctã celo reddidit aïam. Cuius mors

tāto dolori/tātoqꝫ merori ꝛ egritudini/viro eiꝰ regi fuit/toti deniqꝫ regno vt nūq̄ꝫ maior luctꝰ fuerit auditꝰ/aut certe viſuſ: ſꝫ neqꝫ maiores gemitꝰ: quā in huiꝰ optie ꝛ p̄clariſſime regie morte. Sepulchro qppe magnificētiſſimo a rege ē decorata: poſt cuiꝰ mortē īuenta eſt capſella q̄dā/inq̄ cū extimaret q̄dā p̄cioſa eē repoſita/dep̄henſū eſt illico ciliciū aſpimuꝫ/cū flagello/quo deuotiſſima regia corpꝰ ſuū affligebat/vt grāꝫ dñi nr̄i ieſu xp̄i poſſet ꝓmereri. Quinqꝫ filios viro ſuo regi ferdināđo ſupſtites reliqt. Mares tres/ꝛ femias duas. Quoꝝ primus natu Alfonſus rex. poſtea a Carolo frācoꝝ/rege/regno pulſus/ꝛ apud Siciliā nupime vita functꝰ. Secūdus illi dictꝰ Theodoricꝰ adhuc ſupſtes nūc regnuꝫ admiſtrās. Poſtremꝰ Joānes appellatꝰ/ſctē romane eccl'ie ampliſſimꝰ cardialis/iā ꝛ ipſe defūctꝰ. Altera ex filiabꝰ maior natu leonora dicebať. Herculi ampliſſimo Ferrarie duci vxor/ꝛ ipſa oī exēplo ꝟtutis huiꝰ Jſabelle/extitit merito filia: minor etate/beatrix panonioꝝ regia prudētiſſima/ꝛ ipſa ꝟtutū multaꝝ ac reꝝ diuinaꝝ apetētiſſima vt ſupra ī ꝓlogo huiꝰ opis diffuſe ꝯteſtati ſumꝰ. Cuius qdeꝫ ꝟtutes/ꝛ bonas artes regine excellentiſſime/hic contexere volui: Prout ꝛ tenue ingenium meum ꝯceſſit. Et quanta mulier/quantaqꝫ regina fuerit iſabella parthenopea/poſteri omnes ediſcere valeant.

Optimū regine huiꝰ exemplum.

¶ De Bona lombarda in armis ſtrenua muliere. capi. clxv.

BOna Lōbarda ī valle tellina/agri Nouocomēſis vrbis (apđ lariū lacū ſite) nata: q̄ vꝫ in ciſalpina gallia Mediolanenſi ipio paret. anno ſalutis nr̄e milleſimo/q̄drīgēteſimo ſexageſimo octauo/poſtq̄ꝫ in militari gl'ia multis claruerit facioribus/in metone peloponenſi oppido/ex ventris ꝓfluuio/xp̄ianiſſime vita deceſſit. Mulier ꝛ obſcuris/ꝛ ignobilibꝰ edita parentibus: prout īfra explicabiť. Hec igiť clara femina priꝰ pellicis loco/poſtea legiptio mr̄imonio iūcta eſt petro brunorio parmēſi pitiſſimo rei militaris duci. Quam cū vidiſſet ducēs copias ſuas p vallē illā tellinā (quā vetēs Rheticā appellabāt) adoleſcētulā admodū ī cāpis greges paſcentē/plurimū deformē/nigro vꝫ colore/breuiqꝫ ſtatura/ſꝫ valde ſtrenuā cū alijs ſuis ſodalibꝰ puellis (q̄ ēt greges paſcebāt) ludentē/p viꝫ rapuit: ꝛ eā ſecum adduci p̄cepit. Quā qdeꝫ recreatiōiſ loco/pſepe mutato habitu/mō muliebri/mō virili veſte exornari p̄cipiebat Etiā nōnunq̄ꝫ/ī illa ſua adoleſcenti etate/illā mulis ꝛ cāibus ſuis venatricibus p̄ficiebat. Uerūtn̄ etſi ꝯtēptu illā p oēm modū habē videret: nihilominꝰ icredibili ipſiꝰ petri brunori amore ꝛ ſtudio tenebať ꝛ eā obreꝫ oēs labores/ꝛ neceſſitates/atqꝫ erumnas equo ſemp aīo tollerabat. Et idcirco in oī itinē cū ipo ſuo petro brunoro/dño ſuo ſe idefeſſaꝫ comiteꝫ exhibuit: ꝓ quo/ēt cū ipſo/tandeꝫ ad Alfonſuꝫ regeꝫ Neapoli vſqꝫ eſt ꝓfecta. Per ideꝫ igiť tp̄s/ideꝫ petrus brunorus cū Frāciſcho ſforzia tū comite/aduerſus regeꝫ Alfonſuꝫ ſtipēdia faciebat. Tūc rex ipſe Alfonſus egit vt petrus brunorus a Frāciſcho petrus ipe

bꝛunoꝛuſ deficiēs ad ſe trāſmigraret.Qui rurſus ꝯſilio mutato ſtatuit ad eū re
dire:quā fugā cū rex parari aīaduertiſſet.hoīez clā cōpꝛehendi curauit:⁊ ī vin
cula conijci ꝑcepit.vbi ⁊ diuti⁹ ſine vlla libertatis ſpe cuſtodiri voluit.At Bo
na ſui amātis foꝛtuna tam miſera/tāq₃ calamitoſa miſeratiōe ⁊ pietate comota/
quū illū ardētiſſimo ſtudio ⁊ beniuolentia q̄dā ꝯiugali tāq̄₃ ypſicratea olim
pōti regia mitridatis ꝯiuge/ipſu₃ ꝓſeq̄retur.Statuit illū quoquomō ex vincu
lis regijs eripe:qḋ vt efficeret oēs difficultates/oēs laboꝛes/ ⁊ queq₃ aſperima
adire. Vn̄ ip̄mis eā obīe/ad oēs italie pꝛīcipes ⁊ potentat⁹atq₃ Galloꝝ regē
⁊ Burgōdioꝝ pꝛincipe₃ philippū/ſine vlla ſui rege acceſſit.⁊ ab eiſdem/marie/
q₃ ſenatu veneto ad hāc re₃ obtinendā litteras ip̄etrauit.Pꝛo quoꝝ rogatu rex
tādem delinit⁹. Petrū bꝛunoꝝ a carceribus exemit/eumq₃ huic viragini Bone
ꝯcubine demum liberū ꝯdonauit.Illoq₃ tāta cū difficultate/libertate donato/
Bona vt ſua in eam cumulaſſe videret beneficia/ēt curauit vt cu₃ venetis ſtipē
dia faceret:ampliſſima eidē ſtipe.data videlicet pluſq̄₃ viginti milliu₃ aureoꝝ:
quo poſſet copias ſuas reſarcire/⁊ oī apparatu inſtruere.Quibus qdem bene/
ficijs pmaximis idē Petrus bꝛunoꝛus adductus/⁊ ſua ſingulari fide atq₃ vir
tute permot⁹.cu₃ vſq₃ ad id tp̄s ipſam tāq̄₃ ville mācipiū abieciſſet ſempq₃ cō
tempſiſſet/ne igratiſſimuſ videret/noue meritoꝝ maximoꝝ īmemoꝛ.illā ſtatuit
ſibi legiptimis nuptijs copulare ⁊ ꝯiūgere:nec eā pellicis loco ampli⁹ habere:
ex quo mox mares duos femināq₃ vnam ſuſcepit. His ex ſnīa geſtis ex illo po/
ſtea ipſe Bꝛunoꝛus/eidē Bone nō ſolū oīa ſua ſ₃ ⁊ ſe ipſu₃ credidit/negociaq₃
queq₃ ſua mādauit/nihil ſine ei⁹ cōſilio agere ꝓſumens. Ex his ſuis pmaximis
ꝯſilijs ipſe bꝛunoꝛus nō paruā auctoꝛitate₃ apud venetos adeptus eſt.Hec q
de₃ ſine magna ſui vtilitate ⁊ comodo. Etſi ſubruſticis parētib⁹ nata extiterit
hec bona/nihilomin⁹ poſtea rebus diuis dedita/ac in pauperes xp̄i admodū li/
beralis eſt habita.Inducebat eqdem cultu iſigni ſemp ac expedito. Si pedib⁹
iter facere cōtingeret/ſēp armis ⁊ veſtib⁹ decoꝛi milites illi educebant.Exiguo
enī cibo ſemp ꝯtenta erat.perq₃ oē₃ vitā ſuā ſemp vino abſtinuit.qḋ illi fuerat
a natura īſitu₃.Erat aīo ⁊ igenio ꝓſtātiſſimo.In oppugnādis oppidis ⁊ caſtel
lis ſemp armata iter pꝛimos verſabat:pꝛimaq₃ ſubibat ad muros.In re aūt mi
litari lōge exercitatiſſima:qḋ cū in multis ſpecialiter ī bello ꝙ inter venetos ⁊
Frāciſcū ſfoꝛtiā tū Mediolani ducē gerebat oſtēdit.tū ꝑcipue cū amiſſo caſtel/
lo Pauono agri bꝛixiēſis/tāta eius enituit ꝟtus/vt oēs ſtupoꝛe mirarent. Are
pto.n.leuo bꝛachio ſcuto enſeq₃ ſtricto ducē ſe cūctis ꝓbuit.ad emulādū dec⁹
recepti caſtelli/armis oībus īſtructa caſtellū deꝑditu₃ recupauit. Que res poꝛ
ſus fuit inaudita/⁊ egregijs monimētis celebrāda/tāta in muliercula coꝛpoꝛe
parua virtutē bellicā extitiſſe.Eodēq₃ tpe ⁊ timebat ⁊ admodū amabat ab oī/
bus tā eqtibus q̄₃ peditib⁹:⁊ id qde₃ ſupꝛa q̄₃ dici aut excogitari poſſet.In oī
itaq₃ negocio ⁊ pꝛudētiſſima ſemp ⁊ ſapiētiſſima ferebat.In altero quoq₃ ꝯſi/ Expugnatio caſtelli in venecia
mili ꝟtutis negocio/nō min⁹ excelluit:qḋ mīme reticēdū puto.ꝓclaratus.n.
paſchalis maripetrus venetoꝝ dux:ad īſinuādā vniuerſis nouā ipſius pꝛīcipij
leticiā/edificatū fuit in foꝛo ſancti Marci ex ſenat⁹ decreto ligneū caſtellu₃ ⁊ id
qppe validū valde qḋ foꝛtiū militū ꝓſidio firmari iuſſerūt:q quidē milites ca/
ſtellu₃ tuerentur:ꝓcul bellatoꝛes ſubmouerēt. Hec nāq₃ bona mulier a patri
bus depopoſit ſibi id caſtellū expugnādu₃ ꝯcedi.Que īſtructa acie ex militari

diſciplina/ſeruādo ordines/toto corpore armata/cuȝ clipeo ⁊ nudato Enſe/iaudita moliri viſa eſt. Nec vnq̄ȝ viſa ad hui⁹ caſtelli expugnationē/nec alio i ꝑlio q̄ȝq̄ȝ aſpero ⁊ accri defatigari: ſic vt oēs pricipes q ad id ſpectaculū ꝯcēderāt/ pre ſtupore ꝓpe amētes fierent/tātā ꝟtutis ꝯſtātiā in tā parua femia ꝓſpicientes. Poſtremo ſenat⁹ venet⁹/q iā multuȝ ſpei in petro brunoro/⁊ hac celebri femina collocaret: ad muniendā ⁊ cuſtodiendā Euboeā ꝯtra turcos vtroſq̄ȝ miſit. Quādiu aūt ibidē ꝑfuere ip̄rimis vrbeȝ illā validiſſimis ꝑſidijs firmauere/ inquo plane negocio ita ſe geſſere/⁊ ita opaȝ nauarūt: vt turc⁹ ipſis viuētib⁹ nūq̄ȝ auſus ſit ipſaȝ Euboeā expugnatiōe agredi. Demū ipſi⁹ viro cariſſimo brunoro/in calcide vrbe defūcto/⁊ ab ipſa ſua fideliſſima ꝯiuge bona magnificētiſſimo exeqaꝝ cultu ibidē ſepulto. Et ipſa haud multo poſt ex deſinterio valitudinaria effecta/quē quidē morbū/ex lōgo ſuo itinere ꝯtraxerat: cū in aīo haberet venecias repetere/vt ſtipendiū p̄ris/filijſ ꝯtinuaret. Metonē pelloponēſi vrbem tādem ꝑuenit. Ubi ⁊ in terrā igraueſcēte morbo exponi ſe iuſſit. Ibidēq̄ȝ cuȝ idies graui⁹ laboraret: duos religioſos valde deuotos adſe accerſiri iuſſit: quib⁹ tāq̄ȝ vera xp̄iana/oēȝ aīe ſue curā credidit. Aqbus ſacramētis oībus deuotiſſime ſuſceptis/ēt teſtamentū cum oī integritate mentis ꝯdere voluit: ⁊ aū oīa in remiſſionē peccatoꝝ ſuoꝝ trecentos ducatos i pauperis xp̄i manib⁹ ſuis liberaliter erogauit. Sepulchrūq̄ȝ ſibi ꝯſtrui fecit. qđ extructū/vt erat aīo excelſo/ſuis ꝓpriis oculis ītueri voluit. Poſtremo ēt ex more xp̄iano inuncta: quū de rebus diuis indeffeſſe loq̄retur/placida morte/extremū emiſit ſpiritum. Cuius magnifice femīe virtutem tam admirabilem/ inter decora aliarum clararuȝ feminarum/que memorande fuerant/hic coniungendaȝ eſſe putaui. Quāuis humili loco ⁊ obſcuris parētibus fuerit nata: vt alie mulieres que magno genere preſtant: ⁊ natalibus accendantur ⁊ inflamentur/ad emulanda ornamenta virtutum: ex quibus omnis honos/omniſq̄ȝ vera laus proficiſcitur.

Mirabilis huius femie deuotio.

¶ De Blanchamaria Mediolani ducíſſa. capi. clxvi.

BLanchamaria mulierum noſtri eui optia femia Frāciſi ſforcie Inſubriū ducis vxor. Philippiq̄ȝ marie itē ducíſ vnica filia: per oīa clariſſima ⁊ indulgentiſſima/⁊ ipſa eodē anno quo ⁊ predicta Bona videlicet in anno ſalutis noſtre milleſimo.cccclxviij. i oppido ſuo Maregnani/agri mediolanēſis anno etatis ſue q̄rto ⁊ quadrageſimo chriſtianiſſime vitā finiuit. Femia certe ex oi parte perfectiſſima/ cuius tante ꝓfecto erāt diuine hūaneque virtutes/ vt nō morte ſolū/ſed ⁊ mortis/oī carere debuerat ſuſpitiōe. Quippe huius viraginis tāta erat ꝓbitas/⁊ moꝝ oīm integritas. pudicitia/innocentia/fides/pietas/ſctimoniaq̄ȝ: vt p̄rie fulgor/⁊ parentū claritudo/merito ab oibus ꝯſiteretur cēſeretur/⁊ appellaret. Imprimis qppe erat mlier admodū formoſiſſima ac corpore elato/decora venuſtaq̄ȝ facie/oi niue cādidior/cū nitidis roſeiſq̄ȝ genis. ac

quadã p̄ſtãti ⁊ ſingulari gr̃a vt ex effigie ipſi⁹ hic impreſſa q̄ſq̃ aĩaduertere põt. Cui⁹ itē oculi grãdes ⁊ nigri: cũ quodã icãti fulgore: ac ſplẽdore. Suuſq̃ iceſſus/ſtatuſquoq̃/ac habit⁹/oĩ fulgebat decore ⁊ hõeſtate. Su⁹ p̄terea ſermo greuiſſim⁹. ⁊ mira ſuauitate videbat̃ ꝯditus. Erat iſup ⁊ re ⁊ noĩe vtriq̃ blãcha/oĩ muliebri ſexu ⁊ dignitate p̄ſtãtior ac cãdore pulchrior. Nã tanta erat ipſi⁹ aĩ pudicitia/vt nemo diſcerneret/maior ne eẽt/an caſtitas ipoluti illi⁹ corporis/quã ſemp nõ venerati minuſq̃/admirarent̃ oẽs. Uerba illius nõ ſolũ pudica/ſ ⁊ oĩ verecũdia plena. Uerũtñ in eiſdẽ vtebat̃ quãdoq̃ ſalib⁹ ⁊ cautiis/ſ ſine alicui⁹ offenſiõe/cũ delectatiõe quorũcũq̃ audiẽtiũ. Tãta vero erat ipſi⁹ hũanitas ⁊ clemẽtia. vt anteiret quaſcũq̃ ſupiores reginas ⁊ femias. Uniuerſã etei natura bonitatẽ/⁊ aĩ magnitudinẽ in vniuerſa illius vita/ſemp cõplecti videre viſa eſt: ita/vt nedũ iniurias oẽs obliuiõi penit⁹ traderet: ymo ẽt/ijs benefaceret/agbus iniuria accepiſſet/obſeruatrix plane ſaluatoris nr̃i p̄cepti: q ait. Mihi vindictã ⁊ ego retribuã. Oĩa nẽpe ꝑ modulo fragilitatis ſue/tãq̃ xp̄ianiſſima/ſemp ad creatorẽ ſuũ refferebat/quẽ nouerat ſupra boĩ merita munificẽtiſſime retribuere. Erat inſup ita placida ac mitis/vt ſine cuiuſcũq̃ itercesſore/ſe adire volentẽ in tẽpeſtiuũ duceret neminẽ. Quinymo/oẽs ea attentione atq̃ leuitate audiebat: vt obſequẽtiſſimi numis benignitate repreſentaret. Eius fide nihil erat ſancti⁹: qcquid. n. ſemel ꝓmiſiſſet/emori mallet: q̃ min⁹ effectui mãdare. Neq̃. n. (vt ſolent fere oẽs mulieres) erat comparande vel ꝯgregãde peccunie cupida: ymo liberaliſſima ymo pijẽtiſſima/⁊ munificentiſſima: ita vt nullũ ſibi vnq̃ ſeruare voluerit peculiũ: ſed oĩa q̃ ex ampliſſimis ſuis ꝓuentibus ꝯſeq̃batur bona: ea cũcta q̃ liberaliſſime ⁊ ꝑ dignitate merẽtiũ diſtribueret. Infinitas ꝓpemodũ ingenuas puellas: q̃ ob dotis inopia (periſſent forte) ſuis pecunijs viris legiptime collocauit. Monaſteria plurima tã mulierũ q̃ virorũ ⁊ Mediolani ⁊ alibi/aut reſtituit/aut amplificauit ⁊ exornauit atq̃ locupletauit. Uñ nec iuolui d ſilentio: qđ cũ in p̄dã placẽtia militib⁹ traderet̃ dilaniãda hui⁹ intuit̃ ⁊ p̄ce monaſteria ſctimonialiũ ſeruata fuere in quib⁹ virgĩes q̃plurime ĩ pudicitia illibata remãſerũt. Neq̃. n. quẽpiã ſeruorũ dei ſue benificentie/imunẽ vnq̃ eſſe voluit. Plurimã itẽ curã gerebat ꝑ paupibus defũctis/atq̃ ſuis ꝑ quib⁹ ſine itermiſſiõe ſingulis annis anniuerſalia plurima celebrare faciebat. Una equidẽ viſa eſt hec virago Blãcha/q̃ ad cõem bonorũ oĩu natã fuiſſe/iudicari potuiſſet. Neq̃ minor ei⁹ iuſtitie obſeruãtia erga hoĩes/q̃ pietatis erga deũ. Aiũt. n./quũ die obiturã ſe aĩaduerteret/eã dixiſſe: ob eã rẽ dũtaxat/vitã tãtiſper cupere/donec eri alieno ſatiſſaceret. Nã ob donãdi ⁊ erogãdi pp deũ magnificentiã/alienu es/nõ mediocriter ꝯflauerat: id tñ vt ſolueret̃ accuratiſſimo cauit teſtamẽto. Oĩa tñ ei⁹ iuſtitie munera hic in mediũ refferre nõ eſt opus: quũ nõ mõ illã oĩ iniuria ac maleficio ſemp abſtinuiſſe/ſ ita operã atq̃ induſtriã oẽm ſemp adhibuiſſe/vt null⁹ ſibi locus ꝓpulſãde ab alijs iniurie relinq̃ret̃. Quam ob cã/mortuo eius viro Franciſcho ſforzia duce/ veneti etſi quandã honeſtã cãm videret̃ habere iuſti belli aduerſus regnum ſuu/ob nõ abſurdas quaſdam ſuſpitiões: tamẽ ob eius amorẽ/ab omni bello prorſus abſtinuere. Quin potius eam perbenigne hortati fuere/vt bene deſe ſe ſperaret/cum nihil oĩno pretermittere decreuiſſent/q̃ eius regno profuturũ intelligerẽt. Quã venetorũ mente cũ finitimi ceteri cognouiſſent/lõge facilius ſunt adducti

vt omnino quieſcerent:nec in hāc clariſſimā virginē tēptare aliquid auderēt: quam ij etiam pre virtutis magnitudine verebant̄.quos hoſtili in eam aīo eſſe cenſebāt. Habebat cū iuſtitie operibus/ꝯiunctā hec Blācha nō ſolū ingenij acrimoniam:quo dicto/citius res ſingulas diſcernebat:ſed & quādā prudē-tiam ſupra hōis naturā:vt ſuo falli nūq̄ poſſet iuditio. Hāc quippe munie-bat corroborabatq̄ validius adminiculis temperātie:qua exiſtimatio potiſſi-mum ſeruat̄ oīs.Nam & cibo erat moderatiſſimo & vino dilutiſſimo/ vtebatur atq̄ aqua mera nōnunq̄ quū diuinis ieiunijs indulgeret:qđ eius rei ſepiſſi-me faciebat.Quāta preterea in ea erat dicendi grauitas.quātuſq̄ lepos/quāta ue ſuauitas.etiā plurimi nūc qui loquentē eā audierūt locupletiſſimi teſtes ſunt. Loq̄batur eteim ornatiſſime/ymo poti⁹ eloquebat̄:quū opus foret/& rur ſus tacebat:quum locus tempuſq̄ requireret.Et cū noſſet in perpollita caſti-gata q̄ oratiōe/vim marimā ineſſe ad oēs animi motus vel ꝯcitādos vel ſedan-dos curauit aſſidue vt liberi ſui omnes tā femie q̄ mares cū ſapientie ſtudio eloquentie ꝯiungerēt maieſtatē.Nouerat eteim ſapiētiſſima virago plurimū decere principē ſi apparate iperioſeq̄ quicq̄ eēt dicturus neceſſe fore/ vti ora-tiōe ornatiſſima atq̄ grauiſſima. Tradūt Corneliā Affricani filiā permultum filijs ad eloquentiā ꝓfuiſſe qm̄ latinitatē perpulchre calleret eſſetq̄ diſertiſſi-ma.Et cū huic optime mulieri eēt vniuerſa eius vita/oīs honeſtatis plena/ita vt quottidian⁹ ſermo mirificā quādā dulcedinē oī melle ſuauiorem/grauita temq̄ redoleret/vł ſn̄iaꝝ crebritate atq̄ accumie redūdāte/delectebat̄ hec Blā cha vbi diuinis offitijs ceteriſq̄ reb⁹ neceſſarijs functa eēt/nō occioſam eē/ſed ſemꝑ aliquid lectitare/quo & ſibi ꝓdeſſet.& meliores redderet ſuos liberos/lō-ge maiore ſtudio curabat vt filij ſui quātū humanū paciebat̄ ingeniū/vt nihil ignorarent.& quod didiciſſent loq̄rent̄:& decore & appoſite:vt quos parētū di-ligētia tam opulētum/tāq̄ florenti imperio muniſſet/hi quoq̄ doctrina & elo-quētia ornarent̄.Huiuſmodi enim ſtudio eos preditos lōge apud omnes fere admirabiliores arbitrabat̄.Id ꝟo quātum preſe tullerit vtilitatem/exemplum omnibus ꝑſpicuū reddire tam femie eius filie/q̄ mares.Deniq̄ cū a guberna tione tāti imperij tamq̄ difficili liberata fuiſſet hec virago(aiunt)inſomnis ſibi apparuiſſe maritū ſuū iam diu defunctum.Iiſq̄ in hec verba ſibi dormienti adiſſe eam viſus eſt.Blāchamaria mihi cariſſima ꝯiunx:ſcito quia quieſcendi tibi iam tempus aduenit.Nō multum tēpus poſt vna futuri ſumus in celeſti patria:vbi omnia tranquillitatis plena ſunt atq̄ quietis: tue de me pijētiſſime oratiōes apud deum clemētiſſimū meruerūt exaudiri. Multaq̄ eidē dediſſe ſalutis documenta/ipſamet poſtea retulit.Quibus dictis cito diſparuit: & ipſa ſtatī ſomno eſt ſoluta.Secū igit̄ ipſa conſiderās & animaduertens que eidē dormiēti apparuerāt:poſt nō multos dies in langorem mortis decidit. Cūq̄ primum egrotare cepit/nouū aſtrum exortum eſt:qđ antea nunq̄ illiuſmodi/ nec viſū nec auditum magnū atq̄ obſtupēdum quid protenderet viſum fuit. Nam vt multoꝝ ferebat̄ oppinio/cometes fuerat.Ac ſi deus oſtēdere voluiſſ/ ipſo ſplendidiſſimo Sydere futurā ipſius poſt mortē beatitudinē/vt ſicut in terra omniū virtutum lumie preluxerat:eodē deniq̄ illuſtraret̄ in celo. Quo factū/mirabiliter omnes viderūt:q̄ vna cū ſuo obitū/ipſum Sydus ex ho-minū ocl'is occidēs/ꝯtinuo euanuerit.Ac ſic ſui eui optia parēs pijentiſſimaq̄

Mortis intimatio.

Cometes ſtella.

cunctis abſterſa humanis/ſoꝛdibus/ꝛ omni terreſtri ceno purgata/coꝛpoꝛeiſqꝫ ſoluta vinculis/libera oĩno.demuꝫ leuiſſimo quodã volatu in celũ fuit mirabiliter euecta/ꝛ in terris ꝑpetuo tãqꝫ clariſſima femina omnibus pꝛeconijs celebꝛata.Neqꝫ vlla omnino eſt in hoc mũdo tãta/vel leuitas vel celeritas/que cuꝫ aĩe beatoꝛuꝫ leuitate aut celeritate ꝯferaꝛ.Et hec carptiꝫ dicta hic ſufficiãt: que de tam illuſtri ꝛ perfulgida muliere monimentis perpetuis mãdãda ſunt.

De Conſtantia erudita femina Alexãdri ſfoꝛtie vxoꝛe. capi. clxvij.

Conſtãtia eius noĩs ĩter claras mulieres huius nr̃i opis ſecũda. Mulier ſane eruditiſſima.Alexãdri ſfoꝛtie piſauri flaminee ꝓuĩcie vrbis pꝛĩcipis vxoꝛ Cameriniqꝫ itideꝫ pꝛĩcipis ex Heliſabeth vxore filia/anno ſalutis noſtre.M.cccclx.apud Piſauꝝ vrbeꝫ ſuaꝫ.cũ magno ſui populi ĩcomodo.q̃dragenaria ſuuꝫ diẽ feliciſſime clauſit extremũ: Femia certe oĩum mulieꝝ ſui ſeculi ꝛ decꝰ atqꝫ pꝛudẽtiſſima ac(vt ita loq̃r)cõſtãs ſtipes ſui regni/etqꝫ ſolidũ patrie firmamẽtũ. Cui abineũte etate tãta fuit optima indoles ꝛ pꝛudentia:tãtuſqꝫ animi vigoꝛ ꝛ facundia:inſuper ꝛ pietas/iuſtitia/pudicitia/eximia/pulchꝛitudo diuinarum/humanarumqꝫ rerum cognitio:atqꝫ deniqꝫ omnes dotes/que de quacunqꝫ matrona pꝛedicari poſſent. Cũ eius menti ab ipſa ſua adoleſcentia vſqꝫ in diem moꝛtis ſue/ineſſet quedã vis/ac diuinus pꝛope ſpiritus infuſus/ad omnia maxima obeũda/ꝛ ingentia de ſe pꝛeſtanda.A pꝛimeuo etenim ſue pueritie/ita omnibus diſciplinis operã dedit/ac in earum ſtudijs ita valuit:vt ſine pꝛemonita/ſiue de impꝛouiſo loqueretur/ſiue poetice/ſiue oꝛatoꝛie/ſiue philoſophice/ſeu tandeꝫ de rebus diuinis interrogaretur aut loqueretur:ipſa non didiciſſe que diceret:ſed potius compoſuiſſe arbitraretur.Eius quippe in manibꝰ quottidie inerãt. Aurelij patris Auguſtini/diuoꝛũqꝫ Hieronymi.Ambꝛoſij.Gregoꝛij.ꝛ Senece ac Ciceronis ꝛ lactãtij opuſcula.Quãtuꝫ aũt valeret pꝛoſa:aut certe Metro:eſſet admirãda/verbo quidem explicari non poſſet. Plurimas elegãtiſſimas caſqꝫ perdoctas edidit oꝛatiões ꝛ epiſtolas:quas ad diuerſos dedit. Et cum eſſet igenij admodũ pꝛõptiſſimi atqꝫ verſatilis/vt illico itelligeret ꝛ exequereꝛ/ẽt imitãdo quicquid aliquem dicẽtem aut faciẽteꝫ vidiſſet. Perſpicaciter adeo verſus tuꝫ diſpares/tumqꝫ eroycos compoſuit.vt ex coꝛuꝫ artificio/cultu/ſuauitate/ nitoꝛe/ac elegãtia/in admirationem traheret qui eoſdem lectitaſſet.Quam ſane poeticaꝫ diſciplinam/nullo(vt aiũt)tradẽte/ſibi/metipſa vẽdicaſſe ferꝛ.Et q̃q̃ hec litterarum cognitio/vix in mulieribus apparere conſueuerit/permagnũ ſibi vt viuẽti tulit: ſic deniqꝫ ꝛ moꝛtue/eius filia maiꝰ attulit decus/de qua mox nobis erit ſermo.

¶ Eius pꝛeterea fides atqꝫ coniugalis charitas in virum/ ſingularis pꝛofecto extitit ſemper:ꝙ merito in hijs ceteriſqꝫ virtutibus/potuiſſet cuꝫ penolopis cõſtantia erga Vlyxem maritum ſuum aliarumqꝫ vetuſtiſſimarum matronaruꝫ. de amoꝛe matrimoniali facile contendere: ꝙ nullomodo eiſdem in virtutibus impar aut inferioꝛ viſa fuiſſet. Tanta equidem eius ab omnibus ferebatur pudicitia humanitas/ac reuera ipſa Conſtantia:necnon ꝛ ingentes virtutes: vt neſciam quis poeta/aut certe egregius oꝛatoꝛ ipſa omnia/poſſet ſermone cõgruo explicare.Erat inſuper ipſius in omnes(etiam infimos)facilitas ꝛ miſericoꝛdia tanta/vt conſtet neminem vnq̃ ab ea diſceſſiſſe niſi letuꝫ/ꝛ bene ab ipſa perſuaſum.Deniqꝫ moꝛitura/anteq̃ ex hac vita demigraret hoc eã dixiſſe ferũt.Nihil

vnq̄ꝫ ſe ſe effeciſſe/cuius penitētiam merito ſubire deberet: preter vnū: quod tamen inde nō prodidit. Hac igitur via incedēs Cōſtantia hec/mulierū ſane optima: ꝛ matrem Heliſabeth ac Baptiſtam illā auiam ſuā. de qua nobis ſuperius fuit ſermo/in omni re/ꝛ virtute/ac diſciplina/permonſtraſſe certe videre viſa eſt. Itaqꝫ eiuſcemodi indole hec Conſtantia tandem fulgens/ac tam diuinis predita laudibus: tot tantiſqꝫ circumornata dotibus/feliciſſime ex hac vita demigrauit/relictis ſuperſtitibꝰ filio Conſtantio/qui patri in regnum poſtea ſucceſſit: ꝛ Baptiſta filia inclita ꝛ illuſtri matri quamſimillima. ex Alexandro ſfortia marito ſuo editis.

De Baptiſta Urbini ducis vxore. capi. clxviij.

Baptiſta eiuſdēꝫ nomis ſecunda preclara femina predicte Conſtā tie illuſtris filia/ex Alexandro ſfortia edita/ Federiciqꝫ Urbinatis ducis inclita ꝯiunx: ac ſuperioris Baptiſte eruditiſſime femie proneptis. anno a natali chriſtiano milleſimo quadringenteſimo/ꝛ ſeptuageſimo/apud Ugubiū vmbrie prouincie vrbēꝫ ſuam iuuēcula admodum mortem obijt. Hāc quippe mulierēꝫ iſignēꝫ aprimis annis Cōſtantia eius matre decedente/eius pater Alexāder īgenue ꝛ liberaliter enutrire ꝛ educare fecit. Unde ꝛ in ſtudijs litterarūꝫ bonaꝝ peroptime inſtituta. in ipſis atqꝫ alijs per multis virtutibus clariſſima tādem effulſit. Nā ꝛ ab initio ſue (vt ita dixerim) pueritie eam oratiōes pronūtiare voluit: quas ea in pueritia tanta grauitate ꝛ gratia pronunciabat: vt omnes ſumma admiratione obſtupeſcerent. Ubi v̄o adoleuit/tanta profecit doctrina/tantumqꝫ in eloquētia accepit incremētūꝫ: vt admodūꝫ adhuc puella exiſtens: nullus ad domūꝫ patris diuertebat/aut orator vel princeps: aut aliquis eccleſie cuiuſcūqꝫ generis prelatus/quin corāꝫ ſine vlla trepidatione orationem haberet/cūꝫ multa ipſius comendatione. Erat mediocri ſtatura corpore/ſed ſatis venuſta atque formoſa/cuius quidem inceſſus/non ſine quadāꝫ maieſtate erat. Perliberalis in omnibus ſuis offitijs. Doctos litteratoſqꝫ viros magnopere collebat/illiſqꝫ nō paruūꝫ ſtudēs: Nec minꝰ illos certe/quos cognouerat probo ꝛ accri ingenio fore. Poſtq̄ꝫ autem a marito ducta fuit. fere ſemper mariti ipſius regnum adminiſtrauit. quia maritus ipſe minus propter ſtipēdia domi eē poterat. At illi ſic mariti rem ea iuſtitia mirifice curabat: vt inauditum prope omnibus videretur. Aliquando etenim cūꝫ Romam acceſſiſſet/pontificem maximum Pium eius nominis ſecundum virum eruditiſſimum eloquentiſſimumqꝫ ſalutare voluit: apud quem orationēꝫ tāꝫ ſuauē tātaqꝫ cū eloq̄ntia habuit. Ut pōtifex ipſe ſermone eius nō mīme delectatus. Circūſtantibuſ diceret. Ego domini mei ſic mihi pſuadeo: nullā in italia mulierē adeſſe/q̄ ſit cū hac/vel doctrina/vel eloq̄ntia cōparāda. Erat nihilominus Baptiſta/hec admodū hūilis ꝛ timorata: ꝛ eāꝫ obrēꝫ perſepe tēpla ſalutabat/ꝛ loca ſacra adhibat/precipueqꝫ virginū religioſaꝝ/vtebat etiam cōſuetudine proboꝝ religioſoꝝ/atqꝫ doctorum. Exercebat quāmaxime liberalitatem in pauperes/quos maxime mēdicare prohibebat pudor/legiptimiſqꝫ nuptijs virgines paupes collocādo. Erat acri ingenio/ꝛ celeri pſtātiqꝫ accumie. Inter alia v̄o eius decora/vereqꝫ ſanctimonie indicia/hoc maximum ꝛ memoria dignum fuit: q̄ tanq̄ꝫ diua illa Cecilia xp̄i martyr ꝛ virgo/ſub auratis veſtibus in abſentia mariti cilitium ad mēbra domāda geſtabat. Quando autēꝫ vir eius ex bel/

lo confecto domuʒ redire contingeret/ordinē ꝛ ſeriem reꝝ concernens quē illa adhibuerat idigererendo/quaſi mirabūdus dixiſſe/aiūt. Non iam domuʒ ſibi videri ſed certe religioſorum virorum conuentum igredi. Ad extremuʒ/cum febris accutiſſima tādem eam inuaſiſſet: quo quidem morbo intelligēs omnino ſe morituram: neq; vllis remedijs fieri poſſe/vt egritudo illa ſuperaretur: quippe que prudētis ꝛ magni animi eſſet: ſtatuit equo aīo morti ſubeſſe/ ꝛ illam veniētem ertipere: quāuis nundum ſertum ꝛ vigeſimum exceſſiſſet ānnm: ꝛ florē ti etate excelleret. Unde mox tanq; mulier religioſiſſima ꝛ chriſtiane religioni deditiſſima/chriſtianos ritus omnes obiuit. Poſtremo maritum ſuum adſe cō uocās/dixit. Queſo mi cariſſime princeps: miq; dulciſſime vir/ſi vnq; te in aliquo leſi/aut tibi minus morigera fui: vt mihi pijētiſſime ignoſcere digneris. Deinde ſubijciens/ait: Comēdo tibi obnixe aīam meam: atq; comunes liberos. At tollens demum oculos ac manus: omnes proſecuta eſt benedictione: vt melius potuit. Quibus plane verbis tam pium animum declarantibus/tota regio princepſq; ipſe maritus ad magnos fletus/miſerabiles lachrymas ſingultuſq; ac gemitus mox incitati fuere. Interpoſito autem paruo tempus ſpatio mortua eſt: magnificentiſſimoq; funere/a marito eſt elata. Poſt aliquot autem dies exequiarum illius/ nouo ꝛ inaudito decoris genere ipſe Illuſtris maritus mortuam eſt proſecutus. In que edita fuerūt omnia/que placādo deo/per religioſos adhiberi ſolent. Ad quem quidem honorem tam nouū tamq; inaudi tum talis funeris/cōuenerunt legati ex vniuerſa ferme Italia ad huiuſmodi honeſtandas exequias equi prope quadringēti. Quos inter/Reuerendus Joannes antonius Campanus Epiſcopus/a Sixto quarto pōtifice maximo eſt tranſmiſſus. Qui de laudibus ꝛ vita admirande virtutis huius femine funebrem orationeʒ: ꝛ ipſam elegātiſſimaʒ cunctis aſtātibus habuit.

¶ De Margarita Illuſtriſſima Anglorum Regina. cap. clxix.

Margarita illuſtriſſīa Heirici Britanie ſeu Anglorū regis cōiūx. Renatiq; oliʒ Napolitāꝝ regis ſoror/p̄ter ceteras mulieres origie potētia/magnanimitate ꝛ morib⁹ ſuo euo p̄clariſſima femia/ pio pōtifice Rome i cathedra petri p̄ſidēte/ plena dieꝝ ſuū diem cū mario ſui nois fulgore clauſit extremuʒ. Regina iprimis certe forma ſpectabilis/ꝛ iuicti amoris i regē viruʒ ſuum/adeoq; comēdāda/ vt ex eo/ ſui nominis fulgorē meruerit p̄petuuʒ. Que

qdē (p̄ter ſcemata/ q̄ mōtalib⁹ qn̄q; aliqd fulgoris afferre ſolēt) ꝛ māſuetudie benignitateq;/liberalitate/munificētia/religione/fidelitate/ alijſq; nōnullis virtutib⁹ plurimū iſignis fuit /ſed animi magnitudine ac armoꝝ ſtrenuitate mlto magis. De quib⁹ vnū dixiſſe ſatis erit. Quippe cū aliquādo audiſſʒ maritū regēʒ i bello ſupatū ꝛ captū/rapti copijs plurimis collectis: celeri curſu ꝑſus Eboracū vrbē aduolauit: ibidēq; apd fractū pōtē Eboracēſeʒ/collatis ſignis acrit/cū

hoſte ꝯflixit ꝛ ð hoſtib⁹ nõ icruētā victoriā reportauit:captūqꝫ odoardi regis ducem ſtrenuiſſimū/cōfeſtim in vltionē captiuitatis mariti/ſecuri percuſſū/ vitā finire coegit. Proſecuta deinde hoſtes/qui captiuū abducebāt maritum itinere vnius diei/a lōdano vicit ꝛ profligauit: eorūqꝫ plurimis iterfectis/tādē cariſſimū cōſortem icolumē recepit:vnde ꝛ igentes ſuo i ſano pectore/cōiuga lis amoris ſe oñdit habuiſſe vires/nulla illi certe formido obfuit nullaqꝫ femi nei ſexus erubeſcētia nulla temporum qualitatis extimatio potuit Margaritā hāc reginam vtiqꝫ viraginē pro vita/ꝛ cōſeruatiōe decoris viri retrahere: quin ipſa oīa facili labore ſubiret/quē nedū femine/ſed robuſtiſſimi ac bellicoſiſſi- mi viri/timuiſſent agredi. Uerum haud multo poſt iterato apud Eboracū cū Odoardo qui ſe eiuſdē regni/ꝛ ipſe Regem extimabat/iſimul cōgreſſi:rex hei ricus ꝛ odoardus:vterqꝫ diu obſtinatis animis decertarūt/ꝛ cū pugna p duo decim ferme oras protracta fuiſſet. Tādem heīrico victo eiuſqꝫ exercitu pro- fligato/ipſe heiricus cū Margarita vxore fuga ſe hoſti fuga eripuere. Uerum quū heiricus ipſe i quodā monaſterio diuertiſſet: ꝛ agnitus fuiſſet ab odoar do captus ꝛ iterfectus fuit. Regina aūt Narbonā ad renatū germanū cōfu- giēs/illeſa tādem euaſit. Eo eīm i prelio ceſa fuere/hoīū trigīta milia:i quo oīſ ferme Angloꝝ nobilitas cecidit. Ego quidem reor q̄zq̄z nobis alōge cōſtitutiſ icognita ſint/lōge alijs facinoribus ſpectabilem fuiſſe margaritā.

¶ De Eliſa magni Sfortie filia Robertiqꝫ ſanſeuerinatis matre. cap clxx.

E Liſa magni ſfortie Attēduli filia/ Frāciſciqꝫ ſfortie iſubriū ducis germana ac Leonelli ſeuerinatis pricipis vxor: viduarum oīum ſacratiſſimū ſpeciem atqꝫ optimū exēplū āno ſalutis nr̄e tertio ꝛ ſeptuageſimo ſupra milleſimū quadringenteſimū bononie mo- ritur:ꝛ in diui Franciſci templo igenti exequiarū pompa ſepelitur. Mulier im primis quidem forma corporis pulcherrima/quā probi mores atqꝫ pudici mi rifice honeſtare videbantur. Erat prompto ingenio femina/ promptaqꝫ lingua nec minoris certe habita erat animi. Que quū nupſiſſet quindecim ānoꝝ erat etatis:ꝛ i decimo ſeptimo grauida/virum amiſit. Igiť filio edito/eū ex nomine Robertū nuncupauit:quē ꝛ proprio lacte alere oīno voluit:quāuis nutrix il- li adeſſet bona ꝛ bene morata. Neqꝫ poſtea ſuſtinuit tanq̄ꝫ altera Antonia ro mana viduitatis optimū exēplū:de qua ſupra nobis fuit ſermo)ſecūdo ma- trimonio aut nuptijs cuiq̄ꝫ iugi:rata ſatis honeſte mulieri nupſiſſe ſemel: ſed omne reliquū etatis ſue tēpus/cū ſūma pudicitia ꝛ pudore/ac eximia laude p- tranſire curauit. Curauitqꝫ ipm filiū ſuum pro poſſe/optimis morib⁹ informa re:quoaduſqꝫ per etatē licuit arma geſtare. Et cū eſſet mulier reꝝ diuinaꝝ ad modū ſtudioſiſſima/ac religionis certe amatiſſima/ iugiter ꝛ obnixe deū īmō talem exorabat:vt liceret hunc ſuum gnatum /in omni morum probitate edu- catum/vſqꝫ ad adultam ſuam etatem videre. Et iccirco bonis oībus ac maxīa benedictiōe quantū i ſē erat/ſemp illū proſequebať. Utiqꝫ i hoc credēs parētū bñdictionē erga filioſ maximā vi hr̄e. Preſtitit itaqꝫ hec ſedula mr̄ i filio edu cādo que pia mlier vllo fauſtu elata potuit exhibeř:nihil oīno idignata vilib⁹ ēt miſterijs/q̄ educationē filioꝝ ſecunť. Ob hoc āt ē poſtmodū clariſſio ipato re effecto/plures cū filij ſapiētes/tū oī honore p̄ſtātes ſūt ſuſcepti:q magniſ ēt opib⁹ ꝛ honorib⁹ celebres hodie apd eoꝝ ꝯſāguineū iſubriū p̄ncipē p̄mū locū

dignitatis obtiet. Viguit i hac tā clara/tāqꝫ preſtāſ femia/icredibiliſ hūanitas ſūma facilitaſ:ac inaudita prope comitas. Nihil vnqꝫ ſibi aſſumpſit nihilqꝫ arrogauit:ꝙ mater tā clari impatoris vocaref: aut certe tantoꝝ magnoꝝ viroꝝ/filia/ſoror/⁊ vxor foret. Longe equidē igenio ⁊ morib⁹ Attalie iudeoꝝ regine ſupradicte diſſimilis:que inflata propinquis:⁊ regni cupiditate cum ⁊ ipa eſſet regis filia/vxor ⁊ ſoror/ omnes illos q filios aliqua neceſſitudine attingerēt iterficicendos curauit:preter ioram qui clam/a matertera ex manib⁹ ſeuiſſime femine ereptus eſt. Quaꝫ quideꝫ Attaliam cū in factionib⁹ perſeueraret/ad extremūꝫ crudeliſſimo mortis genere iterfectā fuiſſe comemorauim⁹: lacerata etēiꝫ crudeliter/⁊ ifruſtra ceſa:cāibuſqꝫ abſumēda obiecta fuit. Nō huiuſmodi nature fuit hec Elyſa mulier cōſpicua/ymo mitis igenij/ mitiſqꝫ nature extitit/nec ſibi quidquam aſſumpſit/niſi ſemp chriſtianiſſime viuere. Erat ei frequēſ i ore oratio/quā diuus pater Auguſtin⁹ in laudeꝫ diue virginis Marie matris dei diſertiſſime compoſuit:illamqꝫ precipue triginta illoſ dies celebrauit:qui mortis illius finitimi fuere. Quare ticinio profecta/vt tēplum diue Marie de laureto ex voto inuiſeret ⁊ ſalutaret:quum Bononiaꝫ vrbeꝫ attigiſſet. Ibi vnicus ei filius/Illuſtris Robertus occurrit: que ante morteꝫ ſuam admodū videre optauerat. Quod cuꝫ ei cōtigiſſet:maxio gaudio/maximaqꝫ leticia ab eo excepta ⁊ viſa eſt. Ibidemqꝫ aliquādiu ſubſiſtēs/ itra illud tēpus grauiſſima egritudine correpta/hunc vite finē eam habuiſſe prodif: dō ſemp dilectiſſima:quā fili⁹ imperator ſtrenuus/ſingularis pietatis/ſingulariſqꝫ amoris/ quib⁹ ī matrē afficiebaf/āpliſſimo funere ⁊ pōpa extulit/cū magna ciuiū Bononiēſiuꝫ frequētia.

¶ De Riciarda Nicolai Eſtenſis Marchionis vxore. cap. clxxi.

Riciarda īclita mlier/Nicolai Eſtēſiſ nobiliſſimi Ferrarie Marchionis vxor/Thomeqꝫ Saluciāi pncipis filia:hoc āno/q ē qrt⁹ ⁊ ſeptuageſim⁹/ſupra milleſimū ⁊ quadrigēteſimū/a natali xpiāo ānus: admoduꝫ ſenex/ferrarie viuēdi finē fecit. Fuit hec mulier ab adoleſcentia vſqꝫ iſeniuꝫ admoduꝫ venuſta/decoraqꝫ facie/ſermone raro ⁊ prudenti ſane/atqꝫ decenti(prout ⁊ eius fili⁹ princeps Hercules nūc habef)qui certe index eſt ſingularis prudētie/tam i viro q̄ꝫ i femina: eratqꝫ igenij pſtātis:vt mulereꝫ decebat ⁊ vxorem principis tāti. Religiōis chriſtiane maxie cultrix/nec ſine magna liberalitate/Et i oībus rebus ſiue actionibus/ ſenitebaf timētem dī probare ac vere chriſtianā eſſe. Amabat precipue oēs/ quos ſciebat excellēti eē virtute preditos/quib⁹ ⁊ multum ac plurimuꝫ tribuebat. Humanaqꝫ ⁊ facilis Quādiu vixit maritus/oī honore ⁊ gratia fuit culta/⁊ a ciuibus ſuis plurimuꝫ comēdata. Virum ſuuꝫ(poſt deuꝫ)ſemper maxie excoluit. Eratqꝫ leuiſ/⁊ facilis ac in omnibus admodum paciēs:⁊ q̄ꝫq̄ꝫ noſcet legem cōiugalis federis ab eo ſepe eſſe violatam/eiuſmodi iiuriam nihilominus prudēter perferebat:ymo tā q̄ꝫ tertia emilia Affricani vxore i nulla re ſuſtinuit vnqꝫ oſtendere talia ſibi diſplicere/etſi egre ferret:magnoqꝫ eo facto afficeretur dolore. Hec duos marito ſuo Nicolao tantummodo edidit mares Herculem ſcilicet ⁊ ſigiſmundum (adhuc ſuperſtites)magne potentie ⁊ virtutis viros qui decedente patre/ a regno pueri admodū ſubmoti p leonellū fratre maiorē illegiptimū illico neapolī ſūt dmiſſi. Que mf magnanima cū videret regnū pr̄nuꝫ peneſ filioſ n̄ eē/plurimā idignata/Salutiū ad prēꝫ e ferraria ē ꝓfecta. Ibidemqꝫ tā diu patres eſſe

ſtatuit donec filios reꝝ potitos eſſe cognoſceret. Manſit itaqꝫ hec tam clara fe
mina apud patrē prope ad extremū vite ſue tēpus: quod fuit ſpatium triginta
duoꝝ annoꝝ: cuſtodita pudicitia/ ⁊ oī decore/ cū ſūma eoꝝ populoꝝ gratia. Nā
cū eſſet elegātis ſpetie iuuenis/ admodūqꝫ formoſa/ cōſecuta ē/ viduitatis phē-
nem gloriā: ſic vt poſteris magnis antiquis Romanis matronis oī preſtātia ⁊
excellētia merito cōparari pōt: de quib⁹ ſupra multis i locis meminim⁹/ q̄ flo-
renti etate/ viros amiſerūt ſuos. Hec quippe matrimoniū ſuū expetētibus hoc
reſpōſo nuptias reſpuebāt: viros. ſ. ſuos adhuc ſibi ſupſtites adeſſe dictātes.
Sic ⁊ hec preſtātiſſima Rizarda: quū multi principes ⁊ quidē clariſſimi ac
potentiſſimi illi nuptijſ ꝯiugi vellēt: oīb⁹ rn̄debat: ſat̄ ſibi eē q̄ ſemel nupſiſſꝫ.
Domi patris. vitā agebat celibē: oīb⁹ grata oībuſqꝫ cara. Cū oēꝫ ſpeꝫ ſuā i vno
deo/ ⁊ ei⁹ filio Jeſu xp̄o collocaſſet. Annos duos ⁊ triginta vt premiſſuꝫ ē/ ita-
qꝫ apud patrē egit/ donec Hercules eius fili⁹ natu maior paritū principatum
adeptus eſt. Que cū iam vergeret i extremuꝫ pene ſeniū/ maxime gaudio ē affe
cta/ gratulataqꝫ ē deo oīpotēti tam ſingularib⁹ i filios meritiſ collatis. Statiqꝫ
magno comitatu a Sygiſmūdo ei⁹ filio minore eſt ferrariā pducta. Ubi ⁊ a fi
lio Hercule principe cū maxio gaudio atqꝫ leticia eſt excepta: hac gratulāte/ q̄
tandē imperaret/ illo etiā nō paruā leticiā declarante: q̄ ex tanto iteruallo eam
videre nunq̄ cōtigiſſet. Mutua igitur iter eos fuit gratulatio mutuaqꝫ leticia.
Poſt hoc breue tēpus ſpatium/ quod leta egit cū cariſſimis filijs: alia n̄ minor
acceſſit exultatio. Quod hercules pnceps: Leonorā Regis Ferdinādi parthe-
nopei filiā/ duxerit vxoreꝫ. Cum qua haud multuꝫ vixit/ ſemp tamen i mutua ſa
tis beniuolētia mutuoqꝫ amore cōiugali. Poſtq̄ꝫ aūt finis vite/ tam eximie fe-
mine Riciarde aduenit: maxia iam natu: febri graui oppreſſa/ oīa ea ſolicite o-
biuit: que in morte chriſtiana traditiōe ſeruātur: precioſam veſteꝫ ſuā omneꝫ
per templa diſtribuēs. Et toto pectore ⁊ aīo i deū viuuꝫ cōuerſa/ extremū red
didit ſpirituꝫ. Cuius obitu filij magnificētiſſimo funere eaꝫ extulerūt. Cuiuſqꝫ
tam preſtātis mulieris virtutē/ honeſtatē/ cōſtātiaꝫ/ deniqꝫ hic attigimus. Docu
mētum ſtatuentes multis/ que iferendis malis/ min⁹ cōſtantes exiſtunt. Que
ſane precipue cauſa fuit: vt tantaꝫ mulierem ac tanta virtute preſtāteꝫ inter cla
ras anumerarem: que hac etate claruꝫ nomē ſunt aſecute.

¶ De margarita Schotie optima Regina. cap. clxxii.

MArgarita Chriſtēis icliti ac xp̄ianiſſimi dacoꝝ regiſ filia/ Jacobiqꝫ
Schotie pncipis vxor: tēpeſtate hac nr̄a/ Sixto. ſ. pontifice quarto
preſulāte/ i Schotia inſula/ ſingulari prudētia/ ingenioqꝫ ac ſetimo
nia i pretio fuit nō modico: quo aūt tēpore ſit extincta/ nobiſ cōptū
nō eſt. Admirabili imprimis forma ⁊ caſtitate excelluit. Uiſaqꝫ fuit multaruꝫ
virtutum decus ſecuꝫ attuliſſe: quum in hac lucem edita extitit nec minimum
glorie ſplendorem ſecum contulit. Jnter alias mulieres occidentales clemens
fuit: ⁊ incredibilis religionis/ deo ⁊ domio noſtro Jeſu xp̄o tota dedita. Jn pau
peres vero ⁊ inopes ſūme liberalis/ veros etiam religioſos multis inopitijs ex
cedēs. Jn ſubditis ſuis quibus iperabat admoduꝫ facilis ⁊ comis: quoſ plus
prudētia ⁊ moderatiōe/ q̄ꝫ iuſticia curabat. Obſeruabaſ aūt ipſa lōge magis a
ſuiſ populiſ/ q̄ꝫ marit⁹ ipe ſu⁹/ q̄ i adminiſtrādo regno aptior eēt. At ipe māit⁹
vt pote iſolētior/ vxoris ꝟtutē ſemp ꝯtemnebat. Que quidē cōtumelia/ ei⁹ mētē

De Margarita Scotie Regina

nõ parum cruciabat: ꝛ cum prudẽs admoduꝫ ac religioſa haberet: oĩa ſingulari paciẽtia equo aĩo perferre ſtudebat: neq̃ itermitebat ſuauitate verboꝝ ac moꝛuꝫ comittate/quominꝰ illuꝫ ex aĩo amaret. Sepius monẽs/malet cuꝫ virtute/q̃ꝫ cuꝫ vitijs vitam agere. At ille pꝛetermodũ ĩſolẽs / mulieres aſpnebat mulieriſq̃ſana monita reſpuebat quibus rebꝰ / fiebat vt oĩs regni pars/ĩ precepſ iret. Quod cũ marie populis ſuis diſpliceret: cõſenſu germãi illiꝰ atq̃ regine/ĩ vincula eſt cõiectus: donec regnuꝫ male affectũ/ĩ pꝛiſtinuꝫ rerũ ſtatum reſtitueret. Ipſe quoq̃ rex exuta ꝛ depoſita oĩ in ſolẽtia/ꝛ beſtiali ferritate/melioꝛibꝰ artibꝰ regnuꝫ deinceps adminiſtraret. In illa tñ cuſtodia/ſemp regio cultu ſeruatus eſt: ac ſub eius titulo vniuerſa regni negotia diſponebãt. Ubi cum aliquãdiu ſtetiſſet/exiſtimãtes/ q̄ pꝛiſtina illa ĩſolẽtia depoſita/ad ſanitatem reddire debuiſſet: ĩ libertateꝫ/a fratre reſtitutus ẽ. Qđ cum factuꝫ fuiſſet/ maioꝛe odio Reginã/q̃ꝫ ãtea ĩſectatus/a ſe expulſaꝫ/ in loco qui ab illo aberat triginta paſſuuꝫ milia collocari iuſſit: ſic vt neq̃ dum viueret/ neq̃ etiam poſt moꝛtem/eã videre voluerit: Quam quideꝫ calamitateꝫ/per trienium cuꝫ ĩcredibili paciẽtia/ꝛ animi tranquilitate/ſapiẽtiſſima regina pertulit. Quod ſane tempus/totum ĩ rebus diuinis expẽdebat: neq̃ quidq̃ꝫ/q̃ꝫ de deo/rebuſq̃ diuinis cogitabat. Incredibilis quoq̃ fuit caſtitatis mulier/que vt rumoꝛ erat: cũ marito rem nunq̃ꝫ habuit (tanq̃ꝫ altera Zenobia palmirenoꝝ regina vt ſupꝛa dictũ eſt) niſi ſobolis pꝛocreande cauſa. Ubi vero comptuꝫ habebat: foꝛe grauidaꝫ/ nunq̃ꝫ poſtea/niſi poſt partuꝫ cum ipo marito coire ſubſtinebat. Eodeꝫ itaq̃ modo/tres mares marito edidit: quos vſq̃ ad moꝛtẽ ſecũ hr̄e voluit ꝛ magna cuꝫ diſciplina moꝛũ/eos educare curauit: ꝛ quã marie Jacobuꝫ (eius noĩs quãtuꝫ) qui illi natu maioꝛ erat/ĩ omni virtutũ genere ĩſtruere fecit: vt quũ rex eſſꝫ: poſtea alios regere ſciret: atq̃ alijs impare. Deniq̃ poſt trieniũ acri febꝛe appetita/teſtamẽtum de licentia mariti cõfecit. Et moꝛte ſuperueniẽte filios ad ſe vocari iuſſit: ꝛ ad virtutẽ oẽs equaliter hoꝛtata/maioꝛem natu Jacobum/impꝛimis hunc ĩ modum eſt affata. Moꝛtem pꝛopinquam fili mi Jacobe per ſingulos dies/perq̃ ſingulas hoꝛas mihi adeſſe cõcerno. Rogo te per obediẽtiaꝫ filialem: vt ante omĩa deum/verearis/ꝛ illius voluntati ſemper ſis obediẽs: nec vnq̃ꝫ defatigeris ĩ omnibꝰ bonis actionibus/ fratreſq̃ tuos ſic ames/ſic colas/ quãtum teipm deniq̃ complecteris. Ubi autẽ pr̄i tuo ĩ regnuꝫ ſucceſſeris/ſubditos tuos ex aĩo amabis: ꝛ inuniuerſos iuſte/clemẽter liberaliterq̃ te habis. In audiẽdo autem eris facilis ꝛ pꝫhumanuſ. Dabiſ quoq̃ opam/ĩ ſũma eos cõcoꝛdia cõtinere ac regnuꝫ omne maxio occio cõſeruare: ꝛ ab oibꝰ tuiſ iuſtis iuditijs/pꝛeſertim exulet auaritia. Cultoꝛ pꝛeterea eſto omnis bone extimatiõis. Nulluꝫ tẽpus fruſtra amiſeris/eiuſq̃ potius auarꝰ eris. Nõ pateãt aures tue delatoꝛibus/qui facile ſunt ad ferendã diſcoꝛdiam ſꝫ tanq̃ pernitioſuꝫ/ymo pnicioſiſſimuꝫ ꝛ execrabile venenũ abhoꝛreaſ/foꝛmideſq̃/ꝛ a te repellas: Nõ minoꝛ ẽ gloꝛia iuſte ꝛ modeſte regna gubernare ꝛ adminiſtrare q̃ꝫ illa feliciť acquirere. Hec atq̃ alia huiuſcemodi quũ filijs pꝛecipiſſꝫ mõumẽta ſui ne qd ꝑtermitteret: etiã bñdictiõe ꝛ oĩ alio bono documẽto ꝟboꝝ/eos ẽ ꝓſecuta. Nec poſt multũ tẽpoꝛis ſpatiũ/tota mẽte/ꝛ aĩo/ ꝛ cogitatiõe ĩ deuꝫ/cõuerſa/aĩaꝫ ſanctã deo redẽptoꝛi ſuo reddidit. Creditũ ẽ venẽo petitaꝫ: ꝛ ꝑ viꝫ deceſſiſſe. Quã obrẽ a filijſ/ꝛ tota familia/magno luctu ꝛ lachꝛymiſ decoꝛata/regali comitatu ꝛ

Optima matris ad filios documenta no.

pompa/eſt elata:tanq̄ꝫ regina ſancta/oi gloria ꝛ honore vtiqꝫ digna.

¶ De heliſabebt Hiſpaniarum inclita Regina. capi.clxxiii.

HEliſabeth hiſpaniaꝝ chriſtianiſſima/ optimaqꝫ Regina/ Heinrici regis ex ſuperiore Margarita coniuge/vnica filia ſuſcepta: ãno milleſimo/quadringẽteſimo/ſeptuageſimo quinto/nupſit Fernãdo iclito Aragonie regis filio:que quidẽ vna cũ marito ipo nũc vſqꝫ ĩ regnis pr̄is ꝛ mariti/ cũ ſuo mario nois fulgore regnauit: annis. xxii.Que certe/ñ ſolũ ob regiã maieſtatẽ/ſʒ ob mltaꝝ virtutũ preſtãtiã/i vniuerſo orbe chriſtião/ nũc plurimuꝫ inſignis ꝛ inclita/habita eſt femina. Propter quod/ nõ modo hiſpanis/ſed ꝛ vniuerſe chriſtiãe religioni(vt ita loquar) ſctiſſimũ numen ac quideꝫ venerabile ẽ cenſenda.Que etſi fortuna ampliſſima/ꝛ ſũmis honorib⁹/ac nature gratie muneribus plurimũ decorata videat̃/tamẽ ex reb⁹ ſtrenue geſtis/eam ab ĩmortali deo/quodã certe peculiari beneficio procreatam eſſe cenſueriʒ. Eo quia eſt eximijs merit̃ ĩcomparabiliter ĩſignita / ꝛ admirabili eximiaqꝫ/ac ĩcredibili virtute decorata:aio vʒ cõſtãtiſſimo/pudicitia/ſeueritate/ animi virtute atqꝫ magnitudine/deinde grauitate/religione/ſanctimonia/pietate:ac erga deum orthodoxamqꝫ fideꝫ nimia deuotione ſuccenſa.Quibus ex rebus/ vt ꝛ ipſa vna cũ viro predicto/ĩ eternum vniuerſo ĩnoteſcat mundo/ laudib⁹ exquiſitis ĩ celum vſqꝫ extollendam puto.Et ideo ſi ĩcomemorãdis ipſius ſingulis excellẽtiſſimis facinoribus lõgius forte me habuero/ĩdulgendum vtiqꝫ mihi eſt.Cum laudãdi ꝛ cõſcribendi materia adſit ampla/ꝛ ea ĩprimis pulcherrima . Hec itaqꝫ virago heliſabeth poſt pr̄is iteritum/ cuꝫ pr̄num ꝛ Auituꝫ Caſtelle regnũ magno obtinuiſſet labore/ĩprimis expulſis oĩbus domeſticis ꝛ finitimis hoſtibus:ac de oĩbus parta victoria/mox id regnuꝫ ſuũ in omni pace redigere curauit atqꝫ eã obrem oĩb⁹ pepercit.Quam ob cauſaꝫ/ illico oẽs eam ac virũ ſuum propter eoruꝫ ĩcredibilem clemẽtiam ac humanitatem tãq̄ꝫ proprios parentes/ꝛ amare/ꝛ venerari ceperunt.Quibus feliciſſime ꝛ ſctiſſime ex ſententia geſtis:vt eſt chriãe religiõis amãtiſſima.Jniquo perferrẽs animo/q̄ Mauri Maometãi eaꝫ hiſpanie partem tenerent occupatam/quam Bethicam ſeu Granatenſem nouiſſimi vocant:ſecum cogitare cepit:quonam pacto eam tãdem poſt ſexcẽtos ſeptuaginta quinqꝫ annos ab eiſdem poſſeſſam/liberare poſſet.Et cuꝫ marito ſuo Rege Fernando ac alijs regni ſui principibus cõſilo habito:tãdẽ decretũ fuit: vt oĩno ipa Bethice pars apprẽderet̃:ꝛ nõ id tãtũ ad ãpliãdũ regnũ ſuũ/ſʒ ad ꝑpagãdã xp̄iani nois verã fideꝫ:atqꝫ ad ſtabilimẽtuꝫ diuini cult⁹ fieret. Vñ ꝛ inumerabilibus exercitibus tam maritimis q̄ꝫ terreſtrib⁹cõparatis/ĩprimis btiſſimi Jacobi apoſtoli Hiſpaniaꝝ patroni premõita oraculo/mox ĩ Almaſaꝫ mediterraneaꝫ vrbem munitiſſimam mouit: ꝛ illã haud mlto poſt expugnatã cepit.Qua capta/cõfeſti ibidẽ baſilicas ꝛ tẽpla ꝑmulta ad ſacrifitia celebrãda

inſtaurauit et crevit: quib⁹/et multa donaria et munera obtulit precioſa. Eaq; victoria tam feliciſſime cõfecta ex tẽplo/alio preualido exercitu cõgregato/vniuẽ ſuũ regni granate agrũ depopulare / et ad vſq; ipſius vrbis granate cõfines/cia igni ferroq; vaſtare pcepit. Quo terrore/plurimas vrbes mũitiſſimas parti armis/partimq; volũtaria dedictiõe cõprehẽdit. Quas iter/ fuere Alora/Sẽtinel lum/Chochinũ/Romda/Marbelia/ Carthania/et Carazabonella/ide Loxia/Ve elſmalachia/inſigni portu clariſſima/atq; cõplurime alie. Necnõ et Mochilinũ frigidũq; mõtẽ/Illorã/Cãbilũ/Columerã atq; alia/et alia munitiſſima oppida/que lõgũ enarrare foret/ victorioſiſſime cepit. In quib⁹ etiã cueſtigio templa erigi et cõſecrari mãdauit. Hiſq; feliciter geſtis/in ãno a natali xpiano. M. cccclxxxviii. quũ ipa preſtãtiſſima mulier atq; ei⁹ marit⁹ Fernãdus didiciſſent Mauros oẽs ſui exercit⁹ florẽ i Malacha vrbe poſt Granatẽſem regiã primaria: Ciuitate videlicet oib⁹ comertijs feliciſſima cõſtituiſſe/ atq; ipam vrbẽ/ terra mariq; oi tormẽtorum generib⁹ cõmuniſſe denuo collecto ingenti exercitu maritimo pariter et terreſtri/cũ validiſſima claſſe: quadrigẽtorum vz triremium et Nauiũ atq; aliorum lignorum paruorum pene inumerabiliũ. Eoq; i exercitu terreſtri aderãt quindeci milia equites/et ſexaginta milia pedites: cũ octo milibus curribus/p tormẽtis alijſq; ad bellũ cõficiẽdũ neceſſarijs deuehẽdis/ad ipam vrbẽ obſidẽdã et expugnãdã preſtãti pceſſit aio. Quam etſi pmo ipetu capere potuiſſent: attamẽ p tres cõtinuos mẽſes/ illã duriſſima obſidiõe cõprimere voluit. Ita vt Mauri ipi/vltima inedia tabefacti/etiã imũda oia/pro ſũmis pene delitijs comederẽt. Qui quũ vidiſſent oia in vrbe cõſumpta fuiſſe/viderẽt q; arma bellica et ois externi auxilij ſpes ſibe deeſſe /vrbis deditionẽ Regibus pdictis chriſtianiſſimis/coacti fecere. Itaq; Malacha ipa tã inſigni vrbe capta bonorum videlicet oiũ opulẽtiſſima/vniuerſos mauros qui i ea iuenti ſũt: qui ſi licet chriſtianitatis nomẽ acceptare recuſarũt/ oẽs pro ſeruis haberi/ et ſub iugo perpetue ſeruitutis venũdari precepit: quos ad trigita millia fuiſſe referũt. Indeq; anteq; ipi Reges vrbẽ igrederẽt: vt xpo dño nro/ ois victoria aſcriberẽt: p religioſos et ſacerdotes deuotiſſimos/tropheũ ſctiſſime crucis/p vniuerſã vrbẽ cũ hymnis et cãticis ſpũalib⁹/ac ois generis muſicorum circũduci/et i altiſſimã Arcis turri collocari mãdarũt. Sequẽti poſtmodũ die/ãbo triũphatores et ouãtes cũ igẽti aliorum pricipũ/et militũ/ac oifariã religioſorum comitatu/leta bũdi oẽs et xpo dño nro imẽſas laudes exoluẽtes itrogreſſi ſũt. Quib⁹ itrogeſſis: cõfeſtiũ Regina ipa pceſſiões p plures dies/ i ipa quã marie/ atq; in alias ſubactas vrbes/quottidie fieri iſtituit: vbi etiã ipamet/cũ ceteris/vniuerſas ipſius vrbis eccleſias (a Mauris diu prophanatas) ſuis pedib⁹ iuiſit et pluſtrauit. Ac ſacras veſtes ſerico et auro cũtextas et vaſa aurea atq; argẽtea/ceteraq; oia/ad tẽpla cõſecrãda neceſſaria/affluẽtiſſie miſtrauit. Eſt ãt hec Malacha ciuitas vetuſtiſſia/mãtyrioq; pluriorum ſctõrum/ et potiſſimũ ciriaci et paule vgis/ ibidẽ coronatorum/nõ mediocriter iſignita. Nã idẽ martyres ea i vrbe poſt multa toẽtorum genera/lapidib⁹ obruti/aiaſ celo reddiderũt. Nec tñ victorioſiſſimi regeſ/pp ipaſ victõiaſ ẽtẽti eẽ voluẽ/donec et ipaũ regiã/et toto orbe admirabilẽ Granateſſẽ vrbẽ/diu obſeſſã et laceãtã p volũtariã eiuſce gẽt regis ẽditiõẽ obtinuerũt. Nam eã/ i ãno ſalut nře. M. cccclxxxxi. rege et Barbaris deuictis populoſiſſima Granata Ciuitaſ fame et armiſ domita/duriſſia obſidiõe ab ipis

Nomina ciuitatum regni granate/nota.

Malacha primaria ciuitas granate.

De ſctis i malacha vrbe aliis martyrio coronati.

Granate captiuitas

Regibus obtēta fuit. Quibus certe regibus chriſtiāiſſimis/ſi veruꝫ ſiñ iuidia fateri licet: plus debet vniuerſa xpiana religio/ pp iuictaꝫ eoꝝ virtutem/ q̃ꝫ vlli certe hominuꝫ generi. Nā cuꝫ reliqui oēs xpāi reges atqꝫ populi/quodā ignauo aīi torpore elāgueſcē viderēt: ſoli hi Hiſpalēſes ꝛ Aragonēſes Reges: nūc/ nūcqꝫ/iuēti ſūt: qui igēti ꝛ excelſo aīo/ vniuerſaꝫ occidiuā Barbariam/repreſſerint ꝛ oppreſſerit/atqꝫ fuderit/ ꝛ e finib⁹ fugauerit. Quiqꝫ/ꝛ i oī chriſtiāoꝝ nūero ſoli auſi ſūt chriſtiāe dignitati ꝛ vtilitati cōſulere. Huius p̄terea chriſtiāiſſime mulieris precipua laus/i duob⁹ q̃ꝫ marie cōſiſtit. Quod cōtēplatiuaꝫ pariter ꝛ actiuā vitas magnope cōplecti videt. Nā ꝛ quottidie i vſus paupum ex cōdicto/cētuꝫ aureos diſtribuē facit: preter ſecretas elymoſinas / quas ipamet pprijs manib⁹ cōtribuit. Inſup/ꝛ i exercitib⁹ ſuis quadrigētos curruſ ꝯſtituit: i quib⁹ oīa neceſſaria pro quibuſcūqꝫ egrotis i acie vulneratis/aut alia de cā i exercitu ifirmātib⁹/quod hoſpitale regie nūcupat. In quib⁹ plāe oīa Aromatica ꝛ medicamīa/ p phyſica ꝛ chyrugica neceſſaria iueniūt. Cōſtituit quoqꝫ circa illud hoſpitale ſuū ꝛ medicos pitiſſimos ac cōplurimas matrōas ꝛ illas ip̄imis hōeſtiſſimas/q ꝛ que ifirmātib⁹ magna cuꝫ diligētia deſeruiāt atqꝫ miniſtrēt: ne ſcilicet aliquid deeſſe huic ſuo ſctō propoſito videat. In ſuo itē exercitu cōplurimos religioſos deuotiſſimos doctiſſimoſqꝫ cōſtituit: qui diuia ſacrificia quottidie celebrēt/ac ſermōes ꝛ exhortatōes ḋ lege dī militātib⁹ faciāt. In ſuo aūt exercitu nulli lenōes/nullaqꝫ ſcorta/nulleue blaſſemie ſeu piuriuꝫ/ſꝫ nec ludi mali iueniūtur: ita vt dicere auſiꝫ/exercitū illud ſuuꝫ/potius religionē q̃ꝫ militiā fore. Eſt ꝛ iſuper tāte ſctīmōie tāteqꝫ deuotiōis mulier/ vt diuinū offitiuꝫ/religioſoꝝ more quottidie exoluat. Habet iter cetera oratoriuꝫ quoddā pmaximū/ꝛ quidē pulcherrimuꝫ/i quo cōſiſtūt cētū deuotiſſie matrōe: que die noctuqꝫ pro felici hui⁹ rex exitu/cōtinuas orōnes ꝛ obſecratiōes ad deum fūdūt. Quas iter/ꝛ ipſa chriſtiāiſſima femīa/quibuſdā diebus (alijs poſt habitis curis) perſepe locum tenere dicitur. Quottidie quoqꝫ ſexdeciꝫ de diuerſiſ ſctis Miſſas/vna tātū hora celebratas audire decernit. In quib⁹ tāta cū deuotiōe itereſt: vt etiaꝫ lachrymas ex recordatiōe beneficioꝝ dei/ ꝛ paſſiōis Ieſu chriſti perſepe effūdat. Quid plura: tāte eſt hūilitatis ꝛ māſuetudis. vt nullaꝫ prorſus/aut i ornamētis aut veſtimētis de ſe/iactātiaꝫ/preſe ferre videatur.

❡ De Barbara iclita muliere principis Mātuani coniuge. cap. clxxiiij

Barbara natiōe Germana/ Illuſtris Ludouici Gongiage Mantue principis vxor/ꝛ Ioānis Burdinbūdi eque principis filia/q Ioānes tante dignitatis excellit: vt vnus ex illis ſit/ qui Romanū deligat Imperatorē: hoc āno: qui eſt ſecūdus ꝛ octuageſimus ſupra milleſimuꝫ quadringēteſimuꝫ/a natali chriſtiano ānus/ apud Mātuaꝫ inſignem vrbem ſuaꝫ/vitam cuꝫ morte mutauit. Forma hui⁹ illuſtris mulieris imprimis fuit preſtans / venerabiliſqꝫ

aſpectu ingenio/vegeto ⁊ acri.Sermo eius/⁊ prudens ⁊ grauis ſemper/quadā comitate conditus.Preſtabat in ea continens vita/icredibilis pudicitia ac me morabilis quedam liberalitas. Pacis ſtudioſa/nulli labori parcens/ dum om nem ritam/omnemq́ diſcordiam tollere poſſet. Preſtantiam quandam inge/ nii/conſilium eximiū preſe ferrebat.Jn adminiſtratione regie ſue lauta ⁊ ſplē dida/ſupra ꝙ dici poſſet.Rebus ſuis ſemper vtilis atq́ opportuna. Auaritiā inſectabatur vt peſſimum venenum.Jn eius cetu ⁊ comitatu numerabātur cū virgines/tum etiam matrone claro genere nate:nec minus honeſtate morum ⁊ omni pudicitia predite:quarum conſuetudine plurimū delectabatur.Jn omni bus exercitationibus ſuis more ſacrarum virginum/crebro religioſorum tem/ pla ac monaſteria ſalutabat:conferrens in eos multa liberaliter.Exemplo erat ſuis populis in omnibus actionibus ſane laudabilibus/nec intermittebat op/ tare/cum abſtinentia daret ſibi deus proponeretq́/oſtēdens recte adminiſtrā di rationem. Exiſtimata eſt benigna in audiendo ⁊ perliberalis. Nec quātū inſe erat paciebatur a ſe quemꝗ dimittere niſi letum ⁊ voti compotem. Tanti preterea faciebat omnes honeſtis moribus ⁊ virtute preditos:quātum bonis ⁊ grauibus viris tribuendum iure optimo eſt:quos aduenientes ad ſe cū vi diſſet/ſtatim prior vrbaniſſime illis occurrebat:⁊ manibus attollebat. Nec pa ciebatur quemꝗ ſine tegumento capitis ſecum loqui:nunc illum/alium nunc manu apprehendens:magni recte amoris inditio illud celebrans:⁊ in ore fre/ quens habens:quamuis dignitate ipſa p̄ſtaret/ortu tamen/omnes fratreſ vtiq́ ſe habere. Mirum immodum cunctis affabilis/neminem reſpuens/neminem aſpernans.Uictus eius imprimis ſobrius/nec quidam Germanorum moris in cibo aut poto de ſe oſtentabat. Maxima afficiebatur voluptate ſi honeſtis moribus mulierem nacta fuiſſet.econtra non modicum indignabatur ſi impu dicam aut minus honeſtam inueniſſet. Cumq́ eſſet mulier fecūdiſſima/quinq́ mares marito peperit:quorum primus Fridericus nomine/qui patri in regno ſucceſſit. Secundus Joanneſfranciſcus/dignitate corporis excellens/nec mi/ ri in omni re prudentia in armis cum magna ſui gloria verſatus. Tertius Frā ciſcus cardinalis diaconus/apoſtolicuſq́ ſenator.Quartum fudit Rodolphū in armis ſtrenuiſſimum/qui in anno ſalutis noſtre.M.ccccłxxxxv. apud Par/ mam in acerimo conflictu ⁊ pugna contra Carolum ſeptimum ſuſceptis inui/ cto animo obtruncatus eſt. Quintum enixa eſt Ludouicum Mantue epiſco/ pum/paſtorem ⁊ principem certe liberaliſſimū. Ex feminis autem/prima Su ſana dicta que propter giboſitatem religioni ſe dedicauit. Secunda Dorothea formoſiſſima/que ſponſa deceſſit. Tertia Cecilia inter religioſas ſacras compu tata. Quarta Barbara/que in germania nupſit. Quinta ⁊ poſtrema paula iti/ dem i germanie curitie principi matrimonio copulata.A quibus omnibus eſt omni pietate ⁊ amore filiali optime culta.Poſt autem mariti deceſſū per triē/ nium ſuperſtes fuit:quod ſane tempus in ſūma exiſtimatione ⁊ illius princi/ patus vtilitate(vt erat mulier clariſſima)actum eſt.

¶ De Hippolita vicecomite Alphonſi regis ꝯiuge. capi. clxxv.

HIppolita Alphonſi ei⁹ no-
minis ſecundi Neapolita-
noꝝ regis vxor: ⁊ Frāciſci
ſfortie Inſubriū ducis op
tima filia. anno ſalutiſ noſtre octauo ⁊
octuageſimo ſupra milleſimū ⁊ q̄drin-
gēteſimū Neapoli cū magno ſui nois
ꝓconio deceſſit. Quaꝫ certe iter claras
heroidas femias cōputādā merito pu
tamus. cꝫ preſtātiſſimā eā fuiſſe ꝯſtat.
qm̄ permultis claruit virtutib⁹: omni
ꝓpe vite ſplēdore/tātis parētibus or-
nata/tātoqꝫ marito decorata. Educata

nāqꝫ fuit domeſtica illa diſciplia illuſtriſſime illius viragis Blāchemarie ma-
tris: que (vt predictū eſt) ſummū pudorē/ſummāqꝫ pudicitiā reb⁹ in oib⁹/ſem-
per haud dubie preſe tulit: preter alias optimas artes/quib⁹/preſtitit tāta ꝓcla
ra mulier. Inſtituta aūt a puero fuit. liberalib⁹ ſtudijs. inquib⁹ tātuꝫ profecit:
quātuꝫ ſatis ꝑtineret ad ei⁹ futuraꝫ magnitudineꝫ ⁊ regni maieſtatē. Cōſpicua
deinde forma fuit: quā plane ſingularis grauitas iprimis honeſtabat/⁊ quedā
impꝑij maieſtas/⁊ māſuetudo ⁊ gratia. Erat ſatis eloquēs/⁊ taꝫ humanis q̄ȝ di
uinis litteris erudita. Et cū miti admodū eſſꝫ igenio/nō mediocriter miſerebaꝭ
illas mulieres que min⁹ honeſte viuerēt: quas ſemp leni quodaꝫ ſermone cō-
monere nō dedignabatur. Odia ⁊ ſimultates/ſi que iter ſuos orta fuiſſent/extē
plo conabaꝭ extinguere ꝯcordiā ingerēs/optimā eſſe dicebat/diſcordiā rurſus
pernitioſiſſimā. Reꝝ diuinaꝝ ſemper maxia illi cura fuit: ⁊ eā obrē/panis ⁊ aq̄
(inter cetera ſue ſcrimonie iditia) illi frequēs cib⁹ ⁊ potus erāt. Religioſorū vi-
taꝫ/⁊ ieiunijs/⁊ oratiōibus/ꝯtinuiſqꝫ precibus/ſūmo ſtudio imitabatur. Loca
ſacra/diuorūqꝫ tēpla/perſepe viſebat. In pauperes preterea ⁊ miſeros/frequēs
eius liberalitas: precipueqꝫ ī collocādis pauperculis virgibus maritis ſed ꝓ
pēſioris ſtudij cū omnib⁹ ſue ſortis fuit: tū etiā in eos quos anguſtijs rei fami
liaris mēdicare pudebāt: qui honeſtiorib⁹ diuitijs ⁊ fortuna/in miſeriorē eēnt
deiecti/tā miſericors/tā humana/tāqꝫ alienis maliſ dolēs/quaſi pauptatis mala
oia ⁊ miſerias expta fuiſſet in quib⁹ pietatis offitijs/cū magna ai iocūditate vi
tam agebat. In deo oibus ſuis cogitatiōib⁹ collocatis oino atqꝫ repoſitis. Mu-
nificētiſſima in deum ⁊ hoies ſupraq̄ȝ dici aut excogitari poſſet. Unde ⁊ quecū
qꝫ precioſiſſima que ſecū e domo paterna ad maritū detulerat/q̄ ſūmaꝫ pluſqꝫ
quinq̄gina miliū aureoꝝ excedebat: oia fere eas obres in paupes ꝯtulit. Natu
rali aūt prudentia quadā excellebat: in oibus negotijs/nec ignara ois pene hi
ſtorie latine. Notaqꝫ preterea ei erat/ois regnoꝝ ratio/⁊ quēadmodū cuſtodi-
ri regna deberēt. Inſup ⁊ res vrbanas callebat/atqꝫ in agricultura magnū vſuꝫ
habere videbaꝭ. Sed neqꝫ vllū gen⁹ vite muliebris ignotuꝫ erat ei. Uarias ar-
tes cuiuſqꝫ generis hoium ita igenio fuerat cōplexa/vt eaꝝ comemoratiōe qui
aderāt mirarētur. Aſpernabaꝭ ⁊ aio ⁊ corpore aſe auertebat maledicos delato
res atqꝫ alias hmōi peſtes. Neminēqꝫ patiebaꝭ vnq̄ȝ aſe abire niſi letuꝫ/ac ſui
voti cōpotē. Duos mares ⁊ vnā feminā tātū marito/tū Calabroꝝ duci peperit:

quoꝝ alter occidit anteq̄ illa obiret: alter vo Ferdinādus vocat⁹/poſtea rex ei⁹ nois eo in regno ſecūdus. Filia vo Iſabella appellata/nūc vidua/oli Ioāniſga leazij inſubriū ducis vxoꝛ: mrī ⁊ auie p oīa in quocūq̄ virtutū genere/ſimillima memoratuq̄ multo digniſſima: cui⁹ paciētia atq̄ aī fortitudo/⁊ religio tales ac tāte ſūt: vt ceteras in eiſdē pacē oīum dicā pſtare videat. Filius aūt Ferdinād⁹ poſtmodū rex/aliquādo ad oſtētādam viriū ſui corpoꝛis magnitudinē adhuc adoleſcētul⁹/ſubitis calcarib⁹ dū cogeret equū magnū ⁊ ferocē/ſaltu/magnū loci ſpaciū metiri: q̄ vires illius eēt: in terrā decidēs/ab eodē pene oppreſſus eſt Sic vt q̄ſi exanimis iacuerit p plures dies. Quo caſu mater (eo viſo) iudicauit penitus moꝛituꝝ. Vex vt femia multe fidei ⁊ deuotiōis/mox ad opē diuinā cōfugit: decurit quoq̄ ad oīum religioſoꝝ preces/qui in toto pene eius regno erāt: in quoꝝ precibus multā fidē habebat repoſitā. Ad extremū cū corpoꝛi filij icumberet/nec vlla ſalutis ſpes oſtēderet: ymo multa moꝛtis argumēta: ne moꝛientē ipſa cerneret: multis cū lachrymis ab eo diſſceſit: ſeq̄ in cubiculum ſuū ſolā recluſit. Reſolutiſq̄ crinib⁹/ad effigiē btē ⁊ glorioſiſſime virgis pſtrata/lachrymoſis vocib⁹ expoſtulabat/orabat/⁊ obſecrabat: vt ſibi filiū ſuū/ſanū ipſa miſericorditer ꝯdonare dignaret. Atq̄ tā diu ibi lacerato pectore proſtrata pmāſit: quādiu ſpūs eius (vt ita loquar) rurſus i corpore redijerit: qd quidē miraculū pmaximū vidētes q circa eū cū luminibus aſtabāt/ſtupefacti/pgaudio multi ad cubiculum matris renūciaturi cucurerūt: ⁊ ſic prope cubiculi ipſius hoſtiū effregerūt. Quib⁹ nuntijs religioſa mater/ad filiū aduolās/eū dulciſſimis oſculis ⁊ piētiſſimis lachrymis cōplexa eſt. hoc tāto tāq̄ inextimabili beneficio affecta/aſtātes ibi ſe a lachrymis cōtinere nō potuerunt: hoc tā inopinato matris gaudio ⁊ bono comoti/ex illo poſtea q̄ vixit: beatiſſime virgini ingētes gr̄as egit. Poſt hec haud mlto poſt/apoſtemate i capite correpta eſt. Cui⁹ tāta fuit vis: vt finē illi vite ſtatueret: cū duos ⁊ q̄draginta etatis haberet annos. Que vt mulierē decuit xp̄ianā: oībus offitijs chriſtiane religiōis functa memoratur. Regioq̄ funere eſt elata: vt tātā decuit matronam taliſq̄ pudicitie decus. Cuius decora inter alias mulieres marie memorādas/viſum eſt hoc in loco recenſere: vt pro documento omnibus ſtatuatur: qui diuinarum humanarumq̄ virtutum ſtudioſi ⁊ amatores eſſe voluerit.

Miraculū huius optīe mulieris.

¶ De Catherina Foroliuij ⁊ Imole comitiſſa. capi. clxxvi.

Catherina/Hieronymi Ryarij Comitis vxor/Galeatij/q̄ Inſubrium ducis filia: hoc anno: qui eſt octauus ⁊ octuageſimus ſupra milleſimū ⁊ q̄dringēteſimum ſalutis noſtre annus: Marito eius Hieronymo i Foroliuio vrbe ſua decimo octauo challēdas maias turpiter obtrūcato/viroꝝ cōſtātiā ⁊ animi magnaminitatē preſe ferrēs/nō ſine magna aī ſui virtute/eidē ſuo marito (preter multoꝝ oppinionē) i regno Foroliuij ⁊ Imole ſucceſſit/⁊ nūc vſq̄

tāq̄ȝ ſemiramis aſſiriorum regina preſtātiſſime regnauit. Nam quum ſeditio/
ſi quidam ⁊ proditores/ex inſperato/ſuū viruȝ in propria ſui paliatij Aula in/
numeris pene vulnerib⁹ ꝯfodiſſent/obtrūcaſſēt/ac dilaceraſſent: eumq̄ȝ ſpolia/
tuȝ e Cāzello pallatij nuduȝ in platea turpiter proieciſſent/ac eius vniuerſam
domū in predā expoſuiſſent: ēt maximis clamorib⁹(ſub pretextu libertatis)oēȝ
populuȝ in tumultuȝ ⁊ ſeditioneȝ ꝯcitaſſent: ipſam tum adoleſcētulā cū quiq̄ȝ
paruulis filijs cōprehēdētes/cum maximo tumultu ad ꝯiuratoꝝ domuȝ per
duxerunt. Ubi cū ſe oī auxilio/fauore/⁊ ꝯſilio deſtitutam cerneret: mox in ma/
gnā animi triſtitiā decidit ⁊ totā nocteȝ illā in lacbrymis cōſumpſit. Maneq̄ȝ
facto ſceleris auctores illā ad ſe militibus imixtaȝ ꝯuocātes/terroribus ⁊ mi/
nis exaſperātes dixerūt. Nolum⁹ te regnare ſup nos: ſed volumus vt ꝓtinus ⁊
arceȝ ⁊ alia oīa vrbis ꝓpugnacula nobis reſignes: alioqn/⁊ te/⁊ genus tuuȝ oē
e terra delebim⁹. Que ſe vidēs īter diſſonos clamores/⁊ diſcurētia pene tela cō
ſtitutam/aīaduertēſq̄ȝ furoreȝ ⁊ ſeuitiā inſani populi/vt ſemper fuit femina ani
mo calida/eueſtigio magnuȝ ⁊ ſingulare ſue prudētie/ſueq̄ȝ cōſtantie documē
tuȝ/vniuerſo demōſtrauit orbi. Unde ⁊ omnia ſe pro viribus ſpopōdit effectu
ram/modo ſibi filijſq̄ȝ ſuis nil mali inferrēt. At illi ſperātes votum ſuuȝ proti/
nus ꝯſequi(filijs ſuis vniuerſis ī primis retētis)illam in arcem pugnaciſſimaȝ
introire permiſere. Que itrogreſſa: vt ſe e manibus ipſoruȝ liberatā animaduer
tit. Muliebres lacbrymas pro virili ſua a ſe reiecit/⁊ ſuā prudētiaȝ/ſuamq̄ȝ ani/
mi magnitudinem/ꝯtra inſanū furētemq̄ȝ populum demōſtrare curauit. Et id
circo/extemplo/⁊ Medionali ⁊ Bononie/ac alibi/vbi aliq̄ auxilij ⁊ ſubſidij ſpes
eſſet/celeres dedit litteras. Deinde īfracto animo: vniuerſam Arcē/⁊ tormentis
viriſq̄ȝ fortiſſimis/ad deffēſionē ⁊ alijs neceſſarijs ꝯmuniri precepit. Idq̄ȝ non
ſolū ad arcē ipſam ꝯtuendā/veꝝ etiā ad vniuerſaȝ delendā ciuitatē quuȝ op⁹
foret. Niſi populus ipſe/aut ꝯquieſceret/aut certe gnatos icolumes reſtitueret.
At ꝓditores furibūdi/licet illius ad vnū vſq̄ȝ/laqueis ennecaturi filios demō/
ſtrarent: nunq̄ȝ tñ ipſius mulieris animū in ſuā adducere potuerūt ſententiā.
Quinymo illa ꝯſtāti ⁊ ifracto aīo/vniuerſe ciuitati vltimā deſolationē(niſi gna
tos ipſos reſtituerēt(nō deſtitit cōminari. Atq̄ȝ ita ab inſenſato populo anim⁹
huius puelle nullis minis/nulliſue terrorib⁹/ſeu alio quouis mō/vſq̄ȝ ad aduē
tuȝ auxiliarij ꝑſidij ꝑ duodeciȝ dies imutari potuit. Cōiuratores aūt ⁊ ſceleris
rei/deniq̄ȝ quȝ armatoꝝ militiā eideȝ in auxiliū aduenire ꝑſenſiſſent/rebus ſuis
ꝯſulturi/ſalutē ſibi fuga q̄ſierunt. Mira ꝑfecto res/⁊ auditu icredibilis/vidiſſe
puellā quatuor ⁊ vigīti annoꝝ/i delitijs ſemper enutritā/tumultuūq̄ȝ ignarā/eo
loco ꝯſtitiſſe in quo ēt magnanimes tremere cōſueuerāt: ⁊ hinc inde diſſonis
clamoribus iperite multitudīs/iter gladios ſiccaſq̄ȝ carnificū agitari ⁊ minita/
ri/nūq̄ȝ aut ſuperari aut imutari potuiſſe/ymo magno ſemp ⁊ excelſo aīo in ſuā
ꝑſtitiſſe ſniam. Tātus nāq̄ȝ facinoroſoꝝ hoꝝ hoīuȝ horror ⁊ trepidatio erat: vt
ēt robuſtiſſimos magnanimeſq̄ȝ ſtrauiſſet equites. ¶ Igiť hoc mō preſtātiſſi
ma hec virago/ſue filiorūq̄ȝ ſuoruȝ ſaluti/nō mō ſapiēter/ſed ⁊(tāq̄ȝ Triaria ro
mana Lutij vitelli)ſapiētiſſime ꝯſuluit. Neq̄ȝ edepol recuperato pacatoq̄ȝ re/
gno/ꝑ ſua iuſtitia paſſa eſt ſceleſtos ⁊ leſe maieſtatis noxios quoſcūq̄ȝ appre/
hēdere potuit fore inultos. Sed ⁊ iter ceteros quēdam vrbis primariū nona/
genariū/patrē vȝ duoꝝ necis auctoꝝ/captuȝ i fruſtra cedere fecit: atq̄ȝ ſupbiſſi/

mam eius domuȝ ad fundamenta vſqȝ diruere ꝛ euertere precepit:ipſiuſqȝ vni
uerſa bona in diuerſoſ diſtribuēs. ¶ De hm̄oi aūt regno/profecto actuȝ erat/ni
ſi eius ſapiētia/eius prudētia/eiuſ deniqȝ animi magnitudo eodē modo obſti-
tiſſet. Et ꝑpterea hoc ī loco/de ea tāqȝ de muliere magnanima atqȝ ꝑclara ſub
compēdio tāqȝ facinus preclaruȝ litteris mādaſſe nō indignū fuit. Ut tāte pre
ſtantie/filij ſui oēſqȝ poſteri/pro tāto facinore/ꝛ animi ſui ꝯſtantia/apud deum
optimum īmortales gratias iugiter peragere queāt. ¶ Adepto itaqȝ regno/re/
buſqȝ ſuis oibus ex ſentētia compoſitis/cū haberet Octauianū primonigenitū
puerulū filiuȝ/ipſa more ſemiramidis Aſſirioꝝ regine/nō extimās tutum fore
dominium vrbium ſuarum tenello comittere filio/de ꝯſilio amicoruȝ/illud ad
etateȝ eiuſ vſqȝ virileȝ regere ꝛ gubernare ꝯſtituit: qđ ꝛ nūc vſqȝ pro libito ſue
ſapiētie/per oīa factitatuȝ eſt. Eſt ꝗppe hec Catherina iter mulieres noſtri ſecu
li formoſiſſima ꝛ elegāti aſpectu/ac ꝑ oēs corporis art⁹ mirifice decorata eſtqȝ/
ꝛ ad fecūditateȝ aptiſſima/qꝛ iaȝ in adoleſcētia ſua/octo ex viro ſuo/edidit par/
tus. Floret quoqȝ ꝛ miro dicēdi mō/cū ſit prōptiſſimi animi ac tenaciſſime me
morie femīa. Multa preterea de hac ipā viragie refferunt clariſſime geſta/que
ſilētio haud preterire debeo/cuȝ ſint ēt memoratu digna. Et primo in clemētia
in Forliuienſib⁹ ſuis leſe maieſtatis crimis obnoxijs vſa: quoꝝ ciuitatem cum
armati milites in predā exponē ꝯſtituiſſent:ipſa innocētum cōmiſeratiōe ꝑmo
ta/oino fieri ꝓhibuit:quod ſane facinus/magne clementie īditiū eſtitit. Aliud
inſup preconiuȝ de hac muliere fert:qꝛ cum iuſtitie cultrix ꝛ amatrix habeat:
vniuerſis iudicibus ſuis ſūmope iuſtitiaȝ ſemp comendat/mādatqȝ/vt illaȝ in
diſtincte vnicuiqȝ ſubmiſtrent. Quāta poſtremo ſit eius in erudiendis īſtituē
diſqȝ filijs diligentia/vel ex hoc perſpicue elicere poſſumus/ꝙ doctiſſimos vi-
ros ſacreqȝ theologie magiſtros preclariſſimos apud ſe magua cuȝ īpēſa ſem/
per habere voluerit:qui Octauianum pricipem ꝛ reliquos puerulos/nō ſolum
de humanis/verum ēt de diuinis inſtruāt diſciplinis. Et cum ſit iter cetera/ſit
ingentis animi femina/eſt ꝛ promiſſi adeo fideliſſima/vt nullis blandimentis/
nullis muneribus/nulliſue pollicitatiōibus/ſeu precibus vel terroribus a pro
miſſa fide diſtrahi poſſit:ꝙ permultis/maximeqȝ ſuperiori anno. qui fuit quin
tus ꝛ nonageſimus ſupra milleſimum ꝛ ꝗdringenteſimū a natali chriſtiano/in
formidabili certe bello Caroli galloꝝ regis cōtra ferdinādum parthonopei re/
gem argumēto mirifice oſtendit. Quippe cū ab pōtifice Ro. ferdinādoqȝ rege
ac florētinis colligatis. ſocialia ſtipendia ſuſcepiſſet/fidemqȝ ſpopōdiſſet:ita in
tegraȝ illibatamqȝ ſeruauit:vt ab Gallo hoſte vniuerſa icomoda maluerit/per
peti/ꝗȝ promiſſam fidē infringere: ꝗ res cum a mulieribus vt plurimum ſerua-
ri minime ꝯſuetum ſit:ſi ſatis inſpiciatur. maximi etiā miraculi claritatis eideȝ
afferre videtur. Et ꝙ longe mirabilius eſt. ſufficit illi ad imperium animus ꝙ
tam perlucidam genitoris ſeruet indolem. Adeo namqȝ in virtute ſurrexit va-
lida. vt populos ſuos. qui precedētes regulos paruipēdebant. nūc poſita cer-
uice veteri. irate mulieres faciem perhorreſcūt:ꝙ maxime ipſam oculataȝ aīad
uertūt feminā que fraude potius ꝗȝ igenij decipi poſſit. Et cum ſit ꝯſtās ꝛ lon
ganimis/ſuum propoſitum a quodaȝ leuiter flecti poteſt:ꝙ pluries mōſtraue
re inſultus/ſeuiētis in ea fortune. quibus perſepe acri cōcuſſa motu/ꝛ vario tur
bine eſt agitata atqȝ circūdata. que quidem cum plurima ſint/ꝛ pleriſqȝ nota

ea ſcilentio preterire duxi. Eſt deniq3 hec virago honoris z glorie appetentiſſima: vt quotiēſcunq3 de honore agitur/pecuniarum ſit profuſiſſima/nec pro ſplēdore dignitatis/pati velit ſuperiorem. Unde z eius aule amplitudo/magnoru3 pricipum aulas equatur. Beneficiorum z maleficiorum eque memor eſt. z pro nora infandos homines/ingenti animo ſupplicijs affici nō veretur zc.

De Leonora Herculis Ferrarie ducis vxore. capi. clxxvij.

Leonora Aragona Herculis Ferrarie ducis vxor/ferdinādiq3 Parthenopei regis filia/ex diua illa Jſabella ſuperiori vxore ſuſcepta/hoc anno/q eſt/tertius z nonageſimus ſupra milleſimu3 quadringenteſimū/a natali chriſtiano annus apud Ferrariam vrbem ſuam quinto idus octobres/quarto z quadrageſimo etatis ſue anno/cu3 magna(vt ita loqr) populi ſui iactura beato fine quieuit. Mulier ſane/ob inatam prudētiam z animi magnitudinē/atq3

religionem/inter claras huius noſtri eui mulieres merito computanda: q₃ ceteras matronas huiuſce tempeſtatis/omnium pene virtutum/laudibus equauerit: ac etiam cum omni vetuſtate haud iniuria comparanda veniat. Cuius quide3 mors/adeo vniuerſi populi ſui animos icredibilis triſtitie opprimere viſa eſt: vt parētem omniu3 obijſſe diceres. Que certe nequaq3 prudentia/clemētia/religioneq3/ac animi magnitudine/a matre Jſabella degener fuit: ymo per omnia ei q̄3ſimilima: atq3 in his ad extremum vſq3 vite ſue indeſinenter peruenit: cum multa ſua/ſuorumq3 omnium laude. Fuit imprimis hec Leonora virago mediocri ſtatura corpore: ſed venuſta ſatis/atq3 membris omnibus formoſa: cuius quidem/inceſſus/ſtatus/z habitus/non ſine quadā preſtantiſſima ſui maieſtate erat. Poſtq3 vero cum incredibili pompa a marito ducta fuit. Jpſe maritus cognita adoleſcentule admirabili prudētia/z celebri ingenio: mox eidem vniuerſam pene ſui regni adminiſtrationem illius fide z cōſilio/ maxime fretus/credidit: qd z ad vltimum vite ſue vſq3 pro maiori parte adminiſtrauit. q₃ maritus ipſe(in armis exercitatiſſimus)minus propter ſtipēdia atq3 alia maiora regni negotia domi eſſe poterat. At illa ſic mariti rē ſemp curare ſtuduit/ea iuſtitia z māſuetudine/vt prope inauditu3 fuerit. Erat plane inaudiēdo ſupra modum benigniſſima/perliberaliſq3. Nec quātum in ſe erat patiebatur a ſe quemq3 niſi letum/z voti ſui compotem abire. Tāti preterea faciebat omnes honeſtis moribus z vtute preditos quātum bonis/z grauibus viris tribuēdū iure optimo eſt: quos ad ſe aduētātes/quū videret/ſtati quaſi prior illis occurrebat: z multa cū vultus hyllaritate manibus excipiebat. Et nūc iſtū/nūc illu3 (z quāmaxime oratores)manu apprehēdebat/magno ſane charitatꝭ inditio illō celebrans. Erat profecto mirum in modum cūctis affabilis/neminem reſpuēs/neminēq3 aſpernās. Eratq3 acri igenio/celebri quoq3 ac preſtante accumie: nec

nõ ꝛ admodum timorata. Et vbi ratio vel neceſſitas expoſtulabat/ſe familia/
rem/humanã/facilē/ac piam/exhibebat. Memor qꝫ marie beneſitioꝝ/ꝛ gratiſſi
ma i illos/qui i ſe aliquid ꝯtuliſſent/vel re/vel opere. Cōſtanter iuſticiã coluit/
ꝛ inocētiam plurimũ amauit. Liberalitatē ſũmope i pauperes exercebat/quoſ
marie mendicare pudor prohibebat: legiptimis nuptijs virgines ſepe collocã
do. Auaritiam magnope/vt peſſimũ inſectabatur venenũ. ¶ Fateor equidem/
ac deuꝫ meum teſtor/quia nihil in hac viragine laudare itendo/niſi qđ ſui pro
prium fuerat. Et vt breuib⁹ concludam: hec pudiciſſima ꝛ ſapiētiſſima mulier/
tante gratie atqꝫ ſapiētie fuit: vt i regimine tanti regni/iter maledicos huius tē
peſtatis populos: nullum aduerſus proximos obſceni rumoris/ prorſus vnqꝫ
accepiſſe dicaẜ opprobrium. Perſepe eteim illud Euãgelij documētuꝫ ſua ob
uerſabatur in mente. Eſto ait benefaciēs ꝛ beniuolus/ cũ aduerſario tuo/dum
es in via cum illo: ne forte ponat ſcãdalum aie tue. Et icirco de ipã nũqꝫ quic
piam auditum fuit diſplicibile. Tante eteim pudicitie ꝛ honeſtatis erat deco
rata/vt nullum vnqꝫ in ampla domo ꝛ populoꝝ frequētia alloqui voluerit/vel
audire/abſqꝫ teſte. Semper ſuo in comitatu matronas graues habere voluit:
ſciēs ex laſciuia puellaꝝ/ſepe de dominaꝝ moribus iudicari/ꝛ qualis queqꝫ ſit
talium cōſortio delectari. Victus eius imprimis parcus/nec hoc in loco facile
poſſent eius ieiunia recenſeri/aut certe ipſiuſ abſtinētie explicari/atqꝫ alia hui⁹
modi eiuſ decora/ꝛ vere ſanctimonie iditia. Et inter cetera hoc maximuꝫ/ꝛ me
moria dinum i ea extitit: ꝙ tanqꝫ Cecilia Romana virgo ſanctiſſima/ſub moli
bus veſtimentis (ſicut ꝛ eius diua genitrix efficere compertum fuerat) aſperi/
mas veſtes eam ad carnem detuliſſe perſepe deprehēſum fuit. Et id/ad cupidi
tates corporis/omneſqꝫ noxas reprimēdas. Sed neqꝫ ipſius cōtinentes ad de
uꝫ imortalē oꝛones/q̄ſ pro ſua/ſuorũqꝫ ſalute offerebat: que oia in hac muliere
ip̄imis excelluere/ennarare ſufficimus. Et eas obres perſepe frequētabat loca
ſacra/diuorũqꝫ tēpla ſepius viſebat. Eius ſũma voluptas marie/cum grauiſſi/
mis optimiſqꝫ viris/ac eruditis concionatoribus erat. Diuinoꝝ elloquioꝝ illi
etiam icredibilis ardor ineſſe videbaẜ: ꝛ eam obreꝫ/ monaſteria nõ ſolũ femia
rũ ſꝫ ꝛ viroꝝ ſepi⁹ adire volebat. Vbi ꝛ đ ſcripturiſ ſctis ꝓut ei⁹ paciebaẜ ige/
niũ/doctos iterogabat nec ſtati acqeſcebat: ſꝫ/e ꝯtrario/q̄ſtiōes mouebat: ñ vt
ꝯtēderet: ſꝫ vt q̄rēdo/eaꝝ ſolutiōeſ diſceret. Neqꝫ ſolũ huic viragi cure fuit op
tia ciuiũ ſuoꝝ diſciplia: q̄ oēs tã mł'ieres qꝫ viri iformarēẜ/ad optios mōes/op
tiaqꝫ iſtituta beñ morataꝝ vrbiũ: ſꝫ etiã vtqꝫ ibi religioſi viri ac mł'iereſ eſſēt/mi
n⁹ vꝫ religioſe viuētes/ad laudabiliorē vite cultũ tãſſerrerēẜ. Inſtauratis itaqꝫ
hoc modo/ſua i vrbe/ab illa mł'tis mōaſterijs/i qb⁹ xp̄i ſerui ſeorſuꝫ viuerēt/ di
uinaqꝫ i oi ſctitate morũ ꝛ itegritate vite oparenẜ: etiã talis diſciplina poptie i
corrupta/nũc vſqꝫ ſuis in vrbib⁹ pſeuerat. Que cuꝫ icredibiliter rebus diuinis
dedita eſſet: vt etiam nihil ab ea pretermitteretur quod ad religioneꝫ cōfouen
dam pertineret: multas religioſas virgines/ſuis bonis ꝛ facultatib⁹ iugiter ſu/
ſtentabat. Maxima iſuper illi cura fuit/ſuoꝝ filioꝝ educandoꝝ: quos i oi morũ
diſciplina educare ꝛ iſtruere curauit) ꝛ quãmarie (quãtuꝫ in ſe fuit) Alphõſum/
qui illi natu maior eſt: in oi virtutuꝫ genere inſtituere fecit: vt quũ p̄nceps eēt/
ſciret poſtea alios regere/atqꝫ eiſdē ipare. ¶ Et licet Leonora hec Illuſtris re
bus i oib⁹/inaudite virtutis fuerit mulier/etiã in tota vita ſua habita fuit excel/

ſi ⁊ iuicti aĩ princeps:ꝙ i illo permario ⁊ periculoſiſſimo venetoꝝ bello/ cõtra maritum terra aquaqꝫ ſuſcepto/mirifice demõſtraſſe cõpertum eſt. Nã cuꝫ veneti ipſi inumerabiles exercit⁹ cõtra Herculeꝫ coegiſſent/ ⁊ plurima ei⁹ cepiſſent caſtella:ſuoqꝫ adieciſſent iperio/atqꝫ ob hoc vniuerſuꝫ ferrariẽſeꝫ Agrum/ terroribus/icendijs/vaſtatiõibus/⁊ direptiõibus compleſſent:ita vt ex hoc/⁊ ꝓpter pricipiſ valitudinẽ/maxima per totã vrbeꝫ exhorta fuiſſet trepidatio. Ipſa vt erat aĩo excelſo nihil ex hoc territa eſt. Sed primũ ad oĩpotẽtis dei opeꝫ cõfugere curauit/⁊ eam obreꝫ oĩa pietatis offitia(quo ſibi diuinuꝫ auxiliuꝫ iploraret)exercuit/ac ſe ⁊ principeꝫ ſuum/oĩuꝫ orõnibus hũiliter comẽdauit. Poſt moduꝫ cõuocatis ad cõcionem(cum ſũma fide)Ciuibus ſuis ꝓmoribus/breuẽ ⁊ artificioſam apud illos talẽ habuit orõneꝫ. Memores eſſent ſuoꝝ Illuſtriuꝫ Eſtẽſium ꝓncipuꝫ/ex ꝗꝫ maxie Excellẽtiſſimi viri ſui:quãtuꝫ vꝫ culti ab eo fuerint/quãtoqꝫ ſtudio ⁊ obſeruatõe habiti ſemꝑ ſint. Idqꝫ nõ tãtuꝫ verbis/ſꝫ ⁊ re ipſa/experti eſſent. Cuius ĩfirmitatẽ mlto ſibi grauioreꝫ foret.niſi ꝑſpiceret ipꝫ/ ſeqꝫ/ac filios oĩs/imprimis amari/eos iuxta ſecuꝫ videre:totũqꝫ regnũ maxio i diſcrimine eſſe/his potentiſſimis venetoꝝ exercitib⁹: vt nos/voſqꝫ oẽs/peſſima ſeruitute ⁊ tyrãnide opprimãt:niſi etiã a vobis huic cõi ifelicitati ꝑſpectũ fuerit. Nec ſe preterea obitã ſui ſerus:cum excelſo pricipe eoꝝ egroto/⁊ paruis ſuis liberis ꝓuide tali tẽpore meminiſſent. Ciuef fide illoꝝ ⁊ virtutib⁹/poſtremo ⁊ bonis oĩb⁹/ad tuẽdaꝫ rem ferrariẽſeꝫ/ſi vnꝗꝫ alias ſibi opus eſſe. Indignum ſane/ac miſerabile oĩb⁹ futuꝝ eſſe:ſi hoc regnũ a d alias natiõeſ ꝗꝫ ad Eſtenſes trãſſereref. Rogareqꝫ ſe eos ⁊ obteſtari/ſumerẽt arma/forteſqꝫ eſſent atqꝫ ꝯſtãtes ad tuitionẽ ciuitaẗ/⁊ regni atqꝫ i hoc aĩo iuicto:cũ reſ cõis oĩuꝫ hoc belluꝫ in diſcrimen veniret maximũ. Eapp ſe cẽſere/ vt oẽs ciuitaẗ ꝓmores/mediocreſ qꝫ/atqꝫ ĩfimi i vnuꝫ ꝯuenirẽt/ vt audatie inimicoꝝ ꝯtũdãf:alias eteĩꝫ grauiſſimaꝫ oĩb⁹ ferrariẽſib⁹/⁊ itollerabilẽ ſeruitutem fore ſubeũdam. Hac aũt orõne ſapiẽtiſſime mulieris moti ciues vniuerſi: cum vidiſſent ſuuꝫ pricipẽ i lectulo febribus iacẽtem/vno oĩum conſenſu/oẽs acclamare ceperũt:ſe alachri aĩo paratos eſſe quoquomodo illi opeꝫ ferre:nec bonoꝝ ſuoꝝ/aut liberoꝝ / aut etiam ſue ſalutis/pro vrbis deffẽſione/proqꝫ illius incolumitate rationẽ vllaꝫ habituros. Itaqꝫ hoc modo inter ſe ſe coadunati Ciues/decretuꝫ ẽ/quauis ratiõe/exercitus venetoꝝ/e cõfinib⁹ ſubmouere ſuis:ꝙ cõtumelia etiaꝫ verboꝝ ferrariẽſes magnanimes aſpnarenf. Cõtracti igif hoc modo i vnũ ciues mox ⁊ ipator/⁊ ꝓconſul venetoꝝ/aliquãtuluꝫ ab vrbe diſceſſere: ⁊ Ferrariẽſiuꝫ res prudentia ⁊ magnanimitate hui⁹ viraginis i trãquilliorẽ ſtatũ haud multo poſt redacta ẽ. Multa preterea alia ꝑclara geſta hui⁹ mulieris refferri/⁊ monimentis madari poſſent/ꝗ breuitati ſtudẽtes pretermittim⁹. Hec nẽpe nunꝗꝫ i voluptate/nũꝗꝫ indiuitijs/nunꝗꝫ in honorib⁹/neqꝫ in bonis corporis/ſũmum bonũ putauit cõſtituẽduꝫ:cum ſapiẽtiſſime aĩaduerteret omnia eſſe caduca ⁊ fragila ſed i ueram ſapiẽtiam/que quidem deũ optime nouit/ atqꝫ in ea mẽteꝫ ſuaꝫ iugiter erigebat ⁊ attollere curabat. Eius deniqꝫ ⁊ ſermo/⁊ habitus/ac inceſſus doctrina virtutum per omnia erat. Sex liberos preſtanti ingenio marito edidit. Mares quattuor ⁊ feminas duas. Quorum primus Alphonſus futuruſ princeps. Secundus Ferdinandus Caroli chriſtianiſſimi Gallorum Regis cõſiliari⁹: ⁊ cãberlanus magni ſpũs iuuenis. Terti⁹ Ipolit⁹ Strigonẽſis i panonia Archi-

Filiũ huius hic comemorantur.

ep̄us/ſancteꝗ Ro. Eccleſie cardinalis diaconꝰ ampliſſimus. Quartꝰ minimus Sigiſmundus apud patrem dilectiſſimꝰ. Ex feminis aūt maria illi Iſabella/q̄ Franciſco Mātue pꝛīcipi matrimōio honoꝛificētiſſime copulata eſt. Secunda Beatrix dicta/q̄ ⁊ ip̄a feliciſſime Ludouico ſfoꝛtie magno ſapiētiſſimoꝗ inſubꝛiuꝫ Duci vxoꝛeꝫ data ē. Sꝫ ī hoc ipſa genitrice ſua foꝛtunatioꝛ extitit/qḋ filios ac filias oīs ī maximis honoꝛibꝰ ⁊ dignitatibꝰ illuſtres vidit. Filias vero excelſis p̄ncipibꝰ matrimōio collocatas. Quibꝰ quidē muneribꝰ oīno eiꝰ genitricem caruiſſe cōſtat. Deniꝗ acri febꝛe appetita/quā vidimus/ip̄is ardoꝛibꝰ ꝑ xxxv. dies iugiter eſtuaſſe: vt ſciret reijciendas coꝛpoꝛis delitias/ q̄ paulopoſt vermibꝰ exarāduꝫ erat: moꝛteꝗ ſuperuēiēte: filios ac Nurū Annā nomie/ ip̄rimis ad ſe vocauit: ⁊ oēs ad virtutē hoꝛtata. Maioꝛē natu ip̄rimis ī hūc modū eſt affata. Propinquā fili mi Alphonſe ꝑ ſingulas hoꝛas mihi adeſſe moꝛteꝫ cōcerno. Rogo te per obediētiā filialē/vt ante oīa deuꝫ vereāiſ ac illuſtriſſimū genitoꝛē tuū: illoꝛūꝗ volūtati/ſis obediēſ: nec vnq̄ defatigeriſ ī bōis actiōibꝰ. Cuꝫ patri tuo ī regnū ſucceſſeris: ſubditos tuos ex aīo amabis: ⁊ ī vniuerſis iuſte/clemēter/⁊ liberalit̄ (ad imitationē patriſ) te habebis. In audiēdo eris facilis ⁊ liberalis. Dabiſꝗ opaꝫ eos ī ſūma cōcoꝛdia cōtinere. Et ab oībuſ iuſtis tuis iuditijs ſemp̄ exulet auaritia. Cultoꝛ eris oīs bone exiſtimatiōis. Hec ⁊ alia huiuſcemōi cū filio ⁊ nurui/atꝗ ſuiſ oībꝰ neceſſarijs p̄cepiſſet monumēta ſui/ne qd̄ p̄termitteret ēt bn̄dictiōe ⁊ oī bono ꝟboꝝ documēto eos ꝓſecuta ē. Nec poſtmultū tp̄is ſpatiū/tota mēte/⁊ aīo/ ac cogitatiōe ī deuꝫ cōuerſa aīam deo reddidit. Quāobꝛē abſente māito a filijs/⁊ a tota familia magno luctu ⁊ lachꝛymis decoꝛata ē. ¶ De funē aūt eiꝰ nihil oīno pōpe ex ip̄iꝰ p̄ſcripto celebratuꝫ ē: quēadmodū ip̄a moꝛiēs mādauerat. Sꝫ ī habitu tm̄ ſctimōiali apȯ moniales minoꝝ tumulata eſt/ſolis ip̄is mioꝛibꝰ illā comitātibꝰ. Talis igit̄ huiꝰ mulieris Leonoꝛe Eſtēſis vite ductus ⁊ exitus fuit. Cuiꝰ quidē virtutē iter decoꝛa aliaꝝ q̄ memorāde fuerant hic nouiſſimo pene huiꝰ nr̄i opis loco cōiungēdā merito eſſe putaui. Ut alie mulieres accēdantur ⁊ iflamētur ad emulāda oꝛnamēta virtututū: ex quibus oīs honos/oīſꝗ vera laus perficitur.

Optima matris ad filios documenta.

Humiliſ funeris pompa.

¶ De Blancha mirandulana capitulum. clxxvii.

BLancha Galeoti Mirandule pꝛīcipis vxoꝛ/ ⁊ Herculis incliti Ferrarie Duciſ ſoꝛoꝛ/hoc noſtro euo ⁊ ipſa etate admodum pꝛouecta: tanto virtutum omnium fulgoꝛe eſt inſignita/⁊ tam inflamato ſtudio eſt ſuccenſa/vt nulli ſui oꝛdinis mlīeri ſeu heroe veniat poſtponenda/ moꝛuꝫ potiſſimū oīum pꝛobitate: quoꝛum quidem dignitate/ omnibus pꝛeteritarum clararum matronarum eximijs virtutibus inſeruire videtur: ac ſi quodaꝫ vehemētiſſimo ſtimulo eius regius animus hoc in ſenio vergeretur ac impleret: ita vt pace oīum dixerim/iter ceteras nr̄i ſeculi heroas pꝛeſtātiſſimas/effulgeat pꝛe-

clara. Magno quippe animo imprimis ſingula quecꝫ ei ſunt agenda agredit̄ nihil laboris/nihil cure/ſtudij ve pretermittēdo vt quāto potentia/ tanto certe virtute ꝛ induſtria ceteros omnes anteceat. Quicquid enim agit vel certe dicit/a virtute deducere videtur: nec laudiſ humane vento/ad vlla mouet̄ obeūda/plu ris ſemper dei q̄ȝ hominuȝ oculos faciēs. Cuius inter cetera hoc preconiū eſt: vt non ſuaȝ vnq̄ȝ ſalutem/nec ſuoꝝ charitatē aut comoda/ ſeu quorūcunqꝫ pre ces ꝛ lachrymas anteponendas grauitati: fidei: iuſtitie/ ac animi cōſtantie cen ſeat. Quecunqꝫ eim in dies agenda ſibi occurrunt(vt fama eſt) oīa ad comunē aīarum ſalutem/comunēqꝫ ſuoꝝ ſubditoꝝ vtilitatem efficere videtur: ita vt reȝ pu. ſuam ex parua/iam amplam efficerit. In quacūqꝫ enim re actura vel delibe ratura eſt nō ſegniſ certe ſed diligētiſſima habetur: ita vt ī diſponēdis geren- diſqꝫ negotijs/nō ſoluȝ prudentia/ſed ꝛ diligentia ipſo ſuo marito ꝛ ceteris p̄- ſtet. Sūma quippe alacritate atqꝫ inſtancia ſue īprimiſ ſalutis/ſuorumqꝫ cul trix eſt habita. Ipſe primum/ꝛ ceteros noxas cupiditates refrenās/malitias ex tirpans/ꝛ in oībus iuſticiam excolens. Cui plane/nō parua cura eſt chriſtiana religio/adeo vt ſuo exemplo eius filij tam mares q̄ȝ femine(vt ifra dicetur) po- tius īter optimos chriſti ſeruos q̄ȝ nobiles aulicos veniāt computādi. Et q̄ȝq̄ȝ multaꝝ litteraꝝ haud īſignita habeatur/vel erudita: nihilominus cum ſit emi- nentiſſimi ingenij femina/eius oratio cū loquitur ſemper eſt cōpoſita/licet ver- nacula loquat̄ lingua/atqꝫ cultiſſimus ſermo/ita vt ĭnadmirationeȝ audientes pſepe vertantur. Eloquiuȝ quidem eidem eſt mite/ cum quadaȝ grauiſſima fa cundia/ꝛ ea oībus familiariſſima. Ineſt eidem preterea quedā īcredibilis pie- tas circa/chriſti ſeruos atqꝫ ancillas/quos oēs tam vultus hyllaritate/ſuo ī ſy nu quaſi colligit/fouetqꝫ ac venerat̄ ac ſi ipſe dei filius adeſſet. Eas obres iam duo ſuo in oppydo fundauit erexitqꝫ monaſteria: atqꝫ alia inſtaurauit: ꝛ or- namentis Eccleſiaſticis aureis ꝛ argenteis exornauit. In quibus haud par- uā certe iugiter ſuſcipit voluptatē. Cuius īgenuā prudentiā Galeotus p̄nceps maritus ſuus cū exploratā diu hēret: quodqꝫ rebꝰ ī oībꝰ tam ocultā aīaduerte ret: q̄ fraude potiꝰ/q̄ȝ vllo īgenio aquoq̄ȝ decipi poſſit/eidē totiꝰ ſui p̄ncipatꝰ vniuerſalē cōmiſit curā: aſſeuerās atqꝫ cōteſtās/ipaȝ prudētiꝰ/ rectiuſqꝫ ſe ad- miniſtraturā/potiſſimū/q̄ memorabiliſ ſit iuſticie atqꝫ clemētie. Eſt p̄terea mu lier lōganimis ꝛ admoduȝ cōſtās: q̄ fortunaꝝ multaꝝ īſultꝰ ſatis mōſtrauere: ī qbꝰ cuȝ pſepe ꝯſtet fuiſſe agitatā/ſemp oīa forti ptulerit pectore: ac nō modo ta īuicto aīo: ſȝ ꝛ ſe ipaȝ/ꝑ glīa adipiſcēda ſupauit: ſciēſ ſcriptū eē. Qui vult ve nire poſt me abneget ſemetipȝ/ꝛ ſequat̄ me. Plena equidē ē huiꝰ ꝟginis vita bonoꝝ exēploꝝ q̄ certe cōpellūt hoīes ad bene beateqꝫ viuēdū. Nā oīa hec īfe riora bona/q̄ mortales falſa oblectatiōe d̄mulcere ꝯſueuerūt/vt pote diuitias/ honores/potētias/ſenſuuȝ voluptates/prauas/glorie illecebras flocipēdere iaȝ iam videtur. Genuit hec Galeoto principi marito ſuo cū fuerit fecūditate inſi gnis plures filios ꝛ filias quibus omnibꝰ tam femellis q̄ȝ maribus eā viuēdi rationē atqꝫ formā/non modo ſermone/ſed exemplo preſcripſit/ vt domi habe re profecto viderentur: q̄d reliqui ex varijs ſanctorum doctorum libris: aut a- pud quoſcumqꝫ magiſtros capeſſcere ſolent. In ea pietateȝ religionem/pudici tiam/fidem/integritatem/liberalitatem/ munificentiam: miſericordiam / Ciuili- tatem: ꝛ in omni fortuna / perpetuam animi conſtantiam atqꝫ modeſtiam

licet ĩtueri/vnde ꝛ filie ei⁹ quedã etate floꝛẽtes/a calcare ꝛ ſtimulo huiuſmodi pꝛobitatis vehemẽti⁹ acte/ſpꝛetis hui⁹ ſeculi põpis:ad xpi vexilum p religiõis igreſſuꝫ ardẽtiſſimo ſtudio euolarũt. Joãneſfrãciſch⁹ aũt ei⁹ filius natu maioꝛ pƀus ꝛ oꝛatoꝛ diſertiſſimus ac reꝝ multaꝝ eruditiſſimus/cũ ſit etate: ꝛ coꝛpore floꝛẽtiſſimus adeo ſtimulis ꝛ exẽplo huius optime parẽtis pũctus eſt:vt ĩ hac peregrinatione ſolo coꝛpoꝛe cõſtitutis: iã iam vna cũ Joãna vxoꝛe/ ꝛ cogitatione ꝛ auiditate multa/ĩ eterna pr̃ia cõuerſari videntur. Qui(vt ita dixerim) huic mũdo pene moꝛtui/quicquid de hac vita laboꝛãt:ad illã trãſferũt vitam ſempiternã:ꝛ quaſi bonus ratiocinatoꝛ velut ad cẽtupluꝫ manũ poꝛigẽs/ſemper de ſiniſtra ad dexterã trãſmittere videt. Cuius cũ plurima ſint virtutũ documẽta ꝛ facinoꝛa/etiã ſue iclite genitrici/nõ modicũ fulgoꝛis adicit: ſi matribus fulgoꝛ ſit/eruditos ꝛ bonos:atq; pꝛeſtãtes hr̃e filios.

❡ De beatrice Sfoꝛtia. capitulum.clxxviii.

Beatrix item pꝛedicte blanche ex eiſdeꝫ parẽtibus germana/natu maioꝛ Jlluſtris quũdaꝫ Triſtani ſfoꝛtie dilectiſſima cõiunx/ꝛ ipa hac nr̃a tempeſtate ſeptuagenaria:licet ſemp ĩfecũda/ſoꝛoꝛi pꝛedicte pꝛofecto cũ fuerit mulier ſemp honeſta/moꝛigera/deoq; admodum deuota/virtutib⁹ dedita:ac perhũana/ſuo fulgoꝛe iferioꝛ nõ eſt. Hec ſemper/vſq; ĩ hãc ſenectam foꝛmoſa fuit mulier pudiciſſimaq; nihil publicuꝫ vnq̃ curãs/vitam honoꝛificaꝫ ac quaſi pꝛiuatã egit omneꝫ: ꝛ quodã ocio pꝛeclaro/cuꝫ litteraꝝ/tuꝫ deuotiõis pie religioſeq; verſatur. Diligit admoduꝫ dei ſeruos atq; potiſſimuꝫ chꝛiſti Ancillas pꝛecipua familiaritate oẽs cõplectẽs:vt cõueſci ꝛ coniocari/atq; cetera religionis officia exequi/cuꝫ aĩo remiſſioneꝫ idulget ſepe ſolcat:ꝛ id quideꝫ ſctẽ amice/ꝛ libere. Eſt igitur ꝛ hec icredibilis fidei/mulier/ꝛ eximie pietatis/ac ĩ rebus diuinis ĩcenſi amoꝛis ardoꝛe ſemper pꝛedita. De quibus alias ꝛc̃.

❡ De Senebꝛia Sfoꝛtia Joãnis bentiuoli Bononiẽſis vxoꝛe.cap.clxxviii.

Senebꝛia autem clariſſimi Equitis aurati Joãnis bẽtiuoli Bononienſium pꝛincipis vxoꝛ ampliſſima/Alexandriq; Sfoꝛtie Piſauri domini filia/hac noſtra tempeſtate cum multis reſplendeat virtutibus/ĩter claras mulieres recenſcenda videtur. Nã ꝛ multum oꝛnamenti hec ipſa Bononie ſtudioꝛum matri afferre videtur/ ſuarum virtutũ claritate/ q̃ potiſſimũ ĩ ea eluceſcũt. Eſt ipꝛimis celebꝛis/elegãtiſſia fõma/geſtu ꝛ motu coꝛpis admodũ decoꝛata/cũ quodã ſemp ꝓpoſito ꝛ regali iceſſu. Hec ãt poꝛe mãito amiſſo/ cũ ſecũdo huic nupſiſſꝫ/ſtatiꝫ fecũdiſſima euaſit:vnd ꝛ filios ſexdeci/iã pſpero edidit partu/ꝓlẽ certe honeſtã/tã mares q̃ feminaſ. Jneſt huic gr̃a quedã ĩ vultu

precipua/nec minor etiaʒ grauitas: prudētia tñ ꝛ igenio lōge maiore excellit: oī pulchritudine morū eque ſemꝑ ornat̃. Cuius ſermo ſūmaʒ probitateʒ ꝛ pudorem preſe fert. Jn oī actiōe/ſtās/icedens/ꝛ ſedēs/ ſūmaʒ dexteritateʒ ꝛ maieſtateʒ demōſtrat. Nec acceptoꝝ benefitioꝝ ī memor: ſʒ grata/ꝛ liberalis/ ac ſer/mone ſuauis. Jn recipiēdis vero amicis atqꝫ propinquis/multuʒ affabiliſ/ꝛ comis/ac perhūana. Viget apud iſtā ſuope/quedā modeſta domeſtica/ ꝛ icorrupta diſciplina. Solitudinē plus amat ꝛ colit: ꝙ̄ celebritateʒ: domi plerūqꝫ incluſa manet/religioſoꝝ exēplo: vbi rebꝰ diuinis etiaʒ dat operaʒ/ nec ſcripta ſeculariuʒ litterаruʒ aſpernatur. Gaudet freqnēti mētōe eaꝝ mulieꝝ/que ī hac vita agunt̃ optima oppiniōe virtutis. Turpia autē verba/turpeſqꝫ ſermōes/ꝛ odit ꝛ aſpernat̃. Deuʒ ī hoc potiſſimū colere videtur: ꝙ libēter loca religioſa viſitat ac pſepe ſalutat. Pia ip̄rimis/taʒ ī chriſti ſeruos/ꝙ̄ pauperes/nec minime auara ī precibꝰ ꝛ orōnibꝰ ad deuʒ/ꝛ alios ſctōs frequēs verſat̃. Nō ſine ardentiſſimo ſtudio diuinū verbuʒ audit/illudqꝫ ante oīa illi ſemꝑ cordi: ſic vt que videāt illā mulieres cetere/exēpluʒ illius facile imittētur ac eiꝰ veſtigia colāt. abſtinet ſe multuʒ a cibo abſtinetqꝫ a potu/nec ſūptuoſe veſtitur. Letat̃ cōſuetudine eaꝝ perſonaꝝ/que modeſtia exornātur. Ad extremum ī oī negotio ſuo hec āpliſſima femīa eaʒ idoleʒ prefert: que ī pricipe deſyderari ab oibꝰ ſolet. Que certe nō minoris excellētie ē habita/eaꝝ quas ſupra defūctas cōmemorauimus. Quare iccirco tā eminētes ipſius virtutes legēdas proponimꝰ: vt quelibet decoris auida mulier/ nominis ꝛ diuie gratie ſtudioſa hec legēs/nō recuſet aut renuat tam preclara eius documēta/quibꝰ ꝛ vita iucūdior agitur/ꝛ immortalis vtiqꝫ efficitur. Cuiꝰ iam ſenilis effigies ī pncipio huiꝰ capituli cū ſuo habitu cōſueto: hic appoſita videri poteſt.

❡ De Caſſandra fideli veneta virgine oratrice ꝛ pħa. cap.clxxix.

Caſſandra Angeli fidelis filia veneta: adhuc etate nubilis: hac nr̄a tēpeſtate tanqꝫ muſaꝝ decus imprimis facūdiaʒ ꝛ oē dicēdi genus quaſi ī mulieribꝰ extinctū/excitauit: ꝛ quadā cōponēdi facilitate ac pronūciādi aptitudie/ꝛ Hortēſiā/ ceteraſqꝫ illas veteres Romanas eloquētiſſimas/ oī ex parte attigere voluit: adeo/vt eiꝰ nō humanā ſed diuinā potiuſ eloquētiā eēſ arbitrētur. Pleriqꝫ etciʒ/ quuʒ eiꝰ aptos pronūciatiōi corporis motꝰ/ꝛ cōcinos verboꝝ ornatꝰ mēte reuoluūt. quid de ea proferrāt/penitꝰ ignorant: niſi ꝙ de eadem Maronis illud verbuʒ ī mediuʒ adducūt: ipam videlicet fore/ deoꝝ gēus. Nec id abſqꝫ ratiōe afferre videt̃. Eſt ꝛ clara phye ac theologie ſtudiſ: accutis eiʒ ꝛ prōptiſſimis diſputatiōibꝰ generi muliebri ꝛ orbi veneto magnū affert decus. Et iccirco a multis preſtātiſſimis/ꝛ verſibꝰ atqꝫ Epl̄iſ ſalutat̃: hac oppyniōe virtutis/qua maxie celebratur. Hec nāqꝫ cuʒ ſit adoleſcēs optimis moribꝰ predita/honeſtaqꝫ forma decorata/nō ignaraqꝫ aut expers (vt premiſſū ē)

romani ſermonis. q vȝ oibus diſciplinis/nō paꝝ decus afferre videť/oēs mirā tur/magnāqȝ ex tāta litteratura puelle voluptatē capiūt. Eſt ⁊ illi ſmo pbumanus/ ⁊ facilis/ac omni grauitate modeſtie excellēs. Que plane artes/hūc ſexum marie ornāt: prudēſqȝ ac verecūda. Si qs.n.vel dialectices enigmata/vel muſaruȝ fontes vberrimos: vel ēt ſummā oratorie artis ꝑuinciā/mortali cuiuſqȝ pectore delibatā fuiſſe vnq̄ȝ exiſtimet.id ſibi diuinit⁹ traditū cēſet: Tam laudabilis ei⁹ virtus multis ſermonibus equidē frequentať: ⁊ apud Auguſtinū Barbadicū ſapientiſſimū venetoꝝ principē: q aliquādo cum ex more ſuo/biduū feſtuȝ in natali chriſtiano īpenderet oratorib⁹ cunctis q venetijs aderāt: atqȝ patritijs primorib⁹ ſuis tā femis q̄ȝ viris/tertiuȝ ēt adijecit celebriorē ad declarādam hui⁹ puelle doctrinā ⁊ eruditionē: quātūqȝ ingenio preſtaret ad cōuiuiū dici feſti īuitandam curauit. Ad quod etiā multos phyloſophos ⁊ theologos qui in eadē vrbe veneta adeſſent īuitauit. Ad id itaqȝ feſtuȝ hec puella Caſſandra decēti veſte ornata ꝯuenit/incredibileȝ pudorē preſe ferēs. Jbiqȝ eueſtigio in magno patricioꝝ ⁊ eruditoꝝ viroꝝ numero principis predicti iuſſu/in eminentioreȝ cōſcendit locum: atqȝ ibidē aīo forti ⁊ intrepido lepidā orationeȝ habuit: magno cum eloquentie/ tum etiam eruditionis indice: quam egit eo motu geſtuqȝ corporis/ſuauitate deniqȝ vocis: vt ſumma voluptate qui aderant/ omnes afficerentur: maximeqȝ cōmendaretur. Affuit ⁊ frequens eius genitor/ tanta virtute filie delectat⁹. Diſputauit poſtmodum propoſitis queſtiōibus/ cum in phyloſophia/tum ēt in theologia/cuȝ illis eruditiſſimis viris quos cōmemorauim⁹ illuc cōueniſſe Taceo ſubtilitatem ⁊ argutiam argumentorum/ cum in probādo/tum in reffellendo/quibuſ in diſſerendo vſa eſt. Confectaqȝ diſputatione/rurſus ſe principi preſentauit/tāto decore/quantum poſſet quis oratione longa explicare. Vernacula etenim lingua eſt illi habita oratio ad principem: ab oibus qui ibidē aderant aſtantibus plurimuȝ celebrata. Habuit ⁊ p ſepe orationem in Gymnaſio publico patauino cū maximo ſui preconio/in quibuſ certe tale dicendi flumen de ſe oſtēdit/quale nec priſca/nec noſtra vnq̄ȝ viderit etaſ. Ex quo tāq̄ȝ clariſſime puelle ei⁹ nom̄ ſūma cū obſeruātia celebratū eſt. Confirmāt preterea huius adoleſcentule ornatiſſime epiſtole ad diuerſos preſtātes viros ingēti dignitate ⁊ doctrina ſcripte ſuauē in dicēdo preſtātiaȝ. Artis quoqȝ muſice(vt fertur)nequaq̄ȝ expers habeť: quas quidem artes tam preclaras/cōſumat ⁊ perficit/ſumme virgītatis gloria. Veꝝ/⁊ quemadmodum in latinis/liberalibus artibus hec noſtra Caſſandra diu multūqȝ operaȝ dedit/ ita(⁊ cum ſit ingenij admodum verſatilis)etiam grecis operaȝ nauauit accuratiſſimam. Atqȝ vt eius ceptus litterarum amor ſtudiumqȝ magis magiſqȝ proficiat: diligenti particione(tāq̄ȝ prudentiſſimam) tempora ſibi ipſi diuiſit. videlicet vt nō ſolū legendo ⁊ docēdo ſibi ſtudia litteraꝝ voluptati ⁊ ornatui ſint: ſed ēt ſcribēdo alijs vt ꝓficere videať/elaborare incepit. Vn̄ ⁊ ex igenij ſui magnitudie/quoddā opuſculuȝ preclaꝝ de ordie ſciētiarū cudere orſa eſt Jnquo ⁊ ſectas multoꝝ phyloſophoꝝ elegāter cōmemorat. Jgiť hmōi eſt Caſſandre fidelis igeniuȝ/de quo/ex multis hec pauca decerpſimus/qđ qdeȝ/vt toti⁹ mūdi fama celebreť: hic exponēduȝ duximus. Sȝ nec ēt ipſius imago ſenio aut morte ꝯſumeť: hic effigiatā/vt in eternū pduret: ſculptāqȝ imprimere fecimus.

¶ De Geiſilla chriſtianiſſima vngarie regina. capi. clxxx.

Ceiſilla ſeu galla illuſtriſſi͂a xp̄ianiſſi͂aq̄ꝫ regina/Otthonis Saxonie ducis filia/⁊ hērici p̄mū ducis/deīde ei⁹ nois primi iperatoris ⁊ Auguſti ſoror ac Stephani primi vngaroꝝ regiſ vxor atq̄ꝫ Adelberti viri ſctiſſimi pragenſis epiſcopi filia i xp̄o obſeruādiſſima/circa annū ſalutis noſtre octuageſimū/ſupra noningēteſimuꝫ apud Panonios ſeu vngaros ſuos/⁊ innocētia/benignitate/gratia/⁊ hoſpitalitate/ac religione/plurimū clara ⁊ iſignis eſt habita. Cuius qdem multa egregia facinora memorie ꝓdita ſūt: iter que/illud preclariſſimum/q̄ Stephanum regem marituꝫ ſuuꝫ ip̄rimis/cuꝫ vniuerſo regno/auxilio ēt Adalberti pragēſis epiſcopi optimi viri ⁊ ꝯcionatoris preſtātiſſimi/ad xp̄i fidē tādem ꝯuertit. Cuiuſq̄ꝫ hiſtoria licet multo verſeẗ i errore/nihilomin⁹ i ea enitemur/eos ſequi/vel qui ꝓbatiſſimis argum̄ntis vtūtur: q̄ de hac xp̄ianiſſima muliere perſcripta ſūt in medium refferre. Erat itaq̄ꝫ Seiſilla hec regina/ad inſtar Hērici Auguſti germani ſui viri ſctiſſimi iter cetera adeo ingenij mitis/vt etiam perſepe/ꝓpter xp̄m faſtuꝫ regie poteſtatis remitteret: ſemperq̄ꝫ ſuos populos optimis exēplis ⁊ beneficijs aliciēs/ac multitudini gratificās. Que cuꝫ eſſet ⁊ ſapiētiſſima ac ſpectatiſſima/nō ſolū apud ipſum Stephanum regē marituꝫ ſuuꝫ/veꝝ ⁊ apud primores regni regulos ⁊ ciues omnes/magno i precio fuit. Vnde ⁊ plures eſſe cepere/qui ob virtutem eius maximā/ſibi aſcultarēt: ⁊ alacres iperata exequerētur. Jaꝫ iam etēim cōplurimi eius religiōe/maxime delectati/ipſoꝝ igenia ſenſiꝫ demulcebātur/⁊ ab erronea priſcoꝝ ſuorū religiōe (ſi religio tamē dici licꝫ) reꝝ chriſtianaꝝ ſtudijs abſueſcebāt. Quamobrē illa/quodā modo/demuꝫ ſuis elegātiſſimiꝫ documētis/mirificiſq̄ꝫ exemplis/⁊ ipſū marituꝫ regē/ac vniuerſos vngaros/chriſti iſtitutis attraxit. Atq̄ꝫ ita fidei chriſtiane/p ſacrū baptiſma/ope ſancti Adalberti ep̄i/mira dexteritate agregauit. Pro qbus/quoadiuixit hec ardētiſſima mulier hāc orationē optimaꝫ iter ceteras/ad deū optimū ipſaꝫ effudiſſe indeſinēter dignoſciẗ: vꝫ. ¶ Deus q eccleſiā tuā/nouo fetu ſemper multiplicas: cōcede his famulis tuis/vt ſacramētum viuēdo teneāt qđ fide perceperunt: per chriſtuꝫ dn̄m noſtruꝫ. Jnerat preterea huic diue regine diuinuꝫ quoddā igeniuꝫ/ac quedam icomparabilis vis: qua hoīes aliceret/ac preſtātiores redderet. Verū neq̄ꝫ circūſtātibus populis/iſtius viraginis preſentia minus deſiderabaẗ: qn oēs ſperabāt/ea preſente/populares min⁹ ſe ſe ad iiuriam ⁊ cōtumeliam latum iri. At Stephanus ipſe rex/iā chriſtianiſſimus effect⁹/poſtq̄ꝫ ſacratiſſimū fidei noſtre titulū aſſumpſiſſet (cuꝫ regnū maiorum ſuoꝝ nō admodum latuꝫ/ymo tenue haberet) nō nullas barbaras nationes bello ſibi ſubdidit: ⁊ eaꝝ ciuitateſ pene inumeras in deditionē ſuā redegit/deq̄ꝫ regibus/ac ducibus necnō regulis quaſi inumeris triumphauit. Ex quorum ſpolijs ⁊ eccleſias plurimas hinc inde/⁊ inter cetera inſignia Cenobia ac ſuperbiſſima in honorē beati Petri apoſtoli in ciuitate Buda/ac Albēſi vrbe

Vngaroruꝫ conuerſio.

Oratio pulchra regine huius.

De Sancta Seiſilla Et Sancta Semigūda

edificari precepit. Indeꝗ plures natiões et vxoris ſue ſctiſſime ꝯſilio in vnuꝫ copulauit: inuicḗꝗ admiſcuit: ac rebus future potētie fontē atꝗ originē ipa ꝑbuit. Adeo nāꝗ hi optimi reges. ſ. Stephanus ⁊ Seiſilla ſue gētis ipiuꝫ poſt adeptū baptiſimi ſacramētū/ auxere/ vt multo maiores efficerent ei⁹ termini/ ꝗ̄ ipa hacten⁹ fuerit vngaria. Nā trāſdanubiuꝫ trāſgreſſi/ ⁊ Sclauos/ ⁊ boſnēſes/ ⁊ ſeruios ſeu raſianos q Tribali ſeu Miſij dudū dicebant/ nec nō ⁊ Ualachos quos partiꝫ gethas/ partimꝗ trāſiluanos appellāt/ vſꝗ ad polonos/ ſuo adiecerunt īpio. Idquoꝗ in hac muliere magnū ⁊ diuinū ꝑfecto fuit ꝙ pegrina in reginā a barbaris accerſita/ oia ſuadēdo/ tā cito/ tāꝗ magnifice/ ac ſancte potuerit imutare. Inter ceteros aūt filios ſuos hec virago Emericum ſcūm regē/ qui patri ipſi in regno ⁊ virtutib⁹/ per oia ſucceſſit genuit filiū: q ⁊ ipſe chriſtianaꝫ religioneꝫ nō mediocriter auxit. Poſt dormitionē xpo Stephani regis viri ſui/ qui ſeptē ⁊ triginta annos regnaſſe dr/ ipſa diu vſꝗ ad vltimuꝫ ſeniū ſupuixit: qđ planc tp̄s i ſūma ſanctitate ⁊ illi⁹ populi vtilitate pegiſſe ipam ꝯſtat. Obijt igit hec ſctiſſima regina/ nō celeri/ neꝗ repētino obitu/ ſꝫ ſenſim/ ac leui qdeꝫ de fitiēs morbo. Qua defuncta/ vniuerſi populi oſtēderūt/ in eius ſepultura/ vite ipſius deſideriū: ac ſanctimoniā. Nā eueſtigio toti⁹ regni populi/ pp ipſius admirāda miracula/ publicis ſimul ꝯcurſibus ⁊ votis ad iferias ꝯuenere: tū religioſi cuiuſcūꝗ ſtatus ac dignitatis feretrū ſuſtulerūt/ quibus deniꝗ reliqua turba mixtis femis ac pueris nō vt magne regie exequijs aſſiſtētes/ ſꝫ veluti oīuꝫ parēti cum eiulatu ⁊ fletibus ſequebātur. Atꝗ ita ipſam cū viro ſuo rege Stephano/ eodem ſepulcro in Albēſi baſilica/ quam in honore beatiſſime dei genitricis conſtruxerāt/ ꝯdigno honore ſepelliere: vbi ambo crebris miraculis diu claruere. Unde ⁊ poſt obitum eius (vt plerūꝗ iuſtis euenire ſolet) maior laus ei aſſecuta eſt. Preterea illius gloriam/ reginarum quarundam poſterioruꝫ calamitates clariorem illuſtrioremꝗ fecere.

De ſancta Semigūda virgīe ipatrice Henrici ipatoris vxore. ca. clxxi.

Simegūda ſeu. vt alijs placet Chunegunda/ imperatrix/ primi Henrici Ceſariſ viri ſanctiſſimi/ eque ſācta ⁊ coniunx/ predicteꝗ regine Seiſille cognata/ ⁊ ipſa eodeꝫ euo iuſte ⁊ caſte/ ac pie viuens/ plurimo apud germanos/ ⁊ Boemos/ Saxoneſꝗ/ ac deniꝗ italos omnes fuit in precio: eo ꝙ preter religionē maximam/ facilis atꝗ perhumana eſſet femina: ad quam certe indigētibus ſemper facilis erat aditus: cuiuſꝗ Aula quottidie apta/ aures omniū ſermonibus ⁊ iniuriam pacientibus patebat: vt nec vnꝗ̄ cuiuſꝗ colloquium aut neceſſitatem repudiaret. Cuius rei gratia/ in ſe etiam plurimum vulgi atꝗ aliorum quorumcunꝗ hominum ſtudia incenderat: vt ſibi per omnia i omni re cum voluptate vltro ſe eidem ſubmitterent/ eiuſꝗ dictis imperioꝗ libentiſſi

me ſemper pareret. Huius autez genitor Sigifredus maximus Rheni comes
ex familia Caroli magni originem ducens fuit/mater vero Mathildis optima fe
mina. Quam virgunculam egregia forma preſtantem/eidem Henrico tum Sa
xonie inclito duci parentes nupſere/apud quem quoaduixit ſemper illibatam
caſtitatem ſeruauit: atqꝫ apud illuz nullum tempus omiſit: quod religioſe nõ
coluerit/nullum ſine deo oblectamentum/nullumqꝫ ſolatium capere voluerit.
Quin in ipſa iuuẽta/primoqꝫ etatis flore in omni matronali munere ꝛ cura cõ
iugij: aſſidueqꝫ inſuper imperij gubernacula/quod tam feliciter geſſit. Ut Hẽ
ricus ipſe Ceſar/rem illa gerente/in eius prouidẽtia admirabili ꝛ preſens ꝛ ab/
ſens tuto cõquieſceret. Jeiunia/vigilias/canonicas laudes/reliquaſqꝫ ſacras ce
rimonias rite ac deuotiſſime celebrans. Erat illi inter imperiales delitias/pro
ſummis delitijs/non aurum certe/non geme/non aliquis mundus muliebris/
ſed religio ſancta ꝛ immaculata/deuotio/pietas/pſalmi atqꝫ hymni. Dies vero fe
ſtos ſanctorumqꝫ ſolemnia/non minore deuotione ꝛ gaudio/q̃ fide admirabili
celebrabat. Tum viſitare baſilicas/predicationes ſanctas audire/ſacra colere/
de virtutibus cum marito ſuo eiuſdem propoſiti loqui/meditari/orare/ꝛ tamq̃
vere celeſtis femina celeſtia indeſinenter contemplari. Neqꝫ enim eius conſtã
tiam/fortitudinemqꝫ illius/atqꝫ inuictum animi robur vllis poſſem ꝓſequi ver
bis. Cui etſi aliquando fortuna aduerſata fuiſſet nihil tamen in ea contulit ma
li. Quod nunq̃ aduerſitas virtute potentior ſit. Itaqꝫ diabolo inſtigãte impe/
rator maritus eandem aliquando de milite ſuſpectam habere cepit. Quam ob
rem ad purgandam eius labem/precepit illam ſuper candentes prunas quin/
decim paſſibus nudis pedibus incedere. Quam quidem purgationez eccleſia
poſtmodum reprobauit/tamq̃ dei potius temptamentum/q̃ licitaz purgatio
nem. Ut extra de purgatione vulgari per totum. At illa tãdem fiducialiter ſu
per eos aſcendente ait. Sicut me o bone ieſu ab hẽrico ſponſo meo/atqꝫ omni
bus alijs impollutam oĩno noſti/ita me ĩ hac hora miſericorditer adiuua. Cui
repẽte/vox facta eſt. Uirgo Maria/te virginem protinus liberabit. Indeqꝫ ſta
tim totam illam candentem maſſam/infracto animo illeſa percurrit. Tandem
poſt mariti ſui obitum/hec ſancta ꝛ immaculata virgo Regina/cum ſumme vir
tutis gloriam imprimis flagraret/ꝛ ſempiterne omnino immortalitatis cupidi
tate ſemper moueretur/regnoqꝫ nõ terreno/ſed dei ſummi/ac celeſtibus bonis
ſtuderet aliquando potiri Hoc vno ſibi perſuadere opere pretium putauit: vt
imprimis de Babilonia ſeculi huius effugeret/ac de abominabili ipſa forni/
cationum matre Babilonia/ſe in religionis ſacre Arcem reciperet. Que quidez
nullos formidat incurſus. Hoc nempe ſuo ſepe voluebat ĩ animo: ꝙ ſanctus
Dauid canebat in pſalmis. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum cõ
cupiſcit ꝛ deficit/anima mea in atria domini. Cor meuz/ꝛ caro mea/exultauerũt
in deum viuum. Beati qui habitant in domo tua in ſecula ſeculoruz laudabũt
te. Et his alio in loco carminibus. Elegi abiectus eſſe in domo domini/magis/
q̃ habitare in tabernaculis peccatorũ. Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis/
ſuper milia. Et cum eidem omnis ſeculi mora iam grauis videretur monaſte/
rium permaximum atqꝫ ſuperbiſſimum in haſſia germanie prouincie hedifica
uit: in quo religionis habitu ſuſcepto/quindecim annis in omni ſanctitate vite/
ꝛ virtutibus diuinis preter omnium exiſtimationem vixit. Eſt autem prouĩcia

ipſa Haſia tota montana ⁊ frigida/inter veſtuales ⁊ frãcones ꝯſtituta a Rhe/
no flumine in ſeptemtrionem porrecta/Thuringie prouincie ſe ꝯiungens. Idē
autem monaſterium adeo noſtro euo(vt aiunt)prouentibus/eſt opulētiſſimuz
vt multi principes germanorum ad illud aſpirare videantur. In illo itaqꝫ Ce/
nobio hec ſancta virgo Semigunda quoaduixit illibato corpore tamq̃ꝫ ange/
lus vti ſemper viſa eſt. Semperqꝫ leuiore ⁊ agreſtiore cibo cõtenta ac cultu de
formi/⁊ ſtratis operimentiſqꝫ abiectiſſimis vſam fuiſſe conſtat. Quantum inſe
fuit ſemper humilima inter humiles ſe ſe exibuit: ⁊ ſe totam īdeffeſſe/ad publi
ca ſue matris ſancte religionis ⁊ altricis commoda/conuertit. Demum vite hu
ius naufragio ſuperato/vt ſtatutū eſt omnibus hominibus.quum in omnibus
vite ſue partibus integērime ſanctiſſimeqꝫ vixiſſet/e vita iſta diſceſſit. Populi
autem/quum eius in monaſterio dormitionem accepiſſent:velut ſi nihil ī eam
vnq̃ꝫ pro dignitate contuliſſent dum viueret :ſed omnem ei gratiam deberent:
publicum honorem funeri decreuerunt. Illud igitur cum ingenti pompa ⁊ re/
ligione apud eccleſiam Bambergenſem in franconia oriētali delatum/ad latus
henrici viri ſui chriſtianiſſimi ſepeliere. Ipſa quippe Bambergēſis ciuitas/ vbi
ſupra/apud Germanos clariſſima,ad amnem regnicium ſita eſt. Cuius cathe/
dralem eccleſiam/eius maritus henricus imperator fundauerat/plura obtinet
loca:quem idcirco Ceſarem accole religioſe colunt,⁊ vt ſanctum habent. Abijt
itaqꝫ hec regina tertia Marcij die/ad celi fulgorez vbi cum angelis eius muni/
cipatum tenet:matris noſtre que ſurſum ē hieruſalem/ quam pſtmodum inno/
centius eius nominis quartus pontifex(propter crebra eius miracula)ī ſancta/
rum cathalogo aggregauit. Cuius feſtuz ipſo defunctionis ipſius die videlicz.
quinto nonas marcij/celebre apud germanos habetur.

De haſſia prouincia hic deſcribit vbi ſit.

De Bambergēſe ciuitate vbi ſit.

De Damiſella Triulcia virguncula Mediolanenſe. capi. vltimuz.

DAmiſella virguncula Me/
diolanenſis/et vetuſta no/
biliſſimaqꝫ Triulciana fa/
milia progēita/hoc noſtro
ſenili euo. quartum ⁊ decimum etatis
agens annum/veluti altera Hortenſia
oratrix romana/eximia exiſtens indole
amore litterarum/⁊ ſtudioruz dulcedi
ne coaleſcens/⁊ fandi iam elegantia.ac
incredibili q̃dā oriſ ſuauitate adeo illi
populoſiſſime ciuitati eniteſcere īcipit/
vt potius prodigium q̃ꝫ femina exiſti/
metur. A materna quippe auia/Dami/
ſella mulierum optima ſic eſt appellata. Cuius quidem facundiſſimum inge/
nium ⁊ accumen.⁊ ad ſtudia ardor atqꝫ amor ab ipſis cūabilis(vt ita loquar)
extitit:vt etiam aliam quandam futuram generoſitatis ſapientiam ſuis genero
ſis parentibus polliceatur. Ioannez nāqꝫ equeſtris dignitatis ac ſenatorij mu
neris nec non ⁊ bonarum litterarum inſignitum/habet patrem/matrez vo An
gelam eque nobiliſſimam/et prepotenti Martinengoruz brixiana familia pro/
pagatam ⁊ ipſaz litteraruz non expertez. Qui parentes a muſis primū enutriti

⁊ ipſi hanc/in ſeptimo ſue etatis anno muſis deuouere/ac tradidere alendam.
Que ad magiſtros diſciplinaſqꝫ delata/mox ea ſua in infantia/ita ardenti ani/
mo/prima elementa/⁊ gramaticalia excoluit ſtudia/vt breui quid admirabile/
in tenella etate/ac certe incredibile. Quod ſi dabatur ei liber vt legeret/ita eue/
ſtigio illum recte/⁊ appoſite legebat/ac dictionem quamlibet ſingulatim docte
⁊ exaiatim exprimebat/ vt audientes in admirationem/ſtuporemqꝫ verteret:
pleriqꝫ eorum dicerent:hanc quando peperit mater profecto in puerperio af/
fuere Muſe/que eius labia terſere. Eo quippe ingenio ſunt omnes illius fami/
lie progeniti. Et idcirco puto hanc hereditatem in iſtam puellam perueniſſe:
Propertius — vnde in hoc vſu venit/ꝙ Propertius verſiculo quodam lepide canit. Nature
ſequitur ſemina quiſqꝫ ſue. Neqꝫ iſti puellule contigit vnꝗ/ꝙ pleriſqꝫ conſue/
tum eſt(etiam eruditis) quibus cum datur/perpetua habenda lectio/ quando/
qꝫ vel vacilent/vel certe delirare videntur. A teneris igitur annis preter omni/
um expectationem/quantum ſua patitur ⁊ exigat conſuetudo/bonam oſtendit
oratricem. Cum eius orationis genus(meo iuditio)iam fuſum videatur/⁊ emē
datum imprimis. Luculētumqꝫ/ac graue quidem necnon ⁊ apertum/quan/
dam exprimens maximi ingenij vim. Preter ꝟo eruditionem eius non modi/
cam/quam certe non mendicatam/aut mutuatam(vt pleriqꝫ)ſed vere ſuam/ac ꝓ
fecto peculiarem/⁊ a puero gradatim ex vberibus pedagogorum ⁊ Auctorum
hauſtam poſſidet/que res/non modicam frugem atqꝫ laudem ſuis confert ora
tionibus. Eſt autem tanta eius orandi gratia. vt inſtar quorundam pictoruꝫ/
videatur ſuorum oculorum venuſtatem/oriſqꝫ leporem/⁊ intuitu ⁊ lingua ſem/
per exprimere. adeoqꝫ ſuauiſſimo eſt eloquio atqꝫ admirabili vt audientium
videatur euellere animas. vt illam etiam/non tam feminam. q̃ angelum predi
cent cum etiam ſpecioſe admodum ſit ymaginis. Quod ſi tenuerit ea que in/
greſſa eſt virtutis ⁊ laudis veſtigia/erit omniuꝫ iuditio habēda ſtatua digna:
In duodeci/mo anno ora re cepit. — que adhuc nulli conceſſa eſt. In duodecimo autem etatis ſue anno cum orſa
fuerit orare/⁊ in preſentiarum vſqꝫ complurimas coram non nullos preſtan/
tiſſimos grauiſſimos viros/⁊ eoſdem quidem aut eccleſie pontifices aut con/
Eps loſan⁹. — cionatores aut magnorum principum oratores habuit orationes. Quos inter
Epiſcopus cumenſis. — fuere imprimis. M. Epiſcopus loſanus maximus Alobrogū ducis orator. A.
Cumenſis pontifex eius patruus. Marianus genezanēſis/ordinis noſtri theo
Marianus genezanus. — logus ac declamator noſtri ſeculi facile princeps. ⁊ Franciſcus triultius ordi/
Franciſcus triultius. — nis minorum famoſiſſimus concionator/⁊ ipſius ſimiliter patruus atqꝫ alij tā
femine q̃ mares plurimi. Apud quos quum aliquando/ex maiorum prece/
pto eſſet oratura:ipſam aſtantes omnes intuebantur ipſamqꝫ perinde/ac in
ameniſſimo quodam diuerſorio conquieſcere videbantur. Unde plurimi eo/
rum ipſius ingenium. orationes elegantes atqꝫ interpretationes/mirificis lau/
dibus proſequentes dixere. Si huic adoleſcentule vita comes fuerit: expe/
ctationem de ea noſtram/ profecto/ non equabit modo/ atqꝫ complebit: ſed
Memoria tenaciſſima. — longe edepol euincet ac ſuperabit. Aliud preterea non paruum ſue vrbi
ſueqꝫ preclariſſime familie Damiſella hec affert ornamentum ꝙ iam iam/gra/
matica ⁊ oratrix iſignis/ tanta viget tenaciſſima memoria/ vt Themiſtocli ⁊
Senece philoſophorum: atqꝫ Petri Rauenatis a memoria cognominati in/

ſtar/nihil eidem excidat:quod aut adiſcere: aut eam attentius legere vel au-
dire cõtingat. Quippe hoc de ipſa in duodecimo ſue etatis certiſſimo experi-
mẽto comprobatuꝫ eſt:vt diſertiſſimuꝫ concionatoreꝫ aliquando audiens/ ita
ad vnguẽ omnia memorie comẽdauit:vt domi reuerſa/parentibus ad verbum
recitaret. Verſus etiaꝫ pene inumerabiles vno die didicit:ꝛ magiſtro ſuo:quo
dam incredibili ordine recitauit. Sed neqꝫ eideꝫ euenit:ꝙ pleriſqꝫ: ꝛ maxime
feminis ingenio celeri euenire ſolet:vt non multum memoria valeant: que ve-
ro cum labore percipiunt tenaciores euadunt. Neque enim tantum latinaruꝫ
litterarum contenta videtur: niſi ꝛ grecarum breui tempore acquiſiuerit non Grecas lit
vulgarem noticiam:adeo vt iam concine grecum proferat ſermonem. Vidim⁹ tas didicit.
ꝛ nos ipſius familiares Epiſtolas: que certe perſpicaciſſimum adoleſcentule
ingenium: ac vberrimam quandam doctrinam redolebant. Sed nec ſolum
eam parentes litteris fulgentem mundo reddere ãnitũtur/quin etiam ĩ omni-
gena morum/ꝛ vite inſtitutione/ac religione/iam iam illuſtrem habent. Prete
rea exiſtimata eſt (vt fertur) tante puritatis ꝛ innocentie/ vt in quo reprehendi
liceat pene inueniatur. Verumtamen tantam ſapientiam preſe fert:vt cum ali-
quando contingat eidem a quibus vis eſt fieri increpationes vel admonitio-
nitiones non fortiter modo/ſed ꝛ cum gaudio omnia tollerare videtur:ac in lu
cro ducere/parentum increpationibus plecti. Unde id nomen Damiſelle/a ma
terna. Quia optima matrona eam diuinitus aſſecutam reor:nec ab eadem peni
tus degenerare/quin ymo totam ipſius vite integritatem per omnia repreſenta
re preſe fert:que quidem mihi preceteris quadam viuaci ꝛ altiſſima fide ſemp
extitit agnita. Cuius ꝛ felix memoria/ quaſi preſens ſemper mihi mente defixa
manet/tanqꝫ in omni genere laudiſ probatiſſima. Nunqꝫ etenim cum declariſ
ſimis mulieribus iiſdẽqꝫ optĩs de eadẽ cogito/qui totienſ/de ſingulari ſua pro
pe diuina virtute/deqꝫ religione/de pietate/ de caſtimonia/ de moribus aliiſqꝫ
plurimis eius donis que omnia certe in ea non ſumma modo/ſed profecto ni-
mium incredibilia eſſe videbantur:non mihi vehementer ſit admirandum.
Erat quippe vt verum fatear multarum ſimul quoddam virtutum ſpecimen/
ꝛ reddolens exemplar. Quam obrem/eius vitam aliqua exparte conſtitui hoc
in loco in propatulo eſſe. Sic enim ſui honeſtiſſimi mores/ſuaqꝫ pudiciſſima
ꝛ innocens vita:ſuum quoqꝫ aſſiduum erga me ſtudiũ/ ſua deniqꝫ ſanctimõia
atqꝫ religio/ita me ſibi deuĩxere/ vt nihil minus poſſim qꝫ ſue probitatis lau-
des imortalitati comendare. Sed in eandem explicandam/ non verborum põ
pam/ſed noſtro agreſti ſtillo vtar. Fuit itaqꝫ Damiſella de qua nobis nũc eſt Damiſelle
ſermo/Mathei de ſctõ Angelo viri in armis exercitatiſſimi/ac generalis pedi- martinẽge
tum exercitus venetoruꝫ imperatoriſ filia ꝛ Auguſtini Martinẽgi pulcherrimi vitam hic
optimiqꝫ adoleſcẽtis ac ipigerrimi rei militaris viri vxor/ex quo cuꝫ quattuor recitat.
edidiſſet part⁹ tres vꝫ femellas ꝛ Ceſarẽ filiuꝫ/eo vigiti ãnorũm adoleſcentula
orbata remãſit. Et cuꝫ nimius ĩ ipſuꝫ preclariſſimũ adoleſcẽteꝫ viruꝫ eius eſſꝫ
amor/ nimiaqꝫ pietas:atqꝫ fides: triennio nihil quietis inuenit: nihil ve con
ſolationis accepit: ſed quottidie lachryme/ quottidie ſingultus atqꝫ profun-
di cordis ſuſpiria: putãs ſibi plus arreptum fuiſſe/qꝫ vllis vnqꝫ mortalibus.
Eius aũt meſticia talis per illud triẽnii tempus extitit: qualis (vt ita dixerim)

in funere extiterat: adeo vt obduratas aures ſemper tenuerit ad cuiuſcūq; amici remedium: atq; ſolatium: donec eius affinis Urſina/ magni Imperatoris venetorum Bartholomei Colleoni filia in matura morte obijerit: aut in expectato eius funere extēritata/ amorſibus conſcientie laniari cepta fuerit: Tunc in ſemetipſam reuerſa/ ſibi ipſi (vt poſtmodum mihi reſſerebat) dicere cepit. Expergiſcere Damiſella expergiſcere/ ⁊ iam tandem reſcipiſcere/ in craſtinum ⁊ tu forſitan morieris. Incerta quippe es/ an ⁊ tibi mors immineat. His ſtimulis agitata/ ad me tum Brixie comorantem qui fuit annus a natali chriſtiano ſexageſimus octauus ſupra milleſimum quatringenteſimum aduenit: ⁊ tanq̄ chriſtianiſſima mulier ſuam conſcientiam ſaluberrima generalis confeſſionis medicina multis cum lachrymis abſterſit. At ipſe poſt collatum ſibi abſolutionis beneficiū: eius Tyrocinium inſtituens quoad potui/ in primis ad puritatem: inocentiā: deuotionem primos virtutum gradus tanq̄ manu data ipſam direxi. Mox q; in illa tanta ſuauitas diuini amoris eſt illata quantā dominus apud Ezechielem pollicetur. Cum ſanctificatus in vobis fuero tollam vos de gentibus ⁊ congregabo vos mihi: ⁊ effundam ſuper vos aquam/ ⁊ mundabimini. Et dabo vobis cor nouum: ⁊ ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: ⁊ auferam cor lapideum/ ⁊ dabo cor carneum. Mox quidem tanq̄ Bleſilla diue paule Romane filia viro orbata crucis vexillum arripuit/ ſeq; protin⁹ regi deo optima fide/ pio altoq; animo/ quaſi deuouit: ⁊ me qui meo ſuaſu meiſq; adhortationibus ad humanorum contemptum eam perduxeram/ deinceps (pro ſua incredibili quidem bonitate) ſuarum cogitationum/ ſuorumq; conſiliorum/ ſemper ⁊ preſentē ⁊ abſentem participem ⁊ conſcium habere voluit. At ipſe eius virtutes/ ⁊ ſanctimoniam maiorem in modum venerari cepi. Que res etiam imortali gaudio impleuit aures matronarum totius Brixiane Ciuitatis/ ⁊ ad ſui imitationem inflamauit multarum vrbis mentes: ita vt ad ſui exemplum/ temperatiſſimiſ breuiſſimiſq; veſtium caudis vterentur. Ceteris autem ſuis virtutibus/ vt pote religione/ pietate/ humilitate/ ⁊ alijs permultis/ nulla laus profecto digna inueniri poſſet. ¶ Comunicabat ſe non ſemel ſed nouies aut decies adminus in āno: ⁊ id ſemper ſingulari humilitate: ⁊ quantum agnoſci poterat: deuota quidem mente atq; erecta/ cum lachrymis ſemper in deum. Canonicas horas (preter ceteras priuatas orationes) quottidie religioſorum more exoluebat. Sui autem omnes/ cum vitam ſecularem ſepe agerent in ludis: ⁊ ceteris letiſſimis ſpectaculis: ipſa tanq̄ abſtracta ab omnibus mundanis illecebris/ nihil ſibi relinquere volebat: qđ a propoſito recto/ beateq; viuendi/ eā ſubmouere poſſ;. Enim uero vel honeſtius/ aut iucundius ſibi ducere volebat/ q̄ poſt tractatam rem ſacram quottidianam/ aliquod honeſtum manibus operari. Sed quid de eius conſtantia/ ⁊ inaudita quidem in aduerſis tollerandis fortitudine dicemus? quā marie in obitu Ceſariſ vnici filij oſtendit: i qua vniuerſa certe brixiana obſtupuit ciuitas. Que tanta equidē extitit: vt (pace diuū dixeri) potuiſſet cū ſctā Melania Ro. diui hieronymi diſcipula/ ď admirabili fortitudie/ dec; igēti paciētia ↄtēdē. Erat itaq; huic optie damiſelle/ vnicus iter gnatos fili⁹/ ſibi luce charior: eximie quidē indolis/ ⁊ ingentis ai atq; igenij adoleſcētul⁹/ plane morigera/ perhuman⁹/ ⁊ virtutib⁹ deditus: quē tanq̄ aie ſue perfugiū atq; ſolatiū vnice diligebat. Is āt/ cū qntūdecimū etatĭ attigiſſet ānū: mortalitati cui nat⁹

Conuerſio ipſius.

Ezechielis dictum.

Exemplū optimum.

Coīones ei⁹ frequētes.

Horaſ cāonicas.

Solitudo eius.

ingenſ ipi⁹ fortitudo.

erat/pie concedens/i domio quieuit. In cui⁹ interitu adeo ciuitas plāgorib⁹ cō
ſternata fuit: ac ſi q̄ȝ plurima preclara ornamenta ex hūanis ſimul ablata fuiſ
ſent. Quā obrē ad celebrādū ei⁹ funus/ frequēs viroꝝ ac matronaꝝ factus eſt
concurſus. Aderat ⁊ ſeuerinus pater ſuus ſpiritualis/ vir religioſiſſimus/ locu
pletiſſimus teſtis/ aderant ⁊ alij complurimi graues religioſi/ atqȝ alij nōnulli
ex primoribus vrbis: qui vt leniendo eius merorē/ poſſent ſibi firmiſſima ad
hibere remedia: aut ſi opus eſſet/ eius fletibus modum imponerent. Quamqȝ
⁊ ipſi omnes pre nimia pietate non valerent ſe a lachrymis continere. At illa
ne videretur nullum cum virtute habere comertium: nihilqȝ cum ratione cōe:
ingenti fide ſuffulta/ complicatis manibus/ ⁊ luminibus ſiccis i celum erectis/
animo infracto: hec verba/ vniuerſo aſtante/ ⁊ audiente populo/ eo i funere/ ad Oratio ad mirabilis.
deum ait. Domine deus meus/ qui me miſellā creaſti/ ⁊ cuſtodiſti: quiqȝ amo
rem ſeculi a me abſtuliſti: mihi qȝ pacientie virtutē contuliſti te humiliter de
precor/ mihi i hanc horam tua cōferas benefitia atqȝ ſolatia ſueuis/ deinde vt
tibi dn̄e Jeſu chriſte viuat hic filius meus dilectiſſimus per quē/ btē omnes i
eternum viuunt anime. Quieſcat obſecro/ in te tandem liber tandē ſecurus: tā
demqȝ eternus. Ne reminiſcaris/ oro dn̄e deus peccata eius: ſed ſue pueritie
ignorantie ignoſce. Excipe illum precor/ ex hoc humili domicilio/ i tuam tutiſſi
mā requiem: vt tādem te i ſplēdoribus ſctōrum tuorū ſempiterno viuat euo.
Hūc quippe egregium pietatis ſimul ⁊ grauitatis habitum noſtra hec Dami
ſella/ eo i actu preſe tulit ⁊ declarauit. Aſt vero/ quoniā iam ſatis de ei⁹ religio
ne/ ceteriſqȝ virtutibus: atqȝ patiētie ⁊ fortitudinis preſtātia/ dictum eſt: Nūc
demū/ de ipſius mirifico habitu/ ac dormitiōe dicendum eſt. Erat igitur ipri De ipſius corporis forma.
mis Damiſella Martinēga iſigni forma/ ⁊ liberali: mediocriqȝ ſtatura: moli car
ne/ prout eius filia ſuperſtes repreſentat angela: vēuſta ⁊ alachri ſemper facie:
decēti colore īterſperſa: nigris oculis/ ⁊ aureiſ capillis. Et q̄ȝq̄ȝ ſuo viuēte viro
admodum fuerit fecūda: poſtmodum tamē/ tāti fecit caſtimoniā: vt ⁊ nature De caſtimonia.
corporis/ atqȝ exterioribus cunctis/ ſua virtute non modo reſiſterit: ſed ⁊ viri
dum amantiſſimi interitum ſe quaſi optaſſe viſa fuerit. Unde ⁊ pro certo hoc
haud dubito/ eam maluiſſe mori q̄ȝ nubere: q̄ȝq̄ȝ/ a pluribus proceribus in con
iugium inſtanter poſtularetur. Poſtremo/ hec feminarum optima/ in annum
ſalutis noſtre milleſimum quadringenteſimum/ ⁊ ſeptuageſimū nonum: cum
quartum ⁊ trigeſimū vite attigiſſet ānum (prout eſt fragilis hominum ſtatus
ac cita ad interitum vita) vnius pene ebdomade langore/ in quintili mēſe extin
cta eſt. Pro qua quidem emigratione/ optima mulier crebra huius vite effugit
naufragia: fortuneqȝ vices/ ac ipſas frequētes ſui corpuſculi anguſtias: ⁊ vt in
dubitato teneo/ expedita ⁊ libera ad ſublimia celeſtis regioniſ acceſſit gaudia.
Hec quippe ſunt: que ex deſyderio integerrimi animi optime mulieriſ: dilectiſ
ſime noſtre mente verſauimus: que ⁊ preſentibus atqȝ futuris omnibuſ hoc in
voluminis calce quaſi Epithaphyum ſuccicte perſtrinximus: vt oībus/ ei⁹ ſan
ctimonia atqȝ virtutes fierent note. Cuius beatam memoriam nulla mihi vn
q̄ȝ arripient tempora/ aut certe delebit obliuio: vt non mihi indigno patri ſuo
viuat. Sed neqȝ hoc in loco ⁊ ipſe ſubueritus ſum/ diuum imitari Hierony
mum: qui dum ſuam Paulam Ro: matronam ſanctiſſimam: in filie Bleſille
dormitiōē conſolaret: his verbis vti nō extimuit. Dum ſpiritus hoſ reget art⁹

illam mea lingua perſonabit. Illi meum deſudabit ingenium. Nulla erit pagi na/que non Bleſillam reſonet. Reminiſci illam certe nequeo / niſi ſemper cum gaudio ſingulari: ⁊ ſummi dei noſtri/inmenſa cum laude: a quo bonum omne ſemper affluit. Noueram eteniꝫ quid in ſe honeſtatis/quid modeſtie/ quid re ligionis quid ve prudentie vigeret. Meum autem hoc propoſitum eſt: vt lau/data virtus in Auia excitet Neptem hanc ad facinora ſectanda preclara. Cuꝫ nulle maiores arbitrer animorum concitationes: q̄ꝫ cōmemorare maiorū ſuo rum laudes: que res hoc in ſe habet vtilitatis: vt ſtudioſos incendat/ad eas ſu perandas: ⁊ ignauos ad imitandos. Hanc igitur Auiam damiſellam tam pu/dicam tam religioſam atqꝫ magnificam/cuius illuſtre nomē hec neptis heredi tauit/haud nuper dubito/quin ad vnguem ſit imitatura: ymo longe preclarius anteceſſura. Quibus quidem virtutibus inſignita/ac celeſtibus armis vndiqꝫ protecta ⁊ illuſtrata/familias etiam parentum ſuorum clariores reddet. Hijs preterea/natura muneribus eximijs illuſtrata puella nō modicum/ ſue genitri cis documēta atqꝫ exemplaria (cuius ſermo ⁊ inceſſus ⁊ habitus doctrina eſt) adiumento erunt. Nam ⁊ quottidie (ad exemplum condam ſuę genitricis) ho ras canonicas Romano more impretermiſſe/vna concelebrāt ⁊ euoluunt. Et vt tanq̄ꝫ Sibylla deum mente gerere preſe ferat: quottidie ſingulares ad deum effundit cum lachrymis oratiunculas. Et q̄ꝫq̄ꝫ/in litterarum diſciplinis accer/rimo ingenio videatur dedita/nō eidem profecto euenit: ꝙ quibuſdam/qui in vna tm̄ arte vel īquibuſdam ſolum excellere videntur: ſed adeo verſatilis ad omnia muliebria exercitia obeunda ſe exhibet: vt nil videat: ꝙ mirifice nō agre diatur/ita vt neſciat prorſus ad quem primuꝫ ingenij vſuꝫ eā natura genuerit. De multis etiam ipſius donis atqꝫ gratijs multa poſſent ſcripto mandari/ſed potiora tātum ex more collegimus / ⁊ ea quidem que magis ad ipſius illuſtrā dum nomē necceſſaria fore arbitrati ſumus. Ob hoc enim viuet omnibus ſe/culis/omnigeniſqꝫ tolletur linguis/etiam ignorantia emula inuito. Aliaruꝫ au tem matronarum q̄ꝫq̄ꝫ magnarum ignauia torpentium / vix diurna recordatio erit peritura certe illarum vita cum nomine. Uerum ſi quis forte ſuos oculos mulceri/ac ex inani pictura ſe oblectari ſuauius cupit: huius puelle ſimilitudi/nem/ex vero hic impreſſam concernat. In qua ⁊ ſi oris hyllaritas: vel oculoꝝ motus/ac viuidus color/⁊ hyllaritas faciei eius deſint/illud tamē liniamēta te ſtantur permaximum: ꝙ ſit mitiſſimi ingenij puella atqꝫ amabilis imprimis: de qua tota eius propinquitas tanq̄ꝫ de rutilanti Roſa eccleſie plurimuꝫ con gaudet. Eas obres quidam eximius ex noſtris poeta nō mediocriter exhillara tus: lepide hec cecinit carmina/dicens.

Quid facis in terris Damiſella triulcia? celum
Ingenijs debet talibus eſſe domus:
At ſcio quid facias: flores cum coniuge ditis
Non legis: ad ſtygios vt capiare lacus.
Cura tua eſt virtus: ⁊ iter meditaris ad aſtra
Nam virtus comites tollit ad aſtra ſuos:

Finis.

Regiſtrum.

❡ Opus de claris ſelectiſq; plurimis mulieribus a fratre Ja. philippo Bergomenſe editum explicit: maxia cu3 diligentia reuiſu3 ⁊ caſtigatū. per Reueren. ſacre theologie doctore3 Magiſtrū Albertu3 de placētia: ⁊ frēm Auguſtinu3 de Caſali maiori eiuſdē facultatiſ Baccalariū ordinis mīoꝝ. Ferrarie īpreſſu3. Opera ⁊ īpenſa Magiſtri Laurentij de rubeis de Ualentia. tertio kal'. maias. anno ſalutis nře. M. cccclxxxxvij. Religioſo Inuictiſs. q; pncipe: Diuo Hercule: Duce ſecundo: Ferrarieſibus legiptime Imperante.

Regiſtrum huius libri.

A
prima alba
frater Jacobus
a
rerum quorūda3
de maria virgine
non ſecus
ra calendarum
b
neceſſaria
ipſi ſupra
ioanne
in manibus
huius vite
c
filium ⁊
cum iunone
vaceq;
curaq;
niobes illuſtris
d
vento proſpero
ptus ⁊ ex
et mox q;
docuiſſe ſciam
riam acollis
e
ſaltuſq;
ciuitateq;
cauſam indctā
thamiris pictrix
eos accendit
f
ego paulo
eſt marcho
nupſit preterea
mū videretur

g
eſt ſamariam
eo puata eſt
terent pmo
regni pmum
me admodum
h
Jeſu chriſto
ny nupſiſſ3
crebat vt non
tionē exhibeam
ſignari cūq;
i
de ſctā martina
quā diſerpenda3
rores gentilium
conſurgerent
eo ad eandem
k
ſagittas ieiunin⁊
eſt ad eam
morie comēdauit
lumba virgo
Qđ ſperaui iam
l
nire maluit
triumpho potita
conſtringor ceſſa
omnino eſt
quaſi per ignes
m
vndatim
theophilo
originem trahit
quibus honorāt
pia adiacet
n

anime exortabat
terret deum
verus criſti
dere ſed
de diu multum
o
tuam. M. ad
viros ſuis
tūmodo panes
amatre fuſcham
in modū obſecra.
p
ſanctū epiſchopū
nihil vos
que ſecundo
atq; liberos
in latinum
q
reaſumpſere
matris pater
ſapientia amabit
de ſctā vrſula
r
virtutum ac
accerba3 ſenecta3
militer ex
dicunt quo
tus non
ſ
ceſarea illuſtriſ.
iohānes eſto
filie amiſſione
magnanimitate
t
ſcaturire
gratia clara

qñ fuiſſ3
que omnia forti
occulos vir
v
lum legiptimo
diui aurelij
illa ob hoc
de angela
x
tendit idq;
brunorus
quādam
cunctis
lo confecto
y
aſpectu ingenio
quorum alter
mam eius
non ⁊ admodum
3
romani
hedificari
ipſa aſia
ſtar nihil

Finis

6

17/6)

Perfect

(Bottom margin [illegible] and [illegible]

plain covers [illegible])

[illegible]

[illegible]

RARE 86-B
INCUN
CT
320